INSTITUTIONUM JURIS CANONICI SIVE PRIMORUM TOTIUS...

Francesco Antonio Febei, ...

Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
31
4 A
7
FONDO EBORENSE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI SIVE

Primorum totius Sacræ Juriſ-
prudentiæ Elementorum

LIBRI QUATUOR

AUTHORE

FRANCISCO ANTONIO FŒBEO

SOCIETATIS JESU.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[redacted]

VENETIIS, MDCCXXXV.

Apud Nicolaum Pezzana.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD LECTOREM.

EXiguum Opuſculum non exiguo labore digeſtum accipe, amice Lector. Mens illi fuerat, inter privata ſcripta delitescere, publicæ lucis judicium de ſua tenuitate reformidanti; Prodeundum tamen illi, vel nolenti in publicum fuit, tum eorum impulſibus, quorum nutus obſervare Religio ipſi eſt; tum pluribus poſtulationibus Amicorum; tum demum, ut quantum per ſe poſſet, quamvis cum nominis detrimento, Tyronum Canoniſtarum utilitati conſuleret. Ad eum enim ſcopum tota ejus ſtructura collimat, ut Juvenem in Canonica ſcientia prorſus rudem claritate, qua poteſt, erudiendum ſuſcipiat, & a prima vocum intelligentia per omnes fere Sacrorum Canonum rubricas ad ſumma quæque ordinato paſſu deducat. Qua in re illud etiam licentiæ confidenter uſurpavit ſibi, ut non contentum finibus, quos ſibi Auctor in publica Schola religioſe præſtituit, ad judicia quoque tractanda tum civilia, tum criminalia proſiluerit, & ut pluries

Digitized by Google

liberaliter ex Cæſareo Jure aliqua prælibaverit, quæ ipſi viſa ſunt cum Canonicis legibus eſſe connexa. Cum enim diſciplinam potiſſimum cogitaret Juvenum illorum, qui Romani Collegii Gymnaſium frequentabant, e re putavit illa non præterire, ut ſaltem privato ſtudio addiſcere illi poſſent, quod in lectionibus publicis audire non potuerunt. Utrum totum hoc conſilium opportune ceciderit, tuum judicium eſto, Lector amice: idemque ſi probaveris, ad majus aliquid moliendum animos incitabis. Illud tantum te rogatum patere, ut ſi quos inveneris hujus Operis detractores (invenies autem plures) & ejuſdem paupertatem ex doctrina, cujus divites ſunt, aſpernantes, in ipſorum mentem reducere non graveris, ſermonem hic eſſe cum Tyronibus, non cum Sapientiæ Veteranis.

NOI

Digitized by Google

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

AVendo veduto per atteſtato del Segretario noſtro, nel Libro ſtampato in Roma, nell' anno 1698. Intitolato. *Inſtitutionum Juris Canonici, &c. libri quatuor, Auctore Franciſco Antonio Fœbeo Societatis Jeſu*, non eſſervi cos' alcuna contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo licenza à Nicolò Pezzana, che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librarie di Venezia, & di Padova.

Dat. 4. Settembre 1722.

(*Carlo Ruzzini Kav. Proc. Rif.*
(*Franceſco Soranzo Proc. Rif.*
(*Z. Pietro Paſqualigo Rif.*

Agoſtino Gadaldini Segr.

Digitized by Google

INDEX TITULORUM.

Titulus Proœmialis.

DE jure Canonico in genere, ejuſque Origine. pag. 1
§. I. Quid, & quotuplex ſit Jus, pag. 2
§. II. De Jure gentium, & Civili. pag. 5
§. III. De Jure Canonico. pag. 11
§. IV. De Conciliis. pag. 20

LIBER PRIMUS.

TIT. I. De Jure Perſonarum, ac primo de Summo Pontifice, de Cardinalibus, & Legatis. pag. 29
TIT. II. De Epiſcopis. pag. 33
TIT. III. De Poteſtate Epiſcoporum. pag. 40
TIT. IV. De Epiſcoporum electione. pag. 51
TIT. V. De Epiſcoporum Confirmatione, & Conſecratione. pag. 57
TIT. VI. De Auctoritate, & uſu Pallii. pag. 62
TIT. VII. De Officio Archidiaconi, Archipresbyteri, & Vicarii Epiſcopi. pag. 64
TIT. VIII. De Presbyteris. pag. 72
TIT. IX. De reliquis, qui ſunt in Sacris Conſtituti. pag. 79
TIT. X. De iis, qui ſunt in minoribus Ordinibus conſtituti. pag. 81
TIT. XI. De præbendis, ſeu Beneficiis Clericorum. pag. 83
TIT. XII. De ætate, & qualitate promovendorum ad Beneficia. pag. 88
TIT. XIII. De libera collatione Beneficiorum, quoad Summum Pontificem. pag. 106
TIT. XIV. De libera collatione Beneficiorum, quoad inferiores collatores. pag. 113
TIT. XV. De Inſtitutionibus, & Jurepatronatu. pag. 118

I.T.

Digitized by Google

TIT. XVI. *De renuntiatione, & permutatione Beneficiorum, ac de penſionibus.* pag. 129
TIT. XVII. *De Regularibus, & Abbatibus.* pag. 140

LIBER SECUNDUS.

TIT. I *De rerum Eccleſiaſticarum diviſione.* pag. 149
TIT. II. *De Sacramentis in genere.* pag. 150
TIT. III. *De Baptiſmo, & ejus effectu.* pag. 154
TIT. IV. *De Sacramento Confirmationis.* pag. 160
TIT. V. *De Venerabili Euchariſtiæ Sacramento.* pag. 165
TIT. VI. *De pœnitentiis, & remiſſionibus.* pag. 170
TIT. VII. *De Extrema Unctione.* pag. 179
TIT. VIII. *De Sacramento Ordinis.* pag. 184
TIT. IX. *De Sponſalibus, & Matrimoniis.* pag. 198
TIT. X. *De rebus Sacris, & Religioſis.* pag. 225
TIT. XI. *De immunitate Eccleſiarum, & rerum ad eas pertinentium.* pag. 234
TIT. XII. *De rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.* pag. 245

LIBER TERTIUS.

TIT. I. *De Judiciis, & illorum Diviſione.* pag. 249
TIT. II. *De Judice, ejuſque officio.* pag. 253
TIT. III. *De Advocatis, & Procuratoribus.* pag. 260
TIT. IV. *De in jus vocando, & contumacia.* pag. 271
TIT. V. *De libelli oblatione.* pag. 278
TIT. VI. *De Exceptionibus.* pag. 282
TIT. VII. *De mutuis petitionibus.* pag. 289
TIT. VIII. *De reſtitutione Spoliatorum.* pag. 293
TIT. IX. *De litis conteſtatione, & de juramento calumniæ.* pag. 303
TIT. X. *De probationibus.* pag. 308
TIT. XI. *De Confeſſis.* pag. 313
TIT. XII. *De teſtibus, & atteſtationibus.* pag. 316
TIT. XIII. *De fide Inſtrumentorum, de præſumptionibus, & de Jurejurando.* pag. 329
TIT. XIV. *De ſententia, & re judicata.* pagin. 337.

Digitized by Google

TIT. XV. *De Appellationibus.* pag. 343
TIT. XVI. *De in integrum reſtitutione.* pag. 356
TIT. XVII. *De Arbitris.* pag. 360
TIT. XVIII. *De Pactis, & Tranſactionibus.* pag. 368

LIBER QUARTUS.

TIT. I. *De Accuſationibus.* pag. 373
TIT. II. *De denuntiationibus.* pag. 389
TIT. III. *De Inquiſitionibus.* pag. 394
TIT. IV. *De exceptionibus criminum.* pag. 406
TIT. V. *De Simonia.* pag. 410
TIT. VI. *De Hæreticis, Schiſmaticis, & Apoſtatis.* pag. 425
TIT. VII. *De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis.* pag. 434
TIT. VIII. *De homicidio voluntario, vel caſuali.* pag. 438
TIT. IX. *De Furtis.* pag. 443
TIT. X. *De Uſuris.* pag. 445
TIT. XI. *De adulteriis, & ſtupro.* pag. 451
TIT. XII. *De quibuſdam peculiaribus Clericorum delictis.* pag. 453
TIT. XIII. *De privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum.* pag. 458
TIT. XIV. *De pœnis.* pag. 468
TIT. XV. *De ſententia excommunicationis.* pag. 472
TIT. XVI. *De Suſpenſione.* pag. 483
TIT. XVII. *De Eccleſiaſtico Interdicto.* pag. 486
TIT. XVIII. *De depoſitione, & degradatione.* pag. 496
TIT. XIX. *De Irregularitate.* pag. 500
Modus ſcribendi, atque legendi citationes textuum in utroque Jure. pag. 514

IN-

Digitized by Google

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI,

Titulus Procemialis.

De Jure Canonico in genere, ejuſque Origine.

1 DIvino implorato præſidio Inſtitutiones Sacri Juris aggredior, hoc eſt brevem Sacrorum Canonum, methodicamque ſynopſim, quam cultori diſciplinæ legalis præambulam eſſe debere, tum præceptum Juſtiniani in procemio Digeſtorum, tum magiſtra rerum experientia declaravit. Mirum enim quantæ facilitatis compendium eſt, Tyronum mentem ordinata illa, perbrevique rerum tractatione perpolire, qua uno velut intuitu ſummam rerum primum aſpiciant, ac deinde ad rimanda diligentius ſingula operam revocent.

2 Quod attinet ad ordinem, non alius mihi ſervandus proponitur, quam quo digeſtæ ſunt Inſtitutiones Cæſareæ, quem ſapienter quoque imitatus eſt Lancellotus in Inſtitutionibus ſuis: diviſo ſcilicet in quatuor libros opere, in quorum primo de perſonis Eccleſiaſticis agatur, in ſecundo de

rebus, in tertio de Actionibus, & Judiciis, in quarto de criminibus, & pœnis Eccleſiaſticis: ſub his enim rerum generibus omne jus, quo utimur, comprehenditur, ex *l.* 1. *ff. de ſtatu hominum.* Sed & his omnibus in hujus primi libri veſtibulo præmittenda ſunt proœmialia nonnulla circa Jus Canonicum in genere, ejuſque Originem, ac proprietates, quæ primo accedentibus ad legalem Diſciplinam ſunt cognoſcenda: ne illotis quodammodo manibus (ut dicitur *in l.* 1. *ff. de Origine Juris*) protinus materiam ipſam interpretationis tractemus, neglectis earum rerum præfationibus, quæ, & libentius nos ad propoſitæ materiæ lectionem invitant, & cum ad eamdem materiam venerimus evidentiorem præſtant intellectum.

§. I.

Quid, & quotuplex ſit Jus.

3 JUs eſt generale nomen, quod in multiplici ſignificatione ſumi ſolet a Theologis, & Juriſtis. Aliquando enim ſumitur, ut eſt idem, quod juſtum, ſeu conforme Legibus particularibus Juſtitiæ, cujus eſt reddere alteri debitum, & æquale. Ita ſumitur *in l. Juſtitia* 10. *ff. de juſtit. & jure*, ubi dicitur ad Juſtitiam pertinere unicuique jus ſuum tribuere.

4 Frequenter quoque ſumitur nomen juris pro poteſtate legitima, ſeu a lege conceſſa, quam quis habet, vel circa rem ſuam, vel ad rem ſibi debitam; Et hoc modo dividi ſolet in Jus ad rem, & Jus in re, qua diviſione utitur *Clem. v. in Clem. unica*

de

Digitized by Google

de ſequeſtr. poſſeſſ. & Bonif. VIII. in c. fin. de conceſſ. præb. in 6. Jus ad rem eſt, quo quis habet ſibi obligatam perſonam in ordine ad aliquam rem; ipſam autem rem nondum habet actualiter obligatam, ut puta, ſi quis rem emerit a venditore, a quo nondum res tradita ſit, habet jus ad rem emptam, quia habet ſibi obligatum venditorem, ut rem venditam tradat: ipſam autem rem nondum habet actualiter obligatam, quia rei dominium ante ipſius traditionem regulariter non acquiritur, ut habetur ex *l.* 1. aliiſque pluribus *ff. de acquir. poſſeſſ. & ff. de acquir. rer. dominio.* Jus in re dicitur, quo quis habet ſibi devinctam, & obligatam ipſam rem, unde pro ea habenda, vel recuperanda contra quemcumque ejuſdem rei poſſeſſorem agere poteſt, quale Jus habet v. g. Emptor rei poſt factam rei traditionem a venditore.

5 Demum omiſſis reliquis, quæ ad propoſitum minus faciunt, Jus frequenter ſumitur, prout derivatur a jubendo, & ut eſt idem, quod juſſum, ſeu lex, unde per quamdam metonymiæ ſpeciem transfertur etiam aliquando nomen Juris ad ipſam legalem diſciplinam, in qua Legum peritia continetur, ut videre eſt in *l.* 1. *ff. de juſt. & jure*, ubi jus definitur *Ars boni, & æqui.*

6 Jus ita ſumptum pro lege dividitur in naturale, & poſitivum. Jus naturale dicitur, quod eſt unicuique hominum inſitum ab Auctore naturæ, atque intimatum ipſo lumine rationis, quo diſcernimus quid agendum ſit hic, & nunc, quid omittendum, etiam ſecluſo omni alio præcepto extrinſeco. Hujus generis ſunt ea rationis

dictamina, quibus impellimur ad bene nobis facienti benefaciendum, ad curandam vitæ conſervationem, aliaque ſimilia: Et quia plurimæ ejuſdem generis inclinationes apparent etiam in brutis; ideo *in cit. l.* 1. *ff. de juſt. & jure* dicitur Jus naturale eſſe *quod Natura omnia animalia docuit*, quamvis inclinationes illæ, prout in brutis ſunt, non dicantur proprie Jus naturale, cum non a ratione, quæ eſt fundamentum Juris, ſed ab inſtinctu quodam ſenſitivo proficiſcantur.

7 Inde fit Jus naturale immutabile eſſe ex natura ſua; totamque mutationem, quæ aliquando contingit circa ea, quæ ſunt juris naturalis, oriri non ex mutatione ejuſdem Juris, ſed ex variatione circumſtantiæ, ratione cujus deſinit aliquid eſſe objectum a Jure naturali prohibitum, vel præceptum, ſicut eſſet ea circumſtantia ſecluſa.

8 Jus poſitivum vocatur, quod a libera Dei, vel hominis voluntate ſancitum eſt, ac propterea mutabile eſt, in eoque differt a Jure naturali. Subdividitur in Divinum, & humanum.

9 Jus poſitivum divinum eſt; quod libere a Deo latum eſt, idque ſubdividitur in vetus, & novum. Vetus eſt, quod in Veteri Teſtamento Deus condidit in tria præceptorum genera diſtinctum, nempe in præcepta judicialia, quæ ad juſtam Hebraicæ Reip. gubernationem ſpectabant; in præcepta cæremonialia, quibus ſpeciales modi colendi Deum, Religionemque ſervandi præſcribebantur; & in præcepta moralia, quibus informabatur morum diſciplina, cujus generis ſunt præcepta Decalogi: quamvis

vis hæc ſint Juris quoque naturalis; unde factum fuit, ut hæc moralia perſeveraverint etiam in Teſtamento novo, in quo ceteroquin veritate umbræ ſuccedente per Chriſtum Dominum, ceremonialia illa, & judicialia ceſſaverunt. Jus poſitivum Divinum novum eſt, quod in novo Teſtamento condidit Chriſtus Dominus, cujus generis ſunt ea, quæ pertinent ad Sacramenta novæ Legis.

10 Jus poſitivum humanum dicitur, quod ab homine latum eſt habente poteſtatem legislativam, quod etiam ſubdividitur in Jus gentium, Jus Civile, & Jus Canonicum, de quibus juris ſpeciebus ſermo erit in ſequentibus.

§. II.

De Jure gentium, & Civili.

1 NOmen Juris gentium dupliciter ſumi poteſt: primo lato modo, quatenus complectitur omne illud Jus, quod eſt omnibus hominibus proprium, atque commune, ſub qua acceptione venit etiam jus naturale, ſolis, & omnibus hominibus competens, quod ab aliquibus vocatur jus naturale ſecundarium, ad diſcrimen alterius juris naturalis communis cum brutis, quod vocant Jus naturale primarium: atque ita ſumitur in *l. 2. & 3. ff. de Juſt. & jure*, ubi in ejus exemplum affertur Religio erga Deum, pietas erga parentes, &c. quæ tamen ſunt juris naturalis, ſeu unicuique hominum inſiti ab Auctore naturæ, etiam ſecluſo omni alio præcepto extrinſeco.

2 Se-

2 Secundo ſumi poteſt ſtrictius, prout adæquate diſtinguitur a toto Jure naturali; & tunc nomine Juris gentium intelligitur Jus illud, quod omnibus, aut pleriſque gentibus commune, & proprium eſt, ita tamen, ut non fundetur in ſolo rationis inſtinctu, ſed introductum fuerit communibus moribus, & conſuetudine ad exigentiam humanæ utilitatis, aut neceſſitatis. Hujus generis ſunt plerique contractus, bella, paces, fœdera, aliaque ſimilia, quæ numerantur in §. *Jus autem gentium*. *Inſt. de Jure natur. gent. & civ.* & in *can. Jus gentium* 10. *diſt*. 1.

3 Jus civile generice ſumptum eſt omne illud Jus, quod in qualibet humana Rep. conſtitutum eſt ab homine, vel ab ipſa Communitate pro gubernatione politica, & conſervatione pacis, atque Juſtitiæ. Plerumque tamen nomine Juris Civilis abſolute, & ſine addito prolati intelligitur per Antonomaſiam Jus commune Cæſareum, ſeu Romanorum, ſicut cum Poetam dicimus, nec addimus nomen, ſubauditur apud Græcos Homerus, Virgilius apud Latinos, quod eſt exemplum allatum in §. *Sed Jus quidem civile*. *Inſtit. de Jure natur. gent. & civili*.

4 Jus Civile ita ſumptum aliud eſt ſcriptum, aliud non ſcriptum. Jus non ſcriptum eſt conſuetudo, quam diuturni mores conſenſu utentium comprobarunt, ut dicitur in §. *Ex non ſcripto*. *Inſtit. eod.* Conſuetudo enim eſt Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex *c. conſuetudo* 6. *diſt*. 1. Jus ſcri-

ptum

ptum dicitur, quod a Legislatore legitimo immediate latum eſt, ſcriptumque dicitur, non quod ad legis eſſentiam requiratur ejus promulgatio per ſcripturam, ſed quia leges Principis ſolent plerumque per ſcriptum promulgari.

5 Juris Civilis ſcripti ſpecies plures ſunt, quæ numerantur in §. *conſtat*, *& ſeqq. Inſtit. eod.* videlicet lex ſpecifice ſumpta, plebiſcita, Senatus Conſulta, Magiſtratuum edicta, edicta Prætorum, Principum placita, Reſponſa prudentum. Nomine legis ſpecifice ſumptæ intelligitur ea Conſtitutionum ſpecies, quas Populus Rom. Senatorio Magiſtratu interrogante, veluti Conſule conſtituebat. Plebiſcitum eſt, quod Plebs Magiſtratu plebejo interrogante veluti Tribuno decrevit, cujus generis decretis robur communis legis acceſſit per legem Hortenſiam, ita dictam ab Hortenſio, qui ad conciliandam pacem inter Nobiles, & Plebejos ſtatuit, ut eorum Plebiſcita vim communis legis haberent. Senatuſconſultum eſt, quod Senatus juſſit, atque conſtituit. Edicta Magiſtratuum, aut Prætorum, quæ juſſa ſunt a Magiſtratibus, aut Prætoribus. Principum placita, quæ Imperatores, vel per reſcripta, vel per ſententias definitivas, vel per edicta decreverunt. Reſponſa demum Prudentum ſunt ſententiæ, & opiniones veterum quorumdam Juriſconſultorum, quibus vel permiſſum fuit a Principe jura condere, vel quorum dictis ab auctoritate Principis robur legis acceſſit. Sumuntur hæc ex cit. loco Inſtit. & ex *l. 2. ff. de origine Juris*.

6 In

6 In omnibus his Jurium ſpeciebus, tam multa olim diverſis temporibus ſtatuta ſunt, ut duo pene millia librorum numerata fuerint, & pluſquam tricies centena millia verſuum, quibus Jura continerentur ex *l.2. C. de vet. jure enucl.* non ſine magno diſciplinæ legalis incommodo, cui ex tam ingenti rerum multitudine plurima præterire, neceſſarium erat. Huic malo, ut mederetur Juſtinianus, ſapienter ſtatuit, tam inconditam vaſtitatem brevioribus terminis reſtringere, rejectiſque contrariis, ac ſuperfluis, moderatum legum compendium reformare, ut factum fuit per Tribonianum, alioſque in legalis facultate florentiſſimos viros: atque illud eſt, quod modo habemus, & eſt in uſu, diciturque Corpus Juris Civilis.

7 Conſtat autem Corpus hoc Juris Civilis pluribus partibus. Prima eſt Digeſtum in tres partes diſtributum, nempe in Digeſtum vetus conſtans 24. Libris, in Infortiatum, ita dictum fortaſſe, quia continet leges circa Teſtamenta, & ultimas voluntates, quæ ſunt leges fortiſſimæ, & irrevocabiles, complectiturque 14. Libros, & in Digeſtum novum conſtans 12. Libris: unde totum Digeſtum univerſaliter continet 50. Libros, diciturque etiam Pandectæ a Græco vocabulo πᾶν quod ſignificat *totum*, & a verbo δέχομαι, quod ſignificat *continere*, ſeu *capere*, quaſi ſit volumen continens in ſe omnes diſputationes, & deciſiones legitimas, ut explicatur in *l. 2. C. de vet. Jur. enucl.* Ex hoc Pandectarum nomine ortum habuit mos ille communis inter Recentiores citandi Digeſtum per duplex ff. Nam cum olim

cita-

citaretur per Græcam litteram π, quæ eſt initialis in hac voce πανδέκται, eademque littera habeat aliquam ſimilitudinem duorum ff. paulatim ex errore Librariorum citati cœpit per duo ff. atque, ita etiam apud Juriſtas conſuetudine invaluit. Ita tradit Alciatus *lib.* 3. *Diſpunct. cap.* 16. quamvis adhuc moderni Doctores non deſint, qui primævum citandi morem retinent per litteram Græcam π, vel latinam D.

8 Altera pars Corporis Juris Civilis eſt Codex, ita dictus per Antonomaſiam; quia quamvis omnis Liber vocari poſſit, Codex, hic tamen dicitur Codex ſine addito, propter dignitatem, utpote continens conſtitutiones, & reſcripta Imperatorum. Conſtat autem 12. Libris, quorum primi novem poſiti ſunt in proprio volumine, reliqui vero regiſtrantur poſt volumen Authenticorum. Citatur autem per litteram majorem C.

9 Alia pars eſt Volumen Authenticorum diviſum in 9. Collationes, ita dictas, quia in illis ſunt ſimul collectæ Conſtitutiones Juſtiniani: dicunturque etiam Novellæ, quia a Juſtiniano factæ fuerunt poſt Codicis compiletionem. Ex hoc volumine Authenticorum translatæ poſtea fuerunt in Codicem, & congruis titulis appoſitæ quædam particulæ ab Yrinerio quingentis annis poſt Codicis compilationem, ut notat Cæſar Coſta *lib.* 1. *variar. ambiguit. Juris cap.* 34. quæ leges ita translatæ vocantur ab Authoribus *Authenticæ*, cum ceteroquin lex, ut incluſa in Volumine Authenticorum dicatur *Authenticum*. Poſt Authentica reperiuntur in Corpore Juris duo Libri conſtitutionum, ſeu

con-

Digitized by Google

conſuetudinum feudalium, ac deinde nonnulla alia Opuſcula continentia quaſdam Conſtitutiones Friderici, & Henrici Imperatorum.

10 Demum in fine ponuntur Inſtitutiones Juſtiniani, quæ ſunt quoddam legum compendium; ac prima ſcientiæ legalis Elementa, ad eamdem facilius addiſcendam apta methodo concinnata, ac dividuntur in 4. Libros. Quod autem in Inſtitutionibus fiat nonnumquam mentio Codicis jam ante compoſiti, ut in §. *Sed nec hujuſmodi. Inſtit. de Legatis*: & viciſſim in Codice fiat mentio Inſtitutionum, jam ante compoſitarum ut in *l. Meminimus* 15. *cod. de Legitimis hæredib.* repugnantiam non habet. Notandum enim eſt, ante compoſitionem Inſtitutionum, imo & ante Digeſtum, auctoritate Juſtiniani fuiſſe compilatum Codicem quemdam, qui Juſtinianeus appellatus fuit, abrogatis aliis tribus Codicibus, qui tunc temporis extabant, nempe Gregoriano, Hermogeniano, atque Theodoſiano, de quibus ſermo eſt in *leg. unica cod. de novo Codice faciendo*. Poſtea juſſu ejuſdem Juſtiniani ille idem Codex Juſtinianeus emendatus fuit, & ſic editus fuit alius Codex poſtquam editæ jam eſſent Inſtitutiones, ut conſtat ex *leg. unica*, *cod. de emendat. cod. Juſtiniani*. Hic ultimus emendatus Codex eſt, quem nunc habemus, unde mirum non eſt fieri in eo mentionem Inſtitutionum compoſitarum. Codex autem cujus fit mentio in Inſtitutionibus, eſt ille Codex Juſtinianeus antiquior, qui nunc non extat, ut patet ex

eo,

eo, quod leges nonnullæ, quæ ibi citantur ex Codice: non reperiantur in Codice, quem habemus.

§. III.

De Jure Canonico.

1 Ultima, & nobiliſſima ſpecies Juris humani poſitivi eſt jus Canonicum, ita dictum a Græca voce *κάνων*, quæ ſignificat idem, quod Latine *Regula* ex *cap. Canon.* 2. *diſt.* 3. eoque nomine ſignificantur Eccleſiaſticæ leges ad Divinum cultum, & ſupernaturalem finem animarum ordinatæ, quæ per Antonomaſiam, ſibi vindicant nomen regulæ, quia quamvis omnis lex generaliter, ſive Canonica, ſive Civilis, dici poſſit regula juſti; Lex tamen Canonica eſt nobilior regula, utpote procedens a poteſtate nobiliori, qualis eſt poteſtas Eccleſiaſtica, & ad nobiliorem finem hominem dirigens. Vocari quoque ſæpe ſolet jus Pontificium, denominatione ſumpta a Summis Pontificibus ejus Auctoribus, & a quibus habet auctoritatem. Item vocatur nonnumquam lato modo jus Divinum, ut *in c. cum de diverſis* 2. *de Privileg. in* 6. tum quia Canones dictati ſunt inſtinctu, ac dono Spiritus Sancti, ut dicitur in *c. Violatores* 5. 25. *q.* 1. tum quia proceſſerunt ex auctoritatibus novi, & veteris Teſtamenti, ex *c. Qualiter* 24. *de Accuſationibus*, tum demum, quia Sum. Pontifex accepit poteſtatem condendi ipſas leges a Chriſto Domino, tamquam ipſius Vicarius, & Succeſſor Petri.

2 Ca-

Digitized by Google

2 Canon ita generice acceptus multipliciter dividi poteſt. Primo enim alius eſt univerſalis, ſeu communis; alius particularis. Univerſalis; ſeu communis dicitur, qui fertur pro tota Eccleſia; particularis autem, qui fertur tantummodo pro certo particulari loco, extra quem Canon ille non obligat, cujus generis ſunt leges illæ particulares, quæ ſtatutæ ſunt tantum pro hoc, vel illo particulari Epiſcopatu, &c. Nomen tamen Canonis abſolute prolatum ſolet intelligi de lege Eccleſiaſtica Univerſali.

3 Secundo alius eſt Canon ſcriptus, alius non ſcriptus, quemadmodum etiam Jus Civile paulo ante dividebamus. Canon ſcriptus dicitur, quem fert Eccleſiaſticus Legislator, qui plerumque leges ſuas per ſcripturam promulgare ſolet. Canon non ſcriptus eſt conſuetudo longo uſu firmata obligans per modum Legis.

4 Tertio Canon ſcriptus generice acceptus ſubdividitur in Canonem ſpecifice ſumptum, ſeu in ſignificatione minus ampla, in Decretum, in Epiſtolam Decretalem, in Dogma, in Mandatum, in Interdictum, & Sanctionem, quæ diviſio affertur a Gloſ. in Decreto Grat. *diſt. 3. v. omnes*. Nomine Canonis ſpecifice ſumpti, ſeu in ſignificatione minus ampla intelligitur Conſtitutio, ſeu lex edita a Concilio Generali. Decretum etiam ſpecifice ſumptum eſt Conſtitutio edita a Summo Pontifice, nulla præcedente alicujus conſultatione. Epiſtola Decretalis dicitur Conſtitutio facta a Summo Pontifice ad conſultationem alterius, ſcripto tranſmiſſa,

& pu-

& publicata. Dogma eſt Conſtitutio doctrinalis circa fidem. Mandatum, Conſtitutio circa mores. Interdictum, conſtitutio aliquid prohibens, nulla certa pœna pro tranſgreſſoribus interpoſita. Sanctio demum, per quam ita aliquid prohibetur, ut ſimul adiiciatur certa pœna tranſgreſſori. Sumuntur hæc ex *præcitat. Gloſſ.* Omnes tamen iſtæ Conſtitutionum ſpecies ſæpe veniunt, & confunduntur ſub uno, eodemque nomine Canonis, ſeu legis Eccleſiaſticæ.

5 Quarto demum Canon alius dicitur Extravagans, alius incluſus in corpore Juris. Canon incluſus in corpore Juris dicitur omnis illa Conſtitutio, quæ repoſita eſt in voluminibus componentibus corpus Juris Canonici, videlicet, vel in Decretalib. Gregorii, vel in Sexto, vel in Clementinis, & c. Canon Extravagans vocatur ea Conſtitutio, quæ nondum poſita eſt in prædictis voluminibus, ſed quaſi extra vagatur, quales ſunt Conſtitutiones Summorum Pontificum editæ poſt compilationem totius corporis Juris Canonici: quod nomen adhuc retinetur etiam a quibuſdam Conſtitutionibus, quæ componunt Librum Extravagantium intra corpus Juris; quia ſcilicet tale nomen habuerant, antequam eidem corpori adnecterentur, unde factum eſt, ut etiam poſtquam factæ ſunt partes ejuſdem corporis in ea quaſi poſſeſſione ejuſdem nominis perſeveraverint.

6 Ad hujus rei intelligentiam ſciendum eſt, a primis uſque temporibus naſcentis Eccleſiæ, totoque ſequentium ſæculorum curſu,

curſu, plurimos Canones editos fuiſſe, vel ab ipſis Apoſtolis, vel a Conciliis, vel a Summis Pontificibus ad Eccleſiaſticam diſciplinam ordinatos, quorum, ut facilior cognitio, præ manibus haberetur, diverſæ a diverſis Auctoribus compilationes factæ ſunt. Ut antiquiores omittam, de quibus videri poteſt Giball. *tom.* 2. *de ſcient. Canon. l.* 5. *cap.* 10. *quæſt. unica*, & Emanuel Gonzal. *tom.* 1. *in Decretal. in apparatu de origin. & progreſ. Juris Canon. num.* 46. *& ſeqq.* Canonum collectio uſu celebrior, & approbata ea eſt, quæ ſignificatur nomine Corporis Juris Canonici, conſtatque Decreto Gratiani, Decretalibus Gregorii, Sexto Decretalium, Clementinis, & Volumine Extravagantium.

7 Decretum Gratiani dicitur Volumen a Gratiano Monacho Ordinis Sancti Benedicti compilatum, cui operi doctas Gloſſas nonnulli Doctores addiderunt. Quia vero in hoc volumine, præter decreta Summorum Pontificum, & Conciliorum, quæ vim Canonis procul dubio habent, intermiſta leguntur alia plurima, vel ex Sanctis Patribus, vel ex aliis Interpretum fragmentis, vel etiam ex jure civili petita: controvertitur inter Doctores, utrum illa omnia, & ſingula quatenus tranſlata ſunt in hoc volumen cenſeri debeant canonizata, hoc eſt vim Canonis acquiſiviſſe? In qua controverſia affirmativam ſententiam tradiderunt aliqui Canoniſtæ, quos refert, & ſequi videtur Fel. *in cap.* 2. *de reſcr. n.* 45. In contrarium tamen eſt plurium aliorum ſententia,
quos

Digitized by Google

quos refert, & ſequitur Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp.* 12. *num.* 5. Suar. *de leg. lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 6. aliique plures, quos etiam ſequitur Rota apud Penam *deciſ.* 480. qui docent ſingula apud Gratianum reperta referenda eſſe ad Auctores ſuos, ex quibus deſumpta ſunt, tantumque auctoritatis habere quantum ipſi Auctores merentur, niſi ſint a Summo Pontifice canonizata, seu approbata in aliquo Canone, ut etiam tradit Gloſ. *in c.* 1. *de reb. Eccleſ. non alien. in* 6. *v. tractatus*. In foro tamen externo ſingula citari poſſunt, & ſolent ad cauſarum deciſionem, & obſervari, ac ſi eſſent Canones Eccleſiaſtici.

8 Decretum hoc Gratiani in tres præcipuas partes dividitur, quarum prima continet 101. diſtinctiones in plures Canones, ſeu capita ſubdiviſas. Secunda pars continet 36. Cauſas ſubdiviſas pariter in plures quæſtiones, & Canones, ſeu Capita: excepta qu. 3. cauſæ 33. quæ continet tractatum de pœnit. in 7. diſtinctiones per Canones, ſeu capita diviſum. Demum tertia pars Decreti continet quinque diſtinctiones diviſas in Canones, vel Capita agentia de Conſecratione.

9 Secunda pars corporis Juris Canonici eſt volumen Decretalium, quæ dicuntur Gregorii IX. quia illius juſſu collectæ ſunt ex variis reſcriptis, & Conſtitutionibus Summorum Pontificum, Conciliorumque decretis per Sanctum Raymundum de Penafort Ordinis S. Dominici Capellanum, & Pœnitentiarium ejuſdem Pontificis, cujus voluminis Gloſſator eſt Bernardus Parmenſis.

ſis. Dividitur autem in quinque libros continentes Titulos, & Capita, in quorum primo agitur de Miniſtris Eccleſiæ, eorumque electione, ordinatione, officiis uſque ad titulum 34. ac deinde ſub finem ejuſdem libri ſubnectuntur principia judiciorum. In ſecundo libro agitur de Jure, quod præcipue eſt circa Judicia. In tertio libro de Clericis, necnon de quibuſdam, quæ ſunt Clericis, Laiciſque communia. In quarto de Sponſalibus, & matrimonio. In quinto de criminibus, & pœnis. Quæ omnia breviter indicantur veteri illo verſiculo quinque vocibus conſtante, quæ totidem libris Decretalium ſuo Ordine correſpondent: *Judex. Judicium. Clerus. Sponſalia. Crimen.*

10 Tertia pars corporis Juris Canonici eſt ſextus Decretalium, juſſu Bonifacii VIII. compilatus Opera, & ſtudio Guillelmi Archiepiſcopi Ebredunenſis, Berengarii Epiſcopi Biterrenſis, & Richardi de Senis S. R. E. Vicecancellarii ex pluribus Pontificum reſcriptis, Conciliorumque decretis, quæ emanaverant poſt editum volumen Decretalium antiquarum Gregorii IX. cujus Operis Gloſſator eſt Joannes Andreas Bononienſis. Vocatur autem *Sextus*, quia additus fuit quinque antiquioribus libris Decretalium Gregorii, quamvis etiam ipſe dividatur in quinque libros continentes ſimiliter titulos ex Decretalibus Gregorii deſumptos, & capita.

11 Quarta pars corporis Juris Canonici ſunt Clementinæ, & volumen Extravagantium. Primæ ſunt Conſtitutiones Clementis V. editæ in Concilio Viennenſi, quibus Gloſ-

Gloſſas addidit prædictum Joannes Andreas; ſuntque ſimiliter diviſæ in quinque libros continentes titulos ex Decretalibus Gregorii deſumptos, & capita.

12 Volumen Extravagantium ſubdividitur in duas partes, in quarum prima continentur Extravagantes Joannis XXII. quibus Gloſſas addit Zenzelinus de Caſſanis; in altera autem ſunt Extravagantes diverſorum Pontificum poſt ſextum emanatæ, quibus Gloſſas appoſuerunt Joannes Monachus, Guillelmus de Monte Lauduno, & Joannes Franciſcus de Pavinis. Ratio autem, quare extravagantes dicantur, paulo ſuperius indicata eſt.

13 Iſtæ ſunt partes ex auctoritate Pontificia receptæ componentes corpus Juris. Aliæ Conſtitutiones Summorum Pontificum, & Conciliorum poſt illarum omnium compilationem emanatæ vim etiam canonum habent, vocarique poſſunt Extravagantes, quia quodammodo vagantur extra idem corpus, utpote nondum in unum volumen ſub congruis titulis ex auctoritate Pontificis compilatæ, quamvis auctoritate privata Petrus Matthæi Juriſconſultus Lugdunenſis, earum plures compilaverit, & ſub propriis titulis in quinque libros diſtribuerit, quos vocavit ſeptimum Decretalium.

14 Totum hoc Canonicum corpus componitur partim ex ſacrarum Litterarum præceptis, partim ex Summorum Pontificum Conſtitutionibus, Conciliorumque Decretis, partim ex Sanctorum Patrum ſententiis, partim demum ex aliquibus ſtatutis le-

gum civilium: cum eo tamen inter hæc omnia diſcrimine, quod præcepta ſacrarum Litterarum, Summorum Pontificum conſtitutiones, conciliorumque approbatorum decreta habeant per ſe vim legis Eccleſiaſticæ; at ſtatuta legum civilium ſecundum ſe, quamvis obligent, & obſerventur etiam in foro Eccleſiaſtico, ſuppoſito quod, neque Canonicis decretis, neque bonis moribus adverſentur, ex *cap.* 1. *de novi operis nuntiatione*, juncto *c.* 2. 5. aliiſque *diſt.* 10. attamen vim non habent canonis Eccleſiaſtici, niſi quatenus in aliquam conſtitutionem canonicam tranſlata ſunt, & aſſumpta tanquam ſua a Summo Pontifice, juxta illud Juſtiniani in *l.* 1. *C. de veteri Jure enucl. Omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur*, cui etiam conſonat *cap. ſi Apoſtolicæ* 22. *de præb. in 6.*

15 Idem proportionaliter dic de iis Sanctorum Patrum ſententiis, quæ tranſlatæ ſunt in volumina Decretalium, & a Summo Pontifice approbatæ: ſic enim cum aliis conſtitutionibus Pontificiis parem Juris auctoritatem habent, quod illis non competeret, ſi mediante ea tranſlatione, & approbatione Summus Pontifex illas non feciſſet ſuas; quia tunc tantummodo poſt Summorum Pontificum, Conciliorumque decreta ſecundum pro decidendis cauſis locum haberent, ut conſtat ex *c.* 1. *diſt.* 20. quia ſcilicet ad condendam legem non tam ſcientia, quam juriſdictio neceſſaria eſt.

16 Quod autem attinet ad Conciliorum decreta, diſtinguendum eſt, utrum ſint decre-

creta Conciliorum univerſalium, an Conciliorum particularium. Decreta Conciliorum univerſalium a Summo Pontifice approbatorum habent per ſe vim canonis univerſalis, ſive reperiantur inſerta in corpore Juris Canonici, ſive non reperiantur ibidem inſerta: at decreta Conciliorum particularium ſecundum ſe ſunt canones particulares, eam tantum Diœceſim, ſeu Provinciam obligantes, pro qua particulare Concilium congregatum fuit, niſi tamen aſſumpta ſint a Summo Pontifice, & facta tanquam ſua, quemadmodum ſua fecit ea, quæ reperiuntur inſerta in libris Decretalium, juxta illud præcitatum: *omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur*. Ratio iſtorum eſt: quia vis & extenſio legum dependet a vi & extenſione juriſdictionis, ſiquidem extra territorium jus dicenti non paretur impune, *ex cap. 2. de conſtit. in 6.* Vis igitur canonis univerſalis procedere non poteſt niſi ab habente juriſdictionem univerſalem ſupra totam Eccleſiam: atqui ſolus Summus Pontifex, & ſolum Concilium generale a Summo Pontifice approbatum habet juriſdictionem univerſalem ſupra totam Eccleſiam; Concilium autem particulare habet tantummodo juriſdictionem ſupra Diœceſim, vel Provinciam, pro qua congregatum eſt: ergo ſolum ea quæ Summus Pontifex, & quæ Concilium generale approbatum decrevit, aut quæ Summus Pontifex facit ſua, vim habent Canonis univerſalis.

Digitized by Google

§. I V.

De Conciliis.

1 AD clariorem iſtorum intelligentiam, ſciendum eſt nomine Concilii in Eccleſia nihil aliud intelligi, quam Conventum Epiſcoporum, aut etiam aliorum, qui de jure, vel privilegio, vel conſuetudine admitti debent, legitime congregatum, ad ſtatuendum collatis ſententiis ſuper rebus emergentibus, quod verum, aut utile judicaverit. Rurſus ſciendum eſt, plures eſſe ejuſmodi Conciliorum, ſeu Conventuum ſpecies in Eccleſia. Aliud enim eſt Concilium particulare, quod ſubdividitur in Diœceſanum, Provinciale, & Nationale; aliud Concilium generale.

2 Concilium Diœceſanum eſt, quod in ſua particulari Diœceſi congregatur ab Epiſcopo, ex Presbyteris ſui Epiſcopatus, quibus ipſe Epiſcopus præeſt.

3 Concilium Provinciale vocatur ad quod vocantur omnes Epiſcopi ſuffraganei unius Provinciæ, quibus præeſt Metropolitanus, ſeu Archiepiſcopus, cujus generis plurima reperiuntur in voluminibus Conciliorum.

4 Concilium Nationale eſt, ad quod vocantur omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi unius Regni, vel nationis, quibus preæſt Patriarcha, vel primas ejuſdem nationis, qualia ſunt multa Concilia Romana, Toletana, & Africana, quæ nonnunquam vocantur etiam generalia, quia videlicet

ge-

Digitized by Google

generalia ſunt relate ad illud Regnum, ſeu nationem, quamvis abſolute, & quoad totam Eccleſiam non ſint univerſalia.

5 Demum Concilium generale, quod etiam appellatur Oecumenicum, hoc eſt totius Orbis Chriſtiani, eſt, ad quod vocantur Epiſcopi totius Eccleſiæ, qui poſſunt, & debent eidem intereſſe, niſi legitime impediantur, & cui præſidet Summus Pontifex per ſe, vel per ſuos Legatos. Ejus convocatio ſpectat unice ad Summum Pontificem, ut conſtat ex tota diſt. 17. apud Gratianum, quemadmodum, & unice ad Summum Pontificem ſpectat ejuſdem confirmatio, ſine qua ejuſdem canones nullatenus Eccleſiam obligarent, quam confirmationem requiri etiam pro Conciliis Provincialibus deciſum fuiſſe a Sacra Congregatione in *Florentin. & Januenſ. die* 24. *Julii* 1573. refert eruditiſſimus Dom. Pignatel. *Conſult. Canon. tom.* 4. *conſult.* 132. *num.* 13.

6 In hac confirmationis neceſſitate fundatur celebris illa generalium Conciliorum in Eccleſia celebratorum diviſio, quorum aliqua dicuntur ſimpliciter approbata; alia ſimpliciter reprobata; alia partim approbata, partim reprobata. Primi generis ſunt, quæ ſimpliciter confirmata fuerunt auctoritate Summi Pontificis. Secundi generis, quæ ab eadem auctoritate penitus ſunt rejecta. Tertii demum generis, quæ partim confirmata ſunt, videlicet quoad aliqua particularia, vel quoad aliquos canones; partim rejecta, ſive quoad alia ſtatuta, alioſve canones non confirmata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

7 Concilia ſimpliciter approbata, & univerſaliter recepta in Eccleſia ſunt 18. ut videri poteſt apud Bellarm. *lib.1. Controv. de Conciliis c.5.* ex quo ſequentem catalogum hic breviter atteximus, præſcindendo ab iis, quæ celebrata ſunt ab Apoſtolis, de quibus ſermo eſt in libro Actuum Apoſtolorum.

8 Primum Concilium eſt Nicænum, ita dictum, quia celebratum fuit Niceæ in Bithinia. Incepit anno Domini 327. ſeu ut alii malunt anno 325. & duravit tribus annis. Convocatum fuit auctoritate S. Silveſtri Summi Pontificis, qui eidem præſedit per ſuos Legatos Oſium Epiſcopum, Victorem, & Vincentium. Interſuere 318. Epiſcopi, & ipſe Imperator Conſtantinus Magnus non tanquam Judex, ſed ut ſua majeſtate pacem conciliaret, & promoveret. Cauſa congregandi Concilii duplex fuit. Prima, ut damnaretur hæreſis Ariana, quæ negabat divinitatem Verbi Divini. Secunda, ut reſolveretur vetus controverſia de die, in quo ab Eccleſia celebrari Paſcha deberet.

9 Secundum Concilium eſt Conſtantinopolitanum primum celebratum 56. annis poſt Nicænum auctoritate S. Damaſi Summi Pontificis, Imperante Theodoſio Magno Seniore. Quamvis autem eidem Concilio nullus Epiſcopus interfuerit ex Provinciis Occidentalibus; adhuc tamen recipitur ab Eccleſia tanquam legitimum, & univerſale Concilium, quia eodem tempore Summus Pontifex Romæ coegerat Synodum Occidentalium, conjunctiſque animis atque ſententiis, quamvis loco diſtantes,

tes, duæ illæ Synodi tanquam unica proceſſerunt. In hoc Concilio damnata fuit hæreſis Macedonii, quæ Spiritus Sancti Divinitatem negabat. Interfuerunt autem Epiſcopi ex diverſis Provinciis 150.

10 Tertium Concilium eſt Epheſinum celebratum anno Domini 434. vel ut alii malunt, anno 431. Cœleſtino I. Summo Pontifice, & Theodoſio juniore Imperatore. Convenerunt 200. Epiſcopi, quibus præfuit Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, tanquam Pontificius Legatus. Cauſa congregandi hujus Concilii fuit hæreſis Neſtorii, quæ impie negabat B. Virginem eſſe Dei Matrem, & in Chriſto Domino ponebat duas Perſonas inter ſe diſtinctas, videlicet Perſonam Divinam, & perſonam humanam.

11 Quartum Concilium eſt Calcedonenſe, Leone I. Summo Pontifice, & Marciano Imperatore, anno 454. vel ut alii volunt anno 451. Interfuerunt 630. Epiſcopi. Congregatum autem fuit ad damnandam hæreſim Eutichetis, quæ unam tantum Naturam in Chriſto dari aſſerebat.

12 Quintum Concilium eſt Conſtantinopolitanum II. Vigilio Summo Pontifice, & Juſtiniano ſeniore Imperatore, anno Domini 553. Interfuerunt Epiſcopi 165. Cauſa ejus congregandi fuit ad damnandas quaſdam propoſitiones Origenis, & tres libellos editos a Theodoro Mopſueſteno, Theodoreto Cyrenſi, & Iba.

13 Sextum Concilium eſt Conſtantinopolitanum III. inceptum ab Agathone Summo Pontifice, ſed terminatum, & ap-

probatum a Leone II. imperante Conſtantino IV. dicto Pegonate, anno Domini 681. Interfuerunt 289. Epiſcopi. In hoc Concilio damnata fuit hæreſis eorum, qui unam tantum voluntatem in Chriſto eſſe dicebant, unde vocabantur Monothelitæ.

14 Septimum Concilium eſt Nicænum II. celebratum anno Domini 781. vel ut aliis placet 787. Adriano I. Summo Pontifice, & Conſtantino Imperatore ac Irene ejus Matre. Interfuerunt 350. Epiſcopi. Cauſa hujus Concilii fuit, ut ſuſtineretur cultus Sacrarum Imaginum, qui ab hæreticis Iconoclaſtis impugnabatur.

15 Octavum Concilium eſt Conſtantinopolitanum IV. quod celebratum fuit Adriano II. Summo Pontifice, & Imperatore Baſilio, anno Domini 870. Circa numerum Epiſcoporum variant Auctores. Eidem tanquam Pontificii Legati præſederunt Donatus, & Stephanus Epiſcopi, & Marinus Rom. Eccleſiæ Diaconus. Congregatum autem fuit pro depoſitione Photii injuſte intruſi in ſedem Conſtantinopolitanam, & pro reſtitutione Ignatii legitimi Epiſcopi.

16 Nonum eſt Concilium Lateranenſe I. habitum an. 1123. Calliſto II. Summo Pontifice, & Henrico V. Imperatore. De numero Epiſcoporum non conſtat inter Auctores. Coactum autem fuit pro recuperanda Terra ſancta contra Infideles, & pro componenda concordia inter Summum Pontificem & Imperatorem.

17 Decimum eſt Lateranenſe II. celebratum anno 1139. Innocentio II. Summo Pontifice, & Conrado III. Imperatore. Inter-

terfuerunt 1000. Epiſcopi. Cauſa ejus congregandi fuit, ut reſcinderentur acta cujuſdam Anacleti Antipapæ, & ut ſuſtineretur Baptiſma collatum Infantibus ante uſum rationis, cujus valor ab aliquibus hæreticis impugnabatur.

18 Undecimum eſt Lateranenſe III. celebratum anno Domini 1179. Alexandro III. Summo Pontifice, & Friderico I. Imperatore. Interfuerunt 300. Epiſcopi. Coactum autem fuit pro deſtruenda hæreſi Albigenſium, ac Valdenſium, & pro deſtruendis Schiſmaticis Ordinatis per intruſos Pontifices.

19 Duodecimum eſt Lateranenſe IV. Innocentio III. Summo Pontifice, & Friderico I. Imperatore, anno 1215. Interfuerunt Epiſcopi 412. Cauſa ejus fuit ad damnandum hæreticalem errorem Abbatis Joachim circa Myſterium Summæ Trinitatis, qui tamen non fuit formaliter hæreticus, eo quod omnia ſua ſcripta ſubjecerit judicio Sedis Apoſtolicæ approbanda, vel corrigenda; & ad damnandum perverſiſſimum dogma impii Almarici, ut videri poteſt *in cap. Damnamus* 2. *de Summa Trinitate, & fide Catholica*, quod eſt deſumptum ex eodem Concilio. Alia etiam cauſa fuit pro moribus reformandis, & pro bello ineundo contra Saracenos, qui Terram Sanctam invaſerant.

20 Decimumtertium eſt Lugdunenſe I. celebratum anno 1245. Innocentio IV. Summo Pontifice, & Balduino II. Imperatore Conſtantinopolitano. Convocatum fuit pro excommunicando Imperatore Friderico II. &

pro ſuſcipienda bellica expeditione ad Terram Sanctam. Interfuerunt 140. Epiſcopi.

21 Decimumquartum eſt Lugdunenſe II. celebratum anno 1274. Gregor. X. Summo Pontifice, & Rodulpho Imperatore. In hoc Concilio fuit expreſſe definitum, ſeu declaratum id, quod ſemper catholica Eccleſia profeſſa fuerat circa Proceſſionem Spiritus Sancti, videlicet Spiritum Sanctum æternaliter procedere ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex uno principio; non duabus ſpirationibus, ſed unica ſpiratione, ut videri poteſt *in cap. unico de Sum. Trin. & fide Cath. in 6.* quod ex hoc Concilio deſumptum eſt. Interfuerunt autem ex diverſis Chriſtiani Orbis partibus Epiſcopi circiter 500.

22 Decimumquintum eſt Viennenſe in Gallia celebratum anno 1311. Clemente V. Summo Pontifice, & Henrico VII. Imperatore. Coactum fuit ad examinandam cauſam militum Templariorum, qui de pluribus criminibus accuſabantur; & ad extirpandas hæreſes Beguardorum, & Beguinorum, &c. Ex hoc Concilio extant Decreta in corpore juris, quæ dicuntur Clementinæ. Adfuerunt Epiſcopi 300.

23 Attento ordine temporis, numerandum hic eſſet Concilium Conſtantienſe, & Concilium Baſileenſe; ſed quia neutrum eſt ſimpliciter, & adæquate approbatum, ideo de utroque ſermo erit poſtea, quando omnia Generalia Concilia adæquate approbata numerabimus.

24 Decimumſextum Concilium eſt Florentinum, anno 1438. Eugenio IV. Summo

Pontifice, & Imperatore Conſtantinopolitano Joanne Paleologo, qui eidem concilio interfuit. Epiſcopi fuerunt 141. Coactum fuit pro componenda unione inter Eccleſiam Latinam, & Græcam.

25 Decimum ſeptimum eſt Lateranenſe V. celebratum anno 1512. quod inceptum fuit a Julio II. Summo Pontifice, & terminatum a Leon. X. Maximiliano Imperatore. Numerus Patrum, qui huic Concilio interfuerunt, fuit minor quam fuerit in ullo alio Concilio generali; numquam enim ad 120. pervenit. Congregatum fuit pro deſtruendo Conciliabulo Piſano, quod abſque auctoritate legitima coactum fuerat, & in ſchiſmatica acta procedebat. Definita ſeu explicata fuit in eodem Concilio Catholica veritas, qua docemur Animam rationalem eſſe immortalem, nec unam eſſe in pluribus hominibus, ſed totidem numero, quot ſunt homines. In eodem Concilio ſtatuta ſunt concordata in Rom. Pontificem, & Galliæ Regem, ſpectantia præſertim ad præſentationem, & collationem Beneficiorum.

26 Decimumoctavum, & ultimum Generale Concilium eſt Tridentinum inchoatum anno 1545. & terminatum anno 1563. tempore Summorum Pontificum Pauli III, Julii III. Pii IV. & Jmperatorum Caroli V. ac Ferdinandi I. ad deſtruendos Lutheri, aliorumque ejus temporis hæreticorum errores, necnon pro morum reformatione.

27 Iſta ſunt Oecumenica, ſeu generalia Concilia auctoritate Sedis Apoſtolicæ ſimpliciter approbata, atque communiter recepta. Inter Concilia vero, quæ dicuntur par-

tim approbata, & partim non approbata, numerantur potiſſimum iſta tria, videlicet Francofordienſe, Conſtantienſe, & Baſileenſe.

28 Francofordienſe coactum fuit Anno 794. Adriano I. Summo Pontifice, in Civitate Francofurti ad Mænum. Hoc Concilium confirmatum fuit ab Adriano quantum ad eam partem, in qua definiverat Chriſtum non eſſe Filium Dei adoptivum; ſed reprobatum fuit quantum ad alteram partem, in qua ex errore damnaverat ſeptimam Synodum.

29 Conſtantienſe congregatum fuit anno 1414. tempore Schiſmatis, quo tres ſe gerebant tanquam Pontifices in Eccleſia, Imperatore Sigiſmundo. Cauſa ejus celebrandi fuit ad extinguendum idem Schiſma, & damnationem Vvicleffi, Joannis Hus, ac Hieronymi de Praga. Fuit autem approbatum a Martino V. ſolum quoad ultimas ſeſſiones, & Decreta in materia fidei conciliariter ſtatuta, ſecundum quæ recipitur ab omnibus Catholicis.

30 Baſileenſe fuit inchoatum anno 1431. & per 18. fere annos continuatum. Hoc Concilium utcumque in prima ſui convocatione legitimum fuerit, ſtatim tamen ac indebitam auctoritatem ſibi arrogavit ſupra Roman. Pontificem, deſiit eſſe legitimum, & habitum fuit tanquam Schiſmaticum conciliabulum, unde omnia ejus decreta reſciſſa ſunt, exceptis tantummodo quibuſdam diſpoſitionibus circa beneficia Eccleſiaſtica, quæ diſpoſitiones approbatæ fuerunt a Nicolao V. Summo Pontifice.

I N-

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER PRIMUS.
TIT. I.

De Jure Perſonarum, ac primo de Summo Pontifice, de Cardinalibus, & Legatis.

1 PRæjactis in præcedenti titulo generalibus fundamentis, aggredimur ſingulariter Inſtitutiones partium Sacri Juris: & cum hoc verſetur potiſſimum circa perſonas, circa Res, circa Judicia, circa crimina, & pœnas, ut diximus ab initio: exordimur a jure perſonarum: quia, ut dicitur in §. *fin. inſtit. de jur. nat. gent. & civ.* parum jus noſſe, ſi perſonæ, quarum cauſa conſtitutum eſt, ignorentur.

2 Duo ſunt univerſalia genera perſonarum pertinentium ad Eccleſiam, unum Laicorum, alterum Clericorum, ex c. *Duo ſunt* 7. 12. *qu.* 1. Clerici dicuntur, qui Eccleſiaſticis officiis ſunt deſtinati per primam Tonſuram, aut per ordines Eccleſiaſticos: eamque denominationem accipiunt a Græca voce *κλῆρος*, quæ idem ſignificat, quod latine *Sors*, vel *hæreditas*, eo quod in ſui Ordinatione, vel aſſumuntur in hæreditate Domini, vel aſſequuntur hæreditatem in ipſo, ut dicitur in *c. Cum ſecundum* 16. *de præb.* Laici vocantur qui nullo ordine Eccleſiaſtico, neque prima tonſura ſunt Eccleſiaſticis muneribus deputa-

ti,

ti, unde negotiis ſæcularibus vacant: hanc autem denominationem deſumunt a Græca voce λαός, quæ ſignificat idem quod Latine *Populus*.

3 Totius Eccleſiæ Chriſti ſupremum in terris viſibile Caput eſt Summus Pontifex, ejuſdem Chriſti Vicarius, & Succeſſor Petri Apoſtolorum Principis. Ejus ſumma dignitas, atque poteſtas ſicut orta eſt immediate de jure Divino ex *can. Sacroſ.* 3. *diſt.* 22. & ex *can. Quamvis univerſæ* 4. *diſt.* 21. ita etiam ab infallibili Spiritus Sancti lumine ſemper regitur, ne unquam errare poſſit, quotieſcumque vel tanquam publicus Eccleſiæ Doctor, vel tanquam ſupremus Eccleſiæ Legislator aliquid definiat, ſive circa veritates fidei, ſive etiam circa morum decreta, ut poſt antiquiores Patrum late tradit Bellar. *lib.* 4. *de Rom. Pont. c.* 3. *& ſeq.* Hinc Eccleſia Romana, quæ ab ipſo immediate regitur, dicitur Mater, & Magiſtra omnium aliarum Eccleſiarum, ex *c. fin. de foro comp.* itaut qui ſe ab illa ſeparaverit vel ſectando falſa dogmata, vel Eccleſiaſticam unitatem ſcindendo, habendus ſit tanquam Hęreticus, aut Schiſmaticus, & ab Electorum numero prorſus extraneus, quemadmodum extra arcam Noe inventi, diluvii vaſtitate conſumpti ſunt.

4 Sicut autem Chriſtus Dominus Apoſtolos habuit, & Petrus Coapoſtolos, atque Preſbyteros, quorum opera Eccleſiam propagavit, & gubernavit: ita Summus Pontifex pro univerſali regimine totius Eccleſiæ habet Adjutores ſuos, & Aſſeſſores, qui vocantur Cardinales S. R. E. eo quod ſint veluti Cardines ejuſdem Eccleſiæ, vel quia ſpecialiter inſer-

ſerviunt Sedi Apoſtolicæ, quæ Axis eſt, & Cardo aliarum Eccleſiarum, ut explicat Gloſ. *in Extrav. Execrabilis* 4. *de Præb. inter commun. v. Cardinalibus*. Illorum gradus, & ordo triplex eſt. Alii enim ſunt Epiſcopi Cardinales: alii Presbyteri: alii Diaconi. Epiſcoporum Cardinalium tituli olim 7. fuerunt; nempe Oſtienſis, Silvæ candidæ alias S. Ruffinæ, Portuenſis, Sabinus, Præneſtinus, Albanus, Tuſculanus, ad hunc finem primitus inſtituti, ut ſingulis hebdomadæ diebus ſuper Altare D. Petri Miſſarum ſolemnia celebrarent, unde vocati quoque fuerunt Cardinales hebdomadarii, ut refert Emmanuel Gonz. *in c. Hiſque XI. de Majorit. & Obed.* Nunc ſex ſunt, quia Titulus S. Ruſſinæ auctoritate Calliſti II. unitus fuit Epiſcopo Portuenſi. Tituli Presbyterorum Cardinalium ſunt 50. Diaconorum autem ſunt 14. ex Conſt. 50. Sixti V. quæ incipit *Poſtquam verus ille*. Cardinalium dignitas eſt maxima infra Summum Pontificatum ex 15. Conſt. Eugenii IV. quæ incipit *Non mediocri*: faciunt enim quaſi unum Corpus cum Summo Pontifice, eo proportionaliter modo, quo Canonici cum Epiſcopo, ejuſque coadjutores exiſtunt in executione muneris Sacerdotalis. Vacante autem Sede ſunt Pontificis Electores ex *c. Licet 6. de elect.* Et *c. Ubi periculum* 3. *eod. in 6.* Plura circa dignitatem Cardinalitiam ſi quis ſcire deſiderat, conſulat Cohell. *in ſuo Tract. de notitia Cardinalatus*, Barb. *Juris Eccleſ. lib.* 1. *c.* 3. & 4. alioſque ab ipſis relatos.

5 Summo Pontifici in gubernanda Eccleſia, præter Cardinales, inſerviunt etiam Legati, & Nuncii, quo nomine ii veniunt, quibus com-

committitur aliqua certa Civitas, vel Provincia, ubi perſonam Pontificis repræſentant, & Ordinariam juriſdictionem exercent, ut conſtat ex toto Decretal. titul. *De Off. Legati*. Multiplex autem eſt talium Legatorum ſpecies. Aliqui enim ſunt, qui dicuntur Legati de Latere, de quibus ſermo eſt in *c. Decreto* 11. *Si quis Epiſcopus* 35. 2. *q.* 6. *c. volentes* 8. de *Off. Legati*, aliiſque Juribus. Hoc nomen tribuitur tantum Cardinalibus, quando mittuntur, quia ſcilicet cum Cardinales ex ſuo munere aſſiſtant Summo Pontifici, ſi contingat ipſorum aliquem mitti, dicitur mitti quaſi de latere Summi Pontificis, ut explicat Gloſs. *in c.*1. *De Off. Legati v. Legationis*, & Gloſ. *in c. Excommunicatis* 9. *eod. Tit. v. commiſſam*.

6 Alii ſunt qui dicuntur ſimpliciter Nuntii, quod nomen tribui ſolet iis, qui mittuntur a Summo Pontifice ad aliquam Provinciam, ſeu ad aliquod negotium *cum poteſtate Legationis*, & non ſunt Cardinales, de quibus ſermo eſt in *c. Excommunicatis* 9. *& c. volentes* 8. *De Off. Legati*, eorumque exemplum eſt in Præſulibus, qui mittuntur ad Principes. Non dicuntur autem mitti de latere, quia cum non ſint Cardinales, non habent ex ſuo munere aſſiſtere Summo Pontifici. Si tamen de facto contingat, aliquem a Summo Pontifice ex Aula Romana mitti, & mandatum ab eodem recipere vivæ vocis Oraculo, mitti ſolet cum poteſtate Legati a Latere. Dixi *cum poteſtate Legationis*: quia ſi aliquis mittatur ad Urbem aliquam ſeu Provinciam Eccleſiæ cum ſola juriſdictione ordinaria quoad temporale regimen ejuſ-

dem

dem Urbis, ſeu Provinciæ, & Cardinalis non ſit, is non dicitur Nuntius, ſed Gubernator.

7 Alii demum Legati ſunt, qui habent munus Legationis annexum ſuæ dignitati, & dicuntur Legati nati, quia ſcilicet per hoc ipſum, quod illam dignitatem acquirunt, abſque alia ſpeciali deſtinatione fiunt ipſo jure Legati, ut eſt exemplum in quibuſdam Archiepiſcopatibus, qui habent ſibi annexam dignitatem Legationis, ut videre eſt in *c.* 1. *De Offic. Legati c.* 1. *De appellat. & c.* 1. *ut lite pendente*.

8 Inter omnes iſtas Legatorum ſpecies, auctoritas, & juriſdictio Legatorum de Latere maxima eſt. Non ſolum enim poſſunt in ſua Provincia id, quod Epiſcopi in ſuis Diœceſibus; ſed amplioribus quoque privilegiis potiuntur, ut fuſe tractant Canoniſtæ in *tit. de Offic. Legati*, atque etiam colligi poteſt ex litteris Apoſtolicis, quæ Legatis, aut Nuntiis dari ſolent cum mandato Legationis, & cum expreſſione poteſtatis, quæ ipſis communicatur. Videri poteſt Barb. *lib.* 1. *Jur. Eccl. c.* 5.

T I T. II.

De Epiſcopis.

1 POſt S. R. E. Cardinales, Legatos, & Nuntios, qui Sedis Apoſtolicæ auctoritatem repræſentant, conſideranda venit dignitas Epiſcopalis, cujus Ordo maximus eſt in Eccleſia, unde ipſe Summus Pontifex ſeſe appellat Epiſcopum, quando ab Ordine ſe denominat, ut notat Gloſs. in *prœmio ſexti Decretalium v. Epiſcopus*.

2 Mul-

Digitized by Google

2 Multiplex autem eſt Epiſcoporum gradus in Eccleſia. Alii enim ſunt, qui dicuntur ſimpliciter Epiſcopi; alii Archiepiſcopi, alii Primates, alii Patriarchæ. Epiſcopi vocantur, qui pro ſpirituali regimine Civitatibus præſunt, ita dicti a Græca voce, quia ſunt quaſi ſuperintendentes ſeu ſpeculatores ſuper populi, & Gregis ſibi commiſſi mores vitamque invigilantes, ut explicat Iſid. relatus a Gratiano in *c. Cleros 2. diſt. 21. verſ. Epiſcopus autem.*

3 Archiepiſcopi ſunt, qui & habent gregem ſibi ſubjectum, & præterea præſunt Epiſcopis unius Provinciæ, ita dicti a Greca voce, quia ſunt quodammodo Principes Epiſcoporum, ut explicatur in *cit. c. Cleros verſ. Inde Archiepiſcopus*. Dicuntur etiam Metropolitani, ut conſtat ex *c. 2. 6. q. 3.* quia Sedem habent in Civitate Capite unius Provinciæ, qualis civitas vocari ſolet Metropolis, quaſi mater Civitatum. Epiſcopi autem ejuſdem Provinciæ ſubjecti Archiepiſcopo dicuntur ejuſdem ſuffraganei, ut videre eſt in *cit. c. 2. & in c. ſuffraganeis* 11. *de Elect.*

4 Patriarchæ, & Primates, ſi ſolam vocum ſignificationem conſulas, parum vel nihil inter ſe differre videntur: utroque enim nomine ſignificantur, qui & ſupra gregem ſibi ſubjectum, & ſupra Epiſcopos, atque Archiepiſcopos plurium Provinciarum poteſtatem habent, ut per ſe ſatis indicat ipſa nominum derivatio: *Patriarcha* enim Græce idem ſignificat, quod Latine *Patrum Princeps*, ut explicatur in *cit. c. Cleros v. Patriarcha*. *Primas* autem eſt

idem

idem quod ſedem habens in prima civitate, ex *c. Nulli 2. diſt. 99.* quo nomine Civitates illæ appellatæ ſunt, quæ reliquis plurium Provinciarum civitatibus dominabantur, in quibus ſicut pro regimine ſæculari inſtituta fuerat Præfectura, quæ ad plures Provincias juriſdictionem extenderet; ita & pro gubernatione Eccleſiaſtica poſita fuit Sedes Epiſcopalis, cui reliquæ plurium Provinciarum ſedes ſubderentur, ut conſtat ex *c. Provinciæ 1. diſt. 99.*

5 Non obſtante tamen ea vocum in ſignificando ſimilitudine uſus obtinuit, ut Patriarchæ nomen quibuſdam tantum ſpecialibus Primatibus tribuatur, relicto reliquis ſolo nomine Primatis. Præcipui autem illorum ſunt Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Jeroſolymitanus, infra Romanum Pontificem, qui non ſolum eſt Supremum in terris viſibile Caput totius Eccleſiæ; ſed eſt præterea ſpecialis Epiſcopus Romanæ Urbis, & Occidentalium Provinciarum Patriarcha, quo nomine ſpecialiter ipſi ſubditur Italia tota cum Inſulis, Gallia, Anglia, Scotia, & Hybernia, Hiſpania cum Inſulis fortunatis, & Balearibus, tota Germania Superior, & Inferior, Dalmatia, Illiricum, Bohemia, Polonia cum Livonia, & Lituania, item Dania, Norvegia, & Suecia cum Inſulis Scandiæ, Iſlandiæ, Gothiæ, aliarumque ſeptentrionalium, item Pannonia cum Tranſilvania, Boſſina, & aliis, Africa, Numidia, & utraque Mauritania, Cæſarienſis, & Tingitana.

6 Infra Romanum Pontificem antiquitus fuit primus Alexandrinus, & ſecundus Antio-

tiochenus, ut patet ex *can. Sacroſancta* 3. *diſt.* 22. ſatiſque innuit Canon. Concil. Nicæni relatus *in c. Mos antiquus* 7. *diſt.* 65. Utraque enim illa ſedes fundata fuit a S. Petro, qui Antiochiæ per aliquod tempus perſonaliter ſedit, & Alexandriam nomine ſuo Marcum miſit; ac præterea in utraque Civitate tunc temporis erant pro ſæculari regimine Præfecturæ præcipuæ, circumjacentium regionum Provinciis jus dicentes, ad cujus regiminis ſimilitudinem inſtituta fuit, ut diximus, Eccleſiarum Patriarchalium Hierarchia. Ex qua etiam ratione factum eſt, ut ſedes Alexandrina Antiochenam præcederet, non obſtante quod Antiochena fuerit a Petro perſonaliter inſtituta, & Alexandrina per Marcum; quia ſcilicet Præfectura Alexandrina erat Auguſtalis, & majoris dignitatis, quam Antiochena, ut habetur ex ff. *&* C. *de Offic. Præf. Auguſtal.*

7 Patriarchæ Alexandrino ſubdita fuit Ægyptus, Lybia, Pentapolis, & Æthiopia. Antiocheno autem Orientalis Eccleſia quæ complectebatur Syriam, Aſſyriam, Meſopotamiam, Mediam, Parthiam, Perſiam, reliquaſque Aſiæ partes uſque ad Indiam Orientalem.

8 Sedes Jeroſolymitana, quamvis eſſet Apoſtolica, utpote fundata per S. Jacobum, jura tamen Patriarchatus ab initio non habuit, imo ſubdita fuit Cæſareæ Metropoli Provinciæ Palæſtinæ, ut conſtat ex *can.* 7. *Concilii Nicæni*, quamvis in ſignum honoris, eo, quod in ea Urbe jacta fuiſſent prima Chriſtianæ Religionis fundamenta per Chri-

ſti

ſti Domini Paſſionem, & mortem, prædicationemque Apoſtolorum, ibidemque Sedem fixiſſet Jacobus Apoſtolus, ſuoque ſanguine conſecraſſet; conceſſum fuerit, *& cit. can.* 7. *Concilii Nicæni* confirmatum Jeroſolymitano Antiſtiti, ut in Conciliis Generalibus primum locum haberet infra Alexandrinum, & Antiochenum ſupra omnes Metropolitas.

9 Intra hos honorariæ præeminentiæ fines ſe cohibuit Jeroſolymitanus uſque ad Concil. Epheſinum, a quo impetrare curavit jura Patriarchatus, productis inſignibus ſuæ Eccleſiæ prærogativis; irrito tamen conatu, reſiſtente præſertim Cyrillo Alexandrino, ne aliquid decerneretur contra Canonem Concil. Nicæni, ut tradit S. Leo Papa in ſua Epiſt.62. ad Maximum Antiochenum: ex qua etiam ratione idem S. Pontifex reprobavit decretum editum a Patribus Concilii Calcedonenſis poſt 20. annos ſubſecuti, quo Sedes Jeroſolymitana declarata fuit Patriarchalis, attributis ei tribus Palæſtinis, ab Antiocheno Patriarchatu detractis: & quamvis idem Calcedonenſe Decretum fuerit approbatum in quinta Synodo, attamen nec eam approbationem confirmatam fuiſſe a Summo Pontifice clare colligitur ex reſponſis Nicolai I. ad quæſita Bulgarorum *cap.* 92. ubi Sedes primarias vere Patriarchales dicit eſſe tantum Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam; Jeroſolymitanam autem eſſe ſolo nomine, & quoad ſigna honoris Patriarchalem, ſervata propria dignitate Metropolis, juxta Canonem Concilii Nicæni. Tandem ſucceſſu temporis, cum aliud circumſtantiæ

ſuade-

Digitized by Google

ſuaderent, in Concilio Lateran. IV. confirmata fuit ea dignitas ab Innocentio III. ut conſtat ex. *c. Antiqua* 23. *De privilegiis*, quod eſt ex eo Later. Concilio deſumptum, ubi etiam decernitur, ut Sedes Jeroſolymitana ſit quarta Patriarchalis infra Conſtantinopolitanam, Alexandrinam & Antiochenam.

10 Similibus fere gradibus ad Patriarchatum aſcendit Epiſcopus Bizantinus, qui fuit ab initio ſuffraganeus Metropolitani Heracljenſis in Thracia, ut conſtat ex Gelaſii *Ep.* 13. *ad Acacium*. Sed cum poſtea Bizantio facta eſſet ingens acceſſio dignitatis, translatione Imperii Conſtantinum, a quo Conſtantinopolis vocatum eſt; multum etiam præcellentiæ acceſſit ejus urbis Epiſcopatui, itaut in Concilio Conſtantinopolit. 1. Decretum illud editum fuerit: *Epiſcopus Conſtantinopolitanus habeat priores honoris partes poſt Romanum Epiſcopum, eo quod Conſtantinopolis ſit nova Roma*. Huic tamen Decreto (ſive per illud vere tribuerentur jura Patriarchatus, ſive ſolum concederetur honoraria præminentia, quemadmodum olim conceſſa fuerat Jeroſolymitano) reſtitit Romana Sedes, quæ illius Concilii ea ſolum approbavit, quæ contra Macedonium definierat, ut conſtat ex *Epiſt.* 31. *S. Gregorii lib.* 6.

11 Similem quoque exitum ſortita eſt conſtitutio Concilii Calcedonenſis, qua & Patriarchalis poteſtas, & ſupra reliquos Patriarchas infra Romanum Pontificem præeminentia Conſtantinopolitanæ Sedi conceſſa fuit, attributis ei Diœceſibus Thraciæ,

Pon-

Ponti, & Aſiæ; cui conſtitutioni conſtanter quoque obſtitit S. Leo Canonum Nicænorum fortiſſimus cuſtos, ut patet ex ejuſdem litteris 53. & 54. datis ad Imperatorem, & ad Anatolium Conſtantinopolitanum Antiſtitem, qui voluntati S. Pontificis acquieverunt. Succeſſu tamen temporis, quidam Anatolii Succeſſores, quod hactenus per Conciliorum decreta firmatum non fuerat, obtinuerunt per Imperatorum leges, quibus, adhærendo prædictis Decretis Concilii Conſtantinopolitani, & Calcedonenſis, ſtatutum fuit, ut Epiſcopus Conſtantinopolitanus primus eſſet inter Patriarchas infra Summum Pontificem, ut videre eſt *in Auth. de Eccleſ. titulis §. Ideoque ſancimus, collat. 9.* quod ſtatutum utcumque fuerit omni validitate vacuum, anſam tamen præbuit pluribus Conſtantinopolitanis Præſulibus jura ſibi Patriarchalia conſervandi. Tandem poſt omnes iſtos irritos conatus, variatis poſt aliquot ſæcula circumſtantiis, Conſtantinopolitanæ Sedi primus ille, infra Romanum Pontificem, Patriarchalis dignitatis gradus indultus fuit a legitima poteſtate, Decreto Innoc. III. in Concil. Lateran. IV. quod refertur *in ſup. cit. cap. Antiqua* 23. *De Privilegiis*, ubi etiam ſpecialia quædam Patriarchalium quatuor Sedium privilegia recenſentur.

12 Præter hos quatuor primarios Patriarchas, dantur etiam in Eccleſia primates aliqui, quibus ex recepta loquendi conſuetudine nomen Patriarchæ tribuitur. Quinam autem illi ſint, & in quibus regionibus, videri poteſt diſtincte narratum

apud

apud Azor. *Inſtitut. moral. part. 2. lib. 3. cap. 35.*

T I T. III.

De poteſtate Epiſcoporum.

1 HIs circa varios Epiſcoporum gradus prælibatis, ut nonnihil etiam circa ipſorum jura, & poteſtatem breviter explicetur; notandum eſt eos omnes differre in aliquibus, in aliquibus convenire. Pro quibus ſciendum eſt, Epiſcopalem poteſtatem in univerſum reduci ad tria membra. Quædam enim Epiſcopo competunt ratione Ordinis: quædam ratione juriſdictionis: quædam ratione dignitatis. Ita Anton. de Butr. *in conſ.* 19. quod fuiſſe ſæpius approbatum a ſupremis Urbis Tribunalibus, teſtatur Fagn. *in cap. dilectus* 18. *de Off. Ord. n.* 5.

5 Ratione Ordinis ea competunt, quæ numerantur *in c. quamvis* 4. *diſt.* 68. videlicet, eſſe Ordinarium Miniſtrum Sacramentorum Confirmationis, & Ordinis, Chriſma conficere, ſacrare oleum Infirmorum, quæ ſunt de jure Divino, ſeu ex Inſtitutione Chriſti Domini annexa Ordini Epiſcopali: item competit Virgines conſecrare, Templa, Altaria, Sacella, Vaſa, & Veſtes; quæ de jure Canonico ſunt Epiſcopis reſervata.

3 Ratione Juriſdictionis omnia reliqua competunt, quæ ſpectant ad regimen ſubjecti Gregis, qualia ſunt v. gr. beneficia conferre, cauſas audire, punire delicta, Synodum cogere, aliaque ſimilia. Ubi obiter pro intelligentia Sacrorum Canonum no-

notandum eſt, inter hujuſmodi ſpectantia ad juriſdictionem Epiſcopalem generice acceptam aliqua dari, quæ ſpeciali vocabulo dicuntur pertinere ad legem Diœceſanam; aliqua autem, quæ ſpecialiter quoque pertinere dicuntur ad legem juriſdictionalem, de qua diviſione ſermo eſt *in cit. c. Dilectus* 18. *de off. Ord.* aliiſque juribus. Ad legem Diœceſanam ſpectare dicuntur, quæ non extenduntur ad Regulares quamvis ceteroquin non exemptos a poteſtate Epiſcopi, ſeu in quibus Epiſcopus obligare non poteſt Regulares, ſed Clericos tantum ſæculares, ut tradunt Doctores ex *c.* 1. 10. *q.* 1. Quæ autem extenduntur etiam ad Regulares non exemptos, dicuntur pertinere ad legem juriſdictionalem. Videatur Azor. *p.* 2. *Inſt. mor. lib.* 3. *cap.* 32. ubi exponit in particulari, quænam ſint in quibus Epiſcopus poſſit aut non poſſit Regulares non exemptos obligare.

4 Demum ratione dignitatis Epiſcopo convenire dicuntur ea, in quibus nec Epiſcopalis Ordo, nec ulla Juriſdictio exercetur; ſed ſunt potius quædam ſigna honoris, aut privilegia dignitatis Epiſcopalis.

5 Circa poteſtatem Ordinis, eidemque Ordini annexa de Jure Divino, unus alio ſuperior Epiſcopus eſſe non poteſt, quemadmodum circa poteſtatem Presbyteratus unus Presbyter alio ſuperior eſſe nequit: Omnes enim æqualiter poſſunt valide miniſtrare ea Sacramenta, quorum ſunt Ordinarii Miniſtri, puta omnes Presbyteri æqualiter valide conſecrare, omnes Epiſcopi æqualiter valide miniſtrare Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, & ſic de reliquis Jure

C Divi-

Divino annexis Ordini Epiſcopali, quæ per poteſtatem mere humanam a nemine auferri poſſunt, nec ullatenus limitari quoad actus validitatem. Dixi *quoad actus validitatem*; ſecus enim eſt quoad licitum poteſtatis uſum, qui per poteſtatem humanam coarctari poteſt, imo & in totum ſuſpendi, ut accidit, quando infligitur pœna ſuſpenſionis, de qua ſermo eſt in pluribus juribus ſub *tit. de ſent. excomm.* & etiam extra caſum ſuſpenſionis limitatur in particularibus Epiſcopis quoad ſubditos ſuos, quibus tantummodo regulariter miniſtrare licite poſſunt Sacramenta Confirmationis & Ordinis, ut ſuis locis infra notabitur, ubi de his Sacramentis ſermo erit. Quare quoad hoc unus Epiſcopus ampliorem habet poteſtatem quam alius, pro majori amplitudine Diœceſis, & numero ſubditorum. Idem procedit in reliquis ex inſtitutione canonica pendentibus a poteſtate Ordinis Epiſcopalis, quæ illud inſuper habent, ut pendeant ab humana poteſtate Eccleſiaſtica etiam quoad actus validitatem, quia Eccleſia poſſet Epiſcopum privare facultate valide conſecrandi templum, ut probat Barb. *Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 107. *ex c. Eccleſiis* 3. *diſt.* 68. *& ex c. Eccleſiis* 18. *cum duobus ſeqq. de conſecr. diſt.* 1. ubi Eccleſias ab Arianis Epiſcopis conſecratas, iterum conſecrari præcipitur. Idem dic de reliquis ſimilibus.

6 Circa poteſtatem juriſdictionis major eſt in ſupradictis Epiſcoporum gradibus inæqualitas. Id ut clarius eluceſcat, notandum eſt totam ejuſmodi poteſtatem Epiſcopalem conſiderari poſſe, vel in ordine ad perſonas, vel

vel in ordine ad res; ſuper quibus exercetur.

7 Perſonæ eidem poteſtati ſubjectæ ſunt quotquot exiſtunt intra fines Diœceſis Epiſcopalis, niſi per ſpeciale privilegium ſint exemptæ, ſive ſint Clerici, ſive Laici: cum eo tamen inter utroſque diſcrimine, quod Laici ſubdantur tantum in iis, quæ concernunt animæ forum, & quoad cauſas, & delicta ſpectantia ad Tribunal Eccleſiaſticum, a quo puniri poſſunt Eccleſiaſticis pœnis atque cenſuris; at Clerici ſubjecti ſint etiam quoad cauſas civiles, & omnia crimina, pro quibus judicari non poſſunt a poteſtate laica, ut inferius exponetur, ubi de immunitate ſermo erit.

8 Res eidem juriſdictioni ſubjectæ ſunt Eccleſiæ, Parochiæ, Monaſteria, Xenodochia, aliaque pia loca, niſi ſpecialiter exempta ſint, ut conſtat ex *toto tit. de religioſis domibus in 3. Decretal.* Item res, & jura eorumdem locorum: necnon beneficia omnia intra propriam Diœceſim exiſtentia, quorum inſtitutio, & deſtitutio, hoc eſt collatio, & privatio de jure communi ad Epiſcopum pertinet, exceptis iis, quæ Summo Pontifici reſervata ſunt, aut ex conſuetudine, vel privilegio alteri inferiori Collatori, juxta textum *in cap. nullus omnino* 11. 16. *q.* 7. de qua re etiam infra recurret ſermo in hac prima parte inſtitutionum, ubi de Eccleſiaſticis beneficiis tractabitur, & in ſecunda parte, ubi agetur de rebus Eccleſiaſticis.

9 In his omnibus omnes Epiſcopi conveniunt quoad propriam Diœceſim. Illud tamen diſcriminis eſt inter ipſos, quod ſimplices Epiſcopi eam totam juriſdictionem habeant limita-

mitatam finibus Diœceſis, extra quam jus dicentibus non paretur impune, *ex c.2. de conſtitut. in 6.* At Archiepiſcopi juriſdictio pluribus in caſibus expreſſis in jure extenditur etiam extra propriam Diœceſim, tum ſuper Epiſcopos ſuffraganeos, tum ſuper ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, tum ſuper res ſuffraganeorum poteſtati ſubjectas.

10 Quod attinet ad Epiſcopos ſuffraganeos, poteſtatis eſt Archiepiſcopalis ipſos cogere ad Provinciale Concilium quolibet ſaltem triennio, juxta præſcriptum Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 2. eidemque præeſſe, ut colligitur ex *c.* 1. *diſt.* 34. Item curare debet Archiepiſcopus, ut ſuffraganei apud ſuas Eccleſias reſideant, & ſuper eorum abſentiam inquirere, itaut ſi eos abſque legitima cauſa non reſidere repererit, debeat applicare fructus fabricæ Eccleſiæ, aut pauperibus loci, & creſcente contumacia denuntiare Summo Pontifici, ut decernitur a Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 1. & a Pio IV. in Conſt. 10. quæ incipit, *De ſalute Gregis*. Præterea ad Archiepiſcopum ſpectat curare, ut ſuffraganei ſuo munere rite fungantur, debitamque juſtitiam ſuis ſubditis adminiſtrent, de quibus juribus, aliiſque plurimis videri poteſt Quaranta *in ſumma Bullarii v. Archiepiſcopi auctoritas*, ubi plures caſus enumerat, in quibus Archiepiſcopi auctoritas extenditur ſupra ſuffraganeos.

11 Unum inter reliqua notandum eſt, de jure recentiori aliqua eſſe derogata a poteſtate, quæ antiquitus Archiepiſcopo competebat. Ejus generis eſt poteſtas confirmandi electum in Epiſcopum, de qua ſer-

mo

Digitized by Google

mo eſt *in c. cum dilectus* 32. *de elect.* aliiſque juribus. Ejuſdem quoque generis eſt auctoritas eligendi Epiſcopum pro caſu, in quo ab inferioribus electoribus celebrata non fuiſſet electio intra tres menſes juſto impedimento ceſſante, quæ auctoritas concedebatur *in cap. ne pro defectu* 41. *de elect. & in c. Quamquam* 18. *eod. in* 6. quamvis non ita ſemper in more fuerit, antiquiori ſiquidem tempore in prædicto negligentiæ caſu poteſtas eligendi non devolvebatur ad Archiepiſcopum, ſed ad Papam, ut conſtat ex *c. dilectus filius* 12. *de conceſſ. præbend.* Nunc tamen univerſaliter neque poteſtas confirmandi electum in Epiſcopum, neque poteſtas ipſum eligendi in ullo caſu Archiepiſcopo competit: nam proviſio omnium Eccleſiarum Cathedralium de jure communi eſt Summo Pontifici reſervata, ut videre eſt in Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ; & etiam pro iis locis, in quibus adhuc ſervatur antiquus modus eligendi Epiſcopum per ſuffragia Capitularium, ut in pluribus Germaniæ Civitatibus, electionis factæ confirmatio unice ſpectat ad Summum Pontificem, ut patet ex Bulla 1. Nicolai V. *Ad Sacram*, in qua continentur concordata Germaniæ.

12 Ejuſdem demum generis, omiſſis reliquis, eſt poteſtas juriſdictionis Ordinariæ, quam de jure antiquo habebat Archiepiſcopus cognoſcendi, & judicandi cauſas etiam criminales ſuffraganeorum ſuorum, exceptis quibuſdam cauſis reſervatis, ut colligitur ex *c. quia cognovimus* 6. 10. *q.* 3. at de jure recentiori ſtatuto a Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 5. cauſæ majores criminales contra Epiſcopum, quæ

depoſitione aut privatione dignæ ſint, ab ipſo tantum Summo Pontifice cognoſcuntur, & terminantur; cauſæ autem criminales minores in Concilio tantum Provinciali, vel a deputandis per Concilium Provinciale.

13 Quod attinet ad ſubditos ſuffraganeorum, quamvis non ſint proprie ſubditi Archiepiſcopo, adhuc tamen in quibuſdam articulis poteſt Archiepiſcopus ſuper ipſis juriſdictionem aliquam exercere, ut habetur *in cap. Paſtoralis* 11. *de Off. Ordin.* Ejuſmodi autem articuli ad quatuor potiſſimum capita reducuntur. Primum eſt in concernentibus totam Provinciam, ut ex pluribus juribus probat Quaranta *in tit. ſumma Bullarii v.* 20. *n.* 23. Alterum eſt in caſu appellationis, quam ſubditi Epiſcoporum interponere poſſunt ab Epiſcopis ad Archiepiſcopos, ex *c. Romana* 3. *de appellat. in* 6. *cap. duo ſimul* 9. *& cap. Paſtoralis* 11. *de Off. Ordin.* exceptis quibuſdam cauſis gravioribus, qualis eſt v. gr. cauſa Sanctæ Fidei, in qua appellatur ad Papam, ut ſumitur ex cap. *majores* 3. *de Baptiſm.* ac deciſum fuiſſe a Sacra Congregatione Cardinalium negotiis Epiſcoporum, & Regularium propoſitorum die 23. Nov. 1582. refert Barb. *Jur. Eccl. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 65. Tertium eſt in caſu viſitationis, in quo poteſt exigere procurationem a ſubditis ſuffraganeorum, ex c. *cum ex officiis* 16. *de præſcript.* eorumque confeſſiones audire, ex *c. fin. de cenſib. in* 6. non tamen diſpenſare juxta aliquos Auctores, nec ordinare, aut concedere litteras dimiſſorias, nec exercere in ſubditos Epiſcoporum juriſdictionem fori contentioſi, præterquam in criminibus notoriis,

Digitized by Google

riis, & contra impedientes ejus juriſdictionem, ut tradit Barb. *in cit. cap. 7. n. 88. & ſeqq.* Ultimum eſt in caſu vacantis Eccleſiæ ſuffraganeæ, ſi quando eadem adminiſtrari non poſſit, aut negligenter adminiſtretur per Capitulum Cathedralis Eccleſiæ, aut per ullum alium, de quibus aliiſque pluribus videatur idem Quaranta *in ſumma cit. v. Archiepiſcopi auctoritas*, & Barb. *in cit. cap. 7. lib. 1. Jur. Eccl.*

14 Quod pertinet ad res poteſtati Epiſcoporum ſubjectas, quales ſunt Eccleſiæ &c. habet etiam nonnumquam Archiepiſcopus aliquam juriſdictionem in ipſas, ut puta in prædicto caſu vacantis Eccleſiæ legitimis adminiſtratoribus deſtitutæ; necnon in caſu viſitationis, quam tamen ab Archiepiſcopo faciendam non eſſe, niſi cauſa cognita, & probata in Concilio Provinciali, ſtatutum eſt a Trid. *ſeſſ. 24. de reform. cap.* 3. Vide prædictos Auctores in locis citatis, alioſque ab ipſis relatos.

15 Ex hactenus dictis efficitur, Archiepiſcopos præeminere ſimplicibus Epiſcopis etiam quoad ſigna honoris, & privilegia dignitatis, quod eſt tertium ex iis, ad quæ ſupra diximus reduci quidquid Epiſcopis competit. Quæ autem ſint in particulari talia honoris ſigna ac privilegia, videri poteſt fuſe narratum apud cit. Barb. *ibid. n. 103. & ſeqq.* alioſque ab ipſo citatos.

16 Hactenus dicta de Archiepiſcopis relate ad Epiſcopos ſuffraganeos, intelligenda proportionaliter ſunt etiam de Primatibus, ſeu Patriarchis relate ad Archiepiſcopos, eorumque ſuffraganeos Provinciarum ſuarum:

habent enim ſimilem reſpectu omnium ipſorum juriſdictionem ordinariam, unde præſunt illis omnibus in Nationali Concilio, eorumdem negligentiam ſupplent, jus habent viſitandi, appellationes admittunt, & cognoſcunt, quas ſubjectorum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum ſubditi ab ipſis Archiepiſcopis, & Epiſcopis interponere poſſunt ad ipſos. Quinimo hac in re multi Doctores aſſerunt, illud inſuper privilegii competere Patriarchis, quod quamvis ceteroquin de jure communi appellatio non interponatur omiſſo medio, ſed gradatim, hoc eſt ab inferiori ad immediatum Superiorem, puta ab Archidiacono, ſeu alio inferiori Judice ad Epiſcopum, ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum &c. attamen appellatio ad Patriarcham interponi poſſit, etiam omiſſo medio, in omnibus ſuarum Provinciarum locis, de qua re videri poteſt Abb. *in cap. antiqua* 23. *de privileg. nu.* 7. *&* 8. & Barb. *Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 6. *nu.* 39. ſalvis tamen appellationibus ad Sedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum, ut dicitur *in eod. cap. antiqua*, ubi etiam in ſignum dignitatis conceditur quatuor primariis Patriarchis, ut ubique ante ſe Crucem elatam facere poſſint deferri, præterquam in Urbe Romana, & ubicumque Summus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſignibus Apoſtolicæ poteſtatis. Reliqua videri poſſunt apud Barb. *in cit. cap.* 6.

17 Illud tamen notandum hic quoque eſt, quod paulo ante de Archiepiſcoporum poteſtate notabamus, videlicet aliqua reperiri in

in antiquis Canonibus Patriarcharum poteſtati conceſſa, quæ nunc ipſis prohibita ſunt, & recentioribus juribus derogata. Ejus generis eſt confirmare electos in Archiepiſcopos Provinciarum ſuarum, necnon ipſos, eorumque ſuffraganeos ex cauſa deponere, ut videre eſt *in c. quod ſuſpecti* 15. 3. *q.* 5. Item Pallium largiri Archiepiſcopis ſibi ſubjectis, ex *cit. cap. antiqua* 23. *de privileg. &c.* quæ tamen nunc in uſu non ſunt; quia inſtitutio, & confirmatio omnium Eccleſiarum Epiſcopalium eſt Summo Pontifici reſervata per ſecundam regulam Cancellariæ; quemadmodum eidem reſervata quoque eſt poteſtas deponendi Epiſcopos per ſtatutum Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 5. & Pallium Archiepiſcopis a Summo tantum Pontifice conceditur, ut notat Azor. *inſt. mor. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 34. *q.* 4. Reliqua de Patriarcharum dignitate, & privilegiis videri poſſunt apud cit. Barb. *lib.* 1. *Jur. Eccleſ. cap.* 6. & apud Azor. *in cit. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 35. *&* 36.

18 In tanta tamen poteſtatis diverſitate, quam ſupradictis Epiſcoporum gradibus competere viſum eſt, illud omnibus, & ſingulis eſt commune, ut in Eccleſia ſibi commiſſa eam paſtoralem ſollicitudinem habeant, quæ docet poſitos a Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, ex *cap.* 20. *Actuum Apoſt.* Ejuſmodi autem ſollicitudo ad duo potiſſimum generalia capita reduci poteſt. Primum eſt in iis, quæ pertinent ad Divinum cultum, Religionemque Chriſtianam conſervandam, & augendam. Alterum eſt in regendis, & paſcendis Ovibus ſibi commiſſis, & ad æternam ſalutem perducendis,

Videri poteſt Barb. *in cit. lib.* 1. *Juris Eccleſ. cap.* 11. ubi fuſe numerat in particulari ea, in quibus hoc utrumque ſollicitudinis paſtoralis caput ab Epiſcopis exercendum eſt.

19 Quod ſi contingat Epiſcopum aliquem, vel ſenectute impediri, vel infirma corporis valetudine ab executione prædicti muneris paſtoralis, ſolet frequenter ex cauſa ejuſmodi impedimenti dari Epiſcopo Coadjutor, per quem populo conſulatur in iis, quæ pertinent ad regimen Epiſcopale. Ejus tamen Coadjutoris inſtitutio non poteſt fieri ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ, etiamſi ad tempus fiat, cum pertineat ad cauſas majores Summo Pontifici reſervatas, juxta textum expreſſum *in cap. Unico, de Clerico ægrotante in* 6. Quod multo magis locum habet, ſi dandus ſit Coadjutor cum futura ſucceſſione, quod non alias fieri decernitur a Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 7. quam ea cauſa prius diligenter a Sanctiſſimo Rom. Pontifice ſit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum ſit, quæ a jure, & decretis ejus Sanctæ Synodi in Epiſcopis, & Prælatis requiruntur; alias conceſſiones ſuper his factæ ſubreptitiæ eſſe cenſeantur. Quam autem poteſtatem, & auctoritatem habeat Coadjutor datus Epiſcopo cum futura ſucceſſione, videri poteſt in Decreto Sacræ Rit. Congregationis die Jovis 31. Jan. 1561. quod refert Proſp. de Auguſtino in addit. ad Quaranta *in Summa Bullarii V. Archiepiſcopi auctoritas poſt num.* 12.

20 Ut per prædictam paſtoralem ſollicitudinem omnibus populis, quantum fieri poſſet, conſuleretur, cum ceteroquin

Epi-

Epiſcopalis Sedes nonniſi in majoribus Civitatibus eſſet, ex *c.1. de Privileg.* ideo conſuetudo fuit antiquitus in Eccleſia, ut in reliquis pagis, & Oppidis præficerentur Sacerdotes cum poteſtate quadam Epiſcopali, limitata tamen; unde nec confirmare poterant, nec Chriſma conficere, nec Eccleſias, Altaria, aut Virgines conſecrare, nec Ordines majores conferre, nec pœnitentes publice in Miſſa reconciliare, nec formatas cuilibet Epiſtolas mittere, ut probat textus *in cap. Quamvis 4. diſt.* 68. Cetera autem Epiſcopalia munia obire poterant, unde vocati fuerunt Chorepiſcopi, appellatione deſumpta a græca voce *χωρη*, quæ idem ſignificat, quod latine Pagus, vel Oppidum, quaſi eſſent quidam Pagorum Epiſcopi, cum ea poteſtate, de qua dictum eſt, conſtituti. Succeſſu tamen temporis, ambitione creſcente, cum non contenti finibus ſuis etiam ad ea Epiſcoporum Officia, quæ ſibi conceſſa non erant, manus immitterent; ideo merito eorum uſus ab Eccleſia ſublatus eſt, ut conſtat ex *c. Chorepiſcopi* 5. *diſt.*68. aliterque conſultum populis illis per Vicarios, aut Archipresbyteros, aliaſve dignitates Epiſcoporum poteſtati ſubordinatas.

TIT. IV.

De Epiſcoporum Electione.

1 INgreſſus ad Epiſcopale munus, de quo in præcedenti Tit. dictum eſt, habetur per electionem, confirmationem, & conſecrationem, de quibus ſingulis multa in Sacris Canonibus ſtatuta ſunt.

Digitized by Google

2 Quod attinet ad electionem, diverſimode ea diverſis temporibus in Eccleſia celebrata fuit. Primi enim Epiſcopi, poſt Apoſtolos, immediate fuerunt ab ipſis Apoſtolis conſtituti, quibus vita functis, expreſſo, vel tacito Romanorum Pontificum conſenſu, ad quos jus eligendi Epiſcopos pertinebat, exerceri cœpit electio a Clericis cujuſque Eccleſiæ Cathedralis convenientibus in unum. Qua etiam in re non ſemper idem mos ſervatus fuit. Aliquando enim pro electione a Clericis facienda requiſitum fuit populi teſtimonium de vita, & moribus eligendi, unde eſt illud Tertulliani *in Apolog. c.* 39. *Præſunt probati quique ſeniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti.* Aliquando electio pertinuit ad ſolum Clericorum conventum, laicis prorſus excluſis, ex c. *Nullus* 1. *cap. Adrianus* 2. *cap. Non eſt permittendum* 6. aliiſque *diſt.* 63.

3 Ad extremum tota eligendi poteſtas devoluta fuit ad collegium canonicorum Cathedralis Eccleſiæ, excluſis reliquis non ſolum laicis, ſed etiam Clericis, quamvis Beneficiariis ejuſdem Eccleſiæ, iſque modus eligendi diu duravit in Germania, Anglia, Polonia, Italia, Gallia, & Hiſpania, donec Summi Pontifices juſtis de cauſis reſervaverunt ſibi proviſiones omnium Eccleſiarum Patriarchalium, & Epiſcopalium, ut ſupra dictum eſt *ex* 2. *Regul. Cancell.* relicto tantum ex conceſſione Pontificia pluribus Principibus jure ſeu poteſtate nominandi Epiſcopos in ſuis regnis: exceptis tamen iis Germaniæ civitatibus, pro quibus vigent concordata Germaniæ ſtatuta in Bulla 1.

la 1. Nicolai V. *Ad Sacram*, quorum vigore adhuc ſervatur ibidem modus eligendi Epiſcopum per ſuffragia canonicorum capitularium, circa quem modum procedunt plerique canones, qui ſunt in Libris Decretal. ſub tit. *de electione*.

4 Ubi igitur ſervandus ſit ille modus eligendi, ex eorumdem ſacrorum canonum præſcripto, Canonici electores procedere poſſunt ac debent in electione Epiſcopi, vel per inſpirationem, vel per compromiſſum, vel per ſcrutinium, ex *cap. Quia propter* 42. *de Elect.* Per inſpirationem dicitur electio fieri, quando nullo præcedente tractatu, quaſi Spiritus Sancti impulſu electores omnes in unum conveniunt, eumdemque concorditer nominant in ſponſum Eccleſiæ. Per compromiſſum celebratur electio, quando a toto electorum collegio eligitur unus, aut plures, viri idonei tanquam arbitri, in quos tota eligendi poteſtas transferatur, ita ut quem illi elegerint, ſit ab omnibus acceptandus, ex *cap. Cauſam* 8. *& cit. cap. Quia propter* 42. *de elect.*

5 Per ſcrutinium denique fit, cum præſentibus omnibus, qui debent, & volunt, & poſſunt commode intereſſe, aſſumuntur tres de collegio fide digni, qui ſecrete, & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi: quo facto, & collatione habita ille cenſeri debet electus, in quem omnes, vel major, & ſanior pars electorum conſentit, ex *eod. c. Quia propter*: conſenſus enim majoris, & ſanioris partis capituli cenſetur conſenſus totius capituli, ex *cap.* 1. *De his*

quæ

quæ fiunt a majori parte Capituli, & *l. quod major* 19. ff. *ad municipal.*

6 Quod ſi contingat aliquem illorum, qui jus eligendi habent, abſentem eſſe, is vocandus eſt, ſi commode poſſit, ex *cap. in Gen.* 55. aliiſque *De elect.* Quod ſi ea vocatio ſine legitima cauſa omiſſa fuerit, & electio celebretur aliquo electore contempto, poterit ille agere, ut annulletur talis electio a ſuperiore, ad quem ejus confirmatio pertineret, ut expreſſe deſumitur, ex *c. Quod ſicut* 28. *de elect.* & *cap. Bonæ memoriæ* 36. *eod.* Debet enim unicuique jus ſuum ſervari ad regulas æquitatis, cui mirum in modum Eccleſiaſticę leges ſtuduerunt. Poteſt tamen elector ille non vocatus renuntiare contemptui, & propter bonum pacis conſentire electioni jam factæ; in quo caſu electio a ſuperiore annullanda non erit, ſi ceteroquin ſit Eccleſiæ utilis, & canonica, & ex *cit. cap. Quod ſicut*.

7 Huic eidem ſingulorum juri ſervando, quantum Eccleſiæ utilitas patitur, datum eſt, ut ſi quando elector aliquis abſens ſit in loco, unde commode poſſit, debeatque vocari, ſed juſto aliquo impedimento detineatur ne venire poſſit; jus habeat conſtituendi Procuratorem, qui ejus nomine ſuffragium det in ſcrutinio, ita tamen, ut (ſaltem ſine conſenſu capitularium) in Procuratorem non aſſumatur niſi unus aliquis de capitulo, juxta textum expreſſum *in cit. c. Quia propter* 42. *de elect.* & *c. Si quis* 46. *eod. in* 6. In quo caſu Procurator ille duo ſuffragia dabit, unum nomine proprio, alterum nomine procuratorio, uni eidemque perſonæ, ut præcipitur *in eod.*

Digitized by Google

eod. c. Si quis, quia utroque nomine tenetur eligere quam judicat digniorem: niſi tamen conſtitutus ſit Procurator cum ſpeciali mandato dandi ſuffragium certæ perſonæ, tunc enim ſuffragia licite dividet, unum tanquam Procurator illi certæ perſonæ, pro qua habuit ſpeciale mandatum, alterum alteri nomine ſuo, ex *eod. c. Si quis §. Porro cum unus*.

8 Circa qualitatem perſonæ eligendæ, illud ſpecialiter attendendum eſt, ne aliqua eligatur, quæ laboret impedimento canonico. Duplicis autem generis numerantur ejuſmodi impedimenta. Aliqua enim ſunt, in quibus, nec ſolet, nec debet diſpenſari, quia impediunt utilem, & honeſtam adminiſtrationem Prælaturæ, qualia ſunt imperitia litterarum, infamia nominis, aliaque multa, quæ recenſentur *in c. Qui in aliquo ult. diſt.* 51. Alia autem ſunt, quæ eamdem adminiſtrationem non impediunt, unde poteſt in illis, ac ſolet a ſuperiore diſpenſari, ut v. g. defectus natalium *cap. Innotuit* 20. *de elect.* vinculum alterius Epiſcopatus, *cap. ult. de poſtulat. Prælator.* aliaque plura, quæ videri poſſunt apud Jo: And. *in eod. cap. ult.*

9 Laborans aliquo primi generis impedimento nullatenus nominari poteſt ad Prælaturam: laborans autem impedimento ſecundi generis, eligi non poteſt, ſed poſtulari, hoc eſt non poteſt ab electoribus nominari cum verbo *Eligo*, ſed ſolum cum verbo *Poſtulo*, ex *cap. unico de poſtul. Præl. in 6.* Debet enim a ſuperiore peti diſpenſatio pro impedimento canonico, quo laborat perſona nominata, quæ petitio diſpenſationis indicatur per verbum *Poſtulo*.

10 Quem-

10 Quemadmodum autem cum per viam electionis proceditur, ille cenſetur legitime electus, in quem omnes, vel ſaltem major, & ſanior pars electorum conſenſerit; ita pariter cum proceditur per viam poſtulationis, ille cenſetur legitime poſtulatus, in quem major & ſanior pars totius capituli convenerit: niſi tamen electio cum poſtulatione concurrat, hoc eſt, itaut una pars ſuffragiorum capituli poſtulet unam perſonam, & alia pars eligat aliam: in quo caſu ut prævaleat poſtulatio, requiritur ut poſtulantes ſint ſaltem duæ tertiæ partes capituli, ſicut contingeret v.g. ſi ex 15. Canonicis, 10. poſtularent unam perſonam, & 5. eligerent aliam. Si enim poſtulantes talem numerum non adæquent, & eligentes excedant unam tertiam partem capituli, præfertur electio, ut decernitur *in c. ſcriptum* 40. *de elect.* qui caſus eſt ſpecialis, in quo præfertur id, quod fit a minori parte capituli, cum in ceteris communiter actus capitularis non valet, niſi qui a majori capituli parte decretus eſt. Cujus ratio eſſe poteſt: quia poſtulatio eſt modus providendi extraordinarius, qui nititur gratia ex *c. Bonæ memoriæ* 3. *&* *c. Poſtulationem* 5. *De poſtul. Prælat.* Electio autem eſt modus providendi ordinarius, & magis in jure fundatus: minus igitur requiritur, ut electio prævaleat contra poſtulationem, quam ut una electio prævaleat contra aliam electionem: atqui ut una electio prævaleat contra aliam electionem requiritur, & ſufficit, ut illi conſentiat major pars capituli: ergo ut electio prævaleat contra poſtulationem ſufficit minus quam major pars capituli, & ideo ſtatutum fuit,

ut

Digitized by Google

ut in tali caſu ſufficiat eligentes excedere unam tertiam partem capituli.

11 Electio, de qua hactenus dictum eſt, conſiſtens in ſuffragiis expreſſis per verbum *Eligo*, eſt electio lato modo ſumpta. Ceterum electio propria, & capitularis habetur per decretum electionis, quod ab eo, qui præeſt capitulo, vel qui fuerit ad hoc a capitulo deputatus, ferri debet, & promulgari nomine omnium capitularium ſtatim ac publicata fuerint ſuffragia ſcrutinii, factaque illorum collatione repertum pro una, eademque perſona ſufficientem ſuffragiorum numerum convenire, ut deſumitur ex *c. cum poſt petitam* 46. *& c. Publicatio* 58. *de elect.* Quod idem pariter ſervandum eſt, cum proceſſum eſt per formam compromiſſi, juxta textum expreſſum *in c. ſicut* 21. *eod. in* 6.

12 Hactenus dicta, quemadmodum & dicenda, procedunt circa electionem Prælatorum inferiorum: non enim omnia locum habent in electione Summi Pontificis, pro qua aliqua ſpecialia ſtatuta ſunt, quæ videri poſſunt *in c. Licet* 6. *De elect. ubi periculum* 3. *eod. in* 6. aliiſque conſtitutionibus relatis *in Cæremoniali continente ritus electionis Romani Pontificis, edito juſſu Gregorii Papæ XV.* ac præſertim in duplici conſtit. ejuſdem Greg. XV. quarum una incipit *Æterni Patris*, & altera *Decet Romanum Pontificem*.

TIT. V.

De Epiſcoporum Confirmatione, & Conſecratione.

1 ELectionem capitulariter factam ſequitur confirmatio, quæ a ſuperiore peten-

petenda eſt, hoc eſt de jure recentiori a Summo Pontifice, cui quemadmodum in reliquis regionibus reſervata eſt omnium Eccleſiarum Cathedralium proviſio; ita & pro iis locis, ubi adhuc electio fit per ſuffragia capitularium, reſervata eſt confirmatio factæ electionis, ut ſupra dictum eſt in Tit. 3. num. 11.

2 Ea confirmatio de jure antiquiori ſtatuto *in cap. Quam ſit 6. de Elect. in 6.* intra tres menſes a die, qua electus conſenſit electioni ſuæ, ſi nullum impedimentum obſiſteret, peti debebat vel ab ipſo electo, vel ſaltem ab electoribus, aut a Procuratore electi, ut explicat Gloſ. *in cit. cap. quam ſit, v. petere*, ubi etiam aſſerit ſatis fuiſſe, ſi Amicus electi, quamvis ſine ejus mandato, ejus nomine peteret, & electus ipſe eam petitionem ratam haberet intra tempus illorum trium menſium, quia *ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari c. 10. de reg. Jur. in 6.* Quod ſi nihil horum intra tale tempus factum eſſet, electio penitus irritabatur. At de jure recentiori, cum aliquorum locorum vicinitas minus temporis exigat, & aliorum diſtantia plus expoſcat; decretum fuit a Nicolao III. *in c. Cupientes 16. de elect. in 6.* ut electus, cujus confirmatio ad Romanum Pontificem pertinet, intra unum menſem a die conſenſus præſtiti ſuæ electioni, ad Apoſtolicam Sedem iter arripiat, & quo citius commode poteſt, attenta locorum diſtantia, cum omnibus actis, juribus, & munimentis ſuis & proceſſus ſuos contingentibus, coram Rom. Pontifice ſe ſiſtat con-

confirmationem petiturus. Qui tamen immediate a Summo Pontifice in Epiſcopos ſunt creati abſque ulla prævia capituli electione, aut deſignatione, &c. nulla alia confirmatione opus habent, quia ea Epiſcopatus collatio vim habet Electionis, Inſtitutionis, & Confirmationis, ut poſt Pan. notat Azor. *Inſt. mor. p. 2. lib. 3. c. 29. q. 6.*

3 Impetratæ confirmationis effectus eſt, ut electus acquirat jus in re, & perfectum quaſi dominium in Prælatura, fiatque ratum ſpirituale conjugium inter ipſum, & Eccleſiam, quod prius per electionem erat tantummodo initiatum, ut dicitur *in c. fin. de Transl. Epiſcopi*. Sine litteris tamen Sedis Apoſtolicæ de ſua promotione, & confirmatione teſtantibus ad ſuam Eccleſiam accedere prohibetur, bonorumque Eccleſiaſticorum adminiſtrationem accipere, ſub gravibus pœnis expreſſis *in extr. 1. de elect. inter commun.* adjecta inſuper omnibus prohibitione, ne ipſum abſque talium litterarum oſtenſione recipiant, aut ei pareant vel intendant.

4 Sed neque acceptis ejuſmodi litteris, & oſtenſis poteſt eo ipſo quidquid eſt poteſtatis Epiſcopalis ab electo, & confirmato adminiſtrari: non enim poteſt ante conſecrationem exercere ea, quæ ſunt Ordinis, puta fideles confirmare, Clericos Ordinare, Sacrum Chriſma conficere, Virgines, Templa, Altaria, Veſtes conſecrare; ſed ſolum ea quæ ſunt juriſdictionis, qualia ſunt excommunicare, ſuſpendere, interdicere, corrigere, punire, viſitare, ſynodum congregare, beneficia conferre, cauſas audire, & cognoſcere; leges

leges ferre, aliaque ſimilia quæ conſecrationis miniſterium non deſiderant, juxta textum *in c. Tranſmiſſam* 15. *de elect.*

5 Ut igitur quis pleno jure ſuſcepti Epiſcopatus fruatur, conſecretur neceſſe eſt, per quod conſummatur ſpirituale conjugium inter ipſum, & Eccleſiam, quod prius per electionem, & confirmationem erat tantummodo initiatum & ratum, ex *cit. cap. fin. de Transl. Epiſc.* Debet autem ea conſecratio fieri intra tres menſes, niſi forte inexcuſabilis neceſſitas coegerit ordinationis tempus amplius prorogari, ut ex Conc. Chalcedon. decernitur *in c. Quoniam* 2. *diſt.* 75. & recentius a Trid. *ſeſſ.* 23. *de ref. c.* 2. ubi inſuper in pęnam adjicitur, ut ſi electus, & confirmatus munus conſecrationis intra illud tempus non ſuſceperit; ad fructuum perceptorum reſtitutionem teneatur, & ſi intra totidem menſes poſtea id facere neglexerit, ſit ipſo jure privatus Eccleſia, quod ſtatutum ibidem extenditur etiam ad S. R. E. Cardinales.

6 Huic conſecrationi tres Epiſcopi intereſſe debent de jure ab Apoſtolis conſtituto ex *c. Porro* 2. *diſt.* 66. ubi Anacletus Papa aſſerit Jacobum Apoſtolum fuiſſe ordinatum in Jeroſolymitanum Antiſtitem a Petro, Jacobo, & Joanne Apoſtolis formam dantibus ſucceſſoribus ſuis, ut minus quam a tribus Epiſcopis nullatenus Epiſcopus ordinetur. Ex Apoſtolica quoque traditione dimanavit, quod ea conſecratio nonniſi die Dominico perficiatur, ut teſtatur S. Leo Papa I. *in c. Quod die Dominico* 5. *diſt.* 75. Tribus igitur Epiſcopis die Dominico congregatis, hora tertia Divinum Sacrificium fieri debet, & ſcrutinio ſeu

exa-

examine præmiſſo, prout preſcribitur *in cap. Qui Epiſcopus 3. diſt.* 23. celebrari preces, ex *c. Ordinationes Epiſcoporum* 1. *diſt.* 75. Inde ad ordinationem proceditur, in qua debent duo Epiſcopi manus imponere, & tenere Evangeliorum codicem ſuper caput, & verticem Ordinandi, & uno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangere, ex *c. Epiſcopus* 8. *diſt.* 23. proferendo illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum, &c.*

7 Debet etiam Conſecrator caput, & manus ordinati Sacro Chriſmate inungere, ut per unctionem in capite indicetur ſpiritualis Animæ unctio balſamo charitatis, per quam Epiſcopus diligat Deum ex tota anima, & proximum ſicut ſe ipſum; per unctionem autem in manibus ſpiritualis unctio oleo pietatis, per quam Epiſcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, ex *c. Unico de Sacr. Unct.* ubi etiam forma narratur a Conſecratore inungente proferenda. His peractis Epiſcopus conſecratus Romanæ Eccleſiæ, ejuſque Pontificibus fidelitatis juramentum præſtare debet, juxta formulam præſcriptam *in c. Ego 4. de Jurejur.*

8 Effectus peractæ conſecrationis, ex ſupradictis, eſt, quod Epiſcopus poſſit in poſterum non ſolum ea, quæ ſunt Juriſdictionis, ſed & ea, quæ ſunt Ordinis. Si quæ autem inferiora beneficia antecedenter habebat, elapſo tempore de conſecrandis Epiſcopis a Sacris Canonibus definito, & adepta Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtratione, ipſo jure vacant, ex *c. Cum in cunctis* 7. §. *Cum vero, de Elect.*

T I-

TIT. VI.

De Auctoritate, & uſu Pallii.

1 QUod tamen dictum eſt, per conſecrationem concedi Epiſcopo poteſtatem ad omnia ſuæ dignitatis officia, limitationem patitur in Archiepiſcopis, & Patriarchis, in quibus illud eſt peculiare, ut plenitudinem Officii ſui non aſſequantur, niſi pallium receperint a Summo Pontifice ex *cap. Niſi ſpecialis* 3. *de auctor, & uſu pallii*, unde eo nondum accepto, non poſſunt convocare Concilium, conferre Chriſma, dedicare Baſilicas, Ordinare Clericos, Epiſcopos conſecrare, ex *cap. Quod ſicut* 28. §. *ſuper eo, de elect.* & juxta doctrinam Oſtienſis *in ſumma de auctor. & uſu pallii* omnia reliqua, quæ ſine Sacrificio Miſſæ non perficiuntur.

2 Eſt autem pallium inſigne quoddam Archiepiſcopi, vel Primatis ornamentum, de B. Petri corpore ſumptum, ex *cap. Significaſti* 4. *circa fin. de elect.* vel quia ſuper Altare B. Petri benedicitur, vel quia a Rom. Sede confertur, figuratum ad modum torquis, Crucibuſque diſtinctum, per quod ſignificatur Pontificalis Officii plenitudo, *cit. cap. Niſi de auctor. & uſu pallii*.

3 Debet igitur illud petere Archiepiſcopus, & Primas (quibus ſolis de jure communi tribuitur, quamvis etiam ex Privilegio quibuſdam Epiſcopis concedatur) a Romano Pontifice, qui de priſca conſuetudine illud niſi fortiter poſtulanti non confert, *cap. Priſca* 2. *diſt.* 100. Et ut in hac-

re

re nimiæ dilationis periculum caveatur, ex qua damnum aliquod in Eccleſiam redundaret, per ſacros Canones ſtatutum eſt, ut petere illud debeat intra tres menſes a die conſecrationis, ſi non fuerat antecedenter conſecratus, aut à die confirmationis, ſi fuerat ante conſecratus, alioquin in pœnam commiſſa ſibi dignitate cariturus ex *c. Quoniam* 1. *diſt.* 100. Impetratum autem ſuis petitionibus Pallium antequam accipiat, præſtet neceſſe eſt Rom. Pontifici fidelitatis, & obedientiæ juramentum, Fideique profeſſionem, *c. Optatum* 4. *diſt.* 100. & *c. Significaſti* 4. *de elect.*

4 Cum autem ſignificetur per Pallium Pontificalis Officii poteſtas, & plenitudo (ut dictum eſt) quæ Archiepiſcopis, & Primatibus non communicatur niſi perſonaliter, & in ordine ad certam Eccleſiam; inde fit conceſſionem Pallii eſſe perſonalem, & in ordine ad eamdem Eccleſiam: quare unus Archiepiſcopus non poteſt Pallium ſuum alteri cedere, aut commodare, nec ſucceſſor uti poteſt Pallio ſui Anteceſſoris, ſed unuſquiſque cum ſuo Pallio ſepeliendus eſt, ex *c.* 2. *De Auctor. & uſu Pallii.* Item ex eadem ratione non poteſt uti Pallio, etiam inter Miſſarum ſolemnia, extra Provinciam ſuam, *cap. Ex tuarum* 5. *eod.* Et ſi contingat Archiepiſcopum ab una Eccleſia Metropolitana ad aliam transferri, Pallio prioris Eccleſiæ (quod penes ſe conſervare debet) amplius non utetur; ſed aliud impetrabit, ac poſtea ſuo tempore cum utroque defunctus ſepelietur, ut colligitur ex *cap. Bonæ memoriæ* 4. *in fine de poſtul.*

Præ-

Prælat. & ex *cap. 2. de Auctor. & uſu Pallii.*

5 Præterea quia Archiepiſcopi, & Primates vocati ſunt in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis, *cap. Ad honorem 4. de Auctor. & uſu Pallii;* ideo etiam in Provincia ſua, nec ſemper, nec ubique uti poſſunt Pallio, ſed tantummodo intra Eccleſiam, certis quibuſdam diebus ſolemnibus, ut deſumitur ex *cap. Cum ſis 6. & citat. cap. Ad honorem 4. eod.* juncta ibidem Gloſſa, ubi eos dies enumerat. Solus enim Rom. Pontifex cum ſit aſſumptus in plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis, in Miſſarum ſolemniis Pallio ſemper utitur, & ubique ex *eod. cap. Ad honorem.*

T I T. V I I.

De Officio Archidiaconi, Archipresbyteri, & Vicarii Epiſcopi.

1 AMplitudo muneris Epiſcopalis, cui adæquate per ſe ipſos obeundo ipſi Epiſcopi pares eſſe non poſſunt, exigit Adjutores aliquos, qui ſollicitudinis partem in ſe ſuſcipiant, vicariamque Epiſcopis operam adminiſtrent. Propterea in Jure Canonico plures ejuſmodi Adjutores conceſſi ſunt, qui generali vocabulo appellari poſſunt Epiſcoporum Vicarii, de quibus in hoc titulo ſermo erit.

2 Multiplex igitur eſt in Eccleſia Vicariorum Epiſcopalium genus. Aliqui enim ſunt Vicarii ab ipſo Jure conſtituti, quia ſcilicet Dignitatem habent, cui de Jure communi annexum eſt munus Vicariæ: unde per hoc ipſum, quod eam Dignitatem obti-

tineant, ejuſdem quoque muneris poteſtatem ſortiuntur, quamvis communiter non nomine Vicarii, ſed ejus Dignitatis, quam habent, appellentur. Hujus generis eſt Archidiaconus, & Archipresbyter. Alii ſunt Vicarii conſtituti ab homine, qui videlicet munus habent Vicariatus non in conſequentiam alicujus Dignitatis, quam habeant, cui de jure communi munus illud annexum ſit; ſed immediate, & directe ex ſpeciali commiſſione facta ab homine, nempe ab Epiſcopo: atque iſti ſunt, qui ſimpliciter, & ſine addito appellari ſolent Vicarii, & aliquando etiam dicuntur Officiales Epiſcoporum *c. 2. de conſuet. in 6.*

3 Inter utrumque hoc Vicariorum genus, illud inter reliqua diſcrimen eſt, quod conſtituti a Jure deſerviunt Eccleſiæ nomine proprio, habent Tribunal diſtinctum a Tribunali Epiſcopi, unde ab ipſis ad Epiſcopum appellari poteſt. Secus accidit in iis, qui ſunt ab homine conſtituti Vicarii generales, qui Eccleſiæ ſerviunt alieno nomine, Epiſcopi videlicet, a quo Vicarii facti ſunt, eorumque Tribunal eſt idem ac Tribunal Epiſcopi; ac propterea ab ipſis ad Epiſcopum non appellatur, quia appellatio nonniſi ad Tribunal diſtinctum interponitur, *c. 2. de conſuet. in 6.*

4 Inter Vicarios a Jure conſtitutos, primus dignitate de Jure communi eſt Archidiaconus, cujus inſtitutio a primis uſque Eccleſiæ temporibus nata eſt. Tempore enim Apoſtolorum conſtituti ſunt Jeroſolymis ſeptem Diaconi ipſis Apoſtolis ſubordinati, quorum cura eſſet eleemoſynas Fidelibus

diſtribuere, aliaque præſtare, quæ recenſentur in libro Actuum Apoſtolorum: illorum autem primus, qui reliquis antiquitate præiret, vocari cœpit Archidiaconus. Ad hujus ſimilitudinem in reliquis quoque urbibus ſtatutus poſtea fuit totidem Diaconorum numerus ſubordinatus Epiſcopis, & Archidiacono eorum primo fuit ſpecialiter cura commiſſa invigilandi, ut reliqui Diaconi rite, quæ ſui muneris erant, exequerentur. Progreſſu tamen temporis ejus poteſtas longe major effecta eſt, cum ei attributa fuerit generalis auctoritas tum ſupra inferiores Clericos, tum etiam ſupra Presbyteros, atque Archipresbyteros, quamvis eiſdem inferior ſit in Ordine, unde major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi Vicarius haberi cœpit, & Epiſcopi oculus appellari, eo quod ad ipſum ſpectare cœperit loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpicere, & quæ corrigenda viderit, emendare *cap. ad hæc 7.* aliiſque *de Off. Archid.*

5 Quod autem hæc tanta poteſtas, & juriſdictio potius Archidiacono conceſſa fuerit, quam Archipresbytero in ſuperiori Ordine conſtituto, inde ortum habuit, quod Presbyteri per Sacramentorum adminiſtrationem paſcendis populis eſſent deſtinati, a qua cura ſine populorum detrimento removeri non poterant; quare congruentius fuit, ut Archidiacono ab ea obligatione ſoluto generalis illa juriſdictio mandaretur.

6 Quod attinet ad particularia, ad quæ de Jure communi Archidiaconi juriſdictio extenditur, videri poſſunt diſtincte numerata *in toto tit. de Off. Archid.* in Decretalibus,

bus, ubi inter cetera ejus curæ committitur præeſſe Clero, & invigilare ejus converſationi, executioni officiorum, atque doctrinæ *cap.* 1. Paræciarum ſollicitudinem habere, eaſque ordinare, *cap.* 7. audire jurgia ſingulorum, exceptis cauſis gravioribus, quæ ab Epiſcopo cognoſci debent, *eod. cap.* 7. de tertio in tertium annum, ſi Epiſcopus non poteſt, imo & ſemel in anno, eoque frequentius, ſi neceſſitas exigat, Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitare, & cuncta, quæ emendatione indigent ad vicem ſui Epiſcopi corrigere, & emendare, *cap.* 1. *&* 6. repræſentare Ordinandos Epiſcopo, eoſque examinare, necnon promovendos ad Beneficia, quorum etiam corporalis inſtitutio ad Archidiaconum pertinet, *cap.* 7. *&* 9. item cuſtodire vaſa Eccleſiæ *c.* 3. ea demum, quæ ad publicam Evangelii lectionem, totiuſque Eccleſiaſtici Officii recitationem pertinent, providere, *c.* 2.

7 Sed & ibidem numerantur etiam aliqua, quæ a poteſtate Archidiaconi ſunt excepta, eidemque prohibita. Hujus generis ſunt, dare litteras commendatitias ad Ordines, *cap.* 8. committere alicui curam animarum, *c.* 4. excommunicare, *c.* 5. juriſdictionem exercere in Monaſteria intra ſui Archidiaconatus terminos conſtituta, *c. fin.* negotia demum expedire adeo ardua, ut abſque majoris ſui preſentia nequeant terminari, *c.* 7.

8 Hactenus dicta de Archidiaconi poteſtate procedunt de jure communi, ut indicatum eſt. Ceterum pro particularibus Eccleſiis conſulenda eſt præſcripta ſingularum conſuetudo, per quam augeri poteſt,

vel imminui, vel etiam prorſus auferri juriſdictionis poteſtas, ut colligitur ex *cap. fin. eod. tit. de Off. Archid.* Quod idem intelligendum quoque eſt de Officio, & poteſtate Archipresbyteri, ad cujus conſiderationem nunc eſt procedendum.

9 Alter igitur Epiſcopi Vicarius a Jure conſtitutus eſt Archipresbyter, quo nomine venit primus inter Presbyteros, nonnumquam etiam Decanus appellatus, *cap. Ad hæc 7. de Offic. Archid.* Sicut enim Archidiacono de Jure communi commiſſa eſt juriſdictio in iis, quæ pertinent ad forum externum, ut explicatum eſt; ita Archipresbytero de Jure communi conceſſa eſt cura pro iis, quæ concernunt Divinorum celebrationem, Officium Sacerdotale, ac forum pœnitentiale.

10 Eſt autem duplex Archipresbyter: alter Urbanus; alter Foraneus ſive Ruralis. Urbanus eſt, qui in Urbe degens præeſt in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata. Ruralis ſeu Foraneus, qui extra civitatem præeſt in Eccleſia Parochiali, ſeu Plebania.

11 De officio Archipresbyteri urbani ſermo eſt *in c. Officium, & in cap. Miniſterium* 2. *de Offic. Archipresb.* ubi in eo conſtituitur, ut diligenti cura provideat vitam Sacerdotum, & Miniſterium in communicatione Corporis, & Sanguinis Chriſti Domini: curat ut in Sacrario Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit, quibus etiam provideat, & providendo præcipiat Sacerdotibus, ne forte ſine Confeſſione, vel Communicatione Corporis & Sanguinis Chriſti Domini moriantur; Confeſſiones peccatorum excipiat (quamvis nunc ad hunc finẽ ſit inſtitutus in Cathedralibus proprius

prius Pœnitentiarius, ex decreto Trid. *ſeſſ. 24. de reform. cap.* 8.) item Baptiſmum rite conferri curet, aliaque præſtet, quæ in citatis capitibus recenſentur. Abſente autem Epiſcopo, ad ipſum ſpectat ejus vice Officium inchoare, benedictiones presbyterales dare in Eccleſia, Fontes benedicere, cuncta demum providere, quæ Sacerdotum miniſterio perfici debent, exceptis his quæ ipſi prohibita ſunt, ſeu reſervata poteſtati Epiſcopali.

12 De Officio Archipresbyteri ruralis agitur *in c. ult. de Offic. Archipresb.* ubi præcipitur, ut non ſolum imperiti vulgi ſollicitudinem gerat, ſed etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiat, & qua unuſquiſque induſtria Divinum opus exerceat, Epiſcopo ſuo renuntiet, ad quem etiam cuncta referre debet, nec aliquid contra ejus decretum ordinare.

13 De jure autem recentiori ſtatuto a Trid. *ſeſſ. 5. de reform. cap.* 2. Omnes Archipresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales, vel alias curam animarum habentes Eccleſias, quocumque modo obtinent, tenentur per ſe, vel alios idoneos, ſi legitime impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis, & feſtis ſolemnibus plebes ſibi commiſſas pro ſua, & earum capacitate paſcere ſalutaribus verbis, docendo ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem; annuntiandoque eis cum brevitate, & facillitate ſermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat; ut pœnam æternam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant. Ad-

jecta tranſgreſſoribus gravi pœna per Epiſcopum imponenda.

14 Alterum Vicariorum genus, ut indicatum eſt ab initio hujus tituli, eſt, quod complectitur ab homine conſtitutos, qui ſimpliciter, & ſine addito appellari ſolent Vicarii, ac de ipſis ſermo eſt *in toto tit. de Offic. Vicarii*, qui reperitur in Decretalibus Gregorii, in Sexto, & Clementinis; ac præſertim de illis, qui conſtituti ſunt cum generali adminiſtratione quoad ſpiritualia ſimul, & temporalia pro tota diœceſi, qui vocari ſolent Vicarii generales; ad diſcrimen illorum, quibus demandata tantum eſt adminiſtratio quoad ſpiritualia, qui appellantur Vicarii in ſpiritualibus; & ad diſcrimen aliorum, quibus quoad ſola temporalia poteſtas commiſſa eſt, qui communiter appellari ſolent non Vicarii, ſed Oeconomi. Dixi *qui conſtituti ſunt cum ea poteſtate pro tota diœceſi:* qui enim cum ea poteſtate conſtituitur pro aliqua tantum parte Diœceſis, non appellatur in jure Vicarius generalis, ſed foraneus.

15 Officium igitur Vicarii generalis extenditur ad omnes cauſas Epiſcopali juriſdictioni ſubjectas, exceptis iis, quæ ſpeciale mandatum requirunt, aut quæ vel ex jure ſcripto, vel ex recepta conſuetudine cognoſcendæ ſunt immediate ab Epiſcopo, *cap. Licet 2. de Off. Vicarii in 6.* ſub quo genere excepto numerantur cauſæ criminales, poteſtas deponendi a Beneficiis, Officiis, vel Adminiſtrationibus, facultas viſitandi diœceſim, Synodum congregandi, dandi litteras dimiſſorias Clericis præſente Epiſcopo,

po, diſpenſandi in caſibus, in quibus Epiſcopus poteſt, conferendi Beneficia, aut admittendi reſignationes Beneficiorum, & juxta aliquorum ſententiam cauſas matrimoniales cognoſcendi: circa quæ, aliaque plura ſine ſpeciali mandato Vicariis prohibita, videri poteſt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de Vicar. Epiſc.* Azor. *p.2. lib.3. c.43. cum tribus ſeqq.* Barb. *de Off. Epiſc. p. 3. alleg.* 54. aliique ab ipſis citati.

16 Forma inſtituendi Vicarium refertur a Rebuff. *in cit. tit. de Vicar. Epiſc.* cum ea, per quam committitur generalis poteſtas tum etiam ea, per quam inſuper aliqua ſpecialia particulare mandatum requirentia demandantur: quæ ut in effectu ſint conceſſa, debent ſpecialiter exprimi, itaut non ſufficiat generalis clauſula, per quam dicantur communicari etiam ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum, nihil tamen in particulari exprimendo, ut docet Gloſ. *in c. 2 de Offic. Vicar. in 6. v. committantur*, arg. *c. Qui ad agendum 4. de Procur. in 6.* ubi Procurator generaliter conſtitutus ad omnia etiamſi mandatum exigant ſpeciale, ex vi generalitatis hujuſmodi non admittitur ad aliquem articulum, in quo ſpeciale mandatum exigatur. Quod ſi aliquis, vel aliqui de articulis ſpeciale mandatum exigentibus exprimantur, adjecta clauſula generali etiam de aliis ſpecialem commiſſionem poſtulantibus; tunc vigore talis commiſſionis poterit etiam alia, quæ vel minora, vel æqualia ſint expreſſis, non autem quæ majora, ut docet cit. Gloſ. *in cap. 2. de Off. Vicar. in 6. v. committantur*

Digitized by Google

juncta ibid. Gloſ. marginali. Vox enim *alius*, vel *alia* non comprehendit majora expreſſis, ſed ſolum, vel æqualia, vel minora, ex *Clem. 2. de Proc.* & *c. Sedes* 15. *de reſcrip.* niſi tamen ad aliud conſtet de mente committentis, ut notat Laym. *in cit. c. Sedes n.*4.

17 In conſtituendo autem Vicario illud ſpecialiter attendendum eſt ab Epiſcopo, ut idoneum eligat, & requiſitis a jure qualitatibus exornatum. In particulari, hominem eligat neceſſe eſt maturæ ætatis, nempe 25. annorum, ut colligitur ex *cap. Cum in cunctis* 7. §. *Inferiora de Elect.* forenſium rerum, cauſarumque peritum, & ſaltem in jure Canonico Doctorem, vel Licentiatum, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.*16. item Clericum non conjugatum, ex *c. In nova* 22. 16. *q.* 7. *c.* 2. *de judiciis*, & *cap.* 2. *de Cleric. conjug.* demum probatis moribus, qualem eſſe decet, qui vices Epiſcopi tenet in adminiſtratione Eccleſiaſticæ juriſdictionis.

18 Vicarius eſt pro libito ab Epiſcopo revocabilis, ex Gloſ. *in Clem.* 2. *de reſc. v. Per electiom.* Debet tamen revocatio denuntiari Vicario: ſi enim illam ignoret, ejus geſta ſunt valida, ut cum communi ſententia docet Azor. *p.*2. *lib.*3. *c.*45. *q.*14. Nam univerſim non ceſſat juriſdictio Judicis, donec certior de revocatione reddatur *ex l. Si fort.* 17. *de Of. Præſidis.*

19 Sed & revocatur ipſo jure Vicarius per mortem, ſive naturalem, ſive civilem Epiſcopi, ſicut & per ipſius Epiſcopi tranſlationem ad aliam Eccleſiam, itaut nec perficere poſſit cauſas, quas ante eam mortem, vel translationem inceperat, ut poſt Oſtienſ. notat Gloſs. *fin. in Clem. ult. de*

Pro-

Procurat. in eoque differt Vicarius a Judice delegato, cum poteſtas delegati per mortem delegantis re non integra non expiret, *c. Relatum* 19. *& c. Gratum* 20. *de Offic. Delegat.* Ratio diſparitatis eſt: quia poteſtas, & tribunal Vicarii eſt idem, ac tribunal Epiſcopi, unde (ut ſupra dictum eſt n. 3.) ab uno ad alterum appellari non poteſt: impoſſibile igitur eſt, ceſſante poteſtate Epiſcopi, perſeverare Vicarii poteſtatem. At poteſtas, & tribunal Delegati eſt diſtinctum a tribunali Delegantis, unde ab uno ad alium appellatio admittitur, ut inferius explicabitur *in tit. de appellationibus*. Ex eadem quoque ratione deſcendit, Epiſcopo excommunicato, interdicto, vel ſuſpenſo, ſuſpenſam etiam eſſe Vicarii juriſdictionem.

20 Cum autem vacante Sede Epiſcopali juriſdictio devolvatur ad Capitulum Cathedralis Eccleſiæ, ex *c. Si Epiſcopus* 3. *& c. ult. de ſupplenda neglig. Prælat. in* 6. inde fit, poſt Epiſcopi mortem ad idem Capitulum pertinere conſtituere Vicarium iis qualitatibus præditum, de quibus ſupra dictum eſt num. 17. aut conſtitutum ab Epiſcopo confirmare, quod ut fiat intra 8. dies poſt mortem Epiſcopi, ſtatutum eſt a Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 16. Vicarius ita conſtitutus vocari ſolet Vicarius Capitularis, cujus officium tamdiu durat, quamdiu proviſum non fuerit Eccleſiæ per alium Sponſum, quo electo, & confirmato, poſſeſſionemque Epiſcopatus accipiente, ceſſat ipſo jure ejus poteſtas. Debet tamen Epiſcopus ab eodem Vicario Capitulari, ſicut & ab aliis Officialibus vacantis Eccleſiæ (etiamſi fuerint

ex eodem Capitulo) rationem adminiſtrationis, & officiorum exigere, eoſque punire poterit ſi in Officio, ſeu adminiſtratione deliquerint, quamvis redditis rationibus, a Capitulo, vel a Deputatis ab eodem abſolutionem, aut liberationem obtinuerint, ut expreſſe ſtatutum eſt a Trid. *in cit. c. 16. de reform. ſeſſ. 24.*

TIT. VIII.

De Presbyteris.

1 QUemadmodum Chriſtus Dominus præter Apoſtolos ſub Petro ipſorum Principe alios ſeptuaginta duos Diſcipulos elegit, qui infra Apoſtolos Eccleſiæ inſervirent: ita & nunc in Eccleſia præter Epiſcopos, qui in locum Apoſtolorum ſucceſſerunt, ſub Romano Pontifice Petri ſucceſſore, ſunt alii Miniſtri in locum Diſcipulorum ſuffecti, qui Presbyteri dicuntur, denominatione deſumpta a ſenectute, ut explicatur *in cap. Cleros 2. v. Presbyter græce diſt.* 21. quia ſcilicet in ipſis requiritur maturitas morum, & ſapientiæ, quæ frequentius in ſenibus reperitur.

2 Ad eum miniſterii gradum aſſumuntur per ſacram Ordinationem, quæ eſt Cæremonia ſacra, per quam Ordinatis firmiter, & ſtabiliter confertur poteſtas offerendi Deo verum, & propitiatorium Sacrificium Corporis, & Sanguinis Chriſti Domini: unde etiam appellantur Sacerdotes, quaſi Sacrum dantes, ut explicat Iſidor. relatus *in cap. Cleros 2. v. Sacerdos autem diſt.* 21. in eoſque Sacerdotalis dignitas Teſtamenti veteris, quæ

ad

ad Victimarum Sacrificia ordinabatur, cum multa novæ dignitatis acceſſione translata eſt, quemadmodum Sacrificiis illis mortuarum Victimarum ſucceſſit in Hoſtiam Deus vivus, & verus, qui ſimul eſt Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech peccatorum propitiatio, gratiæ, donorumque fons, & præmium beatiſſimum, ex Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 1. *&* 2.

3 Inde fit, multo perfectiores animæ, corporiſque diſpoſitiones requiri, tum de jure Divino, tum etiam de jure Canonico in Sacerdotibus novæ legis, ut ſuo munere rite fungantur, quam in Sacerdotibus legis veteris exactæ fuerint. Quare quod omnibus Clericis præcipitur a Trid. *ead. ſeſſ.* 22. *c.* 1. *de reform.* id a fortiori locum habet in Sacerdotibus, ut ſcilicet vitam, moreſque ſuos omnes ita componant, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus nil niſi grave, moderatum, ac Religione plenum præſeferant: levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Item ſervent, quæ a Summis Pontificibus, & Sacris Conciliis, de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus, necnon ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe, ac ſalubriter ſancita fuerunt.

4 In immolanda autem ſuper Altare vivifica illa Hoſtia, qua Deo Patri reconciliati ſumus, omnem operam, & diligentiam ponant, ut quanta maxima fieri poteſt interiori cordis munditia, & puritate, atque exte-

Digitized by Google

rioris devotionis, ac pietatis ſpecie peragatur. Quod ſi conſcientiam habeant peccati mortalis, quantumvis ſibi contriti videantur, attamen ad celebrandum non accedant, niſi præmiſſa Sacramentali Confeſſione, modo ipſis non deſit copia Confeſſoris: & ſi quiſpiam neceſſitate urgente, abſque prævia Confeſſione contritione præmiſſa celebraverit, quamprimum confiteatur. Abſtineant demum a cujuſvis generis mercedum conditionibus, & pactis, necnon ab importunis, atque illiberalibus eleemoſynarum exactionibus potius, quam poſtulationibus, aliiſque hujuſmodi, quæ a Simoniaca labe, vel a turpi quæſtu non longe abſunt, de quibus aliiſque ſimilibus videatur Trid. *in cit. ſeſſ.* 22. tum in Decreto *de obſervandis, & vitandis in celebratione Miſſæ*, tum *de reform. c.* 1. *& in ſeſſ.* 13. *cap.* 7.

5 Huic eidem animæ, corporiſque puritati ſervandæ conſultum eſt per cœlibatum, quem de Jure Divino annexum eſſe Sacerdotio graves aliqui Auctores tradiderunt citati ab Azor, *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 12. *qu.* 1. aliis contra probabilius ſentientibus, annexum eſſe ſolum de jure Canonico ab Apoſtolorum tempore. Mos iſte ſervatus ſemper fuit ad hæc uſque tempora in Eccleſia latina, ut conſtat ex pluribus, quæ late congerit Bellarm. *lib.* 1. *de Clericis c.* 19. Quin & in ipſa Sacra Ordinatione votum ſolemne caſtitatis implicite annexum eſt, quod eſt impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi, ut conſtat ex *cap. Unico de Voto ex Voti redempt. in* 6. cujus meminit etiam Trid. *ſeſſ.* 24. *can.* 9.

6 Idem

6 Idem Juris ſervatur etiam in Diaconis & Subdiaconis, de quibus in ſequenti titulo ſermo erit: tenentur enim & ipſi ad cęlibatum tum ratione legis, tum etiam ratione voti ſolemnis, quod pariter eorum Ordinationibus implicite annectitur, & eſt impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi, ut conſtat ex *cap.* 1. *&* 2. *Qui Clerici, vel voventes &c. c.* 1. *de Clericis conjug. cit. c. unico de voto, & voti redempt. in* 6. *& ex cit. can.* 9. Trid. *ſeſſ.* 24. Inde eſt, quod Ordo Presbyteratus, ſicut etiam Diaconatus, & Subdiaconatus, appellatur ſpecialiter Ordo Sacer ad differentiam aliorum minorum Ordinum, quia ſcilicet eſt caſtitatis voto ſacratus: quidquid ſit, utrum Subdiaconatus in Eccleſia ſemper fuerit eo modo Sacer, de quo videri poteſt Azor. *tom.* 1. *l.* 13. *cap.* 13. *q.* 2.

7 Quod ſi contingat aliquem contracto antecedenter Matrimonio alligatum ad Sacrum Ordinem promoveri, ſi id fiat annuente uxore, tenebitur & ipſe obligatione perfectæ continentiæ, itaut nec petere poſſit, nec reddere debitum conjugale, ut expreſſe declarat Leo I. *Epiſt.* 84. per ea verba *ubi promovendi ſunt aliqui, ſi habent uxores, ſint tanquam non habentes; & ſi non habent, permaneant ſingulares*, quod idem etiam expreſſe decernitur in pluribus capitibus *diſt.* 31. *&* 32. ac propterea *in c. Conjugatus* 5. *de converſ. conjugator.* præcipitur, ut nullus Conjugatorum ad Sacros Ordines promoveatur, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus. Si tamen aliquis de facto promoveatur uxore non conſentien-

te.

te, adhuc tenebitur obligatione non petendi debitum, ſed non erit a reddendi obligatione ſolutus, ut docet communis ſententia cum S. Thom. *in additionib. ad 3. par. q. 53. art. 4. ad* 1.

8 Hæc dicta procedunt quoad ordinatos in Eccleſia Latina. Quod autem attinet ad ordinatos in Eccleſia Græca, prohibentur, & ipſi Matrimonium contrahere poſt ſuſceptionem Ordinis Sacri, ut conſtat ex *c. Si quis eorum* 8. *diſt.* 32. deſumpto ex *6.* Synodo Generali, quod conſuetudo communis etiam apud Græcos ita interpretatur, ut ea Ordinis Sacri ſuſceptio ſit impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi, at Matrimonio ante Sacrum Ordinem contracto permittuntur uti, ex *c. Cum olim 6. de Clericis conjug. c. Quæſitum* 7. *de pœnit. & remiſſ. cap. Ut Clericorum* 13. *de vita, & honeſtate Clericorum.*

9 Præter poteſtatem ſacrificandi Deum verum Deo vero Sacerdotibus competentem, cui potiſſimum per Sacros Canones tanta animi, corporiſque puritate conſultum eſt; alia etiam ſunt officia, quorum vel ordinarius Miniſter eſt Sacerdos, vel ſaltem Delegatus eſſe poteſt. Ejus generis eſt poſt acceptam ab Ordinario approbationem, Sacramentum Pœnitentiæ miniſtrare, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. Infantes baptizare, ex *c. Conſtat* 18. *de conſecrat. diſt.* 4. ſanctificato Oleo ægrotantes inungere, Trid. *ſeſſ.* 14. *de Sacr. Extremæ Unct. c.* 3. benedicere dona Dei, *c. Perlectis* 2. *v. ad Presbyterum diſt.* 25. In caſu autem extremæ neceſſitatis poſſe etiam delegari a Summo Pontifice Sacerdotem ad mi-

miniſtrandum Sacramentum Confirmationis (cujus ceteroquin ordinarius Miniſter eſt Epiſcopus) clare deſumitur ex *c. Pervenit* 1. *diſt.*95. Sed de his inferius ſuo loco ſermo erit, quando tractabitur de Sacramentis Eccleſiæ, ubi etiam exponentur tum ea, quæ pertinent ad materiam, & formam Ordinis Sacerdotalis, Ordinumque reliquorum; tum quæ ad qualitates requiſitas in Ordinandis, &c.

TIT. IX.

De reliquis, qui ſunt in Sacris Conſtituti.

1 INfra Presbyterum ratione Ordinis immediate Diaconus ſubſequitur, & infra Diaconum Subdiaconus, qui ambo dicuntur eſſe in Sacris, quia Ordinem habent caſtitatis voto ſacratum, unde tenentur ambo ad cœlibatum, ut paulo ante dictum fuit.

2 *Diaconus* Græce idem eſt, ac Latine *Miniſter*: quia ſicut in Sacerdote conſecratio, ita in Diacono miniſterii diſpenſatio habetur *c. Cleros* 2. *v. Hi græce diſt.* 21. Ejus enim officium eſt aſſiſtere Sacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Chriſti, in Baptiſmo, ſive in Chriſmate, & Patena, & Calice: oblationes quoque inferre, & diſponere in Altari: componere etiam menſam Domini, atque veſtire: Crucem ferre: tempore Sacrificii legere ad populum Evangelium, & etiam Apoſtolum ſeu Epiſtolam, cum abeſt Subdiaconus. Nam ſicut Lectori vetus Teſtamentum; ita Diacono Novum publice legere præceptum eſt.

3 Ad ipſum quoque pertinet Officium precum,

cum, dicendo Litanias, & recitatio nominum Ordinandorum, & baptizandorum, & mortuorum, & excommunicatorum. Ipſe præmonet aures habere ad Deum, dicendo *humiliate capita, &c.* Ipſe hortatur clamare, cum dicit *Kyrie eleiſon* in Rogationibus. Ipſe donat pacem. Ipſe annuntiat feſtivitates. Sumuntur hæc ex *c. perlectis* 2. *v. ad Diaconum diſt.*25. juncta Gloſſ. *ibid.* Item in abſentia Epiſcopi, & Presbyteri poteſt licite miniſtrare Baptiſmum, & Sacr. Euchariſtiam populo diſtribuere, ſi extrema neceſſitas id exigat, *cap. Diaconus* 13. *&c. præſente* 18. *diſt.*93.

4 Inde eſt, quod Diaconi appellentur etiam ex hebraica lingua Levitæ; quia ſcilicet ſicut in lege veteri de Tribu Levi aſſumebantur homines, qui in Templo Dei Sacrificiis miniſtrarent; ita in lege Evangelica aſſumuntur Diaconi ad miniſtrandum Sacerdotibus in adminiſtratione Sacramentorum ex *cit. c. Cleros v. Levitæ diſt.*21.

5 *Subdiaconus* Latine idem eſt, ac *Hypodiaconus* Græce, ideo ita dictus, quia ſubjacet præceptis, & officiis Levitarum, ex *eod. c. Cleros v. Hypodiaconus*. Ejus officium eſt Calicem, & Patenam ad Altare Chriſti deferre, & Levitis tradere, eiſque miniſtrare: Presbyteris, & Levitis pro lavandis ante Altare manibus aquam præbere: oblationes in Templo Domini a Fidelibus ipſis ſuſcipere, & Levitis ſuperponendas Altaribus deferre: Pallas demum, & Corporalia abluere. Sumuntur hæc ex *c. perlectis* 2. *verſ. Ad Subdiaconum diſt.*25. *c. Clero v. Hypodiaconus, diſt.*21. *cap. Non oportet* 31. *&c. Non liceat* 22. *diſt.*23.

TIT.

TIT. X.

De iis, qui ſunt in minoribus Ordinibus conſtituti.

1 INfra Ordinem Diaconatus, & Subdiaconatus, ſubſequuntur quatuor Ordines nempe Acolythatus, Exorciſtatus, Lectoratus, & Oſtiariatus, qui dicuntur minores, & non Sacri, non quod ſint ſæculares, & profani, ſed quia illis prohibitum eſt Sacra Vaſa contingere, & ad Altare deferre ex *cit. c. Non liceat &c. Non oportet*; ac præterea, quia non ſunt caſtitatis voto ſacrati. Clerico enim in iis Ordinibus conſtituto permiſſum eſt Matrimonium contrahere, ut aperte declarant plures textus ſub *tit. de Cleric. conjug.*

2 Illud tamen Juris in ejuſmodi Clericis Matrimonium contrahentibus ſervandum eſt, ut ſi quod beneficium Eccleſiaſticum habuerint, ſint ipſo facto eo Beneficio privati, omnique jure, quod habuerint ad quodlibet Beneficium, juxta teſtum in *c.* 1. aliiſque Juribus, *De Cler. conjug.* Cum enim vir cogitet, quomodo placere poſſit Uxori, & quaſi diviſus in duo plenam ſui non habeat poteſtatem, minus quæ Dei ſunt valet cogitare, quam in Clerico beneficiato requiratur, *c. Diverſis* 5. *eod. tit.* Quod ſtatutum de ſtylo Curiæ extenditur etiam ad penſiones Clericales, ut cum pluribus teſtatur Azor. *tom.*1. *l.*13. *c.*13. *q.* 8. Ad id autem ſatis eſt, ſi Matrimonium ſit tantummodo ratum, non conſummatum, ut docet communis ſententia Canoniſtarum *in cit. c.* 1.

Unde

Digitized by Google

Unde etiamſi ſponſa ante conſummationem Matrimonii Religionem profiteatur, Maritus Beneficium non recuperat, quia fuit amiſſum, nec iterum repetitur, niſi iterum conferatur, cum Beneficium Eccleſiaſticum ſine Canonica inſtitutione obtineri non poſſit, *reg.* 1. *de reg. jur. in* 6.

3 Acolythus olim Acolutus vocabatur, ita dictus quaſi pediſſequus ab ἀκολουθέω quod eſt *ſequor*. Ejus enim munus eſt ſequi Diaconum ad locum Evangelii cum cereo accenſo (unde etiam Ceroferarius appellatur) & præparare, ac Subdiacono porrigere vinum, & aquam ad Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, ex *c. Acolythus* 17. *diſt.* 23. *c. Cleros* 2. *verſ. Acolythi diſt.* 21. & *c. perlectis* 2. *v. Ad Acolythum diſt.* 25.

4 Exorciſtæ ex Græco in latinum adjurantes, ſive increpantes vocantur: invocant enim ſuper Cathecumenos, vel ſuper eos qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini Jeſu, adjurantes per Eum, ut egrediatur ab eis, ex *cit. c. Cleros v. Exorciſtæ*. Ipſorum etiam eſt aquam in Miniſterium Baptiſmi præparare, locumque communicaturis diſtribuere.

5 Lector a legendo dicitur: ad ipſum enim pertinet lectiones pronuntiare, & ea quæ Prophetæ vaticinati ſunt publice legere *c. perlectis* 2. *ad Lectorem d.* 25.

6 Oſtiarii demum dicuntur ex eo, quod præſint oſtiis Templi. Ipſi enim tenentes claves omnia intus, extraque cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes Judicium, fideles recipiunt, & reſpuunt infideles, *cit. cap. Cleros in fine*.

7 Om-

Digitized by Google

7 Omnibus iſtis Ordinibus præmittitur prima Tonſura, quam non eſſe rigoroſe, & ſtricto modo Ordinem tradunt communiter Theologi apud Vaſq. alioſque relatos a Caſtrop. *par.*4. *tr.*27. *de Sacramento Ordinis punct.*2. *n.*4. Ea enim non confert aliquod particulare officium relate ad miniſterium Altaris; ſed tantummodo diſponit proxime hominem ad recipienda eadem officia, ſegregando illum a ſtatu Laicali, & admittendo ad Clericalem. Vide etiam, quæ dicentur infra *l.*2. *t.*8. *n.*7.

T I T. X I.

De Præbendis, ſeu Beneficiis Clericorum.

1 Abſolutis iis, quæ pertinent ad varios ſtatus Clericorum, poſtulat ordo doctrinæ, ut de eorum præbendis, beneficiiſque tractetur. Quamvis enim iſta pars Juris videatur eſſe extra propoſitam materiam hujus libri, in quo agitur de Jure Perſonarum; attamen non habet hic locum incongruum, quia beneficia ſunt annexa ſtatui Clericali; ea autem, quæ ſui natura junguntur, debent quoque conjunctis tractatibus comprehendi, ut colligitur ex §.1. *Inſt. de Legatis*, & l. *Eum actum* 17. ff. *De negotiis geſtis*.

2 Beneficium in genere, & late acceptum ſignificat gratiam, ſeu munus alteri collatum in ejus utilitatem, ut explicat Rebuff. *in praxi tit.*1. *Quid ſit beneficium n.*2. *&* 3. Ex hac generalitate ſignificationis derivata eſt appellatio Beneficii in ea genera gratiarum, ſeu munerum, quæ ab Eccleſia con-

conferuntur Clericis, quando ipſis jus concedit percipiendi reditus annuos ex Eccleſiaſticis bonis propter aliquod ſpirituale miniſterium, ut qui Altari ſerviunt de Altari vivant, & qui Divinis aſcribuntur obſequiis, Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtententur, *c. Cum ſecundum* 16. *de præben.* Atque ea ſunt, de quibus hic nobis ſermo eſt.

3 Beneficium Eccleſiaſticum eo modo acceptum definiri poteſt: Jus auctoritate Eccleſiaſtica conſtitutum percipiendi fructus annuos ex bonis Eccleſiæ collatum in perpetuum Clerico ob ſacrum, & Eccleſiaſticum miniſterium. Ita Azor. *par.*2. *l.*3.*c.*1. *q.*2. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancellar. gloſſ.*5. *in princip.* aliique relati a Caſtrop. *p.* 2. *tr.*13 *punct.*1. *nu.* 1. In idem recidit nomen Præbendæ, prout plerumque ab Auctoribus uſurpatur, & ut etiam ſumitur in Decretalibus *tit. de Præbendis*, ubi generaliter intelligitur de omni Beneficio Eccleſiaſtico: quamvis etiam aliquando ſumatur contractius pro Canonica portione, ea videlicet, quæ de communi redituum Eccleſiaſticorum maſſa capitur, & præbetur ſingulis pro ſua portione, ut *in c. Cum M. Ferrarienſis* 9. *de conſt.* & *c. Dilectus* 27. *de Præbend.*

4 Dicitur *Jus*. Beneficium enim Eccleſiaſticum non eſt proprie actualis perceptio fructuum, ſed Jus ipſos percipiendi. Dicitur *Auctoritate Eccleſiaſtica conſtitutum*: quia Beneficium Eccleſiaſticum proprie non cenſetur, niſi per Epiſcopum ſit ordinatum, ut docet Gloſſ. communiter recepta *in Clem.* 2. *de Decimis v. Si Beneficiorum circa finem*. Dicitur *ex bonis Eccleſiæ*: quia bona illa, unde

unde reditus colliguntur permanent ſub dominio Eccleſiæ, nec alienari poſſunt a Beneficiato, eoque mortuo ad Eccleſiam revertuntur. Dicitur *collatum in perpetuum Clerico*: quia Beneficium nonniſi Clerico dari poteſt, *c. Ex litteris 6. de Tranſact. & c. Cum adeo* 17 *de reſcr.* eidemque confertur in perpetuum, hoc eſt quamdiu vivit ipſe Clericus, *c. Sanctorum 2. diſt.* 70. Ea enim, quæ conferuntur ad certum tempus, ſeu revocabiliter ad nutum conferentis, non dicuntur ſimpliciter, & ſine addito Beneficia, ſed ſolum minus proprie, & cum addito, videlicet Beneficia manualia. Dicitur demum *ob ſacrum, & Eccleſiaſticum miniſterium*, cujus generis eſt cura Animarum, Chorus, recitatio Horarum Canonicarum, &c. ex *c. Quia per ambitioſam* 15. *de reſcr. in 6.* ubi dicitur Beneficium Eccleſiaſticum dari propter officium: ac propterea Beneficium, ſeu illud Jus percipiendi reditus, eſt jus ſpirituale, utpote fundatum in officio ſpirituali, eidemque annexum.

5 Tria igitur in quolibet Beneficio Eccleſiaſtico attendenda ſunt. Primum eſt ipſum officium, ſeu obligatio ad aliquod ſpirituale miniſterium; & hoc non tam Beneficium, quam Beneficii fundamentum, & cauſa vocari debet. Alterum eſt Jus percipiendi reditus ex bonis Eccleſiaſticis propter officium ſpirituale; & in eo Jure proprie conſiſtit ratio Beneficii. Tertium ſunt ipſi fructus ex bonis Eccleſiaſticis provenientes, qui ſunt quid conſequens ad Beneficium.

6 Beneficia Eccleſiaſtica multipliciter dividuntur. Primo enim alia ſunt Curata; alia non curata. Beneficia curata dicuntur, qui-

bus

bus cura Animarum annectitur, ſive ſit cura Animarum proprie dicta, & quoad forum internum, qualem habet Parochus reſpectu Parochianorum ſuorum, de quo ſermo eſt *in Clem.* 2. §. *Verum de Sepulturis*; ſive ſit cura Animarum improprie dicta, & quoad forum externum, & contentioſum, qualem habet de jure communi Archidiaconus, ut ſupra explicatum eſt *tit.*7 Beneficia non curata ſunt, quibus nulla ejuſmodi cura annexa eſt.

7 Secundo, alia ſunt ſimplicia, alia duplicia, ſeu majora. Duplicia ſunt, quæ ſpecialem aliquam, ac ſolemnem Juris qualitatem annexam habent: Simplicia, quæ nullam. Cum autem ſpeciales, ac ſolemnes Beneficiorum qualitates numerentur communiter, cura Animarum, Juriſdictio, Præeminentia, adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum; inde eſt totidem quoque numerari duplicium, ſeu majorum beneficiorum genera, ex quibus ea, quæ qualitatem habent curæ Animarum vocantur curata, ut dictum eſt; quæ habent annexam juriſdictionem ſimul cum adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum, ſeu cum præeminentia ſupra reliquos quoad locum magis honorificum, dicuntur habere Dignitatem, qualia ſunt Abbatia, Archidiaconatus, &c. quæ habent annexam ſolam præeminentiam, quoad locum magis honorificum abſque ulla juriſdictione, rerumque adminiſtratione, dicuntur habere Perſonatum; quæ demum habent annexam ſolam rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem abſque ulla juriſdictione in Clericos, & abſque gradu eminentiore, habere

bere dicuntur officium, cujus generis eſt munus Sacriſtæ, Cuſtodis, ſeu Theſaurarii, &c. Sumuntur hæc ex Gloſſ. *in cap.* 1. *de conſuetud.* Ubi etiam notat, non obſtante eo inter Dignitatem, Perſonatum, & Officium diſcrimine, aliquando Jura uti promiſcue illis nominibus, ut *in c. Cum acceſſiſſent* 8. *de conſtitut.* in quo idem Primiceriatus circa initium textus vocatur Perſonatus, poſtea appellatur dignitas, ac deinde circa finem capitis nominatur Officium.

8 Tertio, alia ſunt beneficia ſæcularia, alia Regularia, quæ diviſio deſumitur ex *c. Cum de beneficio* 5. *de Præbend. in* 6. Beneficium ſæculare dicitur, quod conferri debet ſæcularibus Clerici, ex fundatione, vel ſaltem ex conſuetudine legitime præſcripta, *eod. c. Cum de beneficio.* Regulare Beneficium eſt, quod conferri debet Religioſo, idque pariter ex fundatione, vel ex inſtitutione Superioris, vel ex præſcriptione legitima.

9 Quarto, ex ſupradictis Beneficium latius acceptum aliud eſt manuale, aliud non manuale, quæ diviſio deſumitur ex Gloſſ. *in Clem. unica de ſupplen. neglig. Prælator.* Manuale dicitur, quod confertur revocabiliter ad nutum conferentis: non manuale, quod confertur in perpetuum, dum vivit Beneficiatus, ita ut a tali Beneficio amoveri non poſſit, niſi certis de cauſis a Jure conceſſis, vel permiſſis; atque illud eſt, quod magis proprie Beneficium appellatur, ut ſupra dictum eſt.

10 Quinto demum, alia ſunt Beneficia collativa, quæ ſcilicet conferuntur pro libera

bera voluntate eorum, ad quos collatio pertinet: alia electiva, quæ conferuntur mediante electione a Clericis, ſeu Canonicis facta, legitime confirmata a Superiore: alia Patronata, ſeu mixta, quæ nominante, & deſignante Patrono, cujus eſt Clericum promovendum præſentare, & inſtituente Epiſcopo, conferuntur.

T I T. X I I.

De ætate, & qualitate promovendorum ad Beneficia.

1 COgnita natura, & diviſionibus Beneficiorum, conſequens eſt, ut agatur de iis, quæ requiruntur ad legitimam eorumdem collationem, tum ex parte eorum, quibus conferenda ſunt, tum etiam ex parte Conferentium, quorum primum tractabitur in præſenti titulo, alterum in ſequentibus.

2 Quod igitur attinet ad eos, quibus conferri Beneficia debent, certi Juris eſt eos nonniſi Clericos eſſe debere prima ſaltem Tonſura initiatos, ut *in præc. cit.* dictum eſt *n.* 4. ex *c. Ex litteris 6. de Tranſactionib.* eoſque idoneos, qui Deo, & Eccleſiis velint, & valeant gratum impendere famulatum *c. Grave 29. de Præbend.* Huic Juri ſervando cautum eſt a Trid. *ſeſſ. 7. de Reform. c.* 13. ubi decernitur, ut præſentati, ſeu electi, vel nominati a quibuſvis Eccleſiaſticis perſonis, etiam Sedis Apoſtolicæ Nunciis, ad quævis Eccleſiaſtica Beneficia, non inſtituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam prætextu cujuſvis privilegii, ſeu conſuetudinis etiam ab immemorabili tempore præſcri-

ſcriptæ, niſi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti. Et nullus appellationis remedio ſe tueri poſſit, quo minus examen ſubire teneatur; exceptis tamen præſentatis, electis, ſeu nominatis ab Univerſitatibus, ſeu Collegiis generalium ſtudiorum.

3 Idoneitas autem ejuſmodi ex pluribus attendi debet, quorum aliqua numerantur *in cit. c.Grave* 29. *de Præben.* & Trid. *ſeſſ.*24. *de refor. c.* 1. ſuntque potiſſimum morum honeſtas, ſcientia litterarum, ætas legitima, de quibus etiam ſermo eſt *in c. Cum in cunctis* 7. *de elect. & Clem.* 1. *de ætate, & qualit.* Quæ omnia fortiori jure requiruntur pro beneficiis curatis, multoque adhuc fortiori pro proviſionibus Cathedralium Eccleſiarum, in quibus majus animarum periculum vertitur, ſi per inhabiles miniſtrentur: quia, ut loquitur Trid. *ſeſſ.* 24. *de ref. c.* 1. totius familiæ domini ſtatus, & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.

4 Inde factum eſt, ut non ea ſola juris remedia pro legitime conferendis iis majoribus beneficiis ſervanda ſint, quæ ſufficiunt pro minoribus; ſed alia inſuper ſpecialia circa examen, & inquiſitionem de promovendis habendam, aliaque ſimilia, quæ pro conferendis beneficiis curatis ſancita leguntur in Trid. *cit. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 18. & in Bulla 33. S. Pii V. quæ incipit: *In conferendis*, quam refert Quaranta *in ſumma Bullarii verb. Beneficiorum Parochialium collatio*; pro conferendis autem Eccleſiis Cathedralibus, aliiſque ſuperioribus, ſeu Monaſteriis, ac ceteris digni-

tatibus, quæ in conſiſtorio providentur, *in ead. ſeſſ.* 24. *de refor. cap.* 1. & in Conſtit. 6. Gregor. XIV. quæ incipit *Onus Apoſtolicæ* edita anno 1591. apud eumdem Quaranta *in cit. Summa Bullarii v. Electio.*

5 Sed neque ſatis eſt eadem beneficia dignis, & idoneis provideri: requiritur enim, ut in concurſu plurium dignorum dignioribus conferantur, quod de Epiſcopatibus, aliiſque beneficiis curatis expreſſe definitum eſt a Trid. *in cit. c.* 1. *&* 18. *de ref. ſeſſ.* 24. cum præſertim tales dignitates conferri ſoleant mediante concurſu, & examine competitorum, ex quo oritur quidam quaſi contractus, & obligatio naturalis ratione cujus peccatur etiam graviter contra juſtitiam, ſi inventus in examine dignior negligatur.

6 Circa beneficia ſimplicia controverſi juris eſt, utrum idem ſervandum ſit, aliis opinantibus ad eadem non extendi illud grave præceptum de dignioribus præferendis; aliis in contrarium affirmantibus extendi, inter quos citatur S. Th. 2. 2. *q.* 63. *art.* 1. *&* 2. *& q.* 185. *art.* 3. Valent. *tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 7. *pun.* 2. *q.* 2. aliique plures, quos refert Garz. 7. *par. de Beneficiis c.* 16. Caſtrop. *par.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *pun.* 11. *n.* 8. & Azor. *to.* 2. *l.* 6. *c.* 15. *q.* 1. Hæc ſecunda ſententia videtur probabilior, tum quia magis eſt Sacris Canonibus conformis, in quibus ſupponi videtur illud generale præceptum pro omnibus beneficiis etiam ſimplicibus, ut *in c. unic. Ut Eccleſiaſtica beneficia, &c.* in iis verbis: *non ex affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſti Eccleſiaſticum officium, & beneficium in perſona magis idonea diſpenſare:*

ſer-

Digitized by Google

ſermo autem ibi eſt de beneficio non curato, ſed ſimplici, ut patet ex contextu: tum etiam quia prætermiſſio dignioris haberi non poteſt ſine aliqua acceptione perſonarum, quæ prohibita eſt *in cap. In Judiciis* 12. *de reg. juris in 6.*

7 Dignior autem penſatis omnibus ille cenſendus eſt, qui habito reſpectu ad doctrinam, & mores utilior Eccleſiæ futurus eſſe judicatur. Quare ſi contingat aliquem præditum eſſe minori doctrina, quam alium, ſufficienti tamen ad beneficium, ſed multum in probitate morum, atque prudentia prævalere, ratione cujus cenſeatur multo utilius Eccleſiam adminiſtraturus; præferendus erit doctiori, quia ſic utilius Eccleſiæ providetur. Qua ratione tradunt etiam Auctores nonnulli apud Azor. *in cit. cap.* 15. *q.* 3 & 4. poſſe nonnumquam ignobili doctiori, ac ſanctiori præferri nobiliorem, & potentiorem ſufficienti doctrina, ac probitate dotatum, quando ſcilicet beneficium indiget defenſore, vel protectore adminiſtrante: item præferri poſſe, qui certo cognoſcitur eſſe dignus, ſeu ſufficienter doctus, & probus, relicto doctiori, cujus vita ignoratur, de qua re extat etiam declaratio Card. Concilii citata a Piaſec. *in Prax. p.*2. *c.* 5. *art.* 3. *n.* 10. Ex eadem quoque majoris utilitatis Eccleſiæ ratione deſcendit, externo magis idoneo præferri debere idoneum, qui ſit ex eadem civitate, vel de gremio Eccleſiæ, ex *c. Nullus* 13. *diſt.* 61. Præſumitur enim utilius, & cum majori peritia adminiſtraturus res Eccleſiæ, qui in eadem ſuam tranſegit ætatem: & ita Sacrum Cardina-

lium collegium ex ipſis Cardinalibus digniorem eligit, ut præſcribitur *in c. Oportebat 3. cum ſeq. diſt.* 79. quamvis extra collegium alius ipſo dignior inveniatur.

8 Utrum autem ad eam prælationem dignioris teneatur etiam Patronus in præſentando, & renuntians in renuntiando, ſeu permutando Beneficio, indicabitur infra, ubi de jurepatronatus, & ubi de renuntiatione, ac permutatione beneficiorum.

9 Quod ſi de facto contingat aliquem idoneum ad beneficium promoveri digniore prætermiſſo, quamvis ejuſmodi promotio ſit illicita, erit tamen valida, ne litibus occaſio aperiatur, & Chriſtiana Reſp. perturbetur, juxta communem ſententiam, ut videre eſt apud Covarr. *in reg. Peccatum p.* 2. §. 7. *n.* 3. alioſque relatos a Vaſq. *de Beneficiis cap.* 2. §. 3. *dub.* 17. *in fin.* & a Caſtrop. *p.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *pun.* 11. §. 3. ubi tamen recte excipit beneficia curata per concurſum proviſa, quia Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 18. mandat ea conferri dignioribus ex approbatis ab Examinatoribus, & poſtea ſubdit: *proviſiones omnes, ſeu inſtitutiones præter ſupradictam formam factæ, ſubreptitiæ eſſe cenſeantur*, quod idem præcipit S. Pius V. in ſupracit. Conſt. *In conferendis* ſuper collatione Eccleſiarum Parochialium edita anno 1567. quæ in Bullario eſt 33. inter Conſtitutiones ejuſdem Pontificis, ubi inter reliqua digniori prætermiſſo dat facultatem appellandi a mala electione: ita tamen, ut ea appellatio interpoſita, interim non impediat, aut ſuſpendat, quo minus electio per Ordinarium primo loco facta interim debi-

debitæ demandetur executioni, & proviſus ab eadem Eccleſia cauſa appellationis hujuſmodi dependente non amoveatur.

10 Utrum autem in eodem caſu promotionis ad beneficium minus digni præ magis digno, & a fortiori in caſu promotionis indigni, detur in promovente aliqua obligatio reſtituendi, ſive Eccleſiæ, ſive digno, aut digniori prætermiſſo, videri poteſt fuſe tractatum a Theologis, inter quos Vaſq. *de Beneficiis in cit. c.* 2. §. 3. *dub.* 17. Caſtrop. *in cit. pun.* 11. §. 4. aliique ab ipſis citati.

11 Quod attinet in particulari ad ea, quibus dictum eſt conſtitui idoneitatem Clerici promovendi, prima eſt morum honeſtas, ex cujus defectu Clerici criminoſi, *c. inter dilectos* 11. *de exceſſ. Prælat.* Excommunicati, *c. poſtulaſtis* 7. *de Clerico excom.* Suſpenſi, *c. cum dilectus* 8. *de conſuet. & c. cum bonæ* 8. *de ætat. & qualit.* Interdicti, *c.* 1. *de poſtulat. Prælat:* juncta communi ſententia Canoniſtarum: Infames demum, ſive infamia juris, ſive infamia facti, *c. infamibus* 87. *de reg. jur in* 6. juncto *cit. c. inter dilectos* 11. *de exceſſ. Prælat.* ad beneficia ſunt inhabiles. Cum enim beneficium detur propter officium, æquum eſt, ut qui crimine, vel cenſura ab officio, ſeu Ordinis executione ſunt prohibiti, etiam a beneficii aſſecutione prohibeantur.

12 Hæc ratio extenditur etiam ad Clericos in prima tantum Tonſura conſtitutos, qui pariter comprehenduntur ſub generali prohibitione, ne beneficia criminoſis, aut cenſura ligatis conferantur. Quamvis enim ii per cenſuram, aut crimen a nullius Ordinis executione prohibeantur cum nullum

Ordinem habeant, & ex altera parte non reddantur inhabiles ad recitandas privatim horas canonicas, quæ ſunt unicum Officium quibuſdam beneficiis annexum; adhuc tamen ab iiſdem beneficiis obtinendis per crimino ſitatem, vel cenſuram removentur, quia per eamdem prohibiti ſunt Eccleſiaſtico Ordine initiari, & Sacramenta percipere, quæ ratione ſui muneris, & officii ſuſcipere debet, qui ad beneficium promovetur, ut colligitur ex *cap. ſi celebrat ult. de Clerico excom.* ubi ex eadem ratione decernitur, excommunicatum excommunicatione minori eligi ad beneficia non poſſe, & ſi de facto eligatur, electionem irritandam eſſe, pro eo, quod ad ſuſceptionem eorum electus ſit, quorum perceptione a Sanctis Patribus eſt privatus.

13 Hæc dicta procedunt etiamſi excommunicatus aut alia cenſura ligatus toleratus ſit: conſtitutione enim Concilii Conſtantienſis *Ad evitanda*, per quam ceteroquin permittitur communicare cum excommunicato tolerato, nullus favor eidem excommunicato indulgetur, ſed tantummodo conſulitur reliquorum fidelium conſcientiæ.

14 Item dicta procedunt etiamſi cenſura aut excommunicatio ſit penitus, & invincibiliter ignorata. Talis enim ignorantia quamvis excuſet a culpa juxta *c. Apoſtolicæ 9. de cler. excom.* non tamen dat valorem actui alias invalido, neque impedit effectum provenientem ex cenſura contracta. Quod circa excommunicationem majorem convenit inter Auctores, ut tradit Covar. *in c. Alma p. 1. §. 7. n. 3.* Circa minorem autem ex-

com-

communicationem, negatum id fuit a quibuſdam tacito nomine citatis ab Azor. *p.* 2. *l.*6. *c.*7. *q.* 7. ea ratione ductis, quod *in cit. c. ſi celebrat* dicatur irritanda electio excommunicati excommunicatione minori, *ſi ſcienter talis electus fuerit*; at alii paſſim, & multo probabilius cum communi ſententia docent irritandam quoque eſſe ejus electionem, etiamſi ejus excommunicatio, ſive ſolum ab electo, ſive ab electoribus, ſive ab utriſque ſit invincibiliter ignorata. Irritatur enim ea electio non propter peccatum, quod electus committat acceptando eam electionem, aut propter peccatum, quod committant electores, ſed propter incapacitatem perſonæ, ut ſatis indicant ea verba textus: *pro eo quod ad ſuſceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a SS. Patribus eſt privatus*: quæ ratio locum habet, ſive excommunicatio cognoſcatur, ſive invincibiliter ignoretur. Neque obſtant illa verba Textus. *Si ſcienter electus fuerit*. Nam ut explicat Suar. *de cenſ. diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 18. illa particula *ſcienter*, poſita videtur potius ad augendum, quam ad limitandum, itaut ſenſus ſit *etiamſi ſcienter*, ne videretur irritari ſolum debere talis excommunicati electio quaſi ſubreptitia, & involuntaria electoribus, quando ejus excommunicatio ignoratur; ſed etiam quando eſt electio omnino voluntaria cum notitia minoris excommunicationis.

15 Quod ſi de facto contingat beneficium excommunicato conferri, præterquam quod ea collatio nulla eſt, debet etiam collator, qui ſcienter ita contulerit tamdiu a benefi-

ciorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereatur, ut puniatur in hoc, in quo peccare præſumpſit, juxta textum expreſſum *in c. poſtulaſtis 7. de cleric. excomm.* Ejuſmodi pęnam Gloſ. *in c. Si celebrat ult. eod. tit. v. ſcienter* extendit etiam ad eum, qui ſcienter conferat beneficium excommunicato excommunicatione minori. Contrarium tamen ſequitur Panor. *in cit. c. Si celebrat n.* 7. Suar. *de cenſ. diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 22. & ut ipſi teſtantur, alii communiter.

16 Quæſtionis eſt, utrum collatio beneficii facta habenti cenſuram ſit ipſo jure irrita, an ſolum per ſententiam irritanda? Hac in re conveniunt Auctores collationem factam ligato excommunicatione majori, eſſe ipſo jure nullam, ut videre eſt apud Covarr. *in cit.* §. 7. *n.* 1. ſatiſque probat textus *in cit. c. Poſtulaſtis 7. de cler. excom.* Idem juris ſervandum eſſe etiam in ſuſpenſo, vel interdicto aſſerit communis ſententia, quam ex variis Rotæ deciſionibus firmat Garz. *de benefic. p.* 7. *c.* 14. *n.* 1. aliique paſſim tradunt, quos citat, & ſequitur Caſtrop. *de cenſ. p.* 2. *pun.* 10. *n.* 25. quamvis in contrarium ſentiat Suar. *de cenſ. diſp.* 26. *ſect.* 3. *n.* 8. *& diſp.* 27. *ſect.* 1. *n.* 26. Circa excommunicatum excommunicatione minori controverſia major eſt, aliis aſſerentibus beneficii collationem ipſi factam eſſe ipſo jure nullam, inter quos citatur ab Azor. *p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *q.* 7. Innoc. Hoſt. Joan. Andr. Panor. *in cit. cap. Si celebrat*; aliis in contrarium affirmantibus eam collationem validam eſſe, ſed irritari debere, quos abunde citat Caſtrop. *diſp.* 2. *de cenſ. pun.* 21. *n.* 15.

17 Quæ-

17 Quæſtionis etiam eſt, utrum ad beneficium ante excommunicationem electus illud valide acceptet, poſtquam eſt excommunicatione ligatus? In qua duplex eſt ſententia, quarum prima aſſerit eam acceptationem validam eſſe, atque ita tradit Covar. *in c. Alma p.*1 §.7. *n.*4. aliique ab ipſo citati, quos etiam ſequitur Azor. *p.*2. *l.*6. *cap.*7. *q.* 9. & Garz. *de beneſ. p.*7. *c.* 13. *n.*35. Altera ſententia, quam ſequitur Suar. *de cenſ. diſp.* 13. *ſect.* 1. *nu.* 17. Vaſq. *de beneſ. c.* 4. §. 4. *dub.* 2. *n.* 245. aliique, eam validitatem negat: quia per acceptationem acquiritur perfectum jus in beneficio, ut colligitur ex *c. Si tibi abſenti* 17. *de præben. in* 6. adeoque ſupponitur ejuſdem juris capacitas in acceptatione: quare ubi ea capacitas non datur, acceptatio nihil facit.

18 Quæſtionis demum eſt, utrum collatio beneficii alicui facta, quando erat excommunicatus, aut alia cenſura ligatus, per abſolutionem a cenſura validetur; an contra opus ſit poſt abſolutionem alia collatione? Hanc difficultatem, in qua ſunt diviſi Doctores, late tractat Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 7. *n.* 12. *& ſeq.* Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 2. *pun.* 10. *n.* 21. aliique ab ipſis citati. Sententia autem reliquis probabilior ea videtur, quæ docet prædictam collationem per ſolam abſolutionem a cenſura regulariter non validari, ſed ſicut ſi matrimonium contrahatur a perſona inhabili, per ſolam ablationem impedimenti dirimentis non validatur prior ille contractus, ſed debet iterum contractus celebrari; ita pariter per ſolam abſolutionem a cenſura prior collatio beneficii, quæ nulla fuit ipſo jure, non convaleſcit, ſed

opus eſt eam iterum fieri, quod eſt exemplum allatum a Suar. *de cenſ. diſp.* 13. *ſect.* 1. *n.* 29. Videri poteſt idem Sanch. *in loc. cit.* ubi aliquas pro hac re limitationes adducit.

19 Hactenus dicta de invaliditate electionis excommunicati, aut alia cenſura ligati ad beneficia, Dignitateſque Eccleſiaſticas, limitationem patiuntur quoad electionem Summi Pontificis, quæ nullatenus invalidatur per ullam cenſuram, qua antecedenter ad electionem innodatus electus exiſteret, ut colligitur ex *c. Licet* 6. *de elect.* ubi dicitur electus a duabus partibus Cardinalium, abſque ulla exceptione pro legitimo Pontifice habendus, & expreſſius in conſtit. Greg. XV. *Æterni Patris* §. *Volumus etiam*, ubi decernitur nullius cenſuræ prætextu Cardinales excludi poſſe ab electione activa & paſſiva, quod ſtatutum fuit ad tollenda pericula fraudum aut ſchiſmatum, quæ ſequi poſſent, ſi ejus generis exceptionibus locus eſſet.

20 Alterum, per quod ſupra dictum eſt conſtitui idoneitatem Clerici ad beneficia, eſt litterarum ſcientia, quæ ex Innoc. *in cap. cum in cunctis de elect.* diſtinguitur in eminentem, mediocrem, & eam, quæ ſufficit tanquam idonea: ex quibus etſi eminens deſideranda ſit in beneficiariis omnibus, attamen etiam competens toleratur, quia imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectio Charitatis, *c. Niſi cum pridem* 10. *de renunt.* Quod præſertim locum habet in iis beneficiorum generibus, quæ officium habent annexum, pro quo non ita eminens ſcientia neceſſaria eſt. In hac enim re eſt genera-

lis

lis regula, eam litterarum peritiam idoneam cenſendam eſſe, & ad beneficia neceſſariam, quæ neceſſaria eſt ad exercendum officium beneficiis annexum, cum beneficium detur propter officium *c. fin. de reſcript. in 6.*

21 Inde fit, promovendum ad Epiſcopatum, aliaſve ſuperiores Prælaturas, cum aſſumatur in paſtorem populorum, talis doctrinæ eſſe debere, ut potens ſit exhortari alios in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt arguere, ut præcipit Apoſtolus in Epiſt. ad Titum cap. 1. Ex eadem quoque ratione præſcriptum eſt a Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 2. ut antea in Univerſitate ſtudiorum Magiſter ſive Doctor, aut Licentiatus in ſacra Theologia, vel jure canonico merito ſit promotus, aut publico alicujus Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur. Quod ſi Regularis fuerit, a Superiori ſuæ Religionis ſimilem fidem habeat.

22 Idem gradus Doctoratus, aut licentiaturæ in Sacra Theologia, aut jure canonico requiritur pro Canonico Pęnitentiario Eccleſiæ Cathedralis, ex præſcripto ejuſdem Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 8. & pro Archidiacono, *ead. ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 12. Demum *in ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 18. *verſ. de çetero* univerſaliter præcipitur, ut officia, vel dignitates illæ, quæ ſcholaſteriæ dicuntur, nonniſi Doctoribus, vel Magiſtris, aut licentiatis in ſacra pagina, aut in jure canonico, & alias perſonis idoneis, & qui per ſe ipſos id munus explere poſſint, conferantur, & aliter facta proviſio nulla ſit, & invalida.

23 Non diſſimili ratione determinatur

pro aliis beneficiorum generibus, quanta, & qualis ſcientia neceſſaria ſit, habito ſcilicet reſpectu ad officium, in quo fundata ſunt. Quotquot igitur beneficia juriſdictionem habent annexam, cauſarumque judicium, hominem exigunt in utroque jure peritum, ut legitimum cauſis finem, juſtamque ſententiam imponere valeat, ut tradit Menoch. *de arbit. caſu* 425. *n.* 42. & Gonz. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 4. *n.* 68. Quod attinet ad beneficia omnino ſimplicia, vel annexum habent aliquem Sacrum Ordinem, puta Preſbyteratum, aut Diaconatum, vel Subdiaconatum, ut ſunt Canonicatus Cathedralis Eccleſiæ ex præſcripto Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. vel nullum ejuſmodi Sacrum Ordinem annexum habent, ſed tantummodo horarum canonicarum recitationi deſtinantur. Primi generis beneficia eam ſcientiam poſtulant, quæ pro talibus Ordinibus ſuſcipiendis neceſſaria eſt, quæ qualis ſit videri poteſt in Trid. *ſeſſ.* 23. *de ref. c.* 4. 11. 13. *&* 14. quibus adde *c.* 12. *de refor. ſeſſ.* 24. ubi Sacrum Concilium hortatur, ut in Provinciis, ubi id commode fieri poteſt, dignitates omnes, & ſaltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis inſignibus, conferantur tantum magiſtris, vel Doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel jure canonico. Ad alterius autem generis beneficia ea ſcientia per ſe neceſſaria eſt, quæ ad horarum canonicarum recitationem exigitur, puta ut ſciat latine legere, & intelligere, &c. ut tradit expreſſe Flamin. Pariſius *de reſignat. l.* 4. *q. ult. n.* 30. Gonz. *in cit. gloſ.* 4.

gloſ.4. n.73. Garz. *de benef. p.7. c.7. n.8.* & Azor. *par.2. lib.6. c.6. q.2. & 3.*

24 Quæſtionis eſt, utrum collatio beneficii facta illiterato ſit ipſo jure irrita? In hac re conveniunt DD. eſſe ipſo jure irritam, ſi fiat penitus illiterato, puta qui legere, & ſcribere latine neſciat, ut ſumitur ex *cap. illiteratos 2. diſt.36.* Si autem collatio fiat ei, qui aliquam ſcientiam habeat, unde non ſit penitus inhabilis ad ſuum officium peragendum, irritam ipſo jure non eſſe, ſed irritari debere, Auctores aliqui docuerunt, quos citat, & ſequitur Caſtrop. *tr. 13. de benef. diſp.4. pun.6. n.8.* quibus etiam adhæret Leſſ. *l.2. de juſt. cap.34. dub.24. in fin.* cum limitatione, niſi qui ita ad beneficium promotus eſt, brevi putaretur habiturus ſcientiam ſufficientem.

25 Tertium, quo dictum eſt Clericorum idoneitatem ad beneficia conſtitui, legitima ætas eſt, quæ pro diverſis beneficiorum generibus diverſa requiritur. Ad Epiſcopatum enim opus eſt ętate 30.annorum completorum, ut præſcribitur *in c. cum in cunctis 7. de elect.* Ad dignitates Epiſcopatu inferiores, puta Decanatum, Archidiaconatum, aliaque, quæ curam Animarum annexam habeant, neceſſe eſt ſaltem vigeſimumquintum ætatis annum attigiſſe, ex *eod. c. Cum in cunctis §. Inferiora*, & Trid. *ſeſs.24. de Ref. c.12.* Pro reliquis dignitatibus, vel perſonatibus, quibus nulla Animarum cura ſubeſt, ſatis eſt viginti duobus annis non eſſe minorem, ex *eod. c.12.* Trid. beneficia demum ſimplicia, etiam ea, quæ olim poſt ſeptimum ætatis annum conferri pueris poterant, ut tradit Silveſter *v. Ætas*

q. 1. de jure recentiori ſtatuto a Trid. *ſeſſ.* 23. *de Ref. c.* 6. obtineri non poſſunt ante annum decimumquartum; præterquam quod ſi beneficia ejus generis ſint, quæ annexum habeant aliquem Ordinem Sacrum, quales dictum eſt ſupra eſſe Canonicatus Eccleſiæ Cathedralis ex ſtatuto Trid. *ſeſſ.* 24. *de Ref. c.* 12. pro iis ætas illa requiritur, quæ ſatis eſt, ut intra annum poſſit Beneficiarius eo Ordine initiari: quemadmodum, & ſi alicui præbendæ ſit annexum munus Pœnitentiarii in Eccleſia Cathedrali, ætas exigitur ad id muneris requiſita, nempe annorum quadraginta, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de Ref. c.* 8.

26 Præter hactenus dicta, alia quoque in promovendis ad beneficia requiruntur ex præſcripto Sacrorum Canonum, ut eorum promotio ſit legitima. Opus enim eſt, eos eſſe ex legitimo Matrimonio natos, alias ad Beneficia, ſicut & ad Ordines ſunt inhabiles, & irregulares, ex c. *Innotuit* 20. *de elect. c. Litteras* 14. *de filiis Presb. totoque eod. tit. in* 6. ſive nati ſint ex parentibus non ſolum non conjugatis, ſed etiam tunc inhabilibus ad Matrimonium inter ſe contrahendum, quales ſunt, qui concipiuntur ex adulterio, in quo caſu appellantur Spurii, ſive ſint nati ex parentibus, tunc ceteroquin habilibus ad Matrimonium, in quo caſu generale nomen retinent illegitimorum.

27 Id tamen diſcriminis pro re præſenti inter ipſos eſt, quod filii illegitimi, qui ex parentibus ad Matrimonium tunc habilibus nati ſunt, per ſubſequens Matrimonium legitimantur, adeoque per idem redduntur habiles ad Ordines, & Beneficia, perinde ac ſi

con-

Digitized by Google

conſtante Matrimonio nati eſſent; ſecus autem Spurii, qui ſemper Spurii remanent, adeoque ſemper ad Ordines, & Beneficia ſunt inhabiles, etiamſi poſtea contingat, ceſſante impedimento, ipſorum parentes legitimo Matrimonio copulari, ut expreſſe decernitur *in c. Tanta 6. Qui filii ſint legitimi*. Ratio diſparitatis eſt: quia Beneficium legitimationis per ſubſequens Matrimonium habetur ex conceſſione legis quodammodo fingentis, & retrotrahentis celebrationem Matrimonii ad tempus in quo filius conceptus, aut natus eſt: fictio autem Juris, & retrotractio non procedit, ubi non datur capacitas, & habilitas in termino fictionis, & retrotractionis, quia ſuper impoſſibili lex fictionem non admittit, ut pluribus confirmat Panorm. *in cap. 1. de converſ. infidel. num.* 10. & Bart. *in l. Si is, qui pro Emptore ff. de Uſucap.*

28 Quod tamen dictum eſt, habentes defectum natalium promoveri ad Beneficia non poſſe, non ita obtinet ex inſolubili neceſſitate, ut in nullo unquam caſu poſſit cum illis rationabiliter diſpenſari, ſive a Summo Pontifice cujus auctoritas neceſſaria eſt, ut illegitimus Beneficio curato potiatur, aut dignitate, aut Perſonatu, ex *c. fin. de filiis Presb.* ſive ab Epiſcopo, cujus diſpenſatio ſatis eſt pro ſimplicibus Beneficiis, ſicut & pro minoribus Ordinibus ſuſcipiendis, ex *c. 1. eod. in 6.* ſi ceteroquin Beneficia talis generis non ſint, quæ limites excedant diſpenſationis Epiſcopalis, qualia ſunt, quæ vel ſecundum jus commune, vel ſecundum conſuetudinem Curiæ, vel ſecundum ſtatutum Eccleſiæ particularis juratum, aut a Sede Apoſtolica confirmatum

ne-

negantur ſpeciali ratione illegitimis: ſub quo genere reperitur Beneficium quodlibet in ea Eccleſia, in qua pater illegitimi eſt, aut fuit Beneficiatus, de quo expreſſe cavetur in Trid. *ſeſſ.* 25. *de Ref. c.* 15. ubi jus antiquum immutatur, a quo non erat ſpeciali ratione prohibitum, illegitimum in ea Eccleſia Beneficium ſaltem diſſimile accipere, in qua pater de præterito Beneficiarius fuit; quæ mutatio non procedit circa natos ex legitimo Matrimonio, adeoque in his ſervandum eſt jus antiquum expreſſum *in c. Ad extirpandas* 11. *c. Dilectus* 17. *& c. Ex tranſmiſſa* 7. *de filiis Presb.* ut ſcilicet prohibeantur tantummodo immediate ſuccedere patribus ſuis in Beneficio ad vitandam imaginem ſucceſſionis hæreditariæ; ac mediate ſuccedere permittantur, ut pluries fuiſſe deciſum refert Barb. *de offic. & poteſt. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 65. *num.* 16.

29 Alterum etiam, quod requiritur ad legitimam Beneficiorum collationem eſt ex ſupradictis cœlibatus, & Clericatus, unde ſi quis Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus Matrimonium contrahat, eo ipſo beneficium amittit, quod habebat, ut dictum eſt *tit.* 10. *num.* 2. Sed & pro quibuſdam Dignitatum, ſeu beneficiorum generibus certus aliquis Ordo prærequiritur, ut patet ex *cap. Nullus* 1. *&* 2. *diſt.* 60. & ex Trid. *ſeſs.* 22. *de Reform. cap.* 2. ubi Dignitates aliquæ numerantur, quibus Sacer Ordo Sacerdotii, aut Diaconatus præmitti debet, & pro Epiſcopatu decernitur, ut Ordo Sacer acceptus ſit ante ſex menſes.

30 Hæc dicta procedunt quoad Ordinem

in

in beneficiorum collatione prærequiſitum. Ceterum pluribus beneficiorum generibus, illud etiam ſpeciale eſt, ut ulteriorem aliquem Ordinem exigant, ſi non antecedenter acceptum, ſaltem poſtea intra terminum certi temporis accipiendum. Sic ad Epiſcopatum aſſumptus tenetur intra tres menſes munus Epiſcopalis conſecrationis accipere, ex Trid. *ſeſſ.* 23. *de Ref. c.* 2. Adepti Eccleſiam Parochialem tenentur intra annum ad Sacerdotium promoveri, *c. Commiſſa* 35. *de elect. in* 6. Aſſecuti Dignitates, Perſonatus, aut alia Beneficia, quibus annexa ſint aliqua munia, obligantur etiam intra annum ad ſuſcipiendum Ordinem ei muneri convenientem, Trid. *ſeſſ.* 22. *de Ref. c.* 4. Adepti demum Canonicatus Cathedralis Eccleſiæ, quibus ex ſtatuto Trid. *ſeſſ.* 24. *de Ref. c.* 12. annexus eſſe debet aliquis Ordo Sacer, tenentur intra annum ad Sac. Ordinem promoveri.

31 Demum generaliter illud pro legitima Beneficiorum conceſſione attendendum eſt, ne ulli conferantur, qui quomodolibet arceatur a Sacro Miniſterio ratione alicujus irregularitatis, aut infamiæ, utcumque contractæ, ex quo capite non ſolum hæretici, illorumque fautores, ſed etiam eorum filii a Beneficiis excluduntur, uſque ad ſecundam generationem incluſive in linea paterna, ad primam autem dumtaxat in linea materna, ſuppoſito quod hæretici ipſorum parentes ante mortem pœnitentes non fuerint, ex *c. Statutum* 15. *de Hæreticis in* 6.

TIT.

TIT. XIII.

De libera collatione Beneficiorum, quoad Summum Pontificem.

1 ABſolutis iis, quæ pertinent ad qualitates promovendorum, conſequens eſt, ut ad promoventes tractatio dirigatur, ſive ſint promoventes omnino liberi in determinanda perſona promovenda, de quibus primo ſermo erit, ſive dependeant a præſentatione Patroni, de quibus poſtea tractabitur.

2 Facultatem omnium Beneficiorum libere collativam, etiam illorum, quæ ceteroquin, ſive de Jure ſcripto, ſive de privilegio, ſive de legitima conſuetudine conferri poſſunt ab inferiori Collatore, pleniſſime competere Summo Pontifici, manifeſtiſſimi Juris eſt, ex *c.* 2. *de præbend. in 6.* Si quid enim ejuſmodi facultatis alicui conceſſum ſit, id reſpectu Pontificis non privative, ſed cumulative & conſervata Pontifici majori poteſtate, conceſſum dicendum eſt, ut habetur ex *c. Dubium* 14. *eod. in 6.* Inde fit, ſi contingat unum idemque Beneficium tum a Pontifice, tum ab inferiori Collatore conferri, prævalere collationem a Pontifice factam, ex *eod. c. Dudum*, niſi tamen inferioris collatio legitimis documentis anterior fuiſſe demonſtretur, in quo caſu prævalet jus inferioris, ut expreſſe deciditur *in cap. ſi a Sede* 31. *eod. in 6.* cum in ea cauſa potior ſit conditio poſſidentis, *reg.* 65. *de reg. jur. in 6.* In praxi tamen Summus Pontifex raro utitur eo jure præventionis,

nis, ſive concurſus, ut vitetur confuſio.

3 Sed & præter eam liberæ facultatis univerſalitatem, aliqua ſunt Beneficiorum genera, quorum collatio privative pendet a poteſtate Pontificis: ſive ratione devolutionis, quando ſcilicet jus, & poteſtas tota conferendorum Beneficiorum, ob negligentiam, vel delictum inferiorum Ordinariorum devoluta eſt ad Pontificem: ſive ratione affectionis, quando videlicet Summus Pontifex ſuam juriſdictionem exercere cępit ſuper aliquo Beneficio ad effectum illud conferendi, in quo caſu inferior Ordinarius, cui ceteroquin facultas illius conferendi competeret, manus in illud immittere prohibetur: ſive demum ratione reſervationis ſuper aliquibus dignitatibus, ſeu Beneficiis de jure Canonico ſtatutæ, ut eorum conferendorum facultas cuilibet alteri Ordinario ſtabiliter, & perpetuo ſit negata, tum pro majeſtate Sedis Apoſtolicæ, tum etiam pro majori unione, & communicatione ſervanda particularium Eccleſiarum toto Orbe exiſtentium, cum Eccleſia Romana.

4 In particulari autem Beneficia Summo Pontifici reſervata cenſentur primo, quæ in Curia, ſive apud Sedem Apoſtolicam vacare contingat, juxta textum expreſſum *in c. Licet 2. de præb. in 6.* quod declaratur *in c. præſenti 34. eod. in 6.* itaut intelligendum ſit de omnibus iis Beneficiis, quæ venientes ad Romanam Curiam, vel etiam recedentes ab ipſa obtinere noſcuntur, ſi eos mori contingat in loco, ubi eſt Curia, vel in locis vicinis, hoc eſt intra duas dietas legales, ſeu intra 40. milliaria, ut ibidem ex-

explicat Gloſ. *v. Legales*, ex l. *Vicena millia* 1. ff. *Si quis cautionib.* Idem juris ſervandum eſſe, ſi quis illorum moriatur in loco, ubi tranſeunter etiam abſque ſua Cancellaria, & Audientia eſt Rom. Pontifex, expreſſe decernitur in Conſt. 54. Clem. VIII. ubi declaratur in caſu abſentiæ Pontificis ab Urbe, tum locum ubi ipſe moratur, tum Romanam Urbem pro una, & eadem Curia cenſendam eſſe quoad Beneficia, quæ ſive in dicta Urbe, ſive in Civitate, ad quam Papa ſe contulit, vacare contingat.

5 Quamvis autem hujus reſervationis decretum temperatum olim fuerit *in c. Statutum* 3. *de præb. in* 6. ut ea reſervatio locum haberet intra menſem a die vacationis, quo menſe tranſacto, ſi Pontifex non providiſſet, poſſent ii, ad quos de jure ordinario proviſio pertinebat, providere; attamen hoc ipſum temperamentum eſſe nunc revocatum per *extravag. piæ ſollicitudinis* 1. aut per *extrav. ad regimen* 13. *de præb. inter comm.* adeoque etiam menſe tranſacto manere reſervata Pontifici Beneficia, quæ in Curia vacaverunt, tradunt Gonz. *de menſib. & alternativis* §. 5. *procem. a num.* 148. Garz. *de beneficiis p.* 5. *cap.* 1. §. 1. *a nu.* 98. Caſtrop. *tr.* 13. *de benef. diſp.* 2. *punct.* 16 *n.* 5. ubi teſtatur hanc eſſe conſuetudinem, & ſtylum Curiæ.

6 Excipienda tamen ſunt ab hac generali regula Beneficiorum in Curia vacantium nonnulla, quæ etſi in Curia vacare contingat, non propterea cenſentur Pontifici reſervata. Hujus excepti generis ſunt Beneficia Juriſpatronatus laicalis, ut tradit Gloſ. *in c.*

Li-

Licet 2. *de præb.in* 6. *v.collatio*, quia illis non ſolet Papa facile derogare, ut colligitur, ex *reg.* 42. *Cancellariæ*. Item Beneficia regularia, ex *ead. Gloſ. ib.* Item Beneficia parochialia vacantia, Sede vacante, ne ipſorum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre; imo ex eadem ratione, & vacantia, vivente Pontifice, ſi de ipſis per eum ante ipſius obitum non fuerit ordinatum, ex textu expreſſo *in c.ſi Apoſtolica* 35.*eod.in* 6. quam exceptionem pro eadem circumſtantia locum habere etiam in iiſdem parochialibus Beneficiis ex alio quolibet capite reſervatis, quamvis non in devolutis, tradiderunt Gonz. *de menſib. & altern.* §. 5. *proœm. a num.* 138. & Garz. *de benef. p.* 5. §. 1. *num.* 104. Demum ejuſdem generis excepti ſunt illorum Beneficia, qui in loco, ubi degit Curia, originem, ſeu domicilium habentes moriuntur, itaut ibidem non morarentur occaſione Curiæ, & Curiales non eſſent, ut habetur expreſſe *in c. Præſenti* 34. *eod. in* 6.

7 Secundo aliæ plures reſervationum ſpecies continentur in regulis Cancellariæ, quas ſinguli Pontifices initio Pontificatus ſui edere ſolent, in quas fuſe ſcripſerunt Mandoſius, Gonz. Joan. a Chokier, Garz. *p.* 5. *de benefic.* Caſtrop. *in tr.* 13. *de benef. diſp.* 2. *punct.* 17. *& ſeqq.* eas explicat, quæ pertinent ad reſervationem Beneficiorum, quas etiam attingit Azor. *par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 34. Nobis ſtudio brevitatis ſatis ſit, eaſdem regulas reſervatorias breviter indicaſſe, prout illas edidit SS. D. N. Innoc. XII.

8 In prima regula reſervantur ea omnia Beneficia, quæ olim reſervata fuerant *in*

ex-

extrav. ad regimen 13. *& in extrav. execrabilis* 4. *de præb. inter comm.* quibus additur in regula reſervationem procedere; quoad Beneficia Officialium Sedis Apoſtolicæ, quamvis tempore obitus Officiales eſſe deſierint, & quamvis Beneficia aſſecuti non fuerint tempore officii, ſed poſt dimiſſum Officium, & quandocumque. Extenditur quoque ibidem reſervatio ad Beneficia tam obtenta, quam alia quæcumque, de quibus Ordinarii, aliique Collatores contra decreta & formam Conc. Trid. diſpoſuerint, & in futurum diſponent.

9 In ſecunda regula reſervantur generatim omnes Eccleſiæ Patriarchales, Primatiales, Archiepiſcopales, Epiſcopales, necnon Monaſteria omnia Virorum, valorem annuum ducentorum florenorum auri excedentia, qui exceſſus debet in litteris exprimi. Ubi ea virorum Monaſteria intelligenda eſſe, quæ vel Monachis ſunt deſtituta, vel commendari ſolita, tradit Mandoſius. Item Beneficia omnia ad quorumcumque Collatorum, & Collatricum diſpoſitionem quamcumque (non tamen ad collationem cum alio, vel aliis, aut etiam ad alterius præſentationem, vel electionem) pertinentia, quæ poſt illorum obitum, aut poſt Eccleſiarum, ſeu Dignitatum dimiſſionem, ſive amiſſionem, uſque ad proviſionem auctoritate Apoſtolica faciendam, & adeptam a Succeſſore pacificam poſſeſſionem, vacare contingat.

10 In tertia regula decernitur, ut ſi alicui Beneficium præſertim Curatum, aut perſonalem reſidentiam requirens provideatur

ab

ab Apoſtolica Sede, nulla facta mentione alterius Beneficii incompatibilis, quod antecedenter habebat, idemque Beneficium incompatibile ille reſignet, ſive dimittat in manibus Sanctitatis Suæ, aut quorumlibet aliorum ante aſſecutionem Beneficii ita proviſi, in fraudem Apoſtolicæ reſervationis, vi cujus Beneficium incompatibile per aſſecutionem, & poſſeſſionem ſecundi ipſo jure vacat, & eſt reſervatum Summo Pontifici per *cit. extrav. execrabilis*; in eo caſu tum beneficium proviſum, tum beneficium reſignatum vacare cenſeatur, ac reſervatum ſit Summo Pontifici.

11 In quarta regula reſervantur generaliter Dignitates majores poſt Pontificales in Cathedralibus Metropolitanis, Patriarchalibus. Item principales Dignitates in Collegiatis communi æſtimatione excedentes valorem 10. florenorum auri. Item Prioratus, Præpoſituræ, & aliæ dignitates conventuales (perpetuæ, ut explicat Mand.) ac præceptoriæ Generales Ordinum quorumcumque (quarum electio non fit a Religioſis ſimul congregatis, ut ex pluribus explicat Caſtrop. *par.* 2. *tr.* 13. *de benef. diſp.* 2. *punct.* 19. *num.* 6.) non tamen Ordinum Militarium. Demum quæcumque beneficia, quæ familiares, & Commenſales Cardinalium nunc viventium, & qui erunt, imo & ipſius Pontificis, dum Cardinalis eſſet, durante familiaritate obtinebant, aut obtinent, aut obtinebunt, etiamſi ab ipſa familiaritate per obitum Cardinalium eorumdem, vel alias receſſerint.

12 Per quintam regulam reſervantur gene-

neraliter omnia beneficia Eccleſiaſtica, quæ Collectores, & Subcollectores fructuum Cameræ Apoſtolicæ debitorum, durante hoc eorum officio obtinebant, aut ad quæ jus habebant.

13 Per regulam ſextam reſervantur beneficia quorumcumque Curialium, quos dum Curia de loco ad locum transfertur, eam ſequendo, decedere contigerit in loco quovis, quantumcumque etiam a dicta Curia remoto.

14 In regula ſeptima reſervantur Beneficia Cubiculariorum Summi Pontificis, etiam honoris nuncupatorum, & curſorum ſuorum. Sub qua reſervatione comprehenduntur etiam Cubicularii, qui ſunt extra muros, & ita honoris cauſa nuncupati, ut declarat Mardoſius.

15 In regula octava reſervantur Canonicatus, Præbendæ, Dignitates, Perſonatus, & Officia in Eccleſiis S. Jo: Lateran. & S. Petri, ac B. Mariæ Majoris de Urbe. Item Beneficia quęcumque ad collationem, vel quamvis aliam diſpoſitionem Cardinalium a Romana Curia abſentium, ratione Epiſcopatuum ſuorum, vel Titulorum, ſive Eccleſiarum Cardinalatus ſpectantia, tam in Urbe, quam extra Urbem, quamdiu abſentia illorum duraverit, vacantia, aut vacatura.

16 In regula nona reſervantur Beneficia qualitercumque aliter, quam per reſignationem vacantia in menſibus Apoſtolicis, videlicet Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Julii, Auguſti, Octobris, & Novembris, relictis quatuor menſibus pro Ordinariis, nempe Martio, Junio, Septembri, Decembri:

bri: exceptis Cardinalibus, aut aliis ſub certis Concordatis comprehenſis. Simulque decernitur, ut in ſupplicationibus, ſeu conceſſionibus gratiarum, quæ de dictis Beneficiis, tunc vacantibus, etiam motu proprio fient, de menſe, in quo vacaverint diſpoſitive mentio fiat; alioquin gratiæ nullæ ſint. Patriarchis tamen, Archiepiſcopis, & Epiſcopis perſonaliter in ſuis Eccleſiis reſidentibus conceditur petita alternativa ſex menſium diſcretorum ad conferenda Beneficia, quæ ad liberam ipſorum dumtaxat, & ab aliis independentem diſpoſitionem pertinent; itaut ſcilicet Januarius pertineat ad Summum Pontificem, Februarius ad Epiſcopum, Martius ad Pontificem, Aprilis ad Epiſcopum, & ſic alternative quoad reliquos menſes. Super hanc regulam fuſe ſcripſit *Hieronymus Gonz.* in præclaro opere, quod inſcripſit ad regulam octavam Cancellariæ, quia hæc regula olim erat octava, ſed poſtea per additionem ejus, quæ modo tertia eſt, facta a Greg. XV. evaſit nona.

17 Fuſior harum omnium regularum explicatio peti poteſt a citatis Auctoribus. Sunt & quædam aliæ in ſpecialibus aliquorum Pontificum Conſtitutionibus reſervationes ſtatutæ, quæ videri poſſunt apud Caſtrop. *in cit. diſp.2. punct.24.*

TIT. XIV.

De libera collatione Beneficiorum quoad inferiores collatores.

1 INfra Summum Pontificem primus Beneficiorum collator de Jure communi

F eſt

eſt Legatus Pontificius; non tamen omnis ſed ſolum Cardinalis, qui Legatus a Latere dicitur: Legati enim, Nuntii, & Legati nati, quantumcumque plenam Legationem obtineant, ex ipſius legationis munere nullam habent conferendi Beneficia poteſtatem, niſi aliunde eis ſpecialiter committatur, ex *c.* 1. *de Offic. Legat. in* 6. At Legatus a latere poteſtatem habet ad omnia beneficia in ſua Provincia vacantia, quæ Ordinarius conferre poteſt, cum eoque concurrit, & datur locus præventioni, eo proportionaliter modo, quo ſupra dictum eſt, Papam concurrere cum Ordinario: quidquid ſit utrum idem Legatus poſſit etiam ea beneficia conferre, quæ vacare contingat in menſibus Ordinarii alternativa gaudentis, de quo eſt quæſtio inter Auctores, circa quam videri poteſt Garz. *p.* 5. *de Benef. c.* 3. *a n.* 45.

2 Ea Legati a Latere poteſtas extenditur quoque ad ea ſuæ Provinciæ beneficia, quæ ad Sedem Apoſtolicam ſint devoluta, ut colligitur ex *c. Venerabili* 37. *de præbend.* & tradit Gloſſ. *in c.* 1. *de Off. Leg. in* 6. *v. ampliori*; quamvis non ad ea, quæ Sedi Apoſtolicæ ſint reſervata, ut tradit communis ſententia arg. *c. Quod translationem* 4. *de Offic. Legat.* Item extenditur ad beneficia Juriſpatronatus Eccleſiaſtici, quæ conferre poteſt etiam abſque conſenſu Patroni, ut conſtat ex *cap. Dilectus filius* 6. *eod.* & ex *c. Cum dilectus* 28. *de Jurepatron.* Secus accidit in Beneficiis Juriſpatronatus laici ex *eod. c. cum dilectus*, & juxta probabiliorem ſententiam etiam in beneficiis Juriſpatronatus miſti: ſuppoſito

ta-

Digitized by Google

tamen, quod Juſpatronatus Laico competat non ex præſcriptione, vel privilegio, ſed ex Eccleſiæ fundatione, ædificatione, vel dotatione, cui juri difficile derogatur, ne laici avertantur a fundandis, ædificandis, vel dotandis Eccleſiis, ut ex pluribus limitat Garz. *de benef. p.5. c.3. n.72.*

3 Infra Legatum a Latere, alii quoque ſunt Ordinarii beneficiorum Collatores, inter quos de jure communi primum locum obtinent Epiſcopi quoad beneficia ſuæ diœceſis non reſervata *in c. Ex frequentibus 3. de inſtitut. & cap. Ordinarii 3. de Off. Ordin. in 6.* Quidquid ſit utrum ea beneficia conferre poſſint nonniſi cum conſenſu, aut conſilio Capituli, aut etiam non expectato tali conſenſu, vel conſilio, pro qua re eſt attendenda diverſa locorum conſuetudo, ratione cujus poteſt etiam beneficiorum collatio ad ſolum Capitulum pertinere, irrequiſito Epiſcopo, ut conſtat ex *c. Cum Eccleſia Vulterana 31. de electione* aut ad alios inferiores, puta ad Abbates, aut Priores, ex *cap. fin. de inſtit. & clem.1. de Suppl. negligent. Prælator.*

4 Omnibus his beneficiorum collatoribus, de quibus hactenus in hoc titulo dictum eſt, certæ ſunt leges pro legitima collatione ſancitæ. Primo enim conferre debent gratis, hoc eſt nullo accepto pretio, præmio, ſeu mercede, *c. Si quis objecerit 7. 1. q.3.* aliiſque juribus; alias Simonia committitur, *c. Salvator 8. ead. cau. & qu.* & collatio invalidatur, *extrav. 2. de ſim. inter comm.*

5 Item conferre debent abſque ulla conditione ſuſpenſiva, arg. *c. in electionibus 2. de elect. in 6.* juncta ibi Gloſs. *v. incerta*, & ſine

 limi-

limitatione ad certum tempus, ſed in perpetuum, ut colligitur ex *cap. Sanctorum 2. diſt.*70. ac proinde beneficiorum collatio eſt de genere actuum legitimorum, qui neque conditionem recipiunt, neque diem *c. Actus legitimi* 50. *de reg. jur. in 6.*

6 Præterea conferre tenentur integre, & ſine diminutione, unde ipſis non licet uni tradere beneficium, & ſimul alteri fructus, aut penſionem reſervare, vel unum, idemque beneficium in duos beneficiatos dividere, ut conſtat ex *c. unico, ut Eccleſiaſt. Benef. ſine diminut. conferantur.*

7 Item beneficium nequit ab ipſis conferri, quod de facto non vacet, ne beneficiarius ita proviſus de beneficio vacaturo, ſumat occaſionem captandæ mortis alienæ, ex *c.2. & 3 de conceſſ. præbend.* & recentius ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 19. ubi prohibentur conferri expectativæ ad beneficia vacatura.

8 Demum *in ead. ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 17. generatim ſtatutum eſt, ut in poſterum unum tantum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur. Quod ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, idem conferri: hæcque non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia omnia beneficia, tam ſæcularia, quam regularia quæcumque etiam commendata pertineant, cujuſcumque tituli, ac qualitatis exiſtant. Quibus adde, quæ decernuntur *in c.* 1. *de conſuet. in 6.* ut videlicet nulli liceat, niſi unicum Perſonatum, vel dignitatem, aut Præpoſituram,

Digitized by Google

ram, ſive adminiſtrationem, vel Officium perpetuum, quocumque nomine cenſeantur, cum præbenda inſimul abſque diſpenſatione in eadem Eccleſia obtinere, vel jam obtenta tenere. Quod ſi a quoquam ſecus præſumptum fuerit, irritum ſit omnino.

9 Ne autem vacantia beneficia cum eorumdem detrimento diu maneant in ſuſpenſo, prædictis collatoribus tempus ſex menſium indulgetur *in c.2. de conceſſ. præb.* quod incipit a die quo habita eſt notitia vacationis, ex *c. Quia diverſitatem* 5. *eod.* intra quod ſi beneficium providere negligenter omiſerint, privantur pro ea vice poteſtate providendi; eademque poteſtas ad proximum eorum ſuperiorem devolvitur, ex *eodem c.2. de conceſſ. præb. & c. Ne pro defectu* 41. *de elect.* Niſi tamen Eccleſia aliqua Cathedralis, aut Regularis providenda ſit per electionem aliquorum, pro quo caſu ſancitum eſt *in cit. c. Ne pro defectu*, ne ultra tres menſes electio differatur, intra quos ſi celebrata non fuerit, earum proviſio devolvitur non ad proximum ſuperiorem, ut olim permittebatur *in eod. c. Ne pro defectu*, ſed ad Summum Pontificem, ut tradit Laym. *ibi n. 6.* ſecundum jura recentiora ſtatuta præſertim *in extrav. Ad regimen* 13. *de præb. inter comm.* in regulis Cancellariæ, & in concordatis Germaniæ, ubi proviſio talium Eccleſiarum, aut ſaltem confirmatio reſervata eſt Summo Pontifici. Eumdem quoque trium menſium terminum ſervandum eſſe, ubi Eccleſiæ Collegiatæ providere debeat Prælatus habens ordinariam, & generalem juriſdictionem in Clericos ſuæ Eccleſiæ tradit

Laym. *in cit. c. Ne pro defectu nu.* 2. poſt Panor. *ibid. nu.* 5. & poſt Gloſ. *in c. Quia propter* 42. *de elect. v. Eccleſiis viduatis*.

T I T. X V.

De Inſtitutionibus, & Jurepatronatus.

1 DIctum eſt in præcedentibus Titulis de collationibus beneficiorum procedentibus a libera voluntate Prælati: agendum modo eſt de iis proviſionibus, quæ fieri debent ad præſentationem Patroni, hoc eſt illius, qui in eiſdem beneficiis jus obtinent patronatus, cujus generis proviſiones proprio vocabulo Inſtitutiones dicuntur, quique ita beneficium a Prælato conſequitur, dicitur inſtitui.

2 Eſt autem Juſpatronatus, poteſtas præſentandi inſtituendum ad beneficium vacans, ut explicant communiter Doctores poſt Hoſt. *in Summa de Jurepatronatus*. Nomine præſentationis hic intelligitur legitima exhibitio perſonæ per Patronum facta Epiſcopo, vel alteri ad quem Inſtitutio pertinet, ut eidem perſonæ de beneficio vacante provideat. Tale jus, ſive poteſtas præſentandi, cum ſit ordinata ad inſtitutionem beneficiarii, eſt ſpirituali annexa; unde fit, ipſam per ſe abſque labe ſimoniaca vendi non poſſe, ex *c. de Jure* 16. *de Jurepatronat.* Hoc tamen non obſtante convenire ipſam poſſe etiam laicis, Canonica æquitas ſtatuit in quamdam oſtenſionem gratitudinis.

3 Sciendum enim eſt, Juſpatronatus non aliter acquiri in aliqua Eccleſia, Beneficio, aut Capella, quam ipſam de novo fundando, & con-

Digitized by Google

& conſtruendo, aut jam erectam, quæ tamen ſine ſufficienti dote fuerit, de ſuis propriis bonis competenter dotando, ut decernitur a Trid. *ſeſſ.*14. *de reform. c.* 12. cui conſonat apud Gloſſ. *in c. Piæ mentis* 26. 16. *q.*7. verſus ille: *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*: dummodo tamen Diœceſani aſſenſus interveniat, ſine quo Eccleſiam ædificans, Juſpatronatus non acquirit, ex *cap. Nobis* 25. *de jurepatronatus*. Quidquid ſit utrum olim etiam aliter acquiri potuerit, quod nunc non procedit poſt illud decretum Tridentini quodlibet aliud Juſpatronatus abrogantis, exceptis tantummodo patronatibus ſuper Cathedralibus Eccleſiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, ſeu regna poſſidentes, alioſque ſublimes, ac ſupremos Principes jura Imperii in dominiis ſuis habentes, pertinent, & quæ in favorem ſtudiorum generalium conceſſa ſunt, prout excipiuntur ab eod. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.*9.

4 Inde fit Juſpatronatus dividi in laicum, Eccleſiaſticum, & miſtum. Laicum eſt, quod alicui competit ratione proprii patrimonii, ex cujus bonis Eccleſiam fundaverit, & conſtruxerit, ſeu eamdem indotatam ſufficienter dotaverit. Eccleſiaſticum dicitur, quod ex bonis Eccleſiæ comparatum eſt, vel alicui competit ratione Eccleſiæ, ſeu quod Eccleſiæ, aut alteri pio loco donatum ſit a laico. Miſtum denique eſt, quod partim ratione patrimonii, partim ratione Eccleſiæ competit, ſeu quod ex Patronis Eccleſiaſticis, & laicis coaleſcit.

5 Multiplex autem jus in Jurepatronatus

includitur in favorem Patroni, quod explicatur iis verſibus apud Gloſſ. *in c. Nobis* 25. *de jurepatr. Patrono debetur honor, onus, utilitaſque: Præſens ut præſit, defendat, alatur egenus.* Senſus eſt, Patrono deberi præcipuum in Eccleſia locum, ipſum habere onus, ſeu officium protegendi Eccleſiam, ejuſque bona tuendi, habere jus præſentandi ad beneficium vacans, demum ſi forte ipſe, aut ejus filii ad ſummam inopiam, & egeſtatem pervenerint, debere ſublevari, ac ſuſtentari ex bonis Eccleſiæ a ſe fundatæ, ut conſtat ex *eod. cap. Nobis*.

6 Quod attinet ad actum præſentandi, qui inter numerata potiſſimum attenditur, non ita conceſſus eſt Patrono, ut nullis limitibus per Sacros Canones ſit circumſcriptus. Primo enim fieri debet intra certum tempus ab eodem jure conceſſum, ne videlicet beneficia diu maneant Rectore deſtituta, quemadmodum ſupra dicebatur, ubi de tempore ad conferenda beneficia inferioribus Ordinariis conceſſo ſermo fuit; quod pariformiter procedit, tum in Eccleſiaſtico, tum in laico Patrono: cum eo tamen inter utrumque diſcrimine, quod Eccleſiaſtico tempus ſex menſium incipiens a die notitiæ vacationis beneficii; at Laico tempus quadrimeſtre concedatur ad præſentandum, ex *c. unic. de Jurepatron. in* 6. itaut ſi uterque Patronus intra legitimum illud tempus neminem negligenter præſentaverit, devolvatur collatio beneficii ad illum Superiorem, ad quem Inſtitutio pertineret. Idem juris eſt, ſi circa idem beneficium ſint plures Patroni, & intra prædi-

ctum

ctum tempus legitimum de perſona inſtituenda non concordaverint, nec poſſit ſine ſcandalo inſtitui, quem major numerus Patronorum, repugnantibus aliis, præſentet: in tali enim caſu debet Prælatus Eccleſiam ordinare, ſicut melius eam ſecundum Deum judicaverit ordinandam; & id ipſum facere deberet, ſi de Jurepatronatus eſſet lis inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menſes non fuerit definitum, ex *c. Quoniam 3. de Jurepatr.*

7 Iſta temporis inæqualitas inter Eccleſiaſticum, & Laicum Patronum ad præſentandum, fundamentum habet in alio inter utrumque Patronum diſcrimine, quod Patronus Eccleſiaſticus, poſtquam aliquem idoneum præſentavit, non poteſt etiam intra ſuum tempus legitimum alium præſentare, ex *c. Cum autem 24. & c. Paſtoralis 29. eod. tit.* ſecus autem Patronus laicus, cui non præſumuntur ita cogniti mores Clericorum: æquum igitur fuit hanc Juris diverſitatem in Eccleſiaſtico Patrono compenſare per longioris temporis conceſſionem.

8 Secundo fieri debet præſentatio de perſona, quæ Officio ſit idonea, & non incapax inſtitutionis, ut colligitur ex *c. Significaſti 18. eod. & c. cum vos 4. de Off. ordinar.* Si ſecus fiat, & uſque ad ultimum terminum temporis ad præſentandum conceſſi, perſiſtatur in præſentatione indigni, poterit Superior libere conferre Beneficium perſonæ idoneæ cui judicaverit, tanquam ſi toto tempore legitimo nulla præſentatio facta eſſet, quia perinde eſt inidoneum præſentare, ac nullum, ut colligitur ex *c. 2. de translat. Epiſc.*

Digitized by Google

& ex *c. Tuæ* 12. *de Cler. non reſid.* Utrum autem in eodem caſu præſentationis indigni ſcienter factæ, privetur etiam Patronus pro ea vice poteſtate præſentandi, & utrum hac in re fieri debeat aliqua diſtinctio inter Eccleſiaſticum, & Laicum Patronum, eſt quæſtio a Canoniſtis agitata, & varie a variis reſoluta, ut videre eſt apud Panor. *in cit. c. cum vos n.* 5. aliosque ab ipſo relatos.

9 Sed neque poteſt Patronus præſentare ſe ipſum, ex *c. per noſtras* 26. *de Jurepatr.* ubi dicitur, nullum ſe poſſe ad perſonatum alicujus Eccleſiæ præſentare, quantumcumque idoneus ſit, & quibuſcumque ſtudiis, & meritis adjuvetur. Quæſitum etiam fuit, utrum Pater poſſit filium alias idoneum præſentare, ſumpta ratione dubitandi ex eo, quod in jure Pater, & filius cenſeantur quaſi una perſona, ex *l. ult. C. de impuber. & aliis ſubſtit.* adeoque præſentans filium videretur quaſi præſentare ſe ipſum. Hoc tamen non obſtante, poſt Gloſſ. *in c. conſuluit* 15. *de Jurepatr. v. propria auctoritate*, *& in c. Quia Clerici* 6. *eod. v. filii*, docent paſſim Auctores poſſe filium a Patre præſentari: Pater enim, & filius cenſentur una perſona, non re ipſa, ſed per juris fictionem; unde fit, ubi Jus illos pro eadem perſona non habet, eſſe reputandos, ut realiter ſunt, hoc eſt tanquam duas perſonas, & ita in re præſenti contingit, ut docet Abb. Panor. *in cit. cap. conſuluit n.* 3.

10 Quæſtionis eſt, utrum Patronus ex duobus, aut pluribus ejuſdem loci, aut familiæ dignis teneatur præſentare digniorem? Hac de re fuſe agit Cæſar Lambertin. *de Ju-*

re-

*repatr. p.*1. *lib.*2.*q.*10. *art.*3. ubi videri poteſt. Videantur etiam Azor. *p.*2.*lib.*6.*c.*21. *q.*5. Caſtrop. *part.*2. *tr.*13. *diſp.*2. *punct.*11 *n.*10. aliique ab ipſis citati.

11 Poſt præſentationem a Patrono factam ſequitur Inſtitutio, quæ de jure communi pertinet ad Epiſcopos, ut poſt antiquiora Jura decernit Synodus Trid. *ſeſſ.*14. *de ref. c.* 12. quamvis nonnunquam poſſit ad inferiores pertinere, in quo caſu inſtituendus examinari prius debet ab Epiſcopo: alioquin Inſtitutio ab inferioribus facta irrita eſt, & inanis, ex eod. Trid. *ſeſſ.*25. *de ref. c.*9. Inſtitui autem debet illa perſona, quæ fuerit præſentata, dummodo ſit idonea, itaut ſi Epiſcopus illam negligat, & abſque cauſa legitima beneficium alteri pro ſuo libito conferat ſine Patrono, ea collatio irritanda ſit, ut tradit Hoſt. teſte Lambert. *lib.*2. *de Jurepatr. p.*3. *q.*2. *art.*2. vel juxta probabiliorem ſententiam ſit irrita ipſo jure, ut affirmat Jo: Andr. *in c.*2. *de Off. Vic. in* 6. teſte Panor. *in c. illud* 5. *de Jurepat: n.*2. fundamento deſumpto ex *c. Decernimus* 32 16. *q.* 7. Sed neque poteſt Epiſcopus præſentationem a Patrono factam malitioſe repellere ad effectum, ut Patronus alium præſentet: ſi enim id accidat, quamvis futura ſit valida ejus inſtitutio, qui fuerit ſecundo loco præſentatus a Patrono laico; attamen Epiſcopus, qui malitioſe recuſavit primum admittere, tenebitur eidem providere in alio competenti beneficio, ut ſcilicet in eo puniatur, in quo ipſum non eſt dubium deliquiſſe, juxta textum expreſſum *in c. Paſtoralis* 29. *de Jurepatr.*

12 Secus accidit, ſi Patronus laicus pro ſua libera voluntate plures ad idem Beneficium præſentaverit, quod fieri ab ipſo poſſe, dictum eſt ſupra n.7. In quo caſu liberum erit Epiſcopo tum inſtituere ex illis pluribus, quem maluerit, ſuppoſito quod ſint æque digni, & idonei, ex *c. Cum autem* 24. *de jurepatr.* quia ſcilicet in eo caſu, quilibet inſtituatur, ſemper ſervatur illæſum Jus Patroni, qui variando nominationem, non cenſetur revocare priorem, ſed ſolum alteram priori cumulare, ex *eod. c. Cum autem* in iis verbis *eo non refutato*, ut ibi notat Abb. *n.*2. Quod ſi ex illis pluribus præſentatis unus eſt alio dignior; tunc digniorem eſſe ab Epiſcopo inſtituendum, docet probabilior ſententia, quam in loco citato tradit idem Panor. aliique plures, quos citat, & ſequitur Caſtrop. *p.*2.*tr.*13. *diſp.*2. *punct.* 9. *n.*3. arg. *c. ult. diſt.*63. ubi Metropolitano præcipitur præferre electionem dignioris, cum vota eligentium in duas ſe diviſerint partes, cujus Canonis ratio in eo ſita eſt, quod in æquali jure electionis eum præferri deceat, qui Eccleſiæ utilior futurus eſt, quæ ratio æque procedit in nominatione.

13 Juſpatronatus ſemel habitum pluribus modis amitti, aut ab uno ad alium transferri poteſt. Primo enim amitti poteſt caſu, ſi Eccleſia patronata incendio conſumpta fuerit, aut terræmotu, aut vitio ſuo corruerit, argum. §. *fin. Inſtit. de Uſufructu.* Quod tamen limitatur a Panorm. *in c. Quoniam* 3. *de jurepatr. num.*11. itaut intelligi debeat de Patronatu in conſtructione fundato, non autem de Patronatu fundato in do-

dotatione, vel fundatione: unde permanente dote, vel fundo, ſi contingat Eccleſiam collapſam iterum ab alio ædificari, docet non ſolum acquiri jus Patronatus eidem ædificatori, ſed etiam priori dotatori, vel fundatori juſpatronatus conſervari.

14 Secundo amittitur Juſpatronatus in pœnam, ſi Patronus Rectorem, vel alium Clericum ipſius Eccleſiæ, per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſu nefando præſumpſerit, in quo caſu tam ipſe, quam ejus hæredes jurepatronatus privantur, & præterea illius poſteritas uſque ad quartam generationem prohibetur admitti ad Collegium Clericorum, & ad quamlibet prælationem in domibus regularibus, niſi fuerit miſericorditer diſpenſatum, juxta textum *in c. In quibuſdam penult. de pœnis*. Item ex Trid. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 11. ſi Patronus, per ſe, vel per alios, quacumque arte, aut quocumque quæſito colore, juriſdictiones, bona, cenſus, ac jura, etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, ſeu quaſcumque obventiones, quæ in Miniſtrorum, & pauperum neceſſitates converti debent, in proprios uſus convertere, illoſque uſurpare præſumpſerit, ſeu impedire, ne ab iis, ad quos jure pertinent; percipiantur; ultra pœnam anathematis, eo ipſo privatus eſt etiam jure patronatus. Demum idem juris eſt, ſi Patronus incidat in hæreſim: in confiſcatione enim bonorum, cui ſubjacent hæretici ex *cap. Vergentis* 10. *de hæreticis*, amittitur etiam juſpatronatus.

15 Tertio Juſpatronatus amittitur, aut ab uno ad alium transfertur ex libera volun-

ta-

tate Patroni, multipliciter. Primo per liberam ceſſionem, ſi videlicet laicus Patronus ſuum jus deponat, & conferat ipſi Eccleſiæ, ex *c. Unico de Jurepatr. in 6.* Secundo ſi Patronus patiatur Eccleſiam, ſeu Capellam patronatam commutari in Eccleſiam Collegiatam, in quo caſu privatur jurepatronatus, quoad facultatem præſentandi, quia Eccleſiæ Collegiatæ providetur mediante electione, cui ſe non immiſcet Patronus; quamvis eidem reliqua patronatus jura ſalva permaneant, ex *c. nobis* 25. *de jurepatr.* Tertio denique Juſpatronatus transfertur mediante donatione, permutatione, venditione, & teſtamento, ſive jure hæreditariæ ſucceſſionis, ut tradit Innoc. *in rubr. de jurepatr.* Gloſs. *in cap. Piæ mentis* 26. 16. *qu.* 7. aliique communiter.

16 Donatione transferri poſſe conſtat ex *c. Ex inſinuatione* 14. *de jurepatr.* ſive fiat in favorem alicujus Eccleſiæ, aut loci pii, ſive fiat in favorem laici, ſive in favorem alicujus Clerici, cauſa ipſius, non Eccleſiæ. Id tamen diſcriminis inter diverſas ejuſmodi donationes aſſignant pro re præſenti Doctores, quod ſi Juſpatronatus donetur alicui Eccleſiæ ſeu loco Religioſo, ea donatio valeat, quamvis abſque aſſenſu Epiſcopi facta fuerit, juxta textum expreſſum *in c. unic. de jurepatr. in 6.* At ſi laico donetur, aut etiam Clerico cauſa ipſius, non Eccleſiæ, variant Doctores. Innocentius enim, aliique tacito nomine relati a Panorm. *in c. Illud* 5. *de jurepatr. n.* 5. docuerunt, neque tunc requiri conſenſum Epiſcopi; at idem Panor. ibid. cum Hoſt. Joan. Andr. & Anch. docent in eo

ca-

caſu, ſine conſenſu Epiſcopi non valere donationem. Videri poteſt Azor. *p.2.l.6.c.20.q.5.*

17 Venditione etiam transferri, deſumitur, ex *cap. Cum ſæculum* 13. *eod.* juncta ib. Gloſſ. *v. Emptorum*, quod tamen intelligi debet non ita, ut vendatur directe, & per ſe, quia ſic vendi nequit juſpatronatus abſque ſimonia, ut ſupra dictum eſt ex *c. De jur.* 16. *eod.* Sed indirecte, & cum univerſitate bonorum, veluti ſi villa aliqua vendatur, cui annexum ſit Juſpatronatus: dummodo tamen non augeatur pretium intuitu Juriſpatronatus annexi; nam ſic quoque committeretur ſimonia, juxta ſententiam, quam communem eſſe dicit Caſtrop. *p.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *pun.* 4. *n.* 10. videri poteſt Azor. *in cit. c.* 20. *q.* 8.

18 Permutatione ut transferri poſſit, requiritur, ut cum alio ſpirituali permutetur, ex *c. Ad qu.* 6. & *c. ult. de rerum permut.* cum juſpatronatus ſit Jus, vel ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum, ut ſupra dictum eſt. Quod ſi in permutatione Juſpatronatus in laicum transferatur, requiri quoque conſenſum Epiſcopi, docet Azor. *ibid. q.* 7.

19 Jure demum hæreditario transferri juſpatronatus, ſumitur ex *cap. Quoniam* 3. *de jurepatr. Clem.* 2. *eod.* aliiſque juribus: idque locum habet non ſolum in hęredibus ſanguinis, ſed & in quibuſvis hæredibus quamvis extraneis, ut poſt Gloſſ. *in cap. Filiis* 31. 16. *q.* 7. *v. propinquis*, docet Panorm. *in c.* 1. *de jurepatr. n.* 2. aliique paſſim. Inde fit, quod ſi plures ſuccedant hæredes, cum juſpatronatus ſit jus incorporale, adeoque dividi nequeat, ex Gloſs. *in c.* 1. *de Jurepat. v. Non debeat*, transfertur in ſolidum ad

quem-

Digitized by Google

quemlibet illorum, etiamſi non ſint hæredes ex æqua portione inſtituti, unde illorum cuilibet convenient omnes juriſpatronatus prærogativæ, præter jus nominandi, quod ita erit apud omnes commune, ut unus per ſe tantum nominare non poſſit, ſed omnes communiter, & per modum unius, juxta textum expreſſum *in Clem.* 2. *de jurepat.* niſi tamen ipſi inter ſe libere conveniant de Clerico a ſe alternis vicibus præſentando, prout ipſis conceditur *in ead. Clem.*

20 Quæſtionis olim fuit, an in Jurepatronatus ſuccedant hæredes per ſtirpes, an per capita; Nunc tamen ea quæſtio reſoluta eſt *in cit. Clem.* ubi decernitur, ut ſuccedant non per capita, ſed per ſtirpes: ut puta ſi Titio Patrono ſuccedant tres filii, Cajus, Sempronius, & Sejus, quibus mortuis unus Nepos relinquatur ex Cajo, duo ex Sempronio, tres ex Sejo; tunc in Jurepatronatus, quod Titius avus fundavit ſuccedunt duo filii Sempronii, non tanquam duo Patroni, ſed tanquam unus; & tres filii Seii ſimiliter ſuccedunt tanquam unus: quia videlicet ſuccedunt, non ut ſuas perſonas referunt, ſed ut parentum ſuorum.

21 Quæſtionis etiam eſt, an Juſpatronatus transferri poſſit titulo legati? De hac re agit Panorm. *in c. Cum ſæculum* 13. *de Jurepatr. n.* 6. ubi cum Joan. Andr. reſolvit poſſe transferri, quia legatum eſt quædam donatio a Teſtatore facta, ex §. 1. *Inſtit. de legat.* adeoque ſicut Juſpatronatus donari poteſt, ita & poteſt legari. Cenſet tamen, ſi tale legatum fiat in favorem laici, requiri conſenſum Epiſcopi, ſicut *in c. Illud* 5. *eod.*

5.*eod.n.* 5. docuerat in donatione requiri: jura enim, quæ concedunt Juſpatronatus in ſucceſſione transferri, loquuntur communiter de hæredibus, non autem de legatariis ut *in c. filiis* 31. 6. *q.* 7. & *c.* 1. *de Jurepatr.*

T I T. XVI.

De renuntiatione, & permutatione Beneficiorum, ac de penſionibus.

1 DIctum in ſuperioribus eſt, quomodo Beneficia acquirantur a Clericis; dicendum ſupereſt, quomodo ab ipſis eadem Beneficia dimittantur: cum autem duplici via id præſtari poſſit, videlicet renuntiatione, & permutatione, de utraque agendum breviter hic eſt, ut tractatui beneficiario terminus imponatur.

2 Renuntiatio Beneficii eſt ſpontanea beneficii dimiſſio legitime facta, ex qua fit, ut Beneficium vacet, adeoque alteri poſſit a Collatore conferri. Ita colligitur ex Rebuff. *in prax. benef. p.* 3. *tit. de reſignat.* Azor. *p.*2. *lib.* 7. *c.* 18. *qu.* 1. aliiſque paſſim.

3 Dividitur in tacitam, & expreſſam. Renuntiatio tacita eſt, cum quis aliquid agit, quod vel ex natura rei, vel ex ſtatuto Juris opponitur retentioni beneficii: in quo caſu, etiamſi expreſſis verbis Clericus non renuntiet beneficio, attamen per conſequentiam cenſetur eidem renuntiare, ut contingeret v. g. ſi aliquis Clericus beneficiarius etiam minoribus tantummodo Ordinibus inſtitutus Matrimonium contraheret, aut in Religione ſolemniter profiteretur, aut miles factus arma caperet, & in bello pugnaret, & ſic de reliquis, qui-

quibus actibus eſt annexa de jure vacatio beneficii, ut conſtat ex *c.* 1. *de Cler. conjug. c. Beneficium* 4. *de reg. in* 6. aliiſque relatis a Gloſ. *in cap. fin. de Clericis non reſidentib. v. redierint*. Renuntiatio expreſſa eſt, per quam expreſſis verbis, aut ſcripto juxta formam a jure ſtatutam, coram Ordinario dimittitur Beneficium.

4 Ejuſmodi expreſſa Renuntiatio ſubdividitur in puram, ſeu ſimplicem, aut abſolutam, & in conditionalem. Renuntiatio primi generis eſt, quæ fit abſque ulla conditione, vel pacto; in quo caſu Collator beneficii eſt liber ad illud conferendum, cui voluerit. Renuntiatio non pura, ſeu conditionalis eſt, quæ fit adjecta aliqua conditione, ut puta ſub conditione annuæ penſionis ſolvendæ, aut ſub conditione, quod beneficium reſignatum conferatur certæ perſonæ, & non aliter, cujus generis reſignatio vocari ſolet reſignatio in favorem alterius.

5 Ad valorem cujuſcumque renuntiationis requiritur conſenſus Superioris Eccleſiaſtici, ex *c. Admonet* 4. *de renuntiat.* Sicut enim ſine Superioris auctoritate nemo poteſt Eccleſiaſticum beneficium obtinere, juxta *c.* 1. *de reg. jur. in* 6. ita ſine eadem nemo poteſt illud dimittere: quia *omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*, *cap.* 1. *de reg. jur.*

6 Superior autem, cujus auctoritas ad renuntiationem requiritur, ille eſt, non qui præciſe habet poteſtatem inſtituendi Beneficiatos, ſeu conferendi Beneficia; ſed qui facultatem habet eoſdem deſtituendi, ſeu deponendi, adeoque ſupra ipſos juriſdictionem

nem

nem habet, ut poſt Innoc. docet Gloſs. *in Clem. unic. de renuntiat. v. manibus*. Renuntiatio enim habet vim deſtitutionis, ſiquidem beneficiatus mediante renuntiatione deſinit eſſe beneficiatus; adeoque nemo poteſt renuntiationem admittere, niſi qui poteſt Clericum deſtituere, ſeu beneficio privare.

7 In particulari autem ejuſmodi Superior eſt imprimis Summus Pontifex, qui quaslibet poteſt quorumlibet beneficiorum renuntiationes admittere, cum certi juris ſit ad ipſum pertinere plenariam omnium Beneficiorum Eccleſiaſticorum diſpoſitionem, *c.2. de præb. in 6.* Alii inferiores Prælati, quales ſunt Epiſcopi, poſſunt admittere renuntiationes puras, & abſolutas beneficiorum illorum, quorum deſtitutio ad ipſos pertinet: idque extenditur a Flam. Pariſio *lib.7. de reſign. q.* 14.*n.*6. & ab Azor. *p.*2. *l.*7. *c.*25. *q.*9 etiam ad beneficia Summo Pontifici reſervata, quæ tantummodo reſervata ſunt, quoad collationem: unde Ordinarius quamvis non poſſit illa conferre, non tamen prohibetur Clericos delinquentes ipſis privare, adeoque nec prohibetur ipſorum reſignationes admittere. At indiſcriminatim admittere nequeunt renuntiationes conditionales, quæ ſcilicet fiant in favorem certæ perſonæ, aut ſub conditione annuæ penſionis ſolvendæ: quia ejus generis renuntiationes poſſe fieri ſolum in manibus Summi Pontificis, docet communis ſententia apud Rebuff. *in praxi tit. de renuntiat. condition.* & apud Pariſ. *lib.6. de reſignat.* ſumiturque etiam ex expreſſa Conſt. S. Pii V. quæ eſt 58. in Bull. & incipit *Quanta Eccleſiæ Dei*, ubi etiam cauſæ declarantur, quibus dumtaxat interve-

venientibus admitti poſſint renuntiationes puræ, & abſolutæ ab Epiſcopis.

8 Quod ſi ex auctoritate legitima contingat fieri aliquam ejuſmodi renuntiationem in favorem alterius, & non aliter, debet Superior illam admittens conferre beneficium ei, in cujus favorem fuerit reſignatum, ſuppoſito quod ſit idoneus juxta Sacros Canones, ut tradit Rebuff. *loco cit. n.* 4. Reſignatum enim fuit ſub ea conditione, adeoque ea conditione non adimpleta, non cenſetur facta reſignatio: quia actus conditionalis effectum non habet, niſi conditio, ſub qua factus eſt adimpleatur; ex *l. cedere diem* 213. ff. *de verb. ſignif.* & *leg. ſub conditione* 16. ff. *de conditione indebiti*.

9 Excipi tamen debet caſus, in quo reſignator infra 20. dies poſt factam reſignationem moriatur: tunc enim reſignatio caret omni valore, & beneficium cenſetur vacare per obitum, ex *reg.* 19. *Cancellariæ Apoſtolicæ*: ad vitandas ſcilicet fraudes, & ne diſponatur de beneficiis per modum ultimæ voluntatis, ſicut diſponitur de bonis patrimonialibus.

10 Quæſtionis eſt, utrum ille, qui Beneficium reſignat in favorem alterius, teneatur aſſumere digniorem, an ſatis ſit aſſumere dignum? Sed de hac re videri poteſt Gabr. Vaſq. *opuſc. de beneficiis c.* 2. §. 3. *dub.* 7. Azor. *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 15. *q.* 10. Caſtrop. *tr.* 13. *de benef. Eccl. diſp.* 2. *pun.* 11. *n.* 11 aliique ab ipſis citati.

11 Hactenus dicta de reſignationis validitate procedunt, ſuppoſito quod aliunde particularis aliqua circumſtantia beneficii reſignationem non impediat, cujus generis circumſtantia inter reliquas una eſt, ſi agatur de beneficio,

cio, cujus titulo ſit aliquis ordinatus in ſacris de hoc enim expreſſe decernitur in Trid. *ſeſſ.* 21. *de Reform. c.* 2. ut reſignari non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum ſit promotus: neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quod aliunde vivere commode poſſit: & aliter facta reſignatio nulla ſit. Item ejuſdem generis circumſtantia eſt de ſtylo Curiæ pro beneficiis reſidentiam poſtulantibus, ſi nondum per triennium poſſeſſa fuerint, in quo caſu eorum reſignatio non admittitur, ſi præſertim ſit in favorem, ſeu ſub reſervatione penſionis: unde renuncians tenetur declarare tempus, a quo beneficium habuit: Pariſ. *de reſignat. lib.* 3. *qu.* 2. *num.* 21. Garz. *de benef.* 11. *p. c.* 3. *a num.* 46. quos citat, & ſequitur Caſtrop. *in tract. cit. diſp.* 5. *pun.* 2. §. 5. *n.* 9.

12 Ejuſdem demum generis circumſtantia eſt, ſi reſignationi in favorem alterius factæ, admiſceatur reſervatio acceſſus, regreſſus, & ingreſſus. Nomine reſervationis acceſſus, intelligitur illa reſervatio, per quam alicui reſervaretur poteſtas accedendi ad beneficium, ſeu illius poſſeſſionem capiendi, quam antea non cepit ex aliquo impedimento, quo durante interim Beneficium ab alio poſſideatur: ut puta ſi beneficium deſtinatum puero, interea conferatur alteri ea conditione, ut puer poſſit propria auctoritate ad illud beneficium accedere, ejuſque poſſeſſionem capere, poſtquam pervenerit ad ætatem legitimam. Nomine reſervationis regreſſus venit ea reſervatio, per quam renuntianti beneficium ab ipſo poſſeſſum, tribueretur facultas revertendi propria aucto-

rita-

ritate ad idem Beneficium reſignatum, ſi præmoriatur reſignatarius. Nomine reſervationis ingreſſus intelligitur ea reſervatio, per quam habenti jus, & titulum beneficii, ſed nondum ejus poſſeſſionem, illudque reſignanti, daretur poteſtas, ut ſi reſignatarius præmoriatur, beneficium dimiſſum ipſe propria auctoritate accipiat, ejuſque poſſeſſionem adeat. Videri poteſt Rebuff. *in prax. par.* 3. *tit. de Regreſſibus*.

13 Ejuſmodi regreſſus, & acceſſus prohibentur expreſſe a Trid. *ſeſſ.* 25. *de Refor. cap.* 7. & recentius a S. Pio V. in Conſt. *Romani Pontificis providentia*, edita anno 1571. quæ in Bullario eſt 134. inter Conſtitutiones ejuſdem Pontificis: ut videlicet de Eccleſia Dei tollatur omnis hæreditaria beneficiorum Eccleſiaſticorum ſucceſſio, ſimulque libertati provideatur beneficiorum hujuſmodi, & ut de perſona magis utili, & idonea, prout requiritur, facilius provideri valeat; quæ rationes deſumuntur ex *ead. cit. Conſtitut.*

14 Reſignationem factam ſubſequi debet promulgatio, ſeu publicatio, quæ quomodo, & intra quantum temporis facienda ſit, videri poteſt expreſſe decretum in Conſt. Greg. XIII. quæ incipit *Humano vix judicio*, & in Bullario eſt 85. inter Conſtitutiones ejuſdem Pontificis. Qua de re fuſe agit Azor. *par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 24. Caſtrop. *tract.* 13. *diſput.* 5. *punct.* 2. §. 6. aliique ab ipſis citati.

15 Alter modus, quo a Clericis beneficium dimittitur, eſt permutatio, quæ tunc dicitur fieri, quando duo Clerici ſua Benefi-

neficia dimittunt, ut alter alterius Beneficium conſequatur, ut tradunt communiter Doctores *in tit. de rerum permutat.* qua de re tractatum ediderunt Ægidius Bellamera, Fridericus Senenſis, Petrus Ubaldus Peruſinus, & Petrus Andreas Gambarus.

16 Permutationem hujuſmodi permiſſam eſſe in jure Canonico manifeſtum eſt, tum ex pluribus Juribus ſub rubr. *de Rerum permut.* tum ex hactenus dictis de renuntiatione, cum permutatio nihil aliud ſit quam mutua, & reciproca duorum Beneficiorum reſignatio facta a duobus Beneficiatis, ut Beneficium unius alteri concedatur.

17 Id tamen intelligendum eſt, dummodo ſerventur leges pro legitima permutatione præſcriptæ. Inter has illa præcipue curanda eſt, ut propria auctoritate non fiat, ſed auctoritate Superioris, ut conſtat ex ſupradictis nu. 5. alias non ſolum permutatio eſſet nulla, ſed etiam Simoniaca, ut tradunt communiter Doctores, Rebuff. *in praxi 3. p. tit. de permut.* Suar. *lib. 4. de Simon. c.* 13. aliique paſſim, ſumiturque ex *c. Quæſitum* 5. *de Rerum permut.* aliiſque Juribus; ac præterea uterque ita permutans ſpoliandus penitus eſſet in pœnam Beneficio juxta textum *in c. Cum olim* 7. *eod.*

18 Alia quoque permutationis eſt lex, ut non fiat niſi inter duos: prohibita enim eſt, & ſimoniaca ſpecies illa permutationis, quam Canoniſtæ triangularem, aut quadrangularem appellant, ut puta ſi Titio tuum beneficium reſignes, ut Titius beneficium ſuum reſignet tuo Nepoti: ejuſmodi enim non tam eſſet permutatio, quæ nonniſi inter

ter duos eſſe poteſt, ſed contractus quidam innominatus *Facio ut facias*, ſive *Do ut des* qui a jure Canonico circa ſpiritualia reprobatus eſt, eo quod in ſpiritualibus interdicta ſit omnis pactio, omniſque conventio, ex *c. fin. de pactis*. Ita Garz. 11. *p. de benef. c.* 4. *num.* 22. Azor. *p.* 2. *lib.* 7. *r.* 30. *q.* 6. aliique paſſim.

19 Alia etiam permutationis conditio eſt, ut ſi permutentur Beneficia inæqualia, exceſſus unius non compenſetur pecunia, aut alio temporali pretio æſtimabili, ſed tantummodo nuda Beneficia permutentur. Quod locum habet, non ſolum ſi exceſſus ſit in dignitate, aut alio ſpirituali, ſed etiam ſi ſit tantummodo exceſſus in fructibus temporalibus, ſuppoſito quod talis exceſſus ſit annexus titulo Beneficii: quia in eo caſu interveniret quædam venditio Beneficii, adeoque ſimonia committèretur; nam ut dicitur *in c. Si quis objecerit* 7. 1. *q.* 3. *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo, nec alterum provenit: neutrum invenditum derelinquit*. Videri poteſt Suar. *lib.* 4. *de Simon. cap.* 34.

20 Alia demum permutationis eſt lex, ut non fiat, niſi ex legitima cauſa, ex *cap. Quæſitum* 5. *de rerum permut.* §. *Si autem*, qualis tantummodo eſt aliqua Eccleſiæ neceſſitas, ut qui uni loco minus eſt utilis, alibi ſe valeat utilius exercere, ut tradunt communiter Doctores, ex *eod. c. Quæſitum*. Solus igitur favor permutantis, aut privatum ejus commodum temporale non eſt cauſa ſufficiens approbandi permutationem.

21 Superior autem, cui de jure communi facultas competit approbandi permutationem,

nem, eſt Epiſcopus ad quem ceteroquin pertineat in iis beneficiis inſtitutio, & deſtitutio, ſuppoſito quod ſermo ſit de permutatione, quæ ſimpliciter fiat inter Beneficia ſine adjectione oneris ſeu penſionis ex alterutra parte, nam de adjectione penſionis paulo poſt dicetur. Deſumitur hoc aſſertum ex *cit. c. Quæſitum* in iis verbis: *Si autem Epiſcopus*, & ex *c. unico de rerum permut. in 6.* ibi *in manibus tuis ipſa reſignant.* Inde fit, quod ſi Beneficia permutanda reperiantur in diverſis Diœceſibus, neceſſe ſit ut ea permutatio ab utroque Epiſcopo auctoritatem accipiat, ut docet Gloſs. *in cit. c. unic. de rerum permut. in 6. v. collationem.* Nullus enim Epiſcopus diſponere poteſt de Beneficio alienæ Diœceſis.

22 Quæſtionis eſt, quid hic intelligatur nomine Epiſcopi; & utrum Prælati Epiſcopis inferiores, ad quos ceteroquin pertineat Beneficiorum collatio, & inſtitutio, poſſint auctoritatem permutationi præbere. Communis reſolutio primæ partis eſt, nomine Epiſcopi hic intelligi, qui habet juriſdictionem Epiſcopalem, etiamſi dignitatem Epiſcopalem non habeat, ut poſt Gloſ. *in Clem. unic. de rerum permut. v. conferantur*, tradit Suar. *lib. 4. de Simon. c. 32. n. 11.* Reſolutio autem ſecundæ partis communior, & magis recepta eſt, inferiores Prælatos, quamvis ceteroquin habentes poteſtatem Beneficiorum collativam, non poſſe auctoritatem permutationi præbere, ſi juriſdictionem Epiſcopalem non habeant, niſi titulo præſcriptæ conſuetudinis id obtinuerint. Videri poteſt Suar. *ibid. num.* 14.

23 Denique, quia nonnunquam contingit Beneficium aliquod a Clericis dimitti, vel permutari ex auctoritate Superioris cum reſervatione annuæ penſionis ſolvendæ, dicendum aliquid breviter hic eſt de penſione.

24 Nomine penſionis intelligitur communiter a Canoniſtis certa portio fructuum ex aliquo Beneficio Eccleſiaſtico juſta de cauſa ad tempus detracta & ſeparata, quæ datur alicui ad vitam ejus commode ſuſtentandam. Solet illa aliquando concedi occaſione renuntiationis, aut permutationis, vel ad aliquam litem, & controverſiam circa Beneficium dirimendam, vel demum ex eo, quod aliquis ſit de Eccleſia, aut de Republ. Chriſtiana benemeritus, cui propterea aliqua penſio deſignatur.

25 Duplex aſſignari ſolet penſionum ſpecies. Alia enim dicitur penſio laica, alia Clericalis. Penſio laica, ſeu temporalis eſt, quæ laicis datur propter aliquod officium, vel obſequium temporale præſtandum ab ipſis, aut alias præſtitum. Penſio Clericalis eſt, quæ ſolis Clericis datur, ut Clerici ſunt: eaque eſt, vel ſimpliciter ſpiritualis, qualis eſt, quæ Clericis datur propter aliquod ſpirituale miniſterium exercendum; vel miſta, qualis eſt, quæ Clericatum exigit, non tamen datur ad ſpirituale miniſterium, ſed ob aliam cauſam, puta propter Clerici paupertatem, ſenectutem, litis compoſitionem, reſignationem Beneficii.

26 Hæc dicta procedunt attento jure antiquo: at de jure recentiori poſt Conſtit. S. Pii V. quæ incipit *Ex proximo*, & eſt 135. in ordine Bullarum ejuſdem Pontificis in Bullario,

rio, cum omnes Clerici Penſionarii obligentur titulo penſionis recitare Officium parvum B. Virginis, itaut ſi recitationem omiſerint, peccent, & fructus penſionis non faciant ſuos, quemadmodum ex decreto Concilii Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 9. de reform. Curiæ* §. *Statuimus*, & ex cit. Conſt. S. Pii, omnes Clerici Beneficiati titulo Beneficii tenentur recitare Horas Canonicas; quælibet penſio Clericalis, dici poteſt ſpiritualis, utpote data propter ſpirituale miniſterium. Unde fit etiam omnes ejuſmodi penſiones eſſe invendibiles abſque ſimonia.

27 Penſionem Beneficiis imponi poſſe a Summo Pontifice, indubitati juris eſt, cum ad ipſum pertineat plenaria Beneficiorum diſpoſitio *c. 2. de præb. in 6. & Clem.* 1. *Ut lite pendente*. Quinimo de ſtylo Curiæ ſolius Summi Pontificis eſt poſſe Beneficiis penſionem imponere, quod etiam deducitur ex præſcripto Sacrorum Canonum, juxta quos Eccleſiaſtica Beneficia non poſſunt ab inferioribus Prælatis cum diminutione conferri, ut patet ex *c. unico, ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminut. conferantur*. Ita Suar. *lib. 4. de Simon. c. 24. nu. 37. & cap. 34. nu.* 16. Azor. *par. 2. lib. 8. cap. 6. q.* 1. aliique.

28 Dixi *Beneficiis penſionem imponere*, nam ut ibidem recte notat *Azor.* aliud eſt imponere penſionem Beneficio, aliud Beneficiario: penſio enim, quæ in ipſo beneficio imponitur, eſt onus, & ſervitus in ipſo beneficio conſtituta, ac proinde non ceſſat morte beneficiarii, ſed tranſmittitur ad ſucceſſorem; at penſio, quæ imponitur beneficiarii perſonæ, ad ſucceſſorem in beneficii non

tranſmittitur, ſed ipſius beneficiarii, cui imponitur, morte finitur. Quod igitur dictum eſt de ſtylo Curiæ eſſe Solius Summi Pontificis penſiones imponere, intelligi potiſſimum debet de penſionibus, quæ beneficio imponuntur. Quod enim attinet ad penſiones, quæ imponuntur beneficiario, non eſt univerſaliter interdictum Epiſcopis illas conſtituere; cum conſtituere poſſint cauſa tranſactionis, ex *c. Niſi* 21. *de Præb.* ſi videlicet caſus contingeret, in quo ſuper uno, eodemque beneficio eſſet jus dubium, ſeu controverſia inter duos Clericos, in quo caſu Epiſcopus ad componendam litem poſſet decernere, ut unus beneficium habeat, ſed ſimul alteri penſionem ſolvere teneatur: ita tamen, ut non ipſum beneficium, ſed perſona beneficiarii maneat onerata, ne forte circa proventus aliqua videatur facta ſectio beneficii: ita quod ipſo beneficiario defuncto, ſucceſſor ipſius ad præſtationem penſionis minime teneatur, juxta textum expreſſum *in eod. cap. Niſi*. Atque ita Azor. *in cit. c. 6. q.* 1. interpretatur Auctores, qui citari ſolent pro ſententia aſſerente poſſe ab Epiſcopis penſiones imponi.

26 Plura alia de penſionibus videri poſſunt apud Gigan. *in tr. de Penſionibus*, Caſtrop. *tr.* 13. *diſp.* 1. *punct.* 11. Azor. *par.* 2. *lib.* 8. *c.* 5. *& ſeqq.* alioſque ab ipſis citatos.

T I T. XVII.

De Regularibus, & Abbatibus.

1 PRæter Clericos, de quibus hactenus in ſuperioribus egimus, eſt alius perſonarum ſtatus in Eccleſia, qui quamvis ex Clericis,

ricis, & laicis componatur, participat tamen indiviſim privilegia Clericorum, ac propterea de illo agendum breviter hic eſt, ut primam inſtitutionum partem, quæ eſt de Perſonis Eccleſiaſticis abſolvamus.

2 Status autem iſte eſt ſtatus Religioſus, cujus eſſentia in eo ſita eſt, ut per tria ſubſtantialia vota perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ homines dirigat ad perfectionem Chriſtianæ Charitatis ſub juriſdictione Superioris, qui poſſit illos corrigere, & ad ſervandam regularem diſciplinam cogere; ſimulque ſit idem ſtatus per Sedem Apoſtolicam approbatus. Ita deſumitur ex Laym. *Theol. Mor. lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 1. aliiſque ab ipſo relatis.

3 In hac Religioſi ſtatus eſſentia conveniunt omnes particulares Religiones, quæ ſunt in Eccleſia, quamvis inter ſe differant quoad alia media particularia, quibus ad perfectionem contendunt juxta fines particulares, & formam inſtituti, quam profitentur; Aliæ enim ſunt Religiones contemplativæ, quarum finis peculiaris eſt contemplatio. Aliæ activæ, quæ peculiariter exercent opera miſericordiæ, ſive ſpiritualia, ſive corporalia. Aliæ miſtæ, quæ tum ad contemplationem, tum ad actionem ordinantur. Rurſus aliæ ſunt Clericales, quæ ad miniſteria Clericorum propria ſpecialiter ordinantur: Aliæ Monachales, quæ ex vi ſuæ Regulæ magis ſectantur vitam ſolitariam. Item aliæ ſunt Mendicantes, quæ ex inſtituto ſuo nulla poſſident bona immobilia, quamvis hodie ex conceſſione Trid. *ſeſſ.* 25. *de regular. cap.* 3. ea in communi

poſſideant, exceptis domibus Fratrum Sancti Franciſci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de obſervantia vocantur: aliæ non mendicantes, quæ etiam ex inſtituto ſuo admittunt bona immobilia in communi poſſidenda. Demum aliæ ſunt Religiones militares, quæ editis præditis tribus ſubſtantialibus votis ſpecialiter ordinantur ad militandum pro Religione Catholica.

4 Primum ad Religionis ingreſſum ſubſequitur probatio, ſeu Novitiatus, in quo poſt ſuſceptum habitum debet per annum integrum verſari Novitius, antequam ad profeſſionem admittatur, itaut ſi profeſſio antea fiat, ſit nulla, ex Trid. *in cit. ſeſſ.* 25. *de regul. c.* 15. Quamdiu autem tempus illud probationis duraverit, poteſt Novitius ad ſæculum libere redire, niſi evidenter appareat, quod abſolute voluerit vitam mutare, & in Religione perpetuo Domino deſervire, juxta Textum *in c. Statuimus* 23. *de Regular. & c.* 2. *eod. in* 6.

5 Ut ejuſmodi Novitiorum libertas ſervetur indemnis, ſtatutum eſt a Trid. *in cit ſeſs.* 25. *de regul. cap.* 16. ut nulla renuntiatio antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuſcumque cauſæ piæ, valeat, niſi cum licentia Epiſcopi, ſive ejus Vicarii, fiat intra duos menſes proximos ante profeſſionem; ac non alias intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſecuta profeſſione: aliter vero facta etiamſi cum hujus favoris expreſſa renuntiatione, etiam jurata, ſit irrita, & nullius effectus. Decernitur etiam ibidem ab eodem Concilio, ut neque ante Profeſſionem, excepto victu, & veſtitu Novitii, vel Novitiæ

vitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu, a parentibus, vel propinquis, aut curatoribus ejus, Monaſterio aliquid ex bonis ejuſdem tribuatur; ne hac occaſione diſcedere nequeat, quod totam, vel majorem partem ſubſtantiæ ſuæ Monaſterium poſſideat, nec facile, ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit: quin potius præcipit Sancta Synodus ſub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, & ut abeuntibus ante profeſſionem omnia reſtituantur, quæ ſua erant: quod ut recte fiat, Epiſcopus etiam per cenſuras Eccleſiaſticas, ſi opus fuerit, compellat. Ita Triden. *in loco citato.*

6 Abſoluto probationis tempore, juxta diverſas diverſarum Religionum conſuetudines, ab iis qui habiles inventi fuerint, celebratur religioſa profeſſio, quæ eſt contractus quidam Sacer, per quem homo voluntarie in Religione approbata tradit ſe irrevocabiliter Deo, quoad certum modum, & inſtitutum vivendi, editis tribus votis ſolemnibus paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, idque acceptante Prælato Regulari nomine Dei, quæ deſcriptio colligitur ex traditis a Suar. *tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 2.*

7 Hæc religioſa profeſſio dupliciter fieri poteſt, nempe, vel expreſſe, vel tacite. Expreſſe fit, quæ fit verbis, aut ſcripto, aut etiám nutibus, vel aliis ſignis externis indicantibus traditionem perſonæ profitentis, & acceptationem Religionis, ut colligitur ex *c. Porrectum 13. de Regularib.* Tacite fieret, ſi quis ſciens, & voleas completo probationis tempore aſſumeret, & geſta-

ret habitum proprium Profeſſorum, atque in eo actus proprios Profeſſorum ſponte exerceret, ſciente, & conſentiente Prælato regulari, qui poteſtatem habet admittendi ad profeſſionem, ut deſumitur ex *c. Vidua* 4. *eod.* Ejuſmodi tamen tacita profeſſio non ſolet nunc eſſe in uſu inter Regulares.

8 Sciendum tamen hic eſt, ad utriuſque generis profeſſionem nonnulla requiri, quibus deficientibus profeſſionis validitas tollitur. Hujus generis eſt ætas legitima, quæ ex ſtatuto Trid. *ſeſſ.* 25. *de regul. c.* 15. debet eſſe 16. annorum expletorum, ac præterea ex ſupradictis præceſſiſſe debet integer annus probationis, itaut profeſſio antea facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad alios quoſcumque effectus.

9 Secundo requiritur, ut profeſſio ſit ſpontanea, & libera, ex *cap.* 1. *de his, quæ vi, metuſve cauſa.*

10 Tertio opus eſt, ut profitens ſit ſui juris, nullique aliqua obligatione aſtrictus, ratione cujus impediatur ab emittenda ſine ejus conſenſu profeſſione: qua ratione conjugatus poſt conſummatum matrimonium, abſque alterius conjugis licentia, invalide profitetur, ex *cap. Quidam* 3. & *cap. Placet* 12. *de converſione conjugator.*

11 Demum omiſſis aliis pluribus, quæ videri poſſunt apud Sanch. *lib.* 5. *in Decalog. c.* 4. *per tot.* requiritur, ut acceptetur nomine Religionis ab eo, qui poteſtatem habet admittendi ad profeſſionem, ex *cap. ad Apoſtolicam* 16. *de Regular.* ut etiam indicat ipſa natura contractus ultro citroque obliga-

ga-

Digitized by Google

gatorii, pro quo utriuſque partis contrahentis conſenſus requiritur.

12 Quod ſi Religioſus aliquis prætenderet, ſe ex defectu alicujus ex prædictis conditionibus, emiſiſſe profeſſionem invalidam, puta propter defectum ætatis, aut libertatis &c. ac propterea peteret a Religione diſceſſum; in tali caſu incumberet ipſi onus probandi talem invaliditatem, quod fieri ab ipſo deberet coram ſuo Superiore, & Ordinario. Imo nec ita audiri poteſt, niſi intra quinquennium tantum a die profeſſionis, ut decernitur a Trid. *in cit. ſeſſ.* 25. *de Regul. c.* 19.

13 Ut in Abbatem, ſeu Superiorem domus Religioſæ quis eligi poſſit, requiritur de jure communi, ut in eadem Religione ſit Profeſſus, ex *c. Cum in magiſtrum* 49. *de elect.* Imo cum olim ſufficeret tacita profeſſio, ut probatur ex *eod. c. Cum in magiſtrum*, ubi ſolum requiritur, ut eligendus in Abbatem ſit profeſſus; attamen de jure recentiori relato *in c. Nullus* 28. *de elect. in* 6. requiritur profeſſio expreſſe facta; alias electio irrita eſt.

14 Hæc autem intelligenda ſunt de Abbate regulari. Alii enim ſunt Abbates regulares, alii ſæculares. Abbates regulares ſunt Regulares illi Prælati, qui præſunt regimini, & gubernationi ceterorum Religioſorum. Abbates ſæculares dicuntur Clerici ſæculares, qui habent beneficia Eccleſiaſtica inſignita nomine Abbatiæ, qui ruſus in plures claſſes dividuntur.

15 Aliqui enim ſunt, qui dicuntur Abbates ex eo, quod præſint alicui Eccleſiæ, quæ olim

Regularis, & conventualis fuit, ſed poſtea deficiente regulari diſciplina, aut ex aliqua alia juſta cauſa, tranſivit in ſæcularem, ſeu conferri cœpit ſæcularibus Clericis, retento nomine Abbatis pro Rectore talis Eccleſiæ, quamvis Monaſterium ſublatum eſſet.

16 Alii ſunt, qui dicuntur Abbates Commendatarii, ex eo quod illis in Commendam traditum ſit aliquod Monaſterium. Uſum ejuſmodi tradendi Clericis in Commendam Monaſteria, obſervatum fuiſſe a temporibus Leonis IV. colligit ex *c. Qui plures* 21. *qu.* 1. Rebuf. *in prax. tit. de Comm. n.* 6. Tamb. *to.* 1. *de Jure Abbatum diſp.* 4. *qu.* 1. aliique. Idque ex duplici potiſſimum cauſa obſervatum fuiſſe notat Gonz. *in c. Cum Monaſterium* 13. *de elect. num.* 13. Primo, ex eo, quod Prælatorum electio ob lites, & controverſias eligentium nimis protraheretur: tunc enim ne Monaſteria diu abſque Superiore detrimentum aliquod paterentur, commendabantur interim alicui Eccleſiaſticæ perſonæ. Secundo, ex eo, quod decreſcente paulatim Monachorum numero, & Monaſteriis pene deſtitutis, vix idonei regulares reperirentur, qui rebus Monaſterii utiliter præeſſent. Inde eſt, quod ejuſmodi commendæ olim eſſent non in perpetuum, ſed ad tempus, ut indicat etiam ipſa vox Commendæ: nam commendare nihil aliud eſt, quam deponere, *l. Commendare* 186. *ff. de verb. ſignif.* & *l. Lucius* 24. *ff. Depoſiti*.

17 Alii demum ſunt, qui vocantur Abbates, non quia Monaſteriis præficiantur, ſed

ſed quia dignitatem habent in Eccleſia Collegiata, vel Cathedrali, cui dignitati, vel ex privilegio, vel ex conſuetudine annexum ſit nomen Abbatis; quemadmodum etiam in pluribus locis talium dignitatum poſſeſſores vocantur Priores.

18 Inter iſtorum generum Abbates aliud quoque diſcrimen notandum eſt, quod aliqui juriſdictionem habeant quaſi Epiſcopalem ſupra ſuos ſubditos tam Clericos, quam laicos, unde Pontificiis etiam inſignibus utuntur, nempe annulo, mitra, & baculo paſtorali: alii autem, nec juriſdictionem Epiſcopalem habeant, nec Pontificiis utantur inſignibus.

19 Quoad Abbates regulares, multiplex quoque illorum ſpecies eſt. Aliqui enim ſunt, qui non ſolum præſunt Religioſorum regimini; ſed præterea territorium habent, in quo Epiſcopalem juriſdictionem, & aliquando etiam temporalem exercent. Alii ſunt, qui ſub ſe tantum habent Subditos Regulares, quorum regimini præſunt. Alii demum ſunt Abbates ſolo nomine, qui non habent ſub ſe ſubditos Regulares, vel quia Monaſterium eſt alio translatum, vel quia Monachis locum reliquerunt &c. unde vocari etiam ſolent Abbates titulares.

20 De jure antiquiori poterant Abbates Ordinum Monachalium exempti, & habentes jus ferendi baculum, & Mitram, poſtquam ſemel benedicti eſſent, conferre minores Ordines, aut ſaltem primam tonſuram ſubditis non ſolum Monachis, ſed etiam laicis, ſupra quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtine-

bant, ut probat Textus *in c. Abbates 3. de privil. in 6.* Hodie tamen ex Trid. *ſeſs. 23. de reform. c.* 10. non licet Abbatibus, ac aliis quibuſcumque, quantumvis exemptis, intra fines alicujus diœceſis conſiſtentibus, etiamſi nullius diœceſis, vel exempti eſſe dicantur, cuiquam, qui Regularis ſubditus ſibi non ſit, Tonſuram, vel minores Ordines conferre: imo nec concedere poſſunt litteras dimiſſorias aliquibus Clericis ſæcularibus, ut ab aliis ordinentur: ſed horum omnium ordinatio pertinet ad Epiſcopos, intra quorum diœceſis fines exiſtant: non obſtantibus quibuſvis privilegiis, præſcriptionibus, aut conſuetudinibus, etiam immemorabilibus. Concedentes autem dimiſſorias contra formam decreti, ab officio, & beneficio per annum ſunt ipſo jure ſuſpenſi.

21 De Abbatibus ſi quis plura ſcire velit, conſulere poteſt Tamb. in tractatu cui titulus eſt *De Jure Abbatum*, Barb. *de Jure Eccleſiaſtico lib. 1. cap.* 17. alioſque plures ab ipſis citatos.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER SECUNDUS.

TIT. I.

De rerum Eccleſiaſticarum diviſione.

1 SUperiore libro actum eſt de jure perſonarum; agendum modo eſt de Eccleſiaſticis rebus, quæ ſunt altera pars tractandorum juxta diviſionem indicatam a nobis *in tit. procem. lib. 1. n. 2.*

2 Eccleſiaſticarum igitur rerum ſpecies, atque diviſio multiplex eſt. Aliæ enim ſunt res ſpirituales, aliæ temporales. Spirituales ſunt, quæ immediate ad Animam ordinantur, ejuſque cauſa immediate ſunt inſtitutæ, qualia ſunt Sacramenta, Eccleſiæ, Altaria, & ſimilia. Temporales autem, quæ immediate corpori inſerviunt, qualia ſunt prædia, domus, aliaque ejuſmodi, quæ ordinantur immediate ad alimentum Miniſtrorum Eccleſiæ, aut ad Eccleſiæ ſuſtentationem; unde ſaltem remote ordinantur etiam ad bonum Animæ: quia ſicut Anima ſine corpore non vivit in Miniſtris Eccleſiæ; ita Eccleſia, aut Miniſtri Eccleſiæ ſine rebus corporalibus in nullo proficiunt, ut dicitur *in cap. Si quis objecerit 7. 1. q. 3.*

3 Rurſus res ſpirituales ſubdividuntur in corporales, & incorporales. Res incorporales

rales

Digitized by Google

rales ſunt, quæ ſenſu corporeo percipi non poſſunt, cujus generis ſunt virtutes, & interna dona Dei, item ea, quæ in jure conſiſtunt, puta jus eligendi, jus inſtituendi, & ſimilia. Res corporales dicuntur, quæ aliquo humano ſenſu percipi poſſunt, & hujuſmodi ſunt Sacramenta, res ſacræ, ac religioſæ, &c.

4 His prænotatis, juxta communem methodum Canoniſtarum, ſpecialem tractatum de rebus incorporalibus hic non inſtituimus, cum plura ad illas concernentia dicta jam ſint in prima parte Inſtitutionum, aliaque plura dicenda ſint infra ſuis in locis; ſed immediate progredimur ad tractandum de corporalibus, ac primum de Sacramentis, quæ earumdem rerum ſunt nobiliſſima ſpecies, dicturi poſtea de rebus ſacris, & religioſis, & ultimo loco de temporalibus.

TIT. II.

De Sacramentis in genere.

1 SAcramentum in genere definitur a Magiſtro *in 4. diſt. 1. c. Quod ſit Sacramentum inviſibili: gratiæ viſibilis forma, ejuſdem gratiæ ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtens*. Hæc definitio utpote aliquantulum ſubobſcura, ſolet in hunc, vel alium ſimilem modum a recentioribus Theologis reformari: *Signum ſenſibile a Chriſto Domino ſtabiliter inſtitutum, collativum ſanctificantis gratiæ, ex opere operato, cuicumque obicem non ponenti*.

2 Conſtituitur ex rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma, juxta Concil.

Flo-

Florent. *in inſtruct. ad Armenos*: quia res, quæ ſecundum ſe non ſignificarent practice, ſeu cauſative gratiam, determinantur per verba ad eamdem ita ſignificandam. Cum autem inſtitutio Sacramenti proceſſerit a libera voluntate Chriſti Domini, qui annectere potuit, & voluit aliquibus potius ſenſibilibus ſignis, quam aliis gratiam infallibiliter conferendam; ſequitur illis tantummodo rebus, illiſque verbis quodlibet Sacramentum conſtare, quibus ſecundum ſubſtantiam a Chriſto Domino eſt inſtitutum, ita ut ſi eadem ſubſtantialiter mutentur, Sacramentum non ponatur.

3 Sed & ad validitatem Sacramenti requiritur etiam in Miniſterio intentio faciendi, quod facit Eccleſia ex Florent. *in l. c.* & Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 11. quæ intentio juxta communem ſententiam debet eſſe, vel actualis, vel ſaltem virtualis: utraque enim aliquo modo influit, ſive per ſe, ſive per aliquid a ſe relictum in actionem Sacramentalem externam, & utraque ſatis eſt ad operandum moraliter humano modo; ſola autem intentio habitualis, nempe intentio præterita non retractata, quæ nullo modo influat in prædictam actionem externam, ad Sacramentum non ſufficit, ut tradit communis Theologorum ſententia, teſte Suar. *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 13. *ſect.* 3.

4 Septem ſunt novæ legis Sacramenta a Chriſto Domino inſtituta, juxta definitionem Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 1. videlicet, Baptiſmus; Confirmatio, Eucharistia, Penitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium. Quæ multum differunt a Sacramentis antiquæ

tiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam figurabant. Hæc vero noſtra & continent gratiam, & ipſam digne ſuſcipientibus conferunt, ex Florent. *in cit. inſtruct. ad Armenos.*

5 Horum quinque prima ad ſpiritualem uniuſcujuſque hominis in ſe ipſo perfectionem, duo ultima ad totius Eccleſiæ regimen, multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur Divina Euchariſtiæ alimonia. Quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Penitentiam ſpiritualiter ſanamur. Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Unctionem. Per Ordinem vero Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur, Floren. *in loc. cit.*

6 Inde fit, iſtorum Sacramentorum quædam eſſe neceſſaria, itaut prætermitti libere non poſſint. Talia ſunt Baptiſmus, quia ex Evang. Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in Regnum Dei.* Item Confirmatio, quæ in homine baptizato prætermitti non debet, niſi morte præveniente, ex *c.* 1. *& c. De his* 3. *de conſ. diſt.* 5. Item Euchariſtia, quæ ad minus ſingulis Annis in Paſcha ſuſcipi debet ab omnibus utriuſque ſexus fidelibus, ex *c. Omnis utriuſque* 12. *de Pœnit. & remiſſionib.* Item Penitentia, quæ neceſſaria ſpecialiter eſt ei, qui lapſus fuerit in lethale peccatum ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 1. & præterea ex *eod. c. Omnis utriuſque* ſuſcipi de-

bet

bet ſaltem ſemel in anno ab omnibus utriuſque ſexus fidelibus. Demum extrema Unctio, quæ conferri debet graviter ægrotantibus, de quorum morte probabiliter timeri poteſt. Sed de his omnibus ſermo erit infra in particulari, ubi in particulari de his Sacramentis ſermo erit.

7 Alia autem dicuntur Sacramenta voluntaria, quia ſcilicet ſine ſalutis æternæ diſpendio pro cujuſcumque arbitrio regulariter ſuſcipi poſſunt, aut non ſuſcipi, qualia ſunt Ordo, & Matrimonium.

8 Rurſus ex prædictis ſeptem Sacramentis, alia ſunt, quæ imprimunt in anima characterem, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, unde iterari non poſſunt, in quo genere ſunt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, ex Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 9. Alia, quæ characterem nullum imprimunt, unde eadem iterari minime prohibentur, qualia ſunt Euchariſtia, Pęnitentia, extrema Unctio, & matrimonium. Florent. *in l. c.*

9 Cum autem iſtorum omnium Sacramentorum Chriſtus Dominus fuerit Inſtitutor, ut ſupra dictum eſt ex Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 1. idem quoque Dominus eſt, qui in ſingulis Sacramentis principaliter operatur; unde homines Sacramenta adminiſtrantes ſunt tantummodo ejus Miniſtri, nec propriam perſonam referunt, ſed Domini, qui Sacramenta inſtituit. Inde eſt, quod quamvis iidem in adminiſtratione Sacramentorum debeant eſſe immunes a culpa mortali; ſi tamen contingat eos malos eſſe, nihilominus, quamvis illicite, valide tamen Sacramenta conficiunt, dummodo omnia eſſentialia, quæ

ad

ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverint, ut definitur a Trid. *in cit. ſeſſ.* 7. *can.* 12.

TIT. III.

De Baptiſmo, & ejus effectu.

1 HIs circa Sacramenta generaliter præcognitis, agendum primo eſt de Sacramento Baptiſmi, quod ut in loco ſupracitato loquitur Conc. Florent. *vitæ ſpiritualis janua eſt: per ipſum enim membra Chriſti, ac de corpore efficimur Eccleſiæ. Et cum per primum hominem mors introjerit in univerſos, niſi ex aqua & Spiritu Sancto renaſcamur, non poſſumus (ut inquit Veritas) in Regnum Cœlorum introire.*

2 Baptiſmus late ſumptus dividi ſolet in baptiſmum fluminis, baptiſmum flaminis, & baptiſmum ſanguinis. Baptiſmus ſanguinis eſt martyrium, ita dictum, quia ſicut Sacramentum Baptiſmi per aquam emundat a culpa; ita & martyrium, quod prodeſt, etiam infantibus ante uſum rationis, ſi illud patiantur in odium fidei, ex *cap. Baptiſmi vicem* 33. *de conſecr. diſt.* 4.

3 Baptiſmus flaminis dicitur perfecta contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia, ea præſertim, quæ antecedit realem Sacramenti Baptiſmi ſuſceptionem, & includit votum ejus, quæ etiam a peccatis emundat, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. unde quoad hunc effectum ſupplet vicem Baptiſmi aquæ. Dicitur autem flaminis, ideſt Spiritus Sancti, quia amor Charitatis, & per-

fectæ

fectæ contritionis tribuitur inſpirationi, & adjutorio Spiritus Sancti.

4 Uterque tamen iſte Baptiſmus eſt ſolum metaphorice Baptiſmus, neuterque eſt proprie Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum: imo neuter excuſat per ſe a reali ſuſceptione Baptiſmi fluminis, ſuppoſito quod hic ſuſcipi poſſit ex *c. Non dubito* 149. *de conſecr. diſt.* 4. quia datur generale præceptum illius ſuſcipiendi, iis verbis intimatum. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* quemadmodum propter præceptum ſubjiciendi clavibus Eccleſiæ omnia peccata mortalia, non excuſatur quis a confeſſione Sacramentali ex eo, quod de ſuo peccato mortali actum perfectæ contritionis elicuerit.

5 Solus igitur Baptiſmus fluminis, hoc eſt, qui per aquam miniſtratur, eſt vere, & proprie Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum, atque conficitur per exteriorem corporis ablutionem cum aqua elementari ſub præſcripta verborum forma ſignificante practice, ſeu cauſative gratiam, & interiorem animæ ablutionem a culpa.

6 Materia itaque remota Baptiſmi eſt aqua naturalis, ſeu elementaris, ut clare colligitur ex illo, Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* & definitur a Trid. *ſeſs.* 7. *can.* 2. poſt Florent. *in inſtruct. ad Armenos*. Aliæ igitur aquarum ſpecies artificiales, quales ſunt, quæ ex herbis, aut floribus exprimuntur, non ſunt apta materia Sacramenti: quod idem de omni alio liquore differente ſpecie ab aqua naturali dicendum eſt, juxta communem Doctorum ſententiam.

7 Ma-

7 Materia autem proxima Baptiſmi eſt ablutio: hæc enim per formam Baptiſmi, (*Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* ex *c.* 1. *de Baptiſmo, & ejus effectu*) determinatur ad practice, ſeu cauſative ſignificandam interiorem animæ ablutionem. Conſiſtit ea ablutio in contactu ſucceſſivo aquæ ad corpus baptizati, fierique valide poteſt vel per immerſionem corporis in aquam; vel per aſperſionem, ſeu effuſionem aquæ in corpus. Olim de præcepto fiebat trina merſione, ut conſtat ex *c. Si quis Presbyter* 78. aliiſque *de conſecr. diſt.* 4. idque ex duplici ratione, ut indicatur *in cap. Poſtquam vos* 77. *ead. diſt.* Primo, quia illa demerſio typum exprimebat Dominicæ ſepulturæ, a qua Dominus tertia die reſurrexit: ſecundo, ut Baptiſmus conferretur in nomine Sanctæ Trinitatis, non ſolum verbo, ſed etiam facto, ad confutandum expreſſius Eunomitarum, aliorumque hæreticorum errorem, qui a Baptiſmo excludebant Sanctæ Trinitatis invocationem; quorum hæreſis cum poſtea evanuiſſet, ceſſavit jam pluribus in locis obligatio illa trinæ immerſionis. Debet tamen quoad hanc ſervari Eccleſiæ Diœceſanæ conſuetudo, ut Baptiſmus non ſolum valide, ſed etiam licite miniſtretur: alicubi enim eſt conſuetudo baptizandi per immerſionem; alibi autem per effuſionem. Colligitur ex *c. de trina* 79. *de conſec. diſt.* 4.

8 Subjectum capax Baptiſmi eſt omnis homo viator, non ſolum adultus, ſed etiam infans ſtatim, ac ex utero matris prodit *cap. firmiter de Summa Trinit. & Fide Cathol. c. majores* 3. *de Bapt.* & Trid. *ſeſſ.* 7. *de Bapt. can.* 13.

can. 13. Imo in caſu neceſſitatis poſſe baptizari Infantem, antequam totus de utero matris prodierit, dummodo ſaltem natus ſit ſecundum aliquam notabilem, ſeu principalem ſui partem, in qua Baptiſmus perfici poſſit, oſtendit praxis Eccleſiæ.

9 Illud tamen diſcrimen eſt inter Infantem, qui baptizatur, & inter adultum, quod in Infante nulla ex parte ipſius diſpoſitio prærequiratur, quia Chriſtus, & Eccleſia eorum voluntatem, & intentionem ſupplet, ut docet D. Th. ab omnibus receptus *3. p. q.68. art.9. ad* 2. At in adultis, ut valide, & licite Baptiſmum recipiant, requiritur intentio, ſaltem præterita, quæ moraliter duret, & retractata non ſit, ſuſcipiendi Baptiſmum, ut ſumitur ex *cit. c. Majores*, aliiſque traditis a Suar. *to.3. in 3. par. diſp.*24.*ſect.*1. Item, ut iiſdem Baptiſmus digne miniſtretur, opus eſt, ut habeant fidem Trinitatis, & Jeſu Chriſti, &c. unde debent prius inſtrui in articulis fidei, & in præceptis a Chriſtiano ſervandis, juxta illud Chriſti Domini Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes, &c.* & illud Marc. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c.* Denique opus eſt, ut habeant contritionem, ſeu attritionem de peccatis commiſſis, juxta illud Act.2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum, &c.* Deſumuntur etiam hæc ex *cit. c. Majores 3. de Baptiſmo.*

10 Miniſter Baptiſmi, quoad Sacramenti valorem, & in caſu neceſſitatis poteſt eſſe quilibet, non ſolum Sacerdos, vel Diaconus, ſed etiam laicus, & mulier; imo etiam paganus, & hæreticus, dummodo formam ſervet Eccleſiæ, & facere intendat, quod facit Eccle-

cle-

cleſia, ex Florent. *in Decret. ad Armenos, cap. firmiter de Summa Trin.* Trid. *ſeſs. 7. de Baptiſm. can. 4. cap. mulier* 19. *cap. in neceſſitate* 20. *cap. Romanus* 22. *aliiſque de conſecrat. diſt.* 4.

11 Ut autem Baptiſmus, non ſolum valide, ſed eliam licite adminiſtretur, ſecluſo caſu neceſſitatis, conferri ſolum debet ab eo, qui juriſdictionem habeat, tanquam Paſtor Eccleſiaſticus in eo loco, ubi habitat baptizandus; adeoque tale munus competit, tum Epiſcopis, tum etiam Parochis ex officio ſuo, reſpectu ſuorum Parochianorum: reliquis autem Sacerdotibus ex defectu juriſdictionis non competit extra caſum neceſſitatis, aut niſi illis committatur ex Epiſcopi, vel Parochi delegatione. Videri poteſt Vaſquez *tom.* 2. *in* 3. *p. diſp.* 147. *cap.* 3.

12 Item, ut Baptiſmus licite adminiſtretur, conferri debet, non in privatis domibus, ſed dumtaxat in Eccleſiis, ubi ſunt fontes ad hoc ſpecialiter deputati, ut conſtat ex *Clem. unic. de Baptiſmo*; ubi duo tantum caſus excipiuntur, videlicet: Niſi Regum, vel Principum, quibus valeat in hoc caſu deferri, liberi extiterint, aut talis neceſſitas emerſerit, propter quam nequeat ad Eccleſiam, abſque periculo, propter hoc acceſſus haberi.

13 Solemnitates, & ritus in Baptiſmo ſervandi quinam ſint, videri poteſt in Rituali. Inter reliqua illud eſt, ut præter perſonam baptizantem, & perſonam baptizati, interveniat etiam aliquis, qui baptizatum levet de Sacro fonte, & in ſui tutelam &

fidem

fidem ſuſcipiat, erudiendum poſtea in doctrina, & bonis moribus, quod ſervatur ex veteri Eccleſiæ conſuetudine, & indicatur *in c. Non plures* 100. *c. Vos ante* 104. *de conſec diſt.* 4. *& in toto tit. de cognat. ſpirit.* Qui tali munere fungitur, vocari ſolet Compater, ſive Patrinus, & vocatus etiam fuit ab Higino Papa *in cap. in Catechiſmo* 99. *ead. diſt.*

14 Munus Patrini ſuſcipi poteſt à quolibet baptizato rationis compote, ſive ſit vir, ſive mulier: a qua tamen generali regula excipitur Abbas, vel Monachus, ex *c. Non licet* 102. *& c. Monachi* 103. *de conſecr. diſt.* 4. eo quod ipſum non deceat familiaritatem contrahere cum parentibus baptizati, imo & cognationem ſpiritualem, de qua mox dicetur. Item ex alia ratione excipiuntur hæretici, & ii qui ſint moribus infames, quia ſcilicet non ſunt idonei ad rite inſtruendum baptizatum, ad quod ordinatur munus Patrini. Videri poteſt Caſtrop. *p.* 4. *tr.* 19. *pun.* 11. §. 1.

15 Antiquitus nonniſi unus Patrinus in Baptiſmo adhiberi potuit, ſive vir, ſive mulier, ut conſtat ex *cap. Non plures* 100. *& cap. In Catechiſmo* 99. *de conſecr. diſt.* 4. Poſtea ſucceſſu temporis introductum fuit, ut plures adhiberentur, ut colligitur ex *cap. fin. de cognat. ſpirituali in* 6. At Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 2. ſtatuit juxta priſtina inſtituta, ut unus tantum, ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant. Non poſſunt igitur plures viri, vel plures feminæ in patrinos ſuſcipi; ſed tantummodo deſignandus eſt, & admittendus unus tantum vir, aut una femina,

mina, vel ad ſummum duo, vir & femina.

16 Illud quoque Juris in Patrino ſervatur, ut inter ipſum & inter baptizatum, & illius patrem, & matrem ſpiritualis cognatio contrahatur, quæ eſt impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi, ut conſtat ex *toto tit. de cognat. ſpirit. & ex cit. c.* 2. Trid. Ubi etiam additur ſimilem cognationem contrahi inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem; & quod ſi alii, ultra deſignatos, baptizatum tetigerint, cognationem nullo pacto contrahant: De hoc impedimento reſultante ex cognatione ſpirituali ſermo etiam recurret infra, ubi de Sacramento Matrimonii.

TIT. IV.

De Sacramento Confirmationis.

1 Quemadmodum homo poſtquam carnaliter natus eſt, augmentatione opus habet, & virium corroboratione; ita quicumque ſpiritualiter regeneratur per Baptiſmum, corroborari debet per gratiam Spiritus Sancti, per quam armatus, & inſtructus confirmetur ad pugnam: & ad hoc fuit a Chriſto Domino inſtitutum Sacramentum Confirmationis, ex *cap. Spiritus Sanctus* 2. *de conſecr. diſt.* 5. & Trid. *ſeſſ.* 7. *de Confirmatione can.* 1 *&* 2.

2 Uſus hujus Sacramenti fuit a primis uſque Eccleſiæ temporibus ex inſtitutione Chriſti, quidquid in contrarium dixerint recentiores hæretici, contra quos late diſputat Bellar. *tom.* 2. *Controv. libr.* 2. Videri

etiam

etiam poteſt Suar. Doctor Eximius *tom. 3. in 3. p. diſp. 32. ſect.* 1.

3 Materia remota hujus Sacramenti eſt Chriſma confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto, ex Florent. *in inſtruct. ad Armenos, & c. unic. de Sacra Unctione*. Materia proxima eſt unctio Chriſmatis per Epiſcopum benedicti, ea ratione, qua *in præc. tit. nu.* 7. dictum eſt, materiam proximam Baptiſmi eſſe ablutionem. Debet autem ea unctio per manum Epiſcopi fieri in fronte confirmandi, ubi verecundiæ ſedes eſt, in figuram Crucis, ſub hac verborum forma: *Signo te ſigno Crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ne videlicet Confirmatus Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipue Crucem ejus, quæ Judæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia, ex Flor. *in loco cit.*

4 Ordinarius Miniſter Confirmationis eſt Epiſcopus, *cap. de his* 3. *de conſecr. diſt.* 5. *cap. Presbyteri* 119. *de conſer. diſt.* 4. *cap. quanto* 4. *de conſuet.* Trid. *ſeſſ.* 7. *de Confir. can.* 3. & Flor. *in cit. Decreto fidei ad Armenos*. Ex ſpeciali tamen & extraordinaria delegatione Summi Pontificis poſſe ſimplicem Sacerdotem ex rationabili, & urgente admodum cauſa miniſtrare Sacramentum Confirmationis Chriſmate per Epiſcopum confecto, docent paſſim Auctores, ſumiturque ex *c. Pervenit* 1. *diſt.* 95. ipſumque Concil. Florent. *in loco cit.* aſſerit, legi id aliquando factum eſſe per Apoſtolicæ

Sedis diſpenſationem ex rationabili, & urgente admodum cauſa.

5 Sed & opus eſt, ut ſit Epiſcopus proprius confirmandi: cum enim licita miniſtratio hujus Sacramenti exigat juriſdictionem in perſonam, cui Sacramentum miniſtrandum eſt; nemo poteſt, quantumvis Epiſcopus, alienum ſubditum confirmare, ſine debita facultate, ut ex omnium ſententia tradit Silveſt. *v. Confirmatio divina q.* 5. Suar. *to.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 38. *ſect.* 2. *in fine*, & Caſtr. *tract.* 20. *pun.* 9. *n.* 7. Item ex Trid. *ſeſſ.* 6. *de Refor. c.* 5. debet Confirmatio ab Epiſcopo in propria Diœceſi miniſtrari: alias ſi in aliena Diœceſi irrequiſito proprio Epiſcopo, hoc Sacramentum, etiam ſibi ſubditis miniſtraret, eſſet ipſo jure ſuſpenſus ab exercitio Pontificalium. Illud quoque diligenter ſervandum ab eo eſt, ut nonniſi Chriſmate eo anno conſecrato utatur in adminiſtratione Sacramenti: ſi enim veteri (niſi præoccupante morte) uteretur, peccaret mortaliter, ut ſumitur ex Epiſt. 2. Fabiani Papæ *c. Quoniam* 19. *de ſent. excomm. in* 6. juncta ibid. Gloſſ. *v. dubium non exiſtit.* & *c. Si quis de alio* 121. *de conſecr. diſt.* 4. ubi eſt ſermo de unctione Chriſmatis, quæ fit in Baptiſmo, eſt autem major ratio de unctione Confirmationis, ut recte notat Suar. *in loco ſupracit.*

6 Omnibus baptizatis miniſtrari debet hoc Sacramentum, ut pleni Chriſtiani inveniantur, ex *c.* 1. *de Conſec. diſt.* 5. & nonniſi ſemel, cum ſit de genere eorum Sacramentorum, quæ characterem imprimunt, adeoque reiterari non poſſunt, ut ſupra

pra

Digitized by Google

pra dictum eſt in hac ſecunda parte Inſtitutionum *tit.* 2. *n.* 8. Non tamen debet miniſtrari pueris, antequam uſum rationis habeant: non enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſicut Baptiſmus; ſed ut ejus virtute optime inſtructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Chriſti fide pugnandum eſſet: ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos judicarit, ex Catech. Rom. S. Pii V. 2. *part. cap.* 3. *num.* 14.

7 Inde fit, ex eodem Catech. *ibid. n.* 15. ut qui adulta jam ætate confirmandi ſunt, ſi hujus Sacramenti gratiam, & dona conſequi cupiant, eos non ſolum fidem, & pietatem afferre, ſed graviora etiam peccata, quæ admiſerunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re etiam elaborandum eſt, ut peccata etiam prius confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renovandam eſſe, ut nonniſi jejuni hoc Sacramentum ſuſciperent.

8 Effectus Confirmationis multiplex eſt. Primo enim eſt augmentum gratiæ per Baptiſmum receptæ, ut Chriſtianus audacter Chriſti confiteatur nomen, ut dicitur *in cit. decreto* Conc. Floren. Dixi *augmentum gratiæ*: quia Confirmatio numeratur inter ea Sacramenta, quæ dicuntur Sacramenta vivorum, eo quod per ſe poſtulet ſuſcipientem eſſe in gratia conſtitutum. Alius quoque ejuſdem effectus eſt ſpeciale auxilium ſuo tempore concedendum ad fidem abſque ullo timore, cum opus fuerit, confitendam, ut docet com-

munis Theologorum ſententia, teſte Suar. *tom. 3. in 3. p. diſp.* 34. *ſect.* 2. Alius denique effectus eſt character indelebiliter animæ inhærens, unde reiterari non poteſt, ut paulo ante indicatum eſt, ſumiturque ex *c. De homine* 9. *de conſecr. diſt.* 5. & ex Trid. *ſeſſ. 7. de Sacram. in genere can.*9.

9 Præter reliquas ſolemnitates in Confirmatione adhibendas, quæ videri poſſunt in Pontificali, etiam illa ſervatur, quam ſervari diximus in Baptiſmo; ut videlicet interveniat Patrinus, qui teneat confirmandum, de quo ritu ſermo eſt *in c. Si quis filiaſtrum* 2. *& c. De his* 6. 30. *qu.* 1. ejuſque ratio recte traditur a Catech. Rom. *in loco ſupra citat. n.* 14. quia videlicet, ſicut qui progreditur ad certamen, indiget aliquo, cujus arte, atque conſilio doceatur Adverſarium vincere; ita qui Sacramento Confirmationis quaſi firmiſſimis armis tectus, ac munitus, deſcendit in ſpirituale certamen, cui æterna ſalus propoſita eſt, indiget duce, ac monitore: quale munus ſuſcipitur a Patrino.

10 Sicut autem, ex ſupradictis, in Baptiſmo contrahitur ſpiritualis cognatio inter Patrinum, & baptizatum, ejuſque Patrem, & Matrem, necnon inter baptizantem, & baptizatum, ejuſque Patrem, & Matrem; ita & in Confirmatione cognatio ſimilis contrahitur, quæ pariter non egreditur Confirmantem, & Confirmatum, illiuſque Patrem, & Matrem, ac Tenentem, ut decrevit Triden. *ſeſs.* 24. *de reform. Matrim. c.* 2. de qua cognatione ſermo etiam erit infra, ubi de Sacramento Matrimonii.

Digitized by Google

T I T. V.

De Venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

1 EXcellentiſſimum, inter omnia reliqua, Sacramentum eſt Euchariſtia, in qua præter id, quod eſt ceteris Sacramentis commune nempe ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inviſibilis gratiæ formam viſibilem, illud excellens, & ſingulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum ſanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Euchariſtia ipſe ſanctitatis Auctor ante uſum eſt, ex Trid. *ſeſſ.* 13. *c.* 3.

2 Hoc Sacramentum fuit inſtitutum a Chriſto Domino in ultima Cœna illius noctis, in qua traditus fuit in mortem pro omnium hominum redemptione, in eoque divitias Divini ſui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum; & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamque annunciare mortem, donec ipſe ad judicandum mundum veniat, ex *cit. ſeſſ.* 13. *cap.* 2. Ejus autem eſſentia in eo eſt, quod ſub ſpeciebus Panis, & Vini vere, & proprie contineatur Corpus, & Sanguis Chriſti Domini, cum ejus anima, & Divinitate: panis enim, vinique ſubſtantia nullatenus remanet poſt verba conſecrationis, & propterea ea mirabilis converſio panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Domini, convenienti, & proprio vocabulo tranſubſtantiatio eſt appellata, ex eadem *ſeſſ.* 13. *cap.* 4. *can.* 1. *&* 2.

3 Materia igitur remota hujus Sacramenti eſt panis triticeus, & vinum de vite, ut

manifeſte colligitur tum ex Evangeliſtarum hiſtoria, tum ex Conc. Flor. *in decr. fidei ad Armen.* & ex Trid. *in cit. ſeſſ.* 13. *cap.* 1. Debet autem eſſe panis uſualis, qualis venit nomine panis ſimpliciter, ſive ſit azymus, ſive fermentatus: quamvis de neceſſitate præcepti ſervari debeat mos Eccleſiæ; adeoque in Eccleſia latina omnes Sacerdotes teneantur in azymo conſecrare, in Eccleſia autem Græca in fermentato, ut expreſſe tradidit Conc. Flor. §. *Item in azymo*. Vinum pariter debet eſſe uſuale de vite, ſeu ex uvis expreſſum, unde alii liquores, & acetum ipſum quamvis ex vino fiat, nullatenus ſunt apta materia conſecrationis. Debet autem de neceſſitate præcepti admiſceri vino modicum aquæ, ut ex perpetua Eccleſiæ traditione docuit Flor. *in cit. decr. fidei ad Armenos*, & Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 7. tum quod Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur, tum etiam, quia e latere ejus aqua ſimul cum Sanguine exierit: quod Sacramentum hac miſtione recolitur. Et cum aquæ in Apocalypſi Beati Joannis populi dicantur, ipſius populi fidelis cum capite Chriſto unio repræſentatur, ut ibid. loquitur Trid.

4 Forma hujus Sacramenti duplex eſt. Una, per quam conſecrantur ſpecies panis, nempe, *Hoc eſt enim Corpus meum*, altera per quam conſecrantur ſpecies vini, ſcilicet, *Hic eſt enim Calix Sanguinis mei novi, & æterni teſtamenti, &c.* Ea enim ſunt Verba Salvatoris, quibus Sacerdos in Perſona Chriſti loquens hoc conficit Sacramentum, ex Floren. *cit.* eorumque virtute verborum, ſubſtantia panis in Corpus Chriſti, &

ſub-

ſubſtantia vini in Sanguinem convertuntur, ita tamen, quod totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie vini, ſub qualibet quoque parte Hoſtiæ conſecratæ, & vini conſecrati, ſeparatione facta, totus eſt Chriſtus, ut *ibid.* loquitur Floren. vi ſcilicet naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur, ex Trid. *ſeſſ. 13. cap. 3.*

5 Miniſter hujus Sacramenti eſt omnis, & ſolus Sacerdos, cui ea poteſtas in Sacra Ordinatione Presbyteratus tribuitur, indicaturque etiam a Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 1. qui utcumque malus ſit, valide conſecrat, quamvis illicite, dummodo debitam materiam, & formam adhibeat cum intentione, vel formali, vel ſaltem virtuali conſecrandi, ut ſupra dictum eſt, ubi de Sacramentis in genere, ex Trid. *ſeſſ. 7. can.* 11. *&* 12. Ut autem etiam licite conſecret, debet eſſe in gratia conſtitutus. Quod ſi alicujus peccati mortalis ſibi conſcius ſit, quantumvis ſibi contritus videatur, præmittere debet Sacramentalem Confeſſionem, etiamſi illi ex officio incumbat celebrare, modo illi non deſit copia Confeſſoris. Quod ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur, ut præcipitur a Trid. *ſeſſ. 13. c. 7.*

6 Subjectum capax recipiendi Euchariſtiam eſt omnis homo baptizatus, qui ſufficienter uſum rationis habeat, quo diſcernere poſſit cibum iſtum cœleſtem a cibo vulgari, & ad illius ſuſceptionem actuali ſe devotione diſponere, ut habetur ex Catech. Rom. *c. 4.*

 n. 62.

Digitized by Google

n. 62. dummodo tamen tum ex parte animæ, tum etiam ex parte corporis debitas diſpoſitiones habeat, quæ vel de jure Divino, vel de jure Eccleſiaſtico requiruntur.

7 Inter reliquas autem diſpoſitiones ex parte animæ requiſitas ea eſt, quæ indicatur a Paulo 1. Cor. 11. in illis verbis: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de Pane illo edat, & de Calice bibat*: quam probationem ad communicandum neceſſariam Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, eſſe eam, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad Sacram Euchariſtiam accedere debeat, ut definit Trid. *in cit. ſeſs.* 13. *c.* 7. Concordat textus *in c. Qui ſcelerate* 24. aliiſque juribus *de conſecr. diſt.* 2.

8 Diſpoſitio neceſſaria ex parte corporis eſt jejunium perfectum, & naturale, itaut excludat cujuslibet, vel minimi cibi, & potus vitalem ſumptionem ante perceptionem Euchariſtiæ a media nocte prævia illius diei, in quo ſumenda eſt. Colligitur hoc ex *c. Ex parte* 5. *de celebr. Miſsar. cap. Sacramenta Altaris* 47. *de conſecr. diſt.* 1. & ex aliis juribus. Conſuetudinem hanc ab Apoſtolis emanaſſe, abunde teſtantur antiquiſſimi Eccleſiæ Patres, Epiphan. *lib.* 3. *contra hæreſes in fine*, Nazianz. *orat.* 40. *quæ eſt de Baptiſmo ſub fin.* Chryſoſt. *hom.* 27. *in* 1. *ad Corint.* aliique citati a Suar. *tom.* 3. *in* 3. *par. diſp.* 66. *ſect.* 3. Quamvis enim Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituerit, poſtquam Paſcha cum Diſcipulis manducaſſet; id tamen fecit, non ut Diſcipuli eumdem ritum in Eccleſiam introducerent percipiendi Euchari-

ſtiam

ſtiam poſt cœnam; ſed quia cum vetus Paſcha eſſet figura Euchariſtiæ, conveniens fuit, ut veritatem figura præcederet. Antiquitus fuit etiam præceptum, ut ſumpta mane Euchariſtia, continuaretur jejunium uſque ad ſextam, & ſumpta hora tertia, vel quarta, ſervaretur jejunium uſque ad veſperas, ut conſtat ex *c. Tribus gradibus* 23. *de conſecr. diſt.* 2. Sed hoc fuiſſe conſuetudine abrogatum tradit Caſtr. *tract.* 21. *pun.* 13. *n.* 10. cum pluribus aliis, quos citat *ibid.* quamvis maxime deceat cibum non ſumere, quamdiu ſpecies Sacramentales acceptæ creduntur non eſſe conſumptæ.

9 Ab hac tamen generali lege præmittendi jejunium ſumptioni Euchariſtiæ, excipitur, qui ſit in mortis periculo conſtitutus: poteſt enim eidem etiam non jejuno præberi Euchariſtia tanquam Viaticum, ut oſtendit praxis Eccleſiæ. Item excipitur caſus, in quo niſi ſumeretur Euchariſtia a non jejuno, gravis fieret injuria eidem Sacramento, ut puta ſi adveniret in manus Infidelium, aut igne conſumeretur &c. Denique caſus excipitur, in quo perfici debet Sacrificium inchoatum, idemque perfici non poſſit niſi a non jejuno. Videri poteſt Suar. *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 66. *ſect.* 6.

10 Obligatio ſumendi Euchariſtiam diverſis Eccleſiæ temporibus diverſa fuit. Tempore naſcentis Eccleſiæ, quia charitas fidelium ferventior erat, & gravior neceſſitas propter infidelium perſecutiones, omnes ſingulis diebus communicabant, ut colligitur a Doctorib. ex *cap. Epiſcopus* 56. *de conſecr. diſt.* 1. *& c. Peracta* 10. *de conſecr. diſt.* 2. ubi

 præ-

præcipitur, ut peracta conſecratione omnes communicent; unde ſicut uſus audiendi Miſſam erat quotidianus, ita & uſus communicandi. Poſtea frigeſcente charitate præceptum fuit, ut ſaltem ter in anno Euchariſtia ſumeretur, nempe in Paſchate, & Pentecoſte, & Natali Domini, ut conſtat ex *c. Et ſi non frequentius* 16. *& c. Sæculares* 19. *de conſecr. diſt.* 2. Tandem Innoc. III. *in c. Omnis utriuſque ſexus* 12. *de pœnit. & remiſ.* propter varias cauſas decrevit, ut ſaltem ſemel in anno, nempe in Paſcha ſumatur Euchariſtia, quod pręceptum aliis abrogatis uſque ad hæc tempora viget.

11 Datur præterea obligatio ſumendi Euchariſtiam in periculo mortis, quam obligationem Auctores nonnulli docent eſſe de jure Divino. Hanc obligationem ſupponere videtur Conc. Nicęnum relatum *in c. de his vero* 9. 26. *qu.* 6. ubi vocat Viaticum neceſſarium. Conſonat etiam Synod. Trid. *ſeſs.* 13. *c.* 6.

T I T. VI.

De pœnitentiis, & remiſſionibus.

1 SEquitur Pœnitentiæ Sacramentum, quod eſt ſecunda poſt naufragium tabula, a reliquis Sacramentis diſtinctum, & a Chriſto Domino tunc præcipue inſtitutum, cum a mortuis excitatus, inſufflavit in Diſcipulos ſuos, dicens: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiſeritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta ſunt.* Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi, & retinendi peccata ad reconciliandos fideles poſt Baptiſ-

ptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 1.

2 Forma hujus Sacramenti, in qua præcipue ipſius vis ſita eſt, ſunt ea Miniſtri verba: *Ego te abſolvo &c.* quibus de Eccleſiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neque ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ, ut expreſſe docet Trid. *in cit. ſeſs.* 14. *c.* 3. Nequit igitur abſolutio dari per nutus, aliave ſigna a prædictis verbis diſtincta: imo verba illa debent articulata voce proferri, unde abſens non poteſt abſolvi, neque per epiſtolam *ex conſtit. Clem. VIII. edita die* 20. *Julii* 1602. quæ eſt 87. ejuſdem Pontificis in Bullario.

3 Actus pœnitentis, nempe Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, ſunt quaſi materia ejuſdem Sacramenti, ex Trid. *cit. ſeſs.* 14. *cap.* 3. quæ omnia, nempe abſolutio, & contritio, & confeſſio, & ſatisfactio verſantur circa peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa; & propterea eadem peccata vocari ſolent materia remota, circa quam abolendam actus illi verſantur, ut colligitur ex *ead. ſeſs. cap.* 2.

4 Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero. Trid. *ibid. cap.* 4. Alia eſt perfecta, alia imperfecta. Contritio perfecta eſt, quæ charitate formatur, ſeu concipitur ex motivo chari-

tatis, hoc eſt propter Deum, ſummamque ejus bonitatem ſuper omnia dilectam. Imperfecta contritio, quæ etiam attritio vocari ſolet, dicitur, quando concipitur ex inferiori motivo, puta ex gehennæ, & pœnarum metu, aut ex turpitudinis peccati conſideratione.

5 Contritio charitate perfecta hominem Deo reconciliat, etiam priuſquam Sacramentum Pœnitentiæ actu ſuſcipiatur, ex *cit. cap.* 4. Trid. quamvis adhuc obligationem relinquat confitendi ſacramentaliter peccata mortalia commiſſa, quia ex eodem *Tridentino* ipſa reconciliatio ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſt adſcribenda. Contritio imperfecta, ſeu attritio, ſi ſit ſupernaturalis, & voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit, ut ibid. expreſſe *Trid.* Perfecta igitur contritio, quamvis ſit perfectior, & utilior materia Sacramenti Pœnitentiæ, non tamen eſt materia neceſſaria, quia etiam contritio imperfecta ſufficit cum Sacramento, ſi prædictas conditiones includat, nempe ſi ſit ſupernaturalis, & voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ. Videri poteſt Suar. Doctor Eximius *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 20. *per totam*.

6 Confeſſio, quæ eſt alter pœnitentis actus, reſpicit peccata poſt Baptiſmum commiſſa, ut ſupra diximus ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.*2. quæ ſi mortalia ſint, dicuntur materia neceſ-

ſa-

ſaria, quia neceſſarium eſt illa huic Sacramento ſubjicere. Si autem venialia ſint, vocantur materia ſufficiens, quia quamvis poſſint utiliter in Confeſſione aperiri, quod piorum hominum uſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt, ut ibidem docet Trid. *cap.* 5 quemadmodum etiam vocari poſſunt materia ſufficiens peccata mortalia alias rite confeſſa, quæ quamvis de neceſſitate non ſit, utile tamen eſt iterum confiteri, ut declaravit Benedictus XI. *Extrav.* 1. *de privilegiis* §. *ceterum licet, inter comm.*

7 Cum autem Sacramentum Pœnitentię inſtitutum ſit per modum cujuſdam Judicii, in quo Sacerdos tanquam Chriſti Miniſter exercet munus Judicis, pœnitens autem Rei; inde fit debere aperta, & verecunda Confeſſione omnia, & ſingula peccata mortalia, prout ſunt in conſcientia, aperiri, explicato eorumdem numero, & circumſtantiis mutantibus ſpeciem: Sacerdotes enim hoc judicium incognita cauſa exercere non poſſunt, nec ab ipſis æquitas ſervaretur in pęnis injungendis, ſi pęnitens in genere dumtaxat, & non potius in ſpecie, ac ſingillatim ſua peccata declararet, ut expreſſe docet Trid. *in cit. ſect.* 14. *c.* 5.

8 Poteſt tamen multipliciter caſus contingere, in quo pœnitens inculpabiliter omittat alicujus peccati mortalis Confeſſionem, & hoc non obſtante effectum Sacramenti conſequatur. Primus caſus eſt, ſi pœnitens habeat phyſicam impotentiam manifeſtandi aliquod peccatum; puta ſi poſt ſatis diligens conſcientiæ examen, alicujus peccati commiſſi

non

non recordetur: in quo caſu ſatisfacit, ſi reliqua peccata aperiat, quorum memoriam habet: quia in illorum confeſſione intelligitur incluſum etiam peccatum oblitum, dummodo ad illud ſaltem in confuſo, ſeu in genere ſe extendat animi dolor, & deteſtatio juxta Trid. *ead. ſeſſ. c.*5. Quamvis ſi poſtea idem peccatum memoriæ ſuperveniat, detur obligatio ejuſdem aperiendi in Sacramentali Confeſſione, propter præceptum Divinum, quo tenentur fideles omnia peccata mortalia in Confeſſione declarare, ut colligitur ex *eod. c.* 5. Trid.

9 Alter caſus etiam eſt phyſica impotentia in moribundo ita ſenſibus deſtituto, ut nullum peccatum in particulari explicare poſſit. Hic enim ſi ſigna doloris ediderit, & Sacramentum Pœnitentiæ, vel voce, vel ſignis petierit, abſolvendus eſt, ut conſtat ex *c. Multiplex* 49. *de pœnit. diſt.*1. Per illa enim ſigna doloris, & per expreſſam, aut tacitam abſolutionis petitionem, moribundus ille ſatis ſubjicit clavibus, quantum poteſt, peccata ſua, & ex extrema neceſſitate excuſatur a ſpecifica, & numerica eorumdem confeſſione, quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari c.*6. *de reg. jur. in* 6.

10 In his, aliiſque ſimilibus caſibus, qui videri poſſunt apud Theologos, & Canoniſtas, ubi agunt de integritate Confeſſionis, dicitur fieri Confeſſio formaliter integra. Auctores enim duplicem in Confeſſione integritatem diſtinguunt, quarum unam vocant materialem, aliam formalem. Confeſſio materialiter integra eſt, quando omnia, & ſingula peccata commiſſa cum eorum numero, & ſpe-

& ſpecie in Confeſſione declarantur. Confeſſio formaliter integra dicitur, quando peccata manifeſtantur, ut manifeſtari poſſunt, & ut divinum præceptum hic, & nunc obligat ad illa manifeſtanda.

11 Utrum autem in Confeſſione aperiri etiam neceſſario debeant circumſtantiæ notabiliter aggravantes, aut notabiliter minuentes, intra eamdem ſpeciem. Item utrum neceſſario manifeſtanda ſit peccati circumſtantia, ex qua Confeſſarius habiturus eſt notitiam complicis, eſt celebris Theologorum quæſtio, cujus reſolutio apud ipſos videri poteſt.

12 Tertius deniq; actus pœnitentis a Trid. numeratus *in cit. ſeſſ.*14. *c.*3. eſt ſatisfactio ſacramentalis, ſeu executio operis injuncti a Confeſſario in ſatisfactionem peccatorum. Hic actus quatenus a Confeſſario imponitur, dum ſit pars complens, ſeu integrans Sacramentum Pœnitentiæ, juxta Trid. *ibid.* ex Chriſti Domini inſtitutione efficaciorem vim obtinet in ordine ad ſuum effectum, qui eſt remiſſio pœnæ pro peccatis debitæ, & præſervatio a peccatis in futurum. Rurſus ex eo, quod ſit pars ad integritatem Sacramenti requiſita, infertur obligatio, quam regulariter habet Confeſſarius ad illam imponendam, & obligatio pœnitentis ad illius executionem: uterque enim pro ſua parte tenetur ad ponendum, quidquid pertinet ad integritatem Sacramenti; niſi tamen illam poni ſit impoſſibile, ut contingere aliquando poteſt, quando pœnitens moribundus, ita eſt in extremis, ut nec minimam ſatisfactionem exequi poſſit.

13 Miniſter hujus Sacramenti, eſt ſolus Sacerdos ex inſtitutione Domini, quia ad ſolos

Sa-

Sacerdotes dictum fuit: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* ut definit Trid. *in cit. ſeſſ.* 14 *c.* 6. *& can.* 10. & Flor. *in decr. fidei ad Armenos*. Imo nec omnis Sacerdos miniſtrare hoc Sacramentum poteſt: quamvis enim Presbyteri in ſua Ordinatione a peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant; attamen cum ad ejus poteſtatis uſum opus ſit juriſdictione, nullus, etiam Regularis, poteſt Confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum audire, niſi aut Parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur, approbationem (quæ gratis dari debet) obtineat. Ita Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 15.

14 Hinc Auctores paſſim duplicis generis Miniſtrum aſſignant pro confeſſionibus audiendis. Alius enim eſt Miniſter Ordinarius, ſeu habens juriſdictionem ordinariam, alius Miniſter delegatus, ſeu habens juriſdictionem delegatam. Juriſdictio ordinaria dicitur illa, quæ alicui competit ex officio, cui de jure annexa eſt juriſdictio. Talis eſt Epiſcopus, & Parochus, cui ex cura animarum, quam habet, competit juriſdictio in oves ſuas ad Sacramenta illis miniſtranda. Juriſdictio delegata dicitur, quam aliquis habet ex delegatione, ſeu ex demandatione facta ab Ordinario. Hujus generis ſunt Religioſi, aliique Sacerdotes non Parochi, qui approbationem, & licentiam habent ab Ordinario excipiendi aliorum Confeſſiones.

15 Rurſus, neque omnes Sacerdotes habentes facultatem audiendi Confeſſiones, habent eo ipſo univerſaliſſimam facultatem abſolvendi ab omnibus quibuſcumque peccatis.

Da-

Datur enim in Eccleſia poteſtas reſervandi peccata, quorum abſolutio obtineri non poſſit ab inferiori Confeſſario, ſed reſervata ſit ſuperiori reſervanti, juxta Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. Sic de facto plurium peccatorum abſolutio reſervata eſt Summo Pontifici, ut conſtat ex Bulla Cœnæ: & ipſi Epiſcopi pro ſuis Diœceſibus reſervare ſibi poſſunt, & ſolent aliquorum peccatorum abſolutionem, quam dare non poſſunt inferiores Confeſſarii, niſi obtenta ipſius Epiſcopi reſervantis facultate.

16 Excipi tamen debet caſus articuli mortis, in quo quilibet Sacerdos abſolvere poteſt quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & cenſuris, ſi nullus ſit præſens Sacerdos privilegiatus: quia ex *cit. ſeſſ.* 14. *c.* 7. pro tali caſu extremæ neceſſitatis in articulo mortis, nulla eſt peccatorum reſervatio.

17 Poſt factam peccatorum Confeſſionem, oritur in Confeſſario gravis obligatio non manifeſtandi ea, quæ in Confeſſione cognovit, quæ obligatio vocatur ſigillum, & adeo ſtricti juris eſt, ut in nullo caſu, quantumvis graviſſimo, ſive boni conſequendi, ſive mali vitandi, ſine expreſſa voluntate pœnitentis ceſſare poſſit, ex *cap. Omnis utriuſque ſexus* 12. *de pœniten. & remiſſ. cap. Sacerdos* 2. *de pœnit. diſt.* 6. Quod procedit, etiamſi facta Confeſſione Pœnitentem Confeſſarius non abſolverit propter aliquam ejus indiſpoſitionem, ut ex omnium ſententia tradit Doctor Eximius *to.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 33. *ſeſſ.* 2. *n.* 9. Imo procedit, etiamſi Confeſſio facta fuerit alicui, qui bona fide judicetur Sacerdos, ex intentione recipiendi abſolutionem, ut pariter ex omnium ſententia tradit idem Suarez, *ibid.*

n. 3.

n.3. Extenditur quoque ſimilis obligatio ad quemcumque, qui ex Confeſſione Sacramentali pœnitentis peccata cognoverit: unde ſi Confeſſio facta fuerit per interpretem, aut aliquis alius, præter Confeſſarium, illam audiverit, tenetur idem ſimiliter ad ſigillum, ut etiam docet communis ſententia apud cit. Suar. *in ead.diſp.33. ſect.4.*

18 Quod ſi Confeſſarius aliquis injuſte ſigillum fregerit, deponendus eſt ab Officio Sacerdotali, & in arctum Monaſterium detrudendus ad agendum perpetuam pœnitentiam, ex *cit. c. Omnis utriuſque ſexus, & cit. c. Sacerdos.*

19 Demum, quod attinet ad obligationem Sacramentaliter confitendi, conſtat primo, teneri unumquemque fidelem peccato mortali gravatum Sacramentaliter confiteri, quando imminet mortis periculum, & quando eſt periculum probabile nunquam inveniendi Sacerdotem, cui confiteri poſſit: quia alioquin manifeſto periculo ſe exponeret omittendi Sacramentum, quod a Domino eſt inſtitutum, atque præceptum in remedium neceſſarium peccati poſt Baptiſmum commiſſi, ut tradunt omnes DD.teſte Suar.*diſp.35.ſeſ.3*

20 Conſtat ſecundo, omnes fideles, cum ad annos diſcretionis pervenerint, ſi peccato mortali graventur, teneri ad Sacramentalem Confeſſionem, ſaltem ſemel in anno, ex *cit.c. Omnis utriuſq.* 12. *de pœnit. & remiſſ.* & ex Trid. *ſeſſ.*14. *cap.* 5. *& can.* 8.

21 Ut autem huic gravi præcepto ſatisfiat, non ſufficit Confeſſio illegitime facta: quia inter propoſ. ab Alex. VII. damnatas die 24. Septemb. 1665. una eſt numero deci-

cimaquarta, quæ aſſerebat, ſatisfacere præcepto Eccleſiæ illum, qui facit Confeſſionem voluntarie nullam. Imo cum per idem præceptum principaliter præcipiatur peccati mortalis confeſſio, ſi quis faciat Confeſſionem de ſolis venialibus, quia illis dumtaxat gravatus eſt, ſed poſtea eodem anno in aliquod peccatum mortale incidat; tenetur intra eumdem annum illud peccatum mortale confiteri, quod tanquam certum tradit Caſtrop. *tr.* 23. *punct.* 20. §. 3. *num.* 1. poſt plures, quos ibidem citat.

T I T. V I I.

De Extrema Unctione.

1 HActenus de iis Sacramentis, quibus ex inſtitutione Chriſti habetur ingreſſus, & progreſſus in Vita Chriſtiana: conſequens eſt, ut de eo Sacramento agatur, quo muniti, atque defenſi egredimur ab hac vita, unde congruo vocabulo appellatur Extrema Unctio, quia omnium unctionum, & Sacramentorum, quæ fidelibus conferuntur, ſolet eſſe ultimum, & quia confertur conſtitutis in extremo vitæ.

2 Inſtituta eſt autem Sacra hæc Unctio infirmorum, tanquam vere, & proprie Sacramentum novi Teſtamenti, a Chriſto Domino noſtro, ut definit Trident. *ſeſſ.* 14. *de Sacr. Extrem. Unctionis c.* 1. *&* *can.* 1. addens inſuper fuiſſe idem Sacramentum inſinuatum apud Marcum; commendatum autem, & promulgatum per Jacobum Apoſtolum, qui c. 5. in Epiſt. Catholica: ſic habet:

In-

Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Hæc enim tam abſoluta promiſſio, nonniſi in inſtitutione Domini fundari poteſt, quia ſolius Domini eſt, ſigno ſenſibili annectere infallibiliter gratiam, & remiſſionem peccatorum. Videri poteſt Bellar. *tom.* 2. *controverſ. in* 4. *controv. generali lib.* 1.

3 Ex iiſdem Jacobi verbis, & ex Apoſtolica traditione per manus accepta, infertur quænam ſint materia, forma, Miniſter, & effectus hujus Sacramenti; ut docet Trid. *in cit. c.* 1. Materia remota eſt oleum olivarum, ex Trid. *cit.* & Flor. *in Decreto Unionis*, quia tale oleum eſt, quod dicitur ſimpliciter oleum. Debet autem eſſe ab Epiſcopo benedictum, ex doctrina utriuſque Concilii *in loc. c.* benedictione diverſa ab ea, per quam benedicitur Chriſma, quod adhibetur pro Sacramento Confirmationis, pro Conſecratione Epiſcopi, Eccleſiæ, Altaris, Calicis, Fontis baptiſmalis, &c. cum præſertim Chriſma componatur etiam ex balſamo, ut ſupra diximus in hac ſecunda parte inſtitutionum *tit.* 4. *n.* 3. oleum autem pro Extrema Unctione nullo alio liquore miſceatur. Item debet eſſe benedictum eo ipſo anno in quinta feria, quæ eſt in Cœna Domini, quo tempore ſingulis annis eam benedictionem peragi ex traditione Apoſtolica, & ſtatutis Decretalium, teſtatur Synodus Aquiſgran. ſub Ludovico Pio Imperatore in cap. 8. cujus initium eſt *Statutum etiam eſt*: quemadmodum idem etiam fit de Chriſmate, juxta

Text.

Digitized by Google

Text. *in c. Litteris* 18. *de conſecr. diſt.* 3.

4 Materia proxima ejuſdem Sacramenti eſt Unctio ex oleo facta, quæ aptiſſime Spiritus Sancti gratiam, qua inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat, ut loquitur Trid. *in cit. ſeſſ.* 14. *de Sacramento Extremæ Unctionis c.* 1. Debet autem eadem fieri cum forma Crucis, ut praxis oſtendit, atque etiam colligitur ex *c. Numquid* 10. *de conſecr. diſt.* 5 juncta ibid. Gloſſ. Item fieri debet in certis partibus corporis, quæ a Florent. *in decret. Unionis*, numerantur ſeptem, videlicet oculi propter viſum, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter guſtum, vel locutionem, manus propter tactum, pedes propter greſſum, renes propter delectationem ibidem vigentem: quidquid ſit, utrum omnes, & ſingulæ iſtarum omnium partium unctiones ſint eſſentiales, aut ſaltem de neceſſitate præcepti requiſitæ de qua re videri poteſt Suar. *t.* 4. *in* 3. *diſp.* 39. *ſect.* 2. *art.* 4.

5 Forma ſunt illa verba: *Per iſtam S. Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid, &c.* In qua forma illud eſt ſpeciale, quod fiat per verba deprecativa, cum in reliquis Sacramentis fiat per indicativa, ut puta Sacramentum Pœnitentiæ fit per verbum *Abſolvo te &c.* at Sacramentum Extremæ Unctionis per verbum *Indulgeat tibi Dominus*, quod eſt deprecativum. Ratio hujus eſt ipſa Chriſti voluntas, ita hoc Sacramentum inſtituentis, quam Eccleſia colligit ex illo Jacobi *Orent ſuper eum.* Nec etiam deeſt ratio congruentiæ, quam recte notat Suar. *in loco ſup. cit.* quia ſcilicet hoc Sacramentum ordinatur ad obtinendum per mo-

modum Indulgentiæ id, quod in judicio Pœnitentiæ obtineri non potuit per modum juſtitiæ, propter imperfectam hominis ſatisfactionem, vel diſpoſitionem. Unde quia homo infirmus jam eſt quaſi viribus deſtitutus ad ſatisfaciendum; ideo exoratur Deus, ut remittat, ſi quid poſt Sacramentum Pœnitentiæ reſiduum eſt.

6 Miniſter hujus Sacramenti, eſt ſolus Sacerdos, juxta Trid. *in cit. ſeſſ.* 14. *c.*3. *&* *can.*4. *de Sacram. extrem. Unctionis*, quod etiam colligitur ex illo Jacobi *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*. Quinimo, ut non ſolum valide, ſed etiam licite idem Sacramentum conferatur, debet miniſtrari ab habente juriſdictionem, non impeditam ſupra infirmum, puta a Parocho, vel ab habente licentiam a Parocho, ut colligitur ex *Clem.*1.*de privileg.* Quod tamen intelligitur communiter a Doctoribus, teſte Caſtrop. *tract.* 25. *diſp. unica punct.*7. *n.*5. extra caſum neceſſitatis: Si enim Parochus præſens non ſit, & inſtans periculum mortis non permittat obtineri licentiam a Parocho, docent miniſtrari poſſe extremam unctionem a quolibet Sacerdote, qui non ſit excommunicatus, aut ſuſpenſus.

7 Subjectum capax ejuſdem Sacramenti ſuſcipiendi eſt omnis homo baptizatus, qui ſufficienter uſum rationis habeat, aut habuerit, & ſit in gravi infirmitate, unde Medicorum judicio cenſeatur eſſe in vitæ periculo conſtitutus. Miniſtrari enim hoc Sacramentum non poteſt iis, qui Baptiſmum non acceperunt, cum Baptiſmus ſit reliquorum Sacramentorum janua, vitæque ſpiritualis, ex Florent. *in Decret. Unctionis*. Item mini-

niſtrari non poteſt Infantibus, aut perpetuo amentibus, ut oſtendit praxis Eccleſiæ, & clare deducitur ex fine hujus Sacramenti a Synodo Tridentina declarato *in cit. ſeſſ.* 14. *de Sacram. Extremæ Unctionis, cap.* 2. Inſtitutum enim eſt ad ſuperandam luctam, & tentationes dœmonis, ad ſublevandum hominem inter moleſtias ægritudinis, & ad delicta, ſi qua ſint adhuc expianda, peccatique reliquias abſtergendas: quibus omnibus non indiget Infans, aut qui perpetuo amens fuerit. Demum miniſtrari tantum poteſt Infirmis, de quorum morte timetur, ut clare colligitur ex illo Jacobi, *Infirmatur quis in vobis? &c.* ex Florent. *in Decret. Unionis*, & ex Trid. *in cit. ſeſſ. c.* 3. Inde fit, damnatum ad mortem, aut alia ratione morti proximum, ſi tamen corpore ſanus ſit, non eſſe hoc Sacramento muniendum.

8 Effectus hujus Sacramenti eſt gratia Spiritus Sancti, ſecum trahens auxilia prævenientia, quibus ægroti animus alleviatur, & roboratur, tum ad fiduciam de Divina Miſericordia concipiendam, tum ad levius ferendos morbi labores, tum ad facilius reſiſtendum tentationibus dœmonis, ut nuper diximus ex Trid. *in cit. c.* 2. Rurſus effectus hujus Sacramenti eſt remiſſio peccatorum, ſi forte infirmus ſit illis gravatus, eorumque remiſſioni non ponat obicem, juxta illud Jacobi *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*. Alius denique ejuſdem effectus eſt ipſius corporis ſanitas, ſi ea ſit ſaluti animæ expediens, ex Flor. & Trid. *in locis ſupra citatis*.

9 Obli-

Digitized by Google

9 Obligatio ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum non eſt tanta, quanta ad ſuſcipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ: unde tempore interdicti generalis, quamvis concedatur morientibus Pœnitentia ſacramentalis, & Euchariſtia, non tamen conceditur Sacra Unctio, juxta textum in *cap. Quod in te* 11. *de pœnit. & remiſſ.* Si tamen abſque cauſa omittatur, aliquod peccatum eſt, quod etiam erit graviſſimum, ſi aliquis contemptus intercedat, aut aliquod ſcandalum ex ejus omiſſione generetur; ſi præſertim Infirmus ſuſcipere non poſſit Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, & aliunde ſufficientem diſpoſitionem habeat ad Sacramentum Unctionis recipiendum: quia in articulo mortis tenetur quis eo meliori, quo poteſt, modo ſibi conſulere ad remiſſionem peccatorum obtinendam: Videri poteſt Caſtrop. *tr.* 25. *diſp. unic. punct.* 8.

T I T. VIII.

De Sacramento Ordinis.

1 ABſolutis iis, quæ pertinent ad Sacramenta neceſſitatis, Sacramenta voluntatis aggredimur, inter quæ primo numeratur Sacramentum Ordinis, ut ſupra diximus in hac ſecunda parte Inſtitutionum *tit.* 2.

2 Nomine Ordinis latius accepti ſignificatur certa qualitas, & ſtatus hominum ad certum aliquod munus, ſeu vivendi genus deſtinatus: unde factum eſt, ut per antonomaſiam ſtatus Clericorum, qui ſunt certo ritu ad Divinum Cultum, & ad Altaris mi-

miniſterium ſpecialiter deputati, Ordo dicatur: & frequentius eo nomine ſignificatur illa ipſa poteſtas, quam Clerici receperunt ad miniſtrandum Altari; quemadmodum ſacra illa Cęremonia, per quam ſtabiliter eam poteſtatem recipiunt, dicitur Ordinatio, ac de Ordine, ſeu Ordinatione hoc modo accepta ſermo erit in præſenti titulo.

3 Prędictam Ordinationem eſſe Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, eſt de fide, ut conſtat, tum ex Flor. *in cit. decr. Unionis*, tum ex Trid. *ſeſſ.7.can.*1. *&* *ſeſſ.*23. *c.* 3. *& can.*3. Competit enim illi eſſe ſignum ſenſibile infallibiliter collativum gratiæ obicem non ponenti, juxta illud Apoſtoli 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum, &c.* Videri poteſt Bellarm. *to.* 2. *controv. de Sacram. Ordinis cap.* 2.

4 Cum autem multiplex ſit Altaris miniſterium, ad quod Clerici per Sacram Ordinationem ſpecialiter conſecrantur; plures quoque ſunt Ordines, quorum quilibet participat rationem Sacramenti, ſed omnes ſimul per quamdam attributionis unitatem veniunt ſub uno nomine Sacramenti Ordinis; tum quia in hoc genere omnes conveniunt; tum præſertim, quia omnes reſpiciunt principaliter eumdem finem, nempe Sacr. Euchariſtiam. Ordines ejuſmodi numerantur ex Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 2. Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, de quibus, eorumque officiis plura jam diximus *in prima parte inſtitut. tit.* 8. 9. *&* 10.

5 Quilibet iſtorum Ordinum habet ſuam

propriam materiam, ſuamque propriam formam. Materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo, ex Flor. *in cit. decr. Unionis*, §. *Sextum Sacramentum*, ut puta in Ordinatione Sacerdotis, per quam traditur illi poteſtas conſecrandi Corpus, & Sanguinem Domini, porrigitur illi Calix cum vino, & Patena cum pane; & in alia Ordinationis parte, per quam illi traditur poteſtas in Corpus Chriſti myſticum, Epiſcopus ſuper ipſum manus imponit, ſub illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum. Quorum remiſeris peccata, &c.* & propterea plures Doctores, etiam eam manus impoſitionem aſſignant pro materia Ordinationis Sacerdotalis, ut videre eſt apud Caſtrop. *tr.* 27. *diſp. unic. punct.* 4. *n.* 7. Diaconatus autem confertur per Libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per Calicis vacui, cum patena vacua ſuperpoſita traditionem. Acolytho traditur Ceroferarium, cum cereo extincto, & urceolus vacuus aquæ, & vini. Exorciſtæ porrigitur liber, in quo exorciſmi continentur. Lectori liber lectionum. Oſtiario claves Eccleſiæ. Forma autem ſingulorum iſtorum Ordinum ſunt ea verba, quæ ab Ordinante tradente materiam interea proferuntur.

6 Epiſcopatus etiam habet rationem Sacramenti, ut ex pluribus firmat Bellar. *to.* 2. *controv. de Sacr. Ordinib. lib.* 1. *c.* 5. Quamvis enim non ſit adæquate diſtinctus a Sacerdotio, attamen illud quodammodo perficit, & extendit imprimendo characterem, conferendo gratiam, & tribuendo poteſtatem confirmandi, & ordinandi, quæ ſimpli-

plici Presbytero non eſt conceſſa: unde fit, Epiſcopos eſſe Presbyteris ſuperiores juxta Trid. *ſeſſ.* 23. *de Sacram. Ordinis can.* 7. Materia Epiſcopatus aſſignatur impoſitio manuum Epiſcoporum ſupra caput Ordinandi: forma autem ſunt illa verba, quæ Epiſcopi, dum manus imponunt, proferunt.

7 Circa primam Tonſuram, quæ prædictis Ordinibus præmittitur, controverſia eſt inter Auctores, utrum numeranda ſit, inter Ordines, nec ne; aſſerentibus communiter Theologis eam Ordinem ſtricto modo non eſſe, ut ſupra indicavimus *libr.* 1. *tit.* 10. *in fine*; at in contrarium eam eſſe Ordinem ſentientibus pluribus Canoniſtis, ut videre eſt apud Fagn. *in cap. Cum contingat. de ætate, & qualitat.* Utraque tamen ſententia conciliari facile poteſt, adhibita diſtinctione diverſarum ſignificationum, in quibus nomen Ordinis accipi poteſt. Nam prout Ordo ſignificat certam quamdam, & ſtabilem poteſtatem ad aliquod Altaris miniſterium exercendum, prima Tonſura Ordo non eſt, cum per illam Tonſuratus, nulli certo Altaris miniſterio deputetur; & in hoc ſenſu procedit Theologorum ſententia: at quatenus Ordo ſumitur pro certa quadam qualitate, & ſtatu perſonarum, quomodo frequenter ſumi diximus ab initio hujus *tit n.* 2. vocari poteſt Eccleſiaſticus Ordo prima Tonſura, quia per illam Tonſuratus ſegregatur a ſtatu laicali, & admittitur ad Clericalem, ex *cit. cap. cum contingat*, 11. *de ætate & qualit.*

8 Præter ſupradicta eſſentialia, quæ in ſingulis Ordinationibus requiruntur, ſpe-

Digitized by Google

ctantia ad materiam, & formam; aliæ etiam cœremoniæ interveniunt, quæ tamen non ſunt de neceſſitate Sacramenti, ſed ſolum de neceſſitate præcepti. Talis cenſetur eſſe unctio, per quam caput Epiſcopi ungitur Sacro Chriſmate, & unctio per quam Sacerdos ungitur in manibus Oleo benedicto, & ſic de pluribus aliis. Quod ſi in Ordinatione Epiſcopi omiſſa fuerit Sacra Unctio, non debet tota Ordinatio iterari; ſed ſolum unctio omiſſa ſuppleri debet, ut præcipitur *in c. unic. de Sacra Unct.* videri poteſt Sanch. *Conſil. lib. 7. dub.* 13.

9 Effectus Sacræ Ordinationis multiplex eſt. Primus eſt, ſicut & reliquorum novæ Legis Sacramentorum, collatio ſanctificantis gratiæ non ponentibus obicem, juxta Trid. *ſeſſ. 7. de Sacram. in genere can. 6. & 7.* Ea autem gratia ſanctificans confertur cum ordine ad auxilia pro rite, & competenter exercendo cujuſcumque Ordinis officio, quod etiam commune eſt reliquis Sacramentis in ordine ad proprios fines. Alter effectus eſt ſpiritualis illa poteſtas, quæ cuilibet Ordinato ſpecialiter traditur ad aliquod Altaris miniſterium, puta poteſtas conſecrandi, & abſolvendi, quæ traditur Sacerdoti, & ſic de reliquis. Tertius demum effectus eſt Character indelebiliter impreſſus in anima, unde Ordo numeratur inter ea Sacramenta, quæ iterari non poſſunt, ut diximus ſupra *tit.* 2. ex Trid. *ſeſſ. 7. can. 9.*

10 Miniſter Ordinarius validæ Ordinationis eſt ſolus Epiſcopus conſecratus, ex Flor. *in decret. Unionis* §. *Sextum Sacramentum*, & Trid. *ſeſſ. 23. cap. 4. & can. 7.* Quamvis re-

cepta

cepta ſententia ſit, ex commiſſione Summi Pontificis poſſe concedi etiam ſimplici Sacerdoti facultatem conferendi primam Tonſuram, & Ordines minores: quemadmodum diximus *lib.*1.*tit.*17.*n.*19. conceſſam eſſe quibuſdam Abbatibus regularibus, habentibus jus ferendi baculum, & mitram, relate ad ſuos ſubditos Regulares. Utrum autem etiam poteſtas conferendi Ordines ſacros delegari poſſit a Summo Pontifice aliis, quam Epiſcopo, videri poteſt diſputatum a Caſtrop. *tr.* 27. *diſp. unic. punct.* 14. *num.* 7. *&* *ſeqq.* aliiſque ab ipſo citatis.

11 Ut autem ordinatio non ſolum valida, ſed etiam licita ſit, plura requiruntur, tum ex parte Epiſcopi Ordinantis, tum ex parte temporis, & loci, in quo fit Ordinatio, tum ex parte Ordinandorum.

12 Ex parte Epiſcopi requiruntur omnes illæ conditiones, quæ ad licitam cujuſcumque Sacramenti adminiſtrationem exiguntur, ut puta ne ſit aliqua cenſura irretitus, & ut ſit in gratia conſtitutus.

13 Ex parte temporis, pro conſecratione Epiſcopi juxta traditionem Apoſtolicam aſſignata eſt dies Dominica, ex *cap. Quod die* 5. *diſt.* 75. Ordines ſacri nonniſi in Sabbato quatuor temporum, & Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & Reſurrectionis, ſecluſo privilegio, conferuntur, juxta Textum *in cap. de eo* 3. *de temporib. Ordinat.* & nonniſi tempore Miſſæ, ut habet Eccleſiæ conſuetudo. Quod ſi propter multitudinem Ordinandorum, aut aliam rationabilem cauſam, eo die Sabbati aliqua Ordinatio miniſtrari non poterit; in eo caſu permiſſum eſſe

Epiſcopo eam Ordinationem differre ad Dominicam ſequentem, tradit Laym. *lib. 4. Theol. Mor. tr. 9. c. 8. num. 5.* Caſtrop. *in cit. tr. 27. punct. 13. nu. 3.* aliique apud ipſum: dummodo tamen tam ipſe Ordinans, quam Ordinandus naturale, exactumque jejunium continuet, quia ea continuatio jejunii reputari facit mane diei Dominicæ quaſi unam diem cum Sabbato, ut colligitur ex *c. Litteras 13. de temporib. Ordinat.* ubi ex eadem ratione declaratur, nullatenus permitti Epiſcopo Ordinem Sacrum die Dominica conferre ei, cui Sabbato antecedenti alium Sacrum Ordinem contulit, etiamſi jejunium continuet, quia cenſeretur duos Sacros Ordines eidem conferre eadem die, quod prohibitum eſt tum *in cit. c. Litteras*, tum *in c. Dilectus 15. eod.* tum recentius in Trid. *ſeſſ. 23. de reform. cap. 13.* Demum, quod attinet ad minores Ordines, licitum eſt Epiſcopis aliquos promovere, non multos ne generalis videatur Ordinatio, Dominicis, & aliis feſtivis diebus ad minores Ordines, juxta Textum *in cap. de eo 3. de temporibus Ordination.* Prima autem Tonſura qualibet anni die conferri poteſt.

14 Rurſus ex parte temporis ſervanda ſunt interſtitia, quæ inter ſuſceptionem unius, alteriuſque Ordinis de jure canonico ſtatuta ſunt, quæ præſertim locum habent in Ordinibus ſacris. Ab Ordine enim Subdiaconatus ad Diaconatum nemini permittitur aſcendere ex ſtatuto Trid. *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 13.* ſi per annum ſaltem in Subdiaconatu verſatus non fuerit; a Diaconatu etiam ad Presbyteratum non datur

aſcen-

aſcenſus ante annum miniſtrationis, niſi ob Eccleſiæ utilitatem, ac neceſſitatem aliud Epiſcopo viſum fuerit ex Trid. *ib. cap.* 14. Simile quid decernit *ibi c.* 11. circa aſcenſum ad ſacros Ordines a ſuſceptione poſtremi gradus Ordinum minorum; circa aſcenſum autem ab uno ad alium eorumdem minorum Ordinum, decernitur quoque ſervanda eſſe temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videretur.

15 Ex parte loci, opus eſt, ut Epiſcopus nullum Ordinem extra propriam diœceſim conferat, niſi de licentia expreſſa proprii Ordinarii, & tunc ejuſdem Ordinarii ſubditis tantum: alioquin tam ipſe Ordinans ab exercitio Pontificalium, quam Ordinatus ab executione Ordinum eſt ipſo jure ſuſpenſus, ex Trid. *ſeſſ. 6. de ref. c.* 5.

16 Ex parte demum Ordinandorum plura requiruntur, de quibus ſpecialiter ſermo eſt *in toto tit. De temporibus Ordinat. & qualit. Ordinand.* Primo enim requiritur ætas legitima, quæ ſtatuta eſt a Trid. *ſeſſ.* 23. *de ref. c.*12. ut nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur. At pro Epiſcopatu requiritur ætas 30. annorum completorum, ex *cap. cum in cunctis 7. de elect.* Pro ſuſceptione minorum Ordinum nulla certa ætas deſignata eſt a Trid. & a jure antiquiori, ut notat Vaſq. *tom. 3. in 3. par. diſp.*246. *c.*4. *nu.*41. Quare illa ſufficit, quæ ſatis ſcientiæ, ac diſcretionis habuerit ad exercendum munus in iiſdem Ordinibus commiſſum:

17 Secundo requiritur tum morum probitas, qualem decet Eccleſiæ miniſtros, de qua vide Trid. *ſeſſ.*23. *de reform.c.*5.13.*&* 14. tum etiam ſcientia ſufficiens: prohibitum enim eſt Ordinem, imo & primam Tonſuram illiterato conferre, ex *cap. fin. de temp. Ordinat. in* 6. Illiteratus autem eſſe reputatur ad primam Tonſuram ſuſcipiendam, qui fidei rudimenta edoctus non fuerit, & qui legere, & ſcribere neſciat, ex Trid. *in cit. ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 4. Pro minoribus Ordinibus opus eſt intelligentia linguæ latinę, *ex cit. ſeſſ. c.* 11. Pro Subdiaconatu, & Diaconatu, præter linguam latinam, exigit Concilium *ib. cap.* 13. ut Ordinandus ſit inſtructus iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Tandem pro Ordine Presbyteratus requirit Concilium *ib. c.*14. ut Ordinandi etiam ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac ad miniſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.

18 Tertio requiritur pro ſuſceptione Sacrorum Ordinum titulus beneficii, ut ſcilicet Ordinandus Beneficium Eccleſiaſticum pacifice poſſideat, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, ne alioquin cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quęſtum exercere cogatur, ex Trid. *ſeſſ.*21. *de ref. c.*2. Quod ſi beneficio ejuſmodi careat, patrimonium tamen, vel penſionem obtineat, unde honeſte vivere poſſit: hoc tantum titulo ordinari non poteſt, niſi qui ab Epiſcopo judicetur aſſumendus pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiæ ſuæ, ex Trid. *ib.* quod decretum confirmatum etiam eſt a SS.

D. N.

D. N. Innoc. XII. in Conſt. quæ incipit *Speculares* edita 6. Novemb. 1694. Salutaris hæc diſciplina ſi ab Epiſcopo negligatur, ſine certo titulo aliquem ordinando, tenetur ipſe ſuſtentationem Ordinato ſubminiſtrare, donec in aliqua Eccleſia ei convenientia ſtipendia militiæ Clericalis adſignet, *ex c. Epiſcopus 4. c. cum ſecundum 16. de præb. c. ſi Epiſcopus 37. eod. in 6.*

19 Beneficium autem illud, ad cujus titulum aliquis eſt promotus, ex eod. ſtatuto Tridentini, reſignari non poteſt, niſi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum ſit promotus, nec ea reſignatio admitti, niſi conſtito, quod aliunde vivere commode poſſit, & aliter facta reſignatio nulla eſt, ut diximus *l.* 1. *tit.* 16. *n.* 11. Quemadmodum etiam ſi quis ſit Ordinatus ad titulum patrimonii, vel penſionis, non poteſt illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienare, aut extinguere, vel remittere; donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſit adeptus, aut aliunde habeat, unde vivere poſſit, *ex cit. c.* 2. Trid.

20 Ab hac tamen generali regula excipiuntur Regulares Profeſſi, in quibus loco beneficii ſuccedit voluntaria paupertas. Dixi *Regulares Profeſſi*: quia Regulares, qui Profeſſi non ſunt, nequeunt ad Sacros Ordines promoveri abſque titulo beneficii, ut ſtatutum eſt pro ſæcularibus Clericis, ex declaratione S. Pii V. in Bulla, quæ incipit *Romanus Pontifex* edita die 11. Novembr. 1568. quæ eſt 75. ejuſdem Pontificis in Bullario: ſub qua tamen declaratione non comprehendi Religioſos Societatis Jeſu vota biennii emittentes, qui licet non ſint Pro-

feſſi, ſunt tamen proprie Religioſi, conſtat ex Bulla Gregor. XIII. *Aſcendente* edita 14. Junii 1584. quæ eſt 89. ejuſdem Pontificis in Bullario, & ex Bulla Gregor. XIV. *Eccleſiæ Catholicæ*, quæ eſt 10. ejus Pontificis in Bullario, edita 4. Kal. Julii 1591.

21 Quarto requiritur, ut Ordinandus nulla ſit cenſura, aut irregularitate ligatus, de quibus in particulari ſermo erit infra *l.* 4.

22 Quinto demum opus eſt, ut ordinetur a proprio Epiſcopo, vel ſi ab alio, ſaltem de licentia proprii Epiſcopi, obtentis ab ipſo litteris dimiſſoriis. Si enim Epiſcopus aliquis alienum ſubditum abſque tali licentia ordinare præſumpſerit, ſuſpenditur per annum a collatione Ordinum, & præterea taliter Ordinatus a ſuſcepti Ordinis executione ſuſpenſus eſt, ut ſumitur ex *c. Eos, qui* 2. *de tempor. Ordinat. 9. q. 2. per totam, & c.* 1. *diſt.* 71.

23 Proprius autem Epiſcopus pro re præſenti ille dicitur, cui aliquis ſubditur, vel ratione beneficii, vel ratione originis, vel ratione domicilii, ut ſumitur *ex c. cum nullus* 3. *de temporib. ordin.* In quibus quænam regula ſervanda ſit pro ſuſceptione Ordinum, late declaratur in ſupra cit. Conſt. SS. D. N. Innoc. XII. *Speculatores* edita 6. Novembr. 1694.

24 Quod enim attinet ad rationem beneficii, decernitur ibidem, ut nullus Clericus ratione cujuſvis beneficii in aliqua diœceſi obtenti ſubjici dicatur juriſdictioni illius Epiſcopi, in cujus diœceſi beneficium hujuſmodi ſitum eſt, ad effectum ſuſcipiendi ab eodem Epiſcopo Ordines; niſi ipſum ejus ſit redditus, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem, ſive juxta taxam ſynodalem,

ſive,

ſive, ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per ſe ſufficiat, illudque ab Ordinando pacifice poſſideatur, ſublata quacumque facultate ſupplendi, quod deficeret fructibus ejuſdem beneficii cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipſe Ordinandus in eadem, ſeu alia quavis diœceſi obtineret. Decernitur quoque, ut etiam in caſu, quo quis ratione beneficii ſufficientis ſubditur juriſdictioni Epiſcopi ad effectum ſuſcipiendi ab ipſo Ordines, non tamen ab eodem ordinetur, niſi habuerit teſtimoniales litteras proprii Epiſcopi tam originis, quam domicilii ſuper ſuis natalibus, ætate, moribus, & vita, a quo legitime promotus fuit ad Clericalem Tonſuram, ſeu etiam ad minores Ordines: & ut Epiſcopus ordinans tam de prædictis teſtimonialibus litteris, quam de redditu beneficii hujuſmodi expreſſam in conſueta collatorum Ordinum atteſtatione facere debeat mentionem, & ut eædem teſtimoniales litteræ in actis Curiæ Epiſcopalis conſerventur.

25 Quod attinet ad rationem originis, ſtatuitur ibidem, ut ratione originis ille tantum ſubditus ſit, ac eſſe intelligatur, qui naturaliter ortus eſt in ea diœceſi, in qua ad Ordines promoveri deſiderat: dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occaſione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujuſvis alterius temporalis moræ, ſeu permanentiæ ejus Patris in illo loco, quo caſu nullatenus ejuſmodi fortuita nativitas, ſed vera tantum, & natu-

ralis Patris origo erit attendenda. Quod ſi quis tanto temporis ſpatio, in eo loco, in quo ex accidenti, ſicut præmittitur, natus eſt, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras teſtimoniales, ut ſupra, obtinere, illaſque Epiſcopo ordinanti, per eum in collatorum Ordinum teſtimonio ſimiliter recenſendas, præſentare teneatur. At ſi Pater in alieno loco, ubi ejus filius natus eſt, tamdiu, ac eo animo permanſerit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, ſed domicilium per Patrem legitime, ut præfertur, contractum pro Ordinatione ejuſdem filii attendi debet.

26 Demum, quod attinet ad rationem domicilii, decernitur, ut ſubditus ratione domicilii ad effectum ſuſcipiendi Ordines is duntaxat cenſeatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo ſtabiliter conſtituerit in aliquo loco, ut vel per decennium ſaltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum ſuorum partem cum inſtructis ædibus in locum hujuſmodi transferendo, ibique inſuper per aliquod conſiderabile tempus commorando, ſatis ſuperque ſuum perpetuo ibidem permanendi animum demonſtraverit; & nihilominus ulterius utroque caſu ſe vere, & realiter animum hujuſmodi habere jurejurando affirmet. Si quis tamen a propriæ originis loco in ea ætate diſceſſerit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii ſuæ originis teſtimoniales litteras, ut ſupra, afferre debebit, ac de illis expreſſa ſimi-

ſimiliter mentio in ſuſceptorum Ordinum litteris facienda erit.

27 Prædicta procedunt etiam pro iis, quos, in alicujus Epiſcopi familiaritate, vel famulatu verſari contingat. Si enim aliquis ſubditus ſit alterius diœceſis, ordinari non poteſt, nec ad primam Tonſuram promoveri ab Epiſcopo, cujus eſt familiaris, & famulus, niſi idem Epiſcopus ad præſcriptum Trid. *ſeſſ.23. cap.9. de reformat.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in ſuo actuali ſervitio ſecum retinuerit, ac ſuis ſumptibus aluerit. In quo etiam caſu ſervitii triennalis pro eo ordinando opus erit teſtimonialibus litteris proprii ejus Prælati, originis ſcilicet, ſeu domicilii: & inſuper Epiſcopus ordinans, quacumque fraude ceſſante, ſtatim, hoc eſt ſaltem intra terminum unius menſis a die factæ Ordinationis, reipſa illi conferre tenetur beneficium, quod ei ad vitam ſuſtentandam, juxta modum ſuperius præfinitum, ſufficiat, ac in Ordinationis hujuſmodi Teſtimonio expreſſam itidem familiaritatis, ac litterarum prædictarum mentionem facere tenetur. Ita expreſſe decernitur in cit. Conſt. *Speculatores*: ubi etiam contra prædictorum tranſgreſſores adjicitur pœna, ut Ordinans a collatione Ordinum per annum, Ordinatus autem a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipſo ſuſpenſus ſit.

TIT. IX.

De Sponſalibus, & Matrimoniis.

1 ALterum Sacramentum voluntatis eſt Matrimonium, legitimus nempe contractus viri, & feminæ, gratiæ ſpiritualis collativus, quo mutuam ſibi invicem ſuorum corporum poteſtatem tradunt. Vim Sacramentalem ſpiritualis gratiæ collativam habet matrimonium ab inſtitutione Chriſti Domini. Quamvis enim etiam ante adventum Chriſti daretur matrimonium; attamen Chriſtus illud elevavit in verum, & proprium Sacramentum, quod eſt de fide, & conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 24. *can.* 1. Videri poteſt Bellarm. *tom.* 2. *controv. de matrimonii Sacramento controv.* 1.

2 Hæc autem intelligenda ſunt de Matrimonio, quod inter fideles contrahitur: ii enim dumtaxat ſunt Sacramentorum capaces per Baptiſmum ſuſceptum, qui reliquorum Sacramentorum, & vitæ ſpiritualis janua eſt, ut ſupra diximus *hoc lib.* 2. *tit.* 3. *nu.* 1. Matrimonia igitur, quæ inter non baptizatos celebrantur, utcumque facta ſint juxta leges, non tamen Sacramenta ſunt, ſed contractus mere civiles, ut pluribus in locis etiam docuit Auguſtinus citatus a Bellarm. *in ſupradicta controv. cap.* 3.

3 Hinc Auctores communiter Matrimonium triplicis generis aſſignant, nempe Matrimonium legitimum, Matrimonium ratum, & Matrimonium conſummatum. Matrimonium legitimum dicitur, quod legitimo contrahentium conſenſu perficitur, & hoc commune

mune eſt omni matrimonio, etiam ab Infidelibus celebrato. Matrimonium ratum vocatur, quod inſuper habet rationem Sacramenti, per quam majorem firmitatem, & indiſſolubilitatem acquirit, ut conſtat *ex cap. quanto 7. de divortiis*. Conſummatum denique dicitur, ex quo ſequitur copula. Matrimonium ratum ſignificat unionem Chriſti per Gratiam cum Eccleſia: Conſummatum autem deſignat Sacroſanctum conjugium, quod contractum eſt inter Chriſtum, & Eccleſiam per Incarnationis Myſterium.

4 Circa Materiam, & formam hujus Sacramenti varia opinati ſunt varii Doctores, quorum ſententias abunde refert, & examinat Th. Sanch. *de Matrim. lib. 2. diſp. 5.* ubi inter reliquas eam tanquam probabiliorem amplectitur poſt D. Th. *in 4. diſt. 26. q. 2. art. 1.* Suarium *tom. 1. de Sacram. qu. 60. art. 8. diſp. 2. ſect. 1.* Bellarm. *lib. 1. de Matrim. cap. 6.* alioſque, quæ docet, quod ſicut alii contractus conficiuntur traditione, & acceptatione illius rei, de qua eſt contractus, ipſa autem res non concurrit niſi tanquam materia circa quam; ita pariter in matrimonio, ejus eſſentia conſiſtit in mutua traditione, & acceptatione corporum, hoc eſt in conſenſu utriuſque conjugis verbis, aut nutibus expreſſo, qui quatenus mutuam traditionem continent, habent rationem materiæ, quatenus autem efficiunt mutuam acceptationem, habent rationem formæ: ipſa autem conjugum corpora ſunt materia, circa quam fit contractus, quod præſertim procedit, ſi matrimonium conſideretur prout eſt in fieri, ſi enim conſideretur prout eſt in facto eſſe, ſeu prout eſt

eſt quid permanens, poſtquam ſemel celebratum eſt, idem *Sanch.* ibidem cum *Bellarm.* concedit vocari poſſe ipſos conjuges materiam ejuſdem.

5 Inde fit, quod quamvis in contrahendo matrimonio intervenire neceſſario debeat Parochus, ut poſtea explicabitur, idem tamen Parochus non eſt proprie hujus Sacramenti miniſter, cum neque ponat materiam, neque formam Sacramenti hujus; ſed ipſi contrahentes ſunt Miniſtri conficientes hoc Sacramentum: unde etiam matrimonia clandeſtina, quæ ante Concil. Trid. abſque interventu Parochi celebrabantur, rata erant, & vera matrimonia, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* Quamvis enim Chriſtus Dominus elevaverit Matrimonium ad eſſe Sacramenti, reliquit tamen in illo naturam contractus: de natura autem contractus eſt, ut ipſi contrahentes ſuis conſenſibus ſe ligent, nec alius, præter ipſoſmet, contractum efficiat.

6 Quia autem contractui matrimoniali pręcedere ſolent ſponſalia; ideo de his dicendum breviter aliquid hic eſt. Sponſalia dicta ſunt a ſpondendo. Nam etiam veteribus moris fuit ſtipulari, & ſpondere ſibi uxores futuras, *l.* 2. *ff. de ſponſal.* unde *in l.* 1. *ff. eod.* definiuntur ſponſalia, *mentio, & repromiſſio nuptiarum futurarum.* Debet autem ejuſmodi promiſſio mutua eſſe aliquo externo ſigno manifeſtata, quod fieri poteſt, vel expreſſis verbis, ut ſi ſibi mutuo dicant: *Ego te accipiam in meam conjugem, & ego te in meum*; vel litteris, ut cum paciſcuntur de futuris nuptiis per Epiſtolam, vel alio quolibet exter-

no

no ſigno ſufficienter demonſtrante reciprocum conſenſum utriuſque contrahentis.

7 Sed & idem perfici poteſt per Procuratorem habentem ſpeciale mandatum, juxta Textum *in cap. fin. de procurat. in 6.* ubi etiam præcipitur, ut Procurator habens ejuſmodi ſpeciale mandatum, non poſſit alium ſubſtituere, niſi hoc eidem ſpecialiter ſit commiſſum, propter magnum, quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere: quod ſtatutum, quamvis loquatur expreſſe dumtaxat de Matrimonio, extendendum tamen eſſe etiam ad ſponſalia, quæ ſunt diſpoſitio, & via ad Matrimonium, tradit Sanch. *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 11. *n.* 3. *&* 5. arg. *l. Oratio* 16. *ff. de ſponſalib.*

8 Habiles ad ſponſalia contrahenda ſunt generaliter illæ perſonæ, inter quas accedente legitima ætate dari poteſt licite, & valide Matrimonium. Promiſſio enim rei illicitæ nulla eſt, ex *c. nemo poteſt* 6. *c. non eſt obligatorium* 58. *c. in malis promiſſis* 69. *de regul. juris in* 6. Requiritur etiam ad ſponſalia contrahenda liber uſus rationis, unde perpetuo amentes, & furioſi contrahere non poſſunt, cum non habeant determinatum conſenſum, *c. Dilectus filius* 24. *de ſponſalib.* niſi habeant lucida intervalla, & tempore talium intervallorum ſponſalia contrahantur.

9 Sponſalia legitime, & abſolute contracta per ſe, & regulariter obligant ſub culpa mortali ad Matrimonium ſuo tempore contrahendum, non minus, ac obligent alii contractus in materia gravi; *c. de conjugali* 50, 27. *qu.* 2. *c.* 2. *de ſponſal.* aliiſque juribus,

ribus, per quæ correcta eſt *l.1. cod. de ſponſalib.* ubi olim de jure civili, alii deſponſata renunciare conditioni, & nubere alii non prohibebatur, ut tradit Sanch. cum communi ſententia, *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 27. Si quis igitur a talibus ſponſalibus, abſque legitima cauſa reſiliat, moneri debet a Judice Eccleſiaſtico, & per cenſuram compelli ad Matrimonium contrahendum, *c. ex litteris* 10. *de Sponſalib.* Niſi tamen coactio timeatur habitura difficilem exitum, aut impeditura libertatem conſenſus; in quo caſu reſiliens monendus erit potius, quam cogendus, juxta Textum *in c. requiſivit* 17. *eod.* Libera enim matrimonia eſſe debent, ut dicitur *in cap. gemma* 29. *eod.* ubi propterea prohibetur, etiam in contractu ſponſalium impoſitio pœnæ ſolvendæ per eum, qui a ſponſalibus reſiliverit: quia ſcilicet metu pœnæ reſtringeretur libertas Matrimonii. Ejuſmodi impoſitio in ſponſalibus prohibita etiam eſt in jure civili, ut conſtat ex *leg. mulier* 5. §. *fin. C. de ſponſal.*

10 Hoc tamen non obſtante, arrhas dari poſſe hoc eſt aliquid a Sponſo Sponſæ, vel e contra, in ſignum, & pignus Matrimonii promiſſi, quod fidei violator amittat, eſt ſententia recepta ex permiſſione utriuſque juris, ut conſtat ex *cit. l. mulier*, *cap. ſi quis uxorem* 14. 27. *q.* 2. *&* *c. Noſtrates* 3. 30. *q.* 5. Timor enim amiſſionis arrharum regulariter non impedit libertatem, quemadmodum timor ſolvendæ pœnæ promiſſæ: quia arrhæ, utpote neceſſario ſtatim tradendæ, non niſi in exigua quantitate, & matura deliberatione concedi ſolent,

ſecus

Digitized by Google

ſecus autem pœna, quæ quia non traditur, ſed tradenda promittitur, facile, & incaute & in magna quantitate offertur. Videri poteſt Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *diſp.* 35.

11 Prædicta obligatio ex ſponſalibus contracta, ne ab illis recedatur, ſed procedatur ad Matrimonium ſuo tempore contrahendum, intelligenda eſt, ubi legitima reſilitionis cauſa non intervenerit. Multiplex enim aſſignari poteſt cauſa, propter quam ſponſalia diſſolvi poſſint, cum Sacramentum ipſa non ſint, ſed tantummodo via ad Sacramentum Matrimonii ſuſcipiendum. Primo igitur diſſolvuntur ex mutuo utriuſq; conſenſu libero, ut colligunt Doctores ex *cap.* 2. *de ſponſalib.* ubi affertur exemplum contractus ſocietatis, qui per mutuum ſociorum conſenſum expirat, quemadmodum per mutuum eorumdem conſenſum celebratus fuit: quia *omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap.* 1. *de regul. jur.* Secundo diſſolvuntur per profeſſionem Religioſam in Religione approbata, & per ſuſceptionem Ordinis Sacri: utraque enim incapacem reddit Matrimonii contrahendi: quidquid ſit utrum ſponſalibus aſtrictus, ſponſa deſerta, poſſit licite Religionem ingredi, aut ſacro Ordine initiari, ubi præſertim fuerint ſponſalia jurata, de quo diſputat Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 43. & *diſp.* 47. Caſtrop. *par.* 5. *de ſponſal. diſp.* 1. *punct.* 17. *num.* 4. & *punct.* 19. aliique apud ipſos.

12 Tertio diſſolvuntur per ſequentem fornicationem, ſive Sponſi, ſive Sponſæ. Si enim hæc ſufficiens eſt cauſa ad diſſol-

ven-

vendam mutuam conjugum habitationem poſt contractum conjugium, a fortiori ſufficiet ante contractum conjugium ad cohabitationem non contrahendam: quia turpius eiicitur, quam non admittitur hoſpes, ut dicitur *in cap. Quemadmodum* 25. *de jurejur.* Cum autem hæc ſponſalium diſſolutio conceſſa ſit in ſolius innocentis favorem, & id quod ob gratiam alicujus conceditur, non ſit in ejus diſpendium retorquendum, *cap.* 61. *de reg. jur. in* 6. ideo ſolus innocens habet jus reſcindendi ſponſalia, fornicans autem adhuc obſtrictus eſt ſponſalium obligationi, ſi alter Sponſus perficere contractum velit, ne commodum ex iniquitate reportet.

13 Quarto ſolvi poſſunt ſponſalia, ſi gravis aliqua mutatio poſt illa contracta ſuperveniat, ut puta ſi mulier fieret non ſolum leproſa, ſed etiam paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, vel quidquam ei turpius eveniret, juxta Textum *in cit. cap. Quemadmodum* 25. *de jurejur.* aut etiam ex defectu promiſſæ dotis, ut docet communis ſententia, teſte Caſtrop. *in cit. diſp.* 1. *punct.* 28. quia promiſſio dotis eſt veluti conditio, ſub qua ſponſalia celebrantur: quare deficiente ea conditione, etiam citra feminæ culpam, non obligabunt, ut docet Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 59.

14 Demum ſolvuntur ſponſalia, ſi non ſlicite, ſaltem valide per ſubſequens matrimonium per verba de preſenti contractum ab alterutro cum alia perſona, *ex cap. ſi inter* 31. *de ſponſal.* vinculum enim matrimonii eſt fortius, & prævalet vinculo ſponſalium.

15 Præ-

15 Præter obligationem ſupradictam, quæ oritur ex ſponſalibus legitime celebratis, alius quoque ſponſalium effectus eſt, quædam quaſi affinitas, ſeu propinquitas, quæ de Jure Canonico introducta eſt, atque contrahitur a Sponſo relate ad conſanguineos ſuę Sponſæ, & viciſſim a Sponſa relate ad conſanguineos ſui Sponſi, eo proportionaliter modo, quo perfecta affinitas contrahitur ex matrimonio contracto per verba de præſenti. Ratione hujus propinquitatis, nequit quis matrimonium contrahere cum aliqua, quæ ſit conſanguinea alterius, cum qua prius ſponſalia contraxit, & viciſſim matrimonium contrahere non poteſt mulier, cum aliquo conſanguineo alterius, cui ſe prius deſponſavit, ut conſtat *ex c. ſponſam* 8. *de ſponſalib. cap. ad audientiam* 4. *eod.* & propterea talis affinitas ex ſponſalibus contracta numeratur inter impedimenta dirimentia, de quibus paulo infra ſermo erit, vocaturque impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis, *ex c. unico de ſponſal. in 6.*

16 Hoc impedimentum antiquitus oriebatur ex quibuſvis ſponſalibus puris, & certis, etiamſi ea eſſent nulla propter aliquod impedimentum dirimens, puta propter conſanguinitatem, affinitatem, Sacros Ordines, &c. dummodo non eſſent nulla ex defectu conſenſus, ex *cit. c. unico de ſponſal. in 6.* item extendebatur uſque ad quartum gradum, ut ſumitur ex *c. non debet* 8. *de conſanguinit. & affinitat.* At per Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 3. *de Reform. matrim.* ſtatutum eſt, ut hoc impedimentum non oriatur, niſi ex ſponſalibus validis; ubi autem valida fuerint,

non

non excedat primum gradum. Quid autem ſint gradus, ubi de affinitate, vel conſanguinitate ſermo eſt, & quomodo numerandi, paulo inferius exponetur.

27 Poſt ſponſalia, quæ contrahuntur per verba de futuro, ſequitur Matrimonium contractum per verba de præſenti, quod in lege Evangelica, ut ſupra diximus, eſt Sacramentum. Ad illud valide contrahendum requiritur liber conſenſus, & acceptatio utriuſque Sponſi; ut poſtulat ipſa natura contractus. Item requiritur, ut contrahatur in facie Eccleſiæ, ſeu coram proprio Parocho, & Teſtibus. Matrimonia enim ſine tali ſolemnitate contracta, vocantur clandeſtina, quæ antiquitus, quamvis eſſent reprobata ab Eccleſia, erant tamen valida: nunc tamen non ſolum illicita ſunt, ſed etiam invalida, eo quod a Trid. *ſeſſ.* 24. *de Refor. matrim. c.* 1. fuerint irritata.

18 Præterea requiritur ad validitatem Matrimonii, ut nullum in utroque contrahente detur impedimentum ex iis, quæ dirimentia nominantur. Huic juri ſervando conſultum eſt a Trid. *in cit. c.* 1. *ſeſſ.* 24. ubi præcipit, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum. Quod ſi aliquando probabilis ſit ſuſpicio, Matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes; tunc, vel una tantum denunciatio fiat; vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus Matrimonium celebretur: deinde ante illius

con-

conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant; ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur; quod illius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit.

19 Dixi *nullum detur impedimentum ex iis, quæ dirimentia nominantur*. Duplicis enim generis recenſentur impedimenta Matrimonii. Alia ſunt impedientia tantum, propter quæ ſcilicet prohibetur contractus Matrimonii: ſed ſi de facto fiat, valide fit, quamvis etiam illicite. Alia ſunt impedimenta dirimentia, quæ ita vocantur, non quia Matrimonium jam ſemel valide contractum dirimant, ſed quia dirimunt Matrimonium attentatum, ſeu impediunt, ne Matrimonium valide contrahatur.

20 Inter impedimenta primi generis, quæ tantum impediunt, ſed non dirimunt, numeratur prohibitio, quæ ab Ordinario fiat ad aliquod tempus de conjugio contrahendo, ut conſtat ex *toto tit. De matrimonio contracto, contra interd. Eccleſ.* Secundo tempus feriarum, quod ex Trid. *ſeſſ.* 24. *De Refor. Matrim. cap.* 10. extenditur ab adventu Domini, uſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſive: quibus diebus prohibentur nuptiæ ſolemniter celebrari. Tertio Sponſalia per verba de futuro contracta cum aliqua perſona: iis enim permanentibus prohibitum eſt contrahere Matrimonium cum alia perſona. Quarto votum ſimplex non nubendi, aut votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, aut ingrediendi Religionem,

nem, vel caſtitatem ſervandi *ex cap. conſuluit* 4. *cap. Meminimus* 3. *cap. Rurſus* 6. *Qui Clerici vel voventes*, *&c.* *&* *ex cap. unico de voto in* 6. Alia plura, circa hoc genus impedimentorum, videri poſſunt apud Sanch. *libr.* 7. *de Matrim. diſput.* 6. *&* *ſeqq.*

21 Impedimenta ſecundi generis, quæ non ſolum reddunt illicitum contractum Matrimonii, ſed etiam impediunt, ne valide fiat, unde & illud dirimunt, ſi forte attentatum fuerit, attento jure veteri ſunt 12. quibus alia duo addita ſunt a Trid. *ſeſſ.*24. *de Reform. matrim. c.*1. *&* 6. quæ omnia his verſibus continentur:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis Affinis, ſi forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis.
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutę:
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Impedimenta tribus primis verſibus contenta, ſunt etiam de jure veteri, ea autem, quæ duobus ſequentibus verſibus continentur, ſtatuta ſunt a Trid. *in locis citt.*

22 Primum igitur impedimentum dirimens eſt error, qui ſit circa perſonam ipſam, ut ſi quis exiſtimans ſe contrahere cum una perſona, contrahat cum alia. Ad valorem enim matrimonii maxime requiritur conſenſus liber; hic autem cum tali errore non datur, ut ſumitur ex *l. ſi per errorem* 15. *ff. de ju-*

juriſd. omnium Judicum , l. Cum Teſtamentum 8. & *l. Non idcirco* 9. *C. de juris*, & *facti ignorantia* . Si tamen error ſit ſolum circa qualitatem perſonæ, ut puta ſi quis contrahat cum aliqua, quam putat eſſe divitem, aut nobilem, cum tamen talis non ſit, ſubſiſtit matrimonium: talis enim error non impedit conſenſum ſubſtantialiter requiſitum, qui reſpicit perſonam ipſam; non autem qualitates perſonæ; niſi tamen ipſa qualitas perſonæ apponatur in contractu, tanquam conditio, ſine qua non; ut ſi quis dicat contraho tecum ſi dives, aut nobilis es, & aliter non contraho.

23 Secundum impedimentum eſt conditio ſervilis ignorata, ut conſtat ex *c.* 2. 3. & *ultim. de conjug. ſervor.* unde ſi quis liber contraxit cum ancilla, cujus ſervitutem ignorabat, aut e converſo, & poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſit in eamdem, ſeparatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit. Nomine autem conditionis ſervilis debet hic intelligi ſervitus proprie, & rigoroſe dicta, qualis eſt ea, per quam aliquis ita ſubjicitur dominio alterius, ut poſſit etiam ab eodem venundari.

24 Tertium impedimentum eſt votum ſolemne caſtitatis, quale eſt, quod emittitur in Profeſſione Religioſa, & in ſuſceptione Ordinis Sacri, quod dirimit matrimonium poſtea contractum, juxta Textum *in c. unic. de Voto, & Voti redempt. in 6.* Votum autem ſimplex etſi quandoque matrimonium impediat contrahendum, non tamen reſcindere poteſt matrimonia poſt contracta, *ex cit. cap.*

Digitized by Google

unic. excepto voto ſimplicis caſtitatis, quod a Religioſis ſocietatis emittitur poſt novitiatum, quod habet vim dirimendi matrimonium *ex conſtit. Gregor. XIII. Aſcendente 89. ejuſdem Pontificis in Bullario.*

25 Quartum impedimentum eſt cognatio, quæ triplex eſt, ſpiritualis, legalis, & naturalis, de quibus ſingulis extant ſpeciales rubricæ *in lib. 4. Decret.* Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas perſonarum jure Eccleſiaſtico inducta ex ſuſceptione, vel miniſtratione Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis, eaque contrahitur inter baptizantem, & baptizatum, ejuſque patrem, & matrem, inter patrinum & baptizatum, ejuſque patrem, & matrem: & idem eſt in Sacramento Confirmationis. Hoc etiam genus cognationis eſt impedimentum dirimens, ut ſupra dictum eſt *hoc lib. 2. tit. 3. n. ult. & tit. 4. n. ult.* ſumiturque ex *toto tit. de cognat. ſpirit.* & ex Trid. *ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 2.*

26 Cognatio legalis eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens, inventa primitus & inducta a Jure civili, *§. & hæc adeo vera, & §. Inter eas, Inſtit. de nupt.* aliiſque juribus, ac deinde a Sacris Canonibus approbata ut conſtat ex *c. Ita diligere 30. q. 3. & ex c. unico de cognatione legali.* Reſultat hæc cognatio primo inter adoptantem, & adoptatum, ſecundo inter adoptatum, & filios carnales ſaltem legitimos adoptantis, quæ eſt quaſi linea tranſverſalis in cognatione legali: tertio, per modum cujuſdam affinitatis, inter adoptantem, & uxorem adoptati, nec non inter adoptatum, & adoptantis uxorem.

27 Quamlibet hujuſce legalis cognationis ſpe-

Digitized by Google

ſpeciem eſſe impedimentum dirimens, eſt ſententia recepta, ut videre eſt in Panorm. *rubr. de cognat. legali*, Sanch *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 63. aliiſque apud ipſum. Cum enim a Jure Canonico *in rubr. de cognat. legal.* approbetur in communi cognatio legalis, prout ſtatuta fuerat per Jus Civile; per hoc autem ſtatutum ſit, quamlibet ex dictis cognationibus legalibus eſſe impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi; ſequitur, quamlibet illarum cognationem, etiam de Jure Canonico eſſe impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi. Sed & in particulari, prima ſpecies cognationis, quæ eſt inter adoptantem, & adoptatum approbatur *in cit. c. Ita diligere* 30. *q.* 3. Altera ſpecies lineæ tranſverſalis, quæ eſt inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, approbatur *in cit. c. unic. de cognat. legal. & in c. Per adoptionem* 6. 30. *q.* 3. Tertia ſpecies cognationis, quæ eſt inter adoptantem, & uxorem adoptati, nec non inter adoptatum, & adoptantis uxorem, quamvis nullo expreſſo textu Juris Canonici approbata reperiatur; adhuc tamen, & ipſa approbata cenſetur in generali approbatione cognationis legalis, ut notat Sanch. *in cit. diſp.* 63. *n.* 17.

18 Id tamen diſcriminis pro re præſenti eſt inter eaſdem cognationis legalis ſpecies, quod prima ſpecies impediat, & dirimat perpetuo Matrimonium, ideſt id impedimentum duret inter adoptantem, & adoptatum etiam ſoluta adoptione, ſeu emancipatione adoptati, juxta Textum *in l. Quin etiam* 55. *ff. de ritu nuptiar. & §. Ergo non omnes Inſtit. de nuptiis*. Idem Ju-

ris eſt de tertia ſpecie *ex l. Adoptivus* 14. *ff. de ritu nupt.* At ſecunda ſpecies cognationis legalis in linea tranſverſa inter filios carnales adoptantis, & filios ejuſdem adoptivos, non impedit in perpetuum, ſed quamdiu durat adoptio, ſeu quamdiu iidem filii ſub adoptantis poteſtate permanent, *ex cap. unic. de cognat. legal. & leg. Per adoptionem* 17. *ff. de ritu nuptiar.* Quare ſoluta patria poteſtate, vel per mortem adoptantis, vel per emancipationem ſecundum leges, ſive filii adoptivi, ſive naturalis, ceſſat impedimentum prædictum; ut puta, ſi qua per adoptionem ſoror tibi eſſe cęperit, ac deinde, vel ipſa, vel tu emancipatus fueris, nihil eſt impedimento nuptiis inter te, & illam celebrandis, juxta Textum *in* §. *Inter eas, inſtit. de nuptiis.*

29 Quod ſi contingat adoptari aliquem, qui tempore adoptionis ſub poteſtate ſua proprios filios habeat, nepotes, alioſve deſcendentes; in tali caſu contrahitur etiam cognatio legalis inter adoptantem, & ipſos. Adoptata enim aliqua perſona, cenſentur adoptati etiam ejus filii, ac deſcendentes in quovis gradu, qui tempore adoptionis erant in ejus poteſtate, ut expreſſe deciditur *in l. Si paterfamilias* 15. *ff. de adoption.* adeoque inter ipſos, & adoptantem ſtare non poteſt matrimonium. Secus eſt de filiis, qui tempore adoptionis non ſunt ſub poteſtate adoptati, unde infert Sanch. *in cit. diſp.* 63. poſſe conſiſtere matrimonium inter adoptantem, & filiam filiæ adoptivæ, quia mulier neminem habet in ſua poteſtate, ex §. *feminæ, inſtit. de adoption.* nec non inter adoptan-

ptan-

ptantem, & quemcumque filium illegitimum adoptati, quia illegitimus, quamdiu talis eſt, non eſt ſub poteſtate Patris. *ex* §. *fin. inſtit. de nuptiis*. Videri poteſt Sanch. *in cit. diſp.* 63. *lib.* 7. *de matrim.*

30 Cognatio naturalis dicitur, quæ per conſanguinitatem, aut affinitatem contrahitur. Eſt autem conſanguinitas propinquitas perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, ac diſtingui ſolet per lineas, & gradus. Nomine lineæ intelligitur ipſamet perſonarum collectio ex eodem ſtipite procedentium, dividiturque in lineam rectam, & in lineam tranſverſalem. Linea recta eſt illarum perſonarum collectio, & ſeries, quarum una generatur ab alia, continetque aſcendentes, & deſcendentes, v g. avus, pater, filius, nepos, &c. Linea tranſverſalis eſt collectio illarum perſonarum, quæ ab eodem ſtipite procedunt, ſed una non generatur ab alia. Nomine graduum conſanguinitatis intelligitur habitudo, ſeu menſura conjunctionis conſanguineorum inter ſe, qua cognoſcitur quota conſanguinitatis diſtantia inter ſe conjungantur, per ordinem ad ſtipitem, a quo deſcendunt.

31 Pro computatione talium graduum triplex regula a Doctoribus aſſignari ſolet poſt Gloſ. *in cap. final. de conſanguinit. & affinitat. &* 35. *q.* 5. *in expoſitione arboris conſanguinitatis*. Prima eſt pro linea recta, videlicet: Tot gradibus unus alteri conjungitur, quot generationes intermediant. Unde filius eſt in primo gradu cum patre, quia media unica generatione ab eo procedit: at nepos cum avo eſt in ſecundo gradu, quia me-

diat duplex generatio, & ſic de reliquis. In idem recidit, quod paulo diverſis terminis ab aliis dicitur, nempe, inter perſonas ad lineam rectam pertinentes, quarum gradus quæritur; vel nulla mediat perſona, ſicut accidit inter patrem, & filium; vel mediat aliqua alia, ſeu multiplex perſona: ſi nulla mediat, ſunt in primo gradu; ſi autem mediat aliqua, vel multiplex, tunc numeratis omnibus perſonis, mediis, & extremis, dematur de numero illo una perſona, & quot perſonæ reſtant, tot ſunt gradus, ut puta nepos diſtat ab avo in ſecundo gradu lineæ rectæ, quia ſunt duæ perſonæ extremæ quarum gradus quæritur, ſcilicet, nepos, & avus, & una media inter ipſos, hoc eſt pater nepotis, unde dempta una manent duæ, & ſic duo gradus. Idem dic de reliquis.

32 Secunda regula eſt pro linea tranſverſa æquali, in qua dicuntur eſſe illi, qui æqualiter diſtant a communi ſtipite, & non originatur unus ab alio, uti ſunt frater, & ſoror, &c. videlicet: Tot gradibus unus alteri conjungitur, vel ab eo diſtat, quot quilibet conjungitur, vel diſtat a communi ſtipite. Hinc frater, & ſoror ſunt in primo gradu, quia uterque diſtat unico gradu a communi ſtipite, ſcilicet a patre; at nepos, & neptis ex eodem avo diſtant duobus gradibus, quia uterlibet duobus gradibus diſtat a communi ſtipite, nempe ab avo.

33 Tertia regula eſt pro iis, qui ſunt in linea tranſverſali, & inæqualiter diſtant a communi ſtipite, videlicet: Tot gradibus unus alteri conjungitur, vel ab eo diſtat,

quot

quot diſtat a communi ſtipite is, qui remotior eſt. Hæc traditur expreſſe *in c. fin. de conſanguin.* v. g. Petrus habet filios Paulum, & Joannem, Joannes autem habet filium Franciſcum; Paulus, & Franciſcus, nempe patruus, & ex fratre nepos, ſunt in ſecundo gradu, quia Franciſcus nepos, qui eſt remotior a communi ſtipite, nempe a Petro, diſtat ab ipſo Petro duobus gradibus.

34 Quoad iſtam graduum computationem, jus canonicum partim convenit cum jure civili, partim ab eo differt. Convenit in computatione graduum lineæ rectæ: differt in computatione graduum tranſverſæ lineæ, ut exponitur *in c. Ad ſedem* 35. *q.* 5. Cum enim jus canonicum duos fratres reponat in primo gradu conſanguinitatis, jus civile illos reponit in ſecundo; & eodem modo filii fratrum in jure civili computantur in quarto gradu, cum ſecundum Canones computentur in ſecundo, & ſic ulterius, itaut duo gradus legales unum Canonicum conſtituant. Unde pro computandis gradibus in linea tranſverſa, attento jure civili, hæc traditur regula a Sanch. *lib. 7. de matrim. diſp.* 50. *n.* 7. Duo conſanguinei, quorum gradus quæritur, exiſtentes in linea tranſverſali, vel ſunt in linea tranſverſa æquali, vel in linea tranſverſa inæquali. Si ſunt in linea æquali; quoto gradu uterlibet diſtat a communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe: at ſi linea ſit inæqualis, quot ſunt perſonæ computatis extremis, & mediis, ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Ut puta duo fratres de jure civili diſtant duplici gradu, quia quilibet illorum diſtat a communi ſtipite,

nempe a communi patre, unico gradu, unde duplicato uno gradu, manent duo. At patruus, & filius ex fratre diſtant de jure civili in tertio gradu, quia ſunt duæ perſonæ extremæ, & una mediat, videlicet pater illius filii, unde tres gradus efficiuntur.

35 Ratio hujus diverſitatis indicatur *in cit. cap. Ad ſedem:* quia ſcilicet jura civilia numerant gradus in ordine ad ſucceſſionem hæreditatum, pro quibus attenduntur ſingulares perſonæ, & ideo in ſingulis perſonis ſingulos perficiunt gradus: at Sacri Canones computant gradus, ut rite matrimonia celebrentur. Cum autem matrimonia ſine duabus perſonis fieri non poſſint; ideo Sacri Canones duas perſonas in uno gradu conſtituerunt. Atque hic computandi modus de jure canonico ſtatutus ſervandus eſt in ordine ad matrimonia.

36 His præſuppoſitis, conſanguinitas eſt impedimentum dirimens, quod antiquitus extendebatur uſque ad ſeptimum gradum, ut conſtat ex *cit. c. Ad ſedem.* Sed nunc extenditur dumtaxat ad quartum, *ex c. fin. de Conſang.* ubi decernitur, quod ſi vir diſtat a communi ſtipite quarto gradu, & mulier ex alio latere diſtat ab eodem ſtipite quinto gradu, licite poſſunt matrimonio copulari, juxta tertiam regulam ſupra poſitam, quod ſcilicet computatio graduum inter duos in linea tranſverſali inæqualiter a communi ſtipite diſtantes deſumitur a remotiori, juxta quam regulam in tali caſu vir, & mulier dicuntur eſſe in quinto gradu conſanguinitatis.

37 Alia ſpecies cognationis naturalis eſt affini-

affinitas, quo nomine intelligitur propinquitas perſonarum ex carnali copula proveniens, ſive ea ſit copula conjugalis, ſive fornicaria. Talem cognationis ſpeciem contrahunt cum viro conſanguinei uxoris, unde v. g. nepos uxoris dicitur eſſe affinis viro: & eodem modo eamdem contrahunt cum uxore conſanguinei viri, unde v. g. nepos viri eſt affinis uxori. In hac etiam ſpecie cognationis numerantur gradus, ſicut in conſanguinitate: imo in quo gradu aliquis eſt conſanguineus viro, in eodem gradu eſt affinis uxori; & in quo gradu eſt conſanguineus uxori, eſt affinis viro. Sic quia ſoror uxoris eſt in primo gradu conſanguinitatis cum uxore, ita pariter eſt in primo gradu affinitatis cum viro.

38 Quemadmodum autem ex dictis conſanguinitas uſque ad quartum gradum incluſive eſt impedimentum dirimens; ita & affinitas proveniens ex copula licita, & conjugali, juxta Textum *in cap. Non debet* 8. *de conſanguinit.* Si autem affinitas oriatur ex copula fornicaria, extenditur dumtaxat ad ſecundum gradum incluſive, ex decreto Tridentin. *ſeſſ.* 24. *de reformat. matrim. cap.* 4.

39 Quintum impedimentum eſt *crimen*, ſub quo nomine comprehenduntur aliqua ſpecialia delicta, in quorum pœnam Eccleſia reddit inhabiles ad contrahendum ſimul matrimonium eas perſonas, quæ ſimul illa delicta commiſerunt. Hujuſmodi crimen eſt primo adulterium ſimul cum occiſione conjugis proprii, vel alieni, ſeu cum machinatione ejuſdem occiſionis, ef-

Digitized by Google

fectu ſubſecuto, ut ſumitur ex *cap.* 1. 3. *&* 6. *de eo, qui duxit in matrim. & ex cap. Si quis vivente* 5. 31. *q.* 1. juncta communi Theologorum, & Juriſtarum ſententia apud Sanch. *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 78. *n.* 7. Alterum crimen præſtans impedimentum dirimens matrimonio eſt adulterium cum promiſſione facta de matrimonio poſt obitum conjugis contrahendo, ut patet *ex c.* 1. *& cap. Veniens* 7. *& cap. fin. de eo, qui duxit in matrimonium &c.* Non contrahitur igitur impedimentum dirimens per ſolum adulterium, ſed per adulterium conjunctum cum occiſione, aut machinatione occiſionis conjugis, vel cum promiſſione futuri conjugii, ut etiam habetur *in cap. Significaſti* 6. *eod.*

40 Quod ſi contingat nullum adulterium committi, ſed ſolum occiſionem conjugis ex intentione contrahendi matrimonium cum conjuge ſuperſtite; pro tali caſu diſtinctione utitur Th. Sanch. *in cit. diſp.* 78. *n.* 9. Vel enim uterque copulari matrimonio volens cooperatus eſt ad mortem alteri conjugi inferendam, ut cum ſuperſtite contrahatur, vel alter dumtaxat abſque alterius opera, aut conſilio mortem illam machinatus eſt. Si uterque: contrahitur impedimentum dirimens etiam ſine adulterio, ut ſatis colligitur ex *c.* 1. *de converſ. infidel.* Si autem unus dumtaxat ex illis mortem machinatus eſt abſque alterius opera, vel conſilio; etiam pro tali caſu docet Innoc. *in c. Super eo, de eo, qui duxit &c.* contrahi impedimentum dirimens, etiam ſine adulterio; alii tamen plurimi, quos in loco citato

Digitized by Google

tato refert, & ſequitur idem *Sanch.* ſentiunt, tunc tale impedimentum non contrahi, niſi etiam interveniat adulterium.

41 Sextum impedimentum eſt *cultus diſparitas*, quo nomine intelligitur diverſitas illa, quæ intervenit inter perſonam baptizatam, & perſonam non baptizatam. Ratione hujus impedimenti nequit vir Chriſtianus matrimonium contrahere cum muliere pagana, aut mulier chriſtiana cum viro pagano: quidquid ſit utrum hoc impedimentum dirimens introductum ſit a jure ſcripto, videlicet ex Conc. Nicæno primo *can.* 67. & *can.* 69. ut aliqui volunt, ſive, ut alii malunt, a conſuetudine per Eccleſiam approbata, & vim legis habente. Congruentia hujus legis magna eſt. Cum enim Chriſtus Dominus matrimonium in Sacramentum elevaverit, non debet Chriſtianus matrimonium contrahere, quod Sacramentum non ſit, ſicut de facto Sacramentum non eſſet, ſi cum non baptizato contraheretur, eo quod non baptizatus non ſit capax alicujus Sacramenti ſuſcipiendi, & nequeat matrimonium eſſe Sacramentum ex parte unius, & non ex parte alterius conjugis, cum matrimonium ſit unicum vinculum afficiens duas perſonas. Matrimonium tamen perſonæ Catholicæ cum perſona hæretica, etſi regulariter peccaminoſum ſit, ut conſtat ex *can.* 13. Conc. Chalcedon. *ex c. Decrevit* 14. *de hæret. in* 6. aliiſque juribus; non tamen eſt irritum, arg. ejuſdem *cap. Decrevit*, ubi decernitur, uxores Catholicas, quæ ſcienter hæreticis nupſere, privandas eſſe dote in pœnam delicti,

 & ta-

& tamen non jubentur ſeparari: & ita fert conſuetudo in Eccleſia, ut ejuſmodi matrimonia reputentur valida, ſicut tradit Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 72. n. 2.*

42 Septimum impedimentum eſt *Vis*, quo nomine intelligitur coactio, aut metus, quo matrimonium irritatur, ſi ſit metus gravis, & injuſte incuſſus, ut patet ex *c. Cum locum* 14. *c. Veniens* 15. *de Sponſ. &c. 2. de eo, qui duxit in matrim. &c.*

43 Octavum impedimentum eſt *Ordo*, videlicet Ordo Sacer, qui vel ratione ſui, vel ſolemnis voti caſtitatis ſecum adnexi matrimonium contrahendum dirimit, ut deſumitur ex *c. 1. & 2. aliiſque, qui Clerici, vel voventes &c.* & ex *c. unic. de voto in 6.*

44 Nonum impedimentum eſt *ligamen*, quo nomine intelligitur vinculum matrimoniale jam contractum inter duos; quamdiu enim tale vinculum durat, uterque conjux eſt inhabilis ad aliud matrimonium contrahendum, ut conſtat ex *c. licet* 4. & *c. fin. de Sponſa duorum, c. Gaudemus* 8. *de divortiis*, aliiſque textibus.

45 Decimum impedimentum eſt *honeſtas*, hoc eſt impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis, quod ſicut contrahitur ex ſponſalibus de futuro, ut ſupra dictum eſt *n.* 15. ita & a fortiori contrahitur ex matrimonio contracto per verba de præſenti, ut docent Joan. Andr. *in c. Sponſam*, initio *de Sponſalib.* & ibi Abb. *num.* 1. aliique relati a Sanch. *lib. 7. de Matrim. diſp.* 70. *num.* 1. Cum autem Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. matrim. cap.* 3. reſtrinxerit impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis ortum ex ſponſali-

Digitized by Google

ſalibus contractis per verba de futuro, itaut non extendatur ultra primum gradum, & itaut locum non habeat, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non ſint, ut ſupra diximus *nu.* 16. dubitatum olim fuit, utrum iſta reſtrictio intelligenda ſit etiam pro matrimonio contracto per verba de præſenti. Hæc tamen dubitatio ſublata fuit a S. Pio V. in Bulla quæ incipit *Ad Romanum* edita Kal. Jul. 1568. quæ eſt 62. ejuſdem Pontificis in Bullario, ubi authentice declaravit decretum Concilii procedere duntaxat in Sponſalibus de futuro, non autem in matrimonio contracto per verba de præſenti, adeoque in matrimonio taliter contracto durare adhuc impedimentum publicæ honeſtatis in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat, de quibus ſermo eſt *in cap. unico de Sponſal. in* 6. ut ſupra expoſuimus *num.* 16.

46 Undecimum impedimentum eſt *affinitas*, de qua ſupra diximus *n.* 37. & 38.

47 Duodecimum eſt impotentia perpetua ad copulam, ut conſtat ex *toto tit. de frigid. & malefic.* ſecus autem ſi impotentia ſit ſolum temporalis, ex *c. fraternitatis* 6. *eod.* excepto ſi temporalis impotentia procedat ex defectu ætatis ad matrimonium requiſitæ, quia contractus ante pubertatem matrimonium non facit, ſi tunc deſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum, *ex c. atteſtationes* 10. *c. de illis* 9. aliiſque juribus *de deſponſat. impuber.* Ætas autem pubertatis præſumitur eſſe in viro annus decimus quartus ex *cit. c. atteſtationes, & c.*

ex

ex litteris 11. *eod.* in femina annus duodecimus, *ex c. continebatur* 6. *eod.* Videri poteſt Sanch. *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 104. *& ſeqq.*

48 Decimum tertium eſt, ſi contractui matrimoniali non interveniat Parochus, & duo vel tres teſtes, quod decretum fuit a Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. cap.* 1. ubi matrimonia abſque tali ſolemnitate contracta irrita eſſe decernuntur.

49 Decimumquartum, & ultimum impedimentum eſt raptus mulieris, quæ quamdiu in poteſtate raptoris manſerit, non poteſt eidem valide matrimonio copulari. Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habere poteſt: quamvis nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant: & præterea raptor teneatur mulierem raptam, ſive eam in uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare. Ita expreſſe Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. cap.* 6.

50 Quod tamen dictum eſt hactenus, cum nullo prædictorum impedimentorum contrahi matrimonia valide poſſe, intelligendum eſt, niſi diſpenſatio obtineatur, quæ pro impedimentis de jure dumtaxat Eccleſiaſtico ſtatutis obtineri poteſt, ac nonniſi a Summo Pontifice peti, ut pluribus relatis docet Sanch. *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 6. *n.* 14. ac de facto praxis oſtendit, præſertim circa diſpenſationem pro impedimento conſanguinitatis, circa

caquam etiam aliqua ſpecialia ſtatuta ſunt, ut videre eſt in Trid. *ſeſſ. 24. de reform. matr. cap.* 5. ubi inter reliqua decernitur, ut in ſecundo gradu numquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam, quo tamen non obſtante indubitatum eſt, poſſe Summum Pontificem diſpenſare ob legitimam cauſam etiam cum inferioris conditionis hominibus. In petitione autem diſpenſationis pro iis conſanguineis collateralibus, qui inæqualiter diſtant a communi ſtipite, quamvis eorum gradus ſumatur a remotiori, ut dictum eſt *n.* 33. attamen conſuetudinis eſt, ut exprimatur quoto gradu uterlibet eorum diſtet a ſtipite, & ſi eorum alter ab eodem ſtipite diſtet ùnico gradu, exprimendum id eſſe, conſtat etiam ex Conſt. S. Pii V. edita die 20. Auguſti 1566. quæ in Bullar. eſt 13. inter ejuſdem Pontificis Conſtitutiones.

51 Matrimonium legitime, & abſque impedimento dirimente ſemel contractum inter fideles, & conſummatum, indiſſolubile eſt quoad vinculum, juxta illud Chriſti Domini Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Quod ſi ratum duntaxat ſit, ſed non conſummatum, diſſolvitur per Profeſſionem Religionis, ut conſtat ex Trid. *ſeſſ. 24. can. 6. cap. ex parte tua* 14. *de converſ. conjug.* aliiſque juribus. Ex hoc tamen non fit, diſſolvi etiam per ſuſceptionem Ordinis ſacri, quia ea ſuſceptio, votumque ſolemne caſtitatis cum ſacro Ordine annexum, quamvis ſatis ſit ad impediendum matrimonium contrahendum, non ſufficit ad contractum diſſolvendum,

juxta

juxta Textum expreſſum *in extrav. unica, de voto inter extrav. Joan.*

52 Non obſtante tamen vinculi indiſſolubilitate, poteſt multiplex caſus contingere, in quo divortium inter Conjuges fiat, nempe ſeparatio habitationis, permanente vinculo conjugali. Ita contingeret, ſi uterque conjux cum alterius licentia continentiam voveret &c. Item ſufficiens cauſa divortii eſſet alterutrius conjugis adulterium, ex *c. dixit Dominus* 32. *qu.* 1. Dixi *alterutrius*: quia ſi uterque ejus criminis reus eſt, divortium fieri non poteſt, *ex c. ſignificaſti* 4. *& c. ex litteris* 5. *de divortiis*, *& c. intelleximus* 6. *& c. fin. de adulteriis*, ubi ea redditur ratio, quod paria crimina quoad jus privatorum compenſatione mutua deleantur, quæ etiam ſumitur ex *l. viro atque uxore* 39. *ff. ſoluto matrimonio*. Item cauſa ſufficiens eſt ſpirituale conjugis adulterium, hæreſis videlicet, ut colligitur ex *c. non ſolum* 6. 28. *q.* 1. *c. de illa* 6. *& c. quanto* 7. *de divort.* Id tamen diſcriminis pro re præſenti eſt inter utrumque genus adulterii, quod carnale ſit cauſa ſufficiens perpetuæ ſeparationis, itaut conjux innocens non compellatur recipere uxorem adulteram etiam emendatam: at in caſu ſpiritualis adulterii, id non univerſim procedat, ſed dumtaxat quando conjux innocens receſſit judicio Eccleſiæ ab hæretico. Si enim propria auctoritate ſe ab eo ſeparaverit, compellitur admittere conjugem emendatum, per Text. *in eod. cap. de illa*. Demum ſi contingat inceſtus commiſſus a viro cum conſanguinea uxoris ſuæ, inter gradus prohibitos, amit-

tit

tit vir jus petendi debitum, ut patet ex pluribus juribus ſub *rubr. de eo, qui cognovit conſanguineam, &c.*

T I T. X.

De Rebus Sacris, & Religioſis.

1 ABſoluto tractatu Sacramentorum, quę nobiliſſimam rerum Eccleſiaſticarum corporalium claſſem conſtituunt, progredimur ad ſecundam earumdem rerum ſpeciem, quæ dicuntur ſpecialiter res ſacræ, eo quod ſpeciali aliqua deputatione ſint ad Dei cultum, & Religionem ordinatæ, quales ſunt Eccleſiæ, Altaria, ſepulturæ, de quibus ſpecialiter agendum hic eſt.

2 Eccleſiæ nomen ſolet in utroque Jure dupliciter accipi: primo pro multitudine Fidelium. Secundo pro æde ſacra, in qua res Divina fit, & Sacramenta adminiſtrantur, quomodo etiam accipitur in jure civili *C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, & hoc modo ſumetur etiam hic a nobis.

3 Eccleſia tali modo ſumpta, alia dicitur Parochialis, alia Baptiſmalis, alia Collegiata, alia Cathedralis, alia Metropolitana, alia Primatialis, alia Patriarchalis, alia Conventualis, alia Matrix, alia Curata. Eccleſia Parochialis eſt, quæ habet Parochiam, ſeu territorium, ac populum auctoritate Epiſcopi certis limitibus circumſcriptum. Eccleſia Baptiſmalis eſt, in qua ſervatur fons aquæ ad Baptiſmum conſervatæ. Collegiata ea vocatur, quæ habet Canonicorum, ſeu Clericorum Collegium, & neque Cathedralis, neque Regularis eſt.

Ec-

Eccleſia Cathedralis dicitur, in qua Epiſcopus præſidet, a cujus Cathedra, ſeu Sede denominatur Cathedralis. Metropolitana eſt, in qua præſidet Archiepiſcopus; Primatialis, in qua Primas; Patriarchalis, in qua Patriarcha. Conventualis vocatur, quæ habet conventum, ſeu cœtum Clericorum Regularium aut ſæcularium. Eccleſia Matrix vocatur, quæ habet alias Eccleſias, ſibi ſubjectas, ut ſumitur ex cap. *ad audientiam 3. de Eccleſiis ædificandis*. Demum Curata Eccleſia, prout diſtinguitur a Parochiali, ea eſt, quæ juriſdictionem habet etiam exteriorem.

4 Pro conſtruenda Eccleſia, illud potiſſimum ſervandum eſt, ut Superioris aſſenſus interveniat; vel præcedens ipſam conſtructionem, vel ſaltem ſubſequens; Epiſcopi videlicet, ſi Eccleſia conſtruenda ſit in loco non exempto, ut ſumitur ex *cap. nemo 7. de conſecr. diſt.* 1. & *c. Auctoritate 4. de privileg. in 6.* aut Summi Pontificis, ſi conſtruenda ſit in loco exempto, ex *eod. c. Auctoritate*. Si quis autem ſine tali legitimo conſenſu Eccleſiam conſtrueret, non acquireret in illa Juſpatronatus, ut ſumitur ex *c. nobis de jurepatr.*

5 Sed & ſervari quoque debent conditiones nonnullæ, ſi præſertim ædificanda ſit Eccleſia Parochialis, quæ auctoritate Epiſcopi poteſt aliquando de novo ædificari etiam intra fines alterius Parochiæ, ſi ex nimia diſtantia non poſſit ita facile ab omni populo frequentari Eccleſia Parochialis antiqua, ex *cap. Ad Audientiam 3. de Eccleſi. ædific.* & Trident. *ſeſſ. 21. De Reformat. cap.* 4.

6 Primo enim requiritur, ut nova Eccleſia ſufficienter dotetur pro ſumptibus neceſſariis, & pro

& pro ſuſtentatione neceſſariorum Miniſtrorum, quæ dos arbitrio Epiſcopi deſumi poterit, & detrahi ex fructibus ad Eccleſiam Matricem quomodocumque pertinentibus; & ſi neceſſe fuerit, compellere poterit Epiſcopus populum ea ſubminiſtrare, quæ ſufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum ſuſtentandam: quacumque reſervatione generali, vel ſpeciali, vel affectione ſuper dictis Eccleſiis, non obſtantibus, ut ſtatuitur a Trid. *in cit. cap.* 4. Nam qui ſentit commodum, ſentire debet onus, *cap. qui ſentit* 55. *de regul. jur. in* 6. *& leg. unic. C. de caducis tollend.* §. *pro ſecundo*.

7 Secundo requiritur, ut jus præſentandi Sacerdotem ad novam Eccleſiam reſervetur illi, cui de jure debetur, qui videlicet eamdem Eccleſiam fundat, ædificat, aut dotat, juxta ea, quæ ſupra diximus *l.* 1. *tit.* 15. ubi *de jurep.* Quare ſi ædificatio, aut dotatio novæ Eccleſiæ fiat ex redditibus Eccleſiæ antiquæ ipſa Eccleſia antiqua, ſeu ejus Rector habet juſpatronatus ex *cit. c. ad Audient.* 3. *de Eccleſiis ædif.* ubi etiam præcipitur ut honor competens pro facultate loci ſervetur Eccleſiæ Matrici, ex cujus reditibus nova ædificata eſt.

8. Eccleſiam de novo conſtructam, atque ſufficienter dotatam ſequitur Conſecratio, de qua eſt expreſſus titulus *in* 3. *Decretal* Fieri illa poteſt dumtaxat ab Epiſcopo illius loci, cum ſit actus Ordinis Epiſcopalis, ut diximus *lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 2. ſumiturque ex *c. nullus* 13. *de conſ. diſt.* 1. Semel autem facta conſecratione non poteſt iterum Eccleſia conſecrari, niſi tamen ejus parietes interiores, vel ex toto, vel ex

ma-

majori parte combuſti fuerint, aut devaſtati, ut ſtatuitur *in cap. Eccleſiis* 18. *de conſecr. diſt.* 1. aut niſi totum Eccleſiæ ædificium caſu fortuito corruat, ſeu conſulto deſtruatur ex toto ſimul, vel ex majori parte, *cap. de Fabrica* 22. *ead. diſt.* Secus eſſet, ſi modica aliqua pars reſtauraretur: quia in tali caſu minor illa pars addita majori conſecratæ cenſeretur, & ipſa conſecrationem habere, quemadmodum ſi oleum non conſecratum modicæ quantitatis miſceatur oleo conſecrato quantitatis majoris, totum dicitur conſecratum ex *cap. Quod in dubiis* 3. *de conſecrat. Eccleſ.*

9 Poteſt tamen multiplex caſus accidere, in quo Eccleſia per Epiſcopum conſecrata, & nullatènus deſtructa, debeat iterum ab Epiſcopo benedici, quando ſcilicet Eccleſia ipſa violatur, atque polluitur. Primus ejuſmodi caſus eſt, ſi in ea committatur homicidium voluntarium contra Religionem, & libertatem debitam loco ſacro, de quo caſu ſermo eſt *in cap. propoſuiſti* 4. *eod.* Secundus caſus, quo Eccleſia polluitur, eſt per effuſionem humani ſanguinis voluntariam, & contra cultum ſacro loco debitum factam *c. fin. eod.* Tertio polluitur Eccleſia per voluntariam humani ſeminis effuſionem, *eod. c. fin. cap. ſignificaſti* 5. *de adulteriis*, & *c. Eccleſiis* 18. *de conſecr. diſt.* 1. Quarto demum violatur Eccleſia, ſi in ea ſepeliatur excommunicatus, *c. conſuluiſti* 7. *de conſecr. Eccl.* ubi *Hoſt. Jo: Andr.* & *Abb.* aſſerunt, majori ratione Eccleſiam pollui, ſi conſecretur

tur ab Epiſcopo notorie excommunicato: item ſi in ea ſepeliatur Paganus, vel is, qui baptizatus non ſit, *c. Eccleſia nu.* 25. & 26. *de conſecr. diſt.* 1. ubi etiam præcipitur, ut exhumari debeat illius ſepulti cadaver, ac foras proiici. Inde tamen non ſequitur Eccleſiam pollui, ſi in ea ſepeliatur mulier Chriſtiana geſtans in utero fœtum, quia tunc fœtus ſepelitur, tanquam pars ventris, ut docet Silveſt. *v. conſecratio* 2. *qu.* 5. *verſ.* 4. *caſus eſt*. Hæc dicta circa violationem Eccleſiæ, procedunt etiam in Eccleſia, quæ conſecrata nondum ſit, quia in prædictis caſibus etiam ipſa polluitur, ut conſtat ex *cap. fin. de conſecr. Eccleſ.* & ex traditis a Panorm. *in c. conſuluiſti* 7. *eod. num.* 4.

10 In ſingulis hiſce caſibus debet Eccleſia polluta reconciliari, juxta Rituale Romanum. Quod ſi Eccleſia conſecrata eſt, reconciliari debet a proprio Epiſcopo, vel ab alio Antiſtite ex ejus conſenſu, & reconciliari aſperſione aquæ ab Epiſcopo ſacratæ cum ſale, vino & cinere, ex *cap. aqua* 9. juncto *cap. propoſuiſti* 4. *de conſecr. Eccleſ.* Si autem Eccleſia conſecrata non eſt, ſed tantum benedicta, poteſt a ſimplici Sacerdote reconciliari cum aſperſione aquæ benedictæ, *ex c. fin. eod.* ubi ſolum dicitur eam eſſe protinus lavandam aqua exorcizata.

11 Præter conſecrationem Eccleſiæ, præſcribitur etiam in Jure Canonico conſecratio Altaris, ſuper quod celebrandum ſit Divinum Sacrificium. Duplex autem Altaris ſpecies datur. Aliud enim eſt Altare mobile, ſive portatile, quod etiam appellatur

Alta-

Altare viaticum *in c. fin. de privil. in 6.* eo quod ab uno loco ad alium transferri poſſit: aliud eſt Altare fixum, & ſtabile, quod ſcilicet certo alicui loco, ſeu baſi fixum eſt, ut ibi firmiter perſeveret; utrique huic Altari commune eſt non poſſe eſſe ligneum, aut terreum, ſed neceſſario debere eſſe lapideum, a tempore S. Silveſtri, qua de re extat etiam textus *in cap. Altaria 29. de conſecr. diſt.* 1. Præterea utrumque de jure ordinario non poteſt, niſi ab Epiſcopo conſecrari, ut colligitur ex *c. quod in dubiis 3. de conſecrat. Eccl. & c. nullus Presbyter 23. de conſecrat. diſt.* 1.

12 Sicut autem Eccleſia ſemel conſecrata non poteſt iterum conſecrari, niſi in caſibus paulo ante expreſſis: ita & Altare, ſive mobile, ſive fixum, iterum conſecrari nequit, niſi caſus accidat, in quo priſtinam conſecrationem amittat. Ejuſmodi caſus eſt primo, ſi lapis notabiliter frangatur, itaut in nulla ſui parte integra Calicem cum Patena capere poſſit, ut colligitur ex *cap. ligneis 6. & cit. c. quod in dubiis 3. de conſecr. Eccl.* Secundo, ſi in eo frangatur ſepulcrum Reliquiarum, quod in ipſo eſſe debet, hoc eſt loculus ille in medio lapidis, ubi reconduntur ſacræ Reliquiæ, ut docent communiter Canoniſtæ *in c. 1. & in cit. c. ligneis 6. eod.* quidquid ſit, utrum hoc ſufficienter colligatur ex his teſtibus: ſive ut ſentit Laym. *lib. 5. ſum. tract. 5. cap. 6. n. 9.* ſervandum hoc ſit ex uſu, & conſuetudine approbata, ut fracto tali ſepulcro non poſſit in eo lapide celebrari. Tertio demum Altare fixum perdit conſecrationem ſuam, ſi Lapis ipſe ſeparetur a ſua baſi, cui affixus erat,

juxta

Digitized by Google

juxta Textum *in c. 1. & c. quod in dubiis 3. & cap. ligneis 6. de conſecr. Eccl.*

13 Ex eo tamen, quod in iſtis caſibus execretur Altare, non inde infertur eo ipſo etiam Eccleſiam execrari, ſeu conſecrationem amittere: poteſt enim Altare eſſe execratum, quantumvis Eccleſia conſecrationem retineat, juxta Textum *in cit. c. 1. eod.* quemadmodum e converſo poteſt Eccleſia eſſe execrata, puta quia ejus parietes collapſi, vel combuſti ſunt, retinente Altari conſecrationem ſuam: ſunt enim conſecrata conſecratione diſtincta. Aliter eſt de pollutione loquendum: nam & polluto, v. gr. per ſanguinis effuſionem Altari, tota Eccleſia polluta eſt; & polluta Eccleſia omnia etiam ejus Altaria polluta ſunt: quia quolibet Eccleſiæ loco pollutio contingat, totam Eccleſiam afficit, ut notavit Lay *lib. 5. ſum. tract. 5. c. 5. in fine*.

14 Præter conſecrationem Eccleſiæ, & Altaris, ſtatutus eſt etiam ab Eccleſia ritus conſecrandi cœmeterium, quod nomen eſt Græcum, ſignificans domum dormitionis, & applicatur ſepulturis Fidelium, eo quod fideles ibi quieſcant ſuo tempore reſurrecturi. Debet autem etiam ipſum a proprio Epiſcopo conſecrari, vel ſi ab alieno, ſaltem de conſenſu proprii: totidemque modis etiam ipſum polluitur, quot polluitur Eccleſia. Imo ſi Cœmeterium ſit Eccleſiæ contiguum, per pollutionem Eccleſiæ, cenſetur etiam Cœmeterium pollutum, *c. unic. de conſecr. Eccl. in 6.* quia acceſſorium naturam ſequi congruit principalis *c. Acceſſorium 42. de reg. jur. in 6.* quamvis non e converſo, quia polluto Cœmeterio, non eo ipſo cenſetur polluta Ec-

cle-

Digitized by Google

cleſia, quamvis ipſi contigua: ne minus dignum, majus, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur, ut habet Textus *in cit. c. unic. de conſecr. Eccleſ. in 6.*

15 Extat *in 3. Decretal. in 6. Clement.* expreſſa *rubr. de ſepulturis*, ubi plura decernuntur circa jus Sepulturæ. Et primo tale jus regulariter competit Eccleſiis populum, ſive Curam Animarum habentibus; ut colligitur ex *cap. ex par. 5. de ſepult.* Ex privilegio autem, ſive Summi Pontificis pro tota Eccleſia, ſive Legati pro ſua Provincia, ſive Epiſcopi pro ſua Diœceſi, competere etiam poteſt aliis Eccleſiis, ut Religioſis convenit ex conceſſione Summi Pontificis expreſſa *in Clem. 2. de ſepultur. §. Hujuſmodi quoque ſtatuto.*

16 Quinimo omnibus generaliter tam viris, quam feminis regulariter conceſſum eſt eligere ſibi ſepulturam, etiam extra propriam Parochialem, dummodo ſint puberes, & liberum arbitrium, ſeu uſum habeant rationis, ex *cap. 1. de ſepult.* juncta ibid. Gloſſ. *v. propriam eligere*. Quod ſi quis moriatur nulla facta electione ſepulturæ, ſepeliendus eſt in Sepulcro Majorum ſuorum, puta Patris, Avi, aliorumque Aſcendentium, ſi illud habeat, ex *eod. cap. 1. de ſepultur.* alioquin de jure communi ſepeliri debet in propria Parochia, in qua domicilium habuit, & Sacramenta percepit, ut ſumitur ex *cap. Ex parte 5. eod.* Mulier tamen vidua, ſi nulla ſepultura electa deceſſerit, tumulanda erit in ſepulcro mariti ultimi, ſi plures ſucceſſive habuit, *cap. Is qui 3. eod. in 6.*

In

Digitized by Google

In his tamen, aliiſque ſimilibus attendenda eſt legitima locorum conſuetudo, quemadmodum etiam rationabilis locorum conſuetudo ſervanda eſt circa portionem Canonicam, quæ ſolvi debet Eccleſiæ Parochiali, in qua defunctus ſepeliri debuiſſet, ni alibi habuiſſet ſepulcrum Majorum, aut niſi alibi ſepulturam elegiſſet, ut patet ex *c. certificari 9. eod.*

17 Sepultura Eccleſiaſtica, ſeu in loco Sacro danda eſt omnibus baptizatis, niſi ex aliqua lege Canonica, vel conſuetudine legitima propter aliquod crimen illa priventur: quemadmodum privantur non baptizati, hæretici, & excommunicati vitandi, ut quibus non communicavimus vivis, nec communicemus defunctis, *c. Sacris* 12. *eod.* ubi etiam præcipitur, ut ſi contingat aliquem ejuſmodi in Cœmeterio Eccleſiaſtico tumulari, exhumari debeat, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactari, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poſſit, ſecus autem ſi diſcerni non poſſit, cum licet non obſit juſtis ſepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris, vel ſpecioſa non proſit. Item Eccleſiaſtica ſepultura privantur Uſurarii manifeſti, ſi in hoc peccato deceſſerint, *c. Quia in omnibus 3. de Uſuris, & Clem.* 1. *de ſepult.* Videri poteſt. Silv. *v. Sepultura q.* 10. Si quis autem ejuſmodi criminoſos in caſibus non permiſſis ſepelire in loco Sacro præſumat, ipſo facto excommunicatur, a qua excommunicatione non abſolvetur, niſi prius ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, eis, quibus injuria fuit irrogata, competentem ſatisfactionem exhibuerit, ex *cit. Clem.* 1. *de ſepult.* & præterea in caſu ſepulturæ tra-

 ditæ

ditæ Uſurario manifeſto, donec ad arbitrium Epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab Officii ſui manet executione ſuſpenſus, ut decernitur *in cit. c. Quia in omnibus* 3. *de Uſuris*.

T I T. XI.

De immunitate Eccleſiarum, & rerum ad eas pertinentium.

1 OMnibus his locis, de quibus *præc. tit.* tractatum eſt, videlicet Eccleſiis, Altaribus, Cœmeteriis commune eſt Privilegium immunitatis Eccleſiaſticæ, de qua eſt expreſſa *rubrica in Decretal.* Immunitas in genere derivatur a munere, quatenus nomen muneris ſignificat onus, ut conſtat ex *leg. Munus* 18. *ff. de verbor. ſignif.* adeoque Immunitas nihil aliud eſt, quam ab oneribus conceſſa exemptio. Hoc loco tamen immunitatem accipimus in paulo ampliori ſignificatione, itaut omnem Eccleſiarum, Eccleſiaſticorumque favorem, exemptionem, ac privilegium complectatur.

2 Triplex autem Eccleſiaſticæ immunitatis ſpecies aſſignari ſolet. Alia enim dicitur localis, quæ ſcilicet competit Eccleſiis, & aliis locis Eccleſiaſticis: alia realis, quæ conceſſa eſt rebus, aut bonis ad Eccleſiam, vel Clericos pertinentibus: alia perſonalis, quam habent perſonæ Eccleſiaſticæ.

3 Immunitas localis duo potiſſimum privilegia complectitur: primo ut loca Sacra, quibus illa conceſſa eſt, puta Eccleſia, Cœmeterium, &c. ſint immunia ab actionibus prophanis, & ſæcularibus, & loci ſancti-

tati

tati repugnantibus. Tales cenſentur eſſe lites ſæculares, & multo magis cauſæ, ubi de ſanguinis effuſione, & corporali pœna agitur; cum Eccleſia Dei ſecundum Evangelicam veritatem domus Orationis eſſe debeat, non ſpelunca latronum, aut ſanguinis forum, & abſurdum ſit, ac crudele ibi judicium ſanguinis exerceri, ubi eſt tutela refugii conſtituta, ut dicitur *in c. Cum Eccleſia 5. de immun. Eccleſ.* Quod ſi de facto contingat aliquod ſæculare judicium, ſive criminale, ſive civile in Eccleſiis exerceri, formando ibidem proceſſus, aut proferendo ſententiam, caret penitus omni robore firmitatis, ut ſtatuitur *in c. Decret. 2. eod. in 6.* ubi etiam plura alia actionum genera fieri in Eccleſia prohibentur, puta negotiationes, vana & multo magis fœda, & prophana colloquia, publica Communitatum Concilia de rebus temporalibus, &c. Prohibentur etiam in Eccleſiis ludi theatrales prophani, *c. Cum decorem 12. de vita, & honeſtate Cleric.* Item prohibentur convivia, *c. Non oportet 5. & c. Nulli 6. diſt.* 42. aliaque ſimilia.

4 Secundo immunitas localis complectitur jus aſyli, quo gaudent Rei, qui confugientes ad Eccleſiam, non poſſunt ex ea per vim extrahi, quod privilegium Eccleſiis conceſſum fuit ab utroque jure, ut conſtat de jure civili ex *toto tit. C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* & de Jure Canonico ex *c. inter alia 6. de immun. Eccl. c. frater* 10 17. *q.* 4. aliiſque juribus. Hoc privilegium extenditur ad omnes Eccleſias auctoritate legitima ad Divina celebranda deputatas,

quamvis nondum ſint conſecratæ *c. Eccleſiæ 9. de immun. Eccl.* Imo & ad alia etiam pia loca, qualia ſunt Cœmeteria, Monaſteria, Domus Epiſcopi, &c. videri poteſt Panor. *in cit. c. Eccleſiæ*.

5 Gaudent hac immunitate aſyli omnes fideles relate ad tribunal ſæculare, ſive ſint rei ex debito, ſive ex delicto, etiamſi excommunicati ſint, aut perſonaliter interdicti, cum *cit. c. inter alia* generatim loquatur, & ubi jus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debeamus, cum præſertim hoc privilegium aſyli conſtitutum ſit non in perſonarum, ſed in Eccleſiarum favorem. Quinimo ex eadem ratione poſt Gloſſ. & Innoc. & Hoſtienſ. *in eod. c. inter alia*, tradit Azor. *p.2. lib.9. c.9. qu.9. verſ. ſi quæras*, gaudere etiam eadem immunitate Judæum, vel alium infidelem, qui ad Eccleſiam confugiat, quam ſententiam fuiſſe confirmatam a Sac. Congregatione Cardinalium controverſis juriſdictionibus præpoſitura, teſtatur Barb. *lib. 2. Juris Eccleſ. c.3. n.*44. Item eadem Immunitate gaudere hæreticum, dummodo ad Eccleſiam non ob hæreſim, ſed ob alia crimina confugiat, tradit Silv. *ibid. cit.* ab Azorio.

6 Utrum autem Clerici, aut Religioſi gaudeant hac Immunitate, etiam relate ad Tribunal Eccleſiaſticum, controvertitur inter Doctores, in qua controverſia, ſpectato juris rigore probabilius videtur, etiam in tali caſu Immunitatem valere, adeoque Clericos confugientes ad Eccleſiam non poſſe ab illa extrahi ab Eccleſiaſtico Prælato. Videri poteſt Barb. *in cit. c.3. l.2. Jur. Eccl. n.*435. *& ſeq.* ubi pluribus adductis hanc ſententiam confirmat.

7 Quod

7 Quod tamen dictum eſt gaudere hac immunitate omnes reos ex delicto, intelligendum eſt, niſi ceteroquin delictum ejus generis ſit, quod per Sacros Canones ab omni participatione immunitatis excluditur. Ejuſmodi olim tria delicta numerabantur, ex *c. inter alia 6. & c. fin. de immun. Eccl.* ubi decernitur, ac declaratur non gaudere immunitatis privilegio publicos latrones, nocturnos depopulatores agrorum, & committentes homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, vel earum cœmeteriis ſpe immunitatis Eccleſiaſticæ.

8 Sed nunc eorum numerus aliquantulum amplificatus eſt a Greg. XIV. in Bulla, quæ incipit *Cum alias*, edita die 28. Maji 1591. & eſt 7. ejuſdem Pontificis in Bullario, ad cujus unicam formam nunc reducitur tota hæc localis immunitatis materia. Verba Bullæ excipientia particulares illos caſus ſunt; quæ ſequitur: *Ut laicis ad Eccleſias, locaque ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve cœmeteriis committere non verentur, aut qui proditorie proximum ſuum occiderint, aut aſſaſſinii, vel hæreſis, aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei, immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur.*

9 Primus, & præcipuus immunitatis localis effectus eſt, ut qui ad Eccleſiam confugit, non poſſit ex ea per vim, aut dolo ma-

lo extrahi: & ſi ita extractus fuerit, reſtitui debeat, ut conſtat ex juribus ſupracitatis. Alter etiam effectus eſt, ut Reus in Eccleſia non poſſit vinculis conſtringi *c. definivit* 33. 17. *q.* 4. Tertio quamdiu Reus in Eccleſia moratur, non poteſt in illum ferri ſententia mortis, vel alterius pœnæ capitalis, ex *c. inter alia 6. de immunit. Eccleſ.* Quarto non poteſt reo exiſtenti in Eccleſia negari neceſſarius victus, aut veſtitus, aut impediri, ne ad illum deferatur, ut expreſſe etiam ſtatuitur *in l. præſenti 6. de his, qui ad Eccleſ. confug.* Quinto demum Reus exiſtens in Eccleſia non poteſt ſpoliari rebus ſuis, quas ſecum attulit ad Eccleſiam ex *cit. c. Definivit.*

10 Quod ſi Judex aliquis Sæcularis prædictam immunitatem violaverit, per vim, aut dolo malo Reum extrahendo extra caſus exceptos, aut ſine legitima Prælati licentia, Sacrilegium committit, & ipſo facto in excommunicationem incurrit, ex *ſupracit. Conſtit. Gregor. XIV.* §. 9. & Reum ex Eccleſia extractum reſtituere tenetur, ex *c. Miror.* 8. 17. *q.* 4. Imo, & tenetur reſarcire omnia alia damna, quæ reo evenerint ex illa extractione, quia illorum omnium fuit injuſta cauſa. Actus autem judiciales, atque ſententia poſt talem violentam extractionem contra eumdem Reum lata, irrita eſt ipſo jure, utpote non procedens a juriſdictione legitima, quæ non acquiritur per violentam extractionem, quæ ipſo irrita eſt, ut expreſſe definitur *in cit. Bulla Gregoriana.*

11 Hæc dicta procedunt, ubi Reus violenter extrahitur ex Eccleſia abſque legitima facultate Superioris Eccleſiaſtici, quæ ſemper re-

requiritur pro extrahendis Reis ab Eccleſia, tum in caſibus exceptis, tum in cabus non exceptis. Inter quos tamen illud diſcriminis eſt, quod in caſibus exceptis, pro quibus nulla immunitas prodeſt, requiratur, atque ſufficiat expreſſa licentia Epiſcopi, ejuſve Officialis, nec non pro executione requiratur interventus perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputatæ; itaut nullus alius Epiſcopo inferior poſſit eam licentiam impartiri: at in caſibus non exceptis ea facultas dari non poſſit ab Epiſcopo, ut ſumitur ex *cit. conſtit. Gregorii*, in qua ſolum pro caſibus exceptis ea extractio permittitur cum relatis conditionibus, & pro caſibus non exceptis omnino negatur.

12 Secunda ſpecies immunitatis Eccleſiaſticæ eſt immunitas realis, quæ videlicet competit rebus ad Eccleſias pertinentibus. Ad hujus intelligentiam, ſciendum eſt, bona Eccleſiaſtica eſſe triplicis generis. Alia ſunt conſecrata, aut benedicta, aut ſaltem ad Divinum cultum, tanquam ejus inſtrumenta legitime deputata, qualia ſunt ipſæ Eccleſiæ, cœmeteria, vaſa ſacra &c. & ejuſmodi bona eſſe immunia ab omnibus ſæcularibus oneribus, & tributis manifeſti juris eſt ex *c. Non minus* 4. *de immun. Eccleſ.* aliiſque Juribus; & recentius ex Trid. *ſeſſ.* 25. *de ref. c.* 20.

13 Alia ſunt bona Eccleſiaſtica, quæ quamvis conſecrata, aut benedicta non ſint, pertinent tamen ad Eccleſiam, qualia ſunt prædia Eccleſiæ, aut alia ſimilia bona, ſive mobilia, ſive immobilia. Ejuſmodi etiam bona ſunt ab omni reali onere laicali prorſus immunia, ex *c. Sancitum* 1. *de cenſib.* Si præſertim ſint bona ad fundationem, aut do-

Digitized by Google

tationem Eccleſiæ pertinentia, in quo caſu liberantur etiam ab omni onere reali, cui erant ſuppoſita, antequam ad Eccleſiam pervenirent, ut pluribus confirmat. Fagnan. *in cit. c. Non minus de immun. Eccl. n.*8. Secus eſſet ſi aliquod onus mere reale perpetuum, certum, & invariabile, eſſet prædiis, ſeu bonis illis affixum propter ipſa; in quo caſu ſi ejuſmodi prædia ita gravata ad Eccleſiam pervenirent, & non per modum dotis, aut fundationis; tunc cum ſuo onere in Eccleſiam tranſirent, juxta *c. Tributum* 22. 23. *q.*8. quod fuiſſe etiam confirmatum a Sacra Rota *in Brunduſina Gabella* 13. *Febr.* 1604. *coram Penia*, refert Fagn. *in cit. c. Non minus n.*9. Aliis tamen oneribus eadem bona a ſæculari magiſtratu gravari non poſſunt, poſtquam ſub Eccleſiæ poteſtate conſtituta ſunt.

14 Alia demum ſunt bona, quæ pertinent ad particulares perſonas Eccleſiaſticas, ſive ſint bona ex titulo ſpirituali acquiſita, qualia ſunt reditus Beneficiorum &c. ſive ſint acquiſita titulo temporali, v. g. ex ſucceſſione, vel Teſtamento &c. quæ vocantur etiam bona patrimonialia. Omnia hæc utriuſque generis bona gaudent immunitate a ſæcularibus exactionibus, ut firmat communis ſententia, *ex cit. c. Non minus de immunitat. Eccl. & c. Quamquam* 4. *de cenſib. in* 6. aliiſque juribus, quæ omnia confirmat Urbanus VIII. in ſua Bulla edita die 5. Jun. 1641. quæ incipit *Romanus Pontifex*, & eſt 270. ejuſdem Pontificis in Bullario.

15 Quod ſi contingat in Rep. adeo gravis neceſſitas communis laicis, & Clericis,

ut

ut deficientibus laicorum facultatibus, Epiſcopus cum ſuo Clero judicaret illam ſublevandam eſſe per aliquod ſubſidium Eccleſiaſticum; conſulto prius Summo Pontifice, & abſque omni coactione, poſſet aliquid in communi a Clericis ſponte conferri, juxta Text. *in cit. c. Non minus* 4. *&* *c. Adverſus* 7. *de immun. Eccleſ.*

16 Tertia, & ultima ſpecies immunitatis Eccleſiaſticæ eſt, quæ dicitur immunitas perſonalis, ratione cujus Clerici ſunt exempti a poteſtate laicali, ut conſtat ex *c. Eccleſiæ S. Mariæ* 10. *de conſtit.* aliiſque pluribus. Hæc exemptio duplicem potiſſimum effectum habet. Primus eſt, quod Clerici a poteſtate laica obligari non poſſint ad munera perſonalia, *c. Eccleſiarum* 68. 12. *q.* 2. *l. Omnes* 32. §. *Privilegiis, C. de Epiſc. & Cler. & l. Generaliter* 51. *C. eod.* Item obligari non poſſint ad ſolvendas exactiones, quæ nonunquam a poteſtate ſæculari ſuis ſubditis imponuntur, ut expreſſe decernitur non ſolum in Jure Canonico, textibus ſupra citatis; ſed etiam in Jure civili *L.* 1. *C. eod. & l. Placet* 5. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* Videri poteſt Caſtrop. *p.* 2. *tract.* 12. *diſp. un. punct.* 9. aliique ab ipſo citati.

17 Alter effectus Eccleſiaſticæ immunitatis perſonalis eſt, quod Clerici ſint exempti a juriſdictione Judicis ſæcularis, tum in cauſis civilibus, tum in criminalibus, unde immunitas ſub hoc reſpectu appellari ſolet privilegium Fori, quod eſt conceſſum in favorem totius Ordinis Eccleſiaſtici, juxta Textum expreſſum *in c. Si diligenti* 12. *de foro compet.* aliiſque juribus; unde eidem privilegio renuntiari non poteſt a perſona privata,

ut habetur *in eod. c. Si diligenti*. Quod ſi Judex aliquis, ſeu Dominus ſæcularis quolibet modo compellat, ſeu compelli faciat, vel procuret quominus a Clerico coram Judice Eccleſiaſtico cui ſubjectus eſt, litigetur, ipſo facto eſt excommunicatus, ex *c. Quoniam* 4. *de immun. Eccl. in* 6.

18 Nequit igitur Clericus coram ſæculari Judice cauſam dicere, ſed dumtaxat coram Eccleſiaſtico: quod tamen intellige, ubi Clericus ſit reus, ſecus enim contingeret, ſi eſſet Actor contra aliquam perſonam laicam in cauſa mere temporali: quia tunc adire deberet ſæculare tribunal, juxta generalem Juris regulam etiam a Sacris Canonibus approbatam, *Actor ſequi debet forum Rei*, de qua ſermo eſt *in c. Si Clericus* 5. & *c. Cum ſit generale* 8. *de foro compet.* Quod ſi contingat in aliqua cauſa Clericum ſimul, & laicum eſſe reos; tunc vel illa cauſa eſt ſeparabilis, vel eſt inſeparabilis. Si eſt ſeparabilis, quilibet in ſuo foro conveniendus eſt, hoc eſt Clericus in foro Eccleſiaſtico, & Laicus in ſæculari, quia in cauſa ſeparabili ſocius delicti non gaudet privilegio ſui ſocii juxta *l. Si quis* 53. §. 1. *ff. de furtis*. Si eſt inſeparabilis; tunc de jure uterque conveniendus eſſet coram Judice Eccleſiaſtico, quia ſuppoſita inſeparabilitate, minus dignum trahi potius debet a magis digno, quam e converſo: quidquid ſit utrum in praxi ita ſervetur, necne.

19 Hoc privilegio fori gaudent omnes Clerici in Sacris Ordinibus conſtituti, idemque juris olim ſervabatur in Clericis minoribus, imo, & prima tantum Tonſura initia-

tiatis, ut ſumitur ex *c.2.de foro compet.* Nunc tamen attento jure Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 6. Nullus prima Tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus fori privilegio gaudet, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut Clericalem habitum, & Tonſuram deferens, alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua ſchola, vel univerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos, verſetur.

20 Quod attinet ad Clericos minores conjugatos, brevioribus quoque finibus eorum immunitas reſtricta eſt. Exempti enim non ſunt a poteſtate Judicis ſæcularis, niſi quoad cauſa criminales, ſive criminaliter, ſive civiliter agitatas, idque nonniſi cum unicis, & Virginibus contraxerint, ac præterea Tonſuram, & veſtes deferant Clericales, *ex c. unico de Cleric. conjug. in 6.* & nonniſi alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant, vel miniſtrent, quæ conditio addita fuit a Trid. *ſeſſ.23. de refor. c.6.* Quoad reliqua, etiam ſervatis omnibus iſtis conditionibus, Eccleſiaſtica immunitate non gaudent *ex cit. c.Unico*: unde inferunt communiter Doctores, ipſos non eſſe exemptos a juriſdictione, ſeu poteſtate Judicis ſæcularis quoad cauſas civiles, neque ſolutos ab obligatione ſolvendi tributa, ſed in hac parte, ut laicos eſſe reputandos, ut etiam tradit Gloſſ. ab omnibus recepta *in cit. c.Unico.*

21 Sed, & quidam caſus ſunt, in quibus Clericus etiam in Sacris conſtitutus Eccleſiaſtica hac immunitate non fruitur ex præ-

ſcripto Sacrorum Canonum, tum quatenus immunitas dicit exemptionem a ſolvendis tributis, tum quatenus explicat exemptionem a poteſtate fori ſæcularis. Inter reliquos ille eſt, qui continetur in Textu *c. fin. de Vita, & honeſtat. Cleric.* circa Clericum negotiatorem, qui ſi tertio monitus non reſipiſcat, ſed prætermiſſis Divinis Officiis, negotiationibus inſiſtat, privatus manet exemptione a tributis, & tanquam laicus hac in parte habendus eſt, relate ad res per negotiationem acquiſitas. Videri poteſt Molina *de Juſtit. tract. 2. diſp.* 342.

22 Alius etiam caſus eſt *in c. Verum 7. & c. Ex tranſmiſſa 6. de foro comp.* circa Clericum feudatarium: in cauſa enim feudali, ſive de proprietate feudi, ſive de ejus poſſeſſione agatur, Clericus feudatarius conveniri debet coram Domino feudi, quamvis iſte ſæcularis ſit, ut, pluribus explicat Clarus §. *feudum q. 90. v. Sed quid ſi vaſſalli*, Menoch. *de retin. poſſeſ. rem. 3. nu. 396. & ſeq.* aliique plures citati a Caſtrop. *tract. 12. diſp. unic. punct. 7. n. 3.*

23 Alius demum caſus eſt, ſi aliquod ex iis delictis committatur, quibus in pœnam ſtatuta eſt a Jure privatio immunitatis a foro laicali. Ejuſmodi delictum eſt, ſi Clericus, nec in modo Tonſuræ, nec in veſtimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clericatu quidquam oſtendat, & tertio monitus ab Epiſcopo emendationem contemnat, ex *c. Contingit 45. de ſent. excomm.* Item ſi Clericus jaculatoriam artem per annum exercuerit, ipſo jure: ſi autem tempore breviori, & tertio monitus non

reſi-

reſipiſcit, privatur omni privilegio Clericali, ex *c. un. de vita, & honeſt. Cler. in 6.* & ſic de reliquis, quæ videri poſſunt *in Clem. 1. de vita, & honeſt. Cler. c. Cum non ab homine 10. de Judiciis*, aliiſque pluribus. Videri etiam poteſt Caſtrop. *in cit. tr. 12. diſp. un. pun. 6.* & Canoniſtæ communiter *in tit. de foro comp.*

24 Quæ hactenus dicta ſunt de Clericis Eccleſiaſtica hac immunitate fruentibus, debent cum proportione intelligi etiam de Religioſis, imo & de Novitiis, ac Laicis Religionum, qui omnes hanc immunitatem participant, ut colligitur ex *c. Non dubium 5. de ſentent. excommun. & cap. Religioſo 21. §. quamvis eod. in 6.*

TIT. XII.

De rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.

1 ABſolutis iis, quæ pertinent ad res Sacras, & Religioſas Eccleſiæ, aliquid poſtremo dicendum ſupereſt de temporalibus rebus Eccleſiarum: circa quas illud in primis ſciendum eſt, prohibitam eſſe de Jure Canonico alienationem, ut conſtat *ex toto Decret. tit. De rebus Eccl. alien. vel non*, quod ſtatutum fuit, ne Eccleſiæ ſua congrua ſuſtentatione deſtitutæ deficerent, quia Eccleſia corporalis, aut Epiſcopalis, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo proficit, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit, *cap. Si quis objecerit 7. 1. q. 3.* Conſonat etiam *cap. fin. 12. q. 1.* ubi dicuntur Prælati rerum Eccleſiaſticarum procurationem quodammodo gerere, non proprietatem.

2 Cum

2 Cum autem hæc prohibitio ſit favorabilis Eccleſiæ, accipiendum eſt nomen alienationis in ſignificatione latiſſima, itaut circa res Eccleſiæ cenſeri debeat prohibita quæcumque translatio dominii, ſive directi, ſive tantum utilis; ideoque non ſolum donari, vendi, aut permutari non poſſint; ſed neque concedi in feudum, aut emphyteuſim, (exceptis caſibus, aut circumſtantiis, de quibus paulo infra ſermo erit,) nec particulariter hypothecari, nec locari ultra triennium &c. ex *c. Nulli* 5. *de reb. Eccl. non alien. & ex extrav. un. inter comm. eod.* quibus etiam conſonat *cap. Odia* 15. *de reg. jur. in 6.* Ex eadem ratione favorabilitatis, in præſenti nomen Eccleſię extenditur ad omnem locum pium auctoritate Epiſcopi conſtitutum, cujus etiam res alienari non poſſunt.

3 Hæc generalis regula non alienandi Eccleſiaſticas res, olim locum habebat, ubi juſta aliqua cauſa, & ſtatuta juris ſolemnitas non interveniret: poterant enim res Eccleſiarum alienari concurrentibus his duabus circumſtantiis, videlicet legitima cauſa, & ſolemnitate Juris, ut conſtat ex *c. ſine exceptione* 51. 12. *q.* 2. Cauſa legitima cenſebatur eſſe, ſi Prælatus aliquid alienabat, ut meliora proſpiceret: pro ſolemnitate autem juris requirebatur conſenſus totius Cleri judicantis ſine dubio eam alienationem profuturam Eccleſiæ; ut præſcribitur *in cit. c. Sine exceptione*.

4 Spectat tamen jure recentius ſtatuto *in cit. Extrav. Ambitioſæ un. de reb. Eccleſ. non alien. inter comm.* ad omnem omnium rerum Eccleſiaſticarum alienationem, ſive quoad di-

directum dominium, ſive quoad utile, licite, & valide faciendam, requiritur conſenſus Summi Pontificis: cum præſertim Prælati a Papa confirmati emittant juramentum, quo jurant ſe nihil alienaturos de bonis Eccleſiaſticis, inconſulto Romano Pontifice. Si quis autem abſque tali conſenſu aliquid alienare præſumpſerit, pluribus gravibus pœnis ſubjicitur, & alienatio illa irrita eſt, ut videre eſt *in ead. extrav.*

5 Excipiuntur tamen ab hac regula terrulæ, ſeu vineolæ exiguæ, & Eccleſiæ minus utiles, aut longe poſitæ, quas ſi neceſſitas fuerit, Epiſcopus alienare poteſt, *ex c. Terrulas* 52. 12. *qu.* 2. cui canoni, nec derogatum fuiſſe a *cit. extrav. Ambitioſæ*, nec a Conc. Trid. cenſuit Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum die 11. Jan. 1596. teſte Fagn. *in cap. Nulli de reb. Eccleſ. non alien. n.* 25.

6 Item *in ead. extrav. Ambitioſæ* excipitur contractus Emphyteuticus, dummodo tres iſtæ conditiones in contrahenda emphyteuſi reperiantur, quod ſcilicet fiat in caſibus a jure permiſſis, quod fiat de rebus, & bonis in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis, demum, quod tempore contractus detur evidens Eccleſiæ utilitas.

7 Excipiuntur etiam ibidem fructus, & bona, quæ ſervando ſervari non poſſunt pro inſtantis temporis exigentia, quales ſunt res mobiles, quæ modicum durant, & uſu conſumuntur, & non fructificant: quemadmodum etiam in jure civili prohibetur Tutoribus vendere bona pupillorum, exceptis iis, quæ ſervando ſervari non poſ-

ſunt

ſunt, ut conſtat *ex l. Lex quæ Tutores 22. §. Jam ego venditio, C. de adminiſtr. Tutor.* juncta ibidem gloſ. *v. exceptis*.

8 Præter bona temporalia ab Eccleſiis immediate poſſeſſa conſiderari quoque poſſunt ea bonorum genera, quæ a Clericis poſſidentur, qualia ſunt in quibus fundantur ipſorum beneficia, aut etiam ea, quæ acquirunt ex redditibus Eccleſiaſticis, & vocari ſolent peculium Clericorum, de quo eſt expreſſus *tit. in 3. Decretal.* Omnia hæc hujuſmodi bona participant etiam privilegium inalienabilitatis, quatenus, nec teſtamentario, nec ſucceſſorio jure cuiquam hæredum prohæredumve relinqui poſſunt, ſed Eccleſiæ relinquenda ſunt, ex textu expreſſo *in c. Ut unaſquiſque 3. & cap. fin. de peculio Clericor.* ſuppoſito, quod ex redditibus Eccleſiaſticis acquiſita ſint, aut rationabiliter præſumatur, ex redditibus Eccleſiæ fuiſſe acquiſita, atque empta: quemadmodum præſumi debet, ſi Clericus nihil habens patrimonii promotus fuerit ad Eccleſiaſticum beneficium ac poſtea emerit prædia, &c. *ex c. 1. eod.*

9 Utrum autem Clerici ſint omnium redditum Eccleſiaſticorum perfecte domini, etiam quoad illam partem, quæ ſuperflua eſt neceſſariæ eorum ſuſtentationi: an potius ſint ejuſdem partis ſuperfluę ſolum adminiſtratores, ita ut teneantur lege juſtitiæ ad illam erogandam in pauperes, aut in alios pios ſumptus, eſt celebris quæſtio a Theologis agitata, apud quos ejus reſolutio peti poteſt.

10 Quomodo autem omnia hæc Eccleſiaſtica bona gaudeant privilegio immunitatis, explicatum fuit *in tit. præced.*

INSTI-

Digitized by Google

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER TERTIUS,

TIT. I.

De Judiciis, & illorum Diviſione.

1 COgnita jam prima, & altera parte tractandorum, juxta diviſionem a nobis indicatam *lib.* 1. *titulo proœm. nu.* 2. ad tertiam progredimur, videlicet ad judicia, totamque Judiciarii Ordinis formam de qua potiſſimum ſermo eſt *in lib.*2. *Decretal.*

2 Vox Judicii multiplicem ſignificationem habet, ut videre eſt apud Abb. alioſque Doctores *in rubr. De Judiciis*. Sumitur hic pro juridica diſcuſſione cauſæ controverſæ coram Judice in foro, ut ſumitur ex *cap. Forus* 10. *de verb. ſignif.*

3 Ad judicium hoc modo ſumptum tres potiſſimum perſonæ concurrunt, Judex, Actor, ſeu Accuſator, & Reus. Judex eſt illa perſona, quæ auctoritate legitima præeſt diſcuſſioni cauſæ, eamque definit, juxta juris præſcriptum, Judex appellatus ab eo, quod jus dicat, juſte judicando, *ex cit. c. Forus*. Actor dicitur ab agendo, & eſt illa perſona, quæ prior ad judicium provocat, & civilem actionem proponit, ex *leg. in tribus* 13. & *l. qui appellat.* 29. ff. *de judiciis*. Dixi *civilem actionem*: intentans enim actionem

cri-

criminalem dicitur Accuſator. Reus eſt, qui ad judicium ab Actore provocatur, Reuſque denominatur non a reatu, cum ſæpe contingat ipſum nullius criminis conſcium eſſe, ſi præſertim Judicium ſit civile; ſed a re, pro qua ad Judicium coram Judice provocatur, ut de ea inter utrumque coram Judice contendatur, unde Judicium ipſum, imo & ipſum forum, hoc eſt locus, in quo judicium agitur, appellari ſolet, *contentioſum*, conſtant hæc *ex cit. c. Forus*.

4 Hæc tamen, quæ diximus circa interventum prædictarum perſonarum ad formandum judicium, intelligenda ſunt regulariter. Contingit enim aliquoties judicium aliquod exerceri, in quo nullus proprie intervenit Actor, aut nullus determinate certus Reus, ut v. gr. quando Judex ex officio procedit per formam inquiſitionis, motus ex publica fama alicujus criminis commiſſi a perſona incerta; quamvis etiam tunc per juris fictionem dici poſſit intervenire Actor, & Reus, quia publica fama ſupplet loco Actoris, ſeu Accuſatoris; Reus autem eſt aliquis, ſaltem indeterminate, ex facienda inquiſitione certificandus, *c. Licet Heli. 31. de Simon.*

5 Præcipuæ Judicii partes numerantur tres. Prima eſt conteſtatio litis, quæ eſt principium, ſive ingreſſus litis, & conſiſtit in narratione Actoris, Reique contradictione coram Judice facta, *ex l. 1. C. de litis conteſt.* ut inferius explicabitur. Secunda eſt diſcuſſio litis jam conteſtatæ. Tertia eſt concluſio, ſeu ſententia Judicis. Reliqua, quæ ad judicium requiruntur (de quibus etiam infra ſermo erit,) ſunt vel præparatoria,

ut

Digitized by Google

ut citatio, oblatio libelli, &c. vel media, ut probationes, teſtimonia, &c. vel conſequentia, ut executio ſententiæ, &c.

6 Quamvis tamen judicia omnia regulariter in prædictis conveniant, varia varie inter ſe differunt, quoad aliqua accidentalia unde reſultant plures judiciorum diviſiones deſumptæ vel ex ipſo Judice, vel ex materia, vel ex fine, vel ex modo, quo procedunt.

7 Ex parte Judicis, dividitur judicium in Eccleſiaſticum, & ſæculare. Judicium Eccleſiaſticum eſt, quod coram Eccleſiaſtico Judice agitur; ſæculare, quod coram Judice laico.

8 Ex parte materiæ, dividitur primo in poſſeſſorium & petitorium. Judicium poſſeſſorium eſt, in quo agitur de poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione, ſive adipiſcenda, ſive retinenda, ſive recuperanda. *Dixi de poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione*, ut complecterer non ſolum judicium, in quo agitur de rebus corporalibus, quæ dicuntur proprie poſſideri; ſed etiam illud, quod verſatur circa incorporalia, qualia ſunt ſervitutes, & alia jura, quæ dicuntur quaſi poſſideri, ut patet ex §. 1. *inſt. de Interdictis*, juncta ibid. Gloſſ. *v. quaſi poſſeſſione*. Judicium petitorium eſt, in quo contenditur de proprietate, ſeu jure, aut dominio alicujus rei.

9 Secundo ex parte materiæ dividitur in Civile, & Criminale. Judicium civile eſt, in quo agitur de cauſa civili, puta de aliquo contractu emptionis, &c. Criminale eſt, in quo tractatur de delicto.

10 Ex parte finis, ſubdividitur judicium criminale in judicium, quod civiliter agitur, & in judicium, quod criminaliter exercetur,

& in

& in miſtum ex utroque. Judicium criminale civiliter exercitum eſt, in quo agitur de delicto dumtaxat ad intereſſe privatum accuſatoris, ſeu ejus, qui injuriam paſſus eſt, cui venit applicanda pœna, ut puta ſi eidem ſolvenda ſit pena pecuniaria, &c. Judicium criminale criminaliter tractatum dicitur, quando tractatur de crimine ad commodum, ſeu vindictam publicam; puta ſi Reo ſubeunda ſit pœna corporalis, aut pœna pecuniaria ſolvenda fiſco, &c. Judicium criminale miſtum eſt, quando finis uterque concurrit, ſi videlicet de crimine agitur, tum ad aliquod intereſſe privatum ejus, qui injuriam paſſus eſt, tum ad aliquam vindictam publicam. Ita ſumitur ex *leg. Prætor ait 3. ff. de ſepulcro violato*, juncta ib. Gloſ. *v. centum aureorum*.

11 Demum ex parte formæ, ſeu modi, quo in judicio proceditur, dividitur judicium in plenarium, ſeu ordinarium, & in ſummarium, ſeu extraordinarium. Judicium plenarium, ſeu ordinarium eſt, in quo cauſa cognoſcitur ſervando omnes juris ſolemnitates, quæ ad judicium pertinent, ut puta cum citatur Reus, eique offertur libellus, ſeu Actoris intentio ſcripto edita, fit conteſtatio litis, præſtatur juramentum calumniæ, &c. Judicium ſummarium, ſeu extraordinarium eſt, in quo proceditur ſine ſtrepitu, ac ſolemni forma judicii, ſed tantummodo ſubſtantialia ſervantur ſimpliciter, & de plano, ut rei veritas innoteſcat. Videatur *Clem. 2. de verb. ſignif.* ubi declaratur qualiter procedi debeat in judicio de plano, ac ſine ſtrepitu, & ſolemni figura judicii.

TIT.

Digitized by Google

T I T. II.

De Judice, ejuſque officio.

1 INter perſonas principaliter ad judicium concurrentes primus eſt Judex, ut ſupra diximus *tit. præced. n.* 3. Duplicis autem generis ille eſt, videlicet Ordinarius, & delegatus. Judex Ordinarius dicitur, qui cauſas cognoſcit, & juriſdictionem exercet competentem ſibi ratione dignitatis, aut officii, cui talis juriſdictio annexa eſt a lege, vel conſuetudine, cujus generis eſt Romanus Pontifex per totam Eccleſiam, Epiſcopus, ejuſque Generalis Vicarius per ſuam Diœceſim, &c. Judex Delegatus eſt, qui cauſas cognoſcit, non ex vi officii, cui talis juriſdictio annexa ſit, ſed ex ſpeciali commiſſione, unde juriſdictionem exercet non tam ſuo jure, quam ejus, qui demandavit, ut ſumitur ex *l. More Majorum* 5. ff. *de Juriſdictione*, & tradunt communiter Doctores *in rubr. De offic. Judicis Ordinarii, & de offic. & poteſtate Jud. Deleg.*

2 Omnibus hujus utriuſque generis Judicibus id commune eſt, ut tranſgredi non poſſint limites juriſdictionis ſuæ, quæ relate ad Judicem Ordinarium commenſuratur territorio, & conceſſione legis, aut præſcriptæ legitimæ conſuetudinis, *c. Ut animarum* 2. *de conſtit. in* 6. *c. Duo ſimul* 9. *de off. jud. Ord. & c. Cum contingat* 13. *de foro comp.* relate autem ad delegatum commenſuratur mandato, quo illi a delegante commiſſa eſt, *ex cap. Venerabili* 37. *de off. deleg. c. Sum delicta* 22. *de reſcript. & leg. Diligenter* 5. §. 1. *ff. mandati.*

3 Sed

3 Sed & plures ſunt inter utrumque Judicem differentiæ, quæ deſumuntur ex pluribus textibus *ſub rubr. de off. & poteſtat. Jud. Deleg. & de off. Jud. Ord.* In præſenti ſatis ſit tres differentias recenſere: reliquæ enim, quæ concernunt particulares articulos judiciorum, puta facultatem exequendi ſententiam a ſe latam, aut jus appellationis, &c. exponentur infra ſuis in locis, ubi de eiſdem judiciorum articulis ſermo erit.

4 Prima igitur differentia eſt, quod juriſdictio Judicis Ordinarii non expirat per obitum ejus, a quo Judex conſtitutus eſt, ut ſumitur ex *c. Legatos* 2. *de off. Legati in* 6. juriſdictio autem delegati ceſſat morte delegantis, ſi tunc res ſit integra, & nondum facta fuerit citatio partium; ſecus autem ſi cauſa incepta ſit ſaltem per citationem partis, in quo caſu juriſdictio delegati prorogatur poſt mortem delegantis, uſque dum cauſa fuerit abſoluta. Sumuntur hæc ex *l. & quia* 6. *ff. de Juriſd. c. Gratum gerimus* 20. & *c. Licet undique* 30. *de off. deleg.*

5 Iſta tamen intelligenda ſunt regulariter & de jure communi. Ceterum pro aliquo caſu particulari prorogari quoque poteſt, re integra, juriſdictio delegata poſt obitum delegantis, ſi pro eodem caſu, ita fuerit in jure ſtatutum, vel in litteris commiſſionis expreſſum, ut eſt exemplum in Inquiſitoribus fidei, quorum juriſdictio, quamvis ſit delegata a Papa, ut colligitur *ex cap. Ut officium* 11. *de hæret. in* 6. durat tamen etiam poſt obitum Papæ, quia ita eis expreſſe conceditur *in c. Ne aliqui* 10. *eod. tit. & lib.*

6 Item prædicta intelligenda ſunt de de-

le-

Digitized by Google

legato ad juſtitiam, ſeu ad lites: aliud enim juris ſervatur circa Delegatum ad gratiam, pro quo diſtinctione opus eſt, utrum delegatus fuerit ad ſolam executionem gratiæ ab ipſo delegante factæ; vel utrum delegatus fuerit ad ipſam gratiam faciendam. Si delegatus fuit ad ſolam executionem gratiæ factæ ab ipſo Principe delegante; tunc per obitum ejuſdem Principis delegantis, etiam re integra, non expirat delegata facultas, juxta Textum expreſſum *in cap. Si ſuper gratia 9. de offic. deleg. in 6.* quia videlicet gratia jam a Principe facta per ejus mortem non ceſſat *ex cap. decet 16. de regul. Juris in 6.* Cum itaque poteſtas executiva commiſſa delegato ſit veluti acceſſoria eidem gratiæ, congruum eſt, ut nec ipſa ceſſet per mortem Principis, quia acceſſorium naturam ſequi congruit principalis; *c. 42. de reg. Juris in 6.* Si autem gratia non fuerit a Principe facta, ſed facienda commiſſa fuerit Delegato, & interim ipſe Princeps re integra moriatur, tunc per ejus mortem expirat delegata facultas, ſuppoſito quod commiſſa fuerit facienda gratia certæ perſonæ; ſecus autem ſi nulla perſonarum facta expreſſione, fuerit gratioſe Delegato conceſſa facultas, ut poſſit aliquibus perſonis idoneis aliqua beneficia providere; quia tunc cenſetur gratia facta delegato, cui relicta eſt ea eligendi poteſtas; gratia autem facta non expirat etiam re integra per obitum concedentis. Conſtant hæc ex textu expreſſo *in c. Si cui 36. de præb. in 6.*

7 Sed quid ſi Delegatus ipſe, antequam cauſa abſolvatur, imo & re integra, moria-

riatur; numquid delegata facultas expirat, an potius tranſit ad ejus ſucceſſorem; Reſpondendum cum diſtinctione: vel delegatio facta fuit ſpecialiter perſonæ; vel facta fuit dignitati & officio. Primum contingeret, ſi in commiſſione exprimeretur ſpecialiter nomen perſonæ, v. g. *committo hanc cauſam cognoſcendam, & decidendam Titio*; aut alias ex conjecturis colligi poſſet præſumpta voluntas Principis committentis, & ſpecialiter eligentis perſonam: ſecundum accideret, ſi in commiſſione exprimeretur ſolum nomen dignitatis, v. g. *committo hanc cauſam cognoſcendam & decidendam Epiſcopo talis Eccleſiæ*, nec ex conjecturis, & circumſtantiis colligi poſſet, Delegantem ſpecialiter reſpexiſſe ad perſonam, quæ tunc dignitatem obtinebat. In primo caſu expirat delegatio per mortem delegati: imo & ſi contingat, plures ſimul ad eamdem cauſam fuiſſe perſonaliter delegatos, itaut omnes ſimul, & conjunctim procedere juſſi ſint, illorumque aliquem mori cauſa pendente; tunc quoque expirat reliquorum omnium juriſdictio, niſi aliud in delegatione fuerit expreſſum, ut habetur *c. Uno delegatorum* 42. *de off. del.* In ſecundo caſu juriſdictio delegata tranſit ad ſucceſſorem in eadem dignitate, *c. Quoniam* 14. *eod.* Juriſdictio enim in tali caſu ſpecialiter commiſſa eſt dignitati, quæ numquam moritur, & a dignitate transfunditur in perſonam.

8 Secunda differentia inter Judicem Ordinarium & Delegatum eſt, quod Ordinarius habet juriſdictionem propriam, & jure proprio eam exequitur; at Delegatus juriſ-

di-

dictionem propriam non habet, & uſum juriſdictionis dumtaxat habet jure alieno, ſeu delegantis, ut ſupra diximus *n.* 1. *ex l. More Majorum* 5. *ff. de juriſd.* cum etiam conſonat *l. Quæcumque* 1. §. *qui mandatum*, *ff. de off. ejus, cui mandata eſt juriſd.* Hæc autem differentia in eo ſita eſt, quod Ordinarius habeat juriſdictionem non revocabilem ad nutum illius, a quo conſtitutus eſt, ſed tantummodo juſtis ex cauſis: at Delegatus habeat juriſdictionem revocabilem ad nutum delegantis.

9 Ab hac tamen regula generali excipitur caſus, in quo aliquis a Summo Pontifice delegatus ad aliquam cauſam, ſubdelegat eamdem cauſam alteri (ſicut poteſt, ut paulo poſt exponetur) itaut nihil juriſdictionis in eadem cauſa ſibi reſervet, ſed totum committat ſubdelegato; tunc enim poſtquam cauſa agi cœpta eſt a ſubdelegato, nequit amplius primus Delegatus juriſdictionem a ſubdelegato revocare, quia jam eſt functus officio ſuo, *ex c. Venerabili* 37. *de off. deleg.* quamvis eam revocare poſſit re integra, ſeu antequam cauſa agi cœpta ſit a ſubdelegato, quia juriſdictio, qua ſubdelegatus uti non cœpit, non cenſetur in ipſum efficaciter tranſiviſſe, *cap. quamvis* 6. *eod. in* 6.

10 Tertia demum differentia eſt, quod Ordinarius regulariter poteſt juriſdictionem ſuam alteri delegare, *ex ſupr. cit. l. More Majorum* 5. *de juriſd.* & *c. Cum Epiſcopus* 7. *de off. Ord. in* 6. in iis verbis *per ſe, vel per alium*. At pro Delegato diſtinguendum eſt, utrum ſit delegatus a Supremo Prin-

cipe, vel ab aliquo inferiori Ordinario. Delegatus a Supremo Principe, ſive ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum, ſive ſit delegatus ad aliquam certam cauſam, poteſt eam alteri ſubdelegare, tum de jure civili, *ex leg. A judice* 5. *C. de Judiciis*, tum de Jure Canonico, *ex c. ſi pro debilitate* 3. *& c. fin. de off. deleg.* dummodo tamen ſubdeleget perſonis expreſſis *in c. Statutum* §. 1. *&* §. *in nullo de præſcript. in* 6. videlicet perſonis dignitate prædictis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu Eccleſiarum Cathedralium Canonicis: excepto, ſi Princeps in Delegato ſpecialiter elegerit induſtriam perſonæ, ut ſi dicat in litteris commiſſionis, *Confidimus de tua induſtria, vel fide, &c.* in quo caſu ipſe Delegatus non habet poteſtatem ſubdelegandi, ut colligitur *ex c. fin.* §. *is autem de off. deleg.*

11 At ſi Delegatus ſit ab inferiori Ordinario, iterum diſtinguendum eſt. Vel enim eſt delegatus, dumtaxat ad aliquam certam cauſam; vel eſt delegatus ad aliquam univerſitatem cauſarum certi generis. Si ad aliquam dumtaxat certam cauſam, non poteſt ipſam alteri ſubdelegare, ex *c. Cum cauſa circa finem* 42. *de appellationib. l. More* 5. *ff. de juriſd. & leg. A Judice* 5. *C. de Judiciis:* niſi tamen fuerit ipſi conceſſum a Delegante. Si autem delegatus ſit ad aliquam univerſitatem cauſarum certi generis, poteſt alteri ſubdelegare particularem aliquam cauſam ſub illa univerſalitate contentam, ut tradit Gloſſ. *in cit. Cum cauſa* 42. *de appel. v. delegatus*, & Gloſſ. *in l. Legatus* 12. *ff. de off. Proconſ.* Deputatus enim ad univerſita-

ſtatem cauſarum, cenſetur tanquam Ordinarius, ut notat cit. Gloſſ. *in eod. c. Cum cauſa;* Ordinarius autem regulariter delegare poteſt, ut paulo ante dictum eſt.

12 Officium Judicis in genere duplex eſt, aliud nobile, aliud mercenarium. Officium nobile dicitur, quod per ſe ſubſiſtit, nullique actioni deſervit, ſed impendi poteſt a Judice independenter ab omni actione, per quam Actor juridice petat, id quod ſibi ab altero de jure debetur; ut puta cum Judex ratione Officii ſui ſponte procedit ad inquirendum de vita, & moribus ſubditorum, aut etiam cum in integrum reſtituit aliquem enormiter læſum, etiamſi id faciat ad ſupplicationem ejuſdem, qui cum non poſſit intentare actionem, excluſus, v. g. a ſententia contraria, & re judicata, aut a calliditate, ſeu potentia adverſarii, implorat Judicis Officium ex æquitate. Officium Judicis mercenarium eſt, quod actioni deſervit, ſeu quod a Judice non impenditur, niſi interventu actionis, aut litis.

13 Juriſdictio Judicis, quæ exercetur officio nobili, vocari etiam ſolet *Imperium*, ad differentiam juriſdictionis exercitæ officio mercenario, quæ dicitur *ſimplex juriſdictio*. Dividitur autem Imperium in merum, & miſtum, de qua diviſione ſermo eſt *in leg. Imperium 3. ff. de juriſd.* Imperium merum eſt, quod exercetur officio nobili in ordine ad utilitatem publicam, cujus generis eſt poteſtas ferendi leges, congregandi generale Concilium, puniendi facinoroſos pœna mortis, &c. Imperium miſtum eſt, quod exercetur officio nobili ad utilitatem privatam, qualis eſt poteſtas reſtituendi in inte-

 grum,

grum, dandi tutores, &c. Denominatur autem miſtum, quia aliquid participat de mero imperio, quatenus exercetur officio nobili, & aliquid de ſimplici juriſdictione, quatenus reſpicit utilitatem privatam.

14 Inde fit, aliqua reperiri, quæ poſſunt eſſe, vel meri imperii, vel miſti, juxta diverſitatem circumſtantiarum, in quibus exercentur; ut puta excommunicatio, quæ ex publica cauſa imponitur contra rebelles, vel contumaces, eſt meri Imperii; at ſi feratur ad inſtantiam partis, eſſe miſti Imperii tradit Panorm. *in c. Cum contingat* 13. *de foro compet. num.* 17. & ſic de pluribus aliis.

15 Utraque ſpecies Imperii, imo & ipſa ſimplex juriſdictio habet varios gradus, qui videri poſſunt late expoſiti, ac declarati *in Juriſdict. diviſione*, quæ poſita eſt *in fine l.* 11. *Digeſt.* & apud Panor. *in c. Quod ſedem* 10. *de off. jud. ordin. n.* 5. *& ſeq.* ubi etiam tractat de eorumdem delegabilitate.

TIT. III.

De Advocatis, & Procuratoribus.

1 POſt Judicem conſideranda etiam eſt in Judiciis Advocatorum, & Procuratorum perſona, quorum auxilio plerumque actiones exercemus. Eſt autem Advocatus, qui pro altero coram Judice cauſam ſuſcipit, ejuſque defenſionem, ac patrocinium, ſuggerendo ea, quæ juris ſunt, præſtat; unde voce juridica dicitur poſtulare, ut conſtat *ex tota Decretal. ff. & Cod. rubr. de poſtulando*: quia ſcilicet ſuggeſtis rationibus poſtulat a Judice, ut Clienti ſuo jus reddatur.

2 Ad-

Digitized by Google

2 Advocatus debet eſſe in litteris eruditus, ut patrocinia deſiderantibus præſtare poſſit *ex leg. 2. Cod. de poſtulando*, juncta *ibid. Gloſſ.* ejuſque officium eſt, ut nihil, quod cauſa deſiderat, omittat, temperet ſe ab injuriis, litem ex induſtria non protrahat, juxta textum expreſſum *in l. Quiſquis 6. C. eod.* Item mendaciis, aliiſque malis artibus non utatur, ad quarum periculum evitandum prohibitum eſt, ne Advocatus pactum ineat cum Cliente de emolumento ſibi certę partis acquirendo ex negotiis, quæ tuenda ſuſceperit ex *l. Si qui 5. C. eod. & l. ſumptus 53. ff. de pactis*, quamvis eadem lege liceat dare juſtum ſtipendium Advocato ratione operæ ab ipſo præſtitæ, quod idem conſtat etiam *ex l. 1. §. ſi cui cautum eſt, ff. de variis, & extraord. cognitionib.* Demum cauſam injuſtam, & improbabilem non ſuſcipiat: unde olim in ſingulis cauſis ab initio jurare tenebantur Advocati, ſe non ſuſcipere cauſam improbam defendendam, nec in tota lite ullam probationem exacturos, niſi quam pro veritate putaverint eſſe neceſſario exhibendam, ut patet ex *l. Rem non novam 12. §. Patroni C. de judiciis, & toto titul. C. de jurejur. propter calumniam dando*. Quod utrum, & quomodo nunc ſervetur in praxi, conſulenda eſt particularium regionum conſuetudo.

3 Munus Advocati ſuſcipere poſſunt quotquot poſitive non prohibentur. Prohibentur autem quidam de Jure civili, ut videri poteſt apud Juriſtas *in rubr. ff. & C. de poſtulando*; quidam etiam de Jure Canonico, inter quos primo recenſentur Clerici, qui coram Judice laico poſtulare non

poſſunt, etiamſi minoribus tantum Ordinibus ſint initiati, ſi ſtipendiis Eccleſiaſticis ſuſtententur: niſi propriam cauſam, vel Eccleſiæ ſuæ fuerint proſecuti, aut pro conjunctis, vel pro miſerabilibus forte perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt, ut expreſſe habetur *in cap.* 1. *& ult. de poſtulando*, ubi etiam decernitur, ut ſi Clericus aliquis contra Eccleſiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis, Advocatus, vel Procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poſſit (maxime ſi Clericus ſit ejuſdem Eccleſiæ) beneficio hujuſmodi ſpoliari. Prohibentur etiam poſtulare Religioſi, quamvis Clerici non ſint, ſive coram Judice laico, ſive coram Eccleſiaſtico, niſi forte id Monaſterii expoſcat utilitas, & Abbatis mandatum interveniat, *c. ex par.* 2. *eod.*

4 Procurator proprie dicitur, qui aliena negotia mandato Domini ſuſcipit, & adminiſtrat *l.* 1. *ff. de Procuratorib.* Si quis enim ea gerit ſine tali mandato, is proprie non Procurator, ſed negotiorum geſtor appellandus eſt, ut ſumitur ex *toto tit. ff. de negotiis geſtis:* ſicut, & ex eadem ratione Curator, aut Tutor non dicitur Procurator, quia non mandato Domini, ſed ex voluntate Teſtatoris, aut ex decreto legis, ſeu Magiſtratus aliena negotia adminiſtrat. Differt quoque Procurator ab Advocato, quod Advocatus proprie non gerit aliena negotia, ſed ſolum pro alterius cauſa dicit, allegando ejuſdem cauſæ merita. Si quis autem in ſe ſuſcipiat adminiſtranda negotia alicujus Univerſitatis, ſeu Communitatis cum ejuſdem mandato; is ſpeciali

vo-

vocabulo appellatur Syndicus, de quo eſt expreſſa *rubr. in Decretal.*

5 Procuratorum alii ſunt extrajudiciales, ii videlicet, qui ad aliena negotia extra judicium tractanda de mandato domini conſtituuntur, de quibus ſermo eſt *in toto tit. ff. & C. mandati*. Alii judiciales, qui de mandato domini conſtituuntur ad tractanda negotia judicialia, & dicuntur Procuratores ad lites, de quibus potiſſimum hic ſermo erit. Rurſus utrique, vel conſtituuntur univerſaliter ad tractanda omnia alterius negotia, & ſic dicuntur Procuratores univerſales, ſeu generales, ac conſtitui aliquando ſolent adjecta clauſula *cum libera*, hoc eſt cum plena poteſtate peragendi omnia, quæ dominus poteſt, excepta facultate donandi, *ex L. Procurator* 58. *ff. de Procurator*. Vel conſtituuntur tantummodo quoad aliquam certam litem, aut particulare negotium, & ſic vocantur Procuratores ſpeciales.

6 Procuratorem conſtituere regulariter nemo cogitur, etiamſi ad Judicem citatus comparere non poſſit, detentus v. g. ab aliqua gravi infirmitate, aut alio juſto impedimento, quod diuturnum non ſit, & cauſa differri poſſit, ſuppoſito, quod ipſa cauſa ſit gravis, cui perſonaliter intereſſe citato expediat, ut ſumitur ex *c. querelam* 2. *de Procurat. & l. quæſitum* 60. *ff. de re judicata*. Excipi tamen debet, ſi perſona aliqua ſit talis qualitatis, aut dignitatis, ut perſonaliter comparens terrori futura eſſet Judici, aut adverſario, in quo caſu Procuratorem cogitur conſtituere, ex *l. quicumque* 25. *C. de Procurat.* Cogitur etiam Monaſterium,

Digitized by Google

quando contra illud agitur, ex *c. cum veniſſent* 2. *de in integrum reſtit.* imo, & ſi Monaſterium ipſum agat, quia expedit pro parvo incommodo a ſtrepitu cauſarum Servos Dei eſſe quietos, *cap. unic. de Syndico*. Item cogitur excommunicatus, quando contra illum agitur, & ipſe perſonaliter comparere non poteſt ratione cenſuræ, *c. intelleximus* 7. *de Judiciis*, quia non debet commodum a ſua malitia reportare. Dixi *quando contra illum agitur*: ut enim agat ipſe excommunicatus, ſicut perſonaliter non admittitur, ita nec per Procuratorem, ut colligitur ex *c. fin. de Procurat.* Nam qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum, *c. qui facit* 72. *de reg. juris in* 6.

7 Quemadmodum autem juxta dicta nemo regulariter cogitur, ita, & quicumque regulariter poteſt Procuratorem in ſua cauſa conſtituere quoad res, quorum ſit dominus, niſi expreſſa lege prohibeatur. Prohibetur autem de jure Canonico ab agendo excommunicatus, ut diximus: & de jure civili nequit conſtituere Procuratorem ad lites Minor Tutorem, aut Curatorem non habens, qui per ſe ſtare in judicio non poſſit, exceptis quibuſdam caſibus, ut in actione injuriarum &c. de quibus ſermo eſt *in l. filius familias* 8. *ff de Procurat.* & exceptis cauſis beneficialibus, aliiſque ſpiritualibus, ſuper quibus annum ætatis quartumdecimum egreſſus ſtare poteſt in judicio ad agendum, & defendendum, per ſe, vel per Procuratorem, quem ad hoc conſtituendum decrevit, nulla quoad hoc habita ratione aſſenſus paterni, etiamſi ſub poteſtate Patris exiſtat, ex *c. fin. de*

Judi-

Digitized by Google

Judiciis in 6. Quod ſi intra decimumquartum annum exiſtat, tunc pro eiſdem cauſis non poterit ipſe per ſe ſtare in judicio; ſed ſi fuerit major infante, hoc eſt ſeptennio, Procuratorem conſtituere poteſt cum auctoritate Epiſcopi, aut Officialis ejuſdem, vel per ipſum Epiſcopum, ejuſdemve Officialem dandus illi erit Curator ad lites hujuſmodi exercendas, ex *eod. c. fin. de judiciis in 6.*

8 Eodem modo Procurator quilibet dari poteſt, niſi certa lege prohibeatur, ſicut de Jure Canonico prohibentur Clerici, & Regulares, ut ſupra dictum fuit de Advocato *num.* 3. Et cum munus Procuratoris in judicio contineat tantummodo purum miniſterium abſque ullo jure, poteſt conſtitui etiam laicus in cauſis ſpiritualibus, tum ad agendum, tum ad defendendum in judicio *c.* 1. *de Procurat. in 6.* Idque procedit, ſive præſens ſit, qui conſtituitur Procurator, ſive ſit abſens, dummodo conſentiat conſtitutus, ut ſumitur ex *c. licet* 7. *eod. in 6.* Rurſus idem procedit, ſive conſtituatur Paterfamilias, ſive filiusfamilias etiam ſine Patris conſenſu, dummodo ætatem legitimam habeat, hoc eſt major ſit 25. annis: ea enim ætas eſt, quæ in Procuratore ad lites requiritur, quamvis in Procuratore ad negotia extrajudicialia ſatis ſit 17. annos complevisſe, ex *c. qui generaliter* 5. *eod. in 6. &* §. *eadem lege circa finem, inſt. quib. ex cauſis manumittere non licet.* Romæ tamen ſufficit etiam ad lites 20. annos exceſſiſſe, ex *Statuto Urbis lib.* 1. *c.* 47.

9 Demum, ſicut quilibet regulariter Procura-

curator conſtitui, & quilibet regulariter conſtituere Procuratorem; ita, & quælibet cauſa regulariter agi per Procuratorem poteſt, niſi expreſſe prohibeatur. Prohibetur autem cauſa criminalis, ad quam Procurator, ſive ad accuſandum, ſive ad defendendum non admittitur, *ex cap. veniens* 15. *de accuſationib.* & *ex l. penult.* §. *ad crimen*, *ff. de publicis judiciis*: niſi tamen pro actione injuriarum conſtituatur ab illuſtri perſona, *c. abſens* 18. §. *niſi* 3. *q.* 9. & *l. fin. C. de injuriis*: aut niſi agatur de levi crimine, & non excedente pœnam relegationis, juxta *l.* 1. *ff. an per alium cauſæ appellationum* &c. aut niſi agatur etiam de gravi crimine, ſed civiliter, *ex cap. tuæ* 5. *de Procurat.* & *c. ſuper his* 16. *in fine de accuſationibus*: aut demum niſi Procurator accedat, non tam ad defendendum Reum, quam ad excuſandam ejus abſentiam, *ex cit. c. veniens*, & *l. ſervum* 33. §. *publice ff. de Procurat.* juncta ibid. gl. *v. defenſio*, in quibus caſibus per citata jura admittitur Procurator.

10 In officio Procuratoris potiſſimum, quod attenditur, eſt mandatum domini, ſine quo regulariter nemo tanquam Procurator ad agendum admittitur, *cap.* 1. *de Procurat.* exceptis conſortibus ejuſdem litis, *ex l.* 2. *C. de conſortib. ejuſdem litis*, & exceptis conjunctis perſonis enumeratis *in l. ſed*, & *hæ* 35. *ff. de Procurat.* ſcilicet parentibus, filiis licet ſint in poteſtate, fratribus, affinibus &c. cui etiam conſonat *cap. nonnulli* 28. *in fin. de reſcr.* Dixi *ad agendum*: quilibet enim, qui legitime ſtare poſſit in judicio, poteſt in ſe ſuſcipere defenſionem Rei, etiam abſ-

abſque ejuſdem mandato, modo ſatiſdet, hoc eſt fidejuſſoribus datis promittat judicatum ſolvi pro liti æſtimatione, ex *§. penul. inſtit. de ſatiſdationibus*, & *l. qui proprio 46. §. 2. & 3. ff. de Procur.*

11 Sed, & ejuſdem mandati fines diligenter ſervandi ſunt, ex *l. diligenter 5. ff. mandati*, adeoque nequit Procurator, niſi ea negotia adminiſtrare, quæ in mandato expreſſa ſunt, aut ſine quibus negotia expreſſa adminiſtrari non poſſent. Hoc autem adeo procedit, ut etiam conſtitutus generaliter Procurator ad omnia negotia, non propterea poſſit ea adminiſtrare, quæ ſpeciale mandatum requirunt, (quæ qualia ſint, videri poſſunt apud Gloſ. *in c. qui ad agendum 4. de Procurat. in 6.* alioſque Doctores ibid.) quamvis in mandato procuratorio contineatur clauſula generalis, ut omnia tractare poſſit etiam ſpeciale mandatum exigentia: talis enim clauſula relate ad ejuſmodi negotia habetur pro non adjecta; niſi tamen ſimul cum tali clauſula ſpecificati particulariter eſſent aliqui articuli ſpeciale mandatum exigentes, in quo caſu poſſet Procurator ille tractare tum illos articulos expreſſos, tum alios ſpeciale mandatum exigentes, dummodo non ſint majores, & graviores expreſſis, ut ſumitur ex *cit. c. qui ad agendum*, & *ex Clem. 2. eod.* quibus etiam concordat *c. ſedes 15. de reſcr.*

12 Effectus mandati procuratorii eſt, ut domino proſit, aut noceat id, quod a Procuratore geſtum eſt, ſuppoſito, quod in eo fines mandati non exceſſerit: ſecus autem, ſi exceſſerit. Quod ſi idem Procurator

Digitized by Google

etiam intra fines mandati aliquid geſſerit per dolum, aut fraudem in præjudicium domini, ſuccuritur domino per actionem mandati, itaut ſcilicet dominus agere contra Procuratorem poſſit ad id, quod ſui ipſius intereſt. Sumuntur hæc ex *l. ſi Procurator* 10. *C. de Procurat.* & *l. licet* 42. §. *ea ff. eod.*

13 Alius quoque ejuſdem mandati effectus eſt, ut Procurator per ſe ipſum debeat officium ſuum exequi, nec poſſit alium ſubſtituere, niſi dominus litis factus ſit, (quemadmodum fieri cenſetur, poſt litem conteſtatam; aut niſi datus ſit Procurator in rem ſuam, ſeu ad ſuum emolumentum, ut puta ſi dominus ei actiones ſuas quoquomodo ceſſerit; aut niſi a domino poteſtatem habeat ſubſtituendi. Hæc tamen intelligenda ſunt de Procuratore ad judicia; Procurator enim datus ad negotia extrajudicialia poteſt libere quandocumque alium deputare. Conſtant hæc omnia ex *c. 1. de Procurat. in 6.*

14 Poteſtas, & officium Procuratoris, ſive ad judicia, ſive ad negotia dati pluribus modis expirare poteſt. Primo enim finitur mutuo domini, & Procuratoris aſſenſu, quia omnis res, per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *cap. 1. de reg. jur.* & *l. nihil tam naturale* 35. *ff. eod.* Secundo finitur per mortem ipſius Procuratoris, cujus officium ad hæredem non tranſit, cum in eo videatur electa induſtria perſonæ, ex *l. mandatum* 57. *ff. mandati*. Tertio per mortem domini, quamvis ſi per ejuſdem mortis ignorantiam mandatum impletum ſit, competat Procuratori actio utilitatis cauſa, ex *l. inter cauſas* 26. *ff. eod.* In caſu autem, quo ali-

aliquis conſtitutus ſit Procurator pro Eccleſia, aut beneficio a Prælato, qui Prælatus poſt litem conteſtatam, aut poſt negotium inceptum moriatur, tunc ex alia quoque ſpeciali ratione ceſſat Procuratoris officium etiam quoad cępta negotia, juxta Textum *in Clem. fin. de procur.* quia ſcilicet Sede vacante, nihil innovari debet, ut conſtat *ex toto tit. Ne ſede vacante aliquid innovetur.*

15 Præterea ceſſat poteſtas Procuratoris ad lites per revocationem ejuſdem, quæ ante litem conteſtatam poteſt libere a domino fieri, ex *l. ante litem* 16. *ff. de procur.* ſecus autem poſt litem conteſtatam, quia tunc Procurator cum ſit factus dominus litis, non poteſt invitus revocari, niſi juſta cauſa intercedat, puta inimicitia, morbus &c. *ex l. poſt litem* 17. *& ſeqq. ff. eod. l. procuratoribus* 22. *C: eod. & cap. quamvis* 2. *eod. tit. in* 6. quamvis etiam in caſu, quo Procurator revocari non poſſit, non prohibeatur dominus perſonaliter adeſſe ſuæ cauſæ una cum eodem Procuratore, maxime ſi de colluſione timeat, ut notatur expreſſe *in eod. cap. quamvis*. Ut autem revocatio valida ſit, debet legitime pervenire ad notitiam Procuratoris revocati, ut ſumitur *ex cap. ex inſinuatione* 3. *de procurat.* imo, & ad notitiam Judicis, & Adverſarii, *ex cap. mandato* 13. *eod.*

16 Excipitur tamen ab hac generali regula caſus, in quo Procurator facultatem habens a domino, re integra alium Procuratorem ſubſtituat: hic enim Procurator ſubſtitutus revocari non poteſt a Procuratore ſubſtituente poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi idem ſubſtitutus nondum fuerit uſus

tali

tali mandato, niſi ipſe ſubſtitutus habeat a Domino non ſolum facultatem ſubſtituendi, ſed etiam facultatem revocandi, juxta *cap. is qui* 3. *de Procurat. in* 6. ſubſtituendo enim alium, cenſetur functus officio ſuo: quamvis in delegato Sedis Apoſtolicæ vices ſuas alteri committente aliud cenſeatur, cum poſſit re integra revocare ſubdelegatum, ut notatur *in eod. cap. is qui*, & ſupra dictum fuit a nobis *in præced. tit. n.* 9. Ratio diſcriminis eſſe poteſt; quia delegatus Principis ad aliquam cauſam, ſicut, & delegatus inferioris ordinarii ad aliquam univerſitatem cauſarum, habet a lege poteſtatem ſubdelegandi, unde cenſetur quaſi ordinarius, ut etiam ſupra dictum eſt *tit. præc. n.* 10. *& ſeq.* At Procurator ad lites, re integra, ſeu ante litis conteſtationem, ſi quam poteſtatem habet ſubſtituendi, eam non habet a lege, & ſtabiliter, ſed ſolum ab homine, & tranſeunter ad unum actum, quo expleto jam cenſetur functus officio ſuo.

17 Hinc e contrario ſenſu infert Laym. *in cit. c. is qui*, ſi aliquis Procurator poſt litis conteſtationem alium ſuo jure ſubſtituerit, ut poteſt ex ſupradictis *n.* 13. poſſe ipſum revocare, cauſamque reaſſumere, ſi ſubſtitutus nondum uſus ſit mandato: quia poſt litis conteſtationem habet non ab homine, ſed a lege poteſtatem ſubſtituendi; ſi autem uſus ſit mandato, non poteſt ipſum invitum revocare, niſi juſta cauſa intercedat, quemadmodum paulo ante diximus de poteſtate domini in ordine ad revocandum Procuratorem.

18 Quæ dicta ſunt de revocabilitate Procuratoris ad lites, intelligi cum proportione etiam

etiam debent de Procuratore a domino conſtituto ad negotia extrajudicialia: quia & ipſe revocari a domino poteſt, quamdiu res eſt integra: quod ſi res non ſit integra, juſta revocationis cauſa intercedat neceſſe eſt ad effectum revocationis. Item ut ejus revocatio valida ſit, requiritur, ut ad Procuratoris revocati notitiam perveniat, ex *l. ſi mandaſſem 15. ff. mandati*: & inſuper ſi Procuratio ſit circa negotium tractandum cum certa perſona, cujus interſit ſcire conſtitutionem, aut revocationem Procuratoris, neceſſarium quoque erit, ut eidem perſonæ innoteſcat Procuratoris facta revocatio.

19 Excipitur tamen ab hac regula Procurator conſtitutus ad matrimonium contrahendum. Si enim antequam contrahat, a domino revocetur, contractum poſtea matrimonium nullum eſt, etiamſi revocatio, tam Procuratori, quam illi perſonæ, cum qua contractum eſt, fuerit penitus ignorata, cum illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequivit, juxta Textum expreſſum *in c. fin. de Procur. in 6.*

TIT. IV.

De in jus vocando, & contumacia.

1 PRæmiſſa generali notitia principalium perſonarum, quę judiciis interveniunt, agendum modo eſt de ipſo ordine judiciali, ac primo de quibuſdam præparatoriis, quæ regulariter ipſi judicio, ſive de jure poſitivo, ſive etiam de jure naturali præire ſolent.

2 Primum, quod in tali genere occurrit, eſt citatio, de qua ſermo eſt *in tota rubr. ff.*

de

de in jus vocando, eoque nomine intelligitur vocatio, per quam vocatur reus in jus, ideſt ad tribunal Judicis, juris experiundi gratia, hoc eſt, ut experiatur actor, an jus ſibi competat, necne, ut ſumitur ex *l.* 1. *ff. de in jus vocando*. Ejuſmodi citationem omni judicio præmitti debere, ſuadet tum naturalis æquitas, quę poſtulat neminem indefenſum judicari, tum jus poſitivum ſtatutum *in L. de unoquoque* 47. *ff. de re judicata*, *& cap. inter quatuor* 8. *de majorit. & obedient.* aliiſque juribus, itaut omnia, quæ nulla præmiſſa citatione in abſentem fiant, careant omni robore firmitatis.

3 Multiplex autem eſt citationum ſpecies. Alia enim eſt citatio *juris*, quando videlicet aliqua lex, vel Canon certum dierum terminum ſtatuit, intra quem debeat aliquis ſe judicio ſiſtere, cujus exemplum eſt *in c.* 1. *&* 16. *de elect. in* 6. *cap. quamvis* 8. *de offic. Ordin. in* 6. & alibi. Alia eſt citatio *hominis*, quando ſcilicet quis mandato Judicis in judicium vocatur, de qua citatione ſermo eſt *in c. Propoſuiſti* 19. *de foro compet. c. cum dilecti* 6. *de dolo*, *& contumac. c. veniens* 15. *de accuſat. &c.*

4 Secundo, alia eſt citatio realis, alia verbalis. Citatio realis dicitur realis captura perſonæ ad judicium trahendæ. Citatio verbalis eſt, quæ fit ſolo verbo Judicis, aut Officialis. Huic affinis eſt, quæ fit per litteras citatorias, & dicitur citatio ſcripta: item quæ fit affixis litteris citationis, & vocatur citatio edictalis, demum, quæ publice fit per præconem, campanam, vel tubam.

5 Ut citatio legitima ſit, plura requiruntur.

tur. Primo enim opus eſt, ut fiat a Judice competente, cujus jurifdictioni citandus ſubſit, & in ejus territorio commoretur, quia extra territorium juſdicenti non paretur impune, ex *c. 2. de Conſtit. in 6. & l. fi1. ff. de juriſd. omn. judic.* Sed neque poteſt regulariter idem Judex aliquem ſua ſponte citare; inſtantia enim partis præcedat neceſſe eſt, quod intellige pro cauſis privatis, iis præſertim, quæ ſimplici juriſdictione, ſeu officio Judicis mercenario cognoſcuntur; ſecus enim frequenter accidit in publicis cauſis meri, aut miſti imperii, ut colligitur ex *c. qualiter* 24. *de accuſat.*

6 Secundo opus eſt, ut ſervetur forma legitima, pro qua neceſſe eſt exprimi primo nomen Judicis, ut innoteſcat, an ſit competens: Secundo nomen, & cognomen citati, ut vitetur æquivocatio, & fraus, ex *c. 2. de reſcript. in 6.* Tertio nomen, & cognomen ejus, ad cujus inſtantiam fit citatio, ut citatus cognoſcat Judicem ad inſtantiam partis procedere, ſecumque deliberet, an velit cedere, vel contendere. Quarto cauſam ſaltem in genere, ut poſſit reus ſuper re, pro qua citatur, ſe præparare ad reſpondendum, *c. Præterea* 2. *de dilationib.* ubi Panor. *n.* 2. aliique. Quinto locum judicii, ut conſtet, utrum ſit competens, & tutus, quia citatus ad locum non tutum, non tenetur comparere, ſed liberam facultatem habet appellandi, etiamſi cauſa commiſſa fuerit cum clauſula *appellatione remota*, *c. ex par.* 47. *de appell.* Sexto diem, & terminum ad comparendum, ut appareat, an ſit dies juridicus, vel feriatus; die enim feriato, ſi ſtatutus ſit in honorem Dei, & Sancto-

Digitized by Google

ctorum (niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat) judicium exerceri non poteſt, etiam de conſenſu partium; quamvis in diebus feriatis, qui gratia vindemiarum, vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat, ſi de partium proceſſerit voluntate, *cap. fin. de feriis*.

7 Auctoritas citandi eſt penes quemcumq; Judicem competentem, ſive Ordinarius ille ſit, five Delegatus: cui enim ſive a jure, ſive ab homine juriſdictio commiſſa eſt, reliqua quoque conceſſa ſunt, ſine quibus juriſdictio exerceri non poſſet, *ex l. 2. ff. de juriſd. omn. judic.* Illud tamen diſcrimen eſt inter utriuſq; generis Judicem, quod Delegatus poſſit tantum citare verbaliter, vel per litteras citationis, non autem per edictum, niſi ſit delegatus Supremi Principis, *ex auct. de litigioſis §. omnem, verſ. jubemus enim Ordinarios, & verſ. aliis autem omnibus*, nec per citationem realem, niſi ſpecialem de illa commiſſionem habeat, *ex auth. de exhibendis reis §. ſi vero ſemel*, juncta ibid. Gloſ. *v. omnimodo*. E converſo Judex Ordinarius, & re, & verbo citandi facultatem habet. Videri poteſt Maran. *de ordine judiciorum*, ſub *tit. de citatione*.

8 Effectus citationis varii ſunt. Primus eſt obligare citatum ad comparendum, ita ut ſi vel poſt trinam vocationem, vel poſt unam peremptoriam cum tanto temporis intervallo, quantum trina vocatio contineret, non obediat; contumax dicendus ſit, *ex l. contumacia 53. ff. de re judic.* ejuſque inobedientia varie puniatur, ut conſtat *ex toto Decret. tit. de dolo, & contumacia*. Inter reliquas pœnas, quibus punitur contumacia Rei, ea eſt, ut

ut Actor mittatur primum in poſſeſſionem rerum contumacis, de quibus actio eſt, non tanquam verus poſſeſſor, & dominus, ſed potius tanquam cuſtos, ex *c.* 1. *de eo, qui mittitur in poſſeſſionem*. Quod ſi hoc non obſtante, reus in contumacia perſeveret, poſt annum ex ſecundo Decreto conceditur actori vera poſſeſſio earumdem rerum, quarum reus erat dominus *c. prout nobis* 4. *& c. contingit* 9. *de dolo, & contumacia, & cit. cap.* 1. *de eo, qui mittitur in poſſeſ.* reſervata dumtaxat quæſtione proprietatis abſenti, *ex cit. c. prout nobis*. Nec prodeſſe poteſt reo, ſi per vim, & potentiam impediat actorem ab ingreſſu poſſeſſionis obtentæ per primum Decretum: cum enim nemo reportare debeat commodum ex malitia ſua, de canonica æquitate ſancitum eſt, ut elapſo anno actor, eo non obſtante, verus poſſeſſor conſtituatur, perinde ac ſi ex primo Decreto poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ realiter ingreſſus fuerit, & retinuerit, *c. contingit* 9. *de dolo & contum.*

9 Ab hac tamen regula cauſa beneficialis excipitur: propter contumaciam enim partis adverſæ non eſt mittendus actor in poſſeſſionem beneficii, utpote quod ſine canonica inſtitutione obtineri non poteſt, *c.* 1. *de regul. jur. in* 6. ſed in eo caſu poterit Judex etiam lite non conteſtata, diligenter examinato negotio, ipſum ſinem debito terminare, *cap. un. de eo, qui mittitur in poſſeſſ. in* 6.

10 Quod interdum etiam obtinet in cauſa temporali, ut ſcilicet propter contumaciam partis poſſit Judex devenire ad ſententiam definitivam. Ubi tamen diſtinguendum eſt, utrum contumacia ſe teneat ex parte rei, an

an ex parte actoris. Si enim ipſe actor contumaciæ crimen incurrat; tunc etiam lite non conteſtata (de qua conteſtatione quid ſit, & quomodo fiat, ſermo erit infra) inſtante reo poteſt per ſententiam Judicis cauſa terminari, *cap. Cauſam* 3. *de dolo*, *&* *contum.* quidquid ſit de jure civili, juxta quod tres dilationes, & poſt illas adhuc annus indulgetur Actori ad comparendum, ante litem conteſtatam, ut notat Pan. *in cit. c. Cauſam n.* 15. Si autem reus ſit contumax; tunc regulariter procedi non poteſt ad ſententiam definitivam, niſi lis fuerit conteſtata, & de cauſa liqueat, *c. Prout nobis* 4. *eod.* Æquum enim eſt, contumaciam actoris, quæ gravior eſt, gravius etiam puniri. Niſi tamen criminalis cauſa contingat, in qua procedatur per viam inquiſitionis: in ea enim contra reum abſentem contumacem, etiam lite non conteſtata, teſtes recipi poſſunt, & ſententia definitiva ferri *c. Veritatis* 8. *eod.*

11 Alia quoque contumaciæ pœna eſt, ut contumax damnetur ad legitimas, & moderatas expenſas, quas propter ejus contumaciam adverſarius fecit a tempore citationis emiſſæ, *c. Ex litteris* 2. *&* *cap. Cum dilecti* 6. *eod.* Quod ſi ſolvendo non ſit, ad Judicis arbitrium puniri aliter poterit, ut ſumitur ex *cap. finem* 5. *eod.*

12 Iſta tamen intelligenda ſunt, ſi citatus impeditus non ſit, nullaque ſe poſſit exceptione tueri, ut puta exceptione qualitatis perſonæ, quæ ad judicium compelli non poſſit, juxta *l.* 2. *&* *ſeqq. ff. de in jus vocando*, vel exceptione conditionis loci, aut Ju-

dicis

Digitized by Google

dicis manifeſte incompetentis; vel exceptione temporis illegitimi ad exercenda judicia; vel demum exceptione illegitimæ formæ citationis. Quod ſi citatus dubitet an Judex, a quo citatur, competens ſit, aut ſi privilegium, quod habet exemptionis ab ipſo, non ſit manifeſte notorium, quale eſt v. g. privilegium exemptionis Clericorum a Judice laico; in tali caſu comparere debet, & incompetentiam allegare, *l. 2. ff. Si quis in jus vocatus non ierit*, ejuſdemq; competentiæ judicium ſpectat ad ipſum Judicem citantem, ex *l. Conſenſiſſe 2. §. Sed ſi dubitetur, & leg. Si quis ex aliena 5. ff. de Judiciis.* Demum ceſſante impedimento, quo detentus fuit, debet citatus, quanto citius poterit, ſe Judici præſentare, ex *cit. cap. Cum dilecti 6. de dolo, & contum.*

13 Alter citationis effectus eſt, perpetrare juriſdictionem Judicis reſpectu illius cauſæ, de qua citatio facta eſt, & inducere præventionem reſpectu ejuſdem cauſæ in Judice citante, itaut ſi contingat citatum, accepta citatione, mutare domicilium, & egredi limites territorii Judicis citantis, adhuc ſubdatur juriſdictioni ejuſdem Judicis, quoad illam cauſam, *c. Propoſuiſti 19. de foro compet. & l. Si quis 7. ff. de Judiciis.* Qua in re nihil diſcriminis eſt inter Judicem ordinarium, & delegatum, quamvis aliqui oppoſitum ſenſerint: tum quia pro utroque eadem ratio militat; tum etiam, quia in citatis juribus nulla fit, quoad hoc inter utrumque Judicem diſtinctio: ubi autem jura non diſtinguunt, neque nos diſtinguere debemus, *l. De pretio 8. ff. de publiciana in rem actione.*

14 Ter-

14 Tertius effectus citationis eſt interrumpere præſcriptionem, *ex l. fin. C. de annali exceptione*. Quartus demum citationis effectus eſt inducere litis pendentiam; qua durante nihil innovari debet, ut conſtat *ex toto tit. Ut lite pendente &c.* Ad hunc autem effectum ſatis eſt, non ſolum ſi citatio pervenit ad partem citatam, ſed etiam ſi per eam factum ſit, quominus perveniret, juxta textum *in Clem. 2. Ut lite pendente*.

TIT. V.

De libelli oblatione.

1 REo ex vi citationis comparente coram Judice, debet actor libellum Judici offerre, hoc eſt brevem ſcripturam, in qua clare contineantur nomina Judicis, actoris, & rei, actoris intentio, res quæ petitur, & cauſa petendi, quæ omnia ſcripto tradenda ſunt, ſuppoſito quod procedendum ſit in forma judicii, *cap. 1. de libelli oblat.* ac deinde ejuſdem libelli inſpiciendi, ac deſcribendi poteſtas concedenda eſt reo, ut ſecum deliberet, an velit cedere, vel contendere, ut conſtat ex *l. 1. C. de edendo, & auth. Offeratur C. de litis conteſtat.* relata a Grat. *in c. induciæ 4. 3. q. 3. §. Offeratur:* ac propterea accepto libello non ſtatim cogitur reſpondere reus, ſed de jure communi conceduntur ei induciæ 20. dierum, ex *cit. auth. Offeratur*.

2 Eſt autem libellus duplex, nempe alius civilis, ſeu conventionalis, qui ſcilicet pro cauſa civili, & in id, quod actoris intereſt, concipitur, de quo ſermo eſt *in c. fin.*

de

de libelli oblat. alius criminalis, in quo criminis accuſatio continetur.

3 Illud potiſſimum in conceptione libelli attendendum eſt, ut ſervetur forma legitima. Pro hac in bello criminali opus eſt exprimi nomen accuſatoris, nomen rei accuſati, & nomen Judicis, coram quo accuſatur, item delicti locum & tempus. Conſtant hæc omnia *ex l. Libellorum* 3. ff. *de accuſationib.* ubi ponitur forma libelli criminalis. Pro forma autem libelli conventionalis, opus eſt (ut diximus) exprimi nomina actoris, rei, & Judicis, rem, quæ petitur, & cauſam petendi.

4 Circa cauſam petendi difficultas eſſe poteſt, utrum ſatis ſit exprimere cauſam proximam, an etiam requiratur expreſſio cauſæ remotæ. Ad intelligentiam & reſolutionem difficultatis diſtinguendum eſt inter actionem realem, & actionem perſonalem, de qua diviſione ſermo eſt §. *Omnium autem actionum, inſtit. de actionib.* Actio perſonalis, quæ etiam condictio appellatur ex *l. Actionum* 25. ff. *de obligation.* eſt per quam in judicio petimus, ut adverſarius det aliquid, aut faciat, ad quod contendimus ipſum eſſe obligatum ex contractu, vel quaſi contractu, ex delicto, vel quaſi delicto, &c. ut v.g. ſi in judicio petas, ut adverſarius det 100. ad quæ contendis ipſum eſſe obligatum, ex eo, quod ipſi equum vendideris 100. Actio realis, quæ etiam dicitur petitio, & vindicatio, eſt, quando in judicio contendis, rem, quæ ab adverſario detinetur, eſſe tuam petiſque, ut Judex declaret eſſe tuam: unde per hanc actionem proprie & directe non

agis

agis ad reſtitutionem, ſed ſolum ad declarationem juridicam, quod res ſit tua; quamvis deinde poſt talem declarationem veniat reſtitutio facienda ex officio Judicis. Videri poſſunt Juriſtæ *in cit. rubr. inſtit. de action.* ubi etiam varias utriuſque generis actionum ſubdiviſiones exponunt.

5 In utroque actionis genere alia eſt cauſa remota, alia cauſa proxima agendi. In actione perſonali, cauſa remota eſt contractus, aut quaſi contractus, delictum, aut quaſi delictum, &c. unde naſcitur obligatio adverſarii ad aliquid dandum, aut faciendum, ut colligitur ex *l. Conſenſu* 2. *& cit. l. Actionum* 25. ff. *de obligation.* Cauſa autem proxima in eadem perſonali actione eſt illa ipſa obligatio nata ex contractu, &c. ut colligitur ex *l. Licet* 42. §. *Ea obligatio ff. de procurat.* At in actione reali cauſa proxima agendi eſt dominium rei; cauſa autem remota eſt id, ex quo fuit, vel jure gentium, vel civili dominium acquiſitum, *l. in rem* 23. §. 1. *ff. de rei vindicat.* ut v. g. quod res fuerit tibi donata ab altero, aut vendita, & tradita, aut hæreditarie accepta, &c.

6 His præſuppoſitis; ſi agendum ſit actione perſonali, exprimenda eſt in libello cauſa remota, v. g. *peto* 100. *a Titio ex vendito &c.* nec ſufficit exprimere cauſam proximam v. g. dicendo *peto* 100. *ad quæ mihi Titius obligatur*, ut conſtat ex *c. fin. de libelli oblat. & l. Et an eadem* 14. §. *Actiones ff. de except. rei judic.* E converſo pro actione reali ſatis eſt exprimere cauſam proximam, v. g. ſi dicas te petere rem, *quia illius es dominus*. Ratio diſparitatis indicatur *in cit.* §. *actiones*: quia

quia ſcilicet obligatio perſonalis multiplex eſſe poteſt juxta multiplicitatem cauſarum unde procedit; adeoque ſi ſolum generice exprimatur obligatio Adverſarii, nimis incertus eſſet libellus, nec poſſet idem Adverſarius accepto libello deliberare ſecum, an velit cedere, vel contendere: at dominium rei unicum eſt, adeoque ſola ejus expreſſio incertitudinem non refundit.

7 Ex eodem motivo excludendæ incertitudinis prohibetur in libello alternativa locutio, juxta Textum *in l. Prætor edixit* 7. §. *Quod autem ff. de injuriis*. Alternatio enim incertitudinem parit. Aliqui tamen ſunt caſus ſpeciales, in quibus alternatio libelli a jure permittitur, qui videri poſſunt apud Socin. *in c. 2. de libell. oblat. n.* 74.

8 Sed quid ſi contingat libellum juridice oblatum jam fuiſſe ab Actore, ſed in ejus forma contineri aliquid ab eodem deprehendatur, quod emendari, vel mutari opus ſit: numquid eſt in Actoris arbitrio talis emendatio, vel mutatio? Emendari libellus dicitur, quando ſalva libelli ſubſtantia, aliquod tamen ejus vitium ad ſubſtantiam non pertinens, aut obſcuritas tollitur, ſeu quando aliquid additur ipſam libelli ſubſtantiam non immutans, itaut ſcilicet ſubſtantialiter nec res petita, nec cauſa petendi, nec ratio varietur. Mutari dicitur, quando actio propoſita, vel cauſa petendi mutatur, & alia proponitur, vel factum narratum variatur.

9 Doctrina communis eſt, poſſe libellum ab Actore mutari, tam in civilibus, quam in criminalibus ante litis conteſtationem: quia tunc judicium nondum proprie inceptum eſt;

dummodo concedantur Reo aliæ dilationes; & de damno (ſi quod ex primo libello paſſus eſt) reddatur ſecurus: poſt conteſtationem autem litis mutari non poſſe, niſi inchoata alia inſtantia, velit Actor uti alio diverſo libello, cum refuſione expenſarum, juxta *c. Examinata 15. de judiciis*: e converſo, tum ante litis conteſtationem, tum etiam poſt conteſtationem, poſſe libellum emendari, uſque ad concluſionem cauſæ; puta declarando aliquid obſcure dictum, *l. ſi quis intentione 66. ff. de Judiciis*, aut diminuendo, ſeu augendo ſummam petitam, §. *Si minus inſtit. de action.*

10 Effectus oblati libelli eſt, ut ſecundum petitionem in eo contentam ſit ferenda ſententia, *leg. Ut fundus 18. ff. communi dividendo*: Et quamvis ſi nihil Rei interſit, poſſit Actor libello oblato, etiam poſt litis conteſtationem, a lite deſiſtere; attamen ſi Rei interſit cogitur Actor eam proſequi, alioquin in contumaciam damnari poſſet, *c. Cauſam 3. de dolo & contumacia*.

T I T. VI.

De Exceptionibus.

1 REo per citationem convento pluribus Juris remediis conſultum eſt, quibus ſe poſſit ab Actore tueri. Inter reliqua ſunt exceptiones, de quibus extat in corpore utriuſque Juris expreſſa rubrica.

2 Nomine autem exceptionis hic intelligitur id, quod a Reo contra Actorem opponitur ad elidendam, aut differendam ejus actionem, unde ex *l. 2. ff. de exceptionib.* juncta ibid. Gloſſ. *v. intentionem* definitur

Actio-

Actionis, vel intentionis excluſio. Dicitur diſjunctive *Actionis, vel intentionis*: quia ſi quid a Reo opponatur ad excludendam Actoris actionem, ad quam ceteroquin Actor habet jus, niſi ea per exceptionem excludatur; tunc exceptio illa dicitur proprie *actionis excluſio*, ut contingeret, v. gr. ſi metu coactus, aut dolo aliquid Titio cum ſtipulatione promiſeris, & Titius conveniat te ad implendam promiſſionem, tu autem contra ipſum excipias de metu, vel dolo: in quo caſu exceptio tua actionem excludit, quæ de jure competit Titio, quia ex ſtipulatione obligaris, quamvis etiam a jure tibi concedatur exceptio, ne tu inique damneris, & Titius commodum de ſua pravitate reportet, ex Textu expreſſo *in* §. 1. *inſtit. de exceptionib.* Si autem aliquid opponas ad excludendam actionem, quæ ab Actore intentatur de facto, ſed nullatenus illi competit; tunc exceptio dicitur *intentionis excluſio*, ut v. g. ſi Titius petat a te 100. & tu excipias te jam ſolviſſe: ſi enim hoc verum eſt, nulla competit Titio actio contra te, cum extincta ſit in te omnis obligatio; adeoque excipiendo non excludis actionem, quæ de jure nulla eſt, ſed ſolum intentionem Actoris, & ideo ab aliquibus talis exceptio vocatur etiam exceptio facti.

3 Exceptionum aliæ dicuntur delatoriæ, ſeu temporales, aliæ peremptoriæ, ſeu perpetuæ, §. *Appellantur inſtit. eod. & l. Exceptiones* 3. ff. *eod.* Dilatoriæ ſeu temporales ſunt, quæ ſuſpendunt tantum, aut differunt non autem extinguunt actionem, & intentionem Actoris; ut puta ſi contra Titium agentem contra te, ut ſolvas 100. ad quæ

N 2 obli-

obligaris, excipias, inter te, & ipſum conveniſſe, ne intra certum tempus ageretur, veluti intra quinquennium: finito enim tempore non impeditur Actor agere contra te. Peremptoriæ autem, ſeu perpetuæ ſunt, quæ penitus perimunt eamdem actionem, & intentionem, qualis eſt in ſupra allato exemplo exceptio doli, aut metus, quo coactus ſtipulatus fueris, qualis exceptio non limitatur ad certum tempus, ſed ſemper Actori obſtat, & ſemper rem, de qua agitur, perimit.

4 Rurſus exceptionum dilatoriarum aliquæ reſpiciunt perſonam Judicis, ut v. gr. quod Judex non ſit competens, aut quod ſit ſuſpectus, ad quod genus etiam reducitur exceptio loci, quod non ſit tutus, &c. & hæ dicuntur etiam fori declinatoriæ. Aliæ petuntur ex perſona Actoris, aut Procuratoris, v. g. quod ſit prohibitus ſtare in Judicio, aut quod non habeat mandatum Procuratorium, &c. Aliæ ſumuntur ex perſona Rei, v. gr. ſi Reus opponat ſe fuiſſe ab actore ſpoliatum, petatque reſtitutionem in integrum, antequam petitionibus ejus reſpondere cogatur, ex *c. Cum dilectus* 2. *de Ordine cognitionum*. Aliæ demum deſumuntur ex ipſius actionis, & cauſę qualitate, ut eſt, v. g. exceptio libelli inepti, & incerti, exceptio temporis nondum completi ad obligationem ſolvendam, &c.

5 Omnibus dilatoriis exceptionibus commune regulariter eſt, ut proponi debeant ante litis ingreſſum, ſeu ante litem conteſtatam, *c. inter Monaſterium* 20. *de ſent. & re jud.* ne ſcilicet malitioſe cauſarum terminatio prorogetur, *c. Paſtoralis* 4. *de exception.* niſi tamen exceptio aliqua oriatur poſt litis ingreſſum,

ſum, aut niſi notitia alicujus exceptionis ſuperveniat Reo poſt eumdem ingreſſum, idque juramento aſſerat, ut decernitur *in eod. c. Paſtoralis*. Sed & ſi quid proponendum ſit de genere exceptionis declinatoriæ fori, proponi oportet non ſolum ante litem conteſtatam, ſed ante omnem aliam exceptionem dilatoriam, ne ſi alia primo proponatur, videatur Reus acceptare Judicem, adeoque ipſum poſtea reprobare non poſſit, ut ſumitur *ex cap.* 1. §. *cujus in agendo* 3. *qu.* 8. *citat. cap. inter Monaſterium, & leg. Sed & ſi ſuſcepit* 52. §. 1. *ff. De Judiciis*, juncta ibi Gloſs. *verſ. Hanc*. Quod enim ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt, *c. Quod ſemel* 21. *de regul. Jur. in* 6.

6 Quod tamen dictum eſt de exceptionibus dilatoriis, illas regulariter proponi non poſſe, niſi ante litem conteſtatam, limitatur quoad exceptionem excommunicationis, quæ quamvis & ipſa dilatoria ſit, proponi tamen poteſt etiam poſt litem conteſtatam in qualibet parte litis in prima inſtantia, ne quiſquam in periculum animæ ſuę excommunicato communicare cogatur, *c. Exceptionem* 12. *de exceptionib.* Sed quia inde periculum, & occaſio naſci poſſet differendi malitioſe exceptionem excommunicationis, ut interim Actor excommunicatus laboribus, & expenſis fruſtra fatigetur; ideo de Canonica æquitate ſancitum eſt, ut ſi Reus ita malitioſe talem exceptionem opponere differat, in expenſis legitimis condemnetur *ex eod. c. Exceptionem*. Adde excommunicationem eſſe talis generis exceptionem, ut etiamſi non opponatur a Reo, attamen publice excom-

municatus repellendus ſit ex officio Judicis ab agendo, *ex eod. c. Exceptionem*. Quænam autem forma ſervanda ſit in opponenda exceptione excommunicationis, expreſſe decernitur, ac declaratur *in c.* 1. *de excep. in 6.*

7 Hæc tamen in prima tantum inſtantia locum habent. Si enim cauſa cadat Actor, & propterea appellationem interponat, excludi poſtea non poteſt a proſecutione appellationis, prætextu excommunicationis, qua fortaſſe innodatus exiſtit: omnis enim legitima defenſio, cujus generis eſt appellationis proſecutio, excommunicato in judicio reſervatur juxta textum expreſſum *in c. Significaverunt* 11. *& c. fin. de except.*

8 Exceptiones peremptoriæ, quarum proprium eſt omne jus Actoris prorſus perimere, cujus generis eſt exceptio ſolutionis jam factæ, pacti, jurisjurandi, tranſactionis, præſcriptionis &c. tales, inquam, exceptiones id amplius habent ſupra dilatorias, ut opponi poſſint etiam poſt litem conteſtatam uſque ad prolationem ſententiæ, *l. Peremptorias* 2. *C. ſententiam reſcindi non poſſe.* Sunt enim defenſiones principalis negotii cognitionem contingentes, *c.* 2. *de litis conteſtat. in 6.* Quin & aliquæ ſunt, quas etiam poſt ſententiam definitivam opponi conceditur, ut eſt exceptio Senatuſconſulti Macedoniani, *l. Tamen ſi* 11. *ff. ad Senatuſconſult. Macedon.* aliæque, quas enumerat Gloſ. ib. & Gloſ. *in l.* 1. *C. de juris, & facti ignor. v. uti.*

9 Inter exceptiones peremptorias aliquæ recenſentur, quæ dicuntur litis finitæ, quia ſi opponuntur ante litem conteſtatam, & per modum exceptionis declinatoriæ, ſuppoſito,

to, quod ſint liquidæ veritatis, & altiorem indaginem non requirant, impediunt ingreſſum litis, progreſſumque judicii: quamvis etiam poſſint opponi poſt litem conteſtatam, & per modum exceptionis peremptoriæ, in quo caſu non impediunt proceſſum judicii, ſed rejiciuntur ad merita cauſæ, & proceditur ulterius in Judicio. Hujus generis tres numerantur *in cap.* 1. *de litis conteſt. in* 6. videlicet, *res judicata*, quod ſcilicet cauſa fuerit alias per ſententiam Judicis terminata: *Tranſactio*, quod videlicet inter partes compoſita jam fuerit controverſia, aliquo utrinque dato, retento, aut promiſſo: *Res finita*, hoc eſt, quod cauſa fuerit mutuo conſenſu partium (ſi præſertim juramentum interfuerit) finita, vel ſopita longo ſilentio, ut explicatur *in l.* 1. §. *ult. ff. ad Senatuſconſult. Tertullia*. Conſonat etiam *l.* 1. 2. *&* 7. *ff. de jurejurand.* Quæ omnia ſtatuta ſunt, ne lites ſemel terminatæ facile reviviſcerent, & quaſi in infinitum protraherentur, ut ſumitur ex *l. fratris* 10. *& l. cauſas* 16. *C. de tranſact.*

10 Plures ſimul exceptiones opponere poteſt Reus, quia *nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur c.* 20. *de reg. jur. in* 6. *& c. Is qui* 5. *ff. de exception.* etiamſi diverſæ ſint, *ex l. Nemo* 8. *ff. eod.* Nec obſtat, quod actor unica tantum actione experiri poſſit, juxta *l. Nemo ex his* 43. *ff. de reg. jur.* Congruit enim rationi, ut favorabilius conſulatur Reo, qui pro ſui defenſione pugnat, quam Actori, ut decernitur *in l. favorabiliores* 167. *ff. de reg. jur. & in cap. Cum ſunt* 11. *eod. tit. in* 6.

11 Quia autem, *quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum c. 61. de reg. jur. in 6.* ideo exceptio in favorem Rei introducta, retorqueri non debet in diſpendium Rei, quaſi Reus exceptionem objiciens, aliquid de principali Actoris intentione confiteatur, ut verb. g. ſi Reus conveniatur a Titio ſuper re, quam Titius contendit ad ſe pertinere, at Reus in contrarium excipiat, ſe poſſediſſe illam rem tempore ſufficienti ad præſcriptionem complendam, per hujuſmodi exceptionem non cenſetur aliquid confiteri de intentione Titii, quod ſcilicet res ad Titium pertineat, ut habetur *in c. exceptionem 63. eod. tit. in 6. & in l. non utique 9. ff. de except.* alioquin exceptio illa duos effectus oppoſitos pareret, ſcilicet confeſſionem, & excluſionem unius, ejuſdemque intentionis Actoris, quod eſt impoſſibile, & contra *l. Qui hominem 34. §. ult. ff. de ſolutionib.* juncta ibid. Gloſſ. *v. liberatur*.

12 Quod ſi contingat a Reo exceptionem opponi, quæ videatur inſufficiens, aut minus juſta ad actionem Actoris excludendam; poteſt Actor ſe replicatione tueri. Sicut enim actionem excludit exceptio ex parte Rei, ita exceptionem replicatio ex parte Actoris: contra quam replicationem ſi iterum aliquid excipiat Reus, dicitur duplicatio; quemadmodum & ſi Actor contra duplicationem aliquid replicet, dicitur triplicatio, & ſic deinceps, ut conſtat ex §. 1. *Inſtit. de replication. & l. 2. ff. de exceptionib.* Pertinet tamen ad Judicem terminum ponere, ne res in infinitum abeat, ac de Jure Canonico ni-

nimia ejuſmodi multiplicatio non admittitur, ſaltem quoad teſtes productos, quos tertio reprobare non licet, ne nimis judicium protrahatur, *ex cap. Licet dilectus 49. de Teſtibus.*

TIT. VII.

De mutuis petitionibus.

1 ALiud Juris remedium, quo Reo conſulitur, eſt mutua petitio, de qua in Decretalibus extat expreſſa rubrica, Nomine autem mutuę petitionis hic intelligitur reconventio ex parte Rei: quando ſcilicet Reus viſo Actoris libello, ejuſque petitione, aliud viciſſim ipſe petit, ſuper quo libellum format, & eidem Judici offert, adeoq; uterque in eodem judicio, & coram eodem Judice, quoad diverſa, conſtituitur Actor ſimul, & Reus.

2 Talis mutua petitio locum habet in omnibus cauſis, ubi non reperitur expreſſe prohibita, aut a qualitate cauſæ non excluditur. Prohibetur autem in cauſis criminalibus criminaliter intentatis: quia ut dicitur *in c.* 1. *& c. Non eſt credendum* 33. *qu.* 11. Non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicantur, niſi ſe prius probaverint innocentes: quia periculoſa eſt, & admitti non debet Rei adverſus quemcumque profeſſio. Reconventionem tamen de crimine majori non eſſe per citata jura prohibitam, docet ibidem *Gratianus.*

3 Prohibetur etiam in cauſa ſpoliationis, ſuper qua conventus reconvenire, niſi ſuper alia ſpoliatione, non poteſt: quia ſpoliatus ante omnia reliqua eſt reſtituendus, *ex c. fin. de ord. cognit.* Item prohibetur in cauſa ap-

N 5 pella-

pellationis, de qua ſolum cognoſcit appellationis Judex, ut notant DD. *in l.* 1. *ff. Eum qui appellaverit &c.* Item in executivis, juxta DD. *in auth. & conſequenter C. de ſententiis, & interlocut.* Item in depoſito, ut colligitur *ex c. fin. de depoſito*, quia contractus depoſiti, qui ex bona fide oritur, habet executionem paratam. Interdicitur etiam excommunicato, cui omne jus agendi prohibitum eſt *ex c. Cum inter* 5. *de exception.*

4 Prohibetur demum, quotieſcumque qualitas cauſæ reconventioni repugnat, itaut Judex conventionis de illa cauſa cognoſcere nequeat: ut puta ſi Reus conventus ſuper cauſa civili coram Judice laico, reconvenire velit Actorem ſuum ſuper cauſa juriſpatronatus, *c. quanto* 3. *de Judiciis*, aut alterius rei ſpiritualis, ſuper qua, etiamſi partes conſentiant, Judex laicus cognoſcere prohibetur, *ex c. Decernimus* 2. *eod.*

5 In iis autem cauſis, in quibus reconventio, ſive de jure poſitivo, ſive de natura earumdem, prohibita non eſt, fieri debet reconventio coram eodem Judice, coram quo conventio facta eſt, ne ſit in poteſtate Rei doloſe trahere Actorem ad aliud Tribunal, & ſic ejus actionem eludere, vel diſtrahere, *l. Si idem* 11. §. *Sed, & ſi mutuæ, ff. de juriſd. omn. jud. & auth. Et conſequenter C. de ſentent. & interloc.* Idque procedit, ſive conventio facta fuerit coram Judice Ordinario, ſive coram Delegato ad petitionem Actoris electo, cujus juriſdictio in tali caſu etiam ad cauſam reconventionis prorogatur: cujus enim in agendo quis obſervat arbitrium, eum, & contra ſe habere Judicem non debet

de-

Digitized by Google

dedignari, *l. Cum Papinianus* 14. *C. eod. & c.* 1. *de mutuis petitionib.* quamvis ſi Judex delegatus ſit ex ſolo Principis arbitrio, aliquorum ſententia ſit, non poſſe ipſum cognoſcere de cauſa reconventionis, niſi in reſcripto delegationis talis facultas ei concedatur. Coram Arbitris tamen generaliter reconventio non admittitur, quia Arbitri judicare non valent, niſi de his tantum, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum, *ex c. Cum dilectus* 6. *de arbitris.*

6 Converſi juris eſt, utrum ſi Clericus agat contra laicum coram Judice laico, reconveniri poſſit coram eodem, non in cauſa ſpirituali, aut ſpirituali annexa, nec in criminali, ſive civiliter, ſive criminaliter intentata: ſuper quibus indubitati juris eſt, non poſſe Clericum reconveniri coram Judice laico, qui nec principaliter, nec incidenter de talibus cauſis cognoſcere poteſt, *ex c. Tuam* 3. *de Ord. cognit.* ſed in cauſa mere civili. Aliquorum ſententia eſt affirmativa *ex cit. l. Cum Papinianus*, & quia videtur naturali æquitati conſonum, ut Reus a Clerico conventus, hac etiam ratione tueri ſe poſſit contra Clericum Actorem. Probabilior tamen videtur negativa aliorum ſententia, ex pluribus textibus apud Gratianum 11. *q.* 1. *& ex c. Si diligenti* 12. *de foro compet.* ubi generaliter prohibetur, ne Clericus etiam volens, nec in cauſa civili, coram ſæculari Judice Reus ſit, nulla facta exceptione reconventionis. Nec obſtat ratio in contrarium petita ex æquitate naturali: nam plura alia laico non deſunt juris remedia, quibus ab Actore Clerico tueri ſe poſſit.

7 Cum autem reconventio introducta fuerit per modum legitimæ defenſionis, & æquitati conſentaneum ſit, ut quod Actori licet in agendo, Reo etiam pro ſui defenſione permittatur, ut decernitur *in c. non licet 32. de reg. jur. in 6. & l. Non debet 41. ff. eod.* ideo de Canonica æquitate ſancitum eſt, ut conventio, & reconventio pari paſſu procedant, ut puta ſi Actor contra Reum agat obtentis litteris, ut procedatur appellatione remota; Reus etiam Actorem reconveniens jus habet, ut in cauſa reconventionis procedatur contra Actorem appellatione remota, juxta Textum *in c. Prudentiam ult. de mutuis petition.* quod enim quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debet eo uti, *c. Cum omnes 6. de conſtitut. & l. 1. ff. Quod quiſque juris in alterum ſtatuerit &c.*

8 Ex eadem ratione debet utraque cauſa ſimul cognoſci, & ſi de utraque liqueat, una ſententia terminari, ex *c. 1. de mutuis petition.* una (inquam,) quia ex una ſcriptura proferri debet, itaut primo ſcriptum ſit, & legatur caput conventionis, ac deinde immediate caput reconventionis; quamvis ſi res ipſa attendatur, ſententia illa dicenda ſit duplex, quia tot ſunt ſententiæ, quot ſunt cauſæ ſpecies, quemadmodum de ſtipulationibus dicitur *in l. Scire debemus 29. ff. de verb. oblig.*

9 Item ex eadem ratione cogitur Actor reſpondere libello reconventionis, ſuppoſito, quod velit cogi Reum ad reſpondendum libello conventionis, itaut, vel uterque, vel neuter actioni contra ſe intentatæ reſpondere teneatur, ex *cit. cap. 1. de mutuis*

peti-

Digitized by Google

petition. & l. Actionem 5. *C. de procurator.* Quod ſi Judex hac naturali æquitate neglecta cauſam reconventionis omittat, & ſuper ſola conventione procedat, valebit ſententia, ſed Reus habebit cauſam juſtam appellandi *ex l.* 1. *in fin. ff. quæ ſententiæ ſine appell. reſcindantur*.

10 Tempus proponendæ reconventionis eſt ante, vel ſtatim poſt litem conteſtatam, ut poſſit cauſa conventionis ſimul, & reconventionis eodem judicio terminari, *ex auth. de executoribus c.*2. §. *ſancimus*, juncta ib. Gloſ. *v. mox*. Quod ſi ſerius proponatur in progreſſu litis, controvertitur inter Doctores, utrum de Jure Canonico admittenda ſit, ſi non ad effectum, ut utraque cauſa ſimul tractetur, & terminetur; ſaltem ad effectum, ut poſtquam expedita fuerit cauſa conventionis, ſtatim fiat ab eodem Iudice tranſitus ad cauſam reconventionis, prorogata (ſi opus ſit) ejus juriſdictione, Innoc. *in c.*1. *de mutuis petit.* in eam ſententiam videtur inclinare, quæ docet poſſe opponi reconventionem in progreſſu judicii uſque ad ſententiam, eamdemque opinionem ſequitur etiam Gloſ. *in eod. c.*1. *v. reſpondere*, Panor. tamen aliique ab ipſo relati *in cit. c.*1. *n.*12. & 13. oppoſitum ſentiunt. Videri poſſunt Doctores uti *in loco cit.*

TIT. VIII.

De reſtitutione Spoliatorum.

1 Dictum fuit, Agentem ſuper cauſa ſpoliationis, ac petentem reſtitui, non poſſe a ſpoliatore reconveniri niſi ſuper alia

ſpo-

Digitized by Google

ſpoliatione, quia ante reliqua omnia ſpoliatus reſtituendus eſt per ſententiam Judicis. Quia tamen hac in re ſunt nonnulla ſpecialiter in utroque Jure ſtatuta; ideo ponitur ſpecialiter præſens titulus.

2 Spoliatus hoc loco ille dicitur, qui poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione cujuſcumque rei, immobilis, aut mobilis, corporalis, aut incorporalis, violenter, & injuſte dejectus eſt. Dicitur disjunctive *poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione*, quia incorporalia, qualia ſunt jura, ſervitutes &c. dicuntur *quaſi poſſideri*.

3 Cum autem ſit æquitati conſonum, ut ſpecialibus, & extraordinariis remediis a lege ſuccurratur oppreſſis, *ex l.* 1. §. 1. *ff. de vi, & de vi armata;* ideo de jure utriuſque ſtatuto plura competunt ſpoliato remedio ad recuperandam ſuarum rerum poſſeſſionem. Vel enim rei alicujus mobilis poſſeſſione injuſte ſpoliatus eſt, vel poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione rei immobilis. Si primum, competit ei actio *Vi bonorum raptorum*, vel *actio ad exhibendum*, juxta Textum *in cit. l.* 1. §. *hoc interdictum verſ. illud utique in dubium*, de quibus actionibus extant expreſſæ rubricæ in libris digeſtorum. Nomine actionis *vi bonorum raptorum* intelligitur actio, per quam coram Judice petitur, ut violentus ſpoliator reſtituat, & ſi eadem intentetur infra annum, petitur reſtitutio in quadruplum, ex *l.* 1. *ff. vi bonorum raptorum, &* §. 1. *inſtit. eod.* Nomine actionis *ad exhibendum* venit actio, per quam coram Judice petitur, ut ſpoliator, ſeu injuſtus poſſeſſor rem exhibeat, ideſt in publicum deducat, ut fiat Actori copia eam videndi, & apprehen-

den-

dendi, quo poſſit in judicio probare rem eſſe ſuam, ex *l.2. ff. ad exhibendum.*

4 Quod ſi rei alicujus immobilis poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione fuerit aliquis ſpoliatus, habet de jure civili privilegium interdicti *unde vi*, ita dicti, quia prima edicti verba, quibus ſtatutum eſt, ſunt *Unde tu illum vi dejeciſti*, ut videre eſt *in cit. l.1. ff. de vi & de vi armata.* Mediante hoc interdicto, agere poteſt ſpoliatus, ut ante reliqua omnia reſtituatur ab eo, qui per ſe, vel per alium ſpoliaverit, aut etiam ſpoliationem ratam habuerit, itaut ſpoliator ejuſmodi nulla ſe poſſit exceptione tueri, nec illi prodeſſe poſſit intentare judicium petitorium, quo contendere velit rei dominium ad ſe pertinere: quia cum nemini liceat propria auctoritate rem ab alio poſſeſſam occupare, prius ad reſtituendum cogitur, quam ſuper proprietatem in judiciis audiatur, ex *c.1. de reſtit.ſpoliator.* Idque procedit, ſive poſſeſſio illa, qua Actor ſpoliatus eſt, fuerit ſolum poſſeſſio naturalis, ſive ſolum poſſeſſio civilis, ex *cit. l.1. §. dejicitur ff. de vi, & de vi armata*, ſive juſta, ſive injuſta, *c. in litteris* 5. *de reſtit. ſpoliat.* Neque quidquam ſpoliantem juvabit, quod poſt ſpoliationem ab eo factam ſpoliatus renuntiaverit rei, qua ſpoliatus eſt: quia non eſt veriſimile, quod ſponte juri ſuo renuntiaverit, qui renuntiat ſpoliatus, *c.2. eod.*

5 Vigore hujus interdicti, reſtituenda venit non ſolum res ablata, ſed etiam omne damnum inde cauſatum, ſive ea ſalva ſit, ſive non, ex *cit. l.* 1. §. *quod autem verſ. rectiſſime*, & *c.gravis* 12. *de reſt. ſpolia-*

Digitized by Google

liator. unde ſi quis fundi poſſeſſione, vel domus dejectus fuerit, ubi aliqua mobilia reperiebantur, quæ poſt ſpoliationem perire contingat, eorum omnium nomine tenebitur ſpoliator, etiamſi ad ſpoliatorem ea non pervenerint, ut etiam ſumitur ex *l. merito* 19. *ff. de vi, & de vi armata*; ſi tamen ſpoliatus eam actionem intentet intra annum: quia ſi poſt annum differat, non fruitur privilegio interdicti, niſi quoad ea, quæ ad ſpoliatorem pervenerunt, ut conſtat ex textu ejuſdem interdicti propoſiti in *cit. l.* 1. *ff. eod. mora* enim *ſua cuilibet eſt nociva c.* 25. *de regul. jur. in 6.* Quod intelligendum eſt quoad actionem in foro externo, & attento rigore juris civilis: quia in foro conſcientiæ Spoliator injuſtus non liberatur obligatione reſtituendi ea, in quibus damnum intulit, licet ad ipſum non pervenerint, ut ſumitur ex *toto Decretal. tit. De injuriis, & damno dato*, non obſtante quocumque longi temporis curſu: quia diuturnitas peccati, peccati malitiam non excuſat, cum potius peccata tanto ſint graviora, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, *c. fin. de conſuet.*

6 Spoliatus agens hoc interdicto, duo probare debet: ſe videlicet habuiſſe poſſeſſionem tempore ſpoliationis, & de poſſeſſione ſe fuiſſe dejectum ab eo, contra quem agit, aut de ejus mandato, aut ſaltem eum ratam habuiſſe ſpoliationem ab alia perſona factam, ut conſtat ex *cit. l.* 1. *ff. de vi, & vi armata*, ſumiturque etiam ex *c. ex parte* 14. *& c. cum ad Sedem* 15. *de reſtit. ſpoliat.* Horum alterutro in probationibus deficiente, locum non ha-

habet privilegium interdicti *unde vi*, ſed alia via, alioque actionis genere procedendum erit. Inde eſt, quod ſi laicus Eccleſiaſticum beneficium injuſte detinuerit, fueritque eodem ab aliqua perſona privatus, non poteſt agere interdicto *unde vi* ad recuperandam ante omnia reliqua ejuſdem beneficii detentionem, quia proprie beneficio ſpoliatus, ſeu de beneficii poſſeſſione dejectus non fuit, cum ſit incapax laicus habendæ poſſeſſionis beneficiorum, ut ſumitur ex *c. cauſam 7. de præſcript. & l. qui univerſas* 30. §. *poſſeſſionem ff. de acquirenda poſſeſſ.* Idem juris eſt, ſi quis mulierem domum ſuam traduxerit, animo habendi eam in uxorem, ita tamen, ut nulla prorſus ſponſalia cum ea celebraverit; in quo caſu ſi mulier illa diſcedat, non poteſt vir tanquam ſpoliatus agere interdicto *unde vi* ad eam recuperandam, quia per ſolam traductionem abſque ſponſalibus præcedentibus, aut ſubſequentibus mulieris poſſeſſio acquiſita non fuit, ut deciditur *in c. ex parte* 14. *de reſtit. ſpoliat.*

7 Prædicta regula de recuperanda ante reliqua omnia poſſeſſione, quæ beneficio interdicti *unde vi* introducta eſt in favorem ſpoliati, patitur aliquas limitationes. Inter reliquas ea eſt, quæ decernitur *in c. litteras* 13. *eod.* ſi videlicet contra petentem reſtitutionem conjugis opponatur conſanguinitas in gradu prohibito, ejuſque probationes offerantur paratæ: tunc enim ad avertendum animæ periculum, negabitur ea reſtitutio quoad thorum, priuſquam de conſanguinitate cognoſcatur. Idem quoque ſervatur, ſi ex reſtitutione magnum ſcandalum

lum timeatur ſecuturum, ut puta ſi agenti poſſeſſorio ad recuperandam uxorem, opponatur magna ejuſdem in uxorem ſævitia, de qua prius cognoſcendum erit, quam uxor reſtituatur *c. ex tranſmiſſa* 8. *eod.*

8 Item a regula excipitur, qui aliquem ſpolians ſtatim ab occupata poſſeſſione repulſus eſt: in eo enim caſu ille ſpolians ſpoliatus non poteſt agere interdicto *unde vi*, quia non tam ſpoliatus, quam a ſpoliando impeditus cenſendus eſt, & ita ſtatuitur *in c. olim* 12. *eod.*

9 Controverſi juris eſt, utrum privilegium interdicti *unde vi* competat etiam manifeſto prædoni, itaut ſi ipſum re prædata ſpoliari a domino contingat, agere poſſit poſſeſſorio, quo mediante ſit ante omnia reſtituendus, non obſtante exceptione dominii, quæ a domino ſpoliatore proponatur.

10 Probabilior hac in re eorum ſententia videtur, qui negant tale privilegium manifeſto prædoni, cujus efficax argumentum deſumitur ex *c. fin. de reſtit. ſpoliat. in 6.* ubi injuſtus poſſeſſor ſpoliatus ab eo, ad quem de jure communi rem pertinere manifeſtum ſit, dicitur non eſſe ante omnia reſtituendus, quod non alia ratione procedit, niſi quia clarum eſt, eum injuſte poſſediſſe, & ſpoliantem eſſe dominum manifeſtum. Neque in contrarium facit, quod *in c. in Litteris* 5. *de reſtit. ſpoliat.* dicatur etiam prædo reſtituendus, & quod *in c. porro* 3. *de divortiis* decernatur, virum eſſe reſtituendum conjugi, quam ipſe privata auctoritate, & abſque judicio Eccleſiæ dimiſerat ex motivo publicæ, & notoriæ conſangui-

nı-

nitatis, quæ inter ipſos intercedebat; ad utrumque enim reſpondetur facile: primum poſſe recte explicari de prædone non notorio; alterum autem eſſe ſpeciale pro illo particulari caſu, in quo agebatur de diſſolvendo Matrimonio, quod propter gravitatem materiæ attentari non debet, ſine Eccleſiæ judicio, ante, quod mulier etiam in caſu objectæ conſanguinitatis eſt reſtituenda viro, non quoad thorum, ut ſupra dictum eſt *n.*7. ſed ſolum, quoad alia obſequia conjugalia. Videri poteſt Sanch. *de matrim. lib.*10. *diſp.*12. *n.* 38.

11 Demum, omiſſis reliquis, excipitur a regula caſus, in quo ipſe ſpoliatus expreſſe, vel tacite conſentiat, ut de exceptione proprietatis, aut dominii, quod ſibi competere ſpoliator aſſerit, cognoſcatur, antequam fiat reſtitutio, ex *c.*1. *de reſt. ſpoliat.* Spoliatus enim poteſt cedere juri ſuo, ac privilegio, quod eſt directe in ejus favorem introductum. Poterit itaque tunc utrumque ſimul judicium cumulari, videlicet & poſſeſſorium, & petitorium coram eodem Judice una ſententia terminandum, ſuppoſito quod neutrius cauſæ cognitio ſit extra Judicis poteſtatem: ita tamen, ut prius de poſſeſſorio pronuntietur, ſed in executione prævaleat petitorium, ex *c. Cum dilectus* 6. *de cauſa poſſeſſ. & propriet.* quemadmodum univerſaliter ſervari debet quotieſcumque poſſeſſorium cum petitorio concurrit, ſive agatur interdicto acquirendæ poſſeſſionis, hoc eſt, quam nunquam Actor habuit; ſive interdicto retinendæ, hoc eſt, quam habet, ſed in ea turbatur; ſive demum interdicto re-

recuperandæ, quam ſcilicet habitam amiſit. Quare ſi in prædicto caſu ſpoliatus poſſeſſionem, & ſpoliationem probet, non autem proprietatem, aut dominium; obtinebit in poſſeſſorio, ſed cauſa cadet in petitorio: adeoque cum ſententia petitorii in executione prævaleat, reſtituendus non erit, ut colligitur, ex *c. Cum ſuper* 4. *de cauſa poſſeſſ. & propr.* juncta ibid. Gloſs. *v. reſtituendum*.

12 Dixi *ſuppoſito, quod neutrius cauſæ cognitio ſit extra Judicis poteſtatem*: quia quandoque contingit, Judicem poſſe dumtaxat ea, quæ poſseſſionis ſunt cognoſcere, non autem, ea, quæ proprietatis: ut puta quamvis Judex Delegatus, cui in genere commiſsa ſit cauſa cognoſcenda, aut etiam in ſpecie cauſa proprietatis, poſſit nihilominus etiam cauſam poſseſſionis cognoſcere, quia proprietas, utpote magis digna trahit ad ſe poſseſſionem; attamen delegatus, cui commiſsa ſit in ſpecie cognoſcenda cauſa poſſeſſionis, non poteſt cauſam proprietatis aſſumere, ut docet Gloſ. *in c. Paſtoralis* 5. *de cauſa poſſeſ. & propr. v. cauſa non deciſa, in fine*; adeoque non poterit coram eo petitorium cum poſseſsorio cumulari: niſi tamen proponatur per modum reconventionis, ubi proponi non prohibetur; in quo caſu Juriſdictio Judicis prorogatur, ut ſup. dict. fuit Tit. 7. ubi *de mutuis petitionib*.

13 Præter interdictum *unde vi* ſtatutum a jure civili, & a Sac. Canonibus approbatum, de quo hactenus dictum eſt, competit quoque ſpoliato aliud remedium recuperandæ poſseſſionis introductum a Jure Canonico *in c. ſæpe*

con-

Digitized by Google

contingit 18. *de reſtit. ſpoliat.* cujus ſumma in eo eſt, ut ſpoliatus agere poſſit contra quemcumque, qui ſpoliationis non ignarus rem, ſive ab ipſo ſpoliatore, ſive a quolibet alio recepit, & ab eodem ſit ante omnia reliqua, etiamſi non probet dominium, reſtituendus: cum ceteroquin mediante interdicto *unde vi* agere non poſset, niſi contra ſpoliatorem, aut contra eum, qui ſpoliationem mandavit, aut eamdem ratam habuit. Æquitas hujus extenſionis Canonicæ indicatur *in eod. cap. ſæpe contingit*: quia ſcilicet, quoad periculum animæ non multum intereſt injuſte detinere, ac invadere alienum; qui autem recipit ſcienter rem ab alio ſpoliatione ſubtractam, cum ſit malæ fidei poſseſsor, injuſte detinet.

14 Quæſtionis eſt, utrum de jure Canonico detur ſpoliato ſimile remedium reſtitutionis, etiam non probato dominio contra tertium poſseſsorẽ bonæ fidei, & ſpoliationis neſcium, in cujus manus res quomodocumq; bona ipſius fide pervenit. Pleriq; DD. affirmant ex *c. redintegranda 3. & 4. cau. 3. q. 1.* ubi generalibus verbis dicitur redintegranda eſse omnia expoliatis, vel ejectis Epiſcopis, nulla facta diſtinctione, utrum res repetatur a bonæ, vel malæ fidei poſseſsore: quorum Canonum ſtatutum, quamvis expreſse ſolum loquatur de Epiſcopis ſpoliatis, attamen ex uſu & paritate rationis extendunt ad quemlibet alium ſpoliatum. Non deeſt tamen, qui oppoſitum ſentiat, ut videre eſt apud Zoeſ. *de reſtit. ſpoliat. n.* 5.

15 Hactenus dicta procedunt, cum ſpoliatus intentat primus coram Judice actionem ſpoliationis ad recuperandam rerum ſuarum poſseſſionem. Quod ſi contingat ipſum ſpolia-

tum

tum conventum prius fuiſſe coram Judice ſuper aliqua cauſa, & ſive per modum reconventionis, ſive per modum exceptionis, ſpoliationem ſibi factam reponat, quæritur quid juris in tali caſu ſervandum ſit?

16 Reſp. Vel ſpoliatus conventus fuit ſuper cauſa criminali, vel ſuper cauſa civili. Si ſuper cauſa criminali, & ſpoliatio reponatur ab ipſo per modum reconventionis, ſeu in viam actionis; tunc criminali cauſa ſuſpenſa, debet ſpoliatus per ſententiam Judicis prius reſtitui, ſive ſpoliatio facta fuerit ab accuſatore, ſive ab aliquo tertio, dummodo ſit ſpoliatio totius ſubſtantiæ, aut majoris partis ipſius, ne ſcilicet nudus, & inermis opponatur Reus accuſatori ſuo: in quo caſu conceditur eidem Reo quindecim dierum ſpatium ad ſpoliationem probandam; alioquin in expenſis, quas interim Actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione præhabita) condemnabitur: alias (ſi Judici æquum viſum fuerit) puniendus. Sumuntur hæc ex *c.* I. *de reſtit. ſpoliat. in 6.*

17 Idem juris eſt, ſi ſpoliatus conventus fuit petitorio ſuper cauſa civili; & ſuper eadem re per modum actionis, ſpoliationem reponat, quam ab ipſo Actore paſſus eſt: procedi enim tunc quoque debet in ſolo poſſeſſorio, ſuſpenſo petitorio, & probata ſpoliatione decerni debet a Judice reſtitutio, antequam petitorium cognoſcatur, ut patet ex *c. Ex conqueſtione* 10. *de reſtit. ſpoliat.* Secus accidit ſi petitorium primo intentatum, & poſſeſſorium poſtea repoſitum ſuper re diverſa procedant: cum enim tunc intelligantur factæ mutuæ petitiones, ſeſe tanquam diverſæ minime contingentes, proceden-

dendum ſimul erit in utroque, eademque ſententia, utrumque terminandum, ut expreſſe habetur *in c. Cum dilectus* 2. *de ordine cognit.* Item ſecus accidit, ſi Reus civiliter ab Actore conventus ſpoliationem reponat, quam non ab ipſo Actore, ſed ab alio tertio paſſus eſt: quia tunc non obſtante ſpoliationis objectu, Judex procedere debet in cauſa ab Actore primitus intentata, ex *cit. c.*1. *de reſtit. ſpoliat. in 6.* cum non debeat Actor in eo damnum pati, ubi nihil peccavit.

18 Si autem ſpoliatio objiciatur a Reo non in viam actionis, aut reconventionis contra actorem, ſed ſolum per modum exceptionis, tunc probationes ejuſdem audiendæ primo erunt, & ea legitime probata, non cogetur Reus reſpondere petitionibus Actoris, donec ab ipſo reſtituatur: De ea tamen reſtitutione facienda non eſt a Judice ferenda ſententia, ex *cit. c. Cum dilectus*: quia ſcilicet ſententia non fertur, niſi ſuper eo, de quo actum eſt, ſeu ſecundum petitionem in libello oblato contentam, *l. Ut fundus* 18. *ff. communi dividundo*; de ſpoliatione autem actum non fuit, nec oblatus libellus, ſed ſolum exceptum, cum non fuerit propoſita per modum actionis, ſed dumtaxat per modum exceptionis dilatoriæ ad intentionem Adverſarii repellendam.

T I T. IX.

De litis conteſtatione, & de juramento calumniæ.

1 EXpeditis iis, quæ judiciorum quodammodo præparatoria ſunt, agendum eſt

Digitized by Google

petitio, aut negatio petitionis; propterea ejuſmodi poſitiones, & articuli proponi ſolent, poſtquam Actor ſuam in jure petitionem oblato libello expoſuit, eamdemque petitionem Reus in jure negavit.

3 Idem etiam eſt, quod ſi Reus contra petitionem Actoris dumtaxat excipiat, ſive in genere exceptionis dilatoriæ, ſive etiam in genere peremptoriæ, non intelligitur lis conteſtata, *ex c. Si oblato, de litis conteſt. in 6.* Qui enim taliter excipit, non reſpondet, neque contradicit Actoris petitioni, ſicut ad litem conteſtandam requiritur. Dixi *dumtaxat excipiat*: ſecus enim accideret, ſi non ſiſteret intra limites puræ exceptionis, ſed inſuper directe reſponderet Actoris libello, negando ejus petitionem: ut puta, ſi Actor oblato libello petat coram Judice reſtitutionem pecuniæ, quam mutuavit tibi; tu autem reſpondeas, te non teneri, & petitionem Actoris non eſse implendam, eo, quod ipſe Actor paſsus fuerit ſe pecuniam illam non petiturum. Ita excipiens, non pure exciperes, ſed exceptionem cum reſponſione ad libellum cumulares, adeoque litis conteſtatio facta eſset: & pro ſimili caſu procedunt aliqua jura, ex quibus colligitur conteſtari litem objectu alicujus exceptionis, ut docet, & explicat Gloſ. *in cit. c. Si oblato v. facta*.

4 Quamvis tamen exceptio a Reo objecta non faciat conteſtationem litis, illam non impedit; imo ut dicitur *in eod. c. Si oblato*, ea exceptione non obſtante, eamdem conteſtationem fieri oportebit, niſi tamen ſit exceptio ſpoliationis ab Actore commiſsæ circa illam ipſam rem, de qua eſt ejuſdem Actoris petitio:

in quo caſu non cogitur Reus reſpondere petitioni Actoris, donec ab ipſo reſtituatur, ut dictum eſt *in tit. præc.* aut niſi aliqua ex illis tribus exceptionibus objiciatur, quæ dicuntur litis finitæ, & impediunt litis ingreſſum, videlicet tranſactio, lis finita, & res judicata, quas ſupra explicavimus *in hoc lib. 3. tit. 6 n. 9.* aliqua enim illarum objecta, etiam Reus non cogitur Actoris petitioni coram Judice reſpondere, ut ibidem explicatum eſt.

5 Litis conteſtatio fieri poteſt, non ſolum immediate per principales, ſed etiam per eorum Procuratores, ut habetur ex *c. Cum ad Sedem* 15. *de reſtit. ſpoliat.* modo eorum reſponſio a principali eadem die non revocetur, *c. Cum cauſam* 62. *de appel.*

6 Effectus litis conteſtatæ plurimi ſunt. Poſt illam enim non datur amplius locus exceptionibus dilatoriis, niſi ex cauſa poſtea emergente, aut ante Reo incognita, ut ſupra dictum fuit *in hoc lib. 3. tit. 6. n. 5.* Item actio, & juriſdictio Judicis perpetuatur, exceptis quibuſdam caſibus videndis apud Panor. *in c. fin. de off. Jud. n. 8.* Inducitur quaſi contractus inter litigantes, ut neuter altero invito poſſit a lite recedere, ut colligitur ex *l. Licet 3. §. idem ſcribit ff. de peculio.* Revocari non poteſt ſine juſta cauſa procurator invitus, *c. Quamvis 2. de procurat. in 6.* nec mutari libellus, ut ſuis in locis ſupra dictum fuit. Demum omiſſis aliis videndis apud Juriſtas, conteſtata lite deveniri poteſt ad teſtium examinationem, & definitivam ſententiam, quod ante prohibitum regulariter eſt, ut patet ex toto *Decretal. tit. Ut lite non conteſt.* exceptis caſibus de quibus diximus *in hoc lib. 3. tit. 4. n. 9. & 10.*

7 Hoc

7 Hoc tamen, quod ultimo loco dictum eſt, de teſtibus ante conteſtationem litis non examinandis, non eſt generale, ſed regulariter tantum obtinet, ut conſtat ex *c. fin. Ut lite non conteſt.* ubi aliqui caſus ab ea regula excipiuntur. Talis eſt, ſi de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna, in quo caſu, ne probationis copia caſibus fortuitis ſubtrahatur, ipſi teſtes etiam lite non conteſtata admitti poterunt, eorumque atteſtationes pro ſuſcipienda lite valebunt: dummodo tamen Actor Adverſarium intra annum conveniat, aut ſaltem receptionem hujuſmodi teſtium illi denuntiet. Alii caſus excepti videri poſſunt in *eod. c. fin.* fuſe declarati.

8 Factam litis conteſtationem ſubſequi regulariter debet juramentum calumniæ, juxta præſcriptum Sacrorum Canonum, qui hac de re extant in Decretal. ſub expreſſa rubr. *de juram. calumn.* Extat quoque ſimilis titulus in Cod. videlicet, *de jurejur. propter calumn. dando*. Eo autem nomine intelligitur juramentum, quo litigantes jurant ſe in judicio bona fide, & abſque fraude, atque calumnia, ſive agendo, ſive reſpondendo, ſive excipiendo proceſſuros, ut ſumitur ex *l.2. Cod. eod.* unde vocatur etiam juramentum credulitatis, ad differentiam juramenti veritatis, quod eſt de veritate dicenda, & dicitur juramentum ſcientiæ, quod ſolum olim præſtabatur in cauſis ſpiritualibus, & his annexis, ex *c. Litteras 2. de juram. calumn.* ſed poſtea ſtatutum fuit, ut etiam in cauſis ſpiritualibus præſtari debeat juramentum de veritate dicenda, quam de calumnia, juxta Text. *in cap.1. §. fin. eod. tit. in 6.*

Digitized by Google

9 Quamvis tamen tale juramentum calumniæ præſtari debeat, non eſt ita neceſſarium, ut eo omiſſo ſit irritus, aut irritandus proceſſus judicialis, & ſententia Judicis, ſuppoſito quod alias legitime proceſſum fuerit, ex *cit. c.* 1. §. *propter omiſſum, de juram. calum. in 6.* quia ſcilicet non eſt de ſubſtantia proceſſus judicialis, quamvis fortaſſe de jure civili olim aliter obtinuerit, ut deſumi videtur ex *cit. l.* 2. §. *Sed quia, C. de jurejur. propter calum. dan.* Quod ſi Actor, præſertim a Reo requiſitus, illud ſubire recuſet, punitur amiſſione cauſæ; ſi autem Reus, habetur pro confeſſo, ex *cap. ult.* §. *fin. de juram. calum.* ita tamen, ut pro tali pœna ſubeunda requiratur ſententia Judicis, ex *auth. Principales* §. *Si quis autem, C. de jurejur. propter calumn.*

10 Quod dictum eſt de obligatione ſubeundi juramentum calumniæ, exceptionem patitur in Clerico, qui Eccleſiæ ſuæ cauſam agat: is enim inconſulto proprio Prælato idem juramentum ſubire non debet, & Epiſcopus inconſulto Romano Pontifice, *ex cap.* 1. *de juram. calum.* quamvis ſi propriam cauſam agat Clericus, tali privilegio non furatur, juxta Textum *in cap. ceterum* 5. *eodem.*

TIT. X.

De probationibus.

1 SOlent frequenter litigantes tam in exordio, quam in progreſſu judicii negare poſitiones, aut intentionem aliquam Ad-

Adverſarii, unde naſcitur neceſſitas probationis, ſine qua nihil evinceretur, quia Actore non probante Reus abſolvitur, *l. Qui accuſare* 4. *C. de edendo, & c. un. Ut Eccleſiaſtica benef. ſinè diminut. confer.* Propterea abſolutus iis, quæ pertinent ad ingreſſum judiciorum, agendum conſequenter hic eſt de probationibus, primo in genere, quod in hoc titulo præſtabitur, poſtea in ſpecie, quod in ſequentibus titulis expedietur.

2 Probatio generatim, prout hic ſumitur, eſt actus judicialis, quo per teſtes, aut inſtrumenta, aut alia argumenta idonea fit Judici fides de eo, quod in controverſiam deductum eſt, ut ſumitur *ex c. Ex litteris* 3. *de probation.* in iis verbis *ad cognitionem Judicis inſtruendam*. Alia eſt artificialis, alia inartificialis. Artificialem vocant, quæ arte & induſtria probantis ex ipſa cauſa, circumſtantiiſque deducitur, unde vocatur etiam inſita, qualis eſt, v. g. præſumptio, quæ naſcitur ex circumſtantiis facti. Inartificialem appellant, quæ extrinſecus advenit, puta ex teſtibus, ex inſtrumentis, &c.

3 Utraque ſubdividitur in plenam, & ſemiplenam. Prima eſt, quæ plenam fidem Judici facit, itaut ea poſita, poſſit ferre ſententiam, & nullo alio ulterius requiſito, controverſiam definire, qualis eſt, v. g. quæ fit per rei evidentiam, per judicialem partium confeſſionem, aut per plures teſtes omni exceptione majores, ideſt quorum auctoritas ex nulla legitima cauſa elevari poteſt. Altera eſt, quæ plenam fidem non facit, quamvis ſit quoddam adminiculum probationis, talis eſt v. g. quæ fit per unicum

Digitized by Google

teſtem omni exceptione majorem, aut per confeſſionem extrajudicialem, aut per comparationem, ſeu perfectam ſimilitudinem ſcripturarum &c.

4 Tam Actori, quam Reo incumbit onus probandi fundamentum intentionis ſuæ: unde Actori probanda eſt petitio, ſuuſque libellus, reliquaque omnia, quibus petitionem, & libellum ſuſtinere contendit: Reo autem probanda eſt exceptio, quam objicit ad elidendam, aut differendam intentionem Adverſarii. Quod ſi Reus contra petitionem Actoris nihil aliud opponat, niſi negativam vagam, & indefinitam, & ſimplicem abſque ulla reſtrictione certi temporis, aut loci, aut alterius circumſtantiæ; ut puta ſi neget ſe contraxiſſe &c. cum talis negativa indefinita, & vaga non poſſit ullatenus probari, juxta textum *in c. Bonæ* 23. *de elect. & l. Actor.* 23. *C. de probat.* non cogitur Reus ſuam hanc reſponſionem probare, ſed totum probandi onus rejicit in Adverſarium. Secus contingeret, ſi reſponſio Rei negativa alicui certæ circumſtantiæ eſſet alligata, aut aliquid expreſſe, vel tacite affirmaret, ut eſt exemplum *in c. Super hoc* 5. *de renunt.* in negante ſe ſponte renuntiaſſe aliquod beneficium, quia ut ibid. explicat *Gloſſ. v. negat*, *non ſponte renuntiaſſe*, includit in ſe hanc affirmativam; *coactum renuntiaſſe*, quam probare debet, qui taliter excipit. Aliud quoque exemplum habes *in l. Si filius* 8. *ff. de probationibus*.

5 Probatio debet eſſe clara, & certa, ut ſumitur *ex c. in præſentia* 8. *de probat.* & ſi agatur in criminalibus, ubi majus Rei præ-

Digitized by Google

præjudicium eſt, luce expedita clarior ſit neceſſe eſt, ut dicitur *in l. fin. C. eod.* Nec ſufficit probaſſe genus, niſi inſuper probetur, & ſpecies in judicium deducta, ut puta ad probandam alicujus ſubjectionem, non ſufficit probare ſolutionem tributi ab eo factam, quia ſolutio tributi genericum quidam eſt, & indifferens ad ſubjectionem oſtendendam, cum ſolvi interdum ſoleat tributum ratione protectionis, ut patet *ex c. Recepimus* 8. *de privil.*

6 Facienda autem eſt poſt litem conteſtatam, imo, & poſt articulos, ſeu poſitiones ab Actore propoſitas, quia tunc intelligitur inceptum judicium, & cognoſcitur quid negetur a Reo. Pro qua re ſciendum eſt, antiqui juris fuiſſe, ut poſt litem conteſtatam, antequam deveniretur ad aliquod genus probationum, proponerentur ab Actore quædam interrogationes faciendæ Reo, quibus ipſe Reus coram Judice reſpondere tenebatur, ut conſtat ex toto tit. *ff. de interrogat. in jure facien. &c.* Poſtea tamen uſus obtinuit, ut procederetur per propoſitiones, ſeu articulos, quo nomine intelliguntur breves quædam verborum formulæ mentem Actoris continentes, & verſantes circa factum, quorum initium ſic eſſe ſolet: *Ponit Titius Actor primo. Ponit ſecundo &c.* unde dictæ ſunt poſitiones, de quibus ſermo eſt *in c. fin. de Confeſſ. in 6.* Ejuſmodi ſingulis poſitionibus tenetur Reus clare, & ſimpliciter reſpondere, itaut ſi id abſque rationabili cauſa recuſet, aut nolit, ſeu contumaciter ſe abſentet, pro confeſſo haberi debeat ſuper iis, de quibus in eiſdem poſitioni-

bus interrogatus extitit, ex *eod. c. fin.* Si autem illarum aliquas confiteatur, liberat Actorem ab earumdem probatione: ſicut e converſo poſitiones, quas Reus negat, dicuntur articuli probatoriales, quia ab Actore proponente probandi ſunt.

7 Quod tamen dictum eſt de probationibus ante litem conteſtatam, & poſitiones propoſitas non faciendis, limitationem patitur in caſu, quo probatio ſumenda ſit a Teſtibus, de quorum morte, vel abſentia diuturna probabiliter timeatur ut dictum eſt *in tit. præced. nu. 7.* aut in quo probanda ſit a Reo exceptio aliqua dilatoria, quæ ut ante litem conteſtatam proponitur, ut ſupra explicatum eſt *in hoc lib. 3. tit. 6. num. 5.* ita, & ante eamdem probari debet.

8 Quod ſi probatio facta non fuerit uſque ad quartam productionem teſtium, aut ante publicata teſtimonia, aut concluſionem in cauſa, non erit poſtea ſuper eiſdem articulis admittenda, ex *c. juravit 6. de probat. c. cum veniſset 25. de teſtib.* & ex *Auth. At qui ſemel C. de probationib.* In articulis tamen poſtea emergentibus admittitur, *cap. fraternitatis* 17. & *cit. c. cum veniſset* 25. *de teſtib.* quemadmodum, & in caſu notitiæ poſt publicata teſtimonia ſupervenientis, ex qua deſumi poſſit legitima probatio, ut conſtat ex *c. ex tenore* 35. *eod.* ſed de his paulo infra ſermo erit, ubi in ſpecie de Teſtibus.

9 Ordo ſervandus in probationibus talis eſt, ut Actor primo probet intentionem ſuam, & poſtea Reus in ſuis exceptionibus, earumque probationibus audiatur, *ex l. Exceptionem* 19. *C. de probation.* Niſi tamen

Actor

Actor in ſua probatione deficiat: quia tunc Reus ab omni probandi onere liberatus abſolvitur, *l. qui accuſare 4. C. de edendo*, *& c. unico ut Eccleſiaſt. benefic. ſine diminut. confer.* Idem juris eſt, ſi Actore non probante, adhuc ſponte ſua velit Reus ſuam exceptionem probare, quia non per hoc firmatur Actoris intentio: dummodo tamen exceptio talis non ſit, per quam expreſſe, vel tacite debitorem ſe eſſe fateatur; quia in tali caſu, non probata exceptione, videtur firmata Actoris intentio per confeſſionem Rei, ex traditis a Cujac. *oper. poſthum. tom. 4. ad tit. C. de probat. circa initium.*

TIT. XI.

De Confeſſis.

1 QUod autem pertinet ad particulares probationum ſpecies, conſideranda primum ea eſt, quæ fit per judicialem Adverſarii confeſſionem, cum ſit omnium efficaciſſima, de qua ſermo eſt in utroque jure ſub expreſſa rubr. *de confeſſis.*

2 Dicitur autem judicialis confeſſio ea, quæ fit in judicio, & coram Judice competenti, ad differentiam confeſſionis extra judicium factæ, quæ extrajudicialis appellatur. Utraque fieri poteſt, vel tacite, vel expreſſe. Tacite fit, quando aliquid dicitur, aut agitur, aut omittitur, cui omiſſioni, aut actioni, aut dicto, vel ex natura rei, vel per juris interpretationem eſt annexa confeſſio, ut puta in exemplo allato *tit. præced. n. 6.* ſi poſt præſtitum veritatis, aut calumniæ juramentum, Reus, vel

procurator ipſius poſitionibus ab Adverſario ſibi factis interrogatus, juſſuſque a Judice reſpondere, abſque rationabili cauſa recuſet, aut nolit, ſeu contumaciter ſe abſentet, habetur pro confeſso, quia jus talem contumaciam ita interpretatur, ut patet ex *c. fin. de confeſſ. in 6.* Expreſsa autem confeſſio eſt, quando fit verbis expreſſis, & aperte declarantibus confeſſionem.

3 Quoad efficaciam probationis multum diſcriminis eſt inter confeſſionem judicialem, & extrajudicialem. Confeſſio enim judicialis plenam fidem facit de eo, quod quis confeſsus eſt, ſive ſit confeſſio alicujus poſitionis in quo caſu liberatur Actor ab omni onere probandi eamdem poſitionem, ut ſupra dictum eſt; ſive ſit confeſſio principalis intentionis Actoris, in quo caſu habetur Reus pro judicato, juxta *l. 1. C. de confeſſ.* & ſua veluti ſententia condemnatus, *l. 1. ff. eod.* Si tamen facta fuerit cum circumſtantiis a jure requiſitis, quas explicat Gloſ. *in c. fin. de confeſ. v. confeſſus*: hoc eſt coram Judice competenti, præſente Adverſario, ejuſve Procuratore, ex *l. certum 6. §. ſi quis abſente ff. eod.* quæ non proceſserit ex ignorantia facti, ignorantia enim facti, non juris excuſat, *c. ignorantia 13. de reg. jur. in 6. & l. non fatetur 2. ff. de confeſſis*: item quæ facta ſit ab eo, qui minoritatis annos exceſserit, hoc eſt 25. impleverit; ex cit. *l. certum §. in pupillo ff. de confeſ. & l. non omnia 43. de ff. minorib.* demum, quæ ſit certa, hoc eſt non confiteatur tantummodo aliquid indeterminatum, & vagum, unde Reus urgeri ſolet,

ut

ut certum confiteatur, *ex ead. l. certum.*

4 Illud tamen hic adverti debet, quæ dicta ſunt de efficacia confeſſionis judicialis ad faciendam plenam fidem, intelligenda eſse relate ad ſolum confitentem: unde ſi contingat fieri ab aliquo judicialem confeſſionem de crimine, quod cum ſociis perpetravit, manifeſtando etiam eoſdem ſocios; erit plene probatum contra confitentem, ſed non contra ſocios, qui propterea ex vi præciſa ejuſdem confeſſionis non ſunt condemdi, ut habetur *in c. 1. de confeſ.* ubi inſuper additur, ſecundum utriuſque juris ſtatuta de ſe confeſsos ſuper aliorum conſcietiis interrogari non debere, exceptis quibuſdam particularibus criminibus.

5 Quod autem attinet ad extrajudicialem confeſſionem, diſtinguendum eſt, utrum ea facta fuerit præſente Adverſario, & coram legitimis teſtibus, qui de ea teſtari poſſint; vel facta fuerit adverſario abſente. Si primum, eademque confeſſio ab illis teſtibus in judicio producatur, fit plena probatio, ut tradunt DD. fuſe citati a Maranta *par. 6. ſpeculi de confeſ. circa initium*, ubi etiam plures ſuper hac re limitationes enumerat. Si autem facta fuerit abſente adverſario, & per duos teſtes in judicio producatur, facit tantum præſumptionem, & ſemiplenam probationem, ut docet Bart. *in l. admonendi* 31. *ff. de jurejur.* citatus a Panorm. *in c. fin. de ſucceſ. ab inteſt. n.* 16. quod intellige de confeſſione ſemel facta, nam bina confeſſio extra judicium operatur effectum confeſſionis judicialis, *ex l. cum ſcimus* 21. *C. de agricol. & cenſ. l.* 11. ubi notat Bart. relatus a Panorm.

in rep. ad c. per tuas 9. de arbitr. nù. 19.

6 Ratio diſparitatis, quare plus credatur confeſſioni factæ coram Adverſario, quam eodem abſente, eſſe poteſt: quia ubi quis aliquid contra ſe confitetur, præſertim ubi majus ſibi præjudicium timere poteſt, præſumitur id confiteri veritate compulſus: eadem præſumptio eſt juris, & de jure, contra quam probatio non admittitur, niſi petita ex evidentiſſimis rationibus, ut paulo infra explicabitur, ubi in ſpecie de præſumptionibus: confeſſio autem debiti contra ſe facta coram Adverſario, eſt confeſſio, ubi confitens majus ſibi præjudicium timere poteſt, quam ſi facta ſit eodem abſente. In criminalibus tamen, in quibus clarior probatio requiritur, ut dictum eſt *in tit. præced. num.* 5. confeſſio Rei extrajudicialis, ſive facta ſit præſente parte, ſive abſente, non ſatis eſt ad condemnationem. Videri poteſt Maran. *in loco ſupra citato.*

T I T. XII.

De teſtibus, & atteſtationibus.

1 ALtera probationis ſpecies eſt, quæ fit per Teſtes, locumque habet in omnibus cauſarum generibus, ſive Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus, ſive prophanis, ſive civilibus, ſive criminalibus, ut conſtat ex pluribus juribus *in Decretal. tit. de teſtib. & atteſt. & ex l.* 1. *ff. de teſtib.* Dicuntur autem Teſtes, qui ad fidem alicujus rei ſua atteſtatione, ſeu depoſitione facienda adhibentur. Circa quos, pro præſenti inſtituto, diſpiciendum nobis eſt, quænam perſonæ

poſ-

poſſint, aut non poſſint eſſe Teſtes in judicio: ac præterea quomodo ſit eorumdem atteſtatio ſuſcipienda.

2 Quoad primum, communis regula eſt, unumquemque admitti poſſe ad teſtimonium ferendum, qui expreſſa lege non prohibeatur, quæ regula deſumitur ex cit. *l. 1. ff. de teſtib.* Quis autem ſit a lege prohibitus, colligi poteſt ex ſeptem conditionibus in legitimo teſte requiſitis, quæ apud Gloſ. in *c. 2. eod. tit. v. viliſſimi*, his verſiculis continentur.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires.

3 *Conditio*: quia ſolus homo liber ad teſtificandum admittitur in judicio, unde ſervus repellitur, quia habetur pro nullo, ex *l. quod attinet 32. ff. de reg. jur.* niſi tamen de facto proprio interrogandus ſit, & cum alia probatio ad eruendam veritatem non eſt, *l. ſervi reſponſo 7. ff. de teſtib.* quæ refertur a Grat. in *c. ſi teſtes 4. §. item ſervi reſponſo 4. q. 3.* atquæ præſertim niſi quæſtio ſit de quibuſdam criminibus exceptis, puta Simoniæ, hæreſis &c. pro quibus teſtificandis admittuntur plerumque etiam teſtes ceteroquin de jure inhabiles. Laicus etiam contra Clericum non admittitur, ubi criminaliter agitur: ubi autem civiliter, admittitur dumtaxat ad accuſandum, ut ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur, non autem ad teſtimonium, *c. de cetero 14. de teſtib.* excepto caſu, in quo aliunde veritas cognoſci non poſſit, *c. quoniam 3. eod.* Clericus etiam contra laicum in ſæculari judicio teſtis adhi-

hiberi non debet, niſi ubi teſtes laici non reperiuntur; in quorum defectu, ne veritas occultetur, & malus, ut bonus æſtimetur, in providentia proprii Epiſcopi eſſe debet, ut aut coram ſe, & competentibus judicibus, aut aliter honorifice veritatem teſtificetur, juxta textum in *c. fin.* 14. *q.* 2. Videri poteſt Panor. in *c. cum Nuntius* 12. *de teſtib. nu.* 3. ubi inſuper tradit, quod ſi Clericus aliquis ſponte deponit ſine licentia ſui Prælati coram Judice ſæculari, quamvis illicite, valide tamen deponit. In cauſa autem criminali ſanguinis ſpeciali etiam ratione prohibitum eſt Clericis teſtimonium, quia alioquin irregularitatem incurrent ſecuta morte malefactoris. Idem proportionaliter juris eſt circa Religioſos.

4 *Sexus*: quia mulieris teſtimonium de jure Canonico non admittitur in judiciis criminaliter criminalibus *c. mulierum* 17. 33. *q.* 5. juncta ibid. gloſ. *v. nec teſtis*, *&* *c. forus* 10. *de verb. ſignif.* ubi jus civile correctum eſt, juxta quod idem teſtimonium etiam in eiſdem judiciis admittebatur, arg. *l. teſtium* 3. §. *penult. ff. de teſtib.* ubi tantummodo excipiebatur mulier, quæ palam quęſtum faciat, feceritve, unde e contrario ſenſu arguebatur, reliquas non repelli. In judiciis tamen civilibus admittitur mulieris teſtimonium, excepto teſtamento, in quo mulier regulariter teſtis eſſe non poteſt, *inſtit. de teſtament.* §. *teſtes*, & exceptis cauſis feudalibus, *in lib. feud. qui teſtes ſunt neceſ. ad nov. inveſtit. l. ſive Clericus* circa finem, ubi videndi Doctores: niſi tamen femina eſſet illuſtris, & habens ſub ſe feu-

dum,

dum, & vaſſallos, cujus teſtimonium etiam in cauſis feudalibus eſſet legitimum, ut tradit Maſcard. *de prob. concl.* 764.

5 *Ætas*: quia impuberes, hoc eſt maſculi, qui 14. annos non compleverint, & feminæ, quæ 12. neque in cauſis criminalibus, neque in cauſis civilibus admittuntur in teſtes, *l. Teſtium* 3. §. *lege Julia ff. de teſtib. & c. teſtes autem* 2. 4. *q.* 2. Si autem pubertatis annos exceſſerint, ſed nondum compleverint 20. annos, admittuntur in civilibus, ſed excluduntur in criminalibus, *l. in teſtimonium* 20. *ff. de teſtib.* exceptis quibuſdam delictis, puta læſæ majeſtatis &c. ut docet Gloſſ. *in l. inviti* 19. *ff. eod. v. ſed nec pupillis*, pro quibus delictis multæ etiam aliæ, quas adduximus, aut adducemus, teſtium inhabilitates non attenduntur.

6 *Diſcretio*: quia prohibentur tam in civilibus, quam in criminalibus quotquot laborant defectu, vel infirmitate judicii, quales ſunt furioſi, & mente capti non habentes lucida intervalla, & ex eadem etiam ratione Pupilli.

7 *Fama*: quia repelluntur infames, *c. licet* 47. *de teſtib.* ſi præſertim tales ſint infamia juris, qui tum pro criminalibus, tum pro civilibus cauſis ſunt inhabiles ad teſtimonium, exceptis quibuſdam caſibus gravioribus, puta hæreſis, aut ſimoniæ &c. *c. tanta* 7. *de ſimon.* Ex eadem quoque ratione prohibentur etiam excommunicati *c. veniens* 38. *eod. in fine*, & *c. decernimus* 8. *de ſent. excomm. in* 6. quia ſcilicet cenſentur infames.

8 *Fortuna*: quia pauper ita vilis, ut facile poſſit pecunia corrumpi, non admittitur

tur ad atteſtandum *l. teſtium* 3. *ff. de teſtib.* Qua de cauſa, hoc eſt ne detur occaſio corrumpendi teſtes per pecuniam, prohibetur ſolvi pretium pro ipſo actu teſtificandi, *c.* 1. *de teſtib.* itaut teſtimonium, quod ſoluto pretio fit, reputetur invalidum, ut notat Gloſ. *in eod. c.* 1. *de teſtib. v. pretio*.

9 *Fides* demum, ſeu *fidelitas*, quæ undequaque præſumi debet in teſtibus, ut eorum atteſtatio ſit idonea, unde ex ejuſdem præſumptionis defectu teſtimonium redditur illegitimum. Ex triplici autem capite poteſt nonnunquam ea præſumptio vacillare, aut etiam induci præſumptio contraria, adeoque ex hoc capite repelli aliquis ab atteſtando: videlicet, vel ex nimia conjunctione, ſeu propenſione erga litigantem, ejuſque cauſam, vel ex nimio contra eumdem odio; vel ex eo, quod quis alias contra fidelitatem peccaverit, fueritque perjurus.

10 Ratione nimiæ conjunctionis, ſeu propenſionis erga litigantem, repelluntur a teſtimonio domeſtici, qui videlicet ſunt ex ejuſdem familia *c. in litteris* 24. *de teſtib. & l. penult. ff. eod.* Item conſanguinei, & affines, ut colligitur ex *c. Super eo* 22. *eod. & l. Parentes* 5. *cod. eod.* juncta ibid. Gloſ. *v. Parentes*. Niſi tamen cauſa aliqua agatur, quæ ſolum domeſticis, aut conſanguineis nota ſit, ut eſt exemplum *in cap. Præſens* 4. 20. *q.* 3. ex qua ratione in cauſa conſanguinitatis audiuntur teſtes conſanguinei, quod eam præſumuntur magis ſcire, *c. Quotiens* 5. *de teſtib.* Imo, & ipſa mater, cujus dicto ſtatur ante contractum Matrimonium, quamvis ex ejus ſolius dicto non diſſolvatur matrimo-

monium jam contractum, ſed plurium teſtimonium requiratur, cit. *cap. ſuper eo* 22. *eod.*

11 Ratione propenſionis, ſeu affectionis erga cauſam teſtes eſſe non poſſunt Advocatus, & Procurator in ea cauſa, pro qua operam, & patrocinium præſtiterunt, etiam in cauſa appellationis, *cap. fin. de teſtib. in 6.* quod, & in executoribus negotiorum obſervandum eſt ex *l. fin. ff. eod.* Repelluntur quoque a ferendo teſtimonio in cauſa criminali ii, qui conſimili crimine, de quo quæſtio eſt, maculati ſint, ex *c. veniens* 10. & *cap. Perſonas* 20. *de teſtib.* quia ſcilicet poſſet eſſe periculum, aut ſuſpicio colluſionis, aut affectus ad cauſam propriam tanto facilius defendendam. Excipitur tamen crimen læſæ majeſtatis in *cap.* 1. *de confeſſ.* & crimen ſimoniæ, ſi de eo agatur civiliter, & emolumentum exinde non proveniat atteſtanti juxta textum in *cap.* 1. *de teſtib. in* 6.

12 Ratione odii erga alterutrum litigantem, repelluntur ab atteſtando ejus inimici *l. Teſtium* 3. *ff. eod.* quia non præſumuntur ex fide, ſed potius ex malevolentia dicturi.

13 Demum ratione infidelitatis alias commiſſæ repellitur perjurus, qui falſum juramento confirmaverit, idque tum in cauſa civili, tum in cauſa criminali, quamvis ſit emendatus, & de perjurio pœnitentiam egerit, *c. Parvuli* 14. 22. *q.* 5. & *c. Semel malus* 8. *de reg. jur. in* 6. Quod eſt ſpeciale in reatu perjurii. Si quis enim alio criminis genere peccaverit, ſed poſtea de eo crimine ſit emendatus, omnique purgatus infamia, admittitur teſtis in cauſa civili, & etiam in criminali, quæ civiliter agatur, ut expreſſe

ha-

Digitized by Google

habetur in *cap. Teſtimonium* 54. *de teſtib.* ubi latius videndi Doctores caſus aliquos ſpeciales ab hac regula excipientes . Ex proportionali quoque ratione rejiciuntur hæretici, Judæi, & Pagani a ferendo teſtimonio contra Catholicum ; & Chriſtianum, *c. Non poteſt* 24. *cum duob. ſeqq.* 2. *q.* 7. quia videlicet, ut ibidem dicitur, non poteſt erga homines eſſe fidelis, qui Deo extiterit infidelis. Teſtimonium tamen Chriſtiani contra Judæum non repellitur, *c. Judæi* 21. *de teſtib.* quia non eſt in eo infidelitatis præſumptio.

14 Quod autem attinet ad modum recipiendi teſtes legitimos, eorumque atteſtationes, quod ab initio hujus tituli propoſuimus ſecundo loco examinandum ; uterlibet litigans intra ſtatutum a Judice temporis terminum, ſi quid per teſtes probandum ſit, debet teſtes in judicium adducere, prius tamen citato, & evocato adverſario, qui ipſos videat jurantes, & audiat, ex *c.* 2. *eod.* & ſi quid habet, quod contra ipſos excipiat, id ante eorum examen, & atteſtationem publicationem objiciat . Productis autem teſtibus, & adverſario comparente, exhiberi debent, tum Judici, tum etiam Adverſario articuli, ſuper quibus producti ſunt, teſtiumque nomina ſignificari.

15 Eo actu expedito, vel Adverſarius aliquam exceptionem objicit contra teſtes, propter quam eos a teſtimonio repellit, vel nullam. Si primum: Judicis erit attenta rei qualitate prudenter decernere, utrum ſuſpenſo examine teſtium, contra quos exceptum eſt, adducendæ ſint probationes exceptionum, an po-

potius procedendum ſit ad Teſtium examen, dilata probatione exceptionum, quæ ſi penitus a Judice non admittatur, dat excipienti jus legitimum appellandi, *c. ex p. 7. de teſtib.* Si autem nihil excipit, abſolute proceditur ad examen, pro quo poteſt Adverſarius exhibere Judici interrogatoria ſua ſuper articulis, ſibi ante exhibitis, ut etiam per eadem interrogatoria ſuper eiſdem articulis Judex teſtes interroget, *c. Præſentium* 2. §. *Teſtes etiam eod. in* 6. ut ſi forte contingat teſtes a producente fuiſſe ſubornatos, per interrogatoria ab adverſario propoſita facilius deprehendatur, & propterea productori teſtium non debent eadem Adverſarii interrogatoria manifeſtari, ut docet Gloſs. *in cit. cap. Præſentium v. interrogatoria.*

16 Teſtes igitur in judicium admiſſos & receptos, præmiſſo coram Adverſario juramento veritatis, quo jurare debent ſe non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo ad hoc jurandum inductos, reique veritatem, prout ſecundum conſcientiam noverint, teſtaturos, quia nullius teſtimonio quantumcumque religioſus exiſtat (niſi juratus depoſuerit) in alterius præjudicium debet credi, *c. Nuper* 51. *de teſtib.* Teſtes (inquam) ita admiſſos, & juratos Judex ſeparatim ſingulos, & ſecreto examinare debet, tam ſuper articulis a producente propoſitis, quam ſuper interrogatoriis exhibitis ab Adverſario, inveſtigando diligenter circumſtantias omnes, quas cognoſcendæ veritati utiles judicaverit, ut decernitur *in c. Cum cauſam* 37. *eod. & in l. Teſtium* 3. *ff. eod.* ſubtiliter etiam animadver-

madvertendo, quo vultu, quave animi conſtantia, aut trepidatione deponant, ex quibus ſæpe rei veritas proditur.

17 Illud tamen principaliter curare debet Judex, ut teſtes dicti ſui rationem proferant, quia ex qualitate rationis pendet robur, & efficacia teſtimonii, itaut ſi, vel nulla, vel improbabilis reddatur ratio, teſtimonio non credatur, præſertim in cauſis criminalibus, ut ſumitur ex *c. Præterea* 27. *eod.* & *l. Solam* 3. *C. eod.* Hinc ſi quæſtio in judicium adducta talis ſit, quæ per aliquem ex quinque ſenſibus corporeis de natura ſua percipi poſſit, puta viſu, vel auditu debet regulariter teſtis, ut convincenter deponat, teſtificari de viſu, de auditu proprio, & ſi ſolum deponat de auditu alieno, regulariter non admittitur, *c. Licet* 47. *eod.* ubi etiam aliqui particulares caſus ab hac regula excipiuntur. Univerſaliter autem Judicis erit, prudenter ſecum perpendere qualitatem rationum in atteſtationibus a teſte prolatarum, utrum plus, vel minus roboris habeant, quia, quæ argumenta ad probandam quamcumque rem ſufficiant, nullo certo modo ſatis definiri poteſt, ut fuſe exponitur *in l. Teſtium* 3. *ff. eod.*

18 Examinatis teſtibus ab Actore productis, debet admitti Reus ad probationem eorum, quæ contra teſtes Actoris excipit, niſi tamen ſuper his fuerit ante auditus. Quod ſi idem Reus ejuſmodi exceptionibus probaturus teſtes ſuos & ipſe producat, poterit Actor teſtes illos repellere, eorumque teſtimonium etiam aliis ſuperinductis teſtibus reprobare. Ulterius teſtium productio non

non admittitur, ne lites nimium protrahantur: & ad ſummum concedi poteſt quarta productio, dummodo interveniat legalis ſolemnitas, hoc eſt, ut poſtulans præſtet juramentum, quod neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel fuerit percunctatus, nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expoſcat; ſed quia quos deſiderat de novo producere, prius habere nequivit, juxta textum expreſſum in *cap. penult. de teſtib.* & hoc eſt, quod dicitur in rubr. *c. Licet dilectus* 49. *eod.* teſtes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licere, ſed reprobatorios reprobatoriorum non licere.

19 Ad rem plene probandam requiruntur ad minimum atteſtationes duorum omni exceptione majorum, *c. Licet* 23. *eod.* quæ & regulariter ſufficiunt, exceptis quibuſdam particularibus caſibus, in quibus plures duobus exiguntur. Unius autem atteſtatio facit tantum ſemiplenam probationem, niſi hic ſit publicus officialis ad aliquem actum conſtitutus, & de eo actu a ſe facto teſtetur; aut niſi agatur de evitando peccato, ex qua ratione decernitur in *c. ſuper eos eod.* ut in quæſtione, utrum aliqua mulier ſit deſponſanda viro, etiamſi ſola mater alterutrius deponat eos eſſe conſanguineos, tale teſtimonium ſatis ſit in ordine ad ſponſalia non contrahenda, quamvis ſi Matrimonium eſt firmatum, non debeat ſine plurium juramento diſſolvi, ſeu irritum declarari.

20 Sed neque ſatis eſt teſtes eſſe plures, niſi fuerint etiam conteſtes; hoc eſt de uno, eodemque individualiter facto uniformiter atte-

atteſtantes. Teſtes igitur ſingulares, quales dicuntur, qui ſinguli de diſtinctis, aut diverſis actibus teſtantur, aut qui ſuper eodem actu non concordant, plenam fidem non faciunt, *c. Bonæ* 23. *de elect.* aliiſque juribus. Quod ſi ſinguli teſtes deponant de aliquo particulari actu iterabili, & ſub eodem genere contento, controvertitur inter Doctores, utrum in tali caſu cenſeatur plene probatum idem genus, quamvis plene probatus non ſit ullus actus in individuo, utpote a ſingulari teſte depoſitus, Gloſſ. *in l. Ob carnem* 21. *ff. de teſtib. v. impari numero*, quam refert Panorm. *Conſilior. lib.* 2. *conſ.* 181. *num.* 2. docet, teſtes ſingulariter deponentes de actibus particularibus, ſufficienter probare, cum agitur de probando univerſali, ut puta ſi probanda ſit poſſeſſio diuturna, non obſtat ſi unus teſtis dicat ſe vidiſſe poſſeſſionem uno tempore, alius autem dicat ſe poſſeſſionem vidiſſe alio tempore, quia in ea quæſtione hoc ſolum generaliter quæritur, an quis poſſederit, in quo genere omnes teſtes concordant, non autem, an illa, vel illa die poſſederit, in qua ſpecie teſtes illi ſunt ſingulares.

21 Si plures teſtes idonei ſint de uno eodemque facto conteſtes, & unus his contradicat, hic non evertit plenam illorum probationem; poteſt tamen nonnumquam minuere, ſi multum illis dignitate præemineat: in teſtibus enim non ſolum numerus, ſed etiam qualitas attendenda eſt ex *c. in noſtra* 32. *de teſtib.* ubi propterea decernitur, ut ſi teſtes ab utroque litigante producti deponant contraria, & pro parte unius ſint

pau-

Digitized by Google

pauciores, ſed multo majoris auctoritatis, plene probatum cenſeri debeat pro eo, pro quo teſtes illi pauciores deponunt, quamvis ceteroquin, ubi non ſit ille exceſſus præeminentiæ, obtineat in probatione, qui plures pro ſe teſtes idoneos numeraverit.

22 Univerſaliter tamen ſpectat ad Judicem teſtes, ita diffidentes, quantum poteſt, conciliare: & quia delictum, & perjurium in teſtibus non eſt facile præſumendum; *c. Eſtote* 2. *de reg. jur. & cap. unico de ſcrut. in ord. faciendo*; ideo ubi contrarietas manifeſta non eſt, eorum dicta benigne interpretabitur, ut de diverſis actibus videantur fuiſſe teſtati, ſi eorum depoſitio fuerit circa actus reiterabiles; ut habetur *in c. Cum tu* 16. *de teſtib.* aut ut unius dictum prolatum ſit in ſignificatione minus propria, adeoque teſtes ſibi non contradicant. Ejuſmodi tamen teſtium conciliatio fieri non debet ad effectum condemnationis in criminalibus, in quibus ſicut majus Rei præjudicium agitur, ita probatio manifeſtior, & luce meridiana clarior ſit neceſſe eſt, ut ſupra diximus ex *l. fin. C. de probat.*

23 Receptis igitur ex utraque parte depoſitionibus teſtium, qui hinc inde quadragenarium numerum non debent excedere, ex *c. cum cauſam* 37. *de teſtib.* & renuntiata a partibus ulteriori productione, fieri debet earumdem depoſitionum publicatio, & utrique litiganti debent oſtendi, ut diſpiciant, quid adverſus illas opponere poſſint, ex *c. in cauſis* 15. *eod.* puta utrum confuſe & obſcure depoſuerint, utrum ſint teſtes ſingulares, utrum ſibi contrarientur, &c.

Ita

Digitized by Google

Ita tamen requiritur ea publicatio, ut ſi omiſſa fuerit, non eo ipſo irritetur proceſſus, atque ſententia, quamvis det cauſam juſtam appellandi ei, qui illam publicationem a Judice petierit, & non obtinuerit.

24 Poſt publicatas atteſtationes, ulterior teſtium productio ſuper eiſdem articulis non admittitur, ſed tantum ſuper aliis, *c. Cum veniſſet* 25. *eod.* quemadmodum neque poteſt quidquam opponi contra perſonas teſtium, exceptis tribus caſibus expreſſis in *c. Præſentium* 31. *eod.* videlicet ſi Reus juraverit, ſe ad hoc ex malitia non procedere, vel niſi forte ante publicationem id fuerit proteſtatus, vel ſi oſtendere poſſit ſe poſt publicationem didiciſſe, quod objicit in perſonas.

25 Depoſitiones teſtium in uno judicio plenario receptæ etiam in alio fidem faciunt pro eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas, *c. Cauſam* 11. *eod.* Dixi *in judicio plenario*: quia receptæ in judicio ſummario fidem non faciunt pro plenario, ſed debent iterum illi, vel alii teſtes examinari, ex *c. veniens* 38. *eod.* Quemadmodum neque receptæ coram Arbitro, ſi teſtes illi adhuc vivant, & alteruter litigans nolit ſtare illis atteſtationibus pro plenario judicio. Si autem ipſi teſtes coram Arbitro recepti mortui ſunt; tunc eorum atteſtationes fidem faciunt etiam in judicio plenario: ex *cap. Præſentata* 50. *eod.* juncta ibid. Gloſ. *v. acta.* Ratio, quare jura decreverint plus deferendum atteſtationibus teſtium mortuorum coram Arbitro receptis, quam adhuc viventium, eſſe poteſt: quia ſi mortuorum etiam te-

Digitized by Google

teſtium depoſitiones non probarent, periret ſæpius probandi facultas in alterius detrimentum, ex qua ratione diximus in hoc *l.3. tit.9. n. 7.* poſſe teſtes examinari etiam lite non conteſtata, quando de eorum morte, vel abſentia diuturna probabiliter timeri poteſt, ex *cap. fin. Ut lite non conteſt. &c.*

TIT. XIII.

De fide inſtrumentorum, de præſumptionibus, & de Jurejurando.

1 ALia probationis ſpecies eſt, quæ fit per inſtrumenta, ſumendo tale nomen non in ampla ſignificatione, ſub qua complectitur omne id, per quod cauſa inſtrui poteſt & fides Judici fieri, ut ſumitur *in l. 1. ff. de fide inſtr.* ſed in ſignificatione reſtricta, ſub qua ſignificatur ſcriptura faciens ad fidem, & probationem rei, quam continet.

2 Inſtrumentum tali modo ſumptum dividitur in publicum, & privatum. Inſtrumentum publicum dicitur ſcriptura, quæ confecta ſit manu perſonæ publicæ, puta Tabellionis, aut Notarii ad id muneris auctoritate legitima deputati, ſervata forma legitima, nempe, ut facta ſit a Notario ad id a partibus rogato, aut ex mandato Judicis, cum expreſſione anni, indictionis, menſis, diei, & loci, ubi fit actus, nominis, teſtium, & cum ſubſcriptione eorumdem teſtium, atque Notarii, ſeu Tabellionis, ut ſumitur ex pluribus juribus ſub titulo *de fide inſtrument.*

3 Subdividitur inſtrumentum publicum in protocollum, & tranſumptum. Protocollum dicitur ſcriptura illa Notarii, in qua brevi-

ter annotatur memoriæ cauſa actus geſti ſubſtantia, ut deinde in legitimam formam cum debitis ſolemnitatibus extendatur. Tranſumptum vocatur ipſum Inſtrumentum auctenticum a Notario ex protocollo deſumptum, continens plenam rei expoſitionem, & cum legitima forma extenſum. Quæ autem ex his originalibus inſtrumentis deſcribuntur, vocari ſolent exempla, ſeu copiæ Inſtrumentorum.

4 Inſtrumentum privatum dicitur ſcriptura privatæ perſonæ, ſeu ad publicum munus conficiendi inſtrumenta non deſtinatæ. Hujus generis eſſe cenſetur *Apocha*, hoc eſt ſcriptura, quam creditor debitori dat, & in qua idem creditor fatetur ſe recepiſſe a debitore pecuniam ſibi ab eo debitam: *Antapocha*, ideſt ſcriptura, quam debitor dat creditori, & in ea profitetur ſe creditori ſolviſſe, quod debebat: *Syngrapha*, hoc eſt ſcriptura propria manu conſcripta ab iis, qui paciſcuntur, in alicujus rei fidem, & quam ſibi invicem tradunt: *Libellus rationum*, ſeu rationes privatæ, qua quis ſponte pro re ſua ſcribit: *Epiſtola* demum, quam quis ad aliquem mittit. Talium ſcripturarum pluries jura meminerunt, ut videre eſt *in l. Plures* 18. *C. de fide inſtrum. leg. Rationes* 6. *C. de probat. &c.* & aliquando etiam illas appellant inſtrumenta domeſtica, ut patet ex *l. inſtrumenta* 5. *C. eod.*

5 Effectus inſtrumenti eſt fidem facere de eo, quod continet majorem, aut minorem juxta diverſas inſtrumentotum ſpecies. Inſtrumentum enim publicum de eo, quod diſpoſitive continet plenam fidem facit, ſive

ſit

ſit protocollum, ſive tranſumptum, ſive etiam exemplum ex originali extractum per publicam perſonam auctoritate Judicis, unde etiam dicitur auctenticum. Id tamen intelligendum eſt, donec contrarium non probetur, ſive per teſtes, ſive per alia inſtrumenta contraria, ut ſumitur ex *c. Cum Joannes* 10. *de ſide inſtrument.* & niſi ipſum inſtrumentum ſit in aliqua ſui parte ſubſtantiali, ſeu ſuſpecta vitiatum, unde dubitari merito poſſit de falſitate, ut eſt caſus expreſſus & declaratus in *c. inter dilectos* 6. *eod.*

6 E converſo ſcriptura privata id indifferenter non obtinet, ſed quando contingit auctenticam eſſe, & plenam fidem facere, aliquando non. Auctentica eſſe cenſetur, quando a partibus & a teſtibus eſt ſubſcripta, de quo Panorm. *in c.* 2. *eod.* Item auctentica eſt ſcriptura perfecta per aliquem Officialem ſuper pertinentibus ad officium ſuum. Item ſcriptura, quæ reponitur in Archivio publico, aut cui appoſitum ſit aliquod ſigillum publicum, & auctenticum, puta Epiſcopi, Principis, Univerſitatis, &c. ut ſumitur ex *cap.* 2. *eod.* & ex aliis ibidem adductis a *Panorm.* At ſcriptura privata, cui talia adminicula deſint, auctentica non eſt, præterquam contra ſcribentem, ſi is, qui ſcripſit, fateatur ſe ſcripſiſſe, & in eadem ſcriptura exprimatur non ſolum debitum in genere, ſed etiam cauſam debiti, puta quod debitor ſit ex mutuo, ex emptione, &c. *c. Si cautio* 14. *eod.* quia nemo præſumitur contra ſe temere confiteri.

7 Inſtrumenta ab utroque litigante produci regulariter poſſunt poſt litem conteſtatam uſque ad concluſionem in cauſa, *c. Cum dilectus* 9. *eod.*

9. eod. Imo & aliquando etiam poſt concluſionem, ut ſi producantur ad innocentiam rei in criminalibus defendendam, aut in judicio appellationis, aliiſque caſibus, quos enumerat Panorm. *in eod. c. Cum dilectus n. 3.*

8 Produci autem debent originalia, ſeu legitime ex auctoritate Judicis exemplata, quia talia ſunt authentica, quibus creditur, *ex c. 1. eod.* Quamvis tamen neceſſe ſit totum inſtrumentum Judici oſtendere, ex *c. Cum perſona 7. de privil. in 6.* opus non eſt adverſario totum manifeſtare, ſed tantummodo eam inſtrumenti partem, ubi quæſtio, de qua agitur, continetur, *cap. Contingit 5. de fide inſtrum.* ne ſcilicet oſtenſione totius plurima diverſa litigia ſuſcitentur.

9 Si quis pro ſe producat inſtrumenta inter ſe contraria, nihil probat *c. Imputari 13. eod.* Si autem inſtrumenta contraria a diverſis partibus producantur; tunc vel ſcripturæ illæ ſunt inæqualis auctoritatis, vel æqualis. Si inæqualis, creditur ſcripturæ digniori, puta publicæ, & authenticæ præ non authentica. Si omnino æqualis, cadit actor, quia actore non probante reus abſolvitur. Curandum tamen erit a Judice, ut quantum fieri poteſt per commodam explicationem omnis contrarietas auferatur, ut *in tit. præc. n.* 22. dictum fuit de teſtibus.

10 Alia probationum ſpecies eſt, quæ naſcitur ex præſumptionibus. Eſt autem præſumptio conjectura rationabilis ex aliquo ſigno proveniens ad aſtruendam rei dubiæ fidem, quam pro veritate facit haberi, donec contrarium non probetur. Dicitur *conjectura rationabilis*, unde excluditur a præſumptio-

nis

nis conceptu ſuſpicio, vel judicium temerarium nullis, vel inſufficientibus indiciis fundatum, quod propterea nihil probat, & a jure reſpuitur, ex *c. Inquiſitioni* 44. *de ſent. excom. Et c. Oves* 9. 6. *q.* 1. Dicitur *rei dubiæ*, quia præſumptio ſemper verſatur circa rem incertam, in eoque differt a fictione juris, quæ eſt certæ falſitatis pro veritate aſſumptio inducta per legem ex cauſa aliqua juſta, ut cum jus fingit Religioſum eſſe mortuum, quamvis vivat, aut hæredem immediatum eſſe eamdem perſonam cum defuncto, cujus eſt hæres, & ſic de pluribus aliis.

11 Cum autem indicia, ex quibus naſcitur præſumptio, varia ſint, & inæquali probabilitate conjecturam faciant rei; ideo multiplex aſſignari ſolet præſumptionum ſpecies. Alia enim eſt, præſumptio vehemens ſeu violenta; alia non vehemens, ſed tantum probabilis. Prior eſt, quæ talibus indiciis nititur, ut dubio moraliter non relinquat locum, cujus exemplum eſt in *cap.* 2. *de præſumpt.* petitum ex celebri judicio Salomonis inter duas mulieres. Præſumptio non vehemens, ſed tantum probabilis eſt, quæ non ita urgentibus indiciis nititur, talibus tamen, ut probabiliter arguant rem præſumptam, eademque poteſt eſſe major, aut minor, prout magis, vel minus probabiliter indicia faciunt conjecturam.

12 Alia quoque præſumptionis diviſio eſt in præſumptionem hominis, & præſumptionem juris. Præſumptio hominis eſt, quæ formatur in mente hominis, ex aliquibus indiciis, & argumentis, & non eſt expreſſa in jure. Quæ autem eſt expreſſa

in jure, ea dicitur præſumptio juris, qualis eſt, v. g. ea, qua præſumitur contra illum, qui dilationibus judicium ſubterfugit, quia eſt expreſſa in *c. Nullus* 4. *eod.*

13 Subdividitur præſumptio juris in eam, quæ eſt juris tantum, & in eam, quæ eſt juris, & de jure. Præſumptio juris tantum eſt, quæ eſt expreſſa in jure, ſed nihil ſuper illa ſtatutum eſt, quod pro jure habeatur. Præſumptio juris, & de jure eſt, quando non ſolum continetur in jure, ſed ſuper ipſa jus aliquod firmum ſtatutum eſt, qualis eſt v. g. præſumptio melioris cauſæ reſultans pro victore ex ſententia definitiva lata, contra quam ſententiam intra tempus legitimum non appellaverit is, qui cauſa cecidit, vi cujus præſumptionis ſtatutum eſt, ut victus cogatur ſatisfacere ſententiæ, ut patet ex *c. Cum inter* 13. *de ſent. & re judic. in fine.*

14 Inter alios præſumptionis effectus pro re præſenti eſt fidem facere in judicio, & ſubſtitui loco probationis, ſervato tamen diſcrimine inter prædictas præſumptionum ſpecies: quia præſumptio tantum probabilis aliqualiter, ſed non plene probat, niſi tamen fama publica, aut aliis adminiculis adjuvetur, in quo caſu poteſt nonnunquam plenam fidem facere, ex *c. Tertio loco* 13. *de præſumpt.* At præſumptio vehemens, & violenta, aut præſumptio juris, & de jure univerſaliter plenam fidem facit, eique ſtatur donec contrarium non probetur, *cap. Cum dilecti* 6. *de donationib.* exceptis tamen cauſis criminalibus gravibus, in quibus propter præſumptionem etiam vehementem non debet quis condemnari, ex *c. Litteras* 14. *de præſumpt.*

15 Quod

15 Quod autem dictum eſt *donec contrarium non probetur* generaliter obtinet in præſumptione vehementi, & in præſumptione juris tantum, quæ probationem in contrarium non excludit, quæ tamen apertiſſima ſit neceſſe eſt, ex *l. non eſt veriſimile* 23. ff. *quod metus cauſa*, & *l. Cum de indebito* 25. ff. *de probat.* & *c. Quia veriſimile* 10. *de præſumpt.* At præſumptio juris, & de jure regulariter probationem in contrarium non admittit, *c. Is qui fidem* 30. *de Sponſal.* Dixi *regulariter*: quia ſunt aliquæ probationes ita liquidæ, ut admitti quoque poſſint contra præſumptionem juris, & de jure, eamdemque diluere. Talis eſſe cenſetur confeſſio contraria ab eo facta, in cujus favorem ſtat præſumptio, dummodo ſit confeſſio de his, quæ pendent a voluntate confitentis, & directe in ejus favorem ſit a jure inducta præſumptio; ut puta quamvis ſententia, & res judicata pariat præſumptionem juris, & de jure in favorem ejus, pro quo judicatum eſt, attamen diluitur ejuſmodi præſumptio, ſi idem confiteatur ſententiam Judicis per errorem, aut ſubreptionem emanaſſe. Videri poteſt Panorm. aliique DD. *in cit. c. Is qui fidem*.

16 In concurſu plurium præſumptionum ea prævalet, quæ potentior eſt: quænam autem talis ſit prudenti Judicis arbitrio judicandum eſt. Ceteris paribus ea potentior eſſe cenſetur, quæ facit valere actum: quæ benignior: quæ favorabilior reo: qua peccatum evitatur: quæ fundatur in jure magis ſpeciali, & ſic de pluribus aliis circumſtantiis, quæ videri poſſunt apud DD. *in tit. de præſumptionibus*.

P 4 17 Quæ-

Digitized by Google

17 Quæſtionis eſt, utrum præſumptio, ut proſit ei, pro quo ſtat, ab eodem in judicio debeat allegari, quam late tractat Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *q.* 48. Qua in re diſtinguendum videtur cum eodem inter prædictas præſumptionum ſpecies. Præſumptio enim hominis allegari debet, quia cum non ſit expreſſa in jure, non præſumitur nota Judici. Præſumptio etiam juris, ſi ſit juris tantum, & fundata in facto proprio ipſius, pro quo ſtat præſumptio, aut circa factum ejus proprium verſans allegari debet, ſaltem per allegationem ejus facti, ex quo reſultat præſumptio; ut puta cum ex poſſeſſione de præterito reſultet præſumptio poſſeſſionis de præſenti, debet ſaltem allegari præterita poſſeſſio: id enim, quod ex ea ſequitur, videlicet præſumptionem poſſeſſionis præſentis, Judex ſcire præſumitur, & ſupplere tenetur, cum ſit ſtatuta per legem, quia ea, quæ ſunt juris præſumitur Judex ſcire, & tenetur ſupplere, ex *l. un. C. Ut quæ deſunt advocat. part. Judex ſuppl.* At præſumptio juris, & de jure nullatenus eſt de neceſſitate alleganda, quia lex illam habet pro veritate, quam Judex neceſſario ſequi debet. Videri poteſt idem Menoch. *in l. c.*

18 Tempus allegandæ præſumptionis, ſi quando aliqua alleganda ſit, non eſt in jure ſtatutum, unde indifferenter in toto progreſſu judicii allegari poteſt.

19 Alia demum probationis ſpecies eſt, quæ naſcitur ex juramento de veritate, quod nonnumquam adhibetur in cauſis civilibus, quando teſtibus, aut inſtrumentis, aut præſumptionibus eſt aliquatenus, ſed non plene

cau-

cauſa probata, ut conſtat ex *cap. Ex litteris* 32. *& c. fin. de jurejur.* Eſt autem pro re præſenti juramentum duplex, aliud neceſſarium, aliud voluntarium. Juramentum neceſſarium eſt, quod a Judice defertur litiganti ad ſupplendas probationes, ita dictum, tum quia per Judicem neceſſario deferri debet, tum etiam quia a Judice delatum non poteſt a partibus recuſari, niſi juſtis de cauſis, quæ quales ſint videri poſſunt apud Panor. in cit. *c. fin. de jurejur. n.* 5. Juramentum voluntarium dicitur, quod in judicio unus litigantium alteri defert, ita vocatum, tum quia, qui illud defert, nonniſi volens, & libere defert; tum etiam quia ille cui defertur, poteſt illud recuſare, itaut, nec jurare velit, nec juramentum referre in Adverſarium deferentem: niſi tamen juramentum a parte delatum ſit approbante Judice: in quo caſu, ſi nulla juſta cauſa excuſet, alter cui defertur, vel jurare debet, vel ſaltem juramentum referre in adverſarium, conveniendo, ut ipſe juret, & ejus juramento ſtandum ſit, ut tradit Panor. in cit. *c. fin. n.* 4. & propterea tale juramentum vocari quandoque ſolet deciſorium, eo quod habeat quamdam vim tranſactionis juxta Panor. ibid. *n.* 7. ubi etiam *n.* 8. ponit quaſdam hujus rei limitationes.

T I T. XIV.

De ſententia, & re judicata.

1 EXpeditis in judicio probationibus, deveniendum eſt ad ſententiam, nempe ad pronuntiationem, ſeu definitionem Judicis,

quæ judiciali controverſiæ finem imponit, eamdemq; denominat rem judicatam, quamvis, & ipſa ſententia appellari quoque ſoleat res judicata, poſtquam intra legitimum tempus non fuerit ab ea appellatum, quia ſic cenſetur approbata, & quodammodo judicata ab ipſis partibus, & in hoc ſenſu frequenter dicitur ſententia tranſire in rem judicatam.

2 Triplex eſt ſententiarum ſpecies: alia enim eſt interlocutoria, alia definitiva, alia quæ quamvis definitiva non ſit, habet tamen aliquam vim definitivæ. Interlocutoria eſt, quæ inter principium, & finem cauſæ principalis ſuper aliquo incidenti pronuntiatur. Definitiva dicitur, quæ principalem quæſtionem definit, ex Gloſ. *in Clement. un. de ſequeſtr. poſſeſſ. v. definitiva*. Ea demum, quæ definitiva non eſt, ſed habet vim definitivæ, vocatur, quæ cauſam principalem non definit, ſed illam rejicit, ut puta cum Judex pronuntiat ſe non eſſe Judicem in ea cauſa competentem, ut eſt exemplum *in c. ſignificantibus* 38. *de offic. deleg.* Dicitur autem habens vim definitivæ, quia Judex illam revocare non poteſt, ſicut revocare non poteſt definitivam: ea enim lata functus eſt officio ſuo, ut ſumitur ex *eod. c. ſignificantibus*, & ex *l. Judex* 55. *ff. de re judic.* at mere interlocutoriam revocare poteſt, ex *c. cum ceſſante* 60. *de appell.* ubi videndi Doctores quoad aliquos caſus exceptos, & inter reliquos Panorm. *ibid. n.* 11. *& ſeqq.*

3 Cum autem ſententia definitiva ferri non debeat, niſi omnibus auditis, quæ partes utrimque proponere velint, *c. judicantem* 11. 30. *q.* 5. ideo antequam pronuntietur, interrogan-

rogandæ ſunt partes, utrum aliquid aliud allegare velint. Si affirment, certus illis terminus temporis ſtatuendus eſt, intra quod illud producant, juxta *auth: jubemus C.de judiciis*. Si negent, jubendi ſunt ulteriori probationi renuntiare, eademque renuntiatio eſt in actis inſerenda, ex *c. quoniam* 11. *de probat.*

4 His expeditis, citandæ ſunt partes, ut certo die adſint ad jus audiendum, ut colligitur ex *c.* 2. *de dolo in* 6. Sententia enim lata contra abſentem non citatum, & non contumacem eſt nulla, ex *l. ea quæ* 7. *C. quomodo, & quando Judex*, niſi agatur de facto notorio, in quo certum ſit abſenti nullam defenſionem competere, ut limitat Panor. *in c. cum ſit Romana* 5. *de appell. nu.* 7. Partibus præſentibus, aut etiam abſentibus, ſed citatis, Judex Chriſti nomine invocato, ſolumque Deum, atque juſtitiam præ oculis habens, ſedens pro tribunali, & de ſcripto, ut præcipitur *in c. fin. de ſent. & re jud. in* 6. recitare debet ſententiam, & judiciali controverſiæ finem imponere.

5 Illud autem præ reliquis attendendum eſt Judici, ut ſententiam ferat ſecundum allegata, & probata, ex *l. illicitas* 6. §. *veritas* ff. *de offic. Præſidis*. Item ſecundum legum ſtatuta: ſententia enim lata contra expreſſum ſtatutum legis eſt ipſo jure nulla, quamvis ſi ſit contra ſolum jus litigatoris, valida ſit, quamdiu per appellationem interpoſitam non infirmetur, ut conſtat ex *c.* 1. *& c. cum inter* 13. *de ſent. & re judic.* Item ferri debet conformiter ad petitionem libelli, & ad genus actionis in ipſo propoſitum, ex *l. ut fundus* 18. ff. *communi dividun.* Item de die, quia noctu

lata regulariter non eſt valida, ex *c. conſuluit* 24. *de off. deleg.* imo, & ea die, & hora, pro qua citatio facta eſt, quæ ſit dies non feriata, ſed juridica, juxta *cap. fin. de feriis*.

6 Quod ſi contingat Judicem aliquem Eccleſiaſticum, ſive ordinarium, ſive delegatum contra leges, & conſcientiam corruptum judicare in gravamen alterius, varie punitur per Sacros Canones: ſuſpenditur enim per annum ab executione officii, & condemnandus eſt ad æſtimationem litis parti, quam læſerit: & ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ſe Divinis ingeſſerit, irregularitatem etiam incurrit, a qua nonniſi per Summum Pontificem poterit liberari, ſalvis aliis conſtitutionibus, quæ Judicibus male judicantibus pœnas ingerunt, & infligunt. Ita expreſſe in *c.* 1. *de ſent. & re judic. in* 6.

7 Effectus ſententiæ prolatæ plures ſunt. Inter reliquos eſt, quod qui cauſa cecidit, damnari debeat in expenſas victori ſolvendas, quas idem victor neceſſario fecerit cauſa litis, *c. calumniam* 4. *de pœnis*, & *l. properandum* 10. §. *ſive autem C. de judiciis*: idque, ſive in ipſa prolatione ſententiæ, ſive ſaltem intra eamdem diem, in qua ſententia lata eſt, intra quam diem ſuppleri poſſunt ea, quæ a judice omiſſa ſunt in ſententia definitiva, ſi eidem ſententiæ ſint acceſſoria, juxta *l. Paulus* 42. *ff. de re judic.* Excepto tamen caſu, in quo ſententia pro abſente feratur, aut in quo condemnatus habuerit cauſam probabilem litigandi, quia in iis non procedit iſta damnatio in expenſas, ex cit. *c. calumniam*, & *c. ſacro* 48. *verſ. cumque adverſ. de ſent. excomm.*

8 Item

8 Item alius prolatæ ſententiæ effectus eſt, ut Judex quoad eam cauſam deſinat eſſe Judex, *l. Judex* 55. *ff. de re judic.* unde ſententiam ſemel latam corrigere, mutare, aut emendare non poteſt: ſemel enim, male, ſeu bene, officio functus eſt, ut etiam ſumitur ex *l. quod juſſit* 14. *ff. eod.* Niſi tamen ſententiam tulerit ipſo jure nullam, in quo caſu Judex ordinarius poteſt iterum judicare, ſecus autem Judex delegatus, ut tradit Gloſ. in cit. *l. Judex v. non poſſit*, ubi etiam alias limitationes adducit.

9 Alius etiam effectus eſt, ut faciat jus inter partes, ſi intra tempus legitimum, hoc eſt intra 10. dies, non fuerit ab ea appellatum, in quo caſu dicitur illa tranſire in rem judicatam, ex *c. quod ad conſultationem* 15. *de ſent. & re judic.* fundatque præſumptionem juris, & de jure in favorem victoris, etiamſi ceteroquin lata fuerit contra jus alterius litigatoris, qui cauſa cecidit, ut habetur expreſſe in *c. cum inter* 3. *eod.* Inde eſt, quod victori competit actio civilis rei judicatæ, per quam agere poteſt, ut præſtet Reus id, in quo condemnatus eſt, ſatisfaciatque ſententiæ, ut ſumitur ex *l. Actori* 8. *C. de reb. creditis*, quæ actio tranſit etiam ad hæredes ex *l. miles* 6. *ff. de re judic.* §. *fin.* & ſolutum auctoritate rei judicatæ repeti non poteſt tanquam indebitum, ex *l.* 1. *C. de condictione indebiti*, juncta ibid. Gloſ. *v. judicati*.

10 Dixi ſententiam jus facere *inter partes*, quia aliis regulariter non præjudicat, ut puta ſi ſententia lata ſit contra unum hæredem, non præjudicat alteri cohæredi, qui in judicio non fuit, ex *c. penult. de ſent. & re judic.*

& l.

& l. 2. C. quibus res judicata non nocet. Excipiendi tamen ſunt caſus aliqui, de quibus ſermo eſt *in cit. c. penult.* & quos congerit Gloſſ. *in ead. l. 2. v. irrogare.*

11 Illud tandem ſententiæ latæ privilegium eſt, ut neque reſcindi poſſit prætextu inſtrumentorum poſtea repertorum, aut aliarum probationum, juxta *c. Inter Monaſterium* 20. *de ſent. & re judic.* exceptis tamen quibuſdam caſibus relatis ibid. a Gloſ. *v. confirmantes*, inter quos numerantur cauſæ matrimoniales, de quibus etiam agitur apud Gl. *in c. lator 7. eod. v. permanere*, quæ propterea dicuntur nunquam tranſire in rem judicatam. Videri poteſt Marant. *p. 6. ſpeculi in tit. de ſent.*

12 Sententiam, quæ in rem judicatam tranſiverit, ſubſequitur executio. Circa quam diſtinguendum eſt, utrum ſententia lata fuerit ſuper actione reali, an ſuper actione perſonali. Lata enim ſuper actione reali debet ſtatim executioni mandari, aut ſaltem poſt 10. dies, ut locus interponatur appellationi, ſi pars gravata appellare velit: lata autem ſuper actione perſonali mandatur executioni poſt tempus quadrimeſtre, quod condemnato ad ſolvendum conceditur; ut conſtat ex *c. Quod ad conſultationem* 15. *de ſent. & re judic.* quamvis ex juſta cauſa poſſit tale tempus a Judice, vel coarctari, vel prorogari. Iſta tamen intelligenda ſunt extra caſus exceptos, inter quos numerantur ubi locum habeat privilegium reſtitutionis in integrum, de qua ſermo erit infra *in tit.* 16.

13 Sententiam latam regulariter exequi ille idem debet, qui eam tulit, ſi ſit Judex

Or-

Ordinarius, & Reum foro ſuo ſubditum habeat. Si autem ſententia lata fuerit a Judice delegato, controverſi juris eſt utrum per ipſum delegatum executioni mandanda ſit, ut videre eſt apud Menoch. *de arbitr. Judic. l. 1. qu. 74.* Illud convenit inter Doctores, de Jure Canonico delegatum Summi Pontificis poſſe exequi ſententiam ſuam, vel eamdem Ordinario committere, juxta Textum *in c. in litteris 9. de off. deleg.* juncta ibid. Gloſ. in primo notabili, & ſi illam Ordinario committat, tenetur idem Ordinarius obedire *c. Paſtoralis 28. §. quia eod.* quia delegatus Summi Pontificis quoad cauſam ſibi commiſſam major eſt omnibus poſt Papam *c. ſane 11. eod. & c. ſtuduiſti 2. de off. Legati.* At circa delegatum ab inferiori Ordinario utrum exequi poſſit ſententiam ſuam, variant Doctores. Affirmat Gloſ. *in cap. Si quis contra 4. de foro compet. v. ipſius ſolicitudine*, & Panor. *in eod. c. n. 37. & ſeqq.* Non deſunt tamen, qui oppoſitum ſentiunt citati ibid. ab eod. Panor. *nu. 32. & 33.* Ideo pro praxi attendendum eſt tum ad conſuetudinem loci, tum ad verba commiſſionis de Jure civili ſentit Gloſ. in *l. A divo 15. ff. de re judic. v. a ſe*, neque delegatum Principis ſuam ſententiam exequi poſſe. Videri poteſt Menoch. in loco ſupracit. & alii Doctores in cit. *l. A divo*.

TIT. XV.

De Appellationibus.

1 QUia nonnunquam contingere poteſt, vel ex errore, vel ex malitia Judicis

litigantem cauſa cadere, cui ceteroquin jus aſſiſtebat; ideo de juris utriuſque æquitate remedia nonnulla ſtatuta ſunt, quibus litigans læſus ab injuſta ſententia lata tueri ſe poſſit, faciendo ne tranſeat in rem judicatam, vel ejus executionem impedire. Hujus generis eſt appellatio, hoc eſt ab inferiori Judice ad ſuperiorem ratione gravaminis illati, vel inferendi facta provocatio: quæ cum ſit neceſſariæ defenſionis, & quoddam præſidium innocentiæ, ut habetur in *cap. cum ſpeciali* 61. §. *porro de appellat.* ideo eam eſſe etiam de jure naturæ recte tradit Panor. ad rubr. *de appellat. num.* 6.

2 Ad intellectum hujus remedii quæri iſta poſſunt: quis appellare poſſit? A quo? Ad quem? Contra quam ſententiam? Quomodo, & quando? Qui demum ſint appellationis effectus?

3 Quod attinet ad primum: generalis regula eſt poſſe quemlibet gravatum appellare, cujus intereſt, etiamſi perſonaliter condemnatus non ſit, ſeu liti non interfuerit, ut ſumitur ex *l.* 1. *ff. de appellat. recipiend.* idque obtinet etiam in excommunicato, cui, quæ neceſſariæ defenſionis ſunt, in judicio non negantur *c. ſignificaverunt* 11. *& c. fin. de exception.* Dixi *gravatum*: quia qui gravamen proprie tuliſſe non dicitur, appellationis beneficio non juvatur, qualis eſt v. g. notorius Reus, confeſſus, & convictus *c. pervenit* 13. *c. conſuluit* 14. *& c. cum ſpeciali* 61. §. *Porro de appellat.* quia, ut ibi dicitur, appellationis remedium non eſt ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum.

4 Quia

4 Quia autem indultum a lege, imo & ab ipſa natura remedium ad tutelam innocentiæ ampliari decet; ideo non ſolum poteſt quis appellare pro ſe, & in cauſam ſuam, ſed etiam pro alio; unde Procurator, qui habeat ſaltem generale mandatum, pro ſuo principali appellare permittitur, imo & debet, niſi ex juſta cauſa excuſetur, *c. Non injuſte* 14. *de Procurator.* in quo caſu juſtæ cauſæ impedientis debet ſaltem Domino nunciare ſententiam, ut ab illa appellare poſſit. Item in cauſa pluribus communi, ejuſdemque defenſionis, appellatio ab uno illorum facta, etiam reliquis, qui non appellaverint, prodeſt, juxta textum expreſſum in *l. Si qui ſeparatim* 10. §. *fin. ff. de appellat.* & ex toto *tit. C. Si unus ex pluribus appellaverit.* Demum in criminali judicio, ubi gravius innocentiæ periculum eſt, ſi injuſta ſententia condemnetur, latius etiam extenditur de juris æquitate remedium appellationis: quia pro damnato ad ſupplicium quilibet appellare poteſt, ſive ejus interſit, ſive non interſit, ſive habeat mandatum, ſive non habeat; imo, & reſiſtente damnato, qui nolit tali appellationi deferri, ut habetur expreſſe *in l. Non tantum* 6. *ff. de appellat.* humanitatis enim eſt, quemlibet, eo non obſtante, provocantem audire.

5 Quod attinet ad alterum, quo quærebatur, a quo Judice poſſit quis appellare, regula eſt, appellari poſſe ab omni Judice, ſive Ordinario, ſive delegato: niſi ſit ſupremus Princeps, qualis eſt Summus Pontifex reſpectu totius Eccleſiæ, a quo nemo eſt appellare permiſſus, *c. Ipſi ſunt* 16. & *c. cuncta* 17. 9. *qu.* 3.

qu. 3. de natura enim appellationis eſt, ut fiat ab inferiori Judice ad ſuperiorem.

6 Sed, & inferior Judex ab hac regula excipitur, quotieſcumque quoad aliquam cauſam conſtitutus ſit cum clauſula, *appellatione remota*, hoc eſt ita, ut ab eo in illa cauſa appellari non poſſit. Circa cujus clauſulæ intellectum cum dubitatum olim fuerit, utrum omnes cujuſcumque generis appellationes cenſeri debeant per illam prohibitæ; an tantummodo appellationes frivolæ, & inanes? Declaravit Innoc. III. *in c. Paſtoralis* 53. *de appellat.* cenſeri debere prohibitas non ſolum appellationes frivolas, & inanes, quæ, etiamſi ea clauſula non eſſet appoſita, adhuc admittendæ non eſſent, ſed etiam quaſcumque alias appellationes, quæ a jure expreſſe conceſſæ non reperiuntur.

7 Quæſtionis eſt, utrum hoc jus ſervandum nunc ſit? Ratio dubitandi eſt: quia aliqui cum Gloſ. *in eod. cap. Paſtoralis v. expreſſe*, cenſent illud eſſe abrogatum *in cap. ut debitus* 59. *eod. tit.* in quo generaliter conceditur appellari poſſe, quotieſcumque adeſt juſta & probabilis cauſa appellandi: unde inferunt, interponi poſſe appellationem etiam in caſibus à jure non expreſſe conceſſis, dummodo ſit appellatio probabilis, non obſtante, quod Judex conſtitutus fuerit cum clauſula, *appellatione remota*.

8 Contraria tamen ſententia multo probabilior eſſe videtur: tum quia communior eſt; tum quia ſi ea clauſula nihil aliud operaretur, quam excludere appellationes improbabiles, & inanes, eſſet fruſtranea, quia etiam

Digitized by Google

etiam abſque ea clauſula appellationes ejus generis non admittuntur ex *cap. cum appellationibus* 5. *de appellat. in 6.* tum demum, quia correctio jurium, quantum fieri poteſt vitari debet, ſicut vitari facile poteſt in prædictis duobus capitibus, *ſi cap. Ut debitus* intelligatur pro caſibus, in quibus Judex conſtitutus ſit ſine clauſula, *appellatione remota*, cujus clauſulæ nulla mentio ibidem fit; & *cap. Paſtoralis* procedat dumtaxat in caſibus, in quibus ea clauſula interveniat, qua diſtinctione ſervata, nulla contrarietas in illis juribus reperitur.

9 Nec propterea ſequitur per eamdem clauſulam plus juſto adimi modum defenſionis: ſi quando enim contingat aliquem fuiſſe injuſte gravatum per ſententiam, nec appellare poſſe vigore prædictæ clauſulæ, non prohibetur recurſus ad Superiorem, ut officio nobili gravamen emendet, ut ſumitur ex *eod. c. Paſtoralis*. Adde, in cauſa gravi, non obſtante clauſula *appellatione remota*, permitti quandoque appellationem, ſi non plenam, & quoad omnes ejus effectus, puta etiam quoad effectum ſuſpenſivum juriſdictionis in Judice, a quo appellatur ſtatim, ac appellatio interpoſita eſt; ſaltem quoad effectum devolutivum, hoc eſt itaut ejus cauſæ cognitio devolvatur ad Superiorem, ut colligitur ex *c. Romana* 3. §. *Si autem, de appellat. in 6.* Quam in rem etiam facit quædam declaratio, quæ citatur, Sacræ Congregationis Concilii, quæ cenſuit in cauſis viſitationis, & correctionis non dari appellationem ad effectum ſuſpenſivum, ſed tantum ad devolutivum,

ut

ut tradit Pignatel. *Conſult. Canonic. tom.* 8. *conſult.* 61. *num.* 4.

10 Quod ſpectat ad tertium, in quo quæritur, ad quem appellari poſſit; regula eſt, appellari debere a Judice, qui ſententiam tulit, ad ejus Superiorem habentem tribunal diſtinctum, quia Superioris eſt corrigere factum inferioris, ex *c. Cum inferior.* 16. *de major. & obed.* quin & gradatim ad Superiorem proximum, *c. Dilecti* 66. *de appellat.* ne jurifdictiones confundantur: ita ut de jure civili, nec appellare liceat ad Principem omiſſo Judice intermedio, ex *l. Imperatores* 21. *ff. eod.* Quod tamen de jure Canonico locum non habet, quoad Summum Pontificem, ad quem immediate appellari poteſt omiſſis Judicibus intermediis, quemadmodum, & ad Legatum de latere, qui in Provincia ſibi Decreta gerit vices Papæ, & concurrit cum quolibet Ordinario, ut ſumitur ex *c. Si duobus* 7. *de appell. & c.* 1. *de off. legati*. Dixi *habentem tribunal diſtinctum*: quia ſi ſit idem inferioris, & Superioris tribunal, ut accidit in Epiſcopo, ejuſque Vicario Generali, tunc ab uno ad alterum appellari non poteſt, *c. Non putamus* 2. *de conſuet. in* 6.

11 Iſta tamen intelligenda ſunt de appellatione a Judice Ordinario: ſi enim appellandum ſit a Judice delegato, diſtinguendum eſt, utrum delegans totam ſuam juriſdictionem, totiuſque cauſæ cognitionem tranſtulerit in delegatum, nihil juriſdictionis ſibi reſervando, ſed eam totam a ſe abdicando, ut accidit, v. g. quando delegatus a Summo Pontifice ad aliquam cauſam, ſub-

de-

delegat eamdem totam alteri, ſicut poteſt ex dictis in hoc *lib. 3. tit. 2. n. 9. & 10.* vel utrum ſibi aliquid de juriſdictione reſervaverit. In primo caſu appellandum erit non ad ſubdelegantem, ſed ad ejus Superiorem, nempe ad Summum Pontificem; in altero autem appellatur ad ſubdelegantem, ut expreſſe decernitur in *c. Super quæſtionum* 27. §. *Porro de off. deleg.*

12 Quod attinet ad quartum, contra quam ſententiam poſſit, aut non poſſit appellari; regula eſt appellari poſſe a quacumque, niſi in jure prohibeatur. Qua in re aliquod diſcrimen eſt inter jus Canonicum antiquum, & inter jus poſtea ſtatutum a Trid. *ſeſſ.* 24. *de Ref. c.* 20. quod olim de jure Canonico ex rationabili cauſa admittebatur appellatio etiam a ſententia interlocutoria, & quolibet gravamine etiam ante ſententiam definitivam, ut patet ex *c. Cum ſit* 5. *de appell. & c. Super eo* 12. *eod.* At *Tridentin.* decrevit, ut cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes in prima inſtantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoſcantur, atque omnino ſaltem infra biennium a die motæ litis terminentur: alioquin poſt id ſpatium liberum ſit partibus, vel alteri illarum judices ſuperiores, alias tamen competentes adire, qui cauſam in eo ſtatu, quo fuerit, aſſumant, & quamprimum terminari curent; nec antea aliis committantur, nec avocentur, neque appellationes ab eiſdem interpoſitæ, per ſuperiores quoſcumque recipiantur; eorumve commiſſio, aut inhibitio fiat, niſi a definitiva, vel a definitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem

nem a definitiva reparari nequeat. Ita expreſſe ibidem *Trid.* exceptis tamen cauſis, quæ juxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ; vel quas ex urgenti, rationabilique cauſa judicaverit Summus Rom. Pontifex per ſpeciale reſcriptum ſignaturæ Sanctitatis ſuę manu propria ſubſcribendum, committere, aut avocare.

13 Item *ſeſſ.* 13. *de Ref. c.* 1. decrevit, ut in cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis, & inhabilitatis, &c. ab Epiſcopo, ſeu illius in ſpiritualibus Vicario Generali, ante definitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur: nec Epiſcopus, ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi, tanquam frivolæ, deferre teneatur; ſed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis Judice emanata, necnon omni ſtylo, & conſuetudine etiam immemorabili, contraria non obſtante, ad ulteriora valeat procedere, niſi gravamen hujuſmodi per definitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiva appellari non poſſit: quibus caſibus ſacrorum, & antiquorum Canonum ſtatuta illibata perſiſtant.

14 Attento igitur hoc jure, appellari non poteſt, niſi a ſententia definitiva, aut ab habente vim definitivæ, cujus gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat: a reliquis autem interlocutoriis appellare non licet, in quibus ſi quid peccatum eſt, reparari poteſt per ſententiam definitivam, & corrigi ab eodem Judice, qui retractare poteſt in eodem judicio ſententiam interlocutoriam, quam tulit, ut ſupra dictum eſt *in hoc lib.* 3. *tit.* 14. *n.* 2. Conſonat etiam jus ci-

civile, juxta quod ab ejuſmodi interlocutoriis appellari non poteſt, ut conſtat ex *leg. Ante 7. C. quorum appellat. non recipiuntur.*

15 Item prohibetur appellatio tertio facta ab eadem ſententia & ab eodem Judice, ex *c. Sua nobis 65. de appellat.* Præſumitur enim juſtum eſſe, quod tribus conformibus ſententiis eſt firmatum.

16 Demum omiſſis reliquis, non admittitur appellatio, ubi ea apparet manifeſte frivola, ut contingeret in cauſis, ſeu factis notoriis, *cap. Pervenit* 13. *& cap. Conſuluit* 14. *eod.* aut in iis, ubi tantummodò agitur de executione legis, ex *cap. Conſuluit 29. eod.* Quia tunc videretur appellari potius contra legem, ſicut ex proportionali ratione appellari non poteſt ab executione ſententiæ definitivæ, niſi executor excedat modum executionis, juxta *leg. Ab executione* 5. *C. Quorum appellation. non recipiuntur.*

17 Circa formam, & tempus appellandi, illud imprimis obſervandum eſt, ut de appellatione interpoſita (quæ fieri debet per vocem *appello*, aut per aliud æquivalens) conſtet judici a quo appellatur, unde coram eodem fieri regulariter debet, ex *c. Ut debitus 59. & c. fin. de appellat.* Tempus autem illius interponendæ eſt, vel ſtatim, vel ſaltem intra 10. dies a die latæ ſententiæ, aut a die notitiæ de ſententia lata, *c. quod ad conſultat.* 15. *de ſent. & re judic.*

18 Illud tamen diſcriminis eſt inter appellationem ſtatim interpoſitam, & inter interpoſitionem poſt aliquod intervallum intra 10. dies, quod ſi appelletur a ſententia defini-

finitiva, aut ab habente vim definitivæ ſtatim, ſufficiat appellare viva voce; ſi autem appelletur ex intervallo, appellari debeat ſcripto, ex *l. A ſententia* §. *fin. ff. de appellat.* quamvis hoc diſcrimen in appellatione a pure interlocutoria (ſi quando ea permittitur) non ſervetur: quia ſive ea ſtatim fiat, ſive ex intervallo, fieri debet in ſcriptis, expreſſa cauſa appellationis, quod ad minuendas lites ſtatutum fuit in *c.* 1. *de appell. in 6.* In quo etiam hujus generis appellatio differt ab appellatione a definitiva, quia in appellatione a definitiva ſufficit in genere dicere ſe eſſe gravatum, ut tradit Gloſſ. in cit. *c. Quod ad conſultationem* 15. *de ſent. & re jud. v. Cauſam non exprimens*. Ratio diſparitatis eſſe poteſt: quia expreſſio cauſæ appellandi multo utilior eſt in appellatione ab interlocutoria, nam judex, ut dictum eſt, non prohibetur interlocutoriam corrigere, & ab expreſſione ſpecialis gravaminis, ratione cujus appellatur, moveri poteſt ad illam corrigendam, quod ſi faciat, ceſſat appellatio, ex *c. Cum ceſſante* 60. *de appellat.*

19 Interpoſitæ appellationi tenetur regulariter deferre Judex a quo, alias puniendus, ut ſumitur ex *c. de Priore* 31. *eod.* & geſta coram ſe ad Judicem appellationis tranſmittere cum Apoſtolis intra 30. dies, intra quos iidem Apoſtoli debent ab appellante peti ex *c. Ab eo* 6. *de appellat. in* 6. imo & intra tempus brevius, ſi ex cauſa legitima judex a quo tempus brevius præſcripſerit, arg. *l.* 2. *ff. de re judic.* ut etiam ſumitur ex Panorm. in *c. Cum ſit Romana*

5. *de*

Digitized by Google

5. *de appellat. n.* 10. *& ſeqq.* ubi fuſe tractat, utrum, & quando Judex poſſit breviare tempus conceſſum a lege.

20 Sunt autem Apoſtoli hic litteræ, quas Judex a quo tranſmittit ad Judicem ad quem in teſtimonium, & fidem appellationis interpoſitæ, ita dicti a Græca voce ἀποστέλλω, quæ ſignificat *mitto:* ac dividuntur in dimiſſorios, reverentiales, & refutatorios. Apoſtoli dimiſſorii dicuntur litteræ ad Judicem appellatum miſſæ teſtificantes de appellatione interpoſita & admiſſa. Apoſtoli reverentiales ſunt litteræ teſtantes de appellatione interpoſita, & admiſſa non ex debito juſtitiæ, ſed ob reverentiam Superioris appellati. Apoſtoli demum refutatorii vocantur litteræ, quibus Judex a quo ſignificat Judici ad quem fuiſſe appellatum, ſed delatum non fuiſſe appellationi.

21 Obtentos Apoſtolos dimiſſorios appellans præſentare debet Judici ad quem intra 6. menſes, ex *l. 2. cod. de temporib. & reparationib. appellat.* vel etiam intra tempus brevius, ſi illud Judex a quo ex rationabili cauſa coarctaverit, alioquin cenſebitur appellatio deſerta, ut etiam ſumitur ex *c. Perſonas* 4. *de appellat.* Tempus autem proſequendæ appellationis de ſtatuto utriuſque juris eſt annus, & ex juſta evidentique cauſa etiam biennium, quamvis & hoc tempus poſſit Judex a quo ex cauſa breviare, *cap. cum ſit* 5. *eod. & auth. Ei qui, C. de temporib. & reparationib. appellat.* itaut ſi intra tale tempus, qui appellavit proſecutus non fuerit cauſam appellationis, cenſeatur appellationi renunciaſſe, niſi tamen eo tem-

Q pore

Digitized by Google

pore fuerit a proſequendo impeditus, quia impedito tempus quoad hoc non computatur, *c. Ex ratione* 8. *de appell.* & *c. quia diverſitatem* 5. *de conceſſ. præb.*

22 Officium Judicis appellati eſt, appellationem ad ſe delatam admittere, de ejus juſtitia cognoſcere, & ſi viderit eam fuiſſe injuſte, & illegitime factam, remittere debet appellantem ad Judicem a quo, ſuppoſito, quod hic, quantum in ſe fuit, appellationi contradixerit, & in expenſas damnare *c. cum appellationibus* 5. *de appellat. in* 6. Quod ſi juſtam fuiſſe cognoſcat, id ipſum pronuntiare debet, & poſtea examinatis meritis cauſę principalis, ſententiam prioris Judicis, vel caſſabit, vel reformabit, prout juſtitia ſuadebit.

23 Ut autem hoc præſtet, non opus eſt, alia conteſtatione litis, quia ea, quæ facta fuit in prima inſtantia, extenditur etiam ad cauſam appellationis, *ex c. Per tuas* 48. *de appellat.* Quare uterque litigans immediate procedit ad probandas ſuas exceptiones coram Judice appellationis, eo modo, quo ſupra diximus faciendum eſſe in prima inſtantia, deponendo probationes, vel ex prioribus actis, vel etiam alias ulteriores producendo.

24 Demum, quod attinet ad effectus appellationis, duplex potiſſimum aſſignari ſolet, nempe ſuſpenſivus, & devolutivus. Primus conſiſtit in eo, quod per appellationem ſuſpendatur juriſdictio Judicis, a quo appellatum eſt, unde ulterius in eadem cauſa procedere non poteſt, ut ſumitur ex *c. Si a Judice* 10. *eod. in* 6. & ſi quid innovet, ante omnia penitus revocari debeat per Judicem appellationis. Quod tamen intelligēdum eſt de appellatione a ſenten-

ten-

tentia definitiva: per appellationem enim ab interlocutoria (ubi ea intermitti poſſit) non ſtatim ſuſpenditur juriſdictio Judicis, nec ea, quæ ab eod. Judice *a quo* poſt appellationem acta ſunt, irritantur, donec appellationis cauſam veram eſſe conſtiterit: niſi Judex appellationis (poſtquam ſibi conſtiterit per appellationem emiſſam, ex cauſa probabili fore ad ſe negotium devolutum) inhibeat canonice Judici a quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim quidquid poſt inhibitionem hujuſmodi fuerit innovatum, eſt (licet cauſa eadem non ſit vera) per eumdem appellationis Judicem, ante omnia in ſtatum priſtinum reducendum. Sumuntur hæc *ex cap. Non ſolum 7. eod. in 6.*

24 Hæc tamen doctrina intelligi regulariter debet, & pro appellatione a jure permiſſa. Contingit enim aliquoties in aliqua cauſa appellationem interponi, per quam non ſuſpenditur juriſdictio Judicis, ut patet ex iis, quæ ſupradiximus in hoc tit. n. 9. ubi exemplum attulimus de appellatione in cauſis viſitationis, & correctionis ex declaratione S. Cong. Concilii.

26 Utrum autem poſt appellationem a definitiva, ſicut prohibetur Judici, ne aliquid innovet, & ſi quid innovet revocatur; ita pariter prohibitum ſit partibus, itaut ſi aliquid interim per partem fiat, ſit revocandum; controverſia eſt inter Innoc. & Hoſt. quæ videri poteſt fuſe expoſita a Panorm. in *c. Dilectæ* 10. *de except. num.* 4.

27 Alter effectus appellationis eſt devolutivus, itaut ſcilicet per appellationem devolvatur cauſa ad Judicem appellatum, qui cogno-

Digitized by Google

ſcere poterit, tum de juſtitia appellationis, tum etiam de cauſa principali, imo & de ejus acceſſoriis, & connexis, ut ſumitur *ex c. Dilectis* 55. *de appell.* Hic effectus latius extenditur, quam effectus ſuſpenſivus, quia ſæpe etiam in iis caſibus, in quibus effectus ſuſpenſivus locum non habet, admittitur devolutivus, ut ex dictis patet.

TIT. XVI.

De in integrum reſtitutione.

1 PRæter appellationis remedium, quo de juris æquitate ſuccurritur iis, qui per ſententiam injuſtam læſi ſint, aliud quoque ſuppetit remedium quibuſdam particularibus locis, & perſonis, ubi ſe non poſſint appellatione tueri, quod eſt beneficium reſtitutionis in integrum, ſeu reductionis in ſtatum priſtinum. Competit autem hoc remedium minoribus, hoc eſt, qui nondum 25. ætatis annum impleverunt, & Eccleſiis, ut ſumitur ex *toto tit. De in integrum reſtitut. in primo Decretal. & in toto tit. C. ſi adverſus rem judicat. reſtit. poſtuletur*; imo, & omnibus locis piis auctoritate Epiſcopi erectis, & fundatis, juxta *leg. omnia* 34. *C. de Epiſc. & Cler.* ubi habetur, quod privilegia tributa Eccleſiis extenduntur quoque ad alia loca pia. Unde ſi minor, aut Eccleſia ſe in aliquo graviter læſam cognoſcat, & appellandi tempus jam fluxerit, reſtitutionem tamen in integrum poterit implorare.

2 Hoc beneficium eſt amplæ interpretationis, & extenſionis, unde datur non ſolum pro repa-

reparanda læſione ſententiæ injuſtæ, quamvis ea proceſſerit ex propria negligentia, ſive ex negligentia Tutoris, &c. ſed etiam pro reſcindendis contractibus, quos celebrare damnoſum fuit iiſdem minoribus, aut Eccleſiis, in quo caſu agere poſſunt contra quemvis alienatæ rei poſſeſſorem, ut conſtat *ex c. conſtitutus* 8. *de in integr. reſtit.* Idque adeo procedit, ut in eodem caſu unus minor agere poſſit contra alium minorem, & una Eccleſia contra aliam, atque in integrum reſtitui, ut ſumitur *ex c. auditis* 3. *eod.* & *leg. verum* 11. §. *fin. ff. de minorib.* Niſi tamen eadem ſit utriuſque cauſa, hoc eſt, itaut agat utraque de æquali damno vitando, & æque potens ſit utriuſque privilegium: in quo caſu res decidenda erit, juxta jus commune, perinde ac ſi illis non competeret beneficium reſtitutionis in integrum, quia privilegiatus contra privilegiatum non utitur privilegio ſuo, ubi par eſt utriuſque cauſa, arg. *l. aſſiduis* 12. §. & *ideo quod antiquitas, cod. qui potiores in pignore*, ubi privilegium prælationis dotis non competit contra alium habentem ſimile privilegium. Videri poteſt Bartol. *in auct. quas actiones, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* & Panorm. *in cap. præſentia* 8. *de probat. n.* 37. & *ſeqq.*

3 Quamvis tamen hoc Beneficium directe, & primario ſolis minoribus, & locis piis conceſſum ſit, non obſtat quominus aliquando etiam majoribus concedatur, ſi juſta aliqua cauſa interveniat, ut puta ſi per alienam fraudem decepti ſint, ut exponitur *in cap. ex litteris* 4 *de in integrum reſtitut.* & habetur etiam *ex toto tit. ff. de quibus cauſis majores in integr. reſtit.*

4 Tempus petendi reſtitutionem in integrum pro minoribus eſt, tum totum tempus minoritatis, tum integrum quadriennium ab expleta minoritate, de quo quadriennio juſta abſentia, & omne legitimum impedimentum excipitur *ex l. fin. cod. de temporib. in integr. reſtit.* adeoque lapſo quadriennio tantum temporis adjici debebit, quantum fuit tempus abſentiæ. Eccleſia etiam quotieſcumque graviter læſa fuerit, petere poterit reſtitutionem in integrum intra quadriennium a tempore læſionis ſaltem cognitæ, intra quod ſi negligenter omiſerit, admittenda non erit ad uſum hujuſmodi beneficii, ſed agere tantum poterit per viam juris communis: niſi tamen intra illud quadriennium ex aliqua rationabili cauſa reſtitutionem in integrum petere non potuerit, quia in re præſenti non currit tempus impedito. Sumitur hæc *ex toto tit. de reſtit. in integr. in 6.*

5 Peti autem debet regulariter coram Judice illius, contra quem petitur, quia Actor ſequitur forum Rei, quamvis ſi Eccleſia læſa ſit, petere poſſit reſtitutionem etiam contra laicum coram Judice Eccleſiaſtico, ut colligitur *ex cap. penult. de reb. Eccleſ. alien. vel non.* Sed & opus eſt, ut Judex ille, coram quo petitur, non ſolum habeat facultatem judicandi, ſed etiam adminiſtratione potiatur cum juriſdictione conjuncta: ex qua ratione coram arbitro compromiſſario peti non poteſt, quemadmodum, neque coram Judice delegato ab Ordinario adminiſtrationem non habente, qui de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere nequit,

niſi

niſi coram eo mota fuerit incidenter, juxta text. *in c. penult. de in integr. reſtit.* cauſa enim reſtitutionis in integrum pertinet ad miſtum imperium, ut ſupra diximus *in hoc tit. 2. n. 13.* Ea autem, quæ ſunt miſti imperii, non competunt niſi habentibus adminiſtrationem cum juriſdictione conjunctam, ut patet ex dictis *in loco cit.*

6 Illud etiam diligenter ſervandum eſt, ut ſi petenda ſit reſtitutio in integrum contra ſententiam ab aliquo Judice latam, non petatur coram alio inferiori Judice: minor enim Judex contra ſententiam majoris non reſtituit, ſed ſolum contra ſententiam latam, vel a ſe ipſo, vel a Judice minoris, aut æqualis juriſdictionis, ut conſtat ex *l. Præfecti 17. & l. minor. 8. ff. de minorib.* juncta ibid. Gloſ. *v. minor autem*. Inde eſt, quod contra ſententiam definitivam Supremi Principis, aut ejus delegati, nemo inferior in integrum reſtituere poteſt, niſi ad id ſit ſpecialiter delegatus.

7 Pro forma petendæ reſtitutionis in integrum, opus eſt, ut ea coram idoneo Judice petatur præſente adverſario, contra quem petitur, niſi ſit per contumaciam abſens, ut habetur ex *c. tum ex litteris 5. de in integr. reſtit.* Æquitas enim petit, ut nemo inculpabiliter indefenſus judicetur, ratione cujus præmitti etiam debet citatio, & litis conteſtatio, ut patet ex ſupradictis *in hoc lib. 3. tit. 4. n. 2.*

8 Effectus reſtitutionis in integrum eſt primo, ut quamdiu ejus judicium pendet, nihil innovari debeat, ſed omnia in ſuo ſtatu conſervari, ut conſtat ex *l. un. cod. de in integr. reſtitutione poſtul. ne quid novi fiat.* Ex-

Digitized by Google

cipitur tamen ab hac regula caſus, in quo aliquis poſt latam contra ſe in aliqua cauſa ſententiam, intentet judicium de reſtitutione in integrum, cum vehementi præſumptione malitiæ, quod ſcilicet id faciat ad impediendam executionem ſententiæ: tunc enim executioni mandari poteſt lata ſententia, præſtita tamen ab adverſario idonea cautione de reſtituendo, quod medio tempore occaſione ſententiæ perceperit, ſi petens reſtitutionem in integrum in judicio ejuſdem reſtitutionis prævaluerit, ut habetur *in c. ſuſcitata 6. de in integr. reſtit.*

9 Alter effectus reſtitutionis in integrum ſententia Judicis obtenta eſt, ut reſciſſum ſit, quod geſtum eſt, & unuſquiſque in ſuo priſtino jure reponatur, itaut ſcilicet læſus, qui reſtitutionem obtinuit, ſuum recipiat; & etiam lædens (ſi tamen bona fide egerit) ſuo pretio, & neceſſariis, ac utilibus expenſis, quas fortaſſe in re, quam reſtituit, fecit, non defraudetur, ut patet ex *c.* 1. *eod.*

TIT. XVII.

De Arbitris.

1 HActenus de tota forma judiciorum, Quia autem ad tollendas lites, prætermiſſis nonnumquam judicibus ordinariis, compromittitur in arbitros, qui controverſiam ſua ſententia componant; ideo præcedentibus titulis congruenter ſubjungitur *rubr. de arbitris.*

2 Arbiter dicitur ab arbitrando, ſeu cenſendo, qualis eſt in lata ſignificatione quicum-

cumque aſſumitur ad aliquid æſtimandum, ut quid ſibi in aliqua re videatur, enunciet. In ſtrictiori autem ſignificatione, prout hic accipitur, eſt, qui conſtituitur, ut circa rem aliquam controverſam ſuum judicium proferat, cui deinde partes ſtare debeant.

3 Quia autem nonnumquam conſtituitur arbiter de præcepto juris, ut in cauſa ſuſpecti Judicis, in quo caſu debet de jure aſſumi arbiter, qui de cauſa ſuſpicionis cognoſcat, ex *c. ſuſpicionis 39. de off. deleg.* nonnumquam ſponte, & libera voluntate partium; ideo arbiter in genere dividi ſolet in arbitrum juris, & in arbitrum voluntarium, qui etiam appellatur arbiter compromiſſarius, & conſtitui poteſt de conſenſu partium, vel ut procedat ſimpliciter, & non ſervata forma judiciali, qualis dici ſolet amicabilis arbitrator; vel ut ſervando judiciorum ordine, puta præmiſſa citatione, examinatione teſtium &c. de cauſa cognoſcat, & judicet, in quo caſu dicitur proprie, & rigoroſe arbiter, parumque differt a Judice, niſi quod juriſdictionem non habeat, ſed tantum cognitionem.

4 Compromittere poſſunt in arbitros quotquot ita liberam habent ſuarum rerum adminiſtrationem, ut etiam alienare poſſint: ſecus ſi cui interdicta ſit alienandi facultas. Ex qua ratione *in c. cum tempore 5. de arbitris*, expreſſe declaratur, Eccleſiam exemptam compromittere non poſſe in præjudicium ſuæ exemptionis, quia eidem exemptioni, etiamſi ſponte voluerit, renunciare non poteſt.

5 In aſſumendis arbitris habendus eſt per-

Digitized by Google

ſonarum delectus, ne aliquis ex iis eligatur, quibus a jure non permittitur officium arbitrandi. Hujus generis ſunt ſervi, & mulieres, ex *l. fin. C. de receptis arbitris*, *& l. Pedius* 7. §. *in ſervum ff. eod.* Quod tamen intelligi debere, quoad officium arbitri proprie, & rigoroſe talis, non autem quoad officium amicabilis arbitratoris, inſinuat Gloſſ. *in ead. l. Pedius v. nullum ſit*, ubi explicat ſtatutum legis pro eo arbitratu, *quod eſt ſimile judicio.* Sed, & a munere arbitri proprie, & rigoroſe talis non ita in univerſum excluduntur mulieres, ut nulli exceptioni locus ſit: admittuntur enim de jure canonico mulieres, quæ ordinaria juriſdictione fungantur, ut patet ex *c. dilecti* 4. *de arbitris*.

6 Item ab officio arbitri rigoroſe talis pro cauſis ſpiritualibus, & fori Eccleſiaſtici excluditur laicus, ex *c. contingit* 8. *eodem*. Cum enim arbiter Judicem imitetur, ſicut laicus in ejuſmodi cauſis Judex eſſe non poteſt, ita nec decet ipſum arbitrari. Excipitur tamen ab hac regula caſus, in quo auctoritate, & conſenſu Superioris Eccleſiaſtici aſſumatur in arbitrum laicus ſimul cum Clerico: hoc enim permittitur *in c. per tuas* 9. §. *fin. eod.* Nec obſtat argumentum a paritate deſumptum ex jure civili *in cit. l. Pedius*, ubi ſicut ſervus per ſe ſolum arbiter eſſe non poteſt, ita nec ſimul cum libero. Diſparitas enim eſt ex Panor. *in eod. cap. per tuas n.* 3. quia ſervus eſt incapax compromiſſi, incapax autem per præciſam miſturam cum capaci non efficitur capax; at laicus non eſt incapax compromiſſi ſuper re ſpirituali, nec prohibetur, ut ſolus ſit arbiter, ra-

Digitized by Google

ratione incapacitatis, quia arbitrium de re ſpirituali non eſt actus ſpiritualis, cum ſolam dicat cauſæ cognitionem ab omni juriſdictione ſejunctam; ſed tantummodo prohibetur propter quamdam honeſtatem, & decentiam: honeſtas autem ſatis conſervatur ex miſtura Clerici. Oppoſitum contingit quotieſcumque aliquid prohibetur laico ex defectu capacitatis, quia tunc, ſicut per miſturam Clericorum non efficitur capax, ita & ſimul cum Clericis prohibetur illud exercere, cujus exemplum eſt *in c. Meſſana 56. & in c. ſacroſancta 51. de elect.* Utrum autem ſolus laicus poſſit eſſe ſuper cauſa ſpirituali amicabilis arbitrator controvertitur inter auctores. Negat Panor. *in c. contingit 8. de arbitris num.* 1.

7 Cauſæ, ſuper quibus in arbitros compromitti poteſt, ſunt quotquot a jure per prohibitionem non ſunt exceptæ. In ſpecie autem exceptæ ſunt cauſæ arduæ, & magni præjudicii, quæ per majores Judices expediri debent, adeoque compromiſſo non exponi, cujuſmodi ſunt cauſæ matrimoniales, in quibus agatur de validitate, aut invaliditate matrimonii, item cauſæ liberales verſantes circa libertatem, & ingenuitatem hominis, & cauſæ criminales, juxta Textum expreſſum *in c. penult. de in integr. reſtit.* Exceptæ quoque ſunt ex eadem ratione cauſæ ſpectantes ad nobile Judicis officium, quæ videlicet ſunt meri, aut miſti imperii, puta cauſa reſtitutionis in integrum &c. ut habetur ex *eod. cap. penult.* & ex *l. non diſtinguemus* 23. §. *Julianus ff. de receptis arbitris.*

8 Facto igitur compromiſſo, & aſſumpto

uno, vel tribus arbitris, ex *cap.* 1. *de arbitris*, ut ſcilicet in eo diſpari numero facilius controverſia componi poſſit per ſententiam majoris partis, debet apud ipſos controverſia definiri: & quamvis liberum partibus ſit compromittere, vel non compromittere, ſuppoſito tamen, quod compromiſerint, non poteſt unus, altero invito, rem transferre ad Judicem, quamdiu pendet arbitrium, quemadmodum & ipſe arbiter quamvis libere poſſit arbitrium acceptare, vel non acceptare, ſuppoſito tamen, quod acceptaverit, cogitur ſententiam dicere, *l. Labeo* 3. §. *tametſi*, *& l. Si quis rem* 30. *ff. de receptis arbitris*.

9 Sed & ſtari debet ſententiæ arbitri, quæ a Canoniſtis vocatur *laudum*, executionique mandari, itaut nec appellari ab eo poſſit, ex *l.* 1. *C. de recept. arbitr.* niſi contineat iniquitatem evidentem, ut limitat Panorm. in *cap. cum dilectus* 6. *de arbitris n.* 17. ubi fuſe tractat, quandonam prohibitum, vel conceſſum ſit appellare a ſententia arbitri. De jure Canonico ab arbitro juris appellari poteſt ad Papam, ex *cap. ab arbitris* 11. *de eff. deleg. in* 6. Si quis autem eidem laudo, contra quod appellare non poteſt, ſtare noluerit, diſtinguendum eſt, utrum compromiſſum factum fuerit ſub aliqua pœna ſubeunda ei, qui compromiſſo non ſteterit; vel ſub nulla pœna. In primo caſu, contra non ſtantem compromiſſo agi poteſt ad pœnam: at ſi nulla pęna adjecta fuit, conveniri poteſt ad intereſſe, ex *c. per tuas* 9. *de arbitris*, hoc eſt ad compenſandas expenſas factas a parte in litigando, ſuppoſito, quod aliunde peti non poſſit executio ſententiæ, ut puta quia non inter-

venit

venit juramentum, nec arbitrium fuit approbatum, ut cum Innoc. explicat Panor. *in repetit. ad idem c. per tuas n. 53.*

10 Quod ſi arbitrium expreſſe, vel tacite fuerit a partibus homologatum, ut loquuntur Canoniſtæ, hoc eſt approbatum, & receptum, & poſtea unus reſilire velit, executionique contradicat; tunc non ſufficit pœnam, aut intereſſe ſolvere, ſed agi poteſt ad executionem arbitrii, ſeu laudi, perinde ac ſi controverſia fuerit per ſententiam Judicis definita, ex *cit. c. per tuas, & l. penult. C. de receptis arbitris.* Ubi notandum, quod arbitrium, ſeu laudum tunc dicitur expreſſe homologari, quando firmatur ſubſcriptione partium, ſeu expreſſe approbatur a partibus: tacite homologari dicitur, quando intra 10. dies a laudo lato partes non contradicunt, ut ſumitur ex *cit. l. penult.*

11 Idem juris ſervandum eſt, etiamſi laudum homologatum non fuerit, ſi compromittentes in arbitrum juraverunt ſe laudo ſtaturos. Cum enim juramentum ſervandum ſit, ubi ſervari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ut habetur *in c. 2. de pactis in 6.* & fere *in toto tit. de jurejur.* ad ejuſdem obſervantiam agi poterit, & pars compelli, ut etiam ſumitur ex *c. 2. de arbitris*, & pluribus confirmat Panor. *in c. per tuas 9. eod. nu. 13.*

12 Quæſtionis eſt, utrum juramentum de laudo ſervando apponi poſſit compromiſſo, etiam quando compromiſſo adjecta eſt pœna ſolvenda ab eo, qui compromiſſo non ſteterit. Et præterea, utrum ſi contingat compromiſſum factum fuiſſe ſub eodem juramento, & ſimul cum adjectione pœnæ, ſatis ſit ſolvi

pœ-

pœnam ab eo, qui compromiſſo non ſtat, vel utrum præter ſolutionem pœnæ cogendus ſit etiam ad executionem laudi?

13 Reſpondetur ad primum, juramentum illud in ea circumſtantia non videri reprobatum, arg. citati *c. Per tuas* ubi Innoc. II. interrogatus ad quid cogi deberet procurator, qui, interpoſito juramento, compromiſerat in arbitrum nomine ſui principalis, ſed deinde laudo ſtare nolebat; reſpondit diſtinguendum eſſe utrum fuerit, vel non fuerit de obſervando arbitrum pœna ſtatuta, & pro utroque caſu decernit ad quid cogi debeat procurator, ut ibid. videri eſt: ſupponit ergo ſummus Pontifex etiam in compromiſſo jurato ſtatui poſſe pœnam ſolvendam ab eo, qui laudo ſtare non velit.

14 Ad ſecundum reſpondetur rem eſſe controverſam inter Doctores, quam hic pro dignitate reſolvere per Inſtitutionum brevitatem non licet. Pro ſententia aſſerente non ſtantem compromiſſo cogendum eſſe non ſolum ad ſolutionem pœnæ, ſed etiam vi juramenti ad executionem laudi, videri poteſt Panor. *in cit. c. Per tuas n.*13. *&* 14. *& in repet. ad idem c.n.*31. *&* 32. Molin. *de Juſt. tract.*5.*diſp.*36.*n.*6. ubi dicit hanc ſententiam eſſe communem, aliique ab ipſis citati, juxta quos juramentum de laudo ſervando æquivalet huic clauſulæ *rato manente compromiſſo*: adeoque, ſicut ſi compromiſſum pœnale fieret ſub hac clauſula, ut etiam ſoluta pœna adhuc ratum maneat compromiſſum, eo ipſo peti poſſet tum executio pœnæ, tum etiam ſimul executio laudi; ita pariter juxta eoſdem ſi compromiſſum pœnale fiat cum appoſitione

jura-

juramenti de ſervando laudo. Pro ſententia contraria videri poteſt Innoc. *in eod. c. Per tuas n.* 3. & Laym. *ibid. nu.* 14.

15 Si igitur contingat aliquem ab arbitrio jurato, aut homologato reſilire, ut propterea cogendus ſit ad executionem ejuſdem, id poteſtatis non ſpectat ad arbitrium, cui nulla competit juriſdictio, ſed ſola cauſæ cognitio, ex *l. Ait Prætor* 5. *ff. de re judic.* juncta ibid. Gl. *v. non habent*. Quapropter adeundus erit Judex ordinarius illius, qui reſilit ab arbitrio, ex *l. Cum antea* 5. *cod. de receptis arbitris*.

16 Lato per arbitrum laudo expirat compromiſſum, quia arbiter functus eſt officio ſuo, unde nec mutare poteſt ſententiam ſuam, quamvis erraverit, ex *l. Qualem* 19. *&* *l. Quia arbiter* 20. *ff. de receptis arbitris*: ſed in caſu injuſtitiæ manifeſtæ, & multo magis, ſi arbitri per dolum, & colluſionem, aut ex falſis probationibus proceſſiſſe noſcuntur, poterit pars gravata opponere exceptionem de dolo coram Judice, & petere, ut arbitrium reducatur ad juſtitiam ſecundum boni, ac prudentis viri judicium, ut ſumitur ex *l. non diſtinguemus* 32. §. *cum quidam ff. eod.* dummodo tamen id faciat intra 10. dies poſt latum arbitrium: quia ſi ultra eos differat, cenſebitur arbitrium tacite a partibus homologatum, ut ſupra dictum eſt, eo proportionaliter modo, quo ſupra *in tit.* 14. *n.*9. dictum fuit ſententiam Judicis traſire in rem judicatam, ſi intra 10. dies non fuerit ab ea appellatum. Id tamen intellige quoad reducendam ſententiam arbitri rigoroſe talis: nam contra arbitramentum arbitratoris, ſeu amicabilis compoſitoris pe-

ti

ti poteſt reductio ad arbitrium boni viri uſque ad 30. annos, ut cum communiori ſententia tradit Bart. *in l. Societatem* 76. §. *arbitrorum num.* 22. quia jus petendi ejuſdem reductionem eſt jus perſonale, contra quod non præſcribitur, niſi 30. annis, ex *l. ſicut* 3. *C. de præſcr.* 30. *vel* 40. *annor.*

17 Sed & aliis quoque modis expirare poteſt compromiſſum, quos enumerant Juriſtæ *in tit. de receptis arbitris*. Inter reliquos eſt, ſi certus terminus temporis compromiſſo præfixus fuerit: item, ſi, vel arbitri, vel litigantes moriantur, quia compromiſſum non extenditur ad hæredes, niſi ſpecialiter cautum ſit, & ſic de reliquis, quæ apud Juriſtas ibidem videri poſſunt.

TIT. XVIII.

De Pactis, & Tranſactionibus.

1 ALius quoque modus evadendi moleſtias judiciorum, præter compromiſſum, ſunt pacta, & tranſactiones, quibus frequenter extra ſtrepitum judicialem controverſiæ componuntur; ac propterea de his poſt rubricam de arbitris ultimo loco diſpiciendum breviter nobis eſt.

2 Pactum dicitur a pactione, ut habetur *in l. 1. ff. de pactis*, unde etiam pacis nomen appellatum eſt. Pactio autem nihil aliud eſt, quam duorum, pluriumve in eumdẽ placitum conſenſus, fierique poteſt, vel expreſse, vel tacite. Expreſse fit, vel mediante tractatu inter præſentes, vel etiam per epiſtolam, aut nuncium inter abſentes: tacite, quando ali-

quid

quid ſit, ex quo ſatis colligitur in aliquam rem conſenſus, quamvis verbis non declaratus, cujus exemplum habes ex *l. 2. ff. eod.* in creditore, qui chirographum debiti reddat debitori ſuo: ex vi enim hujus redditionis cenſetur convenire, ſeu obligare ſe ad non petendam ſolutionem debiti.

3 Præcipua pacti diviſio eſt in pactum nudum, & in pactum veſtitum, ſive legitimum. Pactum nudum dicitur, quando ſiſtitur in ſola mutui conſenſus, & obligationis declaratione abſque aliquo extrinſeco ſuperveniente, per quod veluti veſtiatur, & plus roboris acquirat: ut puta, quando nec ſtipulatio interceſſit, nec ſcriptura per litteras, aut chirographum, nec traditio ullius rei ex parte alterutrius &c. Pactum veſtitum eſt, quando aliquid ejuſmodi extrinſecum accedit, puta vel ſtipulatio, vel ſcriptura, vel traditio, vel juramentum &c.

4 Quia autem etiam ex præciſa mutui conſenſus, & obligationis declaratione naſcitur ſaltem obligatio naturalis ſervandi rem pactam; ideo de Jure Canonico, cujus eſt obviare periculis animarum, etiam nuda pacta ſervanda ſunt ex *cap. 1. de pactis*, dummodo eorum obſervatio non vergat in animæ detrimentum, ut habetur *in c. fin. eod.* Hoc autem adeo firmitatem habet, ut ſi quis indultum habeat ab Apoſtolica Sede aliquid faciendi, ſed de eo non faciendo pactum fecerit cum aliquo, cui pacto expreſse non derogetur in indulto; tunc pactum, & obligatio ejuſdem ſervandi vigeat, non obſtante eo indulto Apoſtolico, juxta textum expreſsum *in c. 1. eod. in 6.*

5 Ex

Digitized by Google

5 Ex his inferunt communiter Canoniſtæ, ut videre eſt apud Abb. & Felin *in c.* 1. *de pactis*, etiam ex pacto nudo de Jure Canonico oriri actionem, ideſt jus petendi in Eccleſiaſtico judicio id, quod promiſſum eſt: nam actio conceditur in judicio, ſi lex aſſiſtat promiſſioni factæ *l. legitima* 6. *ff. eod.*

6 Tranſactio eſt quædam ſpecies pactionis, & conſiſtit proprie in pactione circa rem dubiam, & litis incertæ facta non gratuito, ſed aliquo utrinque dato, aut retento, aut promiſſo, quo a lite recedatur, ut conſtat ex *l.* 1. *ff. de tranſact.* & *l. tranſactio* 38. *cod. eod.* Dicitur circa *rem dubiam*, quia de re certa, & liti non obnoxia, puta de re judicata, a qua intra tempus legitimum appellatum non ſit, tranſactio regulariter eſt nulla, ex *l. Eleganter* 23. *v. ſi poſt rem judicatam ff. de condictione indebiti*. Dicitur etiam *litis incertæ*, quia tranſactio proprie non fit, niſi de re dubia propter litem ſuſceptam, aut ſuſcipiendam, cujus exitus ſit incertus. Dicitur demum *aliquo utrinque dato, aut retento, aut promiſſo*: quia niſi quid tale fiat, dicitur pactum gratuitum, ſeu amicabilis compoſitio, non autem tranſactio proprie dicta.

7 Tranſigere poſſunt quotquot liberam habent rerum adminiſtrationem, & facultatem alienandi. Ex defectu talis facultatis non poteſt Prælatus Eccleſiæ tranſigere de rebus Eccleſiæ ſuæ in præjudicium ejuſdem, ita, ut ſcilicet tranſactionis effectus extendatur etiam ultra mortem Prælati, niſi de legitimo conſenſu Superioris *c. de cetero* 5. & *c. Veniens* 8. *de tranſact.* ut notavit etiam

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. *in c. ex multiplici 3. de decimis v. eamdem conventionem.*

8 Tranſigi poteſt de qualibet re dubia, & litigioſa, niſi ſit per aliquam legem excepta, quemadmodum excepta ſunt ſpiritualia, ut hic annexa, puta beneficia Eccleſiaſtica, juſpatronatus &c. dato pro illis, aut retento, aut promiſſo aliquo temporali, propter ſpeciem ſimoniæ *c. conſtitutus* 4. aliiſque juribus *de tranſactionib.* Item excepta eſt cauſa matrimonialis, ſuper qua, nec tranſactio, nec amicabilis compoſitio fieri poteſt, *ex c. fin. eod.* cum ſit res decidenda ſecundum Sacros Canones a Judice Eccleſiaſtico, ne contra eoſdem contingat, vel Matrimonium legitime contractum diſſolvi, vel illegitime initum perſeverare.

9 In jure quoque civili de quibuſdam tranſigi prohibitum eſt, ut puta ſuper cauſa criminali, quæ pœnam ſanguinis non irroget, ſi criminaliter agatur, tranſigi non poteſt inter Accuſatorem, & Reum, quamvis id non prohibeatur ſuper cauſa capitali, excepto adulterio, & ſuper crimine falſi, juxta *l. Transigere* 18. *cod. de tranſact.* Item prohibitum eſt, de iis, quæ in teſtamento, vel codicillo relicta ſunt, tranſigi ſine Judice, & non inſpectis, cognitiſque teſtamenti verbis, *l. De his 6. ff. eod. & l. 1. ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur.* Prohibita demum quoque eſt, ſine Judicis auctoritate, & cauſæ cognitione tranſactio de alimentis in ultima voluntate relictis, quæ in futurum debentur, *ex l. De alimentis* 8. *C. de tranſact. & leg. cum hi* 8. *ff. eod.* quia ſcilicet periculum eſſet, aliquem contentum

tum modico præſenti facile renuntiare ſibi relicta, & alimentis in poſterum carere contra mentem Teſtatoris; quæ ratio cum ceſſet circa alimenta jam præterita, propterea *in cit. l. de alimentis*, permittitur de præteritis alimentis tranſactionem fieri.

10 Præcipuus tranſactionis effectus eſt, ut per illam finis litibus, vel motis, vel movendis imponatur, ita, ut poſt quam ſemel bona fide, & legitime ea facta fuerit, nullo prætextu retractari poſſit, ſive inſtrumenti poſtea reperti, ſive præſcriptionis, ſive privilegii, &c. ut habetur *in c. 1. De Tranſact.* Inde eſt, quod tranſactio parit exceptionem litis finitæ, ut patet ex iis, quæ ſupra diximus *in hoc lib. 3. tit. 6. n. 9.* ſumiturque ex *cap. 1. de litis conteſt. in 6.* Adeoque Reus aliquis ab Actore conventus coram Judice ſuper aliqua re, ſi opponat de ea re jam factam fuiſse tranſactionem inter ſe, & Actorem, eo ipſo non ſolum vincit in cauſa, ſed etiam impedit omnem litis ingreſsum, & progreſsum, quemadmodum impediret, ſi excipiendo opponeret, rem fuiſse alias judicatam, nec appellatum fuiſse intra tempus legitimum.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

De Accuſationibus.

1 Quandoquidem ex dictis ad initium Libri præcedentis, judicium aliud civile eſt, aliud criminale; cum expoſitum ſit toto eodem Libro, quod pretinet ad civile, ſequitur, ut de criminali diſpiciamus, exordium ſumentes a modo, quo juxta Sacros Canones inſtituitur, ac deinde gradum facientes ad crimina, quæ ſunt ejuſdem judicii materia, & ad pœnas, quibus abſolvitur, quæ erunt materia ſequentium rubricarum.

2 Criminale judicium nihil omnino ſimile habere cum ceteris judiciis, de quibus ſupra locuti ſumus, aſſeritur *in* §. 1. *Inſtit. de publ. judic.* quod tamen intellige cum Gloſs. *ibid. v. nec omnino quicquam*, quoad aliqua magis præcipua judiciorum; ut puta quoad initium, ſeu inſtitutionem, cum civile per actionem; at criminale per accuſationem, inquiſitionem, aut denuntiationem inſtituatur: quoad finem, quia in civilibus agitur, ut aliquid detur Actori, in criminalibus autem, ut puniatur accuſatus: demum in aliquibus etiam, quoad progreſ-

ſum;

Digitized by Google

ſum; tum quia in civilibus probat tantum Actor, *ex l. qui accuſare* 4. *C. de eden.* ſed in criminalibus quandoque, & Actor, & Reus, *l. ubi falſi* 22. *cod. ad leg. Cornel. de falſis*, *& l. fallaciter ult. cod. de abolitionib.* tum etiam quia in criminalibus multo clarior probatio requiritur contra Reum, quam ſufficiat in civilibus, ut pluries in ſuperioribus indicatum eſt. Ceterum quoad plura utrumque judiciorum genus convenire manifeſtum eſt, cum in utroque libellus porrigatur, juretur de calumnia, examinentur teſtes, &c. ut notatur ib. a Gloſs. citat.

3 Inſtituitur itaque criminale judicium, vel per accuſationem, vel per denuntiationem, vel per inquiſitionem, *c. ſuper his* 16. *de accuſation. & c. licet Heli* 31. *de Simon.* Eſt autem hic accuſatio, juxta Hoſt. *in Sum. h. t.* criminis alicujus apud Judicem competentem, inſcriptione interveniente, ad pœnam facta delatio, quæ definitio, ſeu deſcriptio colligitur etiam *ex l. fin. cod. de accuſation.*

4 Fieri iſta ſolet per libellum accuſatorium, in quo contineatur nomen Judicis, Accuſatoris, & Rei, item delicti locus, & tempus, ut ſupra diximus *in l.* 3. *tit.* 5. *ex l. Libellorum* 3. *ff. eod.* ac præterea ſubſcribat ſe Accuſator ad pœnam talionis, hoc eſt obligationem in ſe ſuſcipiat ſubeundi eamdem, vel ſimilem pœnam, ſi crimen delatum non probaverit, quam Reus probato crimine pati debuiſſet, atque hoc eſt, quod in jure intelligitur nomine inſcriptionis. Ejuſmodi inſcriptio ſtatuta olim fuit, ne facile quis ad accuſationem proſiliret, *l. ſi cui* 7. *ff. eod.* ſed quia fortaſſe propter ejus neceſſitatem multi deterrebantur

ab

Digitized by Google

ab accuſando, unde plura crimina manebant impunita; ideo paſſim ejus uſus a foro receſſit, pro quo conſulenda eſt particularium regionum conſuetudo.

5 Quilibet ad accuſandum in foro admittitur, tum pro ſua, ſuorumque injuria proſequenda, ſive ad intereſſe privatum, tum ad vindictam publicam, niſi ſpecialiter, & expreſſe reperiatur jure prohibitus, quemadmodum aliqui prohibentur propter infirmitatem ætatis, aut ſexus, ut mulier, & pupillus; aliqui propter delictum proprium, ut infames; aliqui propter conditionem ſuam, ut filii contra parentes, & liberti contra patronos; aliqui propter ſuſpicionem calumniæ: ut illi, qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt, & ſic de pluribus aliis, qui fuſe recenſentur in *l. qui accuſare 8. & ſeqq. ff. de accuſat. c. prohibentur* 13. 11. *q.* 1 & pluribus *cc.* 11. *q.* 7. ubi etiam inter ceteros numerantur laici, qui Clericum accuſare prohibentur, ut in *c.* 2. *&* 3. *ead. q.* 7. & Clerici, quibus vetitum eſt Laicos accuſare, ut in *c. Sicut Sacerdotes* 6. *ead. cauſ. & q.* tum ad vitandum irregularitatis periculũ, ſi pęna ſanguinis afficiatur accuſatus, tum quod reverẽtia ſtatus Clericalis id exigat, ut his odioſis litigiis & minus laudabilib. accuſat. ſe non immiſceat. Has aliaſq; a publica accuſandi facultate exceptiones, Gl. *in c.* 1. *de accuſ.* his verſibus cõplectitur.

Femina, pupillus, delatus, crimine tentus.
Suſpectus, quæſtu corruptus, ſortileguſque.
Infames, ſervus, pauper, cum milite Princeps.
Libertus, ſocius ſocium, necnon inimici.
Clericus Eccleſiam nullus deferre valebit.

6 Hæc dicta procedunt præſertim, quoad accu-

accuſationem ad vindictam publicam. *Si* enim accuſent ad ſuum dumtaxat, aut ſuorum, aut ſuæ Eccleſiæ intereſse, plerumque non repelluntur, juxta *l. Hi tamen* 11. *ff. de accuſat.* ſed & aliquæ ſunt criminum ſpecies a communi ea regula exceptæ, ad quorum ſcilicet accuſationem admittuntur etiam plerique illorum, quibus ceteroquin accuſare prohibitum eſt, ut ſuis infra locis indicabitur, ubi de illis particularibus criminibus ſermo erit.

7 Illud tamen hic admonendi ſumus, ſi de facto contingat, accuſatorem aliquem inhabilem ad accuſandum accedere, nec a Judice ex officio, nec ab accuſato per exceptionem repelli, non propterea proceſſum accuſationis invalidari, ut teſtatur communis opinio, ſatiſque convincit arg. textus in *c. Pia* 1. *de except. in 6.* ubi valet judicium cum excommunicato, ſi contra eum non fuit exceptum.

8 Perſonæ, quæ accuſari criminaliter poſſint, ſunt generatim omnes delinquentes, ſine ulla ſexus differentia, etiam impuberes pubertati proximi, qui præſumuntur eſse doli capaces, *ex l. Pupillum* 111. *ff. de reg. jur.* quamvis poſtea poſſit interdum Judex miſeratione ætatis mitigare illis pœnam, juxta *l. Auxilium* 37. §. *In delictis ff. de min.* Excipitur tamen ab hac generali regula delinquens, qui ſit in ſuprema aliqua dignitate, poteſtateque conſtitutus, cujus accuſatio durante eo munere regulariter intentari, aut ſaltem examinari non poteſt, *l. Qui accuſare* 8. *ff. de accuſ.* & *l. ſi adulterium* 38. *in fine ff. ad leg. Jul. de adult.* Item excipitur,

pitur, qui jam ſemel fuerit de aliquo crimine accuſatus & legitime abſolutus: hic enim iterum de eodem crimine non impetitur, *c. De his 4. de accuſat.* Demum excipitur quaſi beneficio cujuſdam præſcriptionis, qui crimen aliquod commiſerit ante 20. annos, totoque eo tempore, nunquam fuerit ejus criminis accuſatus; *l. Querela* 12. *C. ad l. Corn. de falſis*, & tradit Farinac. *in praxi crim. p.* 1. *tit.* 1. *de iniquis q.* 10. dummodo tamen crimen totum tranſierit, & non habeat tractum ſucceſſivum, qualem habet v. g. crimen Hæreſis, Apoſtaſiæ, Matrimonii contra Sacros Canones contracti, &c. in quibus quis perſiſtit, adeoque delictum continuat, ut notat Zoeſ. ff. *de accuſat. num.* 27.

9 Quod attinet ad modum procedendi in judicio criminali accuſatorio, proportionaliter idem ille ſervatur, qui in judicio civili, de quo dictum eſt in libro præced. paucis quibuſdam exceptis, quæ in titulis ejuſdem libri præcedentis congruo loco notata ſunt. Inter hæc illud potiſſimum recenſetur, quod ut paulo ante diximus, multo clarior & evidentior probatio requiratur in criminalibus, majorque libertas concedatur Reo defendendi cauſam ſuam, etiam poſtquam in illa concluſum eſt: & quod quamvis actio civilis permittatur per Procuratorem tractari; id tamen in actione, quæ criminaliter agitur, regulariter prohibetur, tum ad defendendum, tum ad accuſandum, ex *c. Veniens* 15. *de accuſ.* & *l. penult.* §. *fin. ff. de publ. judiciis*, exceptis aliquibus particularibus caſibus, quos notavimus in *tit.* 3. *libri præc.* Periculum enim

 eſſet

Digitized by Google

eſſet facile eludendi eam actionem, ſi vel accuſator, vel Reus poſſet eidem non perſonaliter, ſed per Procuratorem adeſſe: quia & accuſatus facile ſubterfugeret pœnam illam capitalem, vel aliam corporalem, qua poſt probationem criminis puniri meretur: & accuſator pœnam talionis, aut (ubi ea in deſuetudinem abiit) aliam arbitrariam, quæ illi infligitur, ſi inventus fuerit in accuſatione calumniator.

10 Si igitur accidat abſentem aliquem deferri (quod in jure permiſſum eſt, ſaltem quoad receptionem nominis inter Reos, ut colligitur ex *l. Nullus 2. §. Ex longinquo, C. de exhiben. Reis*) recipitur ea delatio, ſed in cauſa regulariter non proceditur, & multo minus ad ſententiam damnationis devenitur, donec accuſatus perſonaliter advenerit, ex *l. Abſentem 6. C. de accuſat.* juncta ibid. Gloſſ. *v. Non poſſe*, ad id coactus, ſi opus fuerit etiam per excommunicationis Cenſuram, ne hac juris æquitate ad commiſſi criminis impunitatem abutatur. Quod ſi, ea pœna non obſtante, contumaciter intra annum ſe Judici non præſentaverit, habebitur pro convicto, 11. *q.* 3. *c. Rurſus 36.* juxta intellectum Gloſſæ ibid.

11 Quod etiam fortiori jure procedit, ſi accuſatus, poſtquam perſonaliter interfuit conteſtationi litis, progreſſui judicii ſe ſubducat, & contumaciter abſens fiat: tunc enim ratione contumaciæ damnabilioris, non obſtante ejus abſentia proceditur in judicio, & ſi de delicto liqueat, ad ſententiam devenitur, ſuppoſito quod ſententia ſit talis generis, ut etiam in abſentem mandari poſſit executioni, qualis eſt ſententia depoſitionis, privationis ab officio,

cio, &c. ut docet Abb. *in c. Veritatis* 8. *de dolo & contum. num.* 20.

12 Cum autem æquitati conſonum ſit, ut ubi congruis juris remediis Rei malitia coercetur, non negligatur malitia Accuſatoris, cujus ceteroquin cauſa minus favorabilis eſt, ex *c. Cum ſunt.* 11. *de reg. jur. in* 6. & *l. favorabiliores* 267. *ff. eod.* ideo ſicut Reus, ita & Accuſator contumaciter abſens ſtatutis in jure pœnis ſubjectus eſt, ut conſtat ex toto tit. *ff. & C. ad S. C. Turpillian.* Si igitur accidat Accuſatorem inſtituta ſemel accuſatione, & poſt litem conteſtatam, aut etiam ante litem conteſtatam, ſed poſt datos fidejuſſores de lite proſequenda, aut etiam ante datos fidejuſſores, ſed poſt datum libellum, judicio ſe ſubducere, & ad probandum crimen non comparere, abolitione non impetrata, incidit in pœnam Turpilliani, hoc eſt notatur infamia cum multa quinque librarum auri, & ſi delicti qualitas poſtulat, ulterius etiam punitur pro motu Judicis. Sumuntur hæc ex textu expreſſo in *l.* 1. & 2. *C. ad S. C. Turpill. l.* 1. *ff. eod.* & *l. Prævaricationis* 3. §. *fin. ff. de Prævaricat.* Conſonat etiam textus in *cap. Licet in Beato.* 14. *de accuſat.* ubi quibuſdam Canonicis non imputatur ad pœnam, quod ab accuſatione deſtitiſſent, quia non ſe obſtrinxerant vinculo inſcriptionis: unde a contrario ſenſu deducitur, quod ſi accuſator deſiſtat poſt inſcriptionem, quæ de jure ponitur in libello accuſatorio, punitur Turpilliano.

13 Dixi *abolitione non impetrata*. Nomine autem abolitionis hic intelligitur venia, ſive facultas deſiſtendi ab accuſatione, eamque

que Juriſtæ in rubr. *C. de abolitionib.* communiter dividunt in generalem, ſeu publicam, & ſpecialem, ſive privatam. Generalis, ſeu publica eſt, quæ publice fit, vel ipſo jure, ut puta ratione feriarum pro certo tempore indictarum, vel ex decreto Principis ob diem inſignem, aut publicam gratulationem, &c. *leg. Abolitio* 7. *cum ſeq. ff. ad Turpillian.* quamvis plerumque ejuſmodi abolitio ſuſpendat potius, quam extinguat accuſationem, cum finitis feriis permittatur Accuſatori repetere Reum, dummodo id faciat intra 30. dies a die, quo feriæ finitæ ſunt, *l. Aut privatim* 10. *ff. eod.* quia iis elapſis ulterius non auditur, ex *l.* 1. *C. de generali abolit.* Impune tamen, & citra metum Turpilliani omittit accuſator etiam intra eos 30. dies Reum repetere, per textum *l. Si interveniente* 12. *ff. ad Turpill.* quia, ut ibidem dicitur, non videtur deſiſtere, qui exemptum Reum non defert.

14 Hæc autem intelligenda ſunt, quoad accuſationem jam antecedenter inſtitutam, antequam abolitio generalis intervenerit. Ceterum ſi eo tempore, quo generalis abolitio accuſationum indulgetur, alicujus cauſa criminalis nondum agi cępta fuerit per litis conteſtationem, ſed tantummodo oblatus fuerit libellus accuſatorius, tunc locum non habet prædictus effectus generalis abolitionis; quare accuſator, ſi finitis feriis ab accuſatione deſiſtat, incidit in Turpillianum, ut ſumitur ex *l.* 2. *C. de gener. abol. & ex l. penul. ff. ad Turpillian.*

15 Abolitio ſpecialis, ſive privata eſt omittendæ accuſationis venia, quam privatim ac-

accuſator petit, & impetrat a Judice, qui de crimine cognoſcit, ut ſumitur ex *l.* 1. §. *Abolitio privatim, ff. eod. & ex l.* 2. *C. de abolitionib. juncta ibid.* Gloſ. *v. a competenti.* Ejuſmodi abolitionem non pro omnibus delictis, nec in omnibus circumſtantiis, neque cuilibet Accuſatori Judex pro libito dare poteſt. Non enim conceditur in crimine capitali, ex *l. fin. C. ad Turpill.* & particulariter in delictis numeratis in *l. fallaciter* 3. *C. de abolition.* ac præterea diſpiciendum Judici eſt, utrum Accuſator fallaciter, & calumnioſe in accuſatione ſe geſſerit, quia tunc eidem abolitio non conceditur, per textum in *ead. l. fallaciter*, ne ejus fraus impunita relinquatur. Item non conceditur abolitio, ſi Judex deprehendat abolitionem peti ab Accuſatore per deceptionem, vel corrupto pecuniis a Reo, ex *l.* 2. *C. eod.* ne videlicet ipſe Reus commodum a ſua pravitate reportet. Sed & univerſim nonniſi cauſa cognita hujuſcemodi abolitio conceditur a Judice, qui propterea perpendere ſecum diligenter debet, an per errorem, ſeu temeritatem, ſeu calorem Accuſator proſilierit ad accuſationem, unde hæc explanans Accuſator abolitioni locum faciet, ex *ead. l.* 2.

16 Illud quoque juris in hac reſervatur, ut ea cauſæ cognitio in ordine ad concedendam abolitionem fiat præſente etiam Reo, ut ſumitur ex *ead. l.* 2. quamvis non ſemper ejus aſſenſus requiratur. Diſtinguendum enim eſt, utrum res ſit integra ex parte Rei necne? hoc eſt utrum carceres, verbera, catenas, tormenta paſſus fuerit: item utrum lis diu ſteterit, ſeu ultra 30. dies duraverit;

Digitized by Google

quia in his caſibus, invito Reo, abolitio non conceditur; ſecus autem re integra, & lite infra 30. dies inſtituta, ex cit. *l. fallaciter; & l. fin. ff. ad Turpill.* quia videlicet, tunc per conceſſionem abolitionis parum, vel nihil læditur cauſa Rei, ſicut læderetur, ſi poſtquam ad prædictum ſtatum cauſa deducta eſt, Accuſator ex auctoritate Judicis impune deſiſteret.

17 Adde aliquando, neque ſufficere conſenſum Rei. Si enim accidat occaſione judicis criminalis, cauſa teſtimonii, vexata fuiſſe tormentis corpora ingenuorum licet plebejorum, qui conſcii & participes criminis non erant; tunc abolitio a Judice non conceditur, etiamſi Accuſator petat, & Accuſatus conſentiat, ex cit. *l. fallaciter*, ne ſcilicet impune ſit Accuſatori, abſque ſufficienti cauſa Teſtes illos tormentis expoſuiſſe.

18 Accuſator itaque vigore abolitionis ab inſtituta accuſatione deſiſtens, liberatur a Turpilliano. Sed & inſuper privatur in poſterum facultate accuſandi de eodem crimine eumdem Reum, per textum in *l. Mulier 4. ff. ad Turpil.* niſi ſpecialiter ipſi Princeps permittat, ex *l. 1. C. de abolit.* Quod etiam latius extenditur de jure Canonico expreſſo in *c. Licet 14. de accuſ.* ubi accuſanti etiam citra vinculum inſcriptionis, & poſtea accuſationem non proſequenti perpetuum de eodem crimine ſilentium imponitur, ne ſuper eodem illi de cetero liceat eumdem Reum accuſare, vel etiam infamare.

19 Extra caſum impetratæ abolitionis, & loquendo in puncto proſecutionis cauſæ criminalis, incumbit Accuſatori onus probandi crimen objectum, ut ſupra dictum eſt. Quod ſi in

in ea probatione deficiat, tunc Reo abſoluto incipit Judicis cognitio contra Accuſatorem, examinando videlicet, qua mente ductus idem Accuſator proceſſerit ad accuſandum. In eo examine, ſi ex juſta cauſa, & probabili errore ductum repererit accuſaſſe, eumdem abſolvere debet. Si autem in evidenti calumnia eum deprehenderit, ſeu ſcienter falſum crimen impoſuiſſe, legitimam pœnam ei irrogat, per textum in *l. 1. §. Sed non utique ff. ad Turpill.* quæ pœna olim ex lege Remmia (cujus mentio fit in *l. Quæſitum* 13. *ff. de Teſtib.*) erat ut ipſi inureretur in fronte littera K. ut tradit Cujac. *ad l. Is cui* 18. *ff. Qui teſtam. facere poſſ.* Sed cum poſtea eam pœnam abrogaverit Conſtantinus in *l. Si quis in metallum* 17. *C. de pœnis*, ſucceſſit pœna talionis, de qua ſupra dictum eſt, approbata etiam in Jure Canonico 5. *q. 6. c.* 2. ita vocata ex eo, quia talis, ſeu ſimilis illi ſit, qualis eſſet pœna, qua puniretur accuſatus, ſi convictus fuiſſet, ut explicat Abb. *in c. ſuper his* 16. *de accuſation. n.* 8. aut ubi ea in deſuetudinem abiit, vel ubi ejuſdem capax non eſt calumniator, alia pœna extraordinaria, præter infamiam ſtatutam 5. *q.* 6. *c.* 1. *&* 3. necnon in *l. qui non probaſſe* 3. *& l. noſtris* 8. *C. de calumniatoribus*.

20 Inde fit, quod cum pœna canonica Clericorum pro magnis ſceleribus ſit depoſitio ab Ordine, ex *c. tuæ* 6. *de pœnis*, ſi contingat Clericum inferioris Ordinis fuiſſe calumniatorem contra Clericum Ordinis ſuperioris, puta Subdiaconum contra Diaconum; tunc Subdiaconus in pœnam calumniæ non ſolum deponitur ab Officio, ſed etiam verberibus publice caſtigatus in exilium deportatur, ex *c.*

1. *de calumniatorib.* quia videlicet ſola depoſitio Subdiaconi eſt minor pœna, quam depoſitio, qua Diaconus puniretur, ſi convictus fuiſſet, unde in ſupplementum alia etiam pœna præter depoſitionem imponitur Subdiacono calumniatori, ut poſt Gloſ. *in eod. cap.* 1. *de calumniat.* notat Panor. *ibid. num.* 5. & Hoſt. *in ſum. de calumniat.* §. *quali pœna calumniator.*

21 Quod tamen dictum eſt, Accuſatore non probante abſolvi Reum, intelligi debet, niſi eidem Reo ſit indicenda purgatio, vel propter vulgatam infamiam, vel propter grave ſcandalum, vel propter vehementem ſuſpicionem, quorum quodlibet ſatis eſt ad purgationem indicendam, ex *c. inter* 10. §. *attendentes de purgat. canon.* unde in eiſdem circumſtantiis purgatio indicitur, etiamſi contra Reum infamatum nullus Accuſator accedat, prout ſumitur ex *c. accedens* 23. *de accuſation.* In caſu autem purgationis indictæ, Reus vel ſatis oſtendit innocentiam ſuam de objecto crimine, & tunc abſolvi debet tum ab eodem crimine, tum ab ejus infamia innocens declarari, & in priſtinum ſtatum reſtitui, 2. *quæſt.* 4. *cap. habet* 7. *& cap. ex tuarum* 8. *de purgat. canon.* Vel in purgatione deficit, & tunc eadem pœna punitur in Jure canonico, ac ſi de crimine convictus eſſet, hoc eſt pœna depoſitionis ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico, *ex c. cum P.* 7. *eod.*

22 Ratio hujus Canonis ea communiter redditur a Canoniſtis cum Gloſ. *in c. inſinuatum* 13. *de ſimon. v. perpetuo prives*, & cum Abb. *in cap. accedens* 23. *de accuſat. n.* 4.

quod

quod præſumptio probabilis orta ex infamia contra Reum tranſeat per defectum purgationis in violentam, & quod ratione hujus violentæ præſumptionis puniatur, ut convictus, ubi etiam nonnulli conantur afferre rationem, quare ita procedatur in jure Canonico, cum ceteroquin in jure civili violentiæ præſumptio non ſufficiat ad imponendam pœnam ordinariam criminis. Sed hæc ratio non videtur uſquequaque ſubſiſtens: quia etiam in jure Canonico per textum expreſſum in *c. litteras* 14. *de præſumpt.* ſola præſumptio etiam vehemens de crimine non ſatis eſt ad condemnationem, ut diximus in lib. præced. ubi *de præſumptionibus* Congruentius igitur ſtatutum illius *c. cum P.* refunditur in infamiam juris, & facti, qua laborat accuſatus de gravi crimine, & in ejus purgatione deficiens: infamiam enim ſecundum ſe ſatis eſſe, ut quis ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico deponatur, tradit poſt Dynum Gloſ. *fin. in cap. infamibus penult. de reg. jur. in 6.* quod præſertim procedit, poſtquam infamia quaſi tranſivit in rem judicatam, ſicut tranſit in defectu purgationis, ut ſicut propter magnitudinem criminis infamatus, pendente ejus infamiæ judicio non ſolum promoveri nequit, *c. omnipotens* 4. *de accuſationib.* ſed etiam ſuſpendi poteſt ab officio, & beneficio, ex *cap. inter* 10. *de purgat. canon.* ita & infamia tranſeunte in rem judicatam, ab omni officio, & beneficio deponatur. Conſonat etiam jus civile in *l. infamia* 8. *C. de Decurionib. lib.* 10. & *l. Judices* 12. *C. de dignitatib. lib.* 12. per quæ jura infames officiis, & dignitati-

bus civilibus etiam ante contractam infamiam acquiſitis exuuntur.

23 Quæ dicta ſunt hactenus de purgatione, intelligenda ſunt de purgatione canonica. Alia enim eſt purgatio vulgaris, alia purgatio canonica, ut conſtat ex toto tit. *de purgat. vulgari*, & tit. *de purgat. canon.* in Decretalibus. Purgatio vulgaris dicitur illa probatio, quam vulgus invenit, & uſu introduxit, ſed ſacri Canones damnaverunt, vel quia per illam Deus tentari videtur, 2. *q. 4. c. Monomachiam* 23. *& c. fin. de purgat. vulg.* vel etiam quia per eam facile contingit, ut pœna criminis refundatur in innocentem, ut ſumitur ex *c.* 2. *eod.* Hujus prohibiti generis in Jure Canonico ſpecialiter recenſetur purgatio facta per Monomachiam ſive duellum, cit. *c. Monomachiam*, *& cap.* 1. *de purgat. vulg.* purgatio facta per contactum ferri candentis, vel aquæ ferventis ſive frigidæ, *c. Mennam.* 8. §. *fin.* 2. *q.* 4. *c. conſuluiſti* 21. *ead. cau. & q. & c. ex tuarum* 8. *de purg. canon.* & ſic de reliquis ſimilibus videndis apud Doctores in tit. *de purgat. vulg.* quæ vel ſuperſtitioſa ſunt, vel fallacia, & incerta, & propterea prohibita, ac niſi per ignorantiam invincibilem, aut per ſpecialem Spiritus Sancti inſtinctum hic & nunc excuſentur, peccaminoſa.

24 Sola igitur illa purgatio, quæ canonica dicitur, quia per Sacros Canones inducta eſt, adhiberi poteſt ad detegendum crimen, vel innocentiam infamati. Ejus autem forma deſcribitur in *c. quoties* 5. *de purg. canon.* in eoque conſiſtit, quod purgandus juret primum ſuper Sancta Dei Evangelia, ſe

ne-

Digitized by Google

neque per ſeipſum, neque per ſubmiſſam perſonam commiſiſſe delictum, cujus infamia laborat, nec aliquem alium pro eo ſe ſciente: ſed & inſuper teſtes aliquot jurent, quod veritatem eum dicere credunt, qui purgatur, unde vocantur Compurgatores, eorumque juramentum dicitur juramentum credulitatis, ex *c. de teſtib.* 13. *eod.* cum e converſo juramentum purgandi dicatur juramentum veritatis.

25 Illud autem hac in re diligenter curandum eſt Judici, ut tam purgando, quam compurgatoribus faveat undequaque præſumptio, quod non ſint pejeraturi: quare ad hoc genus probationis purgandus non admittitur, niſi aliunde ſit perſona honeſta, nobilis, vel ingenua; ſecus ſi ſit perſona vilis, aut aliunde infamis, qualis eſt v. g. qui fuerit alias furti damnatus, vel perjurus fuerit, vel falſum teſtimonium dixerit, juxta Textum *in c. 1. de purg. canon.* cujus generis perſonæ ad juramentum non admittuntur, ſed purgantur aliter ad arbitrium Judicis, ut ibid. docet Gloſ. *fin.*

26 Idem quoque juris ſervatur in compurgatoribus, qui debent eſſe talis honeſtatis, & opinionis, ut veriſimile ſit eos nolle amore, vel odio, vel ſpe obtinendæ pecuniæ pejerare. Sed & ut idonei appareant, neceſſe eſt, ut ejus quem purgare debent, vitam & converſationem agnoſcant, ut habet Text. *in c. cum P. 7. & c. inter 10. §. ipſum igitur de purg. canon.* Item de jure communi debent eſſe ejuſdem Ordinis cum purgando, ut ſi hic ſit Epiſcopus, etiam Compurgatores ſint Epiſcopi; ſi Presbyter, ſint Presbyteri, & ſic de re-

liquis: dummodo eorum copia haberi poſſit, & purgando non ſint aliunde inimici, quia in ejuſmodi caſu admittuntur etiam alii inferioris Ordinis ad compurgandum, imo & in defectu Clericorum, etiam laici honeſti, & in defectu virorum, etiam feminæ, ex *cap. cum juventute* 12. *eodem*, juncta ibidem *fin.*

27 Quod attinet ad numerum Compurgatorum, ſervatum olim fuit, ut Epiſcopus adhibitis 12. Epiſcopis ſe purgaret, Sacerdos adhibitis tribus, vel quinque, vel ſeptem Sacerdotibus, Diaconus tribus aliis Diaconis, *c. omnibus* 20. *& c. ſi legitimi* 13. 2. *q.* 4. Ratio autem, quare pro majoribus ſtatutus eſſet major numerus compurgantium, quam pro minoribus, affertur a Panorm. *in ſupracit. c. inter* 10. *de purg. canon.* quia majores habent notitiam plurium, & facilius propter potentiam inveniunt Compurgatores, quam minores, qui nec habent tot notos, nec facile poſſunt alios inducere ad ſe purgandum, quia Compurgatores ſunt voluntarii, & non poſſunt compelli ſicut alii Teſtes. Adde & aliam congruentem rationem: quia quo altioris Ordinis aliquis eſt, eo magis eſt expoſitus oculis reliquorum, ejuſque bono, vel malo nomine, & exemplo populus facilius excitatur: congruum igitur fuit, ut ſi quando aliquis ejuſmodi purgandus eſſet ab infamia, qua aſpergebatur, manifeſtius purgaretur, multiplicatis Teſtibus innocentiæ ſuæ. Hodie tamen numerum Compurgatorum eſſe arbitrarium Judici, habito reſpectu ad criminis enormitatem, qualitatemque perſonæ, & infamiæ docet ibid. idem Abb. poſt Gloſ. *in eod. cap. inter v. quartæ decimæ manus.*

TIT.

Digitized by Google

TIT. II.

De denuntiationibus.

1 ALter modus inſtituendi criminales cauſas juxta Sacros Canones (ut in præced. tit. dictum fuit) eſt denuntiatio, quo nomine intelligitur, *criminis manifeſtatio legitime facta ſuperiori ſine inſcriptione*, ut ſumitur ex Hoſt. *in ſum. de denuntiationib. §. quid ſit denuntiatio.* Modus hic inſtituendi criminale judicium in eo differt ab accuſatione, quod in hac accuſator ſeſe inſcribat ad probandum crimen, & ideo adeſſe non poſſit per procuratorem, ſed perſonaliter, ut in præced. tit. dictum eſt, ſecus in denuntiatione delator: unde poſtquam iſte, ſive per ſe ſive per procuratorem crimen detulerit, reliqua omnia judicii, & proceſſus criminalis ſunt a Judice ex officio ſuo expedienda: & propterea denuntiatio dicitur a juriſtis remedium extraordinarium, quia attento jure civili ſcripto regulariter procedi non poteſt in criminalibus, niſi ad inſtantiam accuſatoris, exceptis quibuſdam caſibus in jure permiſſis, ut tradit Jul. Clar. *l. 5. receptar. ſentent. q. 7. n. 1.*

2 Dixi *attento jure civili ſcripto:* quia vigore conſuetudinis videtur denuntiatio jam tranſiſſe in remedium ordinarium, cum ſæcularis etiam fiſcus ſoleat conſtituere Advocatos, vel Syndicos fiſcales, qui quælibet crimina denuntient, ac deinde Judices procedunt ex officio ſuo. De jure tamen Canonico dici debet denuntiatio ſimpliciter & abſolute remedium ordinarium, quia generaliter

neraliter conceſſa eſt *in cap. qualiter*, *&* *quando* 24. *circa fin. cap. ſuper his* 16. *de accuſationib. c. licet Heli* 31. *de ſim.* & docet Azor. *p.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. *dub.* 3.

3 Quamvis tamen denuntiator non ſe inſcribat ad pęnam, ut dictum eſt; illud juris ſtatutum eſt ad coercendam facilitatem calumniandi, quæ oriri poterat a ſublatione inſcriptionis, ut ſi poſtea in Judicio nihil de criminibus denuntiatis probatum fuerit, denuntiator ab officio, & beneficio ſuſpendatur, donec ſuam purgaverit innocentiam, ſcilicet quod non calumniandi animo ad crimina proponenda proceſſit, ut habet Textus *in c. fin. de calumniat.*

4 Hæc dicta procedunt potiſſimum quoad denuntiationem judicialem. Dividitur enim communiter a Canoniſtis denuntiatio quadrifariam, ut videre eſt apud Panor. *in c. novit.* 13. *de Judicis n.* 33. *in fin.* ut alia ſit Evangelica, quæ etiam dicitur charitativa; alia judicialis; alia Canonica, quæ videlicet per Sacros Canones eſt introducta; alia regularis, qua proceditur in Religioſis Ordinibus contra Regulares juxta eorum Conſtitutiones, & Regulas. Sed quia ipſa Canonica, & Regularis, vel eſt judicialis, vel Evangelica; ideo congruentius dividi denuntiatio univerſaliter poteſt, prout dividitur a Theologis in Evangelicam, & Judicialem.

5 Denuntiatio Evangelica eſt, qua crimen defertur ad ſuperiorem, tanquam ad Patrem, ad privatam emendationem proximi delinquentis, ex charitate procedens: fierique illa debet juxta ordinem inſtitutum a Chriſto Domino *Matth.* 18. in illis verbis:

Si

Si peccaverit in te frater tuus &c. Denuntiatio judicialis (quæ potiſſimum huc ſpectat) eſt, qua crimen defertur ad ſuperiorem tanquam ad Judicem; fierique illa aliquando ſolet, vel civiliter, ut cum per ipſam privatum dumtaxat intereſſe, aut ſatisfactio intenditur; vel criminaliter, ut cum intenditur publica vindicta, ſeu pęna ob utilitatem publicam, & in hoc ſenſu procedit illa judicialis denuntiationis diviſio, quam Doctores tradunt, ut alia ſit judicialis denuntiatio civilis, ſeu privata, alia criminalis, ſeu publica.

6 Quod attinet ad crimina, perſonas, & conditiones in denuntiatione ſervandas, diſtinguendum eſt inter forum ſæculare, & Eccleſiaſticum. In foro ſæculari admittitur de jure denuntiatio judicialis publica delictorum ad idem forum pertinentium, quæ procedat ab Officialibus publicis ad hoc muneris deputatis, *ex l. ea quidem* 7. *C. de accuſat.* Quinimo de conſuetudine ſatis communiter recepta admittitur quoque procedens a quacumque perſona privata, quia publicæ utilitatis eſt, notitiam delictorum quocumque modo ad Judicem pervenire, ne permaneant impunita, ut teſtatur Clar. *in cit. qu.* 7. *n.* 2. Denuntiatio autem judicialis privata, per quam agitur ad intereſſe privatum denuntiantis, admittitur de jure civili, ſi procedat ab eo, cujus intereſt, ſuppoſito quod agere ſive accuſare ſit prohibitus, ut puta quia eſt ſervus, & conqueritur de domino, quia eſt filius, & conqueritur de patre &c. ex *l.* 1. §. *quod autem ff. de offic. Præf. Urb.* Abb. *in cap. novit.* 13. *de judic. n.* 48. aliique communiter.

Æqui-

Æquitatis enim eſt, ut qui via ordinariæ excluſus eſt a ſuo jure proſequendo, via ſaltem extraordinaria admittatur.

7 In foro Eccleſiaſtico denuntiatio Evangelica, ſeu charitativa admittitur generatim, & indiſtincte a quocumque fiat, quia omnibus generatim præceptum eſt a Chriſto Domino, ut quod in ipſos frater peccavit, Eccleſiæ dicant, ſi ex privata monitione non reſipuerit, *Matth.* 18. Denuntiatio etiam judicialis in eodem foro admittitur, a quocumque procedat, dummodo quis non ſit publicus concubinarius, ſi præſertim fuerit propterea excommunicatus, aut dummodo non ſit conſpirator inimicus contra denuntiatum, aut juramenti præſtiti tranſgreſſor, aliiſque criminibus irretitus: hi enim ſicut ab accuſando, & teſtificando, ita & a denuntiando judicialiter repelluntur, *ex c. cum oporteat* 19. *& ſeq. de accuſ.*

8. Item quod attinet ad qualitatem criminum, & perſonarum denuntiandarum, ejuſdem generis denuntiatio in eodem foro non admittitur, niſi ubi crimen eſt Eccleſiaſtici, vel miſti fori, aut ubi perſona denuntianda eſt ſpecialiter ſubjecta Eccleſiæ, qualis eſt Clericus, vel ubi in foro ſæculari deficit Judex, qui juſtitiam adminiſtret, & ſic de reliquis ſimilibus, quæ videri poſſunt diſtincte narrata apud Azor. *p.* 3. *l.* 13. *c.* 21. *dub.* 4.

9 Cum autem denuntiatio ſit præambula inquiſitioni faciendæ per Judicem ex officio; inde fit, per ejuſmodi denuntiationem deferri non poſſe regulariter niſi crimen, quod in foro exteriori probari poſſit, & regulariter, niſi de quo aliqua infamia orta ſit: ſive

ſer-

ſermo ſit de denuntiatione facienda in foro Eccleſiaſtico, ſive de facienda in foro ſæculari. Fruſtra enim & cum ſolo famæ diſpendio, adeoque injuſte, ad Judicem deferretur crimen ex ejus officio puniendum, ubi nulla eidem ſuppeteret via illud cognoſcendi, & proſequendi inquiſitionem. Secus videtur aſſerendum pro denuntiatione Evangelica, quæ cum non tendat ad pęnam, ſed ſolum ad privatam emendationem denuntiati, locum habere videtur, etiam ubi crimen pro foro exteriori probari non poſſet.

10 Quæſtionis eſt, utrum ante omnem & quamlibet denuntiationem, præcedere ſemper neceſſario debeat monitio privatim facta. Ratio dubitandi eſt: quia *in c. Qualiter & quando* 24. *circa fin. de accuſat.* habetur, quod ſicut accuſationem legitimam debet præcedere inſcriptio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio ſeu infamia, ſic & denuntiationem charitativa monitio prævenire.

11 Hanc quæſtionem ex pluribus, quos refert, reſolvit Azor. *in cit. cap.* 21. *dub.* 5. per diſtinctionem multiplicem. Vel ſermo eſt de denuntiatione, quæ fiat in foro ſæculari, vel de facto in foro Eccleſiaſtico. Ad denuntiationem judicialem primi generis ſive generalem, ſive ſpecialem & privatam, docet non neceſſario prærequiri monitionem privatam: item nec ad denuntiationem judicialem, quæ fiat in foro Eccleſiaſtico (quam Canoniſtæ & Legiſtæ Canonicam appellant, hoc eſt per Canones inductam) ſi generalis ſit: ſecus autem ſi ſit ſpecialis, pro qua cum communi ſententia docet opus eſſe præcedenti monitione, ſive hæc trina eſſe de-

Digitized by Google

debeat, juxta ſententiam Innoc. Hoſt. & aliorum *in c. Novit. 13. de judic.* ſive ſufficiat eſſe binam, juxta ſententiam Panor. *in eod. c. Novit. n. 59.* ſemel privatim & ſecreto *inter te & ipſum ſolum*, ſecundo *coram uno vel duobus teſtibus*, juxta ordinem prærequiſitum ad denuntiationem Evangelicam.

TIT. III.

De Inquiſitionibus.

1 TErtius modus inſtituendi & proſequendi cauſas criminales eſt inquiſitio, *criminis* nempe *ex officio a Judice competente legitime facta inveſtigatio*, prout deſcribitur ab Hoſt. *in Sum. de inquiſitionib.* Dicitur *ex officio*, quibus verbis ab accuſatione diſcernitur, in qua Judex procedit ad inſtantiam Accuſatoris, cum e converſo in inquiſitione nemine inſtante, ſed ex vi muneris ſui inquirat de crimine, ut ſic ad plenam probationem, ſententiamque perveniat, ſive id faciat occaſione denuntiationis ab aliquo factæ, ſive dumtaxat ex vi famæ præcedentis.

2 Dicitur *a Judice competente*. Pro quo, ut inquiſitio valida ſit, opus eſt, ut Judex non ſolum ſimplici juriſdictione fungatur, ſed etiam jus gladii habeat ſeu merum imperium, de quo dictum eſt *in lib. præced. tit. de Judice circa fin.* ac præterea neceſſe eſt, ut ſuæ juriſdictioni ſubjectum habeat reum, contra quem inquirit, & articulum ſuper quo inquirit: alioquin inquiſitio invalida eſt, quia extra territorium jus dicenti non paretur impune, *c. 2. de conſt. in 6. & toto tit. C. ſi a non*

com-

compet. Jud. ac propterea inquiſitio facta a Judice ſæculari contra Eccleſiaſticam perſonam nulla eſt, quia Clerici nec civiliter, nec criminaliter conveniri poſſunt coram Judice ſæculari, ut diximus *in lib. 2. tit. de immun. Eccleſiar.* & docet Farinac. *in praxi crimin. par. 1. lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 55.*

3 Modus hic procedendi, ex diſpoſitione Juris Canonici, extendit ſe ad omnia crimina, utpote indiſtincte conceſſus *in c. Qualiter & quando 24. de accuſat. & c. licet Heli 31. de ſim.* At in foro ſæculari, attento jure civili ſcripto, non poteſt regulariter Judex ex officio inquirere ſuper delictis nemine accuſante, niſi in caſibus & delictis exceptis, quorum aliqua numerantur a Gloſ. *in l. 1. §. Ex publico ff. ad leg. Jul. de adult. v. ſine accuſatore*: quamvis attento jure conſuetudinario communiter recepto procedatur etiam in eodem foro per inquiſitionem ex officio in omnibus delictis, factaque illa ſit remedium ordinarium, ut teſtatur Clar. *l. 5. §. Practica criminalis q. 3. n. 6.*

4 Inquiſitio univerſim ſumpta dividi communiter ſolet a Canoniſtis in tres ſpecies. Prima eſt *omnino generalis* ſeu *generaliſſima*, per quam nullo particulari crimine, nullaque particulari perſona expreſſa, generatim inquiritur ex mero officio Judicis, an committantur, necne crimina in aliqua communitate; an de ullo ſit fama vel ſuſpicio ullius criminis. Hoc genere inquiſitionis utuntur Prælati & ſuperiores in viſitatione Provinciæ & locorum ſubjectorum. Altera eſt *omnino ſpecialis*, per quam ſuper certo crimine inquiritur contra certam perſonam,

ut

Digitized by Google

ut cum ſuper homicidio facto inquiritur contra Titium, an illud commiſerit. Tertia eſt *miſta*, ideſt partim ſpecialis, partim generalis, qualis eſt, quæ generalis eſt circa perſonam & ſpecialis circa delictum, ut cum de particulari homicidio commiſſo inquiritur generaliter, quiſnam illud commiſerit; aut quæ eſt ſpecialis circa perſonam & generalis circa delictum, ut cum inquiritur an Titius ullo ſe crimine maculaverit.

5 Quod attinet ad inquiſitionem omnino generalem, recepta communiter a Doctoribus ſententia eſt, fieri illam poſſe, etiamſi nulla præcedat infamia, nullumque indicium criminum commiſſorum, arg. deſumpto ex *c.* 1. *de off. Ordin.* & *c.* 1. §. *ſane de cenſib. in 6.* ubi præcipitur generatim Prælatis Eccleſiaſticis & ſuperioribus, ut ſuo tempore faciant viſitationes & inquiſitiones generales, nulla habita mentione infamiæ præcedentis. Incommodum enim eſſet & Reip. perniencioſum, ſi Prælatis hoc remedium indiſtincte non ſuppeteret ad purgandam Remp. moreſque ſubditorum reformandos; cum præſertim per hoc genus inquiſitionis nemini injuria fiat, utpote per quod contra neminem in particulari inquiratur. Utrum autem in eo caſu teneantur aut poſſint ſubditi manifeſtare occulta delicta ſuperioris generaliter inquirentis ad effectum illa puniendi, videri poteſt examinatum apud Auctores, quos refert Leſſ. *lib.* 2. *de juſt. cap.* 29. *dub.* 13. *num.* 109.

6 Quod ſpectat ad inquiſitionem ſpecialem, indubitati juris eſt, non poſſe illam unquam incipere a ſolo Judice, ſed opus eſſe,

eſſe, ut aliquid præcedat, quod inquiſitioni viam aperiat, Judicemque cogat ad procedendum ex officio. Primo enim conſtare ipſi debet de crimine an ſit commiſſum: unde ſi veſtigium aliquod ejuſdem criminis relictum ſit, quale relinquit homicidium, incendium, perfoſſio domus &c. debet prius Judex illud inſpicere, aut curare, ut inſpiciatur. Si autem nullum veſtigium relictum ſit, ſaltem opus eſt denuntiatione vel querela ejuſdem criminis.

7 Secundo ubi jam conſtat de delicto, antequam inquiratur contra certam perſonam, opus ſaltem eſt, ut aliquod indicium militet contra ipſam, ut docet Clar. *in loc. ſupracit. q.* 5. ex Innoc. & aliis, ſed neque vigore talis indicii poteſt Judex immediate procedere ad inquirendum de veritate contra eamdem perſonam, ad effectum illam puniendi, niſi contra ipſam fama publica loquatur originem habens a perſonis honeſtis, fideque dignis, & non a malevolis vel improbis hominibus, ex *c. Qualiter & quando* 24. *& c. Inquiſitionis* 21. §. *Tertiæ, de accuſat.* Quare, habito indicio, capiendæ ſunt primum informationes an ſit fama de illa perſona, idque ea majori, qua fieri poteſt, circumſpectione atque prudentia, ne per illam ipſam inquiſitionem de infamia, ejuſdem perſonæ famam ceteroquin integram lædi contingat, atque inde naſcantur injuriæ, unde jura naſcuntur, ut dicitur *in c. Qualiter* 17. *eod.*

8 Quod ſi hoc juris ordine non ſervato procederet Judex, legitime contra ipſum exciperet inquiſitus, & appellationem interponens ea, quæ interim a Judice fierent invali-

da-

daret: quamvis ſi præſens ſit, & nihil excipiat cognoſcens contra ſe nullatenus infamatum inquiri de veritate, proceſſus validus ſit per textum expreſſum *in c.* 1. *&* 2. *eod. in 6.* quia ſcilicet in eo caſu cenſetur renuntiaſſe juri ſuo, quod eſt in ejus favorem introductum.

9 Hæc tamen doctrina de neceſſitate infamiæ præcedentis, intelligenda eſt regulariter & extra caſus exceptos, quales numerantur plures a Doctoribus, ut videre eſt apud Leſſ. *l.* 2. *de juſt. c.* 29. *dub.* 15. *n.* 124. *& ſeqq.* Inter reliquos eſt, ſi inquirendum ſit de criminibus, quæ ſint maxime noxia Reip. & ex quibus impendat aliis periculum everſionis ut puta de crimine hæreſis, & apoſtaſiæ, in quibus præcedente dumtaxat ſuſpicione aliqua orta ex indiciis non levibus, inquiritur etiam ſine infamia, ut docet Navar. *in rub. de judiciis n.* 93. & colligitur ex *c. Excommunicamus* 13. §. *Adjicimus* in iis verbis *vel aliquos occulta conventicula celebrantes de hæret. & l. Apoſtatarum* 4. *C. de Apoſtatis:* necnon de crimine læſæ majeſtatis per extravag. Henrici VII. Imperatoris, quæ incipit *Ad reprimendum*, & habetur poſt librum feudorum, juncta ibid. Gloſ. *v. Inquiſitionem:* & ſic de ſimilibus enormibus delictis, quæ tendunt in grave damnum ſpirituale vel temporale Reip.

10 Item caſus exceptus eſt, ubi inquiſitio non fit ad effectum puniendi delictum, ſed ſolum ad impediendum malum, ut cum agitur de officiorum, aut beneficiorum collatione, de matrimonio contrahendo &c. tunc enim etiam de delictis occultis inquiri poteſt, licet de illis nullus ſit rumor; ita

ta-

tamen, ut eadem delicta permaneant, quantum fieri poteſt, occulta, & parcatur famæ inquiſiti. Vide Navar. *in l. c. n. 92.*

11 Item alius caſus eſt ubi publica criminis ſuſpicio eſt contra aliquem, licet aliunde non infamatum: quia communis illa ſuſpicio ſupplet vicem infamiæ, ut ibid. docet Navar. *n. 96.* ut puta ſi dominus inveniatur occiſus, & ignoretur auctor, inquiritur contra ſervum ex *l. 1. ff. ad S. C. Silanum*: aut ubi Judici vel per generalem inquiſitionem, vel per confeſſionem rei factam in judicio, vel per denuntiationem publici Officialis patefactus eſt auctor criminis, etiamſi teſtis forte peccaverit aperiendo illud crimen: quia ex quo crimen deductum eſt in publicam Judicis notitiam, procedit contra illud Judex particulariter inquirendo, ex eodem Navar. *ib. nu.* 87. In ejuſmodi enim caſibus intervenit notorium juris, quod plus eſt quam infamia, cum infamia non probet, ſed tantum accuſet; at notorium ſive juris ſive facti probet ſaltem ſemiplene. Vide Leſſ. *in cit. c. 29. dub.* 15.

12 Ubi igitur de alicujus infamia ſatis conſtet, vel ubi aliqua ex iis circumſtantiis interveniat, pro qua non eſt opus publica infamia præcedente, Judex illum interrogat de veritate criminis, ſi eſt præſens, ut ſi fateatur, illum puniat; ſi neget, ut inquiſitionem contra eum formet: ſi eſt abſens, præcipit, ut citetur ad perſonaliter comparendum, etiam (ſi opus ſit) per realem capturam: quia inquiſitio ſpecialis procedit dumtaxat contra præſentem, niſi ſe contumaciter abſentaverit, per textum *in cap: Qualiter*

liter & quando 24. de accuſat. ubi inſuper pro legitimo modo proſequendæ inquiſitionis præcipitur, ut inquiſito exponi debeant capitula, de quibus erit inquirendum, ut facultatem habeat ſe ipſum defendendi, & non ſolum dicta, ſed etiam nomina teſtium ſint ei publicanda, ut quid & a quo ſit dictum appareat, necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominum præbeatur audacia infamandi, per exceptionum autem excluſionem aperiatur occaſio falſum deponendi.

13 Illud autem hac in re diligenter curandum eſt Judici, ut ad ſententiam damnationis non perveniat, niſi contra inquiſitum de veritate criminis dentur probationes luce meridiana clariores, ut pluries in ſuperioribus indicatum eſt ex *l. Abſentem* 5. *ff. de pœnis & l. fin. C. de probationib.* Quare nec de ſuſpicionibus damnari debet inquiſitus, nec de indiciis, quamvis ceteroquin inducentibus violentam præſumptionem: quia quamdiu ſiſtitur intra terminos præſumptionis non habetur certitudo.

14 Hoc tamen intelligendum eſt de damnatione proprie dicta, per quam infligitur pœna crimini correſpondens. Ceterum facultatem Judicis non excedit, etiam ante plenam probationem criminis, aliquo tormenti genere exercere reum in ſubſidium probationis, ut videlicet eo tormento mediante, ipſe reus, confitendo veritatem, ſuppleat, quod requiritur ad complementum probationis, quale genus tormenti ad illum finem adhibiti vocari ſolet tortura: quam-

vis

vis etiam pro ipſa certi ſint fines præſtituti, ut neque in omni circumſtantia, nec ex quolibet commiſſi criminis indicio adhiberi poſſit, ut conſtat ex *toto tit. de quæſtionib.* Primo enim ex *l. Edictum* 8. *ff. eod.* non adhibetur niſi in criminibus gravioribus, quorum pœna ſit mors, vel mutilatio, vel triremes &c. ne alioquin pœna torturæ major ſit, quam pęna, qua crimen ipſum (ſi probaretur) puniendum eſſet, ut accideret, ſi adhiberetur in criminibus levioribus.

Secundo non adhibetur, niſi Reus torqueri poſſit: quia de jure aliqui prohibentur torqueri, ut puta ob ætatem impuberes, hoc eſt qui 14. annos non impleverunt, *l. de minore* 10. *&* *l. ex libero* 15. *ff. eod.* ob debilitatem ſenes, ob periculum abortus mulieres prægnantes, ob privilegium viri illuſtres aut in dignitate conſtituti, & ſic de reliquis, de quibus Anton. Gomez *reſol. tom.*3. *cap.*13. *num.*3. & Clar. *qu.*64.

16 Tertio non poteſt ſubjici Reus torturæ, niſi vel fuerit ſemiplene probatum ejus crimen, ut puta per depoſitionem unius teſtis omni exceptione majoris, qui deponat de proprio viſu &c. vel ſaltem niſi ſufficientia indicia militent contra ipſum: quia ex *cap. cum in contemplatione 6. de regul. jur. in ipſo cauſæ initio non eſt a quæſtionibus* (hoc eſt a tormentis) *inchoandum*.

17 Dixi *ſufficentia indicia*. Juriſtæ enim quinque gradus indiciorum diſtinguunt, quorum aliqui ſufficiunt, aliqui non ſufficiunt ad torturam, ut videre eſt apud Leſſ. *lib.2. de Juſt. cap.29. dub.17.* In primo gradu infimo ſunt levia, probabilia tamen, quæ de

auctore criminis probabilem ingerunt ſuſpicionem. In ſecundo gradu ſunt probabiliora, quæ præſumptionem generant. In tertio ſunt indicia gravia, quæ vocantur etiam indicia juris, atque legitima. In quarto ſunt graviora, quæ ſemiplene probant. In quinto ſunt indicia graviſſima, quæ etiam appellantur indubitata.

18 Primi & ſecundi gradus indicia non ſufficiunt ad torturam, ſed ſolum ad informationes capiendas, & etiam ad realem capturam perſonæ; ſufficiunt autem indicia gravia & graviora aliorum graduum: cujuſmodi ſunt fama publica aliquibus aliis adminiculis juncta, ut ſi accedat aliquis teſtis minus idoneus: confeſſio Rei extrajudicialis probata per duos teſtes omni exceptione majores: aſſertio duorum vel trium ſociorum criminis, ubi ſuſpicio non eſt, illam ex malevolentia proficiſci; dictum enim unius ſocii utpote teſtis minus idonei non ſufficeret, niſi eſſet ſimul conjunctum cum infamia vel gravi ſuſpicione; imo nec aſſertio vulnerati in ea uſque ad mortem perſiſtentis, ex *l. ſi quis 3. ff. ad S. C. Silan.* tum quia non dixit juratus, ut ſolent dicere teſtes, tum etiam quia præſumitur ex offenſione aliqua vel errore dixiſſe.

19 Item fuga ſtatim patrato ſcelere inita conjuncta cum fama vel ſuſpicione communi, ex *l. Lege Cornelia 25. ff. eod.* Inimicitia gravis cum aliis indiciis ab ea pendentibus, ut ſi ante minatus eſt, arma paravit, eoque tempore circa illum locum viſus eſt, quo homicidium eſt commiſſum &c. Inconſtantia & titubatio Rei, dum examinatur, ſpe-

ctata

ctata qualitate perſonæ & cauſæ. Si quis viſus ſit exire cum enſe ſtricto ex aliquo loco, ubi reperiatur aliquis interfectus. Si res ſublata reperiatur apud Inquiſitum, nec docere poſſit unde eam habeat, ſuppoſito quod ſit perſona vilis & malæ famæ. Demum ſi commiſſo aliquo gravi furto, vilis perſona, quæ ibi frequenter verſari ſolet, appareat repente dives &c. & ſic de reliquis ſimilibus, quæ ex Gomez *tom.3. cap.* 13. & ex Clar. *q.*21. refert Leſs. *in cit. cap.* 29. *dub.*17. & Azor. *p.*3. *lib.*13. *cap.*26.

20 In ejuſmodi autem caſibus a jure permiſſis ita quæſtio ſeu tortura adhibenda eſt, ut eidem neque ſemper, neque nunquam ſit fides habenda: nam ut dicitur *in l.*1. §. *In cauſa tributorum ff. de quæſtion. res eſt fragilis & periculoſa, & quæ veritatem fallat: nam plerique patientia ſive duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo poſſit, alii tanta ſunt impatientia, ut quodvis mentiri, quam pati tormenta velint; & ita fit, ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum ſe, verum etiam alios criminentur.* Inde factum eſt, ut ad damnandum inquiſitum non ſatis ſit eumdem in tormento fuiſſe confeſſum crimen, niſi etiam procul a tormento ſuam confeſſionem ratificet: quamvis ſi illam revocet, poſſit iterum, & etiam tertio quæſtioni ſubjici, non autem ulterius; quia, ne in actu tam odioſo procedatur ſine termino: ſi tertio tortus tertio etiam confeſſionem in tormento factam revocavit, damnari non poteſt, imo debet abſolvi, ut docet Gom. *in loco ſupra cit. nu.*27. & Jul.

Clar. *q.*21. *n.*36. relatus ab Azor. *in cit. c.*26.

21 Hactenus dicta de non damnando ex indiciis Reo, procedunt potiſſimum, quoad damnationem, per quam imponatur pœna, quæ probato crimine imponeretur. Ceterum ſi indicium aliquod graviſſimum contra Reum detur, unde violentiſſima capiatur præſumptio; tunc Reum illum puniri poſſe pœna aliqua extraordinaria minori; prout Judici videbitur & cauſa poſtulabit, receptum eſſe teſtatur Clar. *ib. nu.*40. ubi etiam addit poſitum eſſe in arbitrio Judicis, Reum in eo caſu vel gravi quæſtioni ſubjicere, vel punire pœna aliqua extraordinaria minori. Item quod dictum eſt, neminem ex indiciis puniri debere pœna criminis ordinaria, intelligendum eſt extra particulares aliquos caſus a legibus approbatos, quos enumerat Leſs. *in cit. cap.*29. *dub.*17. *in fine*.

22 Adde ex æquitate canonica expreſſa *in c. Inquiſitionis* 21. §. 1. *de accuſationibus*; inquiſitum, atque convictum, non ſemper puniendum neceſſario eſſe illa pœna canonica, qua puniretur, ſi fuiſſet criminaliter accuſatus atque convictus. Diſtinguitur enim ibi, utrum crimen, de quo aliquis inquiſitus, & convictus eſt, ſit talis generis, ut impediat executionem ſuſcepti ordinis aut retentionem beneficii etiam poſt peractam pœnitentiam, quale eſt v. gr. crimen homicidii utpote irregularitatem inducens, aut ſimonia commiſſa in aſſecutione Ordinis ſeu beneficii; vel utrum ſit talis generis, ut poſt peractam pœnitentiam non impediat Ordinis executionem aut retentionem beneficii. In primo caſu inquiſitus & convictus pu-

nien

niendus eſt eadem pœna Canonica, qua puniretur, ſi contra ipſum proceſſum eſſet per criminalem accuſationem, videlicet depoſitione, cum ſit canonice inhabilis ad illud officium vel beneficium. At in ſecundo caſu poteſt judicantis diſcretio moderari pœnam ſecundum perſonæ merita & qualitatem exceſſus. Rationem aſſignat Panor. *ibid.* quia in judicio inquiſitionis proceditur ſine accuſatore: cum ergo Reus in uno gravetur, æquum eſt in alio relevari, & ſic mitiorem pœnam ei imponi.

23 Demum quod attinet ad inquiſitionem *miſtam*, quam diximus eſſe tertiam ſpeciem inquiſitionis, nihil fere difficultatis eſt, ſuppoſitis iis, quæ dicta ſunt tum circa inquiſitionem generalem, tum circa ſpecialem; ex quibus illa veluti componitur. Illud tamen in controverſiam vertitur circa ipſam a Doctoribus, utrum de delicto particulari certo ac publico, cujus auctor ignoratur, licitum ſit Judici generaliter inquirere contra perſonas, quis illud fecerit, quamvis ceteroquin de ejuſdem criminis auctore nulla ſit infamia, nullum indicium?

24 In hac controverſia quamvis aliqui Theologi (quos citat Leſs. *in cit.c.*29.*dub.*14. *n.*113.) ſenſerint id non eſſe licitum, eo argumento ducti, quod juxta ſacros Canones per inquiſitionem non procedatur, niſi de auctore ſit fama, vel ſaltem indicia, ex *c. qualiter & quando* 24. *c. Inquiſitionis* 21. & *c. Cum oporteat.* 19. *de accuſat.* attamen recepta praxis in foro Eccleſiaſtico & ſæculari contrarium ſuadere videtur, dummodo inquiratur in genere, quis delictum fecerit?

non autem in particulari, an illud fecerit Petrus, niſi de eo ſit aliqua fama, vel indicia, de quo videtur ſermo eſſe in citatis juribus. Huc etiam facit ratio, qua probavimus, pro inquiſitione omnino generali non eſſe opus infamia vel indiciis præcedentibus: quia videlicet niſi tales inquiſitiones fierent, graviſſima ſequerentur in Rempub. incommoda, & aliunde ex ejuſmodi inquiſitionibus nemini fit injuria, cum contra neminem in particulari inquiratur, atque ita hanc ſententiam docet Innoc. *in c. Bonæ* 23. *de elect. n.*5. Leſſ. *cit. cap.*29. *dub.*14. Farinac. *in praxi crim. p.*1. *lib.*1. *de inquiſit. tit.*1. *q.*9. *nu.*18. aliique plures,

25 Per ejuſmodi autem inquiſitiones via Judici aperitur ad inquiſitionem ſpecialem: nam primo interrogat eos, quos putat eſſe de criminis auctore non ignaros, an ſciant quis illud commiſerit. Quod ſi omnes dicant ſe neſcire, tunc interrogat eos generaliter de fama: an ſit aliquis de eo infamatus; & ſi ex ejuſmodi informationibus reſultet ſuſpicio vel indicium probabile contra aliquem; tunc incipit ſpecialiter inquirere contra ipſum, ſumendo ſpeciales informationes &c. ut tradit Clar. *in praxi crim.* §. *fin. q.* 5. *n.*5. & Azor. *p.*3. *lib.*13. *c.*26. *poſt princip.*

T I T. I V.

De exceptionibus criminum.

1 DUobus potiſſimum modis opponi crimen contra aliquem poteſt, & Judici manifeſtari: primo, quaſi per modum actionis: ſecundo, per modum exceptionis,

nis, ſeu ad ſe defendendum repellendo Adverſarii intentionem. Cum igitur in præcedentibus titulis dictum fuerit de primo modo opponendi, qui per accuſationem ſeu denunciationem inſtituitur; ſequitur ut de altero breviter diſſeramus.

2 Nomine exceptionis in genere quid intelligatur, patet ex dictis lib. præced. in ſpeciali rubr. *de exceptionibus*, ubi illam definivimus, *Actionis vel intentionis excluſionem*. Exceptio igitur criminis tunc fieri dicenda eſt, quando quis crimen contra aliquem objicit ad repellendam ejus actionem vel intentionem: ut puta ſi aliquis contra te Teſtis aut Accuſator accedat: tu autem illum repellas opponendo illi tale crimen, propter quod redditur inhabilis ad accuſandum vel teſtificandum.

3 Ex hac natura exceptionis efficitur: quemlibet ad excipiendum de crimine admitti poſſe, etiam criminoſum, qui ceteroquin ſit inhabilis ad accuſandum vel teſtificandum, ut colligitur ex *c. Omnibus* 2. 4. *q.6.* quia nemini jus ſuum proſequenti obſtat criminis exceptio, niſi aliunde ex cauſa aliqua ſit ſuſpectus, & ea quæ neceſſariæ defenſionis ſunt, nemini denegantur, *cap. ſignificaverunt* 11. *de exception.*

4 Quod autem attinet ad particulares leges, quibus regulanda eſt exceptio de criminibus, illud præ reliquis attendi debet: utrum crimen deducatur in judicium per exceptionem criminaliter, utrum civiliter, de qua diviſione ſermo eſt apud Abb. *in cap. ſuper his* 16. *de accuſat. num.*4. Primum contingeret, ſi de crimine exciperetur ad vindictam

publicam, & ut crimen puniatur pœna debita, & naturali: alterum, ſi exciperetur de crimine ad privatum commodum ſeu intereſſe excipientis. In primo caſu exceptio illa vim quoque habet accuſationis, quæ de natura ſua tendit ad pœnam ſeu vindictam publicam: unde fit, quod ſicut accuſatio, ita & ejuſmodi exceptio tractari non poſſit per procuratorem, ut deſumitur a contrario ſenſu *ex eod. cap. ſuper his*; ac præterea cetera ſervanda ſint, quæ in judicio accuſationis ſervari debent, cui talis exceptio, quę ad puniendum tendit, æquiparatur, ut docet Clar. *in praxi crim.* §. *fin. qu.* 19. *n.* 2. *&* 3. *q.* 32. *n.* 22.

5 In ſecundo caſu ſiſtitur intra limites puræ exceptionis, pro qua diſtinguendum etiam eſt, quare opponatur, & quando? ut diſtinguitur *in eod. c. ſuper his*. Vel enim objicitur præciſe, ut ab accuſatione vel teſtificatione aliquis repellatur: vel opponitur, ut quis excludatur a promotione officii vel beneficii. Si opponitur ſolum ad repellendum accuſatorem ab accuſatione, vel Teſtem a teſtificatione tanquam criminoſum inhabilem; tunc opus non eſt, ut ita excipiens ſe inſcribat ad pęnam pro caſu, in quo non probaverit crimen exceptum, *ex eod. c. ſuper his*; quinimo etiam poſtquam probatum fuerit idem crimen, non propterea ferri poteſt ſententia condemnatoria criminalis contra convictum, quia de hoc non fuit actum: niſi per nobile Judicis officium contra eumdem convictum alia inquiſitio, aliuſque proceſſus inſtituatur. Huc faciunt ea, quæ diximus *lib. præced. tit. de ſententia, & re judicata*, ubi viſum eſt, ſententiam ferri debere

bere conformiter ad petitionem libelli, & ad genus actionis in ipſo propoſitum, ex *l. ut fundus* 18. *ff. commun. dividun.*

Si autem exceptio criminis opponitur, ut quis excludatur a promotione officii, vel beneficii (ad quod genus exceptionis admittuntur omnes illi, quorum intereſt, ne ille ad officium vel beneficium promoveatur, ut puta omnes ſubditi ſeu Diœceſani admittuntur ad excipiendum contra Electum in Epiſcopum, omnes Parochiani contra promovendum ad Eccleſiam Curatam, &c. quia cujuslibet intereſt habere Paſtorem legitimis qualitatibus exornatum, ut notat Abb. *in cit. c. Super his n.* 10. & Hoſt. *ibid.*) ſi inquam ad excludendam ejuſmodi promotionem exceptio criminis fiat; tunc iterum ex *eod. cap. Super his* diſtinguendum eſt, utrum ea exceptio opponatur ante confirmationem, vel poſt confirmationem.

7 Si ante confirmationem, ut cum ille, contra quem excipitur, electus eſt, ſed nondum ejus electio confirmata, tunc excipiens de crimine non ſe inſcribit: at excipiens poſt confirmationem, cum ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, tunc ad extraordinariam pœnam ſecundum arbitrium Judicis diſcreti citra vinculum inſcriptionis eſt excipiens aſtringendus, ſi defecerit in probando. Ratio diſparitatis indicatur ibidem: quia majoris damni eſt exceptio contra Confirmatum, quam contra præciſe Electum. Exceptio enim contra Confirmatum, cum probata fuerit, non ſolum impedit ipſem ab Ordinatione, vel conſecratione, ſedu tiam in conſequentiam privat jure ante-

 ce-

cedenter acquiſito per confirmationem, propter connexionem utriuſque, ut docet Abb. *ibid. num.*2. At exceptio contra præciſe Electum, ratione connexionis, privat dumtaxat jure antecedenter acquiſito per Electionem: majoris autem damni eſt, privari jure per confirmationem, quam jure per Electionem acquiſito, cum primum ſit jus in re, alterum autem jus ad rem.

TIT. V.

De Simonia.

1 DIctum eſt in præcedentibus titulis de cauſis in genere, quæ ſuper criminibus in judicio proponuntur: conſequens eſt, ut de ipſis criminibus diſtinctius, ſed tamen breviter videamus, initio facto a gravioribus, quæ ſolum Deum principaliter offendunt, qualia ſunt Simonia, Hæreſis, Apoſtaſia, &c. dicturi quoque poſtea de iis, quæ etiam hominibus læſionem inferunt, qualia ſunt homicidium, furtum, uſura &c.

2 Inter delicta primi generis, deteſtandæ pravitatis eſt Simonia, quæ nonnumquam in ſacris Canonibus appellatur hæreſis, ut *in c. fin.* 1. *q.* 7. *& c. Quoties* 5. *de Simon.* quia Simoniacus vendendo rem ſpiritualem, & Sacram, vel ſpeculative putat ipſam eſſe venalem, vel ſaltem ita operatur, ac ſi putaret ipſam eſſe venalem, quod eſt vel eſſe hæreticum, vel ita operari, ut operaretur hæreticus.

3 Eſt enim Simonia *ſtudioſa cupiditas, ſeu voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum*, ut definitur communiter a Theologis, & Canoniſtis

poſt

Digitized by Google

poſt Gloſſ. *in* 1. *q.* 1. *ad initium*, eoque nomine appellatur a Simone Mago, qui primus in novo Teſtamento legitur hujus ſceleris reus extitiſſe, ut videre eſt *in cap.* 8. *Act. Apoſt.* Dicitur *ſtudioſa voluntas*, hoc eſt ex electione & deliberatione. Dicitur *emendi vel vendendi*, per quæ verba intelligitur omnis contractus non gratuitus, ideſt quo res aliqua pretio æſtimabilis detur, tanquam compenſatio pro re ſpirituali, ſive detur pecunia, ſive aliquod pecunia æſtimabile, quod reduci ſolet, vel ad munus a manu, vel ad munus ab obſequio, vel ad munus a lingua, *ex c. Sunt nonnulli* 114. 1. *q.* 1.

4 Simoniæ ſpecies multiplex eſt. Alia enim eſt Simonia mentalis, alia conventionalis, alia realis. Simonia mentalis, de qua jura loquuntur, & quæ Eccleſiaſticis etiam pœnis ſubjici poteſt, non eſt ſola interna voluntas committendi ſimoniam, ut precila ab omni opere externo: actus enim pure internus humanis legibus non punitur, *ex l. Cogitationis* 18. *ff. de pœnis*, quæ eſt translata in decretum a Gratiano *cap. Cogitationis* 14. *de pœnit. diſt.* 1. ſed eſt voluntas prorumpens in aliquem actum externum, non tamen de ſe manifeſtativum pravæ voluntatis, ut ſi quis rem ſpiritualem velut ex juſtitia debitam pro aliquo temporali det, aut accipiat, non interveniente ulla conventione vel pacto expreſſo, aut tacito: quæ intentio ſi exterius probari, aut legitime præſumi non poſſit, non habet Judicem humanum punitorem, ſed ſolum Deum. Sumuntur hæc ex *c. Tua nos* 34. *& c. fin. de Simon.* Videri poteſt S. Thom. 2. 2. *q.* 100.

5 Simonia conventionalis dicitur, quoties intervenit pactum tacitum, vel expreſſum verbis, aut aliis ſignis exterius manifeſtatum, nondum tamen executioni mandatum. Hæc ſimoniæ ſpecies, quoad contractum, de ſe perfecta eſt, licet quoad effectum vel uſum nondum fuerit conſummata, eo ſimili modo quo *Inſtit. de empt. & vendit.* §. 1. dicitur contracta atque perfecta emptio, & venditio, ſimul atque de pretio convenerit, quamvis nondum pretium numeratum ſit, ac neque arrha data fuerit.

6 Demum ſimonia realis vocatur, quando pactum ipſum eſt executioni mandatum, per traditionem rei ſpiritualis, & per traditionem pretii temporalis pro ipſa, adeoque idem eſt, ac ſimonia conventionalis conſummata. Quod ſi unius tantum rei ſit facta traditio, puta vel ſolius rei ſpiritualis, vel ſolius pretii, nondum autem utriuſque; in tali caſu dicitur ſimonia miſta, quia aliquid participat de ſimonia conventionali, quatenus una traditio facta non eſt: & etiam aliquid participat de reali, quatenus alia traditio facta eſt.

7 Dividitur etiam ſimonia in eam, quæ eſt juris Divini, & naturalis, & in eam, quæ eſt juris humani, & Eccleſiaſtici. Simonia juris Divini, & naturalis dicitur, quando aliqua res de ſe ſpiritualis venditur aut emitur: ut puta ſi quis Sacramenta venderet, aut Calicem conſecratum pluris ob benedictionem, & ſic de reliquis. Simonia juris Eccleſiaſtici eſt, quæ malitiam ſimoniæ habet immediate ex vi prohibitionis Eccleſiæ vetantis venditionem, aut pactum oneroſum circa talem rem intuitu religionis, ſeu reveren-

Digitized by Google

rentiæ debitæ rebus ſacris; itaut talis venditio talem malitiam non haberet, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, etiamſi res eſſet æque ſacra, ſicut nunc eſt. Hujus generis eſſe cenſetur permutatio beneficiorum facta ſine auctoritate Superioris, utpote prohibita per Sacros Canones intuitu religionis *in c. Quæſitum* 5. *de rerum permut.* aliiſque juribus, qualis permutatio malitiam Simoniæ non haberet, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, quia non eſt permutatio temporalis cum ſpirituali, ſed unius ſpiritualis cum alio ſpirituali. Idem dic de venditione quarumdam rerum aliquid temporalitatis habentium, ratione cujus poſſent abſque ſimonia vendi, niſi hoc eſſet ab Eccleſia prohibitum ex motivo religionis, quia annexam habent aliquam conſecrationem, vel ſpiritualitatem, qualia ſunt ſacrum Oleum, vel Chriſma, quæ vendi prohibentur *in cap. Non ſatis* 8. *de ſimon.* & quædam officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, quæ cum ſaltem remote ordinentur ad finem ſpiritualem, prohibentur pariter vendi *in cap. Salvator.* 8. *&* *cap. Si quis Epiſcopus* 3. 1. *qu.* 3.

8 Ad idem genus ſimoniæ juris Eccleſiaſtici, reducitur ſimonia illa, quæ dicitur *confidentialis*, atque committitur, cum quis alicui reſignat, vel aliter procurat beneficium, eligendo illum, vel confirmando, vel inſtituendo, vel in commendam dando &c. cum certa confidentia, ſeu cum pacto expreſſo, vel tacito acquirendi, ſeu recuperandi ſibi, vel alteri idem beneficium pro aliquibus circumſtantiis; ut ſi quis benefi-

fin. de pactis, aliiſque juribus, in quibus omnis pactio, ſeu contractus oneroſus circa beneficia prohibetur, atque præcipitur, ut abſolute, & ſimpliciter conferantur. Deſumitur etiam ex *c. ſi quis objecerit* 7. 1. *q.* 3. ubi etiam ea adjicitur generalis ratio, quod *quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit: neutrum invenditum derelinquit*. Quidquid demum ſit, utrum ea beneficia ſint materia ſimoniæ Juris Divini, & naturalis, an dumtaxat ſimoniæ Juris Eccleſiaſtici, quæ eſt quæſtio a Theologis, & Canoniſtis agitata, ut videre eſt apud Suar. *lib.* 4. *de ſimon. cap.* 24.

12 Item ſi res ſint *antecedenter* annexæ ſpiritualibus, ideſt quæ ſecundum ſe antecedunt ſpiritualitatem, in quo genere ſunt vaſa ſacra, veſtes &c. ſine ſimonia amplius vendi non poſſunt habita ratione conſecrationis aut benedictionis, itaut ejus intuitu majus pro ipſis pretium exigatur. Utrum autem vendi ſaltem poſſint ſolum ratione materiæ, & itaut nulla pars pretii pro conſecratione, aut benedictione ſolvatur, eſt controverſia inter Doctores, in qua plerique Canoniſtæ aſſerunt, res ejuſmodi, poſtquam ſemel conſecratæ aut benedictæ ſunt, etiam ratione ſolius materiæ, amplius vendi non poſſe, ut teſtatur Suar. *lib.* 4. *de ſimon. c.* 14. *nu.* 5. Alii econtra, inter quos idem Suar. *in eod. c.* 14. Caſtrop. *de ſim. diſp.* 3. *punct.* 8. *n.* 2. aliique ab ipſis relati, poſt D. Th. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 1. 2. *&* 3. & clarius *in diſt.* 25. *q.* 3. *art.* 2. *quæſt.* 3. indicant, ejuſmodi res ſpectato ſolo jure naturali, & ecluſa Eccleſiæ prohibitione, poſſe vendi ſecundum ſe ſpecta-

ctatas ratione materiæ, modo carius non vendantur ratione conſecrationis, aut benedictionis: ubi tamen addit *D. Thom.* quod ſi aliquid ejuſmodi vendendum eſſet hominibus profanis, ſeu ad uſum profanum, deberet prius confringi. Dicunt *ſecluſa Eccleſiæ prohibitione*, quia dantur aliqua antecedenter annexa ſpiritualibus, quorum venditio eſt expreſſe prohibita ab Eccleſia, ut ſupra indicavimus *in hoc tit. nu. 9.*

13 Pœnæ de jure Canonico ſtatutæ contra Simoniacos plurimæ ſunt, quæ tamen ad quamlibet ſimoniæ ſpeciem extenduntur, nec ſemper incurruntur ipſo facto, cum nonnunquam ſint ferendæ per ſententiam Judicis. Primo enim nulla pęna juris incurritur propter ſimoniam pure mentalem, ut indicavimus ſupra, & docent communiter Doctores ex *c. fin. de ſim.* Idque etiamſi voluntas ſimoniaca in aliquem actum externum proruperit, non tamen de ſe manifeſtativum ſimoniacæ pravitatis juxta explicationem, quam dedimus ſupra *n.6.* quamvis valde probabile ſit poſſe tale factum per Eccleſiam puniri, ut docet Suar. *lib.*4. *de ſimon.c.*55.*n.*10.

14 Secundo, nec per Simoniam pure conventionalem incurritur ipſo facto ulla pœna juris lata contra ſimoniacos, ut late probat idem Suar. *in eod. c.* 55. *a n.* 11. quia jura ipſo facto punientia Simoniam non utuntur verbis ſignificantibus ſolas conventiones ſimoniacas, ſed dationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut videre eſt, tum apud Gratianum in pluribus textibus 1. *qu.* 1. nec non 1. *qu.* 3. tum in Decretalibus ſub *tit. de ſimon.* tum præſertim *in*

ex-

non autem in particulari, an illud fecerit Petrus, niſi de eo ſit aliqua fama, vel indicia, de quo videtur ſermo eſſe in citatis juribus. Huc etiam facit ratio, qua probavimus, pro inquiſitione omnino generali non eſſe opus infamia vel indiciis præcedentibus: quia videlicet niſi tales inquiſitiones fierent, graviſſima ſequerentur in Rempub. incommoda, & aliunde ex ejuſmodi inquiſitionibus nemini fit injuria, cum contra neminem in particulari inquiratur; atque ita hanc ſententiam docet Innoc. *in c. Bonæ* 23. *de elect. n.*5. Leſſ. *cit. cap.*29. *dub.*14. Farinac. *in praxi crim. p.*1. *lib.*1. *de inquiſit. tit.*1. *q.*9. *nu.*18. aliique plures,

25 Per ejuſmodi autem inquiſitiones via Judici aperitur ad inquiſitionem ſpecialem: nam primo interrogat eos, quos putat eſſe de criminis auctore non ignaros, an ſciant quis illud commiſerit. Quod ſi omnes dicant ſe neſcire, tunc interrogat eos generaliter de fama: an ſit aliquis de eo infamatus; & ſi ex ejuſmodi informationibus reſultet ſuſpicio vel indicium probabile contra aliquem; tunc incipit ſpecialiter inquirere contra ipſum, ſumendo ſpeciales informationes &c. ut tradit Clar. *in praxi crim.* §. *fin. q.* 5. *n.*5. & Azor. *p.*3. *lib.*13. *c.*26. *poſt princip.*

TIT. IV.

De exceptionibus criminum.

1 DUobus potiſſimum modis opponi crimen contra aliquem poteſt, & Judici manifeſtari: primo, quaſi per modum actionis: ſecundo, per modum exceptionis,

nis, ſeu ad ſe defendendum repellendo Adverſarii intentionem. Cum igitur in præcedentibus titulis dictum fuerit de primo modo opponendi, qui per accuſationem ſeu denunciationem inſtituitur; ſequitur ut de altero breviter diſſeramus.

2 Nomine exceptionis in genere quid intelligatur, patet ex dictis lib. præced. in ſpeciali rubr. *de exceptionibus*, ubi illam definivimus, *Actionis vel intentionis excluſionem*. Exceptio igitur criminis tunc fieri dicenda eſt, quando quis crimen contra aliquem objicit ad repellendam ejus actionem vel intentionem: ut puta ſi aliquis contra te Teſtis aut Accuſator accedat: tu autem illum repellas opponendo illi tale crimen, propter quod redditur inhabilis ad accuſandum vel teſtificandum.

3 Ex hac natura exceptionis efficitur: quemlibet ad excipiendum de crimine admitti poſſe, etiam criminoſum, qui ceteroquin ſit inhabilis ad accuſandum vel teſtificandum, ut colligitur ex *c. Omnibus* 2. 4. *q.6.* quia nemini jus ſuum proſequenti obſtat criminis exceptio, niſi aliunde ex cauſa aliqua ſit ſuſpectus, & ea quæ neceſſariæ defenſionis ſunt, nemini denegantur, *cap. ſignificaverunt* 11. *de exception.*

4 Quod autem attinet ad particulares leges, quibus regulanda eſt exceptio de criminibus, illud præ reliquis attendi debet: utrum crimen deducatur in judicium per exceptionem criminaliter, utrum civiliter, de qua diviſione ſermo eſt apud Abb. *in cap. ſuper his* 16. *de accuſat. num.*4. Primum contingeret, ſi de crimine exciperetur ad vindictam

Digitized by Google

publicam, & ut crimen puniatur pœna debita, & naturali: alterum, ſi exciperetur de crimine ad privatum commodum ſeu intereſſe excipientis. In primo caſu exceptio illa vim quoque habet accuſationis, quæ de natura ſua tendit ad pœnam ſeu vindictam publicam: unde fit, quod ſicut accuſatio, ita & ejuſmodi exceptio tractari non poſſit per procuratorem, ut deſumitur a contrario ſenſu *ex eod. cap. ſuper his*; ac præterea cetera ſervanda ſint, quæ in judicio accuſationis ſervari debent, cui talis exceptio, quę ad puniendum tendit, æquiparatur, ut docet Clar. *in praxi crim.* §. *fin. qu.* 19. *n.* 2. *&* 3. *q.* 32. *n.* 22.

5 In ſecundo caſu ſiſtitur intra limites puræ exceptionis, pro qua diſtinguendum etiam eſt, quare opponatur, & quando? ut diſtinguitur *in eod. c. ſuper his*. Vel enim objicitur præciſe, ut ab accuſatione vel teſtificatione aliquis repellatur: vel opponitur, ut quis excludatur a promotione officii vel beneficii. Si opponitur ſolum ad repellendum accuſatorem ab accuſatione, vel Teſtem a teſtificatione tanquam criminoſum inhabilem; tunc opus non eſt, ut ita excipiens ſe inſcribat ad pęnam pro caſu, in quo non probaverit crimen exceptum, *ex eod. c. ſuper his*; quinimo etiam poſtquam probatum fuerit idem crimen, non propterea ferri poteſt ſententia condemnatoria criminalis contra convictum, quia de hoc non fuit actum: niſi per nobile Judicis officium contra eumdem convictum alia inquiſitio, aliuſque proceſſus inſtituatur. Huc faciunt ea, quæ diximus *lib. præced. tit. de ſententia, & re judicata*, ubi viſum eſt, ſententiam ferri debere

bere

bere conformiter ad petitionem libelli, & ad genus actionis in ipſo propoſitum, ex *l. ut fundus* 18. *ff. commun. dividun.*

Si autem exceptio criminis opponitur, ut quis excludatur a promotione officii, vel beneficii (ad quod genus exceptionis admittuntur omnes illi, quorum intereſt, ne ille ad officium vel beneficium promoveatur, ut puta omnes ſubditi ſeu Diœceſani admittuntur ad excipiendum contra Electum in Epiſcopum, omnes Parochiani contra promovendum ad Eccleſiam Curatam, &c. quia cujuslibet intereſt habere Paſtorem legitimis qualitatibus exornatum, ut notat Abb. *in cit. c. Super his n.* 10. & Hoſt. *ibid.*) ſi inquam ad excludendam ejuſmodi promotionem exceptio criminis fiat; tunc iterum ex *eod. cap. Super his* diſtinguendum eſt, utrum ea exceptio opponatur ante confirmationem, vel poſt confirmationem.

7 Si ante confirmationem, ut cum ille, contra quem excipitur, electus eſt, ſed nondum ejus electio confirmata, tunc excipiens de crimine non ſe inſcribit: at excipiens poſt confirmationem, cum ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, tunc ad extraordinariam pœnam ſecundum arbitrium Judicis diſcreti citra vinculum inſcriptionis eſt excipiens aſtringendus, ſi defecerit in probando. Ratio diſparitatis indicatur ibidem: quia majoris damni eſt exceptio contra Confirmatum, quam contra præciſe Electum. Exceptio enim contra Confirmatum, cum probata fuerit, non ſolum impedit ipſem ab Ordinatione, vel conſecratione, ſedu tiam in conſequentiam privat jure ante-

cedenter acquiſito per confirmationem, propter connexionem utriuſque, ut docet Abb. *ibid. num.* 2. At exceptio contra præciſe Electum, ratione connexionis, privat dumtaxat jure antecedenter acquiſito per Electionem: majoris autem damni eſt, privari jure per confirmationem, quam jure per Electionem acquiſito, cum primum ſit jus in re, alterum autem jus ad rem.

T I T. V.

De Simonia.

1 DIctum eſt in præcedentibus titulis de cauſis in genere, quæ ſuper criminibus in judicio proponuntur: conſequens eſt, ut de ipſis criminibus diſtinctius, ſed tamen breviter videamus, initio facto a gravioribus, quæ ſolum Deum principaliter offendunt, qualia ſunt Simonia, Hæreſis, Apoſtaſia, &c. dicturi quoque poſtea de iis, quæ etiam hominibus læſionem inferunt, qualia ſunt homicidium, furtum, uſura &c.

2 Inter delicta primi generis, deteſtandæ pravitatis eſt Simonia, quæ nonnumquam in ſacris Canonibus appellatur hæreſis, ut *in c. fin.* 1. *q.* 7. *& c. Quoties* 5. *de Simon.* quia Simoniacus vendendo rem ſpiritualem, & Sacram, vel ſpeculative putat ipſam eſſe venalem, vel ſaltem ita operatur, ac ſi putaret ipſam eſſe venalem, quod eſt vel eſſe hæreticum, vel ita operari, ut operaretur hæreticus.

3 Eſt enim Simonia *ſtudioſa cupiditas, ſeu voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum*, ut definitur communiter a Theologis, & Canoniſtis

poſt

poſt Gloſſ. *in* 1. *q.* 1. *ad initium*, eoque nomine appellatur a Simone Mago, qui primus in novo Teſtamento legitur hujus ſceleris reus extitiſſe, ut videre eſt *in cap.* 8. *Act. Apoſt.* Dicitur *ſtudioſa voluntas*, hoc eſt ex electione & deliberatione. Dicitur *emendi vel vendendi*, per quæ verba intelligitur omnis contractus non gratuitus, ideſt quo res aliqua pretio æſtimabilis detur, tanquam compenſatio pro re ſpirituali, ſive detur pecunia, ſive aliquod pecunia æſtimabile, quod reduci ſolet, vel ad munus a manu, vel ad munus ab obſequio, vel ad munus a lingua, *ex c. Sunt nonnulli* 114. 1. *q.* 1.

4 Simoniæ ſpecies multiplex eſt. Alia enim eſt Simonia mentalis, alia conventionalis, alia realis. Simonia mentalis, de qua jura loquuntur, & quæ Eccleſiaſticis etiam pœnis ſubjici poteſt, non eſt ſola interna voluntas committendi ſimoniam, ut præciſa ab omni opere externo: actus enim pure internus humanis legibus non punitur, *ex l. Cogitationis* 18. *ff. de pœnis*, quæ eſt translata in decretum a Gratiano *cap. Cogitationis* 14. *de pœnit. diſt.* 1. ſed eſt voluntas prorumpens in aliquem actum externum, non tamen de ſe manifeſtativum pravæ voluntatis, ut ſi quis rem ſpiritualem velut ex juſtitia debitam pro aliquo temporali det, aut accipiat, non interveniente ulla conventione vel pacto expreſſo, aut tacito: quæ intentio ſi exterius probari, aut legitime præſumi non poſſit, non habet Judicem humanum punitorem, ſed ſolum Deum. Sumuntur hæc ex *c. Tua nos* 34. & *c. fin. de Simon.* Videri poteſt S. Thom. 2. 2. *q.* 100.

5 Simonia conventionalis dicitur, quoties intervenit pactum tacitum, vel expreſſum verbis, aut aliis ſignis exterius manifeſtatum, nondum tamen executioni mandatum. Hæc ſimoniæ ſpecies, quoad contractum, de ſe perfecta eſt, licet quoad effectum vel uſum nondum fuerit conſummata, eo ſimili modo quo *Inſtit. de empt. & vendit.* §. 1. dicitur contracta atque perfecta emptio, & venditio, ſimul atque de pretio convenerit, quamvis nondum pretium numeratum ſit, ac neque arrha data fuerit.

6 Demum ſimonia realis vocatur, quando pactum ipſum eſt executioni mandatum, per traditionem rei ſpiritualis, & per traditionem pretii temporalis pro ipſa, adeoque idem eſt, ac ſimonia conventionalis conſummata. Quod ſi unius tantum rei ſit facta traditio, puta vel ſolius rei ſpiritualis, vel ſolius pretii, nondum autem utriuſque; in tali caſu dicitur ſimonia miſta, quia aliquid participat de ſimonia conventionali, quatenus una traditio facta non eſt: & etiam aliquid participat de reali, quatenus alia traditio facta eſt.

7 Dividitur etiam ſimonia in eam, quæ eſt juris Divini, & naturalis, & in eam, quæ eſt juris humani, & Eccleſiaſtici. Simonia juris Divini, & naturalis dicitur, quando aliqua res de ſe ſpiritualis venditur aut emitur: ut puta ſi quis Sacramenta venderet, aut Calicem conſecratum pluris ob benedictionem, & ſic de reliquis. Simonia juris Eccleſiaſtici eſt, quæ malitiam ſimoniæ habet immediate ex vi prohibitionis Eccleſiæ vetantis venditionem, aut pactum oneroſum circa talem rem intuitu religionis, ſeu reveren-

Digitized by Google

rentiæ debitæ rebus ſacris; itaut talis venditio talem malitiam non haberet, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, etiamſi res eſſet æque ſacra, ſicut nunc eſt. Hujus generis eſſe cenſetur permutatio beneficiorum facta ſine auctoritate Superioris, utpote prohibita per Sacros Canones intuitu religionis *in c. Quæſitum* 5. *de rerum permut.* aliiſque juribus, qualis permutatio malitiam Simoniæ non haberet, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, quia non eſt permutatio temporalis cum ſpirituali, ſed unius ſpiritualis cum alio ſpirituali. Idem dic de venditione quarumdam rerum aliquid temporalitatis habentium, ratione cujus poſſent abſque ſimonia vendi, niſi hoc eſſet ab Eccleſia prohibitum ex motivo religionis, quia annexam habent aliquam conſecrationem, vel ſpiritualitatem, qualia ſunt ſacrum Oleum, vel Chriſma, quæ vendi prohibentur *in cap. Non ſatis* 8. *de ſimon.* & quædam officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, quæ cum ſaltem remote ordinentur ad finem ſpiritualem, prohibentur pariter vendi *in cap. Salvator.* 8. & *cap. Si quis Epiſcopus* 3. 1. *qu.* 3.

8 Ad idem genus ſimoniæ juris Eccleſiaſtici, reducitur ſimonia illa, quæ dicitur *confidentialis*, atque committitur, cum quis alicui reſignat, vel aliter procurat beneficium, eligendo illum, vel confirmando, vel inſtituendo, vel in commendam dando &c. cum certa confidentia, ſeu cum pacto expreſſo, vel tacito acquirendi, ſeu recuperandi ſibi, vel alteri idem beneficium pro aliquibus circumſtantiis; ut ſi quis beneficium

cium reſignaret, retento ſibi, vel alteri jure regreſſus, ingreſſus, vel acceſſus ad idem beneficium, aut reſervata penſione annua, aliave parte fructuum ſine legitima auctoritate Superioris, de quibus ſupra diximus *in lib. 1. tit. de renunt.* Hæc enim prohibita ſunt tum a Trident. *ſeſſ. 25. de ref. c. 7.* tum recentius a Pio IV. in Conſt. 85. quæ incipit: *Romanum Pontificem*, & a S. Pio V. in Conſtit. 85. quæ incipit *intolerabil s.*

9 Ut igitur pro Inſtitutionum brevitate rem ſatis amplam paucis amplectamur, materia ſimoniæ eſt omnis res ſpiritualis, & ſacra, quæ ordinata ſit ad ſpiritualem ſalutem, vel ex natura ſua, vel ex inſtitutione Divina, aut Eccleſiaſtica, unde prohibita ſit vendi, aut alio contractu oneroſo permutari, ex motivo religionis. In tali genere rerum invendibilium ſunt principaliter res ſupernaturales, ſive tales ſint *eſſentialiter*, quales ſunt gratia, dona Spiritus Sancti, Sacramenta, ut eſt communis doctrina, quæ ſumitur ex *c. eos, qui* 21. 1. *q.* 1. *& cap. ſicut pro certo* 39. *de ſimon.* ſive ſupernaturales ſint *cauſaliter*, qualia ſunt Sacramentalia, ſeu ſacræ cœremoniæ pro adminiſtratione Sacramentorum, & Miſſæ ſacrificio ab Eccleſia inſtitutæ, ex *c. cum in Eccleſiæ 9. eod.* Sive tales ſint *conſequenter*, ut ſunt omnes actus poteſtatis ſupernaturalis, ſive Ordinis, ſive juriſdictionis, cum ſupernaturales ſint tam ex parte principii, quam ex parte finis, ut colligitur ex S. Th. 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. & tradunt Canoniſtæ *in c. conſulere* 38. *de ſimon.* ubi Abb. *nu.* 3. atque etiam ſumitur ex *c. ad noſtram* 21. *eod.* ubi generatim pro-

prohibetur, ne pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo pretium exigatur.

10 Secundo loco ſub materia ſimoniæ veniunt res ſpiritualibus annexæ. Et primo ſi ſint *concomitanter* annexæ, ut ſunt corporales illæ actiones, quæ per ſe, & neceſſario exercentur in adminiſtratione Sacramentorum, in recitatione Officii &c. juxta communem ſententiam ſunt materia ſimoniæ, & pro iis non poteſt quidquam temporale dari tanquam pretium, & compenſatio, ut docent S. Thom. *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 3. *art.* 2. *qu.* 2. Suar. *lib.* 4. *de ſimon. c.* 21. *nu.* 5. *& ſeqq.* Abb. *in c. ſuam* 29. *de ſimon. n.* 4. aliique communiter. Dixi *tanquam pretium, & compenſatio:* nam poſſe aliquid dari titulo neceſſariæ ſuſtentationis, & ſtipendii, docet S. Thom. ab omnibus receptus 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. & oſtendit praxis Eccleſiæ, atque etiam colligi poteſt ex *c. Clerici* 10. 1. *q.* 2.

11 Item ſi res ſint *conſequenter* annexæ ſpiritualibus, cujuſmodi ſunt Eccleſiaſtica beneficia, videlicet jura perpetua percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ propter aliquod ſpirituale miniſterium, ſunt etiam materia ſimoniæ, idque non ſolum quoad jus ſpirituale ordinatum ad præſtanda ſpiritualia miniſteria, quod eſt de Jure Divino invendibile; ſed etiam quoad jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos, quod quamvis ſecundum ſe ſpectatum ſit aliquid temporale, attamen quatenus titulo ſpirituali annexum eſt, quamdam ſpiritualitatem participat, ideoque ſine labe ſimoniaca pro illo pecunia, vel aliud temporale dari aut accipi non poteſt, ut conſtat ex *c. Tua nos* 34. *de ſimon. c. fin.*

Digitized by Google

fin. de pactis, aliiſque juribus, in quibus omnis pactio, ſeu contractus oneroſus circa beneficia prohibetur, atque præcipitur, ut abſolute, & ſimpliciter conferantur. Deſumitur etiam ex *c. ſi quis objecerit* 7. 1. *q.* 3. ubi etiam ea adjicitur generalis ratio, quod *quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit: neutrum invenditum derelinquit*. Quidquid demum ſit, utrum ea beneficia ſint materia ſimoniæ Juris Divini, & naturalis, an dumtaxat ſimoniæ Juris Eccleſiaſtici, quæ eſt quæſtio a Theologis, & Canoniſtis agitata, ut videre eſt apud Suar. *lib.* 4. *de ſimon. cap.* 24.

12 Item ſi res ſint *antecedenter* annexæ ſpiritualibus, ideſt quæ ſecundum ſe antecedunt ſpiritualitatem, in quo genere ſunt vaſa ſacra, veſtes &c. ſine ſimonia amplius vendi non poſſunt habita ratione conſecrationis aut benedictionis, itaut ejus intuitu majus pro ipſis pretium exigatur. Utrum autem vendi ſaltem poſſint ſolum ratione materiæ, & itaut nulla pars pretii pro conſecratione, aut benedictione ſolvatur, eſt controverſia inter Doctores, in qua plerique Canoniſtæ aſſerunt, res ejuſmodi, poſtquam ſemel conſecratæ aut benedictæ ſunt, etiam ratione ſolius materiæ, amplius vendi non poſſe, ut teſtatur Suar. *lib.* 4. *de ſimon. c.* 14. *nu.* 5. Alii econtra, inter quos idem Suar. *in eod. c.* 14. Caſtrop. *de ſim. diſp.* 3. *punct.* 8. *n.* 2. aliique ab ipſis relati, poſt D. Th. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 1. 2. *&* 3. & clarius *in diſt.* 25. *q.* 3. *art.* 2. *quæſt.* 3. indicant, ejuſmodi res ſpectato ſolo jure naturali, & ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, poſſe vendi ſecundum ſe ſpecta-

ctatas ratione materiæ, modo carius non vendantur ratione conſecrationis, aut benedictionis: ubi tamen addit *D. Thom.* quod ſi aliquid ejuſmodi vendendum eſſet hominibus profanis, ſeu ad uſum profanum, deberet prius confringi. Dicunt *ſecluſa Eccleſiæ prohibitione*, quia dantur aliqua antecedenter annexa ſpiritualibus, quorum venditio eſt expreſſe prohibita ab Eccleſia, ut ſupra indicavimus *in hoc tit. nu. 9.*

13 Pœnæ de jure Canonico ſtatutæ contra Simoniacos plurimæ ſunt, quæ tamen ad quamlibet ſimoniæ ſpeciem extenduntur, nec ſemper incurruntur ipſo facto, cum nonnunquam ſint ferendæ per ſententiam Judicis. Primo enim nulla pęna juris incurritur propter ſimoniam pure mentalem, ut indicavimus ſupra, & docent communiter Doctores ex *c. fin. de ſim.* Idque etiamſi voluntas ſimoniaca in aliquem actum externum proruperit, non tamen de ſe manifeſtativum ſimoniacæ pravitatis juxta explicationem, quam dedimus ſupra *n.6.* quamvis valde probabile ſit poſſe tale factum per Eccleſiam puniri, ut docet Suar. *lib.4. de ſimon.c.55.n.10.*

14 Secundo, nec per Simoniam pure conventionalem incurritur ipſo facto ulla pœna juris lata contra ſimoniacos, ut late probat idem Suar. *in eod. c. 55. a n. 11.* quia jura ipſo facto punientia Simoniam non utuntur verbis ſignificantibus ſolas conventiones ſimoniacas, ſed dationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut videre eſt, tum apud Gratianum in pluribus textibus 1. *qu.* 1. nec non 1. *qu.* 3. tum in Decretalibus ſub *tit. de ſimon.* tum præſertim *in*

ex-

extravag. 2. *eod.* qui textus eſt præcipuus inter omnes, qui de pœnis ſimoniacorum loquuntur.

15 Tertio, neque per ſimoniam miſtam, in qua ſoluta ſit pecunia, donec traditum quoque ſit ſpirituale, incurri ipſo facto pęnas a jure latas contra ſimoniacos, docent paſſim Doctores, teſte Suar. *eod. c.* 55. *n.* 16. Guttier. *Canon. qu. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 8. Utrum autem idem juris procedat quoque in ſimonia miſta, in qua ſpirituale collatum ſit, nondum tamen pecunia promiſſa perſoluta, controvertitur inter Doctores, aliis aſſerentibus non incurri ipſo facto Eccleſiaſticas pœnas a jure latas, donec pretium quoque ſolutum ſit; aliis contra ſentientibus in eo caſu incurri ipſo facto eaſdem pœnas etiam ante pretii ſolutionem, ut videre eſt apud Garz. *de benef. p.*8. *c.* 1. Suar. *c.* 56. *n* 25. Caſtrop. *de ſimon. diſp.* 3. *pun.* 22. *n.* 5. ubi pluribus juribus hanc ſententiam probat. Illud tamen extra controverſiam eſt, in ſimonia confidentiali ſatis eſſe ad incurrendas Eccleſiaſticas pœnas, quod beneficium ab uno ſit datum, & ab alio receptum in confidentiam, licet accipiens viciſſim ſuam promiſſionem nondum impleverit, puta penſionem nondum ſolverit, ut patet ex ſupracitatis Bullis Pii IV. & S. Pii V. de quibus diximus *nu.*8.

16 Quod autem attinet in particulari ad ipſas Eccleſiaſticas pœnas a jure canonico latas contra ſimoniacos, notandum eſt triplicem potiſſimum ſimoniæ ſpeciem pęnis ipſo facto incurrendis puniri per Sacros Canones, quarum una eſt, quæ committitur in collatione Ordinis, altera quæ in collatione beneficii,

ficii, tertia quæ in Religionis ingreſſu.

17 Primo itaque ſi ſimonia committatur in collatione Ordinis, incurritur ipſo facto excommunicatio Sedi Apoſtolicæ reſervata tam ab Ordinante, quam ab Ordinato, imo & ab iis, qui quod illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procuraverint, *ex extrav. 2. de ſimon. inter comm.* Sub hac lege comprehendi quoque primam Tonſuram, docet Suar. *cit. c. 56. n.* 5. & Laym. *lib. 4. Theol. Moral. tr.* 10. *cap. ult.* §. 7. *nu.* 71. aliique cum ipſis: addit Navarr. *lib.* 5. *conſ.* 59. *de ſimon.* Avila *p.* 3. *de cenſ. diſp.* 5. *dub.* 9. & Laym. *cit. loco*, etiam ſimoniam commiſſam in Reverendis, ſeu dimiſſoriis cenſeri commiſſam in Ordine, ad quem ordinantur tanquam media.

18 Præterea ſimoniace Ordinans, ſpectato jure communi Decretalium eſt ipſo facto ſuſpenſus a collatione omnium Ordinum ſaltem per triennium: Ordinatus autem per talem ſimoniam ſuſpenſus eſt ab ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per Sedem Apoſtolicam obtinere meruerit, ut patet ex *c. penult. de ſimon.* Dixi *ſpectato jure communi Decretalium*. Attentis enim recentioribus juribus, amplius etiam extenditur pęna iſta ſuſpenſionis. Nam quod attinet ad ſimoniace ordinantem, generaliter decernitur *in conſt.* 91. *Sixti V.* quæ incipit *Sanctum & ſalatare*, ut ſit eo ipſo ſuſpenſus a quorumcumque ordinum, atque adeo ipſius Tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, & ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus exiſtat, aliiſque gravioribus pęnis pro tempore exiſtentis Romani Pontificis arbitrio puniatur. Quod autem attinet ad ſimo-

Digitized by Google

moniace ordinatum, docent communiter Doctores, ordinatum ſuſpendi non ſolum ab ordine ſic ſuſcepto, ſed etiam ab aliis omnibus ordinibus, quos habet, quia *in extrav. 2. de ſim. inter comm.* dicitur generaliter, quod omnes illi, qui ſimoniace ordinati fuerint, *a ſuorum ſint Ordinum executione ſuſpenſi*. Ita Suar. *conſ. diſp.* 31. *ſect.* 4. *n.* 33. Adde, & tempus ſuſpenſionis ita ordinati prorogatum fuiſſe uſque ad decennium ſineſpe diſpenſationis a S. Pio V. *conſt.* 5. quæ incipit: *cum primum.*

19 Alia etiam plura decreta ſunt contra ſimoniam, quæ committatur in collatione, vel ſuſceptione Ordinis, quæ videri poſſunt *in cit. Bulla* S. Pii V. *Cum primum*, & *in cit. Bulla* 91. Sixti V. *Sanctum & ſalutare*, quam Bullam etſi Clemens VIII. *in ſua conſtit.* 40. *Romanum*, reduxerit ad terminos Sacrorum Canonum, & Conſtitutionis 7. Pii II. & Conc. Trid. attamen quoad pœnas ſimoniacorum illam confirmavit.

20 Altera ſpecies ſimoniæ ſpecialiter punita per Sacros Canones pœnis ipſo facto incurrendis eſt, quæ committitur circa beneficia. Primo igitur ſi quis ſimoniace conferat, vel procuret alteri beneficium ſeu officium Eccleſiaſticum, media electione, poſtulatione, confirmatione, proviſione, ſeu quavis alia diſpoſitione, eſt ipſo facto excommunicatus excommunicatione reſervata Summo Pontifici, quemadmodum excommunicatus etiam eſt, qui ita ſimoniace receperit beneficium aut officium Eccleſiaſticum, necnon qui mediatores extiterint, ſeu procuraverint, quod ſimonia committatur, ex *cit. extrav.* 2. *de ſimon.*

21 Præ-

21 Præterea ex *ead. extrav.* ſi ſimoniace fiat proviſio, & collatio beneficii, eſt irrita & nulla, unde per ejuſmodi proviſionem jus nullatenus acquiritur: & ſic recipiens beneficium non facit fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo aſtrictus eſt. Idque procedit, etiamſi ſimonia commiſſa fuerit ab aliquo tertio, & beneficium recipiens illam ſciverit, & non contradixerit, ut ſumitur ex *cap. ſicut tuis* 33. *de ſimon.* Quod ſi contradixerit, & hoc non obſtante, ante collationem beneficii ſciat pecuniam datam eſſe, neque tunc poteſt acceptare beneficium, quia ad illud effectus eſt inhabilis, ut colligitur ex *cap. penult. de elect.* Si demum neque ſciverit, neque contradixerit eo, quod nullam ſuſpicionem habuit de ſimonia a tertio commiſſa, tunc diſtinguendum eſt: vel enim ea ſimonia commiſſa fuit in odium beneficiati, puta ad effectum, ut beneficio poſtea privari debeat titulo ſimoniæ: vel ea ſimonia commiſſa fuit in favorem beneficiati, ab amico vel conſanguineo. Si ſimonia commiſſa fuerit a tertio in odium beneficiati, qui illam penitus neſciens receperit beneficium, collatio beneficii valida eſt, ex *cit. cap. ſicut tuis*, quia dolus, & fraus nemini patrocinari debet: ſi autem amicus ignorante beneficiato pecuniam dederit, tunc beneficiatus ſimul ac id cognoſcat, tenetur dimittere beneficium, ejuſque fructus: ut colligitur ex *eod. c. ſicut tuis*, & ex *cit. c. penult. de elect.* ubi etiam dicitur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare ſuper Prælatura, quæ per ſimoniam collata fuerit etiam ignorante beneficiato,

quam-

quamvis circa eum, qui ignoranter recipit ſimplex beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem, Epiſcopi diſpenſatio toleretur.

22 Quod attinet ad ſpeciales pœnas, quibus particulariter punitur ſimonia confidentialis videri poteſt in Bullis Pii IV. & S. Pii V. quas citavimus *num.* 8.

23 Tertia ſpecies ſimoniæ, quæ per Sacros Canones Eccleſiaſticis pœnis ipſo facto punitur, eſt, quæ committitur in Religionis ingreſſu, de qua ſermo eſt *in extrav.* 1. *de ſimon. inter comm.* Si enim pecunia, aut aliud temporale detur, non pro ſuſtentatione ingredientis, pro qua eſt conſuetudo dandi dotem in pluribus Monaſteriis Monialium, ubi præſertim Monaſterium ſit tenue, ſed pro ipſo Religionis ingreſſu, incurritur excommunicatio Sedi Apoſtolicę reſervata, tam a dantibus, quam a recipientibus: niſi tamen aliquid ab ingredientibus detur pure & ſponte & plena liberalitate, omnique pactione ceſſante, in quo caſu poteſt illud recipi licite cum gratiarum actione juxta textum *in ead. extrav.* Quod ſi prædicta ſimoniaca exactio pretii temporalis pro Religionis ingreſſu committatur a Capitulo vel Conventu, incurritur ab eodem pœna ſuſpenſionis reſervata Sedi Apoſtolicæ, ex *ead. extrav.*

24 Præterea, ſi quis ita fuerit ſimoniace in Religionem admiſſus, indiget diſpenſatione ad hoc, ut poſſit in eodem Monaſterio remanere, ut colligitur ex *ead. extrav.* quamvis ceteroquin ejus profeſſio ſit valida juxta omnes Doctores teſte Suar. *lib.* 4. *de ſimon. c.* 57. *num.* 7. Unde non habita diſpenſatione debe-

beret ex illo Monaſterio expelli, quod ſimoniace eſt ingreſſus, & in loco arctioris regulæ ad agendum perpetuam pęnitentiam collocari, ut ſtatuitur *in c. Quoniam* 40. *de ſimon. & c. De regularibus* 25. *eod.* Utrum autem hæc pęna quaſi relegationis a Monaſterio ſit pęna latæ ſententiæ vel ferendæ, videri poteſt examinatum ab eod. Suar. *in cit. c.* 57. *n.* 8.

25 Pro aliis ſimoniæ ſpeciebus, hoc eſt quæ neque committantur circa Ordines, neque circa beneficia, neque circa Religionis ingreſſum, docent plures Doctores apud eumdem Suar. *cap.* 55. *n.* 5. ex parte materiæ nullas eſſe pœnas ipſo jure latas, ſeu quæ de facto incurrantur, ſed dumtaxat eſſe ferendas a Judice pro criminis qualitate: quamvis non deſint, qui oppoſitum ſentiant, prædictas ſcilicet pœnas excommunicationis &c. ipſo facto incurri a quolibet ſimoniaco, inter quos ita ſentientes citatur Garz. 8. *p. de beneficiis cap.* 1.

26 Circa pœnas a Judice contra ſimoniacos ferendas una certa regula præſcribi non poteſt, cum ferendæ ſint pro criminis qualitate. Generaliter tamen ex ſtatuto juris aliquæ pœnæ veniunt imponendæ, inter quas recenſetur depoſitio ab officio, & beneficio ex *c. Cum ſuper* 2. *de confeſſis c. ſicut* 6. *de ſim. & c. Erga ſimoniacos* 1. *q.* 1. Item infamia, quæ pro quacumque gravi ſimonia imponi debet ex *c. ult.* 1. *qu.* 3. Videri poteſt Hoſt. *in ſum. tit. de ſimon.* §. *qua pœna feriatur.*

27 Judex competens ſimoniæ eſt ſolus Judex Eccleſiaſticus, etiamſi laicus ſit ſimoniacus, ut docet Gloſ. communiter recepta *cap. cum ſit* 8. *de foro compet. v. Malefactores*; &

ad

ad illam accuſandam quilibet Catholicus admittitur, etiam ſervus contra dominum; & quilibet criminoſus, ex *cap. ſi Dominus* 3. *& cap. tanta eſt* 7. *de ſimon.* Quinimo *in ſupracit. extrav.* 2. *de ſimon. inter comm.* omnibus generaliter diſtrictius præcipitur in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut eos omnes, quos ſimoniam ejuſmodi commiſiſſe, vel procuraſſe, aut in ea mediatores eſſe ſciverint, Summo Pontifici, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per ſe, vel alios revelare quantocius non omittant.

28 Ut prædictus Judex Eccleſiaſticus ſententiam ferat contra ſimoniacum, requiritur ſufficiens probatio criminis, quæ habetur non ſolum iis modis, quibus alia crimina probari ſolent, puta per criminoſi confeſſionem, per teſtes, & per inſtrumenta authentica, ſed etiam per ſigna evidentia, & conjecturas, juxta textum *in c. ſicut* 6. *de ſimon.* quamvis ceteroquin in criminibus requirantur regulariter probationes luce meridiana clariores, ut alibi diximus ex *l. fin. C. de probat.* Hoc autem ſtatutum eſt, tum ob atrocitatem hujus criminis, in cujus odium admittuntur probationes per præſumptiones, ſicut, & in crimine hæreſis, ut notat Abb. *in eod. cap. ſicut nu.* 3. tum etiam quia crimen ſimoniæ ſolet occulte committi, unde difficilis eſt probationis: in hujuſmodi autem criminibus, ne impunita maneant, admittuntur probationes per conjecturas, & indicia evidentia, ut tradit Redoan. *tract. de ſimon. p.* 4. *c.* 6. *n.* 31. *& ſeqq.*

29 Talibus conjecturis utendum etiam eſt, ſi quando conſtet aliquid temporale datum

eſ-

Digitized by Google

eſſe, ut cognoſcatur, an illud datum fuerit gratuito, & liberaliter, an potius per modum pretii pro re ſpirituali. In eo enim caſu tria potiſſimum attendenda ſunt, per textum *in c. & ſi quæſtiones 18. de ſimon.* Primo qualitas perſonæ dantis, & accipientis, ut a quo & cui, videlicet an a paupere diviti, vel e converſo, ſive a divite locupleti datum fuerit: de nobili enim, & divite facilius præſumitur gratuita donatio, ad quam præſumptionem etiam juvat vitæ integritas, amicitia &c. Secundo attendenda eſt quantitas rei datæ, utrum ſcilicet res ſit magni, vel minoris pretii, ſeu utrum ſit magnum aut parvum id, quod datum eſt, reſpective ad dantem, & accipientem: quia ſi ſit res modicæ quantitatis, & valoris, quæ de ſe non ſit ſatis ad alliciendum, vel pervertendum animum accipientis, præſumitur potius gratuito donata. Tertio denique conſideranda eſt circumſtantia temporis, ſive occaſio dationis: ſi enim v. g. urgente neceſſitate aliquid temporale detur, præſumitur datum potius ad ſubveniendum neceſſitati, quam ex voluntate ſimoniaca. Iſta tamen intelligenda ſunt, ubi ceteroquin in contrarium non detur fortius aliquod argumentum probans rem datã eſſe animo ſimoniaco.

TIT. VI.

De Hæreticis, Schiſmaticis, & Apoſtatis.

1 INter delicta, quæ ſpeciali modo Deum principaliter offendunt, numerantur quoque, quæ præſenti hac rubrica concluduntur, de quibus ſingulis extant in 5. Decretalium diſtinctæ rubricæ.

2 Hæreſis eſt voluntarius error intellectus, quem quis pertinaciter habet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam ſuſcepit, ſeu profeſſus eſt. Qui enim eamdem fidem nunquam profeſſus eſt, non dicitur proprie hæreticus, ſed paganus, ſeu infidelis, aut Judæus. Quod præſertim intellige, ſi neque fidem humanam unquam habuit in Chriſtum. Talem errorem proprium hæreſis contrahit, non ſolum qui poſitive diſſentit articulo, quem cognoſcit eſſe articulum fidei Catholicæ, ſed etiam qui poſitive dubitat de aliquo articulo, quem ſcit eſſe ab Eccleſia definitum, ſeu propoſitum, judicans non eſſe certam illius veritatem: certitudo enim omnium articulorum fidei eſt de fide; unde qui talem certitudinem non admittit, poſitive dubitando de veritate, hæreticus ſeu infidelis dicendus eſt, ex textu expreſſo *in c. dubius* 1. *de hæret.*

3 Schiſma eſt diviſio, per quam quis ab unitate Eccleſiæ ſe dividit, inquantum ea eſt Corpus myſticum conſtans ex univerſis fidelibus, & Romano Pontifice tanquam Capite, prout ex S. Th. 2.2. *q.* 39. *art.* 1. communiter explicant DD. Differt ſchiſma ab hæreſi in hoc, quod hæreſis opponatur fidei directe, ejus veritatem negando, ſchiſma autem directe repugnet charitati, ſcindendo unionem Eccleſiæ, quæ in charitate conſiſtit. Hinc omnis hæreticus eſt eo ipſo etiam ſchiſmaticus, utpote per erronea dogmata ab Eccleſia ſeparatus; ſed non convertitur, quia non omnis ſchiſmaticus, eſt eo ipſo hæreticus, ut notat Gloſſ. *in cap. inter hæreſim* 26. 24. *qu.* 3. *v. & ſchiſma*:

quia

quia non eo ipſo, quod quis ſeparat ſe ab unione, ſeu obedientia Eccleſiæ, ſectatur errorem contra fidem, ſaltem initio ſeparationis ipſius, quamvis poſtea nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingat hæreſim, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur, ut dicitur in textu *cit. c. inter hæreſim*.

4 Apoſtaſia in genere eſt quidam temerarius receſſus a ſtatu, quem quis profeſſus fuerat, ac dividi ſolet in tres ſpecies. Alia enim eſt apoſtaſia a ſtatu fidei, ut ſi quis in totum recedat a fide Chriſtiana, & fiat Judæus ſive gentilis, cujus generis apoſtaſia vocatur ab Hoſt. *apoſtaſia perfidiæ*. Alia eſt apoſtaſia a ſtatu obedientiæ, per quam quis temerarie ſe ſubtrahit ab obedientia ſui ſuperioris, & vocatur *apoſtaſia inobedientiæ*. Alia eſt apoſtaſia a ſtatu Religionis, quæ contingit, quando Religioſus abſque licentia temere recedit ab Ordine Religioſo, & vocatur *apoſtaſia irregularitatis*. Ad idem genus reducitur apoſtaſia a Clericatu, quam committeret ille, qui in Sacris conſtitutus abjiceret inſignia ſtatus Clericalis, animo vivendi laicaliter.

5 Singula hæc graviſſima crimina pluribus gravibus pęnis per ſacros Canones puniuntur. Primo enim in hæreſim lapſi incidunt ipſo facto in excommunicationem majorem latæ ſententiæ, ut conſtat *ex cap. excommunicamus* 13. *de hæret.* ubi eadem pęna extenditur etiam ad receptores, defenſores, & fautores eorumdem, *aliiſque pluribus juribus*.

6 Secundo puniuntur hæretici pœna irregularitatis, ſeu inhabilitatis ad beneficia Eccleſiaſtica, & Officia publica, ut ſumi-

tur *ex c.* 2. §. *hæretici*, *eod. in* 6. Idque procedit, etiamſi, poſtquam errorem deprehenderint, ad unitatem fidei Catholicæ, abjurata hæreſi, revertantur; nam etiam tunc adempta illis eſt omnis ſpes promotionis, & pro magno beneficio reputare debebunt, ſi mediante diſpenſatione permittantur in Ordine, quem prius fortaſſe ſuſceperant, ſtabilitate perpetua permanere, juxta textum *in cap. ſaluberrimum* 21. 1. *qu.* 7. Hæc eadem pœna irregularitatis lata pro hæreticis, extenditur quoque ad credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filios uſque ad ſecundam generationem, ut *in cit. cap. quicumque* 2. §. *hæretici de hæret. in* 6. Quæ extenſio ad filios, declarata poſtea fuit a Bonif. VIII. *in c. ſtatutum* 15. *eod. tit. & lib.* itaut complectatur dumtaxat primum, & ſecundum gradum per paternam lineam; per maternam autem, ſolum primum comprehendat; idque intelligendum ſit de filiis, & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum hujuſmodi, qui tales eſſe, vel tales etiam deceſſiſſe probantur: non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ unitati, & pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pęnitentiam recepiſſe: quam ipſi, vel jam perfecerunt, vel humiliter proſecutioni ejus inſiſtunt, vel parati fuerint ad recipiendam eamdem.

7 Tertio puniuntur hæretici, eorumque fautores ſi intra annum ſatisfacere contempſerint, infamia juris ipſo facto, *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes, de hæret. c. Infames,* 16. 6. *q.* 1. *l. Manichæos* 4. *novel. Credentes,*

tes, & *auth. Gazaroſ. C. de hæret.* Inde etiam fit, repelli ipſos quoque ipſo jure ab omnibus honoribus & dignitatibus, & excludi ab omni actu legitimo, ut particulariter declaratur *in cit. cap. Excommunicamus* §. *credentes*.

8 Ut autem corporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina, ut ſumitur ex *cap. vergentis* 10. *eod.* ideo per Sacros Canones ſtatutum eſt, ut ſi in hæreſi manifeſte deprehenſi Clerici ſint vel Religioſi, totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogativa nudati: & ſic omni officio, & beneficio ſpoliati Eccleſiaſtico, ſæcularis relinquantur arbitrio poteſtatis, animadverſione debita puniendi: niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei Catholicæ veritatem ſponte recurrere, & errorem ſuum publice conſenſerint abjurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laici quoque, niſi (prout dictum eſt) abjurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerint orthodoxam, ſæcularis Judicis arbitrio relinquantur, debitam recepturi pro qualitate facinoris ultionem. Sumuntur hæc ex textu expreſſo *in c. Ad abolendam* 9. *eod.*

9 Sed, & bona damnatorum ipſis, eorumque filiis ipſo jure adempta eſſe intelliguntur, atque confiſcata; vel ſi Clerici fuerint applicanda Eccleſiis, a quibus ſtipendia receperunt, *cit. cap. vergentis*, & *cap. Cum ſecundum*. 19. *eod. in* 6. junctis iis, quæ traduntur ab Abb. *in cap. Excommunicamus* 13. *eod.* Nec hujuſmodi ſeveritatis cenſuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu debet ullatenus impedire: tum quia ſecundum legitimas ſanctiones

etiam reis læſæ majeſtatis punitis capite, bona confiſcantur eorum, filiis ſuis vita ſolummodo ex miſericordia conſervata; longe autem gravius eſt, ita æternam, quam temporalem lædere Majeſtatem: tum præterea, quia in multis caſibus, etiam ſecundum Divinum judicium, filii pro patribus temporaliter puniuntur, & juxta Canonicas ſanctiones quandoque fertur ultio non ſolum in auctores ſcelerum, ſed etiam in progeniem damnatorum, ut dicitur in textu ejuſdem *cap. vergentis*.

10 Hoc juris adeo procedit; ut etiam hæretico ipſo vivente ſuper bonorum ipſius confiſcatione nihil fuerit (interveniente ipſius morte) per ſententiam declaratum, ad eam nihilominus poſt mortem ejuſdem procedatur *ex c. Accuſatus* 8. §. *penult. eod. in* 6.

11 In hac tamen rerum jactura, bonis dotalibus parcitur uxorumCatholicarum:quamvis enim per quamdam juris ſubtilitatem, durante matrimonio, viſa fuerint illa tranſiſſe in patrimonium mariti; attamen proprie & naturaliter ſub uxoris dominio permanſerunt, ut habetur in textu expreſſo *l. In rebus* 30. *C. de jure dotium*, & *l. Quamvis* 75. *ff. eod.* ideoque ſub generali ſententia, per quam publicantur bona mariti propter hæreſim damnati, bona dotalia uxoris ceteroquin innocentis, atque Catholicæ non intelliguntur comprehenſa, ut decrevit Innoc. IV. citatus a Bonif. VIII. *in c. Decrevit* 14. *de hæret. in* 6. ubi inſuper declaratur, hanc dotis indemnitatem procedere, niſi forte mulieres ipſæ cum viris matrimonia contraxiſſent, quos hæreticos tunc ſciebant.

12 Tan-

12 Tanta autem eſt ſceleris hujus immanitas, ut etiam hæreticorum cadavera pęna proſequatur: carere enim debent Eccleſiaſtica ſepultura, itaut ſi quis ipſos, imo & credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum ſcienter tradere præſumpſerit Eccleſiaſticæ ſepulturæ, uſque ad ſatiſfactionem idoneam, excommunicationis ſententiæ ſubjaceat. Nec abſolutionis beneficium mereatur, niſi propriis manibus publice extumulet, & projiciat hujuſmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat ſepultura. Sumuntur hæc ex *c. 2. §. 1. de hæret. in 6.*

13 Una tamen via ſuppetit in hæreſim lapſis evadendi hanc juſtam Sacrorum Canonum diſciplinam, ſi videlicet errore deprehenſo ſtatim reincorporari curent Eccleſiæ unitati, quod tunc ab ipſis factum cenſebitur, quando ad mandatum Eccleſiæ pęnitentiam acceptaverint, eamque vel jam perfecerint, aut proſecutioni ejus inſiſtant, vel ſaltem parati fuerint ad recipiendam eamdem, juxta textum *in c. Statutum* 15. *eodem in 6.*

14 Sed & hæc via iis intercluditur, qui poſt abjurationem hæreſis, deprehendantur in abjuratam hæreſim recidiſſe, in quo caſu dicuntur relapſi, eorumque pęna eſt, ut ſæculari judicio ſine ulla penitus audientia relinquantur, *ex c. Ad abolendam 9. §. Illos quoque, de hæret.* quamquam eiſdem, ſi poſtmodum peniteant, & pęnitentiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquam ſint (humiliter petita) Sacramenta Pęnitentiæ, ac Euchariſtiæ deneganda, juxta textum *in c. Super eo 4. eod. in 6.*

15 Hæc relapſorum pęna iis principaliter competit, qui in hæreſim relabuntur poſtquam ſemel confeſſi, aut plene ac legitime de hæreſi convicti in judicio, eam abjuraverunt. Sed quid, ſi quis iterum in hæreſim incidat, de qua prius extitit tantummodo ſuſpectus, & propter eam ſuſpicionem coactus fuit eam abjurare: numquid in eo caſu puniendus erit pęna relapſorum? Diſtinguendum videtur: vel enim ea ſuſpicio, propter quam coactus olim fuit abjurare, fuit gravis & vehemens; vel tantummodo levis & modica. Si gravis aut vehemens, cenſebitur relapſus, ex *c. Accuſatus* 8. §. 1. *de hæret. in 6.* & relapſorum pęna punietur *cit. cap. Ad abolendam*, §. *Qui vero inventi*. At ſi tantum fuerit levis & modica, quamvis ex hoc ſit gravius puniendus, quod poſt abjurationem deprehendatur lapſus, quam ſi nunquam abjuraſſet, attamen puniri non debet pęna relapſorum, ex *cit. c. Accuſatus*, §. *Si autem levis*.

16 Plura quoque alia in odium hæreſis decreta ſunt, tum quoad aliquas particulares pęnas, de quibus inter reliqua videri poteſt *Clem.* 1. *de hæret.* tum quoad impediendum, ne hujus criminis contagio ſerpat, inter quæ eſt prohibitio facta laicis *in c.* 2. §. *Inhibemus eod. in 6.* imo & Clericis *in c. Cum quibus* 36. *in fin.* & ibi Gloſ. *v. certamen* 24. *q.* 3. diſputandi cum hæretico de fide, ne fallacia ejus argumenta incautos decipiant: quæ prohibitio utrum & quam exceptionem habeat, videri poteſt apud Theologos; tum demum quoad judicium & proceſſum contra hæreticos inſtituendum, circa quæ ſtatuta

ſunt

ſunt aliqua ſpecialia præter ordinarias juris regulas. Inter ea illud eſt, ut contra ipſos admittantur etiam Teſtes alias jure inhabiles ad teſtimonium ferendum, ut habetur *in c. In fidei* 5. *cap. Accuſatus* 8. §. *Licet vero, de hæret. in* 6. quinimo, ut omnibus præcepta ſit illorum denuntiatio, de qua videri poteſt Suar. *de fide diſp.* 20. *ſect.* 4. Item ut in negotio Inquiſitionis hæreticæ pravitatis procedi poſſit ſimpliciter & de plano, & abſque advocatorum ac judiciorum ſtrepitu, & figura, *c. ult. de hæret. in* 6. & ut non ſint publicanda nomina Teſtium & accuſatorum, ſi ex publicatione eorum timeatur grave periculum eorumdem propter potentiam inquiſiti. Videri poteſt Farin. *in tr. de hæreſi.*

17 Quod attinet ad pęnas ſchiſmaticorum, ſimiles illæ ſunt hæreticorum pęnis. Prima eſt excommunicatio latæ ſententiæ reſervata Summo Pontifici, ut ſumitur *ex Bulla Cęnæ, & ex cap. Quoniam* 14. *in fine de Off. Ordin.* Altera pęna eſt inhabilitas ad beneficia & dignitates Eccleſiaſticas, præſertim ad Epiſcopalem, etiam poſt ſchiſmatis abjurationem, ex *c. Quia diligentia* 5. *de elect.* Quod ſi ſchiſmaticus aliquis per has pęnas non reſipuerit, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponetur, adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari ad ejus inſolentiam repellendam, ut ſumitur ex *cit. c. Quoniam* §. *fin. de off. Ordin.* cum omnium etiam bonorum confiſcatione, ex *cap. unic. de ſchiſmat. in* 6.

18 Alia demum pęna eſt, ut Ordinationes a Schiſmaticis factæ, & ab Ordinatis ab eis, ſint irritæ, ex *cap.* 1. *de ſchiſm.* quod intellige quoad executionem & uſum, quia

ceteroqui Epiſcopus ſchiſmaticus vere & valide quamvis illicite perficit ea, quæ de jure Divino ſunt propria Ordinis: unde Confirmatus aut Ordinatus ab ipſo characterem recipit, ſuppoſito quod ſervetur materia & forma Eccleſiæ, quamvis non executionem & uſum, ut ſumitur ex S. Th. 2. 2. *q.39. art.3.* Secus accidit circa poteſtatem juriſdictionis, quam neque licite, neque valide Schiſmaticus exercere poteſt, unde *in eod. c.*1. *de ſchiſ.* adjicitur, ut qui dignitates Eccleſiaſticas ſeu beneficia per ſchiſmaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque, quæ per eoſdem ſchiſmaticos, ſeu per laicos factæ ſunt de rebus Eccleſiaſticis, omni careant firmitate, & ad Eccleſias ſine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præſumpſerit, excommunicationi ſe noverit ſubjacere. Demum ibidem adjicitur, ut illi, qui ſponte juramentum de tenendo ſchiſmate præſtiterunt, a Sacris Ordinibus & dignitatibus ſint ſuſpenſi.

19 Apoſtatæ demum etiam puniuntur tum pœna infamiæ, tum excommunicationis, tum aliis pęnis juxta diverſitatem Apoſtaſiæ, de quibus videri poteſt Hoſt. *in Summa tit. de Apoſtatis* §. *Qualiter puniantur*, & Panor. *in cap.* 1. *de Apoſtatis*. Vide etiam Conſt. Urb. VIII. *Sacra Congregatio*, editam die 21. Sept. 1624.

TIT. VII.

De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis.

1 CRimina quoque hoc tit. comprehenſa numerantur inter ea, quæ ex genere

nere ſuo principaliter Deum reſpiciunt, ejuſque honoris læſionem, quare merito hæc rubrica ſubnectitur præcedentibus.

2 Sortilegium in genere dicitur, quando aliquid eo fine fit, ut ejus eventu conſiderato, aliquid occultum innoteſcat, ut ſumitur ex S.Th. 2.2. *q.*95. *art.*8. ubi etiam ab eodem dividitur in tres ſpecies, ut aliud ſit divinatorium, aliud conſultorium, aliud diviſorium.

3 Divinatorium eſt, dum per quaſdam ſortes exquiritur futurum occultum, quod naturaliter ſciri non poteſt: in quo genere ſunt artes illæ damnabiles Ariolorum, qui videlicet circa aras idolorum nefarias preces emittebant, ut dęmonum reſponſa acciperent, Aruſpicum, qui exta pecudum inſpiciebant, ut ex eis futura prædicerent, & etiam dies horaſque obſervabant, ut quid per ſingula tempora fieri deberet, enuntiarent; Augurum, qui volatus avium & voces, aliaque ejuſmodi ſigna rerum pro actionibus gerendis perſcrutabantur; aliorumque ſimilium, de quibus particulariter loquitur Auguſt. relatus *in c.* 1. 26. *q.* 3.

4 Omnia hæc divinatoria ſortilegia vel hæreſim aut idololatriam ſapiunt: vel miſtam habent aliquam peſtiferam ſocietatem cum dęmone; vel ſaltem ſuperſtitioſa ſunt; unde & ipſa ſui natura mala ſunt, & ſub gravibus pęnis Jure Canonico prohibita, ut videre eſt 26. *q.* 5. *per totam & c.* 1. *De ſortilegiis*, inter quas numeratur, ut & ipſi ſortilegi, & qui eos obſervaverit, aut eorum philacteriis uſus fuerit, hoc eſt chartis, in quibus continentur incantationes, ſit excommunicatus; & ſi quis ejus criminis reus clericus depre-

hendatur, ſit degradandus ex *c. Admoneant* 15. 26. *q.* 7. Præterquam quod quilibet ſortilegus reliquis etiam hæreticorum pęnis ſubjectus eſt, ſi ejus ſortilegium hæreſim ſapiat, de qua re videri poteſt Abb. *in c.* 1. *de ſortil.* Hoſt. *in ſum. eod. tit.* §. *Quæ ſit pęna*, & Farin. *tr. de hæreſi qu.* 181.

5 Conſultorium eſt, quo exquiritur Divina voluntas, quid in hac vel illa re ſit agendum, vel evitandum, per ſortes. Cum autem ſine neceſſitate, & prætermiſſis ordinariis Divinæ Providentiæ mediis, ad ſpecialem & extraordinariam Dei Providentiam recurrere, eumque per ſortes conſulere, ad tentationem Dei pertineat, ut docet S. Th. *in cit. qu.* 95. *art.* 8. ideo hæ etiam ſortes ſunt illicitæ & ſub excommunicatione prohibitæ *in cap. Sortes* 7. 26. *q.* 5. niſi tamen aliqua exerceatur ſpeciali Dei juſſu & inſtinctu & cum humili reverentia.

6 Diviſorium denique eſt, cum per ſortes quæritur, quid cuique tribuendum ſit, ſive in rebus communibus, ſive in honoribus ac dignitatibus, ſive in publicis officiis &c. Hoc genus ſortium in pluribus caſibus permittitur, niſi ex aliqua particulari circumſtantia vitietur, ut ex parte intentionis, ſi quis expectet eventum non a Divina Providentia, ſed ab aſtris, vel mere a fortuna &c. ex parte materiæ, ſi mittantur ſortes ſuper re aliena, aut ſi ſortibus exponatur officiorum collatio, ubi habenda eſſet ratio majoris aptitudis Perſonarum: unde in electionibus ad Prælaturas, aliaque beneficia Eccleſiaſtica prohibitum generaliter eſt adhibere ſortes, ut conſtat ex *c. Eccleſia* 3. *de* ſor-

Digitized by Google

ſortileg. ex parte modi, ſi quis fraudibus in ſortitione utatur, aut aliquid illicitum & ſuperſtitioſum miſceat, aut re aliqua ſacra utatur, quod eſſet irreverentia contra Religionem. Videri poteſt Suar. *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſtitione cap.* 12.

7 Maledici dicuntur quaſi maledicentes, ut explicat Hoſt. *in Sum. tit. de maledicis* §. *Quot ſint genera*. Peſſima criminis hujus ſpecies eſt blaſphemia in Deum aut Sanctos prolata, de qua, ejuſque diviſionibus late tractant Theologi morales: inferiorem gradum obtinet maledicentia, quæ relate ad homines exercetur, ſive enuntiative affirmando malum de altero, ſive optative imprecando malum alicui, ſive imperative jubendo, ut alicui malum inferatur.

8 Blaſphemantes Deum, olim in Lege veteri afficiebantur pœna mortis & a toto populo lapidabantur, ut ſumitur ex *c.*24. *Levitici verſ.*16. Nunc de Jure Canonico expreſſo *in c.* 2. *de Maledicis*, linguam in blaſphemiam publice relaxare præſumentibus contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum & maxime Beatam Virginem, decreta eſt publica pœnitentia præ foribus Eccleſiæ, prout deſcribitur *in eod. c.* 2. quam pœnitentiam, ſi blaſphemus recipere ac peragere renuerit, Eccleſiæ ingreſſu interdicendus eſt, & Eccleſiaſtica privandus ſepultura.

9 Infra blaſphemantes, proximum malitiæ gradum tenent illi maledici, qui ſupremo Principi Eccleſiaſtico aut ſæculari, qui Superiori ſuo maledixerint. Hujus criminis Rei ad eumdem Principem aut Superiorem remittuntur arbitraria pœna, juxta ſceleris

Digitized by Google

modum, puniendi, ex *c.* 1. *de Maled.* & *l. un. C. ſi quis Imperat. maledixerit.*

10 Sacrilegium dicitur, quidquid in ſacratis Deo rebus & perſonis injuſte agitur, ex *c. Quæ multoties* 7. *de reg. jur.* unde communiter duplex ſacrilegii genus numeratur, quorum unum committitur circa res ſacras; aliud circa perſonas: ut puta ſacrilegium primi generis eſt, cum furtum aliquod rerum Eccleſiæ fit; aut aliter Eccleſia violatur, ad quod facit in 5. Decretalium *tit. De raptoribus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum*, qui pluribus gravibus pœnis ibidem per Sacros Canones puniuntur. Sacrilegium autem alterius generis eſt, cum quis in Clericum vel Religioſum violentas manus injicit diabolo ſuadente, quod crimen punitur excommunicatione reſervata Summo Pontifici *in c. ſi quis ſuadente* 27. *qu.* 4. aut cum aliquod inhoneſtum committitur a perſona vel cum perſona Deo dicata, de quo ſunt plures Canones *in cau.* 27. *q.* 1. Aliæ particulares ſacrilegiorum ſpecies, earumque pœnæ videri poſſunt *in c. Quiſquis* 21. 17. *qu.* 4. De tota autem materia ſacrilegii vide S. Th. 2. 2. *quæſt.* 99. *art.* 3.

TIT. VIII.

De homicidio voluntario vel caſuali.

1 PRæcedentibus titulis actum eſt de iis criminum generibus, quę principaliter Deum reſpiciunt, ejuſque honoris læſionem: conſequens eſt, ut de iis breviter agamus, quæ principaliter etiam tendunt ad læſionem proximi, initio facto ab homicidio, per quod pro-

Digitized by Google

proximus maxime læditur in naturalibus, cum per illud privetur vita corporali.

2 Nomine homicidii generaliter ſumpti intelligitur occiſio hominis ab homine facta. Aliud autem eſt voluntarium, aliud caſuale. Homicidium voluntarium eſt, quod ex voluntate ſeu animo occidendi quoquomodo committitur, quod rurſus ſubdividitur in voluntarium directe, & in voluntarium indirecte. Voluntarium directe eſt, quod quis committit expreſſe intendens & volens occidere hominem: voluntarium indirecte eſt, quod quis committit non intendens expreſſe actum ipſum occiſionis, ſed alium actum intendens, ex quo per ſe & non per accidens ſequitur mors, ut ſi quis præciſe intenderet verberationem, non autem mortem alterius, ex qua tamen verberatione ſequatur mors, de quo caſu agitur *in cap. fin. de homicid. in 6.*

3 Rurſus homicidium voluntarium aliud eſt juſtum ſeu licitum, aliud injuſtum ſeu illicitum. Homicidium licitum eſt, quod quis committit vel ad neceſſariam ſuæ vitæ defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſeu non excedendo limites juſtæ defenſionis, quando alia evadendi via non ſuppetit, ut ſumitur ex *c. ſignificaſti* 18. *de homicid. & l.* 2. 3. *&* 4. *C. ad leg. Cornel. de ſicariis*; vel quod committit auctoritate legis aut juſſu Superioris habentis jus gladii: Homicidium illicitum eſt, quod extra has circumſtantias cum aliqua voluntarietate committitur.

4 Demum homicidium caſuale dicitur, quod fit præter intentionem committentis. Quod

Quod ſi non ſit ullo modo voluntarium, eo quod nullatenus fuerit prævifum periculum, & adhibita fuerit ſufficiens diligentia ad omne periculum avertendum, tunc dicitur homicidium mere caſuale, atque moraliter non imputatur, ſi ſequatur ex actione, quæ de ſe alias ſit licita, & honeſta, & quæ de ſe cum periculo homicidii non ſit conjuncta, ut eſt caſus *in c. Dilectus* 13. *cap. ex litteris* 14. *& c. Joannes* 23. *de homicid.* Si autem homicidium ſequatur ex actione alias illicita, aut ad periculum alienæ mortis avertendum non fuerit adhibita ſufficiens diligentia; tunc homicidium imputatur; ut eſt caſus *in c. Tua nos* 19. *de homicid. cap. Presbyterum* 7. *eod. & in c. Clerico* 38. *diſt.* 50. atque punitur etiam a Jure Civili, ſed mitius ut conſtat ex *l.* 1. §. *Sed ſi clavi ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & l. ſi putator* 31. *ff. ad leg. Aquiliam*. Huc etiam facit *reg.* 19. *de reg. jur. in* 6. *non eſt ſine culpa qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.*

5 Pœna homicidii voluntarii injuſti de jure civili fuit olim relegatio, & confiſcatio bonorum; ſed poſtea ſtatuta fuit pœna capitis, ex *lib. Ejuſdem* 3. §. *Legis Corneliæ ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & ex* §. *Item lex Cornelia, inſtit. de publicis judiciis.*

6 De jure autem Canonico, ejuſdem criminis pœna eſt, primo ut homicida ſit excommunicandus, ex *c. Itaque* 20. 24. *qu.* 3. Quod ſi homicida ſit Clericus, deponendus eſt ab omni Ordine, ac præterea prohibetur, ne in Eccleſiis ullo unquam tempore lectiones legat, vel reſponſoria in Choro ſeparatim cantet: ſed in Pſalmis apud Deum de commiſ-

miſſo ſatagat veniam impetrare. Inſuper in diſtricto Clauſtro Monachorum vel Canonicorum regularium (ſi fieri poteſt) eſt recludendus, itaut uſque ad ſeptennium vel quinquennium debeat ab Eccleſiarum introitu coerceri, juxta textum *in c. ſicut dignum 6. §. fin. de homicid.* ubi Panorm. *nu.* 10. Quod ſi inſuper beneficiatus ſit, debet ſuis beneficiis ſpoliari, ut colligitur ex *cap. Henricus 2. de Cleric. pugnantib. in duello*.

7 Prædictæ homicidarum pœnæ extenduntur etiam ad eum, qui homicidium caſuale committit quoad perſonam occiſam, homicidium tamen intendit, ut ſi quis volens ex propoſito occidere Titium, per ignorantiam vel errorem occidat Cajum, ut docet Bart. *in l. Perſpiciendam* 11. §. *Delinquunt ff. de pœnis*. Item extenduntur quoque ad eum, qui ita graviter aliquem vulneravit, ut certum eſſet ipſum ex eo vulnere vita exceſſurum, quamvis poſtea alius acceſſerit, qui alio vulnere eumdem vita privavit: tunc enim uterque percutiens tenetur de occiſo, juxta *l. Ita vulneratus* 51. *ff. ad leg. Aquil.*

8 Quia autem homicidium, tam facto quam præcepto, ſive conſilio, aut defenſione; non eſt dubium perpetrari, ut dicitur *in c. 2. in fine de Cleric. pugnantib. in duello*; ideo non ſolum manu ſua exequens homicidium, ſed etiam mandans, conſulens, immediate adjuvans, prædictis homicidii pœnis ſubjectus eſt, ut ſumitur ex *citat. c. ſicut dignum 6. §. fin. de homicid.* juncta ibid. Gloſ. *v. Conſilium*.

9 Idem quoque juris ſervatur in eo, qui dat cauſam abortui, fœtu jam animato, ut de jure

re

re civili conſtat ex *leg. ſi quis* 38. §. *qui abortionis ff. de pœnis*, *&* *l. penult. C. ad leg. Corn. de ſicar.* juncta ibidem Gloſ. *v. ſi quis necandi infantis*; de jure autem Canonico ex *c. ſicut* 20. *de homicid.* Alia ratio eſt ejus, qui fętus inanimati cauſat abortum: cum enim ille proprie hominem non occidat, quamvis ceteroquin graviter delinquat, non punitur in ſæculari foro pœna mortis, ſed alia mitiori, ut tradit Farinac. *in prax. crim. q.* 122. *num.* 137. ſicut & in foro Eccleſiaſtico irregularitatem non contrahit, ex *citat. c. ſicut* 20.

10 Quod ſi contingat, aliquem cauſa odii vel explendæ libidinis, viro aut mulieri aliquid facere, vel potandum dare, ut non poſſit generare, aut concipere vel naſci ſoboles, quamvis verus homicida non ſit, per quamdam tamen Juris interpretationem, talis eſſe cenſetur, & ut homicida puniendus eſt, ex *cap. ſi aliquis* 5. *de homicid.* quidquid ſit utrum puniendus ſit pœna homicidii ordinaria, an alia mitiori, ut cenſet Farinac. *in cit. q. num.* 98. In eo tamen caſu, eumdem non fieri irregularem ac ſi hominem interfeciſſet, docet Gloſſ. *in cit. c. ſi aliquis v. ut homicida*.

11 Dixi *non fieri irregularem ac ſi hominem interfeciſſet*. Sciendum enim eſt, præter pœnas in homicidam ſtatutas, de quibus hactenus dictum eſt, ex homicidio oriri plerumque in occiſore impedimentum quoddam ſeu inhabilitatem de Jure Canonico ſtatutam, ratione cujus promoveri nec ad Ordines, nec ad beneficia poteſt, ac ſpeciali vocabulo dicitur irregularitas. Sed de hac re ſermo erit infra *in tit. de irregularitate*.

TIT.

TIT. IX.

De furtis.

1 POſt explicationem criminis, per quod læditur proximus in vita corporali, agendum hic eſt de criminibus, per quæ læditur in rebus ſuis videlicet de furtis, de quibus etiam eſt expreſſa *rubr. in 5. Decretal.*

2 Furti nomine generaliter intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ, invito domino, ut habetur *in §. furtum, inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur*. Specialiter tamen, & ſtrictius ſumitur furtum pro uſurpatione illicita, & fraudoloſa rei alienæ invito domino, ut *in l. 1. ff. de furtis*, & ſic diſtinguitur a rapina, quo nomine venit illicita, & violenta uſurpatio rei alienæ, ſciente, & vim patiente domino, de qua ſermo eſt *in toto tit. inſtit. & ff. de vi bonorum raptorum*.

3 Furtum apud Juriſtas aliud dicitur manifeſtum, aliud nec manifeſtum ex *l. furtorum 2. ff. de furtis*. Manifeſtum eſt, quando fur deprehenditur cum re furtiva, priuſquam eo loci eamdem pertulerit, quo deſtinaverat illam perferre, ac cum illa manere eo die, ex *l. 3. & 4. ff. eod.* Furtum nec manifeſtum eſt, quando fur non ita deprehenditur cum re furtiva *lib. nec manifeſtum 8. ff. eod.*

4 Crimen furti graviter punitur ab utroque Jure. Primo enim a Jure civili ſtatuta eſt contra illud pœna pecuniaria, ſi civiliter agatur, ut ſi furtum manifeſtum fuerit, præter rem furto ablatam, ſolvatur quadruplum; ſi autem fuerit nec manifeſtum, duplum, ex

ex §. *conceptum, in fine, juncto* §. *ult. inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſc.* Item furti nomine damnatus eſt infamis; ex *l. athletas* 4. §. *fin. ff. de his qui notantur infam.* Demum quamvis ex *auth. ſed novo jure C. de ſervis fugitivis*, pro furto contra quod criminaliter agatur nec pœna mortis nec mutilationis infligenda ſit, ſed arbitraria pœna pro criminis qualitate, attamen vel ex peculiari ſtatuto, vel ex conſuetudine pluribus in locis pœna capitalis infligitur, ſi furtum ſit magnum, vel ſæpius iteratum, ut teſtatur Menoch. *de arbitr. caſu* 295.

5 De Jure autem Canonico fur non poteſt ad Sacros Ordines promoveri; niſi tamen delictum ſponte confeſſus fuerit, & per reſtitutionem ſatisfecerit, nec ſuper furto manifeſta nota, vel infamia reſperſus fuerit, in quo caſu, ſi alias idoneus ſit, poſt peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ, promoveri poteſt, juxta Textum *in cap. fin. de furtis*.

6 Quod ſi furtum commiſſum ſit a Clerico, qui in eo crimine captus, ſive deprehenſus, & convictus ſit, deponendus eſt, ut decernitur *in c. presbyter* 12. *diſt.* 81. *& c. cum non ab homine* 10. *de judiciis*, ubi præterea ſtatuitur, ut ſi depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debeat: deinde contumacia creſcente, anathematis mucrone feriri, ideſt ſolemniter excommunicari, poſtmodum ſi in profundum malorum veniens contempſerit, per ſæcularem comprimendus ſit poteſtatem, itaut ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.

7 Hæc autem intelligenda ſunt de furtis ex-

extra gravem neceſſitatem commiſſis. Si quis enim ex tali neceſſitate furetur, mitius punitur, quam ſi nulla neceſſitate ductus furaretur, ex *c. ſi quis propter 3. de furtis*. Quod ſi neceſſitas ſit extrema, puta quia aliter quam furando non poterat vitam ſuſtentare; tunc nulli pœnæ ſubjectus eſt, ut colligitur ex *c. diſcipulos 26. de conſecr. diſt.* 5. Huc etiam facit dictum illud Juriſtarum, tempore extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia, ideſt communicanda, ut explicat Gloſ. *in l. 2. v. conferret ff. ad leg. Rhodiam de jactu*.

TIT. X.

De Uſuris.

1 CUm uſura ſit quædam ſpecies furti, titulo de furtis congruenter ſubnectitur titulus de uſuris, quo nomine potiſſimum ſignificatur lucrum, ſeu acquiſitio rei pretio æſtimabilis, quæ tanquam debita proveniat ex titulo mutui, ut ſi quis mutuaret 100. cum obligatione, ut reſtituantur 110. illa 10. acquiſita ex titulo mutuationis eſſent lucrum uſurarium, ut conſtat ex 14. *qu. 3. per totam*, & ex pluribus juribus *in Decretalibus de uſuris*. Nonnunquam etiam nomine uſuræ ſignificatur ipſa conventio, ſeu contractus uſurarius, quo quis paciſcitur aut intendit aliquod lucrum tanquam debitum ſuprà rem mutuatam ratione mutuationis.

2 Uſura in genere multipliciter dividitur. Alia enim eſt uſura realis; alia uſura mentalis. Uſura realis eſt, quando expreſſe, vel tacite pactum intervenit, ut ratione

mu-

mutuatione ſolvatur aliquod lucrum ultra ſortem, hoc eſt ultra rem mutuatam. Uſura mentalis eſt, quando quis mutuat actu externo cum intentione acquirendi ex mutuo aliquod lucrum tanquam debitum, quamvis de tali lucro nullum pactum interveniat ſive expreſſum, ſive tacitum.

3 Secundo dividitur uſura in apertam, & palliatam. Uſura aperta eſt, quando expreſſe, & proprie datur mutuum, ut ex eo lucrum injuſtum acquiratur. Uſura palliata eſt, quando ſub prætextu alterius contractus a mutuatione diſtincti, ſed eidem æquivalentis, intenditur aut acquiritur lucrum injuſtum ultra ſortem, ſicut contingeret v. g. ſi quis vendendo mercem, exigeret pretium ſupra juſtum ex titulo dilationis ſolutionis pretii, quæ dilatio eſt quaſi quoddam virtuale mutuum; quia concedere ſpatium temporis ad ſolvendum pretium, perinde eſt ac pro eodem tempore idem pretium mutuare.

4 Uſuram eſſe graviter prohibitam, patet ex *toto tit. de uſuris in Decretal. & 14. q. 4. per totam*. Quinimo ſi quis pertinaciter affirmare præſumeret, exercere uſuras non eſſe peccatum, ſubjectus eſſet pœnis hæreticorum, ex *Clem. un. de uſur.* Damnatæ enim ſunt etiam a Jure Divino in Sacris litteris expreſſo, ut explicat S. Th. 2. 2. *qu.* 78. *art.* 1. & teſtatur textus *in c. quia in omnibus* 3. *& c. ſeq. de uſur.* ubi dicitur crimen uſurarium utriuſque teſtamenti pagina condemnari. Inde fit, ut ex nulla diſpenſatione acquiri unquam poſſint, licet in favorem cauſæ piæ aut alterius boni operis, ex *cit. cap. ſuper eo* 4. *de uſur.*

5 Hæc autem intelligenda ſunt non ſolum

Digitized by Google

lum quoad lucrum pecuniarium, ſed etiam quoad aliud quodlibet pretio æſtimabile, & quoad quodlibet gravamen, & onus: nihil enim tale mutuatario imponi poteſt præter id, quod ipſi mutuo intrinſecum & proprium eſt. Unde non ſolum munus a manu, ſed etiam munus ab obſequio, & munus a lingua eſt materia uſuræ.

6 Ex his ſequitur, quod ſi debitor mutuatarius aliquid oppignoret creditori, quod ſuapte natura fructiferum ſit, puta poſſeſſionem aliquam; non poteſt creditor fructus ejuſdem lucrari ultra ſortem, ſed ſi quos percepit vel percipere debuit, debet illos in partem ſortis debitæ computare, & ſi tot percepit, quot ſufficiunt ad adæquandam æſtimationem ſortis, cenſendum erit extinctum debitum, adeoque res oppignorata abſolute reſtituenda erit debitori, ut conſtat, ex *c.* 1. *&* 2. *de uſur. & l.* 1. *&* 2. *C. de pignorat. act.*

7 Tres tamen caſus in Jure Canonico inveniuntur ab hac regula excepti, in quibus fructus rei oppignoratæ percipi poſſunt a creditore citra uſuram, non computando eos in ſortem. Primus eſt, ſi laicus aliquis injuſte detineat poſſeſſionem aliquam ſpectantem ad Eccleſiam, eamque oppignoret illi eidem Clerico, cui illa ipſa poſſeſſio aſſignata fuerat in beneficium, de quo caſu ſermo eſt *in c.* 1. *de uſur.* Secundus caſus eſt, ſi res oppignorata ſit feudum, atque tradatur in pignus domino directo ejuſdem feudi, de quo ſermo eſt *in c. conqueſtus* 8. *& c.* 1. *de feudis*, dummodo tamen interea idem dominus directus feudi non exigat a Vaſſallo debitum alias obſequium, ſeu ſervitium, vel

pen-

Digitized by Google

penſionem, ut cavetur *in eod. cap.* 1. *de feudis*, de quo, aliiſque pro iſto caſu ſervandis videri poteſt Molina *tr.* 2. *de juſt. diſp.* 323.

8 Tertius demum caſus eſt, ſi pro dote ſibi promiſſa accipiat maritus a Socero poſſeſſionem fructiferam in pignus: poteſt enim tunc ejus fructus percipere, donec dotem accipiat, nec cogitur eos in ſortem computare, ut habeat unde poſſit ſuſtinere onera matrimonii, ut ſtatuitur *in c. ſalubriter* 16. *de uſur.* Vide eumdem Mol. *in cit. tr.* 2. *diſp.* 321. *&* 322.

9 Utrum autem & quando poſſit citra uſuram aliquid exigi ſupra ſortem in mutuo, ratione lucri ceſſantis, vel ratione damni emergentis, aut propter periculum amittendæ ſortis, videri poteſt apud morales Theologos.

10 Obligationes & pœnæ, quibus vel de jure naturali, vel de jure poſitivo ſubjacent Uſurarii, plures ſunt. Primo enim cum acceptio uſurarum injuſta ſit, & rapinæ ſimilis, ex *cap. ſi quis uſuram* 10. 14. *qu.* 4. & cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum *cap.* 4. *de reg. jur. in* 6. tenentur omnes uſurarii ad reſtitutionem uſurarum, ad quam compelluntur etiam Judæi *cap. Poſt miſerabilem* 12. *&* *cap. penult. de uſur.* Quod ſi contingat, nulla facta reſtitutione uſurarium aliquem mori, obligatio reſtituendi tranſit ad ejus hæredes pro parte hæreditaria, juxta textum *in cap. Tua nos* 9. *eod.* ubi Abb. *num.* 6.

11 Hæc obligatio reſtituendi adeo ſtricti juris eſt, ut etiamſi debitor juraverit, ſe ſoluturum uſuras, aut ipſas non repetiturum; attamen compellere poſſit uſurarium ad relaxandum juramentum officio Judicis, per

di-

diſtrictionem Eccleſiaſticam, & poſtea ad reſtituendas uſuras, ut conſtat ex *cap.* 1. *de jurejur. & cap. Tuas* 13. *de uſur.*

12 Secundo uſurarii pœna eſt, ut ſi Clericus fuerit, ab Officio & beneficio Eccleſiaſtico ſuſpendatur, poſtquam parere contempſit, ex *c. Præterea* 7. *eod.* vel etiam deponatur, ut colligitur ex *c.* 1. *eod.* & habetur expreſſe *in c. Si quis oblitus* 4. *& c. Quoniam* 8. 14. *q.* 4. Si autem laicus ſit, uſque ad dignam ſatisfactionem, vinculo excommunicationis aſtringatur, ex *eod. c. Præterea.*

13 Tertio uſurarii manifeſti patiuntur pœnam infamiæ, *c. Infames* 2. *circa finem* 3. *q.* 7. *& l. improbum* 20. *C. ex quibus cauſ. infamia irrogatur.* Præterea uſurarius manifeſtus non eſt admittendus ad Communionem Altaris, ſeu ad perceptionem S. Euchariſtiæ, nec Chriſtiana (ſi in hoc peccato deceſſerit) ſepultura tumulandus. Sed nec oblationes ejus quiſquam accipere poteſt. Qui autem acceperit, vel eum Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ, tenetur reddere, quod accepit, & donec ad arbitrium Epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab officii ſui manet executione ſuſpenſus, juxta textum *in c. Quia in omnibus* 3. *de uſur. & Clem.* 1. *de ſepultur.* ubi inſuper decernitur, ut qui ſcienter in Eccleſiaſtica ſepultura ſepelire præſumit prædictos uſurarios manifeſtos, ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubjaceat. Item non eſt admittendus ad confeſſionem ſive abſolutionem ſuorum peccatorum, nec teſtamentum condere poteſt, niſi prius uſuris ſatisfecerit, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum præſtet idoneam cautio-

Digitized by Google

nem: juxta modum expreſſe ſtatutum ex *in cap. Quamquam de uſur. in 6.*

14 Demum omiſſis reliquis, quæ videri poſſunt apud Theſaur. *in lib. de pœnis Eccleſiaſticis p. 2. tit. de Uſurariis cap. 1.* ſancitum eſt *in cap. 1. de uſur. in 6.* ut nec Collegium, nec alia Univerſitas, vel ſingularis perſona cujuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas & alios non oriundos de terris ipſorum publice fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: ſed hujuſmodi uſurarios manifeſtos omnes intra tres menſes, de terris ſuis expellant, nunquam aliquos tales de cetero admiſſuri: nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel ſub alio titulo quocumque concedat. Qui contrafecerint, ſi perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionis; minores perſonæ ſingulares, excommunicationis; ſi autem Collegium ſeu alia Univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto incurrant. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum (quamdiu in eis uſurarii commorantur) ex tunc Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Ceterum ſi laici fuerint, per ſuos Ordinarios ab hujuſmodi exceſſu (omni ceſſante privilegio) per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur.

15 Utrum crimen uſuræ ſit miſti fori, itaut cognoſci poſſit tum a Judice ſæculari, tum ab Eccleſiaſtico, diſputatur inter Doctores. De hac quæſtione videri poteſt Guttierez *lib. 2. Canonic. Quæſtionum cap.* 18.

TIT.

Digitized by Google

TIT. XI.

De adulteriis & ſtupro.

1 ADulterium ſtricte ſumptum eſt alieni thori violatio, atque committitur vel a conjugato cum conjugata, vel a conjugato cum ſoluta, vel a ſoluto cum conjugata, ut colligitur ex *cap. 2. 36. q. 1.*

2 Pœnæ contra adulteros ſtatutæ plures ſunt. Olim in Lege veteri pœna fuit lapidatio, ut ſignificatur *in c. 8. Joan.* De jure Cæſareo decreta olim fuit adulteris, ſive viro, ſive mulieri, pœna gladii, *l. quamvis 30. §. fin. C. ad leg. Jul. de adulter. & §. Item lex Julia inſt. de publ. Judiciis*, quamvis poſtea quoad feminas correcta fuerit illa lex, ut verberatæ in Monaſterium mittantur: itaut intra biennium viro uxorem repetere liceret, ſecus autem poſtea, juxta *auth. ſed hodie C. eod.* Godie quid hac in re ſervandum ſit, cognoſcendum eſt ex particularibus ſtatutis vel conſuetudinibus regionum. Videri poſſunt Juriſtæ *in tit. ff. ad leg. Jul. de adult.*

3 De jure Canonico, adulteri tam maſculi, quam feminæ, ſi præſertim in delicto perſeverent, excommunicantur, ut ſumitur ex *c. intelleximus 6. de adulter. & ſtupro.* Mulieres autem etiam in Monaſterium detruduntur, & ſi mariti nolint eas recipere, ibi perpetuam pœnitentiam agere debent, *c. Gaudemus 19. de converſ. conjug.* Quod ſi adulterium commiſſum ſit a Clerico, iſque tale crimen confeſſus, aut de eo convictus fuerit a Judice Eccleſiaſtico, deponendus eſt

ab Officio & beneficio, & in Monaſterio ad agendam ibi pęnitentiam, toto vitæ ſuę tempore, collocandus *c. ſi quis Clericus* 10. *diſt.* 81.

4 Præterea conjux innocens propter alterius adulterium agere poteſt ad ſeparationem habitationis coram Judice Eccleſiaſtico, ad quem ſpectat hujus cauſæ cognitio ad eum finem inſtituta, ex *c. Tuæ* 4. *de procuratorib.* ſecus eſſet, ſi uterque conjux adulterii reus eſſet, in quo caſu non debet matrimonialis habitatio ſeparari, ut conſtat ex *c. penult. & ult. de adulter.* quia tunc paria crimina compenſatione mutua tolluntur. Quod ſi maritus ſit innocens, & ſciat uxorem ſuam deliquiſſe, & abſque pœnitentia permanere in fornicatione, non ſolum poteſt, ſed etiam tenetur ſe ab ejus cohabitatione dividere ad vitandum ſcandalum, ne videatur ipſe connivere & patrocinari adulterio uxoris, quia patronus turpitudinis eſt, qui crimen celat uxoris *c.* 1. 32. *q.* 1. *& cap. Si vir* 3. *de adult. & ſtupro.*

5 Si igitur accidat ſententiam divortii ferri a Judice, ſeparatur habitatio matrimonialis: ſed & inſuper uxor adultera poſt eamdem ſententiam, amittit dotem, eamque vir innocens lucratur, *c. Plerumq.* 4. *de donat. inter vir. & uxor.* quemadmodum & uxor innocens ob adulterium mariti lucratur donationem propter nuptias, teneturque maritus uxori dotem ſuam reſtituere, durante adhuc matrimonio, ut ex pluribus docet Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *diſp.* 8. *n.* 11. ſumiturque etiam ex *c.* 1. *&* 2. *de donat. inter vir. & uxor.*

6 Quomodo autem de jure recentiori Tridentini Ordinarius procedere debeat in

cau-

cauſa adulterii contra adulteros, videri poteſt *in ſeſſ. 24. de ref. matrim. cap.* 8.

7 Stuprum ſtricte acceptum ſignificat fornicationem commiſſam cum virgine, ut explicat Gratian. *in c. Lex illa* 2. 36. *qu.* 1. Quamvis nonnunquam latius ſumatur etiam pro peccato commiſſo cum vidua integræ vitæ & honeſte vivente, ut videre eſt *in l. inter liberas 6. ff. ad leg. Jul. de adult.*

8 De Jure Canonico, ſi quis Virginem ſeduxerit ac defloraverit, dotare eam debet, & habere uxorem. Quod ſi pater Virginis dare noluerit, tenetur ſaltem reddere pecuniam juxta modum dotis, quam Virgines accipere conſueverunt, *c.* 1. *de adult. & ſtupro*. Si autem ipſe ſtuprator nolit illam accipere, corporaliter caſtigatus, excommunicatuſque in Monaſterium, in quo agat pœnitentiam, retrudetur, de quo nulla ſit egrediendi ſine Judicis permiſſione licentia, *c.* 2. *eod.* Demum hoc grave crimen Clerico ſatis eſſe, ut idem Clericus deponatur, tradit Panor. *in eod. c.* 2. *nu.* 4.

9 Alia ſpectantia ad hæc, ceteraque delicta carnalia, videri poſſunt apud Theologos morales.

TIT. XII.

De quibuſdam peculiaribus Clericorum delictis.

1 PLures ſunt tituli in 5. Decretalium, in quibus agitur de quibuſdam delictis, quae præſertim verſantur circa ſuſceptionem aut adminiſtrationem Ordinum Eccleſiaſticorum, & propterea dici poſſunt peculiaria Clericorum. Hujus generis deli-

cta ſunt, quæ præſenti hoc titulo comprehendimus.

2 Primum ejuſdem generis delictum eſt, ſi quis Clericus depoſitus, vel excommunicatus, vel interdictus, audeat in Ordine miniſtrare, & de eo agitur *in tit. de Clerico excomm. depoſ. vel inter. miniſtr.* ac multiplex contra illud pœna decernitur. Prima pœna eſt: ut ſi Clericus depoſitus propter crimen, actum Ordinis aut officii, a quo depoſitus eſt, exerceat, excommunicandus ſit, *c. 1. eod.* idemque juris ſervandum ſit, ſi Clericus degradatus, aut ab officio pro certis criminibus ſuſpenſus aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſtea ab Epiſcopo ſuo correptus, in incepta præſumptione perduraverit. Quod ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus minime emendare potuerit, Regis judicio, ad requiſitionem Eccleſiæ, exilio damnetur, *1. 2. eod.*

3 Item *in c. Clerici 3. eod.* ſtatutum eſt, ut ſi Clericus interdictus vel excommunicatus ante abſolutionem Divina officia celebraverit, niſi monitus ſine dilatione redierit, perpetuæ depoſitionis ſententiam pro auſu tantæ temeritatis incurrat, & etiam beneficiis omnibus ſpolietur, ut habetur *in cap. Fraternitati 6. eod.*

4 Ejuſdem demum criminis pœna eſt, ut ſi Clericus excommunicatus vel ſuſpenſus vel interdictus exerceat ſolemniter ſibi prohibitum actum Ordinis, ſaltem majoris, irregularitatem incurrat, prout ſumitur ex *c. 1. §. ult. de ſent. excom. in 6. c. 1. de ſent. & re judic. in 6. §. ult.* aliiſque juribus. Niſi tamen Divina celebraverit cum ignorantia

pro-

probabili ſuſpenſionis ſuæ, ratione cujus excuſaretur, non autem cum ignorantia craſſa & ſupina aut erronea, quia hujus generis ignorantia non excuſat, *c. Apoſtolicæ 9. de cler. excom. depoſito &c.*

5 Dixi *actum Ordinis ſaltem majoris*, quia quoad Clericos minorum Ordinum, utrum irregulares fiant ex eo, quod cenſura ligati ſuorum Ordinum actus exerceant, quæſtio eſt inter Theologos & Canoniſtas, cujus probabiliſſima reſolutio ea eſſe videtur, quam tradit Suar. *de cenſ. diſp.* 19. *ſect.* 2. *n.* 10. videlicet irregulares fieri, ſi actum exerceant ſolemniter, & ex proprio Officio, tanquam Miniſtri ad id deputati, eo veſtium genere, eoque tempore, loco, ceteriſque circumſtantiis, in quibus idem actus nonniſi per Clericum ordinatum exerceatur: quia tunc apparet eumdem Clericum operari ut Miniſtrum conſecratum; ſecus autem ſi actum exerceant, qualiter etiam a laico fieri poſſit & ſoleat. Unde concludit ibidem idem Doctor, raro vel nunquam hanc irregularitatem incurri, quia vix aliquid, aut aliquo modo faciunt Clerici in ſolis minoribus Ordinibus conſtituti, quod laici facere non conſueverint.

6 Supradicta procedunt de Clerico excommunicato excommunicatione majori: ſi enim aliquis ſolum ligatus excommunicatione minori, celebrat, quamvis graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit: & licet eligi prohibeatur, non prohibetur eligere, vel ea quæ ratione juriſdictionis ſibi competunt, exercere, dummodo non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem Superioris, communioni

excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit: in quo caſu eſt anathemate feriendus, *c. ult. de Cleric. excomm. depoſ. &c.*

7 Aliud Clericorum delictum eſſet, ſi in aliquo Ordine, quem nondum ſuſceperunt, miniſtrarent, ſeu aliquod ejus miniſterium exercerent, qualiter nonniſi per conſtitutum in eodem Ordine exerceri poteſt, de quo crimine ſermo eſt *in toto tit. de Clerico non ordin. miniſtr.* Decernitur ibi per Sacros Canones, ut ſi Clericus non ordinatus (quod idem communis Doctorum ſententia extendit etiam ad laicos) aliquod Divinum Officium ita exercuerit, abjiciatur de Eccleſia, ſeu privetur communione fidelium, & ad altiores Ordines non aſcendat, imo & ab Ordine jam ſuſcepto ſuſpendatur pro arbitrio Epiſcopi per biennium aut triennium, ut habetur *in c. 1. & 2. de Cler. non ordin. miniſtr.* ſive ea ſuſpenſio extendatur, quoad omnes Ordines jam ſuſceptos, ut videtur ſenſiſſe Hoſtienſis, ſive ſolum procedat quoad Ordinem proxime & poſtremo ſuſceptum, ut videtur ſentire Suar. *de cenſ. diſp. 42. ſect. 4. n. 4.* Huc etiam facit Bulla 81. Clementis VIII. *Et ſi alias*, ubi de eo, qui cum non ſit Sacerdos, Miſſam celebrat, aut Confeſſiones audit, ſtatuitur, ut Sacris Inquiſitoribus, aut locorum Ordinariis tradatur degradandus, ac deinde Curiæ ſæculari puniendus.

8 Aliud quoque Clericorum crimen eſſet, ſi vel per ſaltum promoverentur, hoc eſt ſuperiorem Ordinem acciperent nondum accepto Ordine inferiori; vel ſi Ordinem furtive ſuſciperent, hoc eſt ſine conſenſu

pro-

proprii Epiſcopi, aut abſque prævio examine cum reliquis ordinandis ſe doloſe conjungerent, unde poſt titulos explicatos ſequitur in 5. Decretal. *tit. de cler. per ſaltum promoto, & tit. de eo, qui furtive Ordinem ſuſcepit.*

9 Si quis igitur per ſaltum promoveatur, puta prætermiſſo Subdiaconatu Diaconus ordinetur, ejus Ordinatio valida eſt, ut docet Gloſ. communiter recepta *in cap. unic. diſt. 52. v. Subdiaconatus*, & ſupponitur *in c. un. de cler. per ſaltum promoto*; Sed eſt illicita, & in ejus pœnam ſuſpenditur a ſuſcepti Ordinis executione, donec Ordo prætermiſſus ſuppleatur, poſt quem poterit Epiſcopus cum legitima cauſa ex miſericordia diſpenſare, ut ita Ordinatus poſſit miniſtrare etiam in Ordine per ſaltum ſuſcepto, dummodo tamen in eodem non miniſtraverit tempore ſuſpenſionis, ut conſtat ex *eod. c. unic. de cler. per ſalt. prom.* & ex Trid. *ſeſſ. 23. de ref. c.* 14.

10 Quod attinet ad pœnam eorum, qui furtive ſint Ordinati, diſtinguendum eſt, ut diſtinguitur *in cap. 1. de eo, qui Ord. furt. ſuſcepit*, vel enim prohibitum illis erat furtive ordinari ſub pœna excommunicationis, vel nulla interminatio excommunicationis ſuper hoc facta erat. Si primum, ſuſpenduntur ab Ordine ſuſcepto, & ad Superiorem Ordinem prohibentur aſcendere ſine diſpenſatione Summi Pontificis: niſi tamen in aliquo Monaſterio habitum Regularem ſuſceperint, & in eo fuerint aliquanto tempore laudabiliter converſati; in quo caſu poterit Epiſcopus miſericorditer

ter diſpenſare, ex *citat. cap.* 1. *&* 3. *eodem.* Si autem ſententia excommunicationis lata non fuerat, tunc furtive ordinatus ſuſpenſus etiam erit a ſuſcepti Ordinis executione, ſed poſt peractam penitentiam diſpenſari poterit a proprio Epiſcopo, niſi alia impediant, ex *eodem cap.* 1. Conſonat etiam Trid. *ſeſſ.* 23. *de reformat. cap.* 8. ubi decernitur, ut ſi quis ab alieno Epiſcopo ordinetur abſque teſtimonio Ordinarii circa ejus probitatem, & mores, Ordinans a collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus.

T I T. XIII.

De privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum.

1 ALia criminum ſpecies breviter hic cognoſcenda eſt, quæ committitur a privilegiatis qua talibus, atque conſiſtit in abuſu privilegiorum. Ad hujus intelligentiam, prælibandum aliquid eſt circa naturam, & proprietates privilegiorum.

2 Privilegium generice ſumptum, eſt quaſi quædam privata lex, ex *cap. Privilegia* 4. *diſt.* 3. quia ſcilicet alicui privatæ perſonæ, ſeu communitati, vel loco concedit aliquid ſpeciale contra, vel præter jus commune. Differt a diſpenſatione, quia nomine diſpenſationis ſolet intelligi conceſſio alicui facta contra jus commune in ordine ad unum aliquem actum exercendum, puta ad matrimonium contrahendum, quo actu

Digitized by Google

actu poſito, ceſſat diſpenſatio: de ratione autem privilegii proprie accepti eſt, ut concedatur ad aliquid operandum, vel non operandum ordinarie, & ſtabiliter præter, vel contra jus commune, ut ſatis indicat ipſum nomen legis, quæ per ſe ſignificat quamdam ſtabilitatem, & permanentiam.

3 Privilegium ita explicatum ſolet multipliciter dividi. Primo enim aliud eſt privilegium reale, aliud perſonale, ut ſumitur ex *l. Privilegia* 156. *ff. de diver. reg. jur.* Privilegium reale dicitur, quod immediate, & directe conceditur rei, vel officio: unde durat quamdiu durat ipſa res, aut officium, & conſequenter tranſit ad ſucceſſorem in eadem re, vel officio. Privilegium perſonale eſt, quod immediate, & directe conceditur perſonæ, unde illam non egreditur, & cum ea expirat, ut conſtat ex *cit. l. Privilegia*, & *l. Sordidorum* 13. *C. de excuſation. num. lib.* 10. Aliqui etiam aſſignant tertiam ſpeciem privilegii, quæ vocatur privilegium miſtum, quo nomine ſignificatur ab ipſis ea ſpecies privilegiorum, quæ conceduntur alicui certo generi perſonarum, puta Clericis, Religioſis, filiis familias &c. itaut tranſeant etiam ad eos omnes, qui ſucceſſive idem genus perſonarum conſtituunt.

4 Alia privilegiorum diviſio eſt in perpetua, & temporalia. Perpetua dicuntur, quæ conceduntur abſolute, & ſine temporis limitatione, unde de ſe durant, quamdiu non fuerint revocata. Ad hoc genus reducuntur, quæ ſine temporis limitatione conceduntur perſonæ fictæ, nempe corpori myſtico, ſeu politico, puta alicui civitati, uni-

verſitati, Collegio, Religioni &c. & quæ conceduntur perſonis certi generis, quæ communitatem conſtituunt; qualia privilegia diximus ab aliquibus vocari privilegia miſta: cum enim tales communitates, & myſtica corpora non deficiant, neque deficit privilegium illis conceſſum: Temporalia autem privilegia ſunt, quæ reſtricte conceduntur ad certum tempus, qualia nonnumquam eſſe ſolent, quæ conceduntur ſingularibus perſonis in individuo.

5 Concedere privilegia ille omnis, & ſolus poteſt, qui poteſt legem ferre, & in materia ſuæ diſpoſitioni ſubjecta, quamvis ceteroquin conceſſio privilegiorum non ſit proprie actus jurisdictionis, ſed mere gratioſæ liberalitatis. Hinc privilegium concedi poteſt etiam non ſubdito, dummodo hic ſit aliqua ratione inferior concedente: quamvis enim privilegium ſit quędam privata lex, attamen quatenus privilegium eſt, non obligat privilegiatum, & ideo relate ad eumdem non eſt neceſſaria in concedente juriſdictio.

6 Rurſus ſicut habens poteſtatem legislativam poteſt concedere privilegia, ita etiam poteſt privilegia revocare. Qua tamen in re diſtinguunt Doctores cum Panorm. *in cap. Novit. 13. de Judic. num. 23. & ſeqq.* inter privilegium conceſſum ſubdito, & inter privilegium conceſſum non ſubdito, quod privilegium conceſſum non ſubdito, & ab eo acceptatum, non poteſt a concedente revocari pro libito, quia ſe habet tanquam gratuita donatio legitime acquiſita; Princeps autem privare non poteſt non ſubditum rebus legitime acquiſitis. E converſo privilegium

con-

conceſſum ſubdito poteſt ab ipſo concedente revocari, ſi ſit privilegium gratuitum ſiſtens in pura ratione privilegii, ideſt facultatis, & licentia contra, vel præter jus commune: quia quod Princeps per privilegium liberaverit ſubditum a præcepto legis, non facit, quod non poſſit iterum illud idem præceptum eidem imponere, in quo æquivalenter conſiſtit revocatio privilegii. Dixi *ſi ſit privilegium gratuitum &c.* ſecus enim accidit ſi privilegium conceſſum ſit per contractum oneroſum, aut lucrativum, in quo caſu pro libito revocari non poteſt, quia etiam Princeps tenetur ſervare pacta facta cum ſubditis. Videri poteſt Suar. *de legib. lib.*8. *c.*37.

7 Revocatio privilegii fieri poteſt, tacite, vel expreſſe. Tacite fit, quando aliquid agitur, vel ſtatuitur a Principe, quod ſit contrarium privilegio, & ſine privilegii derogatione, vel abrogatione ſubſiſtere non poſſit: in quo caſu ſi Princeps habeat notitiam privilegii, & hoc non obſtante actum illum faciat incompatibilem cum privilegio, cenſetur virtualiter velle revocare privilegium, vel totaliter, & in perpetuum, ſi actus ille contrarius ſit abſolute incompatibilis cum toto privilegio, ejuſque permanentia; vel particulariter, & ad aliquod tempus, ſi prædictus actus contrarius habeat duntaxat partialiter, & ad tempus limitatam contrarietatem. Dixi *Si Princeps habeat notitiam privilegii*. Si enim ignorantia privilegii interveniat, aut ea preſumi poſſit in Principe, tunc per actum privilegio contrarium non revocatur privilegium, ut clare ſumitur ex *c.*1. *de conſt. in* 6. ubi Boniſ.

VIII.

VIII. declarat Rom. Pontificem non revocare tacite per ſuam legem ea, quæ poteſt probabiliter ignorare, niſi expreſſe caveatur in ipſa lege: quia videlicet cum tali ignorantia non conjungitur virtualis voluntas, quæ in incognitum fieri non poteſt.

8 Expreſſa revocatio privilegii eſt, quando fit verbis expreſſis, ſive in ſpecie, & in particulari, ſive ſaltem per clauſulas generales, ut cum dicitur v. g. *non obſtantibus quibuſcumque privilegiis &c.* quales clauſulæ generales regulariter ſufficiunt ad tollendum quodlibet particulare privilegium, quia *in toto partem non eſt dubium contineri, c.* 80. *de reg. jur. in* 6. Dixi *regulariter*: quia ſunt aliquæ limitationes in ordine ad aliquas ſpecies privilegiorum, quæ non tolluntur per ejuſmodi clauſulas generales, ſed debet illorum ſpecialior mentio fieri. Talia eſſe cenſentur privilegia, quæ continentur in corpore Juris, adeoque non ſunt tantum privilegia, ſed etiam leges publicæ, & Canones, unde pro illorum derogatione opus eſſet clauſula ſaltem in genere derogatoria legum, aut Canonum, ut colligitur ex Gloſs. communiter recepta *in auth. quæ in provincia, C. ubi de criminib. v. illic omni privilegio.* Item ejus generis ſunt privilegia, quæ in ſui tenore continent, ut revocari non poſſint, niſi fiat expreſſa eorum mentio de verbo ad verbum, aut aliquid ſimile. Ad idem demum genus reducuntur privilegia conceſſa per modum contractus, quæ nonniſi ex graviſſima cauſa revocantur, ubi eorum revocatio eſt in præjudicium tertii in jure acquiſito, & juſtitiæ, quod præjudicium non præſumitur,

niſi

Digitized by Google

niſi exprimatur, ut docet Panor. *in c. Veniens* 19. *de præſcript. num.*12.

9 Præter revocationem, quæ ſe tenet ex parte Principis, amitti quoque poteſt privilegium per renuntiationem, quæ ab habente privilegium fiat, vel expreſſe, vel tacite, exceptis tamen iis privilegiis, quæ conceſſa ſunt in favorem totius Ordinis, aut Communitatis, quibus renuntiari non poteſt a perſona privata, ut conſtat ex *c. Si diligenti* 12. *de foro compet.* Item exceptis iis privilegiis, quæ continent etiam jus tertii, cui per talem renuntiationem præjudicaretur, ut eſt exemplum *in c. Cum tempore* 5. *de arbitris.*

10 Loquendo igitur de privilegiis renuntiabilibus, illorum renuntiatio fieri poteſt, vel expreſſe, vel tacite. Expreſſe fit, quando, quis habet formalem voluntatem ſatis expreſſe exterius declaratam abdicandi a ſe totum jus, & facultatem privilegii: tacite, autem, cum quis aliquid facit, aut omittit, cui actioni, aut omiſſioni connexa ſit, vel ex natura rei, vel ex diſpoſitione juris amiſſio privilegii.

11 Sub hoc genere tacitæ renuntiationis includitur amiſſio illa privilegii, quæ habetur per non uſum ejuſdem privilegii: eſt enim ſententia ſatis recepta, privilegium aliquod amitti per ejus non uſum longo tempore, puta decennio, continuatum libere, etiam quando ſe obtulit occaſio illo utendi, ut videre eſt apud Innoc. Panor. Felin. & alios *in c. Cum acceſſiſſent* 8. *de conſtit.* & apud Juriſtas cum Bart. *in l. falſo C. de diver. reſcr. & l.*1. *ff. de nundin.* Quam tamen doctrinam non eſſe univerſaliter intelligendam de quolibet privilegio, ſed ſolum

de

Digitized by Google

de aliquibus, docet Gloſs. *penult. in c. Ut privilegia* 24. *de privileg.* Suar. *de leg. lib.*8. *cap.*34. *nu.*15. *& ſeqq.* Laym. *lib.*1. *Theol. Mor. tract.*4. *cap.*23. *num.*21. *&* 22. Duplex enim datur privilegiorum ſpecies: aliqua ſunt, quæ præciſe dant facultatem ad aliquid, & non tendunt in ullius alterius gravamen, qualia ſunt v. g. privilegia celebrandi ante auroram, abſolvendi a caſibus reſervatis, comedendi carnes in diebus prohibitis &c. alia ſunt, quæ redundant in gravamen, & onus aliorum, ut puta privilegium imponendi tributum, exigendi decimas, viſitandi Monaſteria exempta &c. Privilegia primi generis cenſent non amitti per præciſum non uſum, quibus etiam favet regula illa tradita a Panor. *in c. Joannes* 7. *de Cler. conjug. num.*9. quod quando lex non neceſſitat ad agendum, ſed ſolum dat facultatem ad agendum, non tollitur per non uſum, & quod in his, quæ ſunt meræ facultatis, non inducitur conſuetudo, quam regulam probavit etiam Sacra Rota *dec.*536. *nu.*4. *p.*2. *recent.* At alterius generis privilegia, quæ tendunt in aliorum gravamen, docent amitti, ſi quis illis longo tempore non utatur, etiam quando eſt occaſio, & facultas utendi, ad quod facit *l.* 1. *ff. de nundin.* juncta ibid. Gloſ. *v. tempore.*

12 Ratio diſparitatis eſt: quia circa privilegium aliis oneroſum locum habet præſcriptio: ii enim, in quorum gravamen, aut ſervitutem privilegium cederet, quamdiu privilegium non exercetur, ſunt in quaſi poſſeſſione ſuæ libertatis; unde ſi talis poſſeſſio continuetur uſque ad ſpatium tempo-

ris,

ris, quod ad legitimam præſcriptionem requiritur, robur acquirit ex titulo ejuſdem præſcriptionis. At circa privilegium pure facultativum, & nulli oneroſum nullus eſt, qui contra illud præſcribat, quia ſicut per tale privilegium nemo gravatur, ita per ejus non uſum nemo dicitur reponi in quaſi poſſeſſione ſuæ libertatis; ubi autem nulla poſſeſſio eſt, ibi locum non habet ulla præſcriptio, ut conſtat ex *c. Sine poſſeſſione 3. de reg. jur. in 6. & l. Sine 25. ff. de uſurpat. & uſucap.*

13 Quod dictum eſt de non uſu privilegii, debet cum proportione etiam intelligi de contrario uſu: quia etiam in hoc videtur habere locum illa diſtinctio inter privilegia aliis oneroſa, & inter privilegia nemini oneroſa; quod privilegia aliis oneroſa amittantur per contrarium uſum tanto tempore continuatum, quantum requiritur ad præſcriptionem, puta ſi quis habens privilegium non ſolvendi tributa, ſolverit tamen longo tempore: puta decennio, aut etiam longiori, quantum ſatis eſt ad præſcriptionem; in eo caſu amittat totaliter privilegium, quamvis quamdiu præſcriptio impleta non fuerit, amittat ſolum fructus privilegii quoad actus particulares titulo cujuſdam tacitæ renunciationis, quam cenſetur facere privilegiatus pro eiſdem actibus, ſuppoſito, quod privilegio renunciare poſſit: privilegia autem, quæ nemini ſint oneroſa, nunquam totaliter amittantur per ſolum contrarium uſum etiam longo tempore continuatum, quia circa ejus generis privilegia non habet locum præſcriptio. Videri poteſt Suar. *lib.* 8. *de legib. cap.* 35.

14 Alius

14 Alius modus amittendi privilegia eſt per eorumdem abuſum, nam, ut dicitur *in c. Ubi iſta 7. diſt. 74. privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate*. Nomine autem abuſus proprie intelligitur defectus commiſſus in ipſomet uſu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, ut v.g. Si quis prætextu privilegii aliquid plus faciat, aut omittat, quam a privilegio concedatur, quod eſt abuti privilegio per exceſſum; aut ſi quis ex privilegio ſumat occaſionem peccandi; aut demum ſi quis pravis ſuis moribus directe auferat finem, & fundamentum privilegii, ut eſt exemplum in Clerico beneficiato, cui conceſſum fuerit privilegium morandi alibi propter ſtudium, & ille neglecto ſtudio, aliis actionibus inutilibus occupetur.

15 In omnibus his, aliiſque ſimilibus abuſibus privilegium amittitur, quamvis non ſemper eodem modo. Aliquando enim amittitur ex natura rei; quomodo docet Suar. *in cit. lib.8. cap.36. num.7.* beneficiatum miſſum ad ſtudia amittere privilegium percipiendi fructus in abſentia, ſi nihil ſtudeat. Aliquando autem propter abuſum amittitur privilegium ex diſpoſitione Juris poſitivi, vel per ſententiam Judicis, vel etiam ipſo facto, quemadmodum, qui ſub ſpe immunitatis homicidium, aut mutilationes membrorum in Eccleſia committere non veretur, ipſo facto privatur privilegio Eccleſiaſticæ immunitatis, ex *c.fin. de immun. Eccleſ.* Utrum autem hic, & nunc in particularibus caſibus amiſſio privilegii veniat ipſo facto, an expectari debeat ſententia Judicis, pen-

pendet ex verbis legis, quæ ſi dicat *privilegium meretur amittere*, aut *privetur privilegio &c.* aliave ſimilia, ſignum eſt non amitti ipſo facto: ſecus eſt, ſi dicatur *noverit ſe privatum privilegio*, aut *amiſſio privilegii ipſo facto incurratur &c.*

16 Ne abuſus per exceſſum committatur in privilegiis, illud eſt diligenter ſervandum, ne privilegium extendatur ultra id, quod in eo permittitur, ac ſignificatur juxta proprietatem verborum. Quia autem nonnunquam contingit, verba privilegiorum capacia eſſe ſtrictioris, aut amplioris ſignificationis, ideoque nonnunquam dubitari poſſe, quomodo hic, & nunc fieri debeat talium verborum interpretatio; propterea ſtatuuntur a Doctoribus aliquæ regulæ tum circa privilegia nullatenus derogantia juri communi, aut alicujus tertii, quæ dicuntur pure favorabilia; tum circa privilegia magis rigoroſa, quæ, vel derogent juri communi, vel juri alicujus tertii, quæ vocantur privilegia odioſa.

17 Privilegia primi generis, quæ videlicet ſint pure favorabilia, docent eſſe ample interpretanda intra verborum proprietatem, quantum recta ratio, atque prudentia dictaverit. Ita deſumitur ex *c. Olim* 16. *de verbor. ſignif. c. Odia* 15. *de reg. jur. in* 6. *& l. Beneficium* 3. *ff. de conſtit. Princip.* Privilegia autem ſecundi generis, quæ ſcilicet ſint derogatoria juris communis, aut præjudicium inferant tertiæ perſonæ contra jus, quod ipſa jam habet acquiſitum, utpote odioſa, docent eſſe potius reſtringenda, ut ſumitur ex *cit. c. Odia* 15. *de*

reg.

reg. jur. in 6. Videri poteſt Suar. *in cit. lib.*8. *de legib. cap.*27. *&* 28.

18 Particulares abuſus privilegiorum, ſeu particulares exceſſus privilegiatorum a Sacris Canonibus damnati, videri poſſunt *in c. Ad hæc* 5. *c. Patentibus* 10. *c. Tuarum* 11. *c. Ex par.*27. *aliiſque juribus de privileg.* necnon *eod. tit. in 6. & Clem. & Extrav.*

TIT. XIV.

De Pœnis.

1 POſt titulum de criminibus congruenter ſequitur rubrica de pęnis: decet enim pœnam eſſe comitem culpæ, ut quos Dei timor a peccato non retrahit, ſaltem pęna corripiat.

2 Nomen pęnæ dupliciter ſumi poteſt. Aliquando enim ſumitur in ampliori ſignificatione pro quolibet damno, ſeu incommodo, quod alicui infligatur, etiamſi nulla ejus culpa præceſſerit, ut colligitur ex *c. ſine culpa* 13. *de reg. jur. in 6.* Aliquando autem ſumitur in ſtrictiori ſignificatione, & extenditur tantum ad ea coercitionum genera, quę alicui infliguntur propter culpam ab eo commiſſam, ſub qua acceptione definitur *in l. aliud* 131. *ff. de verb. ſignif.* noxæ vindicta, & delictorum coercitio, in *cap.* autem *Pœnitentia* 4. *de pœnit. diſt.* 3. læſio, quæ punit, & vindicat, quod quiſque commiſit.

3 Sicut autem varia ſunt criminum genera, variaque tribunalia, in quibus crimina puniuntur; ita & variæ ſunt pęnarum claſſes, ut de jure civili videri poteſt *in toto tit. ff. & C. de pœnis*, & de Jure Canonico *eod.*

toto

toto tit. de pœnis qui eſt in 5. Decretal. in *6. in Clem. & in Extrav.*

4 Pęna Eccleſiaſtica, de qua nobis eſt ſpecialiter agendum, intelligitur illa, quæ per poteſtatem Eccleſiaſticam infligitur, atque dividitur in pœnam mere ſpiritualem, & in pęnam temporalem. Pęna primi generis eſt, quæ principaliter animam punit privans illam ſpiritualibus bonis, quamvis interdum in conſequentiam privet etiam aliquibus corporalibus. Ad hoc genus reducuntur cenſuræ, privatio beneficiorum, aut vocis activæ, aut paſſivæ, item inhabilitates, &c. Pęna Eccleſiaſtica temporalis eſt, quæ principaliter privat temporalibus bonis, eaque ſubdividitur in pecuniariam, & corporalem, qualis eſt pęna carceris, verberatio, exilium, &c. adde & pęnam mortis, quæ non excedit Eccleſiaſticam poteſtatem, ut colligitur ex *extrav. unam ſanctam* 1. *de majorit. & obed. inter commun.* quamvis Eccleſia non ſoleat hanc poteſtatem exequi per Judices, & Miniſtros Eccleſiaſticos, ſed per Laicos, & mediante illorum poteſtate: quinimo, ut piam Matrem decet, quando Eccleſia aliquem Clericum degradatum, vel etiam Laicum tradit poteſtati ſæculari, efficaciter pro eo intercedit, ut citra mortis periculum ſententiam moderetur, ut dicitur *in c. novimus* 27. *de verb. ſignif. & c. Reos* 7. 23. *qu.* 5.

5 Rurſus pena Eccleſiaſtica alia eſt ferendæ ſententiæ, alia latæ ſententiæ. Pęna ferendæ ſententiæ intelligitur illa, quæ non incurritur, niſi mediante ſententia Judicis condemnatoria, aut executoria. Pęna latæ

latæ ſententiæ eſt, quæ incurritur ex ipſo Jure, ſeu canone diſponente, independenter a miniſterio Judicis, ſeu abſque alia ſententia condemnatoria, vel executoria, quia ipſum Jus trahit ſecum executionem. Utrum autem in particularibus caſibus pœna aliqua per legem ſtatuta dicenda ſit ferendæ, aut latæ ſententiæ, pendet ex verbis ipſius legis, quæ ſi aliquando ambigua ſint, & omnibus expenſis probabiliter dubitetur, utrum contineant pęnam latæ, vel ferendæ ſententiæ, in tali caſu ex pluribus, quos refert, ſupponit Suar. *lib. 5. de legib. cap. 6. nu. 3.* intelligenda eſſe ferendæ, quia in pœnali materia interpretatio ſit in partem benigniorem, ut conſtat ex *cap. in pœnis 49. de reg. jur. in 6. & l. interpretatione* 42. ff. *de pœnis*. Videri poteſt idem Suar. *in cit. cap. 6.*

6 Quamvis tamen circa pęnam latę ſententiæ, ut incurratur, non requiratur ſententia Judicis ipſam imponentis, cum imponatur per ipſam legem; quæri nihilominus poteſt, utrum ſaltem requiratur ſententia declaratoria criminis?

7 Reſpondent communiter Auctores, quod ſi ſermo ſit de cenſuris impoſitis per Canonem latæ ſententiæ, illæ incurruntur ipſo facto abſque ulla ſententia declaratoria criminis; idem dic de irregularitatibus, & ita communiter ſervatur in praxi. Si autem ſermo ſit de pęnis a cenſura diſtinctis; vel illæ ſunt pęnæ pure privativæ, & quæ nullum requirunt actum phyſicum hominis ad ſui conſummationem, ſeu executionem, quales ſunt inhabilitates, privationes tituli, ſeu ſolius dominii civilis, privationes vocis activæ,

ctivæ, aut paſſivæ, &c. vel ſunt pęnæ, quæ ad ſui executionem indigent aliqua hominis actione, qualis eſt privatio bonorum civiliter, & naturaliter poſſeſſorum, pęna exilii, &c.

8 Primi generis leges pęnales, quæ videlicet ad ſui executionem nullum requirunt actum phyſicum hominis, ſi contineant pęnam latæ ſententiæ, habent abſolute ſuum effectum, etiam in delictis occultis, ante omnem ſententiam declaratoriam criminis, ut docent Doctores citati a Suar. *in cit. l.5. c.9. n.2.* Unde ſi contingat, v. g. ab aliqua perſona committi delictum, quod per Sacros Canones inducat inhabilitatem, ſeu impedimentum dirimens ad Matrimonium cum certa perſona contrahendum, ante quamcumque ſententiam declaratoriam criminis cenſetur abſolute inducta eadem inhabilitas & Matrimonium judicatur irritum, ſi ab eadem perſona cum illa alia fuerit tentatum.

9 Quod attinet ad leges pęnales alterius generis, quæ ad ſui executionem aliquem requirunt actum phyſicum hominis, res eſt controverſa inter Doctores, aliis aſſerentibus ipſas incurri, & effectum habere ante ſententiam declaratoriam criminis, adeoque ante ipſam teneri delinquentem relinquere rem, qua per legem privatur, quam ſententiam tenent Abb. *in c.1. de conſtit. n.11.* Felin. aliique plures citati a Suar. *c.8. n.4.* Aliis contra aſſerentibus, ejuſmodi leges pęnales, quamvis non requirant ſententiam condemnatoriam, regulariter tamen requirere declaratoriam criminis, niſi tamen in

ipſa

ipſa lege pęnali aliqua verba addantur, quæ ſatis explicent intentionem Legislatoris eſſe ut inducatur abſolute pœna ante declaratoriam, aut niſi ceteroquin lex ipſa pœnalis eſſet inutilis, & inefficax. Huic ſententiæ videtur favere Innoc. *in cap. cum noſtris 6. de conceſſ. præb. n.* 1. aliique plures relati ab eod. Suar. *ibid. n.* 5. ubi concludit eamdem eſſe probabiliorem: tum quia communis uſus (ut ipſe teſtatur) ita videtur tales leges interpretari; tum etiam quia non videtur deeſſe fundamentum in Jure: nam in *cap. cum ſecundum* 19. *de hæret. in* 6. decernitur ut bona hæreticorum ſint ipſo jure confiſcata,& tamen eorumdem bonorum occupatio fieri non poſſit, niſi promulgata fuerit ſententia criminis declaratoria.

T I T. XV.

De ſententia Excommunicationis.

1 INter reliquas pęnas, quæ per poteſtatem Eccleſiaſticam infliguntur, potiſſimum locum habent cenſuræ, per quas privatur homo, quando per illas punitur, ſpiritualibus bonis. Eſt autem cenſura triplex, videlicet excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum,ut ſumitur ex *c.quęrenti* 20.*de verb. ſignif.* de quibus ſingulis agendum eſt, initio facto ab excommunicatione, quæ eſt præcipua cenſuræ ſpecies *c. corripiantur* 17.25.*q*.3.

2 Excommunicatio eſt cenſura Eccleſiaſtica ſeparans Chriſtianum, cui infligitur, a communione fidelium, ut colligitur ex *cap. omnis Chriſtianus* 32. 11. *q*. 3. Ad hujus intelligentiam, ſciendum eſt, communionem,

quam

quam inter ſe fideles habent, triplicem eſſe, nempe pure internam, pure externam, & miſtam. Communicatio pure interna conſiſtit in fide, charitate, gratia, aliiſque ſupernaturalibus donis, quibus fideles Chriſto Domino, tanquam Capiti uniuntur. Communicatio pure externa conſiſtit in convictu pure externo, videlicet in colloquiis, contractibus, commerciis, &c. Communicatio miſta conſiſtit in uſu, & adminiſtratione Sacramentorum, tam activa, quam paſſiva, in communibus ſuffragiis Eccleſiæ, in Divinis Officiis, & Eccleſiaſtica ſepultura.

3 Communicatio itaque, cujus privatio per excommunicationem inducitur, proprie loquendo non eſt pure interna, quia hujus privatio, vel nullatenus inducitur, vel ſupponitur antecedenter inducta per culpam lethalem, in cujus pœnam excommunicatio feratur; ſed eſt alia duplex ſpecies communicationis, pure externæ ſcilicet, & miſtæ, unde eſt antiquus ille verſiculus: *Os, orare, vale, communio, menſa negatur*; diverſo tamen modo, ac rigore pro majori, vel minori gravitate cenſuræ, ut ex dicendis patebit.

4 Duplex enim eſt excommunicationis ſpecies, quarùm una dicitur excommunicatio major, alia excommunicatio minor, ut ſumitur ex *cap. penult. de ſentent. excommun.* Excommunicatio major vocari etiam ſolet anathema, quæ vox eſt Hebræorum propria, ut obſervat *Hieron. ad Galat.* 1. quamvis nonnunquam in Sacris Canonibus per anathema ſpecialiter ſignificetur excommunicatio major ſolemniter promulgata can-

delis accenſis, & poſtea extinctis, aliiſque ceremoniis ab Eccleſia inſtitutis, & quibus ſermo eſt *in c. debent* 106. 11. *q.* 3. quæ eſt pęna omnium, quæ ab Eccleſia infligantur, graviſſima, ut ſumitur ex *cap. cum non ab homine* 10. *de judiciis*.

5 Inter utramque hanc excommunicationis ſpeciem plures differentiæ interveniunt. Primo enim differunt quoad effectus: nam excommunicationis minoris duo effectus recenſentur, primo quod taliter excommunicatus privetur uſu paſſivo, ſeu ſuſceptione Sacramentorum, *cap. penult. de ſent. excommun.* & inſuper illicite conferat, quamvis valide, Eccleſiaſtica Sacramenta, *c. ſi celebrat. ult. de Cler. excom.* ſecundo, quod ſit inhabilis ad obtinenda beneficia, itaut ſi eligatur, ejus electio ſit irritanda, ex *eod. c. ſi celebrat.*

6 Effectus autem excommunicationis majoris plures ſunt. Primo enim, ita excommunicatus privatur uſu activo, & paſſivo Sacramentorum, nempe, ut neque poſſit adminiſtrare, neque recipere Sacramenta, *cap. Latores* 4. *de Cler. excommun. & cap. cum illorum* 32. *de ſent. excom.* Secundo eſt privatus communibus Eccleſiæ ſuffragiis, ſeu ſubſidiis ſpiritualibus nomine Eccleſiæ factis, *cap. a nobis* 28. *& c. ſacris* 38. *eod.* Tertio prohibetur intereſſe Divinis Officiis, quæ fiunt a Miniſtris Eccleſiæ ad ea deputatis, *c. reſponſo* 43. *eod. & c. alma mater* 24. *eod. in* 6. Quarto eſt inhabilis ad obtinenda beneficia, *c. poſtulaſtis* 7. *de Cler. excom.* Quinto eſt privatus omni uſu, ſeu executione juriſdictionis Eccleſiaſticæ, *cap.*

Au-

Digitized by Google

Audivimus 4. 24. *qu.* 1. *& cap. ad probandum* 24. *de ſent. & re judic.*

7 Sexto eſt excluſus ab omni communione forenſi, itaut exercere non poſſit officium publicum fori externi, & per exceptionem excommunicationis repelli poſſit in utroque foro, *c. decernimus* 8. *de ſent. excom. in* 6. *c. exceptionem* 12. *de exceptionib. & c.* 1. *eod. in* 6. Septimo eſt privatus omni communicatione civili, & politica cum aliis fidelibus, itaut excommunicato vitando non liceat taliter communicare, *c. Nuper* 29. *& c. penult. de ſent. excom.* aliiſque juribus. Octavo admitti non poteſt ad Eccleſiaſticam ſepulturam, ſaltem ſi ſit excommunicatus vitandus, ut cui non communicavimus vivos, neque communicemus defuncto, *c. Sacris* 12. *de ſepult.* Quod ſi contingat ipſum de facto in Eccleſiaſtico cœmeterio tumulari, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterit, extumulari debet, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactari. Plura alia ſpectantia ad hos alioſque ſimiles excommunicationis majoris effectus, videri poſſunt apud Theologos.

8 Altera differentia inter majorem, & minorem excommunicationem eſt, quod excommunicatio major, ut communiter fertur, nunquam infligitur, niſi pro peccato mortali, *c. Nullas* 42. 11. *q.* 3. *c. Ecce* 18. 24. *q.* 3. & Trid. *ſeſſ.* 25. *de Ref. c.* 3. At excommunicatio minor ferri etiam poteſt ob culpam venialem, ut docet Suar. *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 4. *nu.* 6. Imo quamvis de jure ferri poſſit, & olim fortaſſe ferri ſoleret pro variis culpæ ſpeciebus, tunc tamen uſus eſt,

nonnunquam incurratur, niſi a communicantibus cum excommunicato vitando; niſi tamen communicent in Divinis, aut in crimine crimínoſo, videlicet in eo crimine, propter quod alius excommunicatus eſt, quia in iſtis caſibus incurritur excommunicatio major, *c. Significavit* 18. *c. ſi concubinæ* 55. *de ſent. excom.* & *c. Statuimus* 3. *eod. in* 6.

9 Excipiuntur tamen caſus aliqui, in quibus aliquo modo communicantes extra Divina, & extra crimen criminoſum cum excommunicatis, excuſantur, qui caſus veteri illo verſiculo continentur: *Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe*. Per *utile* permittitur communicatio illa, quæ ad ſpiritualem ſalutem excommunicati conducat, ut puta ſi eidem ſalutaria conſilià præbeantur, *c. Cum voluntate* 54. *de ſent. excom.* Per particulam *lex* intelligitur hic lex Matrimonialis, ex qua lege permittitur uxori communicare cum marito excommunicato, ex *c. Quoniam multos* 103. 11. *q.* 3. Per particulam *humile* permittitur ſubjectis communicare cum iis, quibus ſubjecti ſunt in iis rebus, in quibus ſunt ſubjecti, ſuppoſito, quod illorum ſubjectio ſit ex natura rei conjuncta cum convictu, & cohabitatione, ex *eod. c. Quoniam multos*, & *c. ſi vere* 34. *de ſent. excomm.* Per particulam *res ignorata* excuſantur, qui cum excommunicatis ignoranter communicant, ex *eod. c. Quoniam multos*. Per particulam *neceſſe* permittitur communicatio cum excommunicato ob neceſſitatem gravem, tum ipſius excommunicati, tum aliorum, ſuppoſito, quod eidem neceſſitati provideri non poſſit per non excommunicatum,

cit.

cit. cap. Quoniam multos , c. Inter alia 31. *& cit. c. Si vere* 34. *de ſent. excom.*

10 Hactenus dicta de incurſu excommunicationis minoris propter communicationem, cum excommunicatis, intelligenda ſunt relate ad excommunicatos vitandos. Quinam autem ſint excommunicati vitandi controvertitur inter Doctores. Olim omnis excommunicatus erat vitandus, ut colligitur ex *c. Cum non ab homine* 14.*eod.* Poſtea in Conc. Conſtantienſi edita fuit conſtitutio *Ad evitanda ſcandala*, quæ refertur a S. Antonino 3. *p. tit.* 25. *c.* 3. in qua ſtatutum fuit, ut nemo teneatur abſtinere a communicatione cum excommunicato, niſi ſit publice denuntiatus, aut niſi notorie ſacrilegas manus in Clericum injecerit. Huic conſtitutioni aliquam moderationem appoſuit Conc. Baſileenſe *ſeſſ.* 20. *in fine ſub tit. de excommuicatis non vitandis*, ut ſcilicet non ſolum publice denuntiatus, & non ſolum notorius Clerici percuſſor, ſed etiam quicumque notorius excommunicatus, quamvis non denuntiatus, vitandus ſit.

11 Hinc orta eſt controverſia inter Doctores utrum ſervanda ſint conſtitutio Concil. Conſtantienſis, an conſtitutio Baſileenſis? ſunt qui ſentiant pro Baſileenſi, quos refert Suar. *de cenſ. diſp.* 9. *ſect.* 2. *n.* 4. eamque Fagnan. *in c. Quod a Prædeceſſore* 1. *de ſchiſmat. n.* 53. *& ſeqq.* cenſet fuiſſe confirmatam pro tota Eccleſia a Conc. Later. ſub Leone X. Oppoſitum donec plures graves Doctores quos citat, & ſequitur idem Suar. *ibid. nu.* 5. Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 2. *punct.* 4. *n.* 5. & Guttier. *Canon. quæſt. l.* 1. *c.* 1. qui teſtantur Conſtitutionem Conſtantienſem eſſe uſu receptam, & Eccleſiæ

conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres. Ad id autem quod opponitur ex Conc. Later. ſub Leone X. reſpondet Suar. *loco cit.* quod ibi non agebatur de lege ferenda, aut obſervanda circa hoc pro univerſa Eccleſia, ſed ſolum de concordatis inter Pontificem, & Gallos. Videri poſſunt Auctores citati.

12 Illud tamen hac in re extra controverſiam eſt, quod omnes excommunicati, quamvis ſint tolerati, teneantur abſtinere a communicatione cum aliis fidelibus. Ratio eſt ex ipſa Conſtit. Conſtantienſi: quia ſcilicet permiſſio communicationis cum excommunicatis toleratis, ubi illa locum habet, non eſt inducta in favorem ipſorum excommunicatorum, ſed ſolum in favorem aliorum fidelium: quare pro ipſis excommunicatis perſeverat jus antiquum, quo generaliter prohibetur communicatio cum excommunicatis.

13 Tertia demum differentia inter majorem, & minorem excommunicationem, eſt, quod excommunicatio minor nunquam ferri ſolet ab homine, hoc eſt per ſententiam Judicis, ſed ſolum fertur a jure, ſeu a lege illam imponente, idque nonniſi pro caſu communicationis cum excommunicato, ut explicatum eſt: at excommunicatio major ferri ſolet, tum ab homine, tum a Jure.

14 Inter ſententiam excommunicationis majoris latam ab homine, & inter latam a Jure, plures differentiæ ſunt. Inter reliquas ea eſt, quod ſententia excommunicationis lata a Jure eſt perpetua ex natura ſua, & tamdiu durat, quamdiu lege, aut conſuetudine contraria non abrogatur; at

ſen-

Digitized by Google

ſententia excommunicationis lata ab homine non incurritur, niſi quamdiu durat ejus, qui illam tulit, juriſdictio: quamvis ſi quis illam contraxerit, antequam ceſſaret ea juriſdictio, permaneret illa ligatus etiam extincta eadem juriſdictione, quamdiu non abſolveretur.

15 Præterea ſententia excommunicationis a Jure fertur pro delictis futuris, quamvis executionem non habeat, niſi quando delicta patrata ſunt; nullamque monitionem neceſſario prærequirit, quia ipſa lex gerit vices monitionis; at ſententia excommunicationis ab homine fertur etiam pro delictis præteritis, ac nonniſi præmiſſa trina monitione, aut ſaltem unica tribus æquivalente, poſito ſcilicet triplici temporis interſtitio, quorum primum pro prima monitione ſit, ſecundum pro ſecunda, tertium pro tertia, *c. Sacro 48. de ſent. excom. & c. Conſtit. 9. eod. in 6.* Alioquin Judex, monitione non præmiſſa præſentibus perſonis idoneis, per quas (ſi neceſſe fuerit) poſſit probari, excommunicationis ſententiam ferens interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem unum, alia etiam pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire, ex *eod. c. Sacro*. Item *in c. 1. eod. in 6.* præcipitur, ut quiſquis excommunicat, excommunicationem in ſcriptis proferat, & cauſam excommunicationis expreſſe conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum autem hujuſmodi ſcripturæ teneatur excommunicato tradere intra menſem, ſi fuerit requiſitus, ſuper qua requiſitione faciendum eſt publicum inſtrumentum, vel litteræ teſtimoniales con-

Digitized by Google

ficiendæ ſigillo authentico coſignatæ. Quod ſi quis judicum hujuſmodi conſtitutionis temerarius extiterit violator, ab ingreſſu Eccleſiæ, & Divinis Officiis per menſem unum ſuſpenditur. Quæ eadem ſervari quoque debent in ferendis ſententiis ſuſpenſionis, & interdicti.

16 Sententia excommunicationis ab homine ferri non poteſt, niſi ab habente poteſtatem, vel Ordinariam, vel delegatam excommunicandi. Poteſtatem ordinariam habent, qui ſunt in Officio, ſeu Dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, cui in perpetuum annexa eſt juriſdictio Eccleſiaſtica in foro externo. Poteſtatem delegatam habent, quibus illa competit ex ſpeciali commiſſione, quę de Jure ordinario fieri non poteſt laico, aut Clerico conjugato, aut mulieri, ſed ſolum Clerico gaudenti Clericalibus privilegiis.

17 Quemadmodum autem excommunicationem ferre non poteſt, niſi Superior, & habens in foro externo juriſdictionem Eccleſiaſticam; ita nec excommunicatione ligari, niſi ſubditus ejuſdem juriſdictionis Eccleſiaſticæ, qui ſit capax præcepti: Hinc excommunicari non poſſunt, qui baptizati non ſint, aut ex baptizatis, qui nondum ſint rationis compotes, aut qui deliquerint extra Territorium Epiſcopi excommunicantis, ex *c.2. de conſtit. in 6.* Superiores tamen Religioſorum ubilibet poſſunt ſuos ſubditos excommunicare, quia eorum juriſdictio non derivatur ex Territorio in perſonas, ſed ſpectat immediate ipſas perſonas, ut notat Caſtrop. *de cenſ. diſp.2. punct.3. n.3.* Item Communitas, ſeu Univerſitas, qua talis, excommunicari

non

non poteſt, ne ſcilicet contingat aliquem innocentem in eadem Communitate excommunicatione ligari, ut expreſſe decernitur *in c. Romana 5. de ſent. excom. in 6.* quamvis ceteroquin aliud obtineat in ſuſpenſione, & interdicto, de quibus infra.

18 Excommunicatio ſemel incurſa non aliter tollitur, quam per abſolutionem, pro qua non eſt in jure ulla forma præſcripta; niſi tamen danda ſit abſolutio judicialis, pro qua ſervandus eſt ritus ſtatutus *in c. A nobis 28. de ſent. excommun.* Ut autem abſolutio valide præſtetur, requiritur in abſolvente poteſtas, quæ relate ad cenſuras ab homine ſpecialiter latas reperitur in eo ipſo, qui tulit, niſi ei fuerit prohibitum, item in ejus ſucceſſore, ſuperiore pleno jure, ejuſque delegato, ut colligitur ex *cap. Paſtoralis* 11. §. *Præterea de off. Judic. Ordin.* favetque *c.* 1. *de reg. jur. & l. Nihil tam naturale 35. ff. eod.* Dixi *niſi ei fuerit prohibitum*: quia in Jure Canonico plures ſunt caſus, in quibus Auctori cenſuræ non permittitur abſolutio, ut videre eſt *in c. Grave 29. de præb. c. Tua nos 19. de ſent. excom.* aliiſque juribus relatis a Caſtrop. *diſp.* 1. *de cenſ. punct.* 11. §. 4. *num.* 4.

19 Quod autem attinet ad cenſuras a Jure latas, diſtinguendum eſt: vel enim ſunt cenſuræ reſervatæ ipſi Auctori, vel non ſunt reſervatæ. Primi generis cenſuræ abſolvi non poſſunt, niſi ab eo cui reſervatæ ſunt, vel ab ejus ſucceſſore, aut ſuperiore pleno jure, ejuſve delegato, alterius generis cenſuras relaxare poteſt relate ad ſuos ſubditos, qui juriſdictionem Eccleſiaſticam habet in foro externo, ut colligitur ex *cap. Nuper* 29.

de ſent. excom. ubi dicitur, quod cum conditor Canonis abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandis.

20 In mortis tamen articulo omnes Sacerdotes, (ne aliquis pereat) quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt, ut expreſſe conceditur a Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. ſumiturque etiam ex *c. Eos qui* 22. *de ſent. excomm. in* 6. ubi etiam decernitur, ut ſi poſtea periculum ceſſaverit, teneatur abſolutus ſe præſentare ei, a quo de jure fuerat abſolvendus, recepturus humiliter mandatum ipſius ſuper illis, pro quibus excommunicatus fuerat, & ſatisfacturus, prout juſtitia ſuadebit: alioquin in eamdem ſententiam ipſo jure recideret.

21 Abſolutio ab excommunicatione dari poteſt non ſolum viventibus, ſed etiam mortuis, ex *c. A nobis* 28. *de ſent. excom.* Excommunicatus enim, quamvis ſigna penitentiæ ante mortem dederit, & ab omnibus peccatis a Deo abſolutus deceſſerit, ſi tamen abſolutionem ab excommunicatione ante mortem non receperit; adhuc cenſetur cenſura ligatus in ordine ad privationem ſuffragiorum Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ: poteſt tamen in eo caſu & debet ab Eccleſia abſolvi juxta modum & ritum *in eodem c. A nobis* præſcriptum.

22 Demum pro recta intelligentia Sacrorum Canonum, notandum eſt ex *c. penult. de ſent. excom.* nomen excommunicationis abſolute & ſine addito prolatum, ſemper intelligi debere de excommunicatione majori, quod eſt jus ſpeciale in re præſenti,

quia

quia ceteroquin in aliis materiis pœnalibus verba dubia ſolent plerumque intelligi de pęna minori, juxta *c. In pœnis* 49. *de reg. jur. in* 6. & *l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*.

TIT. XVI.

De Suſpenſione.

1 ALia cenſuræ Eccleſiaſticæ ſpecies eſt ſuſpenſio, cenſura videlicet qua Miniſter Eccleſiæ ob culpam exercere prohibetur functiones Eccleſiaſticas, aut aliqua Eccleſiaſtica poteſtate uti. Inde fit laicum non eſſe capacem ſuſpenſionis Eccleſiaſticæ ſed ſolum Clericum, quacumque dignitate præfulgeat, etiam Epiſcopali, quamvis ceteroquin jure cautum ſit *in c. Quia periculoſum* 4. *de ſent. excom. in* 6. ut ſub generali ſententia ſuſpenſionis, ſicut & interdicti, latæ a Jure, non intelligantur comprehenſi Epiſcopi & eorum Superiores, niſi ſpecialiter exprimantur, quod ipſorum privilegium non extendi ad excommunicationem, docet ibidem Gloſ. *v. ſuſpenſionis*. Inde etiam fit ſuſpenſionem ferri poſſe non tantum in particulares perſonas, ſed etiam in Communitatem, puta in totum Capitulum, interdicendo illi uſum alicujus Eccleſiaſticæ poteſtatis, cujus ceteroquin munere fungi poſſet, ut conſtat ex *c. un. Ne ſede vacante in* 6. & ex Tridentino *ſeſſ.* 24. *de ref. cap.* 16.

2 Triplex eſt ſuſpenſionis ſpecies; alia a beneficio; alia ab officio, quæ rurſus ſubdividitur in ſuſpenſionem ab officio Ordinis, quæ impedit Ordinis exercitium, & in

ſuſpenſionem ab officio juriſdictionis, quæ prohibet juriſdictionis adminiſtrationem: alia ab officio ſimul & beneficio. Omnes iſtę ſuſpenſionum ſpecies poſſunt eſſe vel totales vel partiales, prout privant vel in totum vel ſolum partialiter adminiſtratione officii aut beneficii, aut utriuſque. Notant tamen Auctores, quod ſi ſuſpenſio abſolute feratur, intelligi debeat de ſuſpenſione ab officio, & beneficio ſimul, quia in tali caſu non eſt, unde generale nomen ſuſpenſionis limitari potius debeat ad unam ſuſpenſionis ſpeciem, quam ad aliam.

3 Suſpenſio ferri poteſt vel perpetua, hoc eſt abſque temporis determinatione, vel temporalis, hoc eſt pro certa dumtaxat temporis duratione, in quo tamen caſu ſuſpenſio potius habet rationem cujuſdam pęnæ, quam cenſuræ medicinalis. Item ferri poteſt vel ab homine ſeu per ſententiam hominis, vel a Jure ſeu per ipſum ſtatutum legis.

4 Suſpenſionem a Jure ferre poteſt ſolus ille, qui poteſt legem ferre: ſuſpenſionem autem ab homine regulariter ferre non poteſt, niſi qui poteſt excommunicare, unde ſicut ad ferendam excommunicationem, ita & ad ferendam ſuſpenſionem requiritur Eccleſiaſtica juriſdictio expedita in foro externo in eos, qui ſuſpendendi ſunt.

5 Forma ferendæ ſuſpenſionis non eſt in jure præſcripta, ſed ſufficit ut verbis exprimatur ad eam declarandam accommodatis. Debet tamen in ſcriptis ferri, expreſſa cauſa ſeu peccato, propter quod fertur, & præcedente monitione, reliquiſque ſervatis, quæ notavimus *in tit. præced. num.* 15.

6 Ef-

6 Effectus ſuſpenſionis, præter ſupradicta impedimenta ab adminiſtratione Ordinis aut beneficii, eſt etiam irregularitas, quæ incurritur a ſuſpenſo, ſi ſolemniter exerceat actum aliquem proprium Ordinis, a quo ſuſpenſus eſt, de quo tamen vide, quæ diximus *in tit.* 12. *n.* 4.

7 Suſpenſio ſemel incurſa, ſi lata fuit ſolum ad certum tempus, elapſo eo tempore ceſſat abſque alia abſolutione, ut poſt Gloſ. *in Clem.* 1. *de decimis v. donec & in c. Sacro de ſent. excom. v. per menſem*, alioſque Doctores, tradit Suar. *de cenſ. diſp.* 25. *ſect.* 1. *nu.* 3. At ſi lata fuit indeterminate quoad tempus & per modum pœnæ medicinalis, nonniſi per abſolutionem tollitur, ut ſignificat prior Gloſ. *cit.* quæ abſolutio, relate ad ſuſpenſionem ab homine ſpecialiter latam, dari poteſt regulariter ab eo, qui ſuſpenſionem tulit, aut ejus ſucceſſore in dignitate, niſi eis fuerit prohibitum; relate autem ad ſuſpenſiones per modum pœnæ medicinalis a jure generaliter latas, abſolutio dari poteſt ab Epiſcopo, dummodo ſuſpenſus a contumacia receſſerit, & Summus Pontifex abſolutionem ſibi non reſervaverit, ut deſumitur ex *c. Nuper* 29. *de ſent. excom.* ubi dicitur, quod cum conditor Canonis abſolutionem ſibi non reſervat, concedere videtur facultatem aliis relaxandi.

8 Quod ſi ſuſpenſio lata ſit a jure per modum puræ pœnæ abſque ulla temporis determinatione, utrum in eo caſu poſſit Epiſcopus illam abſolvere, eſt quæſtio a Canoniſtis agitata, & varie a variis reſoluta, ut videri poteſt apud Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 4. *pun.* 9. *n.* 5. & 6. alioſque ab ipſo relatos.

9 Quod

Digitized by Google

9 Quod autem attinet ad ſuſpenſionem latam expreſſe in perpetuum & abſque ſpe reſtitutionis, quæ proprio nomine dicitur depoſitio, dicetur infra in ſpeciali *tit. de depoſitione & degradatione*.

T I T. XVII.

De Eccleſiaſtico interdicto.

1 TErtia Eccleſiaſticæ cenſuræ ſpecies eſt interdictum, quo nomine venit Eccleſiaſtica illa cenſura, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum; necnon officiorum Divinorum & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quatenus ea ſunt bona quædam ſpiritualia a fidelibus participanda, quæ interdicti explicatio deſumitur ex *c. Quod in te* 11. *de pœnitentiis & remiſſionib. & ex c. Non eſt vobis* 11. *de ſponſal.* Ubi notandum, quod ſub diverſo reſpectu poteſt quis per diverſas cenſuras eodem bonorum genere privari: interdictum enim privat prædictis rebus Sacris, quatenus Sacræ ſunt & a fidelibus participabiles: excommunicatio iiſdem privat, quatenus includunt aliquam communicationem cum aliis fidelibus: ſuſpenſio demum, quatenus ſunt actus poteſtatis aut miniſterii Eccleſiaſtici. Unde ulterius infertur, quod quamvis ſuſpenſio ferri poſſit ſolum in Clericos; at interdictum eſſe poteſt commune Clericis & laicis, ſicut & excommunicatio.

2 Interdictum aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud miſtum. Interdictum locale eſt, quo interdicitur locus, ſeu quod immediate terminatur ad locum. Perſonale eſt,

eſt, quo interdicitur aliqua perſona vel communitas perſonarum, ſeu quod immediate terminatur ad perſonam aliquam vel communitatem perſonarum. Miſtum denique eſt, quo immediate interdicuntur locus & perſonæ.

3 Inter interdictum pure locale & inter interdictum perſonale, illud inter reliqua diſcrimen eſt, quod interdictum perſonale, utpote immediate afficiens perſonas, ſequitur perſonas ipſas, quæ propterea quocumque ſe conferant, ſunt ubilibet interdictæ. At interdictum pure locale, cum immediate ſolum locum afficiat, & nonniſi ex loco redundet in perſonas, non afficit perſonas, niſi prout exiſtentes in loco interdicto, unde extra locum interdictum non prohibentur intereſſe Divinis: exceptis tamen iis perſonis, quæ cauſam dederunt illi interdicto locali, quia ejuſmodi perſonæ ſpecialiter puniuntur etiam interdicto perſonali, unde nec in loco interdicto, nec alibi poſſunt intereſſe Divinis, ut deciditur *in cap. Si ſententia* 16. *de ſent. excom. in* 6.

4 Rurſus interdictum aliud eſt generale, aliud ſpeciale, quæ diviſio locum habet tum in interdicto locali, tum in interdicto perſonali, ſumiturque ex *c. Cum in partibus* 17. *de verb. ſignif.* Interdictum generale eſt, quod fertur in regnum, Civitatem, populum, ſeu communitatem: ſpeciale ſeu particulare eſt, quo ſpecialis locus, puta hæc vel illa Eccleſia, aut aliqua determinata perſona interdicitur. Demum omiſſis aliis diviſionibus facilioribus, dividitur interdictum, ſicut etiam ſuſpenſio & excommunicatio, in

id

id quod eſt a jure, & in id quod eſt ab homine, quæ diviſio ſatis patet ex ſupradictis.

5 Interdictum ferri poteſt ab eo, a quo ferri poteſt excommunicatio, atque ſuſpenſio, regulariter loquendo. Requiritur autem pro eo ferendo gravis cauſa ſeu grave delictum, & ſi ferri debeat ob contumaciam & per modum pœnæ medicinalis requiritur, ut ſcripto feratur, & cum iis conditionibus, quas indicavimus *in tit.* 15. *hujus libri n.* 15. *ex c.* 1. *de ſent. excom. in* 6.

6 Pro interdicto locali, regula eſt, illud eſſe amplæ interpretationis, tum quoad extenſionem locorum, tum etiam quoad extenſionem perſonarum in loco interdicto commorantium. Sub interdicto igitur generali locali, cui v. g. civitas ſupponatur, non tantum comprehenditur locus intra muros civitatis concluſus, ſed etiam ejus ſuburbia, & ædificia continentia, quemadmodum & interdicta Eccleſia, cenſentur etiam interdictæ ejus Capellæ; & Cœmeterium contiguum, ut expreſſe ſtatuitur *in c. ſi civitas* 17. *de ſentent. excomm. in* 6. quia videlicet alioquin interdictum redderetur fruſtraneum. Item prædictum interdictum vim quoque habet in locis, quæ ceteroquin exempta ſint a juriſdictione interdicentis, puta ſi intra civitatem interdictam aut in ejus ſuburbiis ſit aliqua Eccleſia Regularium aut aliorum, ſupra quos Epiſcopus juriſdictionem non habeat, adhuc tamen interdictum ad eamdem Eccleſiam extenditur, ut definitum etiam eſt a *Trid. ſeſſ.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 12.

7 Fit etiam ampla interpretatio quoad exten-

tenſionem perſonarum, unde interdictum locale ſervare tenentur omnes tam ſæculares, quam Regulares, etiam exempti, tam exteri, quam incolæ: quia ejuſmodi interdictum non tam eſt prohibitio perſonis facta, quam quædam inhabilitas, atque privatio Divinorum, cui locus ſubjectus eſt. Idque adeo procedit, ut plures apud Caſtrop. *de Cenſ. diſp.* 5. *pun.* 2. *n.* 7. tradiderint, etiam illum, qui interdictum tulit, teneri ad illud ſervandum.

8 Idem fere procedit in interdicto perſonali, quod ſi generale ferri contingat, ample eſt interpretandum, & extendendum ad omnes perſonas, quæ ſint pars illius communitatis, ſeu univerſitatis, quæ interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſita eſt, etiamſi ſint perſonæ innocentes, & etiamſi incorporentur eidem communitati poſt latam ſententiam interdicti: a qua tamen generali regula eximendi ſunt Epiſcopi, qui ſub generali ſententia interdicti perſonalis non includuntur, niſi de ipſis fiat expreſſa mentio; ut ſupra diximus *in tit.* 16. *de ſuſpenſione n.* 1. *ex cap. Quia periculoſum* 4. *de ſent. excom. in* 6.

9 Ejuſmodi perſonarum extenſio locum habet, quando ceteroquin propria verborum ſignificatio illam admittit: ſecus eſt, ſi perſona aliqua proprie non comprehendatur ſub ea expreſſione nominis, quo communitas interdicitur. Hinc ſi interdicatur Clerus, non intelligitur (niſi aliud ſit expreſſum) interdictus populus: nec etiam e converſo, juxta textum in *cap. Si ſententia* 16. *eod. in* 6. quia nomine populi intelliguntur tantum ſæculares, ſeu laici.

10 Eſ-

10 Effectus interdicti plures a Doctoribus numerantur. Primus eſt privatio activa & paſſiva Sacramentorum, exceptis tantum iis, quæ expreſſe per Sacros Canones excipiuntur. Sub hoc excepto genere recenſeri poteſt Sacramentum Baptiſmi, & Sacramentum Confirmationis: utrumque enim conferri licite poſſe tempore interdicti, tam adultis, quam parvulis deciditur in *c. Quoniam* 19. *de ſentent. excomm. in* 6. dummodo tamen, extra caſum neceſſitatis, non conferatur a perſona ſpecialiter interdicta ſive per proprium particulare interdictum, ſive per generale, cui dedit cauſam.

11 Sacramentum etiam Pęnitentiæ, quod tempore interdicti localis olim poterat tantum miniſtrari morientibus & peregrinis, *c. Quod in te* 11. *de pęnit. & remiſſ.* de jure recentiori ſtatuto in *c. Alma mater ult. de ſent. excomm. in* 6. poteſt omnibus tam ſanis, quam infirmis miniſtrari, dummodo excommunicati non ſint, aut culpabilem cauſam interdicto non dederint; in quo caſu antequam ad Pęnitentiam admittantur, debent prius (ſi id facere valent) ſatisfacere, vel de ſatisfaciendo idoneam dare cautionem &c. juxta modum ſtatutum *in eod. c. Alma mater*.

12 Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum tempore generalis interdicti miniſtrari poteſt tantum iis, qui ſunt in gravi mortis periculo, ex *c. Permittimus* 57. *de ſent. excom.* qui tamen, ſi ſint ſpecialiter interdicti, debent prius condignam ſatisfactionem exhibere, aut de ſatisfaciendo cautionem præſtare, vel ſi neutrum poſſint, debent jurare, ſe cum primum poſſint ſatisfacturos,

& ad

Digitized by Google

& ad ſatisfactionem hujuſmodi per ipſos, vel per eos, qui facere ipſam debent & poſſunt præſtandam, daturos conſilium & auxilium, ac juxta poſſe ſuum fideliter laboraturos, ut colligitur ex *cit. c. Alma*.

13 Quod attinet ad celebrationem Miſſarum, olim in interdicto locali concedebatur celebratio Miſſæ ſemel tantum in hebdomada ad conficiendam Sacram Euchariſtiam pro infirmis, Campanis tamen non pulſatis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, *cit. c. Permittimus*: poſtea extenſa fuit illa conceſſio *in cit. c. Alma mater*, ubi conceditur facultas ſingulis diebus Miſſas celebrandi in Eccleſiis & Monaſteriis, ſervando tamen eaſdem conditiones, nempe Campanis non pulſatis &c. Hæc tamen extenſio conceſſionis intelligenda eſt pro interdicto locali generali, non autem de interdicto locali ſpeciali: ut docet Gloſ. *in eod. cap. Alma v. Eccleſiis*: quare in interdicto locali ſpeciali ſervandum eſt jus antiquum.

14 Prædictæ conditiones, cum quibus celebrari poteſt Miſſa tempore interdicti, ſuſpenduntur in quatuor ſolemnitatibus, nempe Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. V. in quibus diebus conceditur, ut pulſentur campanæ, & januis apertis alta voce Divina officia ſolemniter celebrentur, excommunicatis excluſis, ſed interdictis admiſſis, ſic tamen quod illi, propter quorum exceſſum interdictum hujuſmodi eſt prolatum, Altari nullatenus appropinquent, ex *eod. cap. Alma mater*. Quibus diebus additum poſtea fuit etiam feſtum

ſtum Sanctiſſimi Corporis Domini cum ſua octava a Martino V. in Conſt. 12. quæ incipit *Ineffabile Sacramentum*.

15 Sacramentum Extremæ Unctionis conferri non poteſt tempore interdicti ex textu, *cap. Quod in te* 11. *de pęnit. & remiſſ.* Item neque Sacramentum Ordinis, propter generalem regulam ſupra indicatam, quod omnium Sacramentorum collatio & perceptio tempore interdicti ſit prohibita, exceptis tantum iis, quæ expreſſe per Sacros Canones excipiuntur: nullibi autem in jure Canonico invenitur Sacramentum Ordinis exceptum.

16 De Sacramento Matrimonii, utrum in loco interdicto, vel a perſonis generaliter interdictis adminiſtrari, aut recipi poſſit, controvertitur inter DD. Negat Suar. *de cenſ. diſp.* 33. *ſect.* 1. *n.* 50. *& ſeqq.* Affirmant Panor. *in c. Non eſt* 11. *de ſponſal. n.* 8. Sanch. *l.* 7. *de matrim. diſp.* 8. *n.* 2. aliique ab ipſo citati, qui videri poſſunt. Specialiter tamen interdicti removentur ſpeciali titulo a matrimonio contrahendo, ſi contumaces exiſtant, quia tunc ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ.

17 Alter effectus interdicti eſt privatio Divinorum Officiorum, quorum nomine comprehenditur tum Miſſæ celebratio, de qua paulo ante dictum eſt; tum etiam publicæ Orationes ab Eccleſia factæ, exercitium & actus pendentes ab Ordine Sacro, aliaque ſimilia. Ejuſmodi Divina Officia quatenus liceant tempore interdicti localis generalis, januis clauſis, &c. videri poteſt *in cit. c. Alma Mater*.

18 Ter-

18 Tertius effectus interdicti eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quamdiu durat tempus interdicti, *cit. c. Quod in te* 11. *de pœnit. & remiſſionib.* exceptis tamen iis Clericis, qui ſpecialiter interdicti non ſint, & generale interdictum locale ſervaverint: iis enim conceditur, ut cum ſilentio ſepeliri poſſint in Cœmeterio Eccleſiæ ſine campanarum pulſatione, & ceſſantibus omnibus ſolemnitatibus cum ſilentio.

19 Circa pœnas violantium interdictum, ſtatutum eſt, ut ſi Clerici actus proprios ſui Ordinis, a cujus exercitio interdicti ſunt, exerceant, irregularitatem ipſo facto incurrant, de quo vide quæ diximus *in tit.* 12. *hujus libri n.* 4. Præterea violantes interdictum locale redduntur inhabiles ad electionem tam activam, quam paſſivam, *cap. Is qui* 18. §. *Is vero de ſent. excomm. in 6. & cap.* 1. *de poſtul. Prælat.* Rurſus Regulares etiam exempti non ſervantes interdictum, quod ab Eccleſia Cathedrali, ſeu Parochiali loci, in quo ſunt, ſervari vident, aut ſciunt, ipſo facto in ſententiam excommunicationis incurrunt, ex *Clem.* 1. *de ſent. excomm.* Demum ex *Clem.* 1. *de Sepultur.* etiam excommunicationem incurrunt violantes interdictum (quamvis ceteroquin exempti ſint) quoad Eccleſiaſticam Sepulturam, ſepeliendo in caſibus non permiſſis aliquem interdictum, vel in loco interdicto, ac præterea ex *c. Epiſcoporum* 8. *de privil. in 6.* ſuſpenduntur ab ingreſſu Eccleſiæ, donec competenter ſatisfecerint ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt.

20 Quod attinet ad laicos interdictum vio-

violantes, ſtatutum eſt *in Clem. Gravis* 2. *de ſent. excomm.* ut ſi dominus alicujus loci interdicto ſuppoſiti compellat Clericum in loco interdicto celebrare Divina, vel pulſu campanæ, aut voce præconis evocari faciat ad Divina populos interdictos, aut impediat, ne de Eccleſiis egrediantur excommunicati, aut interdicti; exire juſſi ab iis, ad quos pertinet; ſit excommunicatus excommunicatione reſervata Summo Pontifici, quam etiam excommunicationem incurrunt ipſimet excommunicati, aut interdicti, qui in ipſis Eccleſiis nominatim a celebrantibus, ut exeant, moniti, remanere præſumpſerint. Aliæ diverſorum generum violationes interdicti, quæ committuntur a laicis, puniendæ ſunt Judicis arbitrio, ſpectata criminis qualitate.

21 Interdictum latum & incurſum pluribus modis ceſſare poteſt. Primo enim, ſi poſitum fuit ſolum pro limitato tempore, aut ſub certa conditione, eo tempore elapſo & conditione appoſita ceſſat, ut docet Gloſ. *in c. Non eſt vobis* 11. *de Sponſalib. v. donec*, & ibi Panor. *n.* 7. Ut autem ceſſet, antequam tempus illud elapſum ſit, aut appoſita ſit conditio, opus eſt abſolutione ſeu diſpenſatione, quæ dari non poteſt, niſi ab eo, qui interdictum tulit, aut ejus ſuperiore pleno jure.

22 Quod ſi interdictum latum ſit abſque ulla determinatione temporis & abſque ulla conditione, ut communiter ferri ſolet, quando imponitur ad contumaciam coercendam; tunc recedente etiam contumacia & ſatisfactione præſtita, non propterea ceſſat interdictum, ſed opus eſt abſolutione,

ne, ut colligitur ex *cap. Quamquam* 4. *de cenſib. in* 6. ubi latis cenſuris excommunicationis & interdicti contra exigentes tributa ab Eccleſiaſticis perſonis, præcipit Summus Pontifex, ne ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem, vel ab interdicto relaxationem obtineant, donec exacta plene reſtituerint, & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter. Supponit ergo Pontifex, impoſitum interdictum ad frangendam contumaciam, abſolutione indigere ad hoc, ut ceſſet, quamvis contumacia jam ceſſaverit.

23 Abſolutio ab interdicto locali non reſervato, dari non poteſt, niſi ab eo, qui in illum locum juriſdictionem habeat Epiſcopalem: requiritur enim ad talem actum abſolutionis Eccleſiaſtica juriſdictio fori contentioſi, quæ cum Epiſcopali poteſtate conjungitur, ut docet Suar. *de cenſ. diſp.* 38. *ſect.* 2. *n.* 5. Abſolutio etiam ab interdicto generali perſonali propter eamdem rationem haberi non poteſt, tum quoad totam communitatem interdictam, tum quoad particulares ejus perſonas, niſi ab eo, qui in eamdem communitatem illa juriſdictione fungatur. Demum interdictum perſonale ſpeciale ſi non ſit reſervatum, abſolvi poſſe non ſolum ab Epiſcopo, ſed etiam ab inferioribus Confeſſariis, ſuppoſito quod habeant privilegium abſolvendi a cenſuris, docent plures, quos citat Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 4. *pun.* 7. §. 2. *n.* 7. plures etiam negant, quos habes ibid. ab eodem citatos.

TIT.

TIT. XVIII.

De depoſitione, & degradatione.

1 SPirituales pœnæ, de quibus hactenus in præcedentibus titulis dictum eſt, ſunt plerumque pœnæ medicinales, utpote imponi ſolitæ ad contumaciam coercendam, unde de natura ſua non ſunt perpetuæ, ſed tunc demum per abſolutionem ceſſant, quando reus ſatisfactione præſtita reſipuerit. Præter ejuſmodi pœnas, aliud quoque penes poteſtatem Eccleſiaſticam eſt ſpiritualis pęnæ genus, quod in perpetuum imponitur abſque ſpe remiſſionis, ac propterea non includitur ſub ratione cenſuræ, ſub quo genere continetur depoſitio ac degradatio, de quibus in hoc titulo agendum eſt, ut ſpectantia ad pœnas Eccleſiaſticas abſolvamus.

2 Depoſitio igitur pęnalis, ut hic accipitur, eſt de dignitate vel beneficio, aut etiam ab uſu Ordinis perpetua deturbatio ſeu privatio reſpective prout eſt vel depoſitio a beneficio, vel ab Ordine, vel ab utroque, ut communiter eſſe ſolet, quando a jure fertur ſententia depoſitionis, ut notavit Kon. *tom.* 2. *diſp.* 16. *n.* 5.

3 Dixi *ab uſu Ordinis*: neque enim privat Ordine ipſo, qui per indelebilem characterem eſt impreſſus in anima, ut eſt concors Theologorum ſententia in 4. *diſt.* 25. teſte Suar. *de Cenſ. diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 7. Inde fit, Clericum ita depoſitum non propterea eſſe eo ipſo privatum privilegio Clericali, ut etiam ſumitur ex *c. Cum non ab homine* 10.

de

de judiciis, ubi Clericus criminoſus prius deponendus dicitur; poſtea, ſi incorrigibilis fuerit, excommunicandus; deinde contumacia creſcente, anathematizandus; poſtremo, ſi in profundum malorum veniens contempſerit, cum Eccleſia non habeat ultra quid faciat, tradendus poteſtati ſæculari: quod ſtatutum ſatis indicat, Clericum per ſolam depoſitionem non amiſiſſe privilegium Clericale. Quod tamen intellige, niſi in ipſa ſententia depoſitionis expreſſe adjuncta fuerit in ſpecialem pœnam privatio ejuſdem privilegii, ut notavit etiam *Abbas in cap. At ſi Clerici* 4. §. *de adulteriis num.*2.

4 Hæc ſpecialis pœna privationis privilegii adjungi ſolet, cum infligitur pęna degradationis, per quam Clericus, quatenus fieri poteſt, extra gradum, & ſtatum Clericorum ejicitur, dum non ſolum deponitur ab omni uſu Ordinis & beneficio, ſed etiam Clericalibus privilegiis per ſolemnem ſententiam ſine ſpe reſtitutionis exuitur.

5 Eſt autem degradatio duplex, ut ſumitur ex *cap.*2. *de pęnis in 6.* Una *verbalis*, quæ eſt ipſa ſententia Judicis lata contra Clericum, eumque puniens prædicta depoſitione & privilegiorum amiſſione, quæ ſententia præmitti ſolet, antequam Clericus actualiter ſpolietur Eccleſiaſticis inſignibus & indumentis cum cæremonia ſolemni, Curiæque ſæculari tradatur; unde etiam appellatur depoſitio verbalis reſpectiva, quia videlicet eſt ordinata ad Clericum ita actualiter ſpoliandum. Alia eſt degradatio *actualis*, ſive *realis*, aut *ſolemnis*, ut appellatur a *Trident. ſeſſ.*13. *de reform. cap.*4. eoque no-

mine intelligitur degradationis verbalis executio ſolemniter facta, prædicta videlicet ſpoliatio Eccleſiaſticorum inſignium, & indumentorum cum ceremonia ſolemni, Curiæque ſæculari traditio.

6 Quæ ſolemnitas ſervanda ſit pro utraque ſpecie degradationis deſcribitur *in cit. c. 2. de pœnis in 6.* ex quo requiritur pro degradatione verbali, ut proprius Epiſcopus aſſiſtentibus ſibi aliis ſex Epiſcopis, ſi degradandus ſit Presbyter; tribus autem, ſi degradandus ſit Diaconus, aut Subdiaconus *c. Si autem* 5. 15. *qu.* 7. ſententiam in Reum pronuntiet: quæ aliorum Epiſcoporum aſſiſtentia non requiritur, ſi degradandus ſit Clericus in minoribus dumtaxat conſtitutus, ſed requiritur & ſufficit cum Epiſcopo præſentia Capituli, ut docet Gloſ. recepta *in cit. c.* 2. *v. præſentia*. Adde ex Trid. *in cit. cap.* 4. illum eumdem numerum ſive ſex ſive trium Epiſcoporum aſſiſtentium ſuppleri poſſe per totidem infulatos Abbates, ſi in Civitate aut diœceſi reperiri & commode intereſſe poſſint; alioquin per alias perſonas in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutas, quæ ætate graves, ac Juris ſcientia commendabiles exiſtant.

7 Facta degradatione verbali, accedit Epiſcopus ad degradationem actualem etiam ſine aliis Epiſcopis, aut Prælatis, ut colligitur ex *cit. c.* 2. & ſub ea forma, quæ ibidem fuſe deſcribitur, Clericalibus veſtibus, & ornamentis, quaſi militiæ ſpiritualis inſignibus Reum ſpoliat coram Judice ſæculari, cui poſtea eum tradit, ut in ſuum forum, juriſdictionemque recipiat, cum interceſſione tamen

men ſerio facta, ut citra mortis periculum ſententiam contra eum moderari velit, ut habetur *in c. Novimus* 27. *de verb. ſignif.*

8 Hæc actualis degradatio eſt actus ex Eccleſiæ inſtitutione annexus Ordini Epiſcopali, unde nonniſi per Epiſcopum conſecratum exerceri poteſt, ut ſumitur ex Gloſ. recepta *in cap. Tranſmiſſam* 15. *de elect. v. de talibus*, & tradit etiam Abb. *in c. Non poteſt* 3. *de ſent. & re jud. nu.*3. Suar. *de cenſ. diſp.*30. *ſect.*1. *nu.*18. aliique communiter. Secus procedit in degradatione verbali, quæ ſolum eſt actus juriſdictionis, unde ab Epiſcopo committi poteſt facienda per ſuum Generalem Vicarium in ſpiritualibus, ut conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 13. *de ref. cap.* 4.

9 Quod attinet ad crimina, quibus per Sacros Canones pęna depoſitionis infligitur, conſtat ex præcedentibus titulis de variis criminum ſpeciebus, ac videri ulterius poteſt apud Barb. *de off. Epiſcop. allegat.*110.*n.*10. alioſque ab ipſo citatos. Crimina autem, propter quæ Clericus etiam actualiter degradatur, Curiæque ſæculari traditur, tria ſunt in Jure antiquiori ſpecialiter expreſſa ut tradit Gloſ. *in c. Ad abolendam* 9. *de hæretic. v. relinquatur*. Primum eſt crimen hæreſis, ut *in eodem c. Ad abolendam & cap. Excommunicamus* 13. §. *Damnati, eod.* quod maxime procedit in hæretico relapſo & incorrigibili. Alterum eſt crimen falſi, ideſt falſificandi litteras Apoſtolicas, de quo *in c. Ad falſariorum* 7. *de crimine falſi*, niſi Summus Pontifex ex gratia pœnam illam moderetur, ut *in c. Novimus* 27. §. *ultim. de verborum ſignificat.* Tertium eſt, calum-

nia & contumelia gravis proprio Epiſcopo illata *cap. Si quis Sacerdotum* 17. 11. *qu.*1. Quod tamen Doctores moderantur, ut intelligatur, ſi ille incorrigibilis ſit, teſte Suar. *in cit. diſp.* 30. *ſect.*2. *nu.*4. quod etiam docet Gloſ. *in cap. Cum non ab homine* 10. *de Judiciis v. poſtmodum, & Panor. in cap. At ſi Clerici* 4. *eod. num.* 37.

10 His particularibus criminum ſpeciebus addi quoque poteſt ſodomia frequentata, ut notat Laym. *Theol. mor. lib.* 1. *tr.* 5. *part.* 3. *cap.*5. *ex Conſtit.*72. *S. Pii V.* quæ incipit *Horrendum illud*. Crimen Miſſam celebrandi, aut Confeſſiones audiendi in eo, qui non eſt Sacerdos, ex *Conſt.*81. *Clem. XIII. Etſi alias*. Sollicitatio mulierum in Confeſſione, ſi delicti qualitas poſtulet, ex *conſt.* 34. *Greg. XV. Univerſi*. Demum generaliter omne crimen enorme, quod ſit dignum pœna mortis in laico, ubi per Eccleſiaſticas pęnas corrigi non poſſit, ſatis eſſe ut Clericus propter illud ſæculari poteſtati tradatur, colligitur ex *cit. cap. Cum non ab homine* 10. *de judic.* & notat *Panor. in cit. cap. At ſi Clerici* 4. *eod. num.* 39. *& ſeqq.* Laym. *in cit. c.*5. *nu.*6. aliique apud ipſum.

TIT. XIX.

De Irregularitate.

1 ABſolutis iis, quæ pertinent ad Cenſuras, aliaſque Eccleſiaſticas pęnas, reliquum eſt, ut de irregularitate breviter videamus, quæ quamvis pęna aut cenſura non ſit, attamen in pluribus cenſuras imitatur.

2 Eſt

2 Eſt itaque irregularitas impedimentum Canonicum primo, & per ſe impediens Eccleſiaſtici Ordinis ſuſceptionem & uſum; ſecundario autem & conſequenter aſſecutionem beneficii, quia cum beneficium detur propter officium ex *fin. de reſer. in 6.* ex quo quis eſt inhabilis ad officium ſeu miniſterium Eccleſiaſticum, inhabilis quoque cenſendus eſt ad beneficium.

3 Alia totalis eſt, alia partialis. Irregularitas totalis eſt, quæ inhabilem reddit ad omnem ordinem ſuſcipiendum, & ad cujuslibet ſuſcepti Ordinis exertitium, eaque eſt, quæ ſolet intelligi nomine irregularitatis ſimpliciter dictæ. Partialis autem dicitur, quæ privat ſolum aſcenſu ad Superiorem Ordinem, aut non omni Ordinis miniſterio, ſed aliquo tantum, qualis frequenter eſt, quæ provenit Clerico jam ordinato propter aliquem ſupervenientem defectum ſeu deformitatem, quæ inhabilem dumtaxat reddit reſpectu illius miniſterii, quod ob talem defectum exerceri rite nequit, juxta regulam traditam ab *Abb. in c.* 2. *de Cler. ægrot. nu.*2. *& ſeqq.* ut puta ſi Sacerdoti pollex, vel medietas palmæ cum duobus digitis abſcindatur, in quo caſu inhabilis fit ad ſacrificandum, non item ad alia Sacerdotis officia, ex *eod. cap.* 2. *de Cler. ægrot.* aut ſi Diacono oculus eruatur, in quo caſu inhabilis fit ad Sacerdotium, quamvis in ſuo Ordine miniſtrare non prohibeatur, ut ſumitur ex *cap. fin. diſt.* 55.

4 Secundo alia eſt irregularitas perpetua, alia temporalis. Perpetua eſt, quæ per

ſolam diſpenſationem tollitur: temporalis, quæ lapſu temporis ceſſat, qualis eſt irregularitas proveniens ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate legitima ceſſat.

5 Tertio demum alia eſt irregularitas proveniens ex delicto: alia quæ provenit ex alio defectu citra delictum. Neutra ex his irregularitatibus proprie pęna eſt, nam etiam ea, quæ ex delicto provenit, non eſt proprie inſtituta ad puniendum delictum, ſed ob honorem Eccleſiaſtici ſtatus, qui in Miniſtris ſuis certas qualitates exigit cum quibuſdam delictis non compatibiles. Quælibet autem iſtarum irregularitatum, plures alias ſub ſe continet, ut ex dicendis patebit.

6 Irregularitas nunquam fertur per ſententiam ab homine, ſed dumtaxat per ſtatutum Juris, & nonniſi pro caſibus expreſſis in Jure, ut colligitur ex *c. Is qui* 18. *de ſent. excom. in 6.* ubi declaratur, quod celebrans in Eccleſia polluta, quamvis temerarie agat, irregularitatis tamen laqueum non incurrit, *quia id non eſt expreſſum in Jure.* Inde conficitur, a nemine infra Summum Pontificem, cujus eſt condere generale Jus, irregularitatem induci poſſe, ut probat Suar. *de cenſ. diſp.* 40. *ſect.* 4. *num.* 11.

7 Subjectum capax irregularitatis eſt quicumque per ſe & juxta Chriſti Domini inſtitutionem eſt capax Sacramenti Ordinis, excepto Summo Pontifice, qui ſuis legibus non obligatur quoad vim coactivam, ad quam pertinet irregularitas: quicumque enim eſt capax ſuſceptionis Ordinis, poteſt eadem privari (quod per irregularitatem fit,) juxta illud commune proloquium: pri-

privatio & habitus circa idem verſantur. Hinc ſequitur, feminam ſive ratione ſexus, ſive ratione cujuſcumque ſupervenientis defectus aut criminis, dici non poſſe irregularem, quia ex inſtitutione Divina non eſt capax Sacramenti Ordinis. Ex eadem quoque ratione homo non baptizatus eſt incapax irregularitatis, cum ſit incapax Ordinis ex inſtitutione Divina *cap.* 1. *&* *c. Veniens* 3. *de Presbyt. non baptiz.* Utrum autem & quomodo poſſit quis poſt ſuſceptum baptiſmum cenſeri irregularis propter culpam aut defectum contractum ante baptiſmum, indicabitur infra.

8 Quæ autem ſpectant ad particulares cauſas, propter quas irregularitas de Jure Canonico contrahitur, ad quinque potiſſimum capita reduci poſſunt: unde totidem reſultant ſpecies particularium irregularitatum, nempe primo, ut alia ſit irregularitas ex defectu Sacramenti, alia ex defectu animæ, alia ex defectu corporis, alia ex defectu lenitatis, alia ex delicto.

9 Irregularitas ex defectu Sacramenti illa dicitur, quæ provenit ex bigamia, quæ eſt matrimonii duplicatio, diciturque defectus Sacramenti, quia cum Sacramentum Matrimonii inſtitutum ſit ad repræſentandam unionem Chriſti Domini cum Eccleſia per Incarnationis myſterium, quæ unio fuit Unius cum Una, eaque Virgine ſeu ab alio non aſſumpta; bigamia deficit in hac repræſentatione, cum ſit vel conjunctio unius cum pluribus, vel conjunctio cum aſſumpta ab alio, ut explicatur in *cap. Debitum* 5. *de bigam.*

10 Hoc genus irregularitatis, præſertim reſultans ex bigamia proprie dicta, ex Apoſtolica traditione manavit, ut ſumitur ex 1. *ad Timoth.* 3. ubi: *Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum*. Et infra: *Diaconi ſint unius uxoris viri*, quibus verbis vetat Apoſtolus ne is, qui pluſquam unam uxorem habuit, ad Sacros Ordines promoveatur, ut univerſa intellexit Eccleſia, & expreſſe declaratur in *c.* 2. *&* 3. *de bigam.*

11 Dixi *præſertim reſultans ex bigamia proprie dicta*. Triplex enim communiter a Doctoribus aſſignatur bigamiæ ſpecies. Prima eſt propria, alia interpretativa, alia ſimilitudinaria. Bigamia propria eſt ſi vir cum duabus legitimis uxoribus matrimonium conſummavit. Quod ſi cum duabus matrimonium contraxit, ſed vel cum neutra conſummavit, vel tantum cum una; in eo caſu non efficitur bigamus & irregularis, propter rationem aſſignatam ab Innoc. III. in c. *c. Debitum* 5. *de bigam.* quia conjugium, quod non eſt commiſtione corporum conſummatum, non pertinet ad illud conjugium deſignandum, quod inter Chriſtum & Eccleſiam per Incarnationis myſterium eſt contractum.

12 Bigamia interpretativa eſt quæ contrahitur ex unico matrimonio, quod tamen ſecundum quamdam Juris interpretationem duplex matrimonium includit, & prædictum defectum Sacramenti, ac propterea ex ſtatuto Sacrorum Canonum irregularitatem inducit. Ejuſmodi eſt, cum quis unam uxorem ducit, quæ prius fuit ab alio cognita, ut ſumitur ex *cit. c. Debitum*

&c.

& c. Curandum 10. *diſt.*34. quia videlicet tale matrimonium deficit in ſignificando conjugio Chriſti Eccleſiam Virginem ſibi copulantis. Idem Juris eſt, ſi quis propriam uxorem cognoſcat, poſtquam illa adulterium commiſit, etiamſi tempore contracti Matrimonii virgo eadem fuerit, ut habetur in *c. Si laici* 13. *diſt.*34. ſecus accidit, ſi quis aliquam ducat prius a ſe ipſo corruptam; tunc enim bigamus & irregularis non efficitur, ut ex pluribus relatis docet Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.*84. *n.*14. Suar. *de cenſ. diſp.* 49. *ſect.*3. *num.*6. *&* 7. quamvis Doctores non deſint, qui oppoſitum ſentiant, ut videre eſt apud Sanch. *ibid. num.*13.

13 Utrum autem ad hoc genus bigamiæ interpretativæ reducendum ſit & irregularitatem inducat duplex matrimonium, quorum unum validum ſit, alterum invalidum propter impedimentum dirimens, vel quorum utrumque propter ejuſdem generis impedimentum ſit invalidum, eſt quæſtio a Theologis & Canoniſtis agitata, de qua videri poteſt Sanch. *in cit. diſp.* 84. Caſtrop. *de cenſur. diſp.* 6. *punct.* 8. *num.*7. *& ſeqq.* Suar. *ſect.* 2. *diſp.*49. *de cenſur. num.*3. *& ſeqq.* aliique ab ipſis citati.

14 Hactenus dicta de irregularitate proveniente ex bigamia ſive propria ſive interpretativa, extendenda quoque ſunt ad bigamiam contractam ante baptiſmum, ut puta ſi quis ante baptiſmum duo matrimonia contraxerit, aut unum cum ab alio cognita; aut etiamſi unum matrimonium celebraverit ante baptiſmum, alterum poſt baptiſmum, ut ſumitur ex *c. ſi quis viduam* 14. *diſt.* 34. *c.*

Acutius 3. *& c. una* 5. *diſt.* 26. Quod tamen intelligendum eſt, non itaut bigamus etiam ante baptiſmum cenſendus ſit irregularis, cum irregularitas utpote de jure canonico ſtatuta non extendatur ad hominem non baptizatum, ut ſupra notavimus *in hoc cit. num.* 7. ſed itaut irregularitas quodammodo cum baptiſmo, vel poſt illum incipiat. Ratio autem eſt, quæ in citatis textibus indicatur: quia videlicet in baptiſmo culpa dimitti poteſt, lex aboleri non poteſt; in conjugio autem non culpa, ſed lex eſt, ut etiam ſecundum primævam ſui inſtitutionem ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ut colligitur ex Apoſtolo *ad Epheſ.* 5. docetque Auguſtinus, aliique Patres apud Laym. *lib.* I. *Theol. mor. tr.* 5. *par.* 5. *c.* 6. *nu.* 8. *& lib.* 5. *tr.* 10. *par.* 3. *cap.* 6. *nu.* 2. a qua ſignificatione deficit duplicatio matrimonii ſive propria ſive interpretativa.

15 Bigamia demum ſimilitudinaria appellatur, quando intercedit non duplex matrimonium carnale, ſed unum ſpirituale per votum ſolemne continentiæ, & aliud carnale, quamvis hoc ſit attentatum dumtaxat, utpote invalidum poſt votum ſolemne caſtitatis. Cum autem duplex tantum ſit votum ejuſmodi ſolemne, nempe quod emittitur in profeſſione Religioſa, & quod includitur in ſuſceptione Ordinis Sacri: ideo duplex hujus bigamiæ ſpecies numerari poteſt, quarum una committeretur a Religioſo, qui poſt profeſſionem emiſſam matrimonium attentatum contraheret & conſummaret; altera autem, quæ committeretur a Clerico in Sacris conſtituto, qui poſt ſuſceptum Sacrum Ordi-

Ordinem uxorem duceret & cognoſceret.

16 Ex priori hujus bigamiæ ſpecie irregularitatem contrahi, conſtat ex *c. Quotquot* 24. *& c. Monacho* 32. 27. *q.* 1. utrum autem contrahatur etiam ex altera ſpecie bigamiæ, a Clerico videlicet poſt Sacrum Ordinem matrimonium attentante, eſt diſputatum inter Doctores, de quo videri poteſt Suar. *de cenſ. diſp.* 49. *ſect.* 4. *n.* 3. *& ſeqq.* Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 6. *punct.* 8. *n.* 12. aliique ab ipſis citati.

17 Effectus irregularitatis a bigamia non tantum propria, ſed etiam interpretativa provenientis, præter prædictam inhabilitatem ad Ordines & beneficia, is quoque eſt, ut bigamus nudatus maneat omni privilegio Clericali, ut habetur *in c. unic. de bigam. in* 6. juncta ibid. Gloſ. *v. bigamos*. Quare nec poſſunt Clericalem habitum & tonſuram deferre, nec miniſteria minorum Ordinum ex officio exercere, ut etiam ſumitur ex *c. un. de Cler. conjug. in* 6. juncta ibid. Gloſ. *v. unicis, & v. Virginibus*, & ex Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 17.

18 Secunda ſpecies irregularitatis eſt, quæ provenit ex defectu animæ, qualis eſt vel ignorantia, vel carentia boni nominis ſeu infamia, vel carentia libertatis. Ignorantia ſi tanta ſit, ut miniſterium Ordinis exercere non ſinat, conſtituit hominem irregularem, ut ſumitur ex *c. Illiteratos* 2. *diſt.* 36. ubi pariformiter arcentur ab Ordinibus ſuſcipiendis illiterati, ac aliqua parte corporis vitiati, quos in omnium ſententia irregulares eſſe paulo infra exponetur.

19 Infamia etiam irregularitatem inducit, ut tradit communis ſententia ex *c. Infames* 16. 6. *qu.* 1. *& c. Infamibus penult. de*

reg. Jur. in 6. ſive ſit infamia juris ſive infamia facti; rurſus ſive infamia oriatur ex delicto proprio, ſive ex delicto parentum, qui crimen læſæ majeſtatis ac perduellionis admiſerint, *l. quiſquis 5. §. filii. C. ad leg. Jul. Majeſt.* aut in hæreſim lapſi ſint, de quo diximus ſupra in tit. *de hæreticis*, aut S. R. E. Cardinalem hoſtiliter fuerint perſecuti, *c. Felicis de pœnis in 6.* ſive demum oriatur ex vili conditione perſonæ ſeu officii, quod exercet: quia ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus, *l. de pretio 8. ff. de publican. in rem actione.* Quænam autem ſint crimina, quibus infamia annexa eſt, videri poteſt apud Laym. *lib. 1. Theol. mor. tr. 5. part. 5. cap. 4.*

20 Defectus quoque libertatis, quo laborat ſervus ſive mancipium, irregularem conſtituit, ut ſumitur ex pluribus textibus *diſt. 54.* & ex toto tit. *de ſervis non ordinandis:* debet enim eſſe immunis ab aliis, qui Divinæ militiæ eſt aggregandus, ut dicitur in *c. Nullus 1. diſt. 54.* Idque procedit, etiamſi quis fuerit manumiſſus a domino, retento tamen obſequio, ut in *c. Quicumque 5. ead. diſt.* quod intellige de retentione obſequii temporalis Clericali Ordini repugnantis: ſecus enim eſſet, ſi retineretur tantummodo miniſterium Ordinibus non repugnans, ut ſupponi videtur in *c. Nullus 4. de ſervis non ordinand.* Quod ſi contra factum ſit, tam Ordinans ſervum, quam ſervus ordinatus ſubjectus eſt pœnis, de quibus ſermo eſt in *c. Ex antiquis 9. c. ſi ſervus 19.* aliiſque pluribus *cit. diſt.* Alter quoque defectus libertatis eſt obligatio ad reddendam

dam rationem alicujus adminiſtrationis ſeu officii ſæcularis, qualem habent Theſaurarii, Depoſitarii, Procuratores, Actores, Executores, Curatores pupillorum, &c. qui omnes irregulares ſunt, quamdiu onera illa non depoſuerint, & adminiſtrationis rationem non reddiderint, ex *c. un. de oblig. ad ratioc.*

21 Ad idem genus irregularitatis ex animæ defectu reſultantis reduci poteſt ea, quæ provenit ex amentia, non tantum ſi hæc perpetua ſit, ſed etiam ſi fuit ad tempus, itaut amens etiam poſt recuperatam ſanitatem ordinari non poſſit ſine diſpenſatione, quemadmodum neque qui aliquando afflictione diabolica vexatus eſt, ex *cap. Maritum* 3. *diſt.* 33. ſi tamen amentia proveniret ex propria organorum læſione, non autem ex aliqua febri vehementi, qua ceſſante ſtatim ceſſaverit amentia, ut advertit Suar. *de cenſ. diſp.* 51. *ſect.* 1. *num.* 4.

22 Tertia ſpecies irregularitatis eſt, quæ naſcitur ex defectu corporis, quo carere debent, qui Eccleſiaſticis officiis mancipantur, ubi præſertim defectus ſit talis generis, ut vel congruum impediat exercitium Ordinis, vel notabilem deformitatem, aut horrorem afferat, ut conſtat ex toto tit. *de corpore vitiatis*. Inde fit, ab Ordinum ſuſceptione repelli, cui brachium vel manus deeſt; *c. Expoſuiſti 6. de corp. vitiat.* aut cui digitus adeſt ad frangendam & elevandam Hoſtiam neceſſarius, *c. ult. eod.* aut qui alterutro oculo privatus eſt, ac præſertim ſiniſtro, quem Canonicum appellant *cap. ult. diſt.* 55. aut qui hermaphroditus ſit, non ſolum ſi æque participet utrumque ſexum, in quo caſu do-

cent

cent communiter Theologi illum eſſe etiam incapacem characteris Ordinis, ut teſtatur Suar. *de cenſ. diſt.* 51. *ſect.* 2. *nu.* 1. ſed etiamſi in eo prevaleat ſexus virilis, ut ex communi ſententia docet ibid. idem Suar.

23 Hæc doctrina fortiori jure procedit, ſi quis parte corporis, propria ſe voluntate mutilavit, quia tunc ipſa voluntas eſt vindicanda, quæ ſibi cauſa fuit ferrum injicere, ut dicitur *c. Qui partem* 6. *diſt.* 55. Qua in re hanc generalem regulam tradit Suar. *in loc. cit. nu.* 6. ut toties mutilatio voluntate propria facta ſive membri alicujus principalis, ſive partis ejus, ſive deformans, ſive non deformans, irregularitatem inducat, quoties tanta eſt, quæ per ſe & ſecluſa inadvertentia ſine peccato mortali fieri non poſſit.

24 Inde fit irregularem eſſe, qui vel ex indignatione, vel fortaſſe ex indiſcreto zelo conſervandæ caſtitatis ſe ipſum abſciderit aut abſcindi permiſerit, ut conſtat ex *c. ſi quis* 4. *& c. Hi qui ſe* 5. *diſt.* 55. *& c. Ex p.* 3. *de corp. vitiat.* quod tamen non procedit in eo, qui vel ita natus eſt, vel qui ſectus eſt in cunabulis, vel ex conſilio medicorum, ut habetur in *c. Eunuchus* 8. *& c. ſi quis* 9. *diſt.* 55. *& c. Ex p.* 3. *&* 5. *de corpore vitiatis*.

25 Ad hanc eamdem claſſem irregularitatum provenientium ex defectu corporis, reduci poteſt irregularitas, quæ contrahitur ex defectu natalium, quam contrahunt omnes illegitime nati, *ex c.* 1. *& ult. de filiis presbyt.* aliiſque juribus. De hoc tamen vide, quæ diximus *l.* 1. *tit.* 12. *n.* 26. *& ſeq.* Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 6. *punct.* 9. Suar. *de cenſ. diſp.* 50. *per tot.*

26 Quarta claſſis irregularitatum eſt, quæ fun-

ſundatur in defectu lenitatis, quam habere debent Eccleſiaſticæ perſonæ, ut ejus miniſterio rite fungantur, qui mitis fuit & humilis corde. Talem irregularitatem incurrit Judex ferens ſententiam ſanguinis effectu ſecuto, ejuſque Aſſeſſor, necnon conſilium directe vel indirecte homicidio præſtans, ut ſumitur ex *c. Ex litteris* 10. *de exceſſib. Prælator.* Item accuſator in cauſa ſanguinis, niſi tamen quis accuſet maleſactorem ſuum, duaſque conditiones in accuſatione ſervet: primo ut petat emendam ſibi fieri, & provideri, ne contra eum talia de cetero præſumantur: ſecundo ut expreſſe proteſtetur, quod ad vindictam ſeu pœnam ſanguinis non intendit, quia his conditionibus ſervatis irregularitas non incurritur, ut ſtatuitur *in c. 2. de homicid. in 6.* Item hanc irregularitatem contrahunt teſtes in cauſa ſanguinis effectu ſecuto, Curiales & Miniſtri juſtitiæ, ut ſunt tabelliones, procuratores, ſollicitatores & etiam inferiores miniſtri, qui vel denuntiant vel ſcribunt ſententiam, vel aliquod ſimile munus exhibent: eſt enim hac in re generalis regula irregulares fieri, qui quovis verbo vel facto cooperantur ad homicidium, ut ſumitur ex *c. ſi quis viduam 9.* cum aliis *diſt.* 50.

27 Idem juris eſt de militantibus in bello, circa quod tamen diſtinguendum eſt, utrum bellum ſit juſtum vel injuſtum. Si injuſtum eſt, & in eo homicidia ſeu mutilationes fiant, omnes milites fiunt irregulares, etiamſi propriis manibus ſanguinem non fundant, ut ex communi docet Suar. *de cenſ. diſp. 47. ſect. 5. n. 1.* favetque *c. Quod in*

du-

dubiis 5. *de pœnis & c. ſi quis* 4. *diſt.* 51. Si autem bellum juſtum eſt, iterum diſtinguendum eſt utrum ſit aggreſſivum vel pure defenſivum; ſi ſit aggreſſivum, quotquot occidunt, vel mutilant, ſunt irregulares; ſecus autem alii, qui propriis manibus ſanguinem non fundunt, ut colligitur ex *c. Petitio* 24. *de homicid.* ubi ſermo eſt de bello, quod ab exordio defenſivum fuit, ſed poſtea terminavit in aggreſſivum, quia fideles exiverunt de caſtro, & perſecuti ſunt inimicos. Quod ſi bellum ſiſtat intra limites puræ defenſionis, tunc locum non eſſe irregularitati, docet Suar. *in cit. diſp.* 47. *de cenſ. ſect.* 6. *n.* 1. *&* 2.

28 Quinta demum claſſis irregularitatum eſt, quæ naſcitur ex delicto, cujus generis eſt primo hæreſis, de qua vide quæ diximus *in hoc lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 6. Secundo eſt iniqua adminiſtratio Ordinis ſive ſuſcepti, ſive nondum ſuſcepti, nec non iniqua Ordinis ſuſceptio, ut explicavimus *eod. Lib. tit.* 12. quibus adde ex *c.* 2. *de apoſtat.* crimen miniſtri aſſiſtentis ex officio ei, qui rebaptizat, ex quo irregularis efficitur, quoad aſcenſum ad ſuperiores Ordines, unde communis ſententia infert irregularem quoque fieri ipſum rebaptizantem, ut teſtatur Caſtrop. *de cenſ. diſp.* 6. *punct.* 16. *n.* 1. Ipſum etiam, qui culpabiliter rebaptizari ſe ſinit, irregularem fieri conſtat ex *c. Confirmandum* 66. *diſt.* 50. videri poteſt Suar. *de cenſ. diſp.* 42. *ſect.* 1.

29 Tertio eſt crimen homicidii ſeu mutilationis voluntariæ, ſive facto, ſive præcepto aut conſilio perpetratæ, ut conſtat ex plu-

pluribus juribus *de homicid.* & *diſt.* 50. nec non ex Trid. *ſeſs.* 14. *de ref. c.* 7. & *Clem. un. de homicid.* ubi etiam aliud juris eſſe declaratur, ſi furioſus, aut infans ſeu dormiens, hominem mutilet vel occidat, quemadmodum & ſi quis mortem aliter vitare non valens, ſuum occidat, vel mutilet invaſorem, in his enim caſibus irregularitas non contrahitur.

30 Quod ſi homicidium neque voluntarium ſit, neque neceſſarium, ſed caſuale, ſive fortuitum; diſtinguendum eſt, utrum ſequatur ex actione, quæ de ſe alias illicita ſit, atque prohibita propter periculum homicidii: vel utrum ſequatur ex actione licita. Si homicidium ex primi generis actione ſequitur, puta ex illicito ludo, &c. homicida eſt irregularis, etiamſi directa voluntate non intenderit homicidium, ut eſt caſus *in c. Continebatur* 8. & *c. ſicut* 20. *de homicid.* ad quod etiam facit *c.* 19. *de reg. jur. in* 6. *non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.*

31 Si autem homicidium ſequitur ex actione licita, & quæ de ſe cum periculo homicidii non ſit conjuncta, iterum diſtinguendum eſt, utrum adhibita fuerit ſufficiens diligentia ad omne etiam extrinſecum homicidii periculum avertendum; necne? In primo enim caſu irregularitas non incurritur, vel eſt caſus *in c. Joan.* 23. *c. quidam* 25. *c. Dilectus* 13. aliiſque juribus *de homicid.* Incurritur in ſecundo, ut eſt exemplum *in c. Presbyterum* 7. *eod.* Unde fit, quod laicus exercens artem medicinæ vel chirurgiæ, ſi alicui præter intentionem mortem cauſavit,

non

Digitized by Google

non ſine culpa, quia omnem debitam diligentiam non adhibuit, vel quia imperitus fuit, irregularis eſt, de quo *in c. Ad aures 7. de ætat. & qual. ad Ord. præficiend.* Religioſus tamen, & Clericus majorum Ordinum, etiam adhibita omni diligentia, irregularis efficitur, ut *in c. Sententiam 9. ne cler. vel Monach. & cap. Tua* 19. *de homic.* Atque hæc pro Inſtitutionum Canonicarum brevitate dicta ſint ſatis: AD MAJOREM DEI GLORIAM.

Modus ſcribendi atque legendi citationes Textuum in utroque Jure.

PRo majori Tyronum commoditate, ac facilitate, placet hic breviter recenſere allegationes Textuum præcipuas, quibus utuntur in utroque Jure periti, ut illas facile poſſint, tum apud Auctores legere, tum ipſi per ſe in ſuis exemplaribus ſcribere.

Modus ſcribendi, atque legendi citationes Textuum in Jure Canonico.

REcolendo, quæ fuſe declarata ſunt *in tit. proœmiali* §. 3. *a num. 6.* partes, quibus componitur corpus Juris Canonici, ſunt Decretum Gratiani, Decretales, Textus, Clementinæ, & Extravagantes. Decretum in tres partes eſt diviſum. Prima pars continet 101. diſtinctiones, in plura capita, ſeu Canones ſubdiviſas. Solent ii Canones citari per verba ipſorum initialia, appoſito numero diſtinctionis, ſub qua continentur: unde ſi quando Textus aliquis ita al-

allegetur, ſignum eſt ipſum reperiri in hac prima parte Decreti. Modus autem ejuſmodi citationes breviandi eſt, ſcribere dumtaxat litteram *d.* quæ ſignificat diſtinctionem, vel ſyllabam *diſt.* appoſito numero diſtinctionis; & ante verba initialia Textus ſcribere dumtaxat *c.* parvum, quod ſignificat caput, ſeu Canonem v. g. *c. conſuetudo diſt.* 8. hoc eſt *capite*, quod incipit *conſuetudo diſtinctione octava*.

Secunda pars Decreti triginta ſex cauſas complectitur, quarum ſingulæ in quæſtiones dividuntur, & quælibet quæſtio in capita: inter quas quæſtio tertia cauſæ trigeſimæ tertiæ continet tractatum de Pœnitentia diviſum in ſeptem diſtinctiones ſubdiviſas in capita. Hujus partis Canones, ſeu Capita allegantur citando numerum cauſæ, & quæſtionis, & præterea verba initialia eorumdem capitum, v. g. 17. *qu.* 1. *c. Ananias*, quæ citatio ita legitur: *decima ſeptima* (hoc eſt, *cauſa decima ſeptima*, ſolet enim relinqui vox *cauſa* brevitatis cauſa, & ſolus numerus cauſæ allegari,) *quæſtione prima*, *capite Ananias*, hoc eſt cujus initium eſt *Ananias*, hoc. Si autem Textus reperiatur in tractatu de Pœnitentia ita citatur: *de pœnit. diſt.* 2. *c. cum ſanctam*.

Tertia pars Decreti continet tractatum de conſecratione in quinque diſtinctiones diſtributum ſubdiviſas in Canones, ſeu capita. Modus allegandi eoſdem Canones eſt, citare tractatum de conſecratione, numerum diſtinctionis, & initium capitis, v. g. *de conſecr. diſt.* 4. *c. oſtenditur*.

De-

Decretales ſunt altera pars componens corpus Juris Canonici compilata ex auctoritate Gregorii IX. diviſa in quinque libros, quorum quilibet plures ſub ſe titulos habet in capita ſubdiviſos. Ejus Textus citantur per verba ipſorum initialia, appoſito titulo; ſub quo reperiuntur. V. g. *c. querelam, de jurejur.* hoc eſt, *capite*, cujus initium eſt *querelam* ſub titulo *de jurejurando*. Quia autem aliquando contingit, ſub eodem titulo plures Canones reperiri per eadem verba incipientes, ut cognoſcatur in citatione, de illorum ſermo ſit, ſolent antiquiores Canoniſtæ poſt verba initialia capitis apponere expreſſe italica voce *il primo*, ſeu *il ſecondo &c.* V. g. *c. bonæ memoriæ il ſecondo, de poſtul. Prælator.* quo ſignificatur, citatum caput eſſe ſecundum inter ea, quæ incipiunt *Bonæ memoriæ* ſub titulo *de poſtulatione Prælatorum*. Eumdem ſtylum ſervant in citationibus aliarum partium Juris Canonici, ſi quando contingat ſub eod. titulo plura capita reperiri per eadem verba incipientia. Plures tamen ex recentioribus Canoniſtis, ut ea confuſio vitetur, ſimulque, ut facilius citata capita inveniantur, poſt verba initialia capitis, ſolent apponere numerum, quo in ordine reperitur idem caput ſub citato titulo, v. g. *c. bonæ memoriæ* 4. *de poſtulatione prælator.* quem ſtylum ſervavimus plerumque etiam nos in toto hoc Opere, etiam ubi initium capitis citati non eſt commune pluribus capitibus.

Sextus Decretalium eſt tertia pars componens corpus Juris Canonici, diviſa etiam

in

in quinque libros, quorum quilibet plures ſub ſe titulos habet deſumptos ex Decretalibus Gregorii. Hujus partis Canones citantur etiam per voces initiales capituli, addendo titulum, & præterea particulam *in 6.* V. g. *c. Inquiſitores de hæret. in 6.* hoc eſt, *capite* cujus initium eſt *inquiſitores*, ſub titulo *de hæreticis*, *in ſexto* Decretalium.

Clementinæ ſunt quarta pars corporis Juris Canonici. Ejus Canones ita verb. gr. citantur *Clem. nolentes, de hæret.* hoc eſt, *Clementina*, cujus initium eſt *Nolentes*, ſub titulo *de hæreticis*.

Ultima pars corporis Juris Canonici eſt liber Extravagantium, in duas partes ſubdiviſus, quarum una continet Extravagantes Joannis XXII. altera autem extravagantes communes. Ejus Textus ſolent v. gr. hoc modo allegari: *Extrav. ad Apoſtolatus, de conceſſ. præb. inter Extrav. Joan.* hoc eſt, *Extravaganti*, cujus initium eſt *Ad Apoſtolatus*, ſub titulo *de conceſſione præbendæ, inter Extravagantes Joannis XXII. Extrav. ſi Religioſus, de elect. inter comm.* hoc eſt, *Extravaganti*, cujus initium eſt, *Si Religioſus*, ſub titulo *de electione*, *inter communes* Extravagantes.

Olim Canoniſtis ſolemne fuit, ut ſi quando allegare deberent aliquem Canonem non incluſum in Decreto Gratiani, adderent particulam *Extra*: v. gr. *cap. quia propter, extra de elect.* quo ſignificabant Canonem illum eſſe extra Decretum: nunc tamen ſtylus iſte communiter non ſervatur, niſi aliquando, ubi citandus ſit aliquis Textus, qui

qui nondum ſit incluſus in corpore Juris. Legiſtæ tamen modum illum adhuc ſervant, ubi citatur ab ipſis aliquis Textus Canonicus, quo ſignificare intendunt citatum Textum eſſe extra Corpus ſui Juris, ſcilicet Civilis.

Demum pro omnibus prædictarum partium citationibus notandum eſt, ſi aliquando contingat, Canonem aliquem eſſe aliquantulum prolixiorem, ac propterea in paragraphos dividi; tunc ad facilius inveniendum Textum, ſolere citari etiam paragraphum hoc ſigno §. per verba ejus initialia. V. gr. *cap. quia propter*, §. *illud autem, de elect.* Quod idem ſervatur etiam in citationibus legum civilium.

Modus ſcribendi, atque legendi citationes Textuum in Jure Civili.

REcolendo etiam, quæ fuſe a nobis explicata ſunt in tit. procemiali §. 2. a num. 7. prima partium componentium corpus Juris Civilis eſt Digeſtum ſubdiviſum in Digeſtum vetus, Infortiatum, & Digeſtum novum. Digeſtum breviate ſcribitur, vel per litteram majorem D, vel per Græcam litteram π (quæ eſt initialis in voce Greca Pandectæ, quo nomine vocatur etiam Digeſtum,) vel frequentius per has duas litteras *ff.* Lex breviate ſcribitur per litteram *l.* Si itaque citanda ſit lex in Digeſto contenta, ſolet v.g. ita allegari: *l. quod ſi, ff. de rei vindicat.* hoc eſt, *lege, quod ſi, Digeſtis de rei vindicatione*, & ſignificatur eam legem reperiri in

in Libris Digeſtorum ſub tit. *De rei vindicatione*.

Codex eſt altera pars corporis Juris Civilis, atque dividitur in 12. Libros, ita tamen, ut primi 9. Libri poſiti ſimul ſint in proprio volumine, reliqui autem tres ultimi poſiti ſunt poſt Inſtitutiones. Codex breviate ſcribitur per majorem litteram C. Ejus leges contentæ in aliquo priorum novem librorum hoc modo, v. g. allegari ſolent: *l. invitus, C. de procurator.* hoc eſt, *lege*, cujus initium eſt *Invitus*, *Codice* hoc eſt in volumine Codicis, ſub tit. *De procuratoribus*. Si autem alleganda ſit lex contenta in aliquo trium ultimorum Librorum, ſolet etiam addi numerus Libri: v. g. *leg. fruſtra, C. de re militari lib.* 12.

In Libris Codicis inveniuntur nonnunquam translatæ aliquæ particulæ Authenticorum, & illæ ſunt, quæ proprie dicuntur authenticæ. Illarum allegatio hujuſmodi eſt: *auth. Sed Judex*, *C. de Epiſc. & Cler.* hoc eſt, *authentica*, cujus initium eſt, *Sed Judex*, in volumine Codicis, ſub tit. *De Epiſcopis, & Clericis*.

Alia pars Juris Civilis eſt volumen Authenticorum, diviſum in novem Collationes. Ejus Textus citantur per prima verba paragraphi addendo titulum ipſius Authentici. V. g. §. *Deinceps*, *Auth. de nuptiis*, hoc eſt *paragrapho*, cujus initium eſt *Deinceps*, *Authentico*, hoc eſt in volumine Authenticorum, ſub tit. *De nuptiis*.

Alia pars Juris Civilis eſt Liber feudorum. Ejus leges ſolent, v. gr. hoc modo

ci-

citari: *in lib. feud. de natura feudi, c.* vel *l. natura* , hoc *in libro feudorum*, ſub tit. *De natura feudi*, *cap.* vel *lege* , quæ incipit, *natura*.

Alia demum Juris Civilis pars ſunt Inſtitutiones Juſtiniani . Ejus leges citantur etiam per prima verba paragraphi, addendo titulum Inſtitutionum, v. grat. hoc modo : *Inſtit. de rer. diviſ.* §. *item ea*, hoc eſt, in Inſtitutionibus Juſtiniani, titulo *De rer. diviſione* , paragrapho , cujus initium eſt, *item ea*.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN-

Digitized by Google

INDEX
RERUM.

Prior numerus indicat paginam, alter numerum Marginalem.

A

Abbas. Quis & quotuplex. 145. & ſeqq. An habeat poteſtatem conferendi minores Ordines. 147. 20.
Abolitio. Quid & quotuplex. 379. 13. Qualiter concedatur. 380. 15. & ſeqq.
Accuſatio, & Accuſator. Quid ſit accuſatio. 374. 3. Qui accuſare poſſint, aut non poſſint. 375. 5. & ſeqq. Quem. 376. 8. Modus procedendi in judicio criminali accuſatorio. 377. 9. & ſeqq. Qua pęna puniatur Accuſator, ſi ſit contumax. 379. 12 ſi non probaverit crimen objectum. 382. 19
Acolythus. Unde dicatur, ejuſque officium. 82. 3.
Adoptatio. Quod impedimentum inducat ad matrimonium. 210. 27. & ſeqq.
Adulterium. Quid. 451. 1. Ejus pęnæ, ibid. 2. & ſeqq.
Advocans. Qualis eſſe debeat. 261. 2. Quis eſſe poſſit. ibid. 3.
Ætas. Requiſita ad beneficia. 101. 25.
Affinitas. Quid ſit, ejuſque gradus. 216. 37.
Altare. Quotuplex, ejuſque conſecratio. 229. 11. Execratio. 230. 12.
Apoſtaſia, & Apoſtata. Quotuplex. 427. 4 Ejus pœna. 434. 19.

Z Ap-

Appellatio. Quid. 343. 1. Quis appellare poſſit. 344. 3. & 4. A quo. 345. 5. & ſeqq. Ad quem. 348. 10. & 11. Contra quam ſententiam. 349. 12. & ſeqq. Tempus, & forma appellandi. 351. 17. & ſeqq. Proſequendi appellationem. 353. 21. & ſeqq. Apoſtoli appellationis, quid. ib. 20. Effectus appellationis. 354. 24. & ſeqq.

Arbiter. Quis dicatur. 360. 2. Quis aſſumi poſſit. 361. 5. & ſeqq. ſuper qua cauſa. 363. 7. Effectus laudi, ſeu ſententiæ arbitri. 364. 9. & ſeqq. Quo pacto poteſtas Arbitri finiatur. 367. 16. & ſeq.

Archidiaconus. De jure communi eſt primus Vicarius Epiſcopi. 65. 4. Ejus poteſtas. ibid. & ſeqq.

Archiepiſcopus. Unde dicatur. 34. Ejus juriſdictio ſupra Epiſcopos Suffraganeos, eorumque ſubditos, & res. 44. 10.

Archipresbyter. Eſt de jure communi Vicarius Epiſcopi. 68. 9. Quotuplex ſit. ibid. 10. Ejus poteſtas. ibid. & ſeqq.

Aſylum. Vide Immunitas Eccleſiaſtica.

B

Baptiſmus. Ejus materia, & forma. 155. 6 & ſeq. Subjectum. 156. 8. Miniſter. 157. 10. & ſeq. Patrinus. Vide Patrinus.

Beneficium Eccleſiaſticum. Quid & quotuplex. 84. 3. & ſeqq. Quas qualitates in promovendo requirat. 88. 2. & ſeqq. Quomodo conferri debeat ab inferiori Collatore. 115. 4. & ſeqq. Intra quantum tempus. 117. 9. Quæ ſint beneficia reſervata Papæ. 107. 3. & ſeqq. Vide Renuntiatio, & Permutatio.

Bigamia. Quid, & quotuplex. 503. 9. & ſeqq.

Digitized by Google

C

CÆlibatus. Eſt annexus Ordinibus Sacris in Eccleſia latina. 76. 5. & ſeqq. Quid in Græca. 78. 8.
Calumniator. In accuſatione qua pęna puniatur. 382. 19.
Cardinales Sanct. Rom. Eccl. Eorumque gradus, & ordo. 30. 4. & ſeqq.
Cenſura. Quotuplex ſit. 472. 1.
Chorepiſcopus. Unde dicatur, ejuſque inſtitutio, & ſublatio. 50. 20.
Citatio. Quid, & quotuplex. 271. 2. & ſeqq. Requiſita ad eamdem. 272. 5. & ſeqq. Ejus effectus. 274. 8. & ſeqq.
Clericus. Quis ſit, & unde dicatur. 29. 2. Clericus conjugatus privatur beneficio Eccleſiaſtico, & etiam penſione Clericali. 79. 2. An gaudeat immunitate Eccleſiaſtica. 243. 20. Clericus excommunicatus, depoſitus, interdictus miniſtrans qualiter puniatur. 454. 2. & ſeqq. Item per ſaltum promotus aut furtive. 456. 8. & ſeqq.
Coadjutor. Quando, & quomodo dari poſſit Epiſcopo. 50. 19.
Cęmeterium. Quid, ejuſque conſecratio, & pollutio. 231. 14. Vide ſepulcrum, & ſepultura.
Cognatio. Quid & quotuplex. 210. 25. & ſeqq. Cognationis naturalis linea, & gradus. 213. 30. & ſeqq.
Compater. Vide Patrinus.
Concilium. Quid & quotuplex. 20. 1. & ſeqq.
Conciliorum generalium catalogus. 22. 7. & ſeq.
Confeſſio Rei judicialis, & extrajudicialis, quid, & qualiter probet. 313. 2. & ſeqq.

Digitized by Google

Confeſſio Sacramentalis, Ejus materia 172. 6. Integritas. ib. 7. & ſeqq. Sigillum. 177. 17.

Confirmatio Electionis a quo petenda ſit. 57. 1. Ejus effectus. 59. 3. & ſeqq.

Confirmatio Sacramentum. Ejus materia, & forma. 161. 3. Miniſter. ib. 4. & ſeqq. Subjectum. 162. 6. Effectus. 163. 8. Patrinus in Confirmatione. 164. 9.

Conſecratio Altaris. 229. 11. Eccleſiæ. 227. 8. Epiſcopi, quando, & quomodo fiat. 60. 6. & ſeq. Intra quod tempus ſuſcipi debeat. 104. 30.

Conteſtatio litis. Quid ſit, & quomodo fiat. 304. 1. & ſeqq. Ejus effectus. 306. 6. & ſeqq.

Contritio. Quid & quotuplex. 171. 4.

Contumacia. Qualiter puniatur. 274. 8. & ſeqq.

D

DEgradatio. Quid & quotuplex. 497. 4. & ſeqq. Ejus forma. 498. 6. & ſeq. Propter quæ crimina fiat. 499. 9. 10. & ſeqq.

Denuntiatio. Quid ſit, & quotuplex. 389. 1. & ſeqq. Quæ crimina denuntianda, quæ perſonæ, & cum quibus conditionibus. 391. 6. & ſeqq.

Depoſitio. Quid ſit. 496. 2.

Diaconus. Unde dicatur, & ejus officium. 79. 1. & ſeqq.

Dignitas. Quid ſit, & in quo differat a Perſonatu, & Officio. 86. 7.

Divortium. Ex qua cauſa fieri poſſit. 224. 52. Effectus divortii facti ex auctoritate Judicis propter adulterium. 452. 5.

E

ECcleſia. Quid pro ejus conſtructione ſervandum ſit. 226. 4. & ſeqq. Ejus con-

Digitized by Google

conſecratio. 227. 8. Pollutio, & reconciliatio. 228. 9. & ſeqq.

Electio, & Elector. Quibus modis Electio ſtat. 50. 1. & ſeqq. Electio per Inſpirationem. 53. 4. Per compromiſſum. ib. Per ſcrutinium. ib. 5. & ſeqq. In quo differat a poſtulatione. 54. 8. & ſeqq. Decretum Electionis. 57. 11. Quibus competat poteſtas eligendi. 52. 2. & ſeqq. Elector abſens, quando vocandus, & quid ſi contemnatur. 54. 6. Quando, & quomodo poſſit per procuratorem eligere. ib. 7.

Epiſcopus, Unde dicatur. 34. 2. Quæ ſit, & quotuplex ejus poteſtas. 40. 1. & ſeqq. Ejus Electio. Vide electio. Ejus confirmatio, & Conſecratio. Vide Confirmatio Electionis, & Conſecratio. Ejus poteſtas poſt Confirmationem, ante Conſecrationem. 51. 1. & ſeqq. Quæ beneficia conferre poſſit. 115. 3. Et quomodo. ib. 4. & ſeqq.

Euchariſtia. Ejus materia, & forma. 165. 3. & ſeq. Miniſter. 167. 5. Subjectum. ib. 6. Obligatio illam ſumendi. 169. 10.

Exceptio. Quid ſit, & quotuplex. 282. 2. & ſeq. In qua judicii parte proponi poſſit. 285. 5. & ſeq. Exceptio litis finitæ quænam ſit. 286. 9. Exceptio criminum, quid. 407. 2. Qualiter regulanda. ib. 4. & ſeqq.

Excommunicatio. Quid & quotuplex, ejuſque effectus. 472. 2. & ſeqq.

Excommunicatio ab homine, a quo ferri poſſit, & contra quem. 480. 16. 17. & ſeq. Quomodo ſemel incurſa tollatur. 481. 18. & ſeqq.

Exorciſta. Unde vocetur, & ejus officium. 82. 4

Digitized by Google

F

FIlius. An poſſit eſſe beneficiatus in Eccleſia Paterna. 103. 28.
Furtum. Quid. 443. 2. Ejus pœna. ib. 4. & ſeqq.

H

HÆreſis,& Hæreticus. Quis dicatur. 425. 2. Qualiter puniatur. 427. 5. & ſeqq.
Hæreticus relapſus quis dicatur, ejuſque pęna. 431. 14. & 15.
Homicidium. Quid, & quotuplex. 439. 2. & ſeqq. Ejus pœna. 440. 5. & ſeqq. Quando irregularitatem inducat. 442. & ſeqq.

I

ILlegitimus. Eſt inhabilis ad beneficia. 102. 26. Quinam per ſubſequens matrimonium legitimetur. 102. 27. Diſpenſatio ſuper illegitimate pro habendo beneficio, a quo petenda ſit. 103. 28.
Immunitas Eccleſiaſtica. Quotuplex. 234. 2.
Immunitatis localis privilegia. ibid. 3. & ſeqq.
Immunitatis realis. 239. 12. & ſeqq.
Immunitatis perſonalis. 240. 16. & ſeqq.
In quibus caſibus non procedat. 244. 21. & ſeqq.
Inquiſitio. Quid. 394. 1. Quotuplex. 395. 4. Ejus forma. 396. 5. & ſeqq.
Inſtitutio: De beneficio patronato ad quem pertineat. 123. 11.
Inſtrumentum. Quid, & quotuplex. 329. 2. & ſeqq. Ejus effectus. 330. 5.
Interdictum Eccleſiaſticum, Quid & quotuplex. 486. 1. & ſeqq. Ad quæ loca, aut perſonas extendatur. 488. 6. & ſeqq. Ejus effectus. 490. 10. & ſeqq. Pęnæ violantium

Digitized by Google

tium interdictum. 493. 19. & 20. Quibus modis ceſſet. 494. 21. & ſeqq.
Interdictum unde vi. Quid. 296. 4.
Irregularitas. Quid & quotuplex. 501. 2. & ſeqq. Propter quas cauſas contrahatur. 503. 8. & ſeqq.
Judex. Ordinarius, & Delegatus in quo differant. 254. 3. & ſeqq. Ejus officium nobile, & mercenarium, quid. 259. 12.
Judicium. Quid. 249. 2. Quotuplex. 251. 7. & ſeqq. Concurſus Judicii petitorii, & poſſeſſorii. 299. 11.
Judicium criminale. 373. 2.
Juramentum calumniæ. Quid. 307. 8.
Juramentum judiciale quid, & quotuplex. 336. 19. & ſeqq.
Jus. Quid, & quotuplex. 2. 3. & ſeqq. Jus in re, jus ad rem. 2. 4. jus civile. 7. 5. & ſeq. Jus Canonicum. 11. 1. & ſeqq.
Juſpatronatus. Quid ſit, & quotuplex, & qualiter acquiratur. 118. 2. & ſeqq. Habens juſpatronatus, quid ſervare debeat pro actu præſentandi. 120. 6. & ſeqq. An variare poſſit. 123. 7. & 121. 11. & 12. Juſpatronatus qualiter amitti poſſit. 124. 13. & ſeqq.

L.

LAicus. Quis ſit, & unde dicatur. 29. 2.
Laudum. Vide Arbiter.
Lector. Unde dictus, & quod ejus officium. 82. 5.
Legatus Romani Pontificis. Quis, & quotuplex. 31. 5. & ſeqq. An poſſit conferre beneficia vacantia in ſua Provincia. 113. 1. & ſeqq.

Lex

Digitized by Google

Lex Diœceſana, & lex juriſdictionalis in quo differant. 40. 3.
Libellus judicialis. Quid ſit, & quotuplex. 278. 1. & 2. Ejus forma. 279. 3. & ſeqq. An emendari vel mutari poſſit. 281. 8. & 9. Ejus effectus. 282. 10.
Libellus accuſatorius. 374. 4.

M

MAledicentia, & Maledicus quis, & quotuplex. 437. & ſeqq. Ejus pœna. ibid.
Matrimonium. Ejus materia, & forma. 199. 4. Impedimentum quid & quotuplex. 207. 19. & ſeqq. Impedimenta dirimentia quænam ſint. 208. 21. & ſeqq.
Mutua petitio. Quid ſit. 289. 1. Super quibus cauſis procedat. ibid. 2. & ſeqq. quibus legibus regulanda. 290. 5. & ſeqq. Quo tempore proponenda. 293. 10.

N

NOvitius, & Novitiatus. Vide Religio.
Nuncius Summi Pontificis. 32. 6.

O

OFficium. Quid ſit, & in quo differat a Dignitate, & Perſonatu. 86. 7.
Ordo. Quid ſit. Ejus materia, forma, & effectus. 184. 2. & ſeqq. Miniſter. 188. & ſeqq. Leges in ejus collatione ſervandæ. 189. 11. & ſeqq.
Oſtiarius. Unde dicatur, ejuſque officium. 82. 6

P

PActum. Quid & quotuplex. 368. 2. & 3.
Pallium quid ſit. 62. 2. Intra quod tempus peti debeat. ibid. 3. Ejus conceſſio, & uſus quantum extendatur. 63. 4. & ſeqq.

Digitized by Google

Papa. Eſt Doctor, & Legislator Eccleſiæ. 30. 3. Pro ejus electione ſunt aliqua ſpecialia. 57. 12. Ejus eſt Epiſcopos confirmare. 57. 1. Poſſe omnia beneficia conferre. 106. 2. Habet plura beneficia ſibi reſervata, & quæ illa ſint. 107. 3. & ſeqq.
Patriarcha. Unde vocetur. 34. 4. Quatuor Patriarcharum inſtitutio. 35. 6. & ſeqq. Eorumdem Provinciæ. ibid. Eorum poteſtas, & juriſdictio ſupra Archiepiſcopos, eorumque Suffraganeos. 47. 16. 17.
Patrinus. In Baptiſmo quis eſſe poſſit. 159. 14. Quam cognationem ſpiritualem contrahat. 160. 16. Patrinus in Confirmatione. 164. 9.
Patronus. Vide Juſpatronatus.
Peculium Clericorum. 163. 8.
Penſio, Quid ſit, & quotuplex. 138. 24. & 25. Quis poſſit illam imponere. 139. 27. & ſeq.
Permutatio beneficiorum. Quibus legibus regulanda. 135. 16. & ſeqq. Quis illam approbare poſſit. 136. 21. & 22.
Perſonatus. Quid ſit, & in quo differat a Dignitate, & Officio. 86. 7.
Petitio mutua. Vide mutua petitio.
Pœna. Quid, & quotuplex. 468. 2. & ſeqq. Pœna latæ ſententiæ an incurratur ante ſententiam declaratoriam. 469. 6. & ſeqq. Pœna talionis quid ſit. 383. 19.
Pœnitentia. Ejus forma, & quaſi materia. 171. 2. & ſeqq. Miniſter. 175. 13. & ſeqq. Obligatio eam ſuſcipiendi. 178. 19.
Poſtulatio. Quid ſit. 55. 9. Quem numerum ſuffragiorum requirat etiam in concurſu Electionis. 56. 10.

Præ-

Digitized by Google

Præſumptio. Quid & quotuplex. 332. 10. & ſeqq. Effectus & vis. 334. 14. & ſeqq.
Presbyter. Unde dicatur. 74. 1. Ejus officium, & qualitates animæ, & corporis. ibid. 2. & ſeqq.
Privilegium. Quid & quotuplex. 458. 1. & ſeqq. A quo concedi poſſit. 460. 5. A quo revocari, & quomodo. ibid. 6. & ſeqq. An, & quando revocetur per non uſum, aut per contrarium uſum. 463. 11. & ſeqq. Abuſus privilegii, ejuſque pœna. 466. 14. & 15. Interpretatio privilegii. 467. 16. & 17.
Probatio. Quid ſit. 309. 2. Quotuplex, ibid. ejus qualitas. 310. & ſeqq.
Procurator. Ejus officium. 262. 4. A quo conſtitui poſſit. 264. 7. Quis conſtitui. 265. 8. Super qua cauſa. ibid. 9. Procuratorium mandatum, ejuſque effectus. 266. 10. & ſeqq. Qualiter ejus officium expiret. 268. 14. & ſeqq. Profeſſio Religioſa. Quid, & quotuplex. 143. 6. & ſeq. Quid pro validitate requirat. 144. 8. & ſeqq.
Purgatio Canonica. Quid. 386. 23. In quo caſu indicenda. 384. 21. Ejus forma. 386. 24. Purgatio vulgaris prohibita, quid. ibid. 23.

R

Regulæ Cancellariæ, in quibus aliqua beneficia reſervantur Summo Pontifici. 109. 7. & ſeqq.
Religio, & Religioſus ſtatus, In quo conſiſtat. 141. 2. Religionum differentiæ. ibid. 3. Novitiatus. 142. 4. & ſeq. Profeſſio. Vide Profeſſio Religioſa.

Digitized by Google

Renuntiatio beneficii. Quid & quotuplex, 129. 2. & ſeqq. Quis poſſit illam admittere. 130. 5. & ſeqq. Renuntiatio cum acceſſu, regreſſu, & ingreſſu, quid ſit. 133. 12.
Reſtitutio in integrum. Quibus concedatur, 356. 1. & ſeqq. Quo tempore, & quomodo, & coram quo petenda. 358. 4. & ſeqq. Ejus effectus, 359. 8. & 9.

S

SAcramentum. Quid ſit, & ex quibus conſtituatur, 150. 1. & ſeqq. Quotuplex ſit. 151. 4.
Sacrilegium. Quid & quotuplex. 437. 10. Ejus pœna, ibid.
Schiſma, & Schiſmaticus quis dicatur. 425. 3. Ejus pœna. 433. 17. & ſeqq.
Scientia. Quænam requiratur in promovendis ad beneficia. 98. 20. & ſeqq.
Sententia, & res judicata. Quid & quotuplex. 337. 1. & 2. Qualiter ferri debeat. 338. 3. & ſeqq. Ejus effectus. 340. & ſeqq. Executio. 342. 12. 13.
Sepulcrum, & Sepultura. Ejus Electio. 232. 15. Quibus danda in loco Saco. 233. 17.
Simonia. Quid & quotuplex. 410. 3. & ſeqq. Ejus materia. 414. 9. & ſeqq. Pœna. 417. 13. & ſeqq. Judex competens. 422. 27.
Sortilegium, & ſortilegus, quis, & quotuplex. 435. 2. & ſeqq. Ejus pœna, ibid.
Spoliatus. Quis dicatur, & quomodo ante reliqua reſtituendus. 294. 2. & ſeqq.
Sponſalia. Quid ſint, & qualiter contrahantur. 200. 6. & ſeqq. Qualiter diſſolvantur. 203. 11. & ſeqq. Eorum effectus. 205. 15. & ſeqq.
Spurius. Quis dicatur. 102. 26. Non legitimatur per ſubſequens matrimonium. ibid. 27.

Stu-

Digitized by Google

Stuprum. Quid ſit, & qualiter puniatur. 453. 7. & 8.
Subdiaconus. Unde dicatur, & ejus officium. 80. 5.
Subditus ratione beneficii, vel originis, vel domicilii, quis dicatur pro ſuſceptione Ordinum. 194. 23. & ſeqq.
Suſpenſio. Quid ſit, & quotuplex, 483. 1. & 2. Ejus forma, effectus, & ceſſatio. 484. 5. & ſeq.

T

TEſtis. Quis eſſe poſſit aut non poſſit. 317. 2. & ſeqq. Modus recipiendi Teſtes. 322. 14. & ſeqq. Quid requiratur ut plene probent. 325. 20. & ſeqq. An examinari poſſint ante litem conteſtatam. 307. 7.
Tonſura prima. Utrum ſit Ordo. 187. 7.
Tortura. Quid. 400. 14. Super quo crimine, & contra quem adhiberi permiſſa. ibid. Quæ ſint indicia ſufficientia ad torturam. 401. 17. & ſeqq.
Tranſactio. Quid. 370. 6. Qui tranſigere poſſint, ibid. 7. De qua re. 371. 8. & 9. Effectus tranſactionis. 372. 10.

V

VIcarius Epiſcopi. Quotuplex. 64. 2. Vicarius generalis, ejuſque officium. 70. 14. Cujus qualitatis eſſe debeat. 72. 17. Qualiter revocari poſſit. ibid. 18. & ſeqq. Vicarius Capitularis. 73. 20.
Unctio extrema, Ejus materia, forma, Miniſter, ſubjectum, & effectus, 180. 3. & ſeqq. Obligatio eam ſumendi. 184. 9.
Uſura. Quid & quotuplex. 445. 1. & ſeqq. Obligationes, & pœnæ uſurarii. 448. 10. & ſeqq.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Jebeo

Digitized by Google

Digitized by Google